

А. ОРЕЛ

СЛОВНИК

Ч. II

Л-С

A. OREL

UKRAINIAN LANGUAGE
DICTIONARY

VOLUME II

NEW YORK — 1964

Printed by A. Orel, 363 Grove St.,
Perth Amboy N. J.

АРТЕМ ОРЕЛ

С Л О В Н И К

ЧУЖОМОВНИХ СЛІВ

ЧАСТИНА II

Л – С

Нью-Йорк — 1964

Т и р а ж 1000

ЛАВАШ /вірм./ - плескатий тонкий корж /у кавказьких народів/.

ЛАВР /лат. *laurus* /-вічнозелене дерево/Середземномор'я, Кавказ, Крим/, що його листя вживають як приправу до страв /у стародавній Греції та Римі із лаврового листя сплітали вінки як символ мистецького, військового, ораторського або якого іншого тріумфу; звідси: по ж и н а т и л а в р и - уславитись, здобути славу; сп о ч и т и н а л а в р а х - бути бездіяльним після здобуття слави чи успіхів; л а в р и М і л ь т і я д а - слава, що її здобув атенський політик і воєвода Мільтіяд, переможець у битві з персами при Маратоні в 490 році до Хр./.

ЛАВРА /с.-гр./ - назва деяких монастирів православного віросповідання, напр., Києво-Печерська, Почаївська, Афонська.

ЛАВРЕАТ /лат. *laureatus* /-увінчаний лавровим вінком; І.нагороджений лавровим вінком за подвиги на війні, успіхи в галузі мистецтва, спорту або, переможець у стародавніх греків та римлян; 2.науковець, діяч мистецтва, політики або, офіційно визнаний за найвидатнішого та премійований найвищою нагородою /напр., нобелівською премією/.

ЛАГОФТАЛМІК /див. л а г о ф т а л м і я / - хворий на лагофталмію.

ЛАГОФТАЛМІЯ /гр. *lagos* - за-

сць, *ophthalmos* - око/-хвороба очей, при якій під час сну очі хворого бувають розплющені в наслідок звуження по вік /мед./.

ЛАГУНКА /гр. *laguncula* - мала пляшка/ - дерев'яна бочка на пиво, дьоготь абощо.

ЛАДАН /гр. *lādanon* із персь. - запашна речовина /смола/ із кори тропічного дерева *Boswellia Carteri*, уживана в парфумерії, медицині, в церкві та по хахах для кадиння.

ЛАДУНКА /поль. *ladunek* з нім/ - кавалерійська патронташа.

ЛАЗАРЕТ /фр. від чернечого ордену св. Лазаря/ - військовий шпиталь, лікарня.

ЛАЗУЛІТ /с.-лат. *lasulum* / - напівкоштовний камінь, уживаний на ювелірні прикраси.

ЛАЗУР /ар. *lazaward* із персь./ - блакит, синього кольору мінерал, з якого виготовляють синю фарбу /у л ь т р а м а - р и н /.

ЛАЗУРОВИЙ /також лазоревий / - синій.

ЛАІСА /гр. вл./- коринтська красуня /5 ст. до Хр./, що стала синонімом жінки-красуні.

ЛАЙБА /фін./ - фінський човен або ще судно на Дніпрі, Десні тощо.

ЛАКЕЙ /фр. *laquais* /- див.льокай.

ЛАКОЛІТ /гр. *lakkos* - заглибна, *lithos* - камінь/-скам'яні-

ла вулканічна маса, що застигла у вигляді склепіння /лаколіти трапляються й на земній поверхні, напр., гора Аю-Даг у Криму/.

ЛАКОНІЗМ /гр. *lakonismos* - стислість, чіткість і простота ви слову, напр., "або пан або пропав" /згідно з наказами, такий стиль плекали спартанці/.

ЛАКОНІЧНИЙ /див. л а к о н і з м / - стислий, немного - слівний.

ЛАМА /тіб./ - буддійський служник релігійного культу /жрець/ у Тибеті, Монголії.

ЛАМАЇЗМ /див. л а м а / - система тибетського буддизму, що виникла в VII стол. по Хр., також секта тибетського буддизму, що виникла в XIV стол. і поширилася на Монголію /найвищий гієрарх д а л а й - л а м а /.

ЛАМАЇТИ /див. л а м а ї з м / - послідовники ламаїзму.

ЛАМІЯ /гр./ - мітичне страхо - вище.

ЛАМПРОФОНІЯ /гр. *lamprophonia* / - ясність, виразність голосу або розмови.

ЛАНА /кит./ - міра ваги в Китаї - 38 г., 2. срібна монета - 1,80 карбованця.

ЛАНІСТ /лат. *lanista* / - учитель фехтування в стародавніх римлях /також тренер, що готував глядіаторів до участі в боях/

ЛАНЧ /англ. *lunch, luncheon* / - другий сніданок, перекуса.

ЛАОКООН /вл./ - легендарний тро-

янський жрець, що радив троянцям не брати до міста Трої дерев'яного коня, якого греки з підступною метою лишили під містом, немов би в подарунок троянцям, сховавши в ньому частину свого добірного війська, що цим способом вдерлося в Трою.

ЛАПАРОСКОПІЯ /гр. *laparag* - черево, *skopeō* - дивлюсь / - дослідження черевного обширу тіла.

ЛАПАРОТОМІЯ /гр. *laparag* - черево, *tomē* - розтин / - хірургічний розтин черева.

ЛАСКАРИ /інд./ - індуські матроси та капоніри /артилеристи/

ЛАТАН /гр./ - метал, що його добувають з мінералу цериту.

ЛАТИНА /лат./ - латинська мова, мова стародавніх римлян.

ЛАТИНІЗАЦІЯ /лат./ - 1. запровадження в суспільстві будь-яких звичаїв чи ладу із стародавніх римських зразків; 2. мовні запозичення з латини.

ЛАТИНІЗМ /лат./ - властиве латинській мові слово або вислів /уживане в іншій мові/.

ЛАТИНІЗУВАТИ /див. л а т и н і з а ц і я / - запозичати слова, форми чи основи слів з латини.

ЛАТИНІСТ - знавець латинської мови.

ЛАТИННИК - католик; також знавець латинської мови.

ЛАТИНСЬКИЙ - властивий латинській мові, стародавньо-римський.

ЛАХВА /ар. *alafa* - данина / - ко-

ристь, прибуток, зиск / легка нажива /.

ЛАЦІ /тур./- турецькі матроси.

ЛАЦКАН /див. л а ц к а н/.

ЛЕВА /болг./- грошова одиниця в Болгарії /37 коп./.

ЛЕВАНТ /ит. Levante - Схід / - уживана колись назва для обширів теперішнього близького Сходу /Мала Азія, Єгипет, Сирія тощо/.

ЛЕВАНТИН /фр. levantin/- шовкова тканина одного кольору.

ЛЕВЕ /фр. leve /- взяток у картярській грі.

ЛЕВЕЛЕРИ /англ. jewellers/-зривувачі; радикальна партія часів першої революції в Англії /17 стол./.

ЛЕВЕНТИК /гол./- напрям корабельних вітрил за вітром.

ЛЕВІРАТ /гебр./- звичаєве право в гебреїв та деяких східних народів, за яким брат померлого мусить одружитися з його залишеною жінкою, якщо вона бездітна.

ЛЕВІТИ /гебр./- 1. нащадки біблійного Левія, що мали піклуватися храмом та хором, 2. назва однієї з книг Мойсея, де написано про церковні служіння левітів.

ЛЕВІЯТАН /гебр./- 1. біблійна назва дивовижної морської тварини /риби/, що їй будуть уста в раю праведники /згідно з талмудом/, 2. назва особливої машини для миття вовни, 3. назва

одного з філософських творів Гобса, 4. страховище.

ЛЕВКЕМІЯ /гр. leukos - білий, haima - кров/-білокрів'я, надмір білокрівців у крові в наслідок захоруння кровотворчих органів /кісткового мозку, лімфатичних залоз, коси/.

ЛЕВКІТ /гр. leukos - білий / - вулканічного походження мінерал, що може кристалізуватись.

ЛЕВКОЙ, ЛЕВКОНІЯ, див. л е в к о я.

ЛЕВКОМА /гр. leukōma з leukos - білий/- більмо на очній рогівці в наслідок запалення або ушкодження.

ЛЕВКОМАТНИ /гр. leukoma - білок/- нітратові речовини, що виділяються з організму через нирки, шкіру, легені.

ЛЕВКОПЕНІЯ /гр. leukos - білий, penia - бідність/-ненормальне зменшення білокрівців у крові.

ЛЕВКОПЛАСТИ /гр. leukos - білий, plastos - створений/-безкольорові тільця в протоплазмі рослинних клітин /б о т./.

ЛЕВКОФОБИЯ /гр. leukos - білий phobos - страх/- хоробливого стану страх перед білим кольором.

ЛЕВКОЦИТИ /гр. leukos - білий, kytos - клітина/- білокрівці, безкольорові кров'яні тільця, що мають властивість рухатись і поглинати бактерій, що потрапляють в організм / ф і з і о л./.

ЛЕВКОЦИТОЗА /гр./-тимчасове не нормальне збільшення білокрівців у крові.

ЛЕВКОЯ /нім. з гр. *leukos* - білий/- декоративна рослина з родини хрестоцвітних, матіоля.

ЛЕВРЕТКА /фр. *levrette* /-порода дрібних короткошерстих кімнатних собак.

ЛЕВУЛЬОЗА /лат./- медовий та овочевий цукор.

ЛЕВЦИТ /гр. *leukos* - білий / - магматичного походження мінерал, що складається з силікатів кальцію та алюмінію.

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ /лат. *legalis* - законний/-управління, надання законної сили.

ЛЕГАЛІЗМ /див. л е г а л і з а ц і я/- згідна з законами поведінка, діяльність.

ЛЕГАЛІЗУВАТИ /див. л е г а л ь н и й/- упорядковувати, визнавати за законне.

ЛЕГАЛЬНІСТЬ /див. л е г а л ь н и й/-згідний з законами вчинок, стан, діяльність, згідні з законами, але малої моральної вартості вчинки.

ЛЕГАТ /лат. *legatus* - посол/- І. посол, помічник воєводи в римлян, намісник цісарських провінцій, 2. уповноважений від папи римського посланець.

ЛЕГАТАР /лат. *legatum* - заповіт/- управлений заповітом на одержання від спадкоємця частини спадщини /грошей, речей/.

ЛЕГАТО /іт. *legato* - зв'язаний/

- нотний знак у вигляді дужки над нотами /знак безперервності переходу голосу від ноти до ноти; протил.с т а к а т о.

ЛЕГАТОР /лат./- заповідач, той, хто лишає заповіт.

ЛЕГАТСТВО /лат. *legatus* - посол/- І. звання легата, 2.упорядкування на одержання майна.

ЛЕГАЦІЯ /лат. *legatio* - посольство, звання легата/- І.місія, посольство; 2. церковна, що перебуває у віданні легата, округу /в католиків/, 3. колишня папська провінція в Італії.

ЛЕГГОРН /англ. *Leghorn* з італ. *Livorno* - назва міста/-порода курей-несючок /білої масти/.

ЛЕГЕНДА /лат. *legenda* - те, що має бути прочитане/- І. поетичний переказ, оповитий містикою, переказ із життя святих абоцо, 2. народний переказ про життя видатної особи, про видатну подію абоцо, 3. пояснення до топографічної мапи про дані, що їх не можна зобразити графічно, 4. напис на монеті, 5. канонічна книга в католиків для щоденного читання.

ЛЕГЕНДАР /див. л е г е н д а / - збирач, упорядник легенд.

ЛЕГЕНДАРНИЙ /див. л е г е н д а /- казковий, мітичний, також видатний, що про нього є складені легенди.

ЛЕГЕР /гол./- велика бочка на питну воду на кораблі.

ЛЕГІОН /лат. *legio* /- І. вій-

ськова одиниця в римлян, 2. назва військових частин у різних народів різних часів, напр., чужоземний леґіон у Франції, комплексований з добровольців для служби в колоніях; польські та чеські леґіони за війни 1914-1918 р.р.; 3^x численність, велике число; орден почесного леґіона - орден для відзначення військових і цивільних, що його встановив у Франції Наполеон I.

ЛЕґІОНЕР /фр. з лат./- вояк з леґіону.

ЛЕґІСЛЯТИВА /фр. Legislative скорочене Assemblée législative з лат./- законодавчі збори за революції 1791-92 та 1849-51р. р. у Франції.

ЛЕґІСЛЯТИВНИЙ /лат. lex (legis) - закон, latus - установлений/ - законодавчий.

ЛЕґІСЛЯТУРА, див. л е г і с л я т и в а.

ЛЕґІСЛЯЦІЯ /див. л е г і с л я т и в а/- законодавство.

ЛЕґІСТИ /с.-лат. legistae з lex - закон/ - середньовічні правники, що з допомогою римського права боролися проти феодальних звичаїв та церковного права, підтримуючи владу королів.

ЛЕґІТИМАЦІЯ /лат. legitimus - законний/- I. доказ тотожності документ, що стверджує особу того, кому він виданий, 2. підтвердження законності даного комубудь права або повноважень 3. управління нешлюбних дітей.

ЛЕґІТИМІЗМ /фр. legitimus - за -

конний/- теорія визнання історичного права династії на престол.

ЛЕґІТИМІСТИ /фр. з лат. legi - timus - законний/- партія монархістів, прибічників династії Бурбонів, що організувалася 1830 року.

ЛЕґІТИМНИЙ /лат. legitimus - законний/- правний, законний.

ЛЕґОГРАФ /лат. lex (legis)-законний, закон, гр. grapho - пишу/- упорядник законів.

ЛЕґОГРАФІЛОГІЯ /лат. lex (legis) - закон, grapho - пишу, logos - слово, наука/- наука про читання та письмо.

ЛЕґУВАТИ¹ /іт. з лат./-заповідати.

ЛЕґУВАТИ² /нім. legieren з лат. ligo - з'єдную/- стоплювати коштовні метали /золото, срібло/ з іншими металами або металоїдами, з метою зміни хемічних та фізичних властивостей цих металів.

ЛЕґУМІНА /н.-лат. legumen / - білковина, що є в зерні колосківців та стручкових рослин, овочева казеїна, характеристичний інгредієнт леґумінозних рослин; 2* солодка борошняна страва.

ЛЕґУМІНОЗА /див. л е г у м і н а/- рослина з великої родини стручкових.

ЛЕДА /вл./- донька мітичного царя Етіопії, що її спокусив Зевес, обернувшись для цього в лебедя /м і т./.

ЛЕДІ /англ. Lady /-пані, жінка лорда, 2. взагалі заміжна жінка.

ЛЕЗЕР /гол./- мотуз, що ним прив'язують вітрила на кораблі.

ЛЕЗВІЙСЬКЕ або ЛЕЗБОСЬКЕ кохання /від назви острова Лезбос /- неприродні статеві зносини між жінками, що немов би існували за давніх часів на острові Лезбосі.

ЛЕЗГІНКА /від назви народу /лезгінський танок, що його виконують парами.

ЛЕЙ, див. л е я.

ЛЕЙБИК /нім. Leib - тіло/- I. камізьелька, 2. жіноча ватянка.

ЛЕЙБОРИСТИ /англ. labourites з labour - праця/- робітничка партія в Англії, заснована 1906р.

ЛЕКАЖ /нім. Lesage з фр./- утрати товару в дорозі /розсіпання, витікання абощо/.

ЛЕКАЛО /лат./- кривуля /креслярський прилад рисувати криві лінії/.

ЛЕКСЕМА /гр. lexis - вислів, мовний зворот/- слово в усій сукупності своїх форм і значень, напр., лексемою буде вислів "темна ніч", тобто в даному разі два слова.

ЛЕКСИКА /гр. lexis з lexis - слово/- словесний склад мови.

ЛЕКСИКОГРАФ /див. л е к с и к о г р а ф і я/- автор словників, знавець лексикографії.

ЛЕКСИКОГРАФІЯ /гр. lexikon

словник, graphō - пишу/-I. систематизація слів, складання усяких словників, 2. вся цілокупність словників, словництво

ЛЕКСИКОЛОГ /див. л е к с и к о л о г і я/- знавець лексикології.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ /гр. lexis - словник, logos - наука/- наука про походження, значіння та вживання слів.

ЛЕКСИКОН /гр. lexikon - словник/- словник.

ЛЕКСИЧНИЙ /гр. lexis - словесний/- словниковий, словесний.

ЛЕКТИКА /лат. lectica /- подібні до крісла або ліжка ноші з дашком /для хворих/.

ЛЕКТОР /лат. lector - читець, читач/- доповідач, особа, що читає лекції.

ЛЕКТОРІЙ /див. л е к т о р /- приміщення для читання лекцій.

ЛЕКТОРСТВО /див. л е к т о р /- читання лекцій.

ЛЕКТУРА /див. л е к т о р /- література для читання.

ЛЕКЦІЙНИЙ /див. л е к ц і я /- належний до лекції, властивий лекції; л е к ц і й н а система навчання - виклад навчального матеріалу у формі доповіді.

ЛЕКЦІЯ /лат. lectio - читання/- I. година навчання в школі, 2 доповідь, виклад, 3. метода викладання, коли навчитель виголошує перед слухачами наукові

відомості, не вдаючись до інших способів навчання.

ЛЕЛЬ /слов./- бог кохання в стародавніх слов'ян.

ЛЕМА /гр.lemma /-допоміжна теорема, що з її допомогою доводять іншу теорему /м а т./.

ЛЕЙБИК, див. а л е м б и к.

ЛЕМІНГ /сканд./- загальна назва для польових тварин-гризунів північної Європи, Ляпландії, Сибіру.

ЛЕМНІСКАТА /лат.lemniscata - петля з гр. lemniskos - стрічка/- замкнута крива лінія 4-го порядку, що являє собою геометричне місце таких точок, що їх віддали від двох точок /фокусів/ у добутку дають квадрат половини міжфокусової відстані, напр., лемніската Бернуллі - це крива, що має форму цифри 8.

ЛЕМУРИ /лат.lemures - душі померлих/- 1. душі померлих /у релігії стародавніх римлян/, 2. тварини з групи приматів, півмави /Мадагаскар, Африка, південна Азія/.

ЛЕН /нім. Lehen /- 1. спадкове землеволодіння, що його доставив васаль від сеньйора за виконання військових або господарських повинностей; 2. податки з ленного землеволодіння.

ЛЕНДЛЕР /нім. Ländler /- повільного темпу вальс /у німців/.

ЛЕНДЛІЗ /англ. lend-lease з lend - позичати, lease - здавати в оренду/- позичання та

здавання в оренду зброї, сировини та інших товарів від США їх союзникам у 2-й світовій війні, зокрема така позика була дана від США Советському Союзу - зовні на II мільярдів доларів.

ЛЕНЛОРД /англ. landlord /-шляхетський титул в Англії, дідич, великий землевласник.

ЛЕННЕ право /див. л е н/- закон, що визначає взаємозалежність між васалами та сеньйорами за феодалізму.

ЛЕННИК /див. л е н/-васаль, що одержав на вічне володіння землю від сеньйора за військову службу в сеньйора та за виконання економічних повинностей.

ЛЕНСМАН /швед./- адміністративна особа на округу в Фінляндії

ЛЕНТО /ит. lento /- 1.повільно, повагом /м у з./, 2. назва музичного твору, що його виконують у повільному темпі.

ЛЕНЧИК /поль./- дерев'яна основа кінського сідла.

ЛЕОНІДИ /вл./- щорічний метеорний потік /Ю.ІІ.- ІВ.ІІ./ у сузір'ї Лева /рештки з комет/.

ЛЕОПАРД /гр. leopardos /-хижак із родини котячих, небезпечний для людини /також пантера/.

ЛЕПІДИТИ /гр. lepis /lepidos /- скам'янілі черепашки, скойки

ЛЕПІДОДЕНДРОН /гр. lepis (lepidos - луска, dendron - дерево/- велетенське дерево кам'яновугільного періоду /з решток цих дерев утворилося кам'яне

вугілля, що залягає в земній корі.

ЛЕПІДОЛІТ /гр. *lepis* - луска, *lithos* - камінь/- мінерал із групи лосняків.

ЛЕПІДОСАРКОМА /гр. *lepis* /*lepidos* /- луска, див. с а р к о м а /- нарости в горлянци.

ЛЕПІПТЕРОЛОГІЯ /гр. *lepis* (*lepidos*) - луска, *pteron* - крило, *logos* - наука/- наука про лускокрилих комах /відділ зоології/.

ЛЕПОРАРІЙ /лат./- звіринець у стародавніх римлян.

ЛЕПОРЕЛЬО/вл./- пильний служник/за ім'ям слуги Дон-Жуана/.

ЛЕПОРИДИ /лат. *leporis* (*leporis*) - заєць, гр. *eidos* - вид/-тварини-гібриди /мішанці зайця й кроля/.

ЛЕПРА /гр. *lepra* /- I.проказа

ЛЕПРОЗОРІЙ /лат. *leprosus* із гр. *lepra*- проказа/- лікарня для хворих на проказу.

ЛЕПТА /гр. *lepton*/- I. грецька дрібна монета /одна сота драхми, гріш/; 2^х пожертва від убогої людини, що віддає останнє.

ЛЕПТИЗМ /гр. *leptos* - слабий/кошавість, сухорлявість.

ЛЕПТОСТАФІЛІЯ /гр./- вузько - піднебінність.

ЛЕПОТРИКСИ /гр. *leptos* - слабий, малий, *thrix* - волосся/- бактерії, що руйнують волосся.

ЛЕС /нім. *Löss* /- дрібнопорощ-

ковий глинястий ґрунт, поширений особливо в Китаї, Середній Азії, в багатьох місцях західної Європи тощо.

ЛЕТА /гр. *lêthê* - забуття/-ріка забуття в потойбічному світі, що з її водою душі померлих впивали забуття земних мук і страждань /м і т./; звідси: "к а н у т и в Л е т у"- бути забутим, зникнути безслідно, згинути.

ЛЄТАЛЬНИЙ /лат. *letalis* /-умируйи, смертельний, напр., стан хворого.

ЛЄТАЛЬНІСТЬ /див. л е т а л ь н и й/- смерельність /відсоток смертних випадків із числа хворих/.

ЛЄТАРГІЙНИЙ і ЛЄТАРГІЧНИЙ сон /див. л е т а р г і я/.

ЛЄТАРГІЯ /гр. *lêthargia* з *lêthê* - забуття/- I. глибокий і довготривалий сон з утратою дихання й пульсу, що триває часом кілька днів, 2^х бездіяльність, сплячка.

ЛЄТРИЗМ /фр. *lettrisme* /- теорія літератури, що вважає за суттєву ознаку поезії лише сонорні звуки.

ЛЄЦИТИНА /гр. *lekithos* - яечний жовток/- ліпоїди, що є в рослинних оліях, в ячному жовтку та в людському організмі.

ЛЄЯ /рум. *leu* /- грошова одиниця в Румунії.

ЛИМАН /с.-гр. *limenos* - гавань/ I. гирло річки, 2. глибоке озе-

ро, що відділилося від моря.
ЛИЦАР /нім. Ritter /- І. воєк, що належав до стану лицарства /за середньовіччя/, 2^х чеснотлива людина.

ЛИЦАРСТВО /див. л и ц а р / - І. землевласник і воєк за середньовіччя, 2. властиві певній особі чесноти: відвага, щирість, чесність, мужність.

ЛИЦАРСЬКИЙ /див. л и ц а р / - належний, властивий лицареві, лицарству; л-ка по е з і я - поезія середньовічних трубадурів, мінезінгерів, менестрелів тощо.

ЛІ - китайська мідна монета, а також міра довжини /576 м./.

ЛІБАЦІЯ /лат./- І. принесення в жертву богам вина /в римлян/ 2^х п'ятика.

ЛІБЕЛІСТ /лат. libellus /- автор пасквільних творів.

ЛІБЕЛЯ /англ. з лат./- книжечка-пасквіль.

ЛІБЕР /лат./- бог родючости у стародавніх римлян /пізніше те, що й Бакх/.

ЛІБЕРА /лат. libera /- поминальна молитва в католиків.

ЛІБЕРАЛ /лат./- вільнодумець, член партії лібералів, прихильник лібералізму.

ЛІБЕРАЛІЗМ /лат. liberalis /- І. свобода одиниці в думанні, слові, вчинках, 2. свобода одиниці в господарській діяльності; 3. охорона індивідуальних свобод державними закона-

ми, 4. свобода релігії тощо
ЛІБЕРАЛІЇ /лат. liberalis / - свята на пошану Бакха в стародавніх римлян.

ЛІБЕРАЛЬНИЙ /див. л і б е р а л і з м /- вільнодумний, властивий л і б е р а л і з м о в і.

ЛІБЕРТА /лат./- богиня свободи у стародавніх римлян.

ЛІБЕРТИН /фр. з лат./- І. визволений раб, 2. визволені з невольництва жиди /лібертини/, 3. секта раціоналістів-вільнодумців часів Кальвіна.

ЛІБЕРТІ /фр./- шовкова тканина.

ЛІБІДО /лат. libido /- статевий поаб.

ЛІБРА /есп./- міра ваги в Еспанії й Португалії /460 гр/.

ЛІБРАЦІЯ /лат. librare - розгойдувати /- І. періодичне позірне відхилення руху місяця від стану рівноваги /а с т р /, 2. періодична поява плям на місяці, що відкрив Галілей.

ЛІБРЕТИСТ /іт. librettista / - автор л і б р е т т а.

ЛІБРЕТТО /іт. libretto - книжечка /- словесний текст опери, оперети.

ЛІБЕРИФОРМ /лат./- основна складова деревини листяних дерев і чагарів, що має форму волокнини з грубими здеревілими стінками.

ЛІВАР /нім. Lievre /- споруда підіймати для ремонту паротяги,

вагони, авта /також д о м к -
р а т/-

ЛІВЕР /англ. lever /- I. рур-
коподібна посудина переливати
невеликими кількостями течива
2. проста ручна помпа для те-
чив.

ЛІВЕР² /англ. liver /- потріб-
ка з тваринячої печінки, сер-
ця, нирок.

ЛІВЕРАНТ /нім. Lieferant /-по-
стачальник.

ЛІВР /фр. livre з лат./- дав-
ня французька срібна монета/І
франк і 25 сантиметрів/, 2. міра
ваги /0,5 кг./.

ЛІВР'ЄА /фр. livrée /-уніформа
для лакеїв, порт'є тощо.

ЛІГА /фр. ligue з лат. ligare -
зв'язувати/- спілка, товари-
ство, союз, Л і г а Н а ц і й
- об'єднання держав, заснова-
не на мировій конференції в
Парижі І9І9 року, що мало на
меті розв'язувати мирним шля-
хом міжнародні конфлікти з
допомогою арбітражу /злікві -
дована І8.4.І946 р./.

ЛІГАМЕНТ /лат. ligare - зв'я-
зувати/- I. сухожилкова зв'я-
зка, 2. накладена на рану по-
в'язка.

ЛІГАР і ЛІГАР /нім./-пристрій
персувати тягарі, 2. трям у
будівлі.

ЛІГАТУРА /с.-лат. ligatura з
лат. ligare - зв'язувати/- I.
стоп із кількох металів, 2. ме-
тали, що їх домішують до шля-
хетних металів, щоб надати ос-
татнім твердості, 3. кілька

злитих до купи літер у друкар-
ському шрифті.

ЛІГНІНА /лат. lignum - дерево/
- I. органічна речовина дере-
внини, що її добувають обро-
бітком деревнини кислотами і
вживають як сировину у вироб-
ництві пластичної маси й дея-
ких хемікалій, 2. гатунок тон-
кого брижуватого паперу з де-
ревної целюлози, уживаного в
медицині як матеріал для пе-
рев'язок.

ЛІГРОЇНА /важка бензина/- де-
стилят нафти, уживаний як па-
ливо для моторів, а також як
розчинник каучуку.

ЛІГНІТ /лат. lignum - дерево/
- молоде буре вугілля, що в
ньому ще помітні сліди його
рослинного походження.

ЛІДЕР /англ. leader /- провід-
ник /політичної партії, профе-
сійної спілки абощо/.

ЛІДИТ /вл./- розтоплена пік-
ринова кислота /вибухова ре-
човина/.

ЛІДО /іт. lido - берег/- пі-
щані коси вздовж італійського
берега Адріатичного моря.

ЛІЗА /гр. lysis - розчин/-по-
ступовий спад температури при
хворобі.

ЛІЗГОЛЬДЕРИ /англ. lease -ви-
найм, оренда, holder - той, що
тримає/- короткотермінові о-
рендари в Англії /І3-І9 ст./.

ЛІЗИНИ /гр. lysis - розчинен-
ня/- протиінфекційні речовини
крови, що мають властивість -

розчиняти чужорідні білки/б і о л./.

ЛІЗОЛЬ /гр. lysis - розчинення, лат. oleum - олія/-розчин креозолу в калійному милі з водою /дезинфекційний засіб/.

ЛІЗОФОРМ /гр. lysis - розчинення + формалін/-антисептична суміш формаліну з мильним спиртом /калійним милом/, дезінфекційний засіб.

ЛІКАНТРОП /див. л і к а н т р о п і я/- хворий на лікантропію.

ЛІКАНТРОПІЯ /гр. likanthropia/- психічна хвороба, при якій хворий уявляє себе за якогось звіра.

ЛІКОПОДІЙ /гр. lukos - вовк, riv /родов /- нога/- дитяча пудра з рослини п'ядик.

ЛІКАОН /вл./- 1. цар Аркадії, що його Зевес перетворив на вовка /м і т./, 2. Пріямів син /м і т./.

ЛІКВІДАТОР /див. л і к в і д а ц і я/- 1. особа, що ліквідує підприємство, установу, справу, 2. прихильник ліквідації.

ЛІКВІДАТОРСТВО /див. л і к в і д а ц і я/- рух серед російської соціал-демократії, що заперечував потребу класової боротьби пролетаріату та провідну роль пролетаріату в революції./1908-12 р.р./.

ЛІКВІДАЦІЯ /фр. liquidation з лат./- 1. процедура припинення діяльності підприємства або організації, 2. закінчен-

ня, полагодження справи, припинення үґ.

ЛІКВІДНИЙ /лат. liquidus -течний/- л-ні з а с о б и - фінансові засоби, що үґ легко обернути на гроші, напр., ко - роткотермінові векселі.

ЛІКВІДНІСТЬ/лат. liquidus-течний/- рухливість, здатність до легкої реалізації, ліквідації, обертання на гроші.

ЛІКВІДУВАТИ /фр. liquider з лат./- припинити діяльність, розпустити організацію, розв'язати справу або що.

ЛІКЕР /фр. liqueur /- алькогольний напій із спирту, цукру, овочевого соку та запашних приправ.

ЛІКТОР /лат. lictor /- почесний вартовий при видатних особах у стародавньому Римі /емблемою звання ліктора була в'язка хмизу з устроєною в ній сокирою/.

ЛІКТРОС /гол./- мотуз прикріплений до країв вітрила.

ЛІЛІПУТ /вл. Lilliput - казкова країна в творі Свіфта "Мандрі Гулівера"/- куцан, карлик.

ЛІЛЯ /фр. lilas - бузок/-бузковий /фіялковий/ колір.

ЛІМБ /лат. limbus - пружок/ - поділений на градуси круг кутомірного прилада, щоб відлічувати величину кутів /г е о д е з./.

ЛІМІТ /фр. з лат. limas - межа/- обмеження, граничні норми на ціни, на вивіз або довіз

товарів, на використання матеріалів тощо.

ЛІМІТАЦІЯ /див. л і м і т/-визначення лімітів.

ЛІМІТНИЙ, ЛІМІТОВИЙ /див. л і м і т/- обмежений нормами ліміту.

ЛІМІТРОФ /лат.-гр. limitrophus - прикордонний/- держава, що являє собою межу між іншими сусідніми державами, напр., лімітрофами були названі Балтійські країни, що їх відокремлено від Росії як кордон між західною Європою й комуністичною Росією /1918-1939 р.р./.

ЛІМІТРОФНИЙ /див. л і м і т - р о ф/- прикордонний, суміжний /народ, держава/.

ЛІМНОГРАФ /гр. limnē - озеро, graphō - пишу/- самописний реєстратор коливань рівня води в річках, озерах /також: м а р е о г р а ф/.

ЛІМНОЛОГІЯ /гр. limnē - озеро, logos - наука/- наука /відділ гідрології/ про творення внутрішніх водних басейнів /озер, річок/, про фізико-хімічні позначки цих вод, про їх флору і фауну.

ЛІМОКТО́НІЯ /гр. limos - голод/ kteinēin - смерть/- голодом викликана смерть.

ЛІМОНА́ДА /іт./-прохолодний напій з води, цитринового соку і цукру.

ЛІМОНАР /гр./- релігійний збірник, перероблений "Патерик Синайський", виданий у Києві року 1627.

ЛІМОНІТ /гр. leimōn - лука/ - бурий залізняк /залізна руда/ мочаринець.

ЛІМОТЕРАПІ́Я /гр. limos - го - лод, therapēia - лікування/ - лікування голодом.

ЛІМУ́ЗИНА /фр. limousine /-легкове закрите авто.

ЛІМФА /лат. lymphā - волога/- білковинне течиво у міжтканинних просторах та лімфатичних судинах.

ЛІМФАДЕНІ́Т /лат. lymphā , гр. aden - залоза/- запалення лімфатичних залоз /м е д./.

ЛІМФАНГІ́Т /лат. lymphā - волога, гр. angeion - жила/- запалення лімфатичних жил.

ЛІМФАТИ́ЧНИЙ /див. л і м ф а /-на с и с т е м а - міжтканинна щільна, жила й залози, що виділяють лімфу та відводять її в кров.

ЛІМФОГРА́НУЛЬОМАТО́ЗА /лат.-гр./ - хвороба лімфатичних залоз.

ЛІМФО́ЗА /лат./- творення лімфи.

ЛІМФОСА́РКО́МА /див. л і м ф а + с а р к о м а/- злоякісний новотвір із круглих клітин.

ЛІМФОТО́МІЯ /лат. lymphā - волога, гр. tomē - розтин/- хірургічний розтин лімфатичних жил.

ЛІМФОЦИ́ТИ /лат. lymphā - волога, гр. kytos - судина/-окремий вид білокрівців /л е в - к о ц и т і в/, що мають вигляд округлих клітин з великим ядром, обведеним прото -

плазмою /незернястою/ /фізіол./ ЛІМФОЦИТОЗА /див. л і м ф о - ц и т и/- ненормально збільшена кількість білокрівців у крові /м е д./.

ЛІНГАФОН /лат. lingua - мова/, гр. phonē - звук/- серія грамофонних платівок, на яких записано курс якоїбудь мови для її вивчення.

ЛІНГВІСТ /див. л і н г в і с - т и к а/- мовознавець, фахі - вець у мовознавстві.

ЛІНГВІСТИКА /фр. linguistique з лат. lingua - мова/- мово - знавство, наука про мови, що охоплює фонетику, граматику, /морфологію, синтаксус/, етимологію, ортографію, ортоепію.

ЛІНГВІСТИЧНИЙ /див. л і н г в і с т и к а/- мовознавчий, л - на г е о г р а ф і я - наука, що визначає територіяльні межі поширеності мовних явищ; л - на п а л е о н т о л о г і я - наука, що на підставі вивчення мовних матеріялів описує явища первісної культури.

ЛІНГВОТЕХНІКА /див. л і н г - в і с т и к а - т е х н і к а / - практична лінгвістика /мово - знавство/, що охоплює графіку, правопис, термінологію, шкільні граматики, розвиток літературної мови.

ЛІНЗА /нім. Linse - сочевиця/- сочка, оптичне скло з правильною сферичною поверхнею.

ЛІНІГРАФ /лат. linea - лінія, гр. graphō - пишу/- гідромет - ричний прилад, що автоматично записує зміни горизонту води.

ЛІНІЙНИЙ /див. л і н і я/-той що має вигляд чи властивості лінії; л - и й к о р а б е л ь - великий панцерний військовий корабель, озброєний гарматами, л - н е в і й с ь к о - регулярне військо; л - н а п е р с п е к т и в а - зображення тіла у вигляді проєкції його на площині.

ЛІНОЛЕУМ або ЛІНОЛЬ /лат. li - нум - полотно, oleum - олія/ особливого гаутунку церата застилати підлогу, стіни.

ЛІНОТИП /англ. line - лінія з лат., гр. τυρος - відбиток/ - друкарська складальна машина, що виливає цілі рядки шрифту.

ЛІНТЕР /англ. lint - льон/- І коротковорса бавовна й бавовняний пух, що залишається на зернятках бавовнику після очищення їх на джині, 2. машина, що очищує бавовняні зернята від пуху після чищення їх на джині.

ЛІНТЕРНА машина /див. л і н - т е р / - машина оббирати волокно з бавовникового насіння./ л і н т е р /.

ЛІНЧІВ с у д /вл./- самосуд, що його застосовує над мури - нами нелегальна організація в США Ка-Клакс-Клен.

ЛІНЧУВАТИ - стратити людину самосудом.

ЛІПАЗА /гр. lipos - сить/-фермент людського й тваринного організмів, що розщеплює сить на гліцерину й ситеві кислоти.

ЛІПАРІЯ /гр. lipos - сить/ -

опасистість, розгляднення.

ЛІПЕМІЯ /гр. lipos - сить, hai - ма - кров/- підвищена кількість ситі в крові /м е д./.

ЛІПОЇДИ /гр. lipos - сить, eidos - вид/- деривати різних ситевих кислот рослинного або тваринного походження /х о л е с т е р и н а, ц е р е б р о - з и д тощо/.

ЛІПОМА /гр. lipos - сить/- пухлина, новотвір на шкірі з ситевої тканини /м е д./.

ЛІПОХРОМИ /гр. lipos - сить, chromat - chrōmatos /- колір/- ліпоїдні речовини /див. л і п о ї д и/.

ЛІРА¹ /гр. Lyra/- назва сузір'я в північній півкулі неба.

ЛІРА²/гр. lyra /- І. струнний музичний інструмент у стародавніх греків, що його вважали за символ поетичного надхнення та мистецької творчості, 2. музичний клявішно-струнний інструмент в Україні, що на ньому грають сліпці-жебраки, 3. птах, що його хвіст має форму грецької ліри /Австралія/.

ЛІРА³/іт. lira /- грошова одиниця в Італії, Туреччині.

ЛІРИДИ /див. Л і р а/- метеоритний потік сузір'я Ліри.

ЛІРИЗМ - почуттєвість /поетичного твору, настрою абощо/.

ЛІРИК /див. л і р и к а/- автор ліричних творів; людина ліричних настроїв.

ЛІРИКА /гр. lyrikos - те, що

співається під звуки ліри/- І. поезія особистих почуттів, переживань, настроїв; 2. збірка ліричних поезій.

ЛІРИЧНИЙ /див. л і р и к а /- І. належний до лірики, 2. чутливий, схильний до чутливих настроїв.

ЛІРНИК /гр. lyra /- музика, що грає на лірі.

ЛІРОЕПІЧНИЙ ж а н р - вид поетичних творів, що поєднують у собі сюжетність епічного жанру з ліризмом /почуттєвістю/, наприклад, віршований роман, поема абощо.

...ЛІТ¹ /гр. lithos - камінь /- у закінченнях складених слів указує на зв'язок даного поняття з каменем, напр., н е о - л і т.

...ЛІТ² /гр. lyvis - розчине - ний/- у закінченнях складених слів указує на розчин або розклад речовини, напр., е л е - к т р о л і т.

ЛІТАВРИ /гр. poly - багато, ta - ugea - барабани/- тулумбаси, музичний інструмент у вигляді окремих двох або трьох мідних на металевих ніжках півкуль, обтягнутих шкірою, по якій б'ють дерев'яними калаталами, також обтягнутими на кінцях шкірою.

ЛІТАНІЯ /гр. litaneia /-І. покайнна молитва в католицькій церкві, 2^x довгий нудний опис або оповідь, промова.

ЛІТЕР /лат. litera - буква/-І. посвідчення на одержання без-

платного або пільгового квитка на переїзд залізницею.

ЛІТЕРА /лат. *litera* /- буква.

ЛІТЕРАЛЬНИЙ /лат. *literalis* /- букввальний, дослівний.

ЛІТЕРАТ, ЛІТЕРАТОР /лат./-письменник.

ЛІТЕРАТУРА /лат. *literatura* /- I. письменство, друковані твори /наукові, поетичні, філософські тощо/, 2. наукові праці з одного якогось питання.

ЛІТЕРАТУРНИЙ /див. л і т е р а т у р а /- належний до літератури, той, що відповідає вимогам літератури; л-на м о в а - мова мистецьких творів та наукових праць, що відповідає певним граматично-стилістичним і фразеологічним нормам; л-на к о н в е н ц і я - міждержавна угода про охорону авторських прав /тобто про заборону передруків або перекладів іншими мовами, якщо немає на це згоди автора.

ЛІТЕРНИЙ /див. л і т е р а /- позначений літерою, замість чи слом, напр., літерна льожа в театрі абощо.

ЛІТІЙ /гр. *lithos* - камінь /- хемічний елемент /Li /, метал із групи лугів, ат. вага 6,94.

ЛІТІЯ /гр./- молитва за померлих /під час усенічної Божої служби/.

ЛІТО... /гр. *lithos* - камінь /- на початку складених слів укажує на зв'язок даного поняття з каменем, напр., л і т о - г р а ф і я , л і т о л о г і я

ЛІТОГЕНЕЗА /гр. *lithos*-камінь + г е н е з а /- процеси утворення гірських порід.

ЛІТОГЛІФІКА /гр. *lithos* - камінь, *glyphe* - різьблення /- різьблення на камені.

ЛІТОГРАФ /див. л і т о г р а ф і я /- фахівець у літографії.

ЛІТОГРАФІЯ /гр. *lithos* - камінь, *grapho* - пишу /- I. друкування з допомогою спеціального каменя, 2. підприємство, де друкують літографічним способом.

ЛІТОМІЗА /гр. *lithos* камінь, *lysis* - розчинювати, розчинювання /- розчинювання утворених у сечовім міхурі камінців з допомогою ліків.

ЛІТОЛОГ /гр. *lithos*- камінь, *logos*- наука /- знавець гірських порід /мінералів/.

ЛІТОЛОГІЧНИЙ /див. л і т о л о г і я /- належний до літології, л-на м а п а - мапа з позначенням розташування гірських порід.

ЛІТОЛОГІЯ /гр. *lithos* - камінь *logos* - наука /- наука про гірські породи /відділ мінералогії/.

ЛІТОМОРФИ /гр. *lithos*-камінь, *morphe*- форма /- камені, що мають форму предметів.

ЛІТОРАЛЬ /лат. *litus* берег /- морський берег.

ЛІТОРАЛЬНИЙ /лат. *litoral* із *litus* берег /- узбережний; л-на з о н а - узбережжя моря /на віддаль до 200 м. глибини/

ЛІТОС /гр. lithos - камінь/-український полемічний твір про ти унії.

ЛІТОСКОП /гр. lithos - камінь, шкореб- дивлюсь/- хірургічний прилад досліджувати наявність каменів у сечовому міхурі.

ЛІТОСФЕРА /гр. lithos - камінь
βρῆαιρα - куля/- земна кора на 30-80 км завглибшки.

ЛІТОТА /гр. litotes - спроче - ність/- I. стилістичний засіб, протилежний до гіперболи / вид метонімії/, напр., "слон, зав - більшки з муху"; 2. заміна вислову іншим висловом, протилежним формою, але тотожним щодо змісту, напр., замість "я говорю", "я не мовчу".

ЛІТОТАМНІЯ /гр./-морські водорості.

ЛІТОТІПИ /гр. lithos - камінь, τυρος - відбиток/- друкарські виливки літер або склянів /див. л і т о т и п і я/.

ЛІТОТІПІЯ /див. л і т о т и п і я/- друкарський спосіб відбивати тексти на особливим камені.

ЛІТОТОМ /гр. lithos - камінь, τομή - розтин/- хірургічний прилад для операції сечового міхура.

ЛІТОТОМІЯ /див. л і т о т о м/- операційне видалення каменів із сечового міхура.

ЛІТОТОН /гр. lithos - камінь, τόνος - тон/- мінеральна фарба із суміші цинк-сульфіду та барій-сульфату /біла/, уживана у виробництві гуми, cera -

ти, пластичної маси тощо /.

ЛІТОТРИПСІЯ /гр./- роздрібнювання камінців у сечовому міхурі.

ЛІТОФАНІЯ /гр. lithos - камінь, φανος - ясний/-I. спосіб виробляти порцелянові або скляні платівки з малюнками, що просвічуються, 2. самі такі вироби, 3. спосіб виробу на папері мистецьких малюнків, що просвічуються.

ЛІТОФІЗА /гр. lithos - камінь, ρυφισ - природа/-порожняви в середині гірських порід, де внаслідок взаємодії газів утворюються мінерали.

ЛІТОФІЛИ /див. л і т о...-phyllon - лист/- скам'янілі листя або його відбитки на гірських породах.

ЛІТОФІЛЬНИЙ /гр. lithos - камінь, φίλος - приятель/- каменелюбний; л-ні р о с л и н и - рослини, що ростуть на кам'яних поверхнях /каменелюбні/.

ЛІТОФІТИ /гр. lithos - камінь, ρυτον - рослина/- скам'янілі рослини.

ЛІТОХРОМІЯ /гр. lithos - камінь, χρώμα - колір/- малювання олійними фарбами на камені та відтиск малюнків на полотні.

ЛІТР /фр. litre з гр. litra - фунт/- метрична міра обсягу течив, що дорівнює обсягові I-го кубічного дециметра або обсягові I-го кг чистої води при температурі 4 ступнів Ц.

ЛІТРОМЕТР /гр. litra - фунт, *me-
tre*б - міряю/- прилад визна-
чати питому вагу течив.

ЛІТРОФАКТОР /гр. litra - фунт,
лат. factor - той, що діє/-ви-
бухова речовина.

ЛІТУРГІКА /гр./- наука про цер-
ковні Богослужби.

ЛІТУРГІКОН /гр./- службник, бо-
гослужбова церковна книга.

ЛІТУРГІЯ /гр. leiturgia -спіль-
на справа/- Богослужба, на якій
відбувається таїнство причастя.

ЛІФТ /англ. lift /- міжповер -
хові машинні підйоми в будин-
ках /підіймати людей або тяга-
рі/.

ЛІХЕНІТИ /гр. leichen - обріс-
ники/- мінерали з відбитками
на них обрісників.

ЛІХЕНОЛОГІЯ /гр. leichen - об-
рісник/- наука про обрісники.

ЛІЦЕЙ /гр. Lykeion - назва са-
ду в стародавніх Атенах, де А-
рістотель провадив свою науку/
-І. назва середньої школи у
Франції, ЗДА, 2. назва кількох
вищих шкіл у дореволюційній Ро-
сії.

ЛІЦЕЙСТ /див. л і ц е й/- сту-
дент ліцею.

ЛІЦЕНЗЕНТ /див. л і ц е н -
з і я/- особа, що має ліцензію.

ЛІЦЕНЗІЙНИЙ /див. л і ц е н -
з і я/- І. дозволений, 2. виве-
зений чи довезений /товар за
пільговим митом/.

ЛІЦЕНЗІЯ /лат. licentia - доз-
віл/-І. дозвіл на вивіз або до-

віз товарів, 2. дозвіл видавати
пресовий орган.

ЛІЦЕНЗІЯ /лат. licentia - доз-
віл/- порушення правил грама-
тики, стилістики, віршування,
з мистецькою метою, напр., змі-
на наголосу в слові заради ри-
ми чи ритму.

ЛІЦЕНЗІЯТ /лат. licentiatu -
випущений/- учений ступінь у
середньовічних університетах
/другий після бакалавра/.

ЛІЦИТАНТ /див. л і ц и т а -
ц і я/- боржник, що його май-
но продають з торгів на покри-
ття боргу.

ЛІЦИТАЦІЯ /лат./- примусовий
публічний продаж майна за бор-
ги.

ЛІЯНА /фр. lianes злієз зв'я-
зувати/- витка рослина тропіч-
них лісів.

ЛІЯНО, див. л я н о.

ЛІЯР /фр. liard /- старовинна
французька монета.

ЛІЯС /англ./- шари земної ко-
ри юрськ о ї формації
/г е о л./.

ЛЛОЙД /англ. Lloyd /-І. кавар-
ня в Лондоні /І7 стол./, де
збиралися маклери, 2. товариств-
во морського та судноплавного
убезпечення в Європі та Аме-
риці, 3. технічна спілка в Ан-
глії, що класифікує вантажні
морські судна та перевіряє їх
придатність до плавання.

ЛОБЗИК /нім. Laubsäge /-тонка
пилка випилувати з дерева або
металу криволінійні фігури.

...ЛОГ /гр. *logos* - слово, наука, думка/- у закінченнях деяких складених слів означає назву фахівця з певної галузі науки, напр., п с и х о л о г, або поняття, що означає певний вид зв'язної мови, напр., м о н о л о г, д і я л о г.

ЛОГАЕДРИЧНИЙ в і р ш /гр. *logos* - слово, думка, *hedra* - основа, поверхня, бік/- вірш різного ритму /в античній метриці/, напр., з дактилю й трохею.

ЛОГАРИТМ /гр. *logos* - відношення, *arithmos* - число/- невідомий показник ступенювання, до якого треба піднести певне чи сло /основу логаритму/, щоб у добутку дістати дане число.

ЛОГАРИТМІКА /див. л о г а - р и т м/- крива лінія, що її ординати відповідають логаритмам абсцис / $Y = \lg. X$ /.

ЛОГАРИТМІЧНИЙ /див. л о г а - р и т м/- л-на с п і р а л я - крива лінія, що її описує точка, рухаючись по простій лінії, яка обертається навколо однієї із своїх точок; звідси логаритм віддалі цієї точки від точки обертання простої лінії змінюється як лінійна функція кута поверту /в спеціальних випадках/- пропорційно до цього кута.

ЛОГАРИТМУВАТИ /див. л о г а - р и т м/- обчислювати логаритм даного числа або цілого алгебрійного виразу.

ЛОГІЗМ /гр./- розсуд, розумові висновки.

ЛОГІКА /гр. *logikē* /-І. наука про закони, сутність та будову понять і думання; 2. послідовність, внутрішня закономірність чи правильність міркувань.

ЛОГІСТ /гр. *logistos* - числення/- І. урядовець у стародавніх Атенах, що контролював діяльність урядових установ, 2. той, що студіює алгебру /альгебраїст/.

ЛОГІСТИКА /також: символічна логіка/- базований на математиці напрям у сучасній філософії.

ЛОГІЧНИЙ /гр. *logikos* /- згідний із законами логіки, послідовний, обґрунтований.

...ЛОГІЯ /гр. *logos* - слово /- у закінченнях деяких слів укажує на поняття з різних галузей науки, напр., п с и х о л о г і я.

ЛОГОГРАФІЯ /див. л о г о г р а ф і я/- І. літописці в стародавній Греції, що записували народні перекази та епічні поеми з героїчних часів, 2. промовці, що складали промови за гроші.

ЛОГОГРАФІЯ /гр. *logos* - слово, думка, *graphō* - пишу/- стародавні грецькі літописи, що являють собою переходове явище від епічної поезії до історичної прози.

ЛОГОГРИФ /гр. *logos* - слово, *griphos* - сіль/- головокрутка, загадка, шарада, в якій треба відгадати задумане слово, що

набуває різних значінь, залежно від переставляння складів, літер або від відкидання деяких із них, напр., загадано, що перший склад слова - сполучник "бо", останні два склади - назва ріки /припустім, Рона/- тоді все загадане слово може бути "борона"- рільниче знаряддя

ЛОГОДЕДАЛІЯ /гр. logos - слово, daldallo - мистецтво обробити ку/- вишуканість вислову, пишновність.

ЛОГОМАНІЯ /гр. logos - слово, mania - пристрасть/-нахил спечечатися за слова, а не за сутність думки.

ЛОГОМАХІЯ, див. л о г о м а - н і я.

ЛОГОМЕТР /гр. logos - думка, metreo - міряю/- прилад виміряти розміри та їх співвідношення.

ЛОГОПАТІЯ /гр. logos - слово, поняття, думка, мова, pathos - страждання/- деякі вади усної мови /заїкання, шепелявість/.

ЛОГОПЕДІЯ /гр. logos - слово, paedia - виховання/- наука про всякі вади усної мови та про виховання правильної вимови.

ЛОГОС /гр. logos - слово, думка, поняття, розум/- 1. у старо - давній грецькій філософії/Платон/ духовна первооснова, божественний розум; 2. загальна закономірність /у філософії Геракліта/.

ЛОГОСОФІЯ /гр. logos - слово, sophia - мудрість/- наука про значіння слів, їх походження.

ЛОГОТІПІЯ /гр. logos - слово, typos - відбиток/- друкарський спосіб складати текст найуживанішими цілими словами або складами слів.

ЛОГОФЕТ /с.-гр. logothetes - той, що встановлює рахунок/1. канцлер у Візантії, 2. охоронець печатки патріарха.

ЛОЙД, див. л л о й д.

ЛОК¹ /сканд./- дух зла в скандинавській мітології.

ЛОК². /ар./- цілющий сік лікувати грудні хвороби.

ЛОКРИЦЯ, див. л ю к р и ц я.

ЛОКСОДРОМА /гр. lochos - кривий, drochos - дорога, путь/- уявна крива лінія, що перетинає всі земні меридіани під одним кутом.

ЛОРД /англ. lord із стар. hlaford - "охоронець хліба", голова родини/- спадковий землевласник; титул англійських спадкових перів, вищої шляхти, а також осіб, що займають деякі найвищі посади.

ЛОРД-МЕР /англ.-фр. lord-maire/- міський голова /по великих містах в Англії/.

ЛОРДОЗА /гр./- вигин хребта наперед.

ЛОРДОЗНИЙ /гр. lordosis /- вигнутий наперед /про хребет людського тіла/.

ЛОРІ /англ. lory з мал./- безхвості мавпи, 2. один із видів папуг.

ЛОСЬ /лат. Alees /- трав'юдна

парнокопита тварина з родини оленів.

ЛОТ¹/нім. Lot /- міра ваги /у количній Росії - 12,8 грама, у Німеччині - 16,66 грама/.

ЛОТ²/гол. lood /- глибиномір; прилад виміряти морські глибини /важок на мотузці або гідростатичний прилад/.

ЛОТЛІНЬ /гол. lood /- линва для вимірів швидкості руху корабля.

ЛОТОС /гр. λῶτος /- водна рослина з родини лататтьових.

ЛОТОФАГИ /див. л о т о с - φαγοῦ - той, що пожирає/- легендарні люди /в творах Гомера/, що жилися плодами з лотосу, що давали їм забуття.

ЛОХІЇ /гр. λοχία /- після родової очищення уразу, після родової уплави /м е д./.

ЛОЦЕБОТ /нім. Lotsenboot /-однощогловий човен.

ЛОЦІЯ /нім. з гол. loodsvaen - вести корабель/- наука, що досліджує морське дно, береги, умови узбережного мореплавства.

ЛОЦМАЙСТЕР /гол. loodsvaen - вести корабель, нім. Meister /- наглядач за маяками та сигналами /сигнальними спорудами/в певнім воднім просторі.

ЛОЦМАН /гол. loodsvaen /- провідник кораблів у портах та в деяких спеціальних обширах, де треба досконало знати місцеві умови судноплавства./наприклад, колись в обширах Дніпров-

ських порогів /.

ЛУДДИТИ /від англ. прізвиська Ludd, що розбив новонайдений вар-стат для плетіння, 18 стол./-учасники руху проти застосування на фабриках в Англії машин, що розбивали машини, гадаючи цим забезпечити собі працю на фабриках /1811-1813 р./.

ЛУКУЛЛІВСЬКИЙ бенкет /вл./розкішний, вигадливий щодо напоїв і страв бенкет /за ім'ям багатого римлянина Люція Діційя Лукулла, що вславився легендарно-розкішними бенкетами, 106-56 р.р. до Хр./.

ЛЮБАЙСТЕР, див. а л я б а й - с т е р.

ЛЮБРИКАТОР /лат. lubricare - робити гладеньким/- прилад, що подає мастило з резервуару на тертьові частини мотору.

ЛЮГЕР /англ. lugger /- бистроплавний дво- або трищогловий корабель, 2. невелике вітрильне або моторово-вітрильне судно.

ЛЮДОЛЬФОВЕ ч и с л о /від імені голландського математика й винахідника Людольфа ван Цейлена, 1539-1610/- число, що по казує відношення довжини кола до переречника /заокруглено - 3,14 /.

ЛЮЕС /лат. lues - зараза/-пранці, див. с и ф і л і с.

ЛЮЗА /поль. łuz /- отвір-кошик при більярдному столі, куди заганяють кием кулі.

ЛЮЗУВАТИ /нім. lösen /- заступати, замінити.

ЛЮЇ, див. л ю ї д о р.

ЛЮЇДОР /фр. Louis d'or з Louis - Людовик/- колишня двадцяти п'ятифранкова золота монета у Франції /з 1640 р./.

ЛЮЇЗИТ /англ. вл./- отрутна речовина з арсену, ацетилену, алюмінію-трихлориду.

ЛЮКА /нім. die Lücke/-отвір.

ЛЮКРАТИВНИЙ /лат. lucrativus/- прибутковий, вигідний, зисковий.

ЛЮКРЕЦІЯ /вл./- жінка римлянина Тарквінія Колятіна, що її збезчестив син царя Тарквінія Гордого, наслідком чого вона заподіяла собі смерть, звідси - назва для цнотливої жінки.

ЛЮКС /лат. lux - світло/- одиниця освітленості, що дорівнює яскравості світла такої ж самої міжнародної свічки на простопадній до її променів і віддаленій від свічки на один метр поверхні.

ЛЮКСАЦІЯ /фр. luxation лат./ - вивих /кістки/.

ЛЮКСОМЕТР /лат. lux - світло metreб - міряю/- прилад виміряти освітленість.

ЛЮКСУС /лат. luxus - масність ґрунту/- розкіш.

ЛЮКРИЦЯ /гр. ελυκorrhiza-солодкий корінь/- корінь рослини солодець, уживаний у лікових препаратах.

ЛЮКУБРАЦІЯ /лат. lucubratiб- нічна робота, робота при штучному освітленні.

ЛЮМБАГО /лат. lumbago /- хво-

роба м'яснів, нервів або хреців; простріл; м'ясневий ревматизм /здебільшого в попереку/.

ЛЮМЕРИДИТИ /лат. lumbricidae/- скам'янілі дощові черви.

ЛЮМЕН /лат. lumen - світло/- одиниця світлової струдини, що дорівнює світлу однієї міжна-родної свічки на площі 1 кв.м кулі з радіусом на 1 м.

ЛЮМІНАТОР /лат. luminare -світити/- отвір для освітлення на кораблі /нижніх приміщень/.

ЛЮМІНЕСЦЕНЦІЯ і ЛЮМІНІСЦЕНЦІЯ /лат. lumen - світло/- свічення речовин у наслідок перебігу в них електричного струму або певних хемічних процесів /див. флюоресценція, фосфоресценція/

ЛЮМПЕН /нім. Lumpen - ганчір'я мотлох/- ледащо, голодранець.

ЛЮМПЕНПРОЛЕТАРІЯТ /нім./- по-кидьки суспільства, здебільшого аморальні елементи, що їх використовує комунізм як знаряддя терору та експропріації, вважаючи їх за соціально близьких до комуністичної партії.

ЛЮНА-ПАРК /нім./- парк, де відбуваються всілякі публічні видовиська та розваги.

ЛЮНАРІЙ /лат./- прилад унаочнювати рух місяця.

ЛЮНАТИЗМ /лат./- див. с о м - н а м б у л і з м.

ЛЮНАТИК /лат. lunaticus/- сно-вида, див. с о м н а м б у л і с т.

ЛЮНЕЛЬ /фр. lunel /- гатунок

виноградного /мускатного/ ви-
на.

ЛЮНЕТА /фр. Lunette /- I. да-
лековид, телескоп, 2. відкри-
те з одного боку фронтове у-
кріплення, 3. пристрій на вар-
статах, що тримає оброблюва-
ний деталь, щоб він не хитав-
ся та не згинався.

ЛЮПА /фр. loupe з лат. lupa /-
подвійно-опукле оптичне скло
в оправі, сочка.

ЛЮПАНАР, ЛЮПАНАРІЙ /лат. /-дім
розпусти.

ЛЮПЕРКАЛІЙ /лат. Lupercalia/-
свята в стародавніх римлян на
пошану бога полів та худоби.

/Фавн = Lupercus/.

ЛЮПІН /лат. Lupinus /- трави -
ста рослина з родини метели -
кових /плекається як декора -
тивна, а також для закріплен-
ня пісків та ярів/.

ЛЮПОЗОРІЙ /лат. lupus - вовк/
- клініка, де лікують хворих
на вовчий лишай.

ЛЮПУЛІНА /фр. lupuline з лат.
- білий або жовтавий порошок,
що буває на квітах хмелю.

ЛЮПУС /лат. lupus - вовк/-вов-
чий лишай, туберкульоза шкіри
/м е д./.

ЛЮР /фр. loure /- повільного
темпу танок /півд. Франції/.

ЛЮСТР¹ /лат. lustrum /-I. жер-
тва, що її римляни приносили
богам раз на 5 років, 2. п'я -
тилітка в літочисленні в рим-
лян.

ЛЮСТР² /фр. lustre /- диск на

тканині /вовняній чи бавовня-
ній/.

ЛЮСТРА /фр. lustre /- висячий
прилад на кілька ламп або на
кілька свічок, що його чіпля-
ють до стелі /жирандоля/.

ЛЮСТРАТОР /див. л ю с т р а -
ц і я/- ревізор, контролер.

ЛЮСТРАЦІЯ /лат. lustratio -
очищення жертвою/- оглядини,
ревізія, 2. посвячення /на Бо-
гослужбі/, постригання в чен-
ці.

ЛЮСТРИН, ЛЮСТРИНА /фр. lust -
rine/- блискача шовкова, ба -
вовняна або вовняна тканина.

ЛЮТЕРАНИН - особа лютерансь -
кого віросповідання, що його
заснував Лютер.

ЛЮТЕРАНСТВО - християнське ві-
росповідання, що пішло від ре-
форматора Мартина Лютера в Іб
стол. /поширене в Німеччині і
Скандинавських країнах/.

ЛЮТЕЦІЙ /Lutecia- латинська
назва Парижу/- хемічний еле -
мент /Lu/, що належить до
рідких земель, атом. вага 175.

ЛЮТНЯ - стародавній струнно -
щипковий /арабського походжен-
ня/ музичний інструмент.

ЛЮФА¹ /нім. die Luf /- отвір
у вогнепальній зброї, з якого
вилітає куля.

ЛЮФА² /ар./- субтропічна тра-
виста рослина з родини гарбу-
зових з овочами, подібними до
огірка, в яких є волокнина, що
її використовують у виробниц-
тві матраців, м'яких меблів.

ЛЮЦЕРНА /лат. *Lucerna* /- рав - линник, багатолітня трависта рослина з родини метеликових/кормова трава/.

ЛЮЦІПЕР /лат. *lux* - світло, *ferre* - носити, "світлонісець"/- володар пекла, сатана.

ЛЮЦИФУГИ /лат. *lucifugus* із *lux* - світло, *fugio* - летіти/- тварини, що не терплять денного світла.

ЛЯ /с.-лат. *la* /- назва шостого ступня діятонічної гами, що починається з "до".

ЛЯБАРДАН /гол. *labberdaan* /назва риби /тріска/.

ЛЯБАРУМ /н.-лат. *labarum* /-християнсько-римський військовий прапор /з хрестом на полотнищі та монограмою "Ісус Христос"/, уперше прийнятий після перемоги імператора Константина над Максенцієм в 312 р. по Хр. /це модернізований прапор колишньої римської кінноти, що мав зображення орла/.

ЛЯБЕТ /фр. *la bête* /- недобір взятків у картярській грі, реміз.

ЛЯБІЛЬНИЙ /лат. *labilis* /-хиткий, нестійкий.

ЛЯБІОДЕНТАЛЬНИЙ /лат. *labium* - губа, *dens* - зуб/- губно-зубний /звук, що утворюється при зближенні губи до горішніх зубів, напр., "ф"/.

ЛЯБІРИНТ /гр. *labyrinthos* /- І. будинок із численними переплутаними ходами, з якого не можна вийти /легендарний лабіринт

ніби побудував був Дедал для царя Міноса на острові Криті/, 2. середня частина вуха, що складається з переддвер'я, півколових каналів та завитки/ а н а т./, 3. складна, дуже заплутана ситуація, справа.

ЛЯБІРИНТОДОНТИ /гр./- вимерлі амфібії, що їх череп був покритий кістковим панцирем, див. та кож с т е г о ц е ф а л и.

ЛЯБІЯЛІЗАЦІЯ /лат. *labialis* - губний/- вимова звуків заокругленими губами /о,у/.

ЛЯБІЯЛІЗОВАНИЙ /див. л я б і я л і з а ц і я /- губний, виголошуваний заокругленими губами /звук/.

ЛЯБІЯЛЬНИЙ /лат. *labialis* /губний /л і н г в./.

ЛЯБОРАНТ /лат. *laborans* - той, що працює/- працівник лябора-торії.

ЛЯБОРАТОРІЯ /лат. *laborare* - працювати/- наукова або дослідницька робітня при наукових установах або підприємствах.

ЛЯБОРАТОРНИЙ /див. л я б о р а т о р і я /- І. належний до лябораторії, 2. виготовлений у лябораторії; л-на м е т о д а м е т о д а навчання, коли учні самостійно опрацюють за певним планом дані їм навчальні завдання.

ЛЯБРАДОР /вл./- один із видів скалинцю /мінерал/.

ЛЯБРАДОРИТ - споріднений з лябралором мінерал.

ЛЯВА /іт. *lava* /- розтопле-

на вулканічна маса, що витікає під час вибухів вулканів.

ЛЯВАНДА /с.-лат. Lavenda /-середземноморська чагарникова з родини губоцвітих рослина, що з її квітів добувають запашну етерову олію для виробництва усяких парфумів та мила тощо.

ЛЯВДАНУМ /лат. laudanum /-ліки, що містять у собі опій.

ЛЯВІНА /нім. з лат. lavi -ковзати/- завал, навальний сніговий зсув із гір.

ЛЯВІРУВАТИ /гол. laveeren /-І. часто змінювати напрям руху ко рабля, уникаючи небезпечних на морі місць; вправно оминати усадки небезпеки; 2^x хитро поводитися між двома супротивниками; ухилитися від прямої відповіді.

ЛЯВН-ТЕНІС /англ. lawn tennis /- ситківка /спортова гра/.

ЛЯГ /англ. log /- швидкомір, І. прилад визначати переїдений ко раблем шлях, також швидкість руху корабля, 2. бортова крпа -бельна батарея, 3. борт кора бля.

ЛЯГЕНА /лат. lagena, lagoena /-глиняний або скляний посуд на вино в стародавніх римлян.

ЛЯГТИНГ /норв. lagting /-верхня палата норвезького парля -менту /нижня - одельстинг/.

ЛЯГУНА /іт. laguna /- І. узбережне озеро, мілководна затока, відокремлена від моря косою, 2. водний простір, оточений кільцем коралових островів.

ЛЯДЗАРОНІ, див. л я ц а р о - н і.

ЛЯЖ /іт. l'aggio /- доплата за цінні папери або за золоту монету понад їх номінальну вартість.

ЛЯІК /лат. laicus із гр. laikos - необізнана з фактом особа, неук, дилетант.

ЛЯІЦИЗАЦІЯ /фр. laicisation /- встановлення цивільної влади в установі, громаді за часів протифеодальної революції.

ЛЯІБ... /нім. Leib - тіло/- на початку складених слів означає поняття, пов'язане з службою у царських палацах, напр., ляіб - медик.

ЛЯІБГВАРДІЯ /нім. Leibgarde /- військова частина, що охороняє царські палаці.

ЛЯІБМЕДИК /нім.-лат./- лікар при царській особі.

ЛЯІДЕНСЬКА п л я ш к а /вл./ - прилад збирати електричну на снагу, електричний конденсатор

ЛЯІЙНЕР /англ. liner від line - лінія/- великий бистроплавний корабель, що ходить за розписом на певному маршруті.

ЛЯІСМЕН /англ. linesman /- помічник судді у спортивних іграх що перебуває на межі спортивного майдану.

ЛЯІТЕНАНТ /фр. lieutenant /- найнижча офіцерська ранга в деяких арміях.

ЛЯІТМОТИВ /нім. Leitmotiv /- І. провідний мотив музичного, а

також літературного чи будь-якого іншого мистецького твору;
2. основна думка, раз-по-раз у творі повторювана.

ЛЯКМУС /лат./- барвник, що від кислот стає червоний, а від лугів синій, тому живається як індикатор в лабораторіях /до - бувається з обрісників/.

ЛЯКМУСОВИЙ папір /див. л я к м у с/- просочений лякмусом папір, що при діянні на нього кислотою стає червоний, а при діянні лужними речовинами - синій /використовується як засіб контролю в хемічних дослідах/.

ЛЯКРИМА-КРИСТІ /лат. lacrimae Christi - " Христові сльози"/- гатунок вина.

ЛЯКРИМАТОРИ /лат. lacrimae - сльоза/- сльозотечні отруйні гази.

ЛЯКРИМОЗО /іт. lacrima - сльоза - сумно, сумовито /м у з./.

ЛЯКРИЦЯ /див. л ю к р и ц я/.

ЛЯКСИЗМ /фр. laxisme з лат. laxus /- байдужість до моральних приписів.

ЛЯКСИСТ /фр. laxiste з лат. laxus /- послідовник ляксизму.

ЛЯКТ... /лат. lac - молоко/ - у складених словах указує на зв'язок даного поняття з молоком, напр., л я к т о с к о п.

ЛЯКТАЗА /лат. lac - молоко/ - фермент, що розщеплює цукор.

ЛЯКТАЦІЙНИЙ п е р і о д - період годівлі дитини матерним молоком.

ЛЯКТАЦІЯ /лат. lactare /-

годовля немовляти матерним молоком /ляктаційний період/.

ЛЯКТЕІНА /лат. lac (lactis) - молоко/- поживна речовина, що є в молоці.

ЛЯКТО..., див. л я к т.

ЛЯКТОБАЦИЛІНА /див. л я к т о ... + б а ц и л я/- препарат з молочнокислих бактерій, уживаний проти розладу травлення.

ЛЯКТОДЕНЗІМЕТР /лат. lac - молоко, densus - густий, метр - міряю/- апарат виміряти питому вагу молока.

ЛЯКТОЗА /лат. lac - молоко/ - молочний цукор, що трапляється лише в тваринних організмах.

ЛЯКТОМЕТР /лат. lac - молоко, гр. metreō - міряю/-апарат визначати відсоток води в шолоці.

ЛЯКТОСКОП /лат. lac - молоко, гр. вкореō - дивлюсь/- прилад визначати кількість масла в молоці за його прозорістью.

ЛЯМАНТИН /фр. lamantin- морська корова/- морський кит з родини сирен /м'ясо істівне/.

ЛЯМАРКІЗМ /вл./- Лямаркова система еволюції організмів, що визнає можливість спадковості набутих прикмет, якщо вони повторюються в багатьох поколіннях /рослин і тварин/.

ЛЯМБРЕКЕН /фр. lambrequin / - вирізани з дерева, золота або з тканини прикраси на вікна й двері.

ЛЯМЕНТАЦІЯ /лат. lamentatio/-

І. плач, голосіння, тужіння на рикання, скарги, жалі, 2. Бого-служба в страсний четвер у католиків /жалоба, скорбота/.

ЛЯМЕНТУВАТИ /див. л я м е н - т а ц і я/- голосити, тужити, виливати жалі.

ЛЯМІНАРНИЙ р у х /лат.lamina - шар, платівка/- рух течива, коли шари його немов ковзають один через одного.

ЛЯМПАРТ /лат./- І.африканський дикий кіт, 2^х гульвіса, розпусник, босяк.

ЛЯМПАСИ /фр. lampas /- кольо - рові смужки, нашиті на штанях уздовж холост /у військовиків/.

ЛЯМПІОН / фр. lampion /- різ - ноколірний ліхтар з паперу або із скла /для ілюмінації абощо/

ЛЯМПОВИЙ д е т е к т о р, див. д е т е к т о р, також -катодна лампка.

ЛЯПРЕТ /нім. Lamprete /- риба з родини вугрів /Німецьке море/.

ЛЯМУВАТИ /фр. lamé /- обшивати крає одержі лиштвом, торочками.

ЛЯНГУСТА /фр. langouste /- морський рак, що має твердий панцер і не має клешень /з о л/

ЛЯНГШАН - китайська порода курей /жовтої масти/.

ЛЯНДВЕР /нім. Landwehr /- дружини, ополчення, що його комплектували в Німеччині з резервів військовозобов'язаних.

ЛЯНДГРАФ /нім. Landgraf /- начальник збройних сил краю в

Німеччині за середньовіччя.

ЛЯНДГЕВДИНГ /фін./- начальник губернії /губернатор/ у колишній Фінляндії.

ЛЯНДИ /фр.landes /- піщані низини на берегах Біскайської затоки у Франції.

ЛЯНДКАРТА /нім. Landkarte /-географічна мапа.

ЛЯНДКАСТЕРСЬКА с и с т е м а - система навчання, коли вчитель навчає краєвих учнів, а ці допомагають слабшим.

ЛЯНДМАРШАЛ /нім. Landmarschal /- голова "дворянського" зібрання в колишніх Курляндії, Естляндії, Ліфляндії та в Німеччині.

ЛЯНДМІЦІЯ /нім.-фр./- військові селища на південних кордонах Росії за Петра І.

ЛЯНДРАТ /нім. Landrat /- повітовий староста в Німеччині.

ЛЯНДСКНЕХТ /нім. Landsknecht /- І. найманий німецький вояк/за середньовіччя/, 2^х продажний, безідейний вояк.

ЛЯНДСМАНШАФТ /нім. Landsman - schaft /- земляцтво, колишня назва студентських товариств у Німеччині.

ЛЯНДСТИНГ /дан. landsting /-І. верхня палата данського парламенту, 2. крайове самоврядування у Швеції.

ЛЯНДТАГ /нім. Landtag /- крайовий орган самоврядування в Німеччині та Австрії.

ЛЯНДФОГТ /нім.Landvogt /-без-

посередньо підлеглий імпера -
торові правитель краю в Німеч
чині /І7 стол./.

ЛАНДШАФТ /нім. Landschaft /-І
краєвид, 2. пейзаж /у маляр -
стві/, л-фт ге о г р а ф і ч
н и й - простір на землі, що
характеризується типовими клі
матичними та рельєфними прик
метами.

ЛАНДШТУРМ /нім. Landsturm / -
І. народне рушення в Пруссії
проти Наполеона, 2. допоміжна
армія з військовозобов'язаних
старшого віку в Німеччині /до
1945 року/.

ЛЯНОЛІНА /лат. lana - вовна,
oleum - олія/- ситова речови
на, що її добувають з води, в
якій м'ють овечу вовну/ужива
ють у медицині й косметичі/.

ЛЯНСАДА /фр. lancade /- висо
кий сторчковий стрибок верхо
вого коня.

ЛЯНСЬЕ /фр. lancier /-І. фран
цузький танок на 4 пари /кад
риля/, 2. вершник із списом.

ЛЯНТАН /гр. lantano - хова
юсь/- хемічний елемент /La/,
рідкий метал, атом. вага 138,
92, топиться при 826°С.

ЛЯНТАНІДИ /див. л я н т а н /
- група споріднених з лянта
ном хемічних елементів.

ЛЯНЦЕТА /фр. la lancette з
лат. lancea - спис/- дволезо
вий ніжик /у хірургії/.

ЛЯНЦЕГІВЕЦЬ / див. л я н ц е
т а/- риба, що не має голов
ного мозку, черепа й очей.

ЛЯНЦЕТУВАТИЙ /див. л я н ц е

т а/- той, що має форму лян -
цети.

ЛЯПАРОТОМІЯ /гр. lapara - че
рево, томē - розтин/- операція
розтину черева.

ЛЯПІДАРІЙ /лат. lapides - ка
міль/- середньовічні збірні
ки, де описано коштовні каме
ні.

ЛЯПІДАРНИЙ /лат. lapides - ка
міль/- І. властивий для напи
сів на каменях, 2. стислий і
ясний /стиль вислову, письма/.

ЛЯПІДИТ /лат./- матеріял, що
ним на військових кораблях по
кривають перегородки, якими
відокремлюють гарматне примі
щення від парових рур та осо
бових приміщень.

ЛЯПІЛІ /іт. з лат. lapillus -
камінчик/- дрібні шматки вул
канічної маси, що вилітають із
кратери під час вибуху.

ЛЯПІС /лат. lapis - камінь/ -
пекельний камінь, азотнокисла
сіль срібла /AgNO₃ /.

ЛЯПСУС /лат. lapsus - падін
ня, хибний крок/- помилка че
рез неуважність, розгубленість
абощо.

ЛЯРВИ /лат. larvae /- лихі ду
ші померлих лихих людей /у ві
руванні стародавніх римлян/.

ЛЯРГЕТТО / іт. larghetto /-де
що жвавіший темп, ніж л я р
г о, в музиці.

ЛЯРИ / лат. lares /-добрі ду
ші померлих предків, охоронці
оселі /у стародавніх римлян/.

ЛЯРГО /іт. largo широко/-І.

повільний темп у музиці, 2. музичний твір /симфонія, соната, квартет/ у цьому темпі.

ЛЯРИНГІТ /гр. larynx горло/- запалення горла.

ЛЯРИНГОЛОГ /гр. larynx/laryngos /- горло, logos - наука/- лікар горлових хвороб.

ЛЯРИНГОЛОГІЯ /гр. larynx - горло, logos - наука/- галузь медицини, що вивчає хвороби горла.

ЛЯРИНГОСКОП /гр. larynx - горло, скопос - дивлюсь/- прилад оглядати горло.

ЛЯРИНГОСКОПІЯ /див. л я р и н г о с к о п/- огляд горла за допомогою ларингоскопа.

ЛЯРИНГОТОМІЯ /гр. larynx - горло, томос - розтин/- хірургічний розтин горла.

ЛЯСО /есп. lazo /- аркан ловити коней /в індіян та ковбоїв/.

ЛЯСТ /нім. Last - тягар/- I. міра ваги на кораблях /2 тонни/, 2. міра сипких тіл /16-32 гектолітри /США, Англія, Данія/

ЛЯТАННЯ /індіян. alattani /- кімнатна декоративна рослина з родини пальм /б о т./.

ЛЯТЕННИЙ /лат. latens - прихований/- прихований, без помітних симптомів /процес хвороби абощо/.

ЛЯТЕРАЛЬНИЙ /лат. lateralis із latus- бік/- бічний, побічний; л-ні приголосні - приголосні, що утворюються при доторковій кінчиком язика до нерухомих органів, напр.,

до зубів /звук Л абощо/.

ЛЯТЕРАН /лат./- палата і церква папи римського в Римі.

ЛЯТЕРИТ /лат. later - висушена цегла/- продукт звітрювання у тропічних країнах /грунту/.

ЛЯТЕРИТИЗАЦІЯ /див. л я т е р и т/- звітрювання ґрунту у тропічних смугах, де чергується періоди посухи й дощів.

ЛЯТИТУДИНАРИЗМ /фр. latitudinaire з лат./- вільнодумство в релігійних питаннях /протил.- ригоризм/.

ЛЯТУК /лат. Lactuca/- подібна до салати рослина /є городня їстівна і є дика - отруйна/.

ЛЯУРА /гр./- оспівана в поезії Петрарки жінка.

ЛЯФЕТ /фр. lafette /- гарматний передок.

ЛЯФІТ /фр. lafitte /- гатунок вина.

ЛЯХТЕР /нім. Lachter /- I. одиниця виміру глибини копань; 2. міра довжини /близько 6 футів/.

ЛЯЦАРОНІ /іт. lazzarone /- волюгга, вуличник, жебрак /назва для люмпенпролетарських елементів у Неаполі/.

ЛЯЦКАН /нім. Lätzchen /- вихити в одязі.

ЛЯЦО, ЛЯЦІ /іт. l'atto - дія/ - жарт, комічні акторські виставки в італійській комедії.

ЛЬЄ /фр. lieue /- міра довжини /4,5 км./ у Франції /миля/.

- ЛЮБЕЛІЯ /вл./- трависта рос -
лина, уживана в медицині як
снотвірна /півд. Америка/.
- ЛЮБЕЛІЯС /англ./- джигун, за -
льотник, бабій, баламут, облес -
ник /ім'я героя роману Річард -
сона "Кларисса Гарль"/.
- ЛЮББУХ /нім. Logbuch /- що -
денник запису швидкості руху
корабля, напрямку його та на -
прямку вітру тощо.
- ЛЮДЖІЯ, ЛЮДЖА /іт. loggia /-
балькон або галерія у вигляді
льожи /а р х і т./.
- ЛЮЕНГРІН /вл./- 1. у старо -
давній кельтській легенді та у
стародавньому французькому е -
посі, поєднаному з сагою про
Граль, син короля Парціваля,
лицар, шукач Граля; 2. у німе -
цького поета Вольфрама Ешенба -
бах - символ юнака, відомого
на весь світ своєю чесотною
стю, 3. назва Вагнерової опе -
ри.
- ЛЮЖА фр. loge /- 1. відгоро -
жене місце з кріслами на кіль -
ка осіб у театрі, 2. приміщен -
ня для таємних зборів у масо -
нів.
- ЛЮЖЕМЕНТ /фр. logement - при -
міщення/- квартира; оборонне
укріплення /в і й с ь./.
- ЛЮЗУНГ /нім. Losung /- гасло;
стисло зформульований принцип
до дії або ідея, напр., "в сво -
їй хаті своя правда".
- ЛЮКАВТ /англ. lock out - за -
микати/- закриття підприємства
з метою впливу на страйкарів.
- ЛЮКАЙ /фр. laquais /- 1. слу -
га, 2. підлабузник, плазун.
- ЛЮКАЛІЗАЦІЯ /лат. localis -
місцевий/- обмеження дії чи я
вища певним місцем.
- ЛЮКАЛІЗМ /див. л ь о к а л і
з а ц і я/- говіркове явище в
мові.
- ЛЮКАЛІЗУВАТИ /див. л ь о к а
л і з а ц і я/- обмежувати, зо
середжувати в певному місці.
/дію, явище абощо/.
- ЛЮКАЛЬ /лат./- приміщення для
кранниці, установи, перукарні
абощо.
- ЛЮКАЛЬНИЙ /лат. localis/- мі -
сцевий.
- ЛЮКАНДА /іт. locanda/- їдаль -
ня /в Італії/, таверна.
- ЛЮКАНДЬЄРА /див. л ь о к а н -
д а/- власниця льоканди.
- ЛЮКАТІВ /лат./- місцевий від -
мінок /г р а м./.
- ЛЮКАТОР /лат. localis- місце -
вий/- мешканець, квартирант.
- ЛЮКО /іт. loco /- приймання
товару за місцевими цінами, що
існували в момент складання у -
годи /к о м./.
- ЛЮКОМОБІЛЬ /фр. locomobile з
лат. locus - місце, mobilis -
рухомий/- наколісний рухомий а
бо стаціонарний паровик для у -
рухомлення різних машин, напр.,
молотарок.
- ЛЮКОМОТИВ /фр. locomotive з
лат. locus - місце, motio - рух
- залізничний паротяг, теплотяг
або електротяг.
- ЛЮКОМОТОРИ /лат. locus - міс -

це - м о т о р /- мозкові центри, що керують рухом організму.

ЛЬОКОМОТОРНИЙ ц е н т р / див л ь о к о м о т о р и /- центр у мозку, що надає рух певному органу.

ЛЬОКОМОЦІЯ /фр. з лат./-сукупність рухової діяльності м'язів /ф і з і о л./.

ЛЬОКОНИ /нім. LOSKE /-кучері, п'які.

ЛЬОКУТОРІЯ /лат. locutus /-вітальня в монастирі.

ЛЬОЛЯРДИ /англ. lollards /-се редньовічна релігійна секта, що виникла в Нідерляндах та в Німеччині, а пізніше в насмілок переслідувань переселилася до Англії й проповідувала соціальну рівність.

ЛЬОМБАРД /фр. lombarde - назва льомбардських купців, що позичали гроші під заклад речей/- установа, що позичає на заставлені речі гроші, а посплаті позики вертає речі боржникові.

ЛЬОМБЕРНИЙ с т і л - стіл для гри в карти.

ЛЬОНГІМЕТРІЯ /лат. longus - довгий, гр. метреб - міряю/- наука про закони і властивості простих і колових ліній - частина геометрії.

ЛЬОНГШЕЗ, див. ш е з л ь о н г

ЛЬОРЕЛЯЯ /нім./- оспівана в німецькій поезії німфа.

ЛЬОРЕТКА, див. к о к е т к а.

ЛЬОРНЕР /фр. logneur /- осо-ба, що користується льорнетом.

ЛЬОРНЕТА /фр. lognette /-да-лековид, окуляри з держачком.

ЛЬОРНЕТУВАТИ, ЛЬОРНУВАТИ /фр. logner, /- дивитись у льорнету ЛЬОРО-КОНТО /іт. logo conto - "ваш рахунок"/- назва рахунку в комісіонерському банку.

ЛЬОРЧ /англ./- подвійна ставка в грі в казино.

ЛЬОСПЛЯЦІ /нім. Losplatz /-ко-рабельна тимчасова пристань.

ЛЬОТЕРІЯ /фр. loterie /-розгра речей або грошей на жеребки.

ЛЬОТЕРІЯ АЛЕГРІ /фр. loterie , іт. allegri /- дешева льоте-рія з виплатою вигравів негайно на місці.

ЛЬОТО /фр. loto з іт. lotto /-гра особливими дерев'яними картами, що мають вигляд барилець або кубиків з намальованими на них числами.

ЛЬОФ /нім. das Loß /- міра сипких тіл у Балтицьких країнах.

ЛЬОФЕР /англ./- кебрак, волоцюга /в містах США/.

ЛЬОФШТЕЛЬ /нім. Lofstelle / - земельна міра /пів гектара / в Балтицьких країнах.

ЛЬОЯЛІЗМ /фр. loyalisme /- законність, правність, див. л е г і т і м і з м.

ЛЬОЯЛЬНИЙ /англ. loyal - вірний/- 1. прихильний, чесний, щирий; 2. той, що тримає себе в межах приписів, законів, угоди.

ЛЬОАЯЛНІСТЬ /див. л ь о я л ь -
н и й/- прихильна, щира пове-
дінка; поведінка в межах при-
писів, законів.

ЛЬЯНО /есп. llano /- безліса
рівнина, степ /у Південній А-
мериці/.

- М -

МААФИ /тат./- кавказькі мусул-
манські добровольці, що боро-
лися проти завоювання Кавказу
Росією.

МАВЗЕР /нім. вл. Mauser /- си-
стема гвинтівок та пістолів, що
винайшов німець Мавзер.

МАВЗОЛЕЙ /дат. mausoleum - ве-
личний гробівець карійського
царя Мавзола в Галікарнасі, 4,
стол. до Хр./- велична споруда
над могилою померлої видатної
особи.

МАВРИ /гр. amauros - темний/ -
колишня назва мусулманських на
родів північної Африки, що зва-
лась Мвританією /тепер Марокко
Альжир/, також назва арабів, що
завоювали ці народи й почасти
з ними змішалися, як також і
назва арабів, що завоювали бу-
ли Іспанію й змішалися з еспан-
цями.

МАВРИТАНСЬКИЙ с т и л ь / від
Мавританія/- архітектурний /7-
8 стол./ стиль мусулманських
країн та Іспанії /характеризу-
ється колонадами, арками, скле-
піннями та геометричним орна-
ментом/

МАГ /гр. magos із персь./- во-
рожбит, чаклун, чорнокнижник,
зорезнавець / у стародавніх ха-

лдів, персів та мідян /жрець/.

МАГАБГАРАТА /санс./- збірник
героїчного епосу, що відобра-
жує вірування та світогляд ін-
дусів стародавніх часів.

МАГАГОНІ /ар./- коштовна оп -
рава на меблях з брунатної чи
червоної деревини.

МАГАЛ /персь./- район, що ко-
ристується водою з однієї річ-
ки /Закавказзя/.

МАГАЛА /тур./- передмістя.

МАГАРАДЖА /санс. mahārāja - ве-
ликий володар, князь/- титул
князя-володаря над кількома
іншими князями в Індії /також
р а д ж а/.

МАГАТМА /санс. mahātma /- І.
божественна надлюдина в інду-
ській теософії, 2. титул для
особливо видатних людей /зо-
крема для колишнього проводи-
ря самостійницького руху Ган-
ді/ в Індії.

МАГДИЗМ /ар. вл./- віра в Ма-
гді - проводиря мохаммеданів
шіїтів.

МАГІЗМ /див. м а г і я/-І. на-
ука гіндуських та перських во-
рожбитів, 2. заснована на на-
уці Зороастра релігія ворож -

битів, вогнепоклонників.

МАГІЧНИЙ /див. м а г і я/- во-
рожитський, чаклунський, ча-
рівний.

МАГІЯ /гр. mageia з персь./во-
рожитство, чаклунство; б і -
л а м-ія - творення чудес і -
м'ям Божим; ч о р н а м-ія -
творення чудес з допомогою не-
чистої сили /за середньовіччя/

МАГМА /гр. magma - тісто/-вог-
няна маса /розтоплена/, під зе-
млю корою, що часом вибухає з
вулканів /г е о л./.

МАГМАТИЧНІ п о р о д и / див.
м а г м а/- утворені із засти-
глої магми породи.

МАГМІЛЬ /ар. mahmil /-верблюд,
що ним відвозять до Мекки по-
дарунки від султана /вважають,
що походить від верблюда, яким
Їздив Мохаммед/.

МАГНЕЗИТ /див. м а г н е з і я/
вуглекисла сіль магнію /

МАГНЕЗИЯ /від гр. міста Магне-
віа в Малій Азії/- оксид маг-
нію, продукт прожарювання маг-
незиту /порошок/.

МАГНЕТ /гр. magnetis /- залізна
руда або залізо, що має притя-
гальну силу /магнетизм/.

МАГНЕТИЗМ /див. м а г н е т / -
I. сукупність явищ взаємодії
намагнетованих тіл, напр., з е-
м н и й м-зм - магнетні сили
земної кулі, що являє собою ма-
гнет із північним полюсом по-
близу південного географічного
бігуна і південним полюсом по-
близу північного географічного
бігуна, 2. наука про магнетні

властивості фізичних тіл.

МАГНЕТИТ /див. м а г н е т / -
високоякісна залізна руда.

МАГНЕТИЧНИЙ /див. м а г н е т /
- притягальний.

МАГНЕТНИЙ /див. м а г н е т /
- властивий магнетові; м а г н е т и ч н е п о л е -
п р о с т і р , де діють магнетні сили;
м-на а н о м а л і я - непра-
вильний розподіл елементів ма-
гнетизму в деяких місцях зем-
ної поверхні /здебільшого в
місцях залягання залізої ру-
ди/; м-на п р о н и к н і с т ь
- властивість речовин згущу-
вати в собі лінії магнетного
поля; м-ні б у р і - раптові
зміни сили земного магнетизму
в певних обшарах; м-ий м е р и
д і я н - простопадна площина -
на, що переходить через обид-
ва полюси магнетної стрілки;
м-ий с х и л - кут, утворюван-
ий площинами магнетного та
географічного меридіанів у да-
ній місцевості; м-ий н а х и л
- кут, утворюваний площиною
горизонту та магнетною стріл-
кою; м-на с т р і л к а - на-
магнетована залізна стрілка,
що в компасі показує напрям
південь-північ; м-ий з а л і -
з н я к , див. м а г н е т и т
МАГНЕТО /див. м а г н е т /-ге-
нератори електричного струму
із сталйними магнетами для за-
палювання пальної речовини в
середопальних моторах.
МАГНЕТОЛОГІЯ /гр. вл. magnetis
-logos- наука/- наука про ма-
гнетизм, магнет, магнетні яви-
ща.

МАГНЕТОМЕТР /гр. magnetis - під кінець світу /б і б л./
магнет, metreo - міряю/-прилад
виміряти земний магнетизм.

МАГНЕТОН /див. м а г н е т/магнетний момент, що постає в наслідок руху електрона /ф і з

МАГНЕТОМЕТРІЯ /див. м а г н е т о м е т р/- методи вимірів магнетних полів.

МАГНЕТООПТИКА /див. м а г н е т о п т и к а/- наука про впливи магнетного поля на світлові явища /на променювання, поширення світла в речовинах тощо/

МАГНЕТОСТРІКЦІЯ /гр. magnetis, лат. strictio- натягання/- зміна обсягу феромагнетних тіл/за лізо, нікель, кобальт/при їх магнетуванні.

МАГНЕТОФОН /гр. magnetis - магнет, phōnē - звук/- звукоприймач, що перетворює звук на електричні коливання електромагнетним способом.

МАГНЕТРОН /див. м а г н е т е л е к т р о н/- катодна лампа для добування високих частот /радіотехніка/.

МАГNETУВАТИ /див. м а г н е т/- насажувати залізо магнетними властивостями.

МАГНІЙ /див. м а г н е з і я/- хемічний елемент (Mg), метал із групи лужноземельних металів, атом. вага 24,32.

МАГОГ /гебр./- 1. країна, що нею володів Гог; назва народу, що в союзі з персами, вірменами й кімерійцями напав був на Палестину; 2. апокаліптичний народ, що має знищити людство

МАГОМЕТ, треба МОХАММЕД .

МАГАЗИН /іт. з ар./- 1. велика крамниця, 2. коробка з механізмом, що подає набої, у вогнепальній зброї.

МАГАЗИНАЖ /фр. magasinage / - платня за зберігання товару в магазині.

МАГАЗИНОВА с и с т е м а - система постачання з магазинів/в армії абощо/.

МАГДЕБУРЗЬКЕ п р а в о - міське самоврядування за середньовіччя в Саксонії, Польщі, Литві, почасти в Україні.

МАГДЕБУРЗЬКІ п і в к у л і /вд/- прилад із двох мідних півкуль, що ними доводять закон рівномірного тиску повітря.

МАГЕЛЬ /нім./- пристрій розгладжувати білля.

МАГЕЛЬНИЦЯ, МАГШЛЬНИЦЯ / див. м а г е л ь/- валок у маглі.

МАГІСТЕР /лат. magister/- 1. службовий титул у стародавньому Римі, у Візантії; 2. голова духовно-лицарського ордену, а також викладач гуманітарних наук за середньовіччя; 3. перший науковий ступінь у багатьох сучасних країнах.

МАГІСТЕРСТВО /див. м а г і с т е р/- заання маістра.

МАГІСТРАЛЯ /лат. magistralis - головний/- головна лінія мережі /залізниць, електрики, газопровідні, водогону абощо/2. 15-й сонет у вінку сонетів.

МАГІСТРАНТ/див.м а г і с т е р/

- той, що складає іспит або готує наукову працю на звання магістра.

МАГІСТРАТ /лат. magistratus/ - 1. державна установа або її урядовці в стародавньому Римі 2. установа міського самоврядування в деяких сучасних країнах, 3. суддя й член міського магістрату в Англії; суддя у Франції.

МАГНАТ /с.-лат. magnat- володар, вельможа/- 1. вельможний пан, аристократ; 2. великий землевласник.

МАГНІФІКАТ /лат./- хвальний у церковній службі гимн /"Величай, душе моя"/.

МАГНІФІКАЦІЯ /лат./-звеличання.

МАГНІФІЦЕНЦІЯ /лат. magnificencia - великий, face - робити/- титул ректора університету /в зах. країнах/

МАГНОЛІЯ /magnolie/-тропічне дерево з великими запашними, що появляються на весні раніш від листу, квітами /східня Азія, Америка/.

МАГО /фр. magot /- безхвоста мавпа з родини макак /єдиний вид мавп, що трапляється в Європі - Іспанія/.

МАДАМ /фр. madame /- пані.

МАДАПОЛАМ /англ. від міста Madapolam в Ост-Індії/- бавовняна тканина.

МАДЕРА /есп./- назва гатунку вина.

МАДАРОЗА /гр. madarosis /-ви-

падання волосся, лисіння.

МАДЕФАКЦІЯ /лат. madafacere - змочувати/- змочування лікових речовин /в аптеках/.

МАДЖОЛІАТА /іт. maggiolata / - італійська лірична пісня /веснянка/.

МАДІ - назва деяких муринських племен.

МАДЛЕНСЬКА к у л ь т у р а/від печери Мадлен у Франції/-прикладна розмальованими кістковими й роговими виробами культура кінця палеоліту.

МАДМУАЗЕЛЬ /фр. mademoiselle / - панна, дівчина.

МАДОННА /іт. madonna -"моя пані"/- 1. пані /у звертанні до жінки в давній Італії/, 2. Божа Мати /в італійців/, 3. портрет або скульптура образу Божої Марії.

МАДРАС /вл./- напівшовкова тканина /Індія/.

МАДРИГАЛ /фр. madrigal з іт. madra- череда або пров. madre - пастух/- 1. ліричний або ідилічно-любовний вірш, 2. дощепний вірш на шанування певної особи /на йменинах абощо/.

МАДРИГАЛІСТ /див. мадригал/- автор мадригалів.

МАДРИГАЛЬНИЙ /див. мадригал/- властивий мадригалові.

МАДЯРИЗАЦІЯ - примусове ширення мадярської мови серед української людности в Угорщині.

МАЄСТОЗО /іт. maestoso /-велично, врочисто /муз./.

МАЄСТРО /іт. maestro -майстер, учитель/- шанобливе титулювання композитора, диригента, мистця, майстра шахової гри або що.

МАЄВТИКА /гр. maeutik -мистецтво народження думки/-науковий спосіб доходити істини через запитання й відповіді /Сократ/

МАЄСТАТ /лат./- величність, хвала, блиск /титул для королів, царів/.

МАЄСТАТИЧНИЙ - величний, поважний.

МАЖАРА /тюр./- гарба, довгий з драбинами віз /возити снопи, сіно тощо/.

МАЖОР /фр. majeur з іт. maggiore- більший/- I. музичний з великою терцією на тоніці лад, 2 $\frac{1}{2}$ бадьорий, радісний.

МАЖОРИТАРНА система /фр. majoritaire із maiorite- більшість/- виборча система, що вважає за дійсне обрання й найменшою більшістю голосів.

МАЖОРНИЙ /див. мажор/- I. побудований на мажорі, 2 $\frac{1}{2}$ бадьорий, радісний /спів, настрий/.

МАЗАГРАН /фр./- солодка кава з льодом.

МАЗАР /ар./- могила святого або священне місце у мусулманів

МАЗАС /вл./- в'язниця біля Парижу /для політичних правопорушників/.

МАЗДЕЇЗМ /персь./- релігія стародавньої Персії, що її виклав

основоположник Й Зороастр у книзі "Авесті".

МАЗОХІЗМ /від прізвиза австрійського письменника Захер-Мазоха із Львова/- ставе збочення, при якому особа зазнає насолоди, коли в статевому акті зневажає психічно або фізично свого партнера.

МАЗУРІЙ - хемічний елемент (Ma) із групи мангану /радіоактивний/, атом. вага приблизно 98.

МАЗУРКА /поль./- польський танок з розміром на три чверти.

МАЗУТ /тюр./- продукт дистиляції нафти, що залишається після виділення бензину, гасу та деяких мастил з неї /вживається як мастило до машин та як пальна речовина/.

МАЗХАБ /ар. "шлях"/- школа мусулманського релігійного права

МАЇС /есп. maíz з індіан./- гатунок кукурудзи, рослина з родини колосківців, турецька пшениця.

МАЙНЕР /англ. miner /- шахтар.

МАЙНІНГЕНЦІ /вл./- театральна група при дворі герцога Майнінгенського, що вславилася мистецтвом своїх вистав.

МАЙОЛІКА /іт. maiolica за назвою острова Maiolica Майорка/- еспанські порцелянові вироби, також еспанська та італійська кераміка І5-І6 стол.

МАЙОНЕЗА /фр. mayonnaise /- I. підлева з яєчних жовтків, оцту, олії й гірчиці /до м'яса або

до риби, 2. холодна страва з риби або пташиного м'яса з такою підлевою.

МАЙОР /анг. з лат. major - старший/- військова ранга в арміях багатьох країн.

МАЙОРАН /лат. Origanum majorana /- фармацевтична рослина з родини губоцвітих /б о т./.

МАЙОРАТ /лат. major - старший/- порядок одержання спадщини.

МАЙОРДОМ /лат. major - старший, domus - дім/- завідувач королівських палаців у Німеччині, Іспанії, Франції за середньо-віччя.

МАЙОРИЗУВАТИ /нім. majorisieren з лат. major - старший/- надувати більшість голосів певної партії в парламенті.

МАЙОРИТЕТ /лат. major - старший/- перевага, більшість /голосів або цо/.

МАЙОРСТВО /див. м а й о р/-ранга майора, звання.

МАЙСТЕРЗІНГЕР /нім. Meistersinger /- лицар-співець, трубадур, ремісник-поет /у Німеччині за середньовіччя/.

МАК, МЕК /шотл. mac /- у шотландців перед прізвищами означає "син" /як українське "енко"/, напр., Mac Artur

МАКАВЕЇ /гебр./-І. остання гебрейська царська династія, 2. безіменні мученики за гебрейську віру.

МАКАКА /порт. macaco /-собакувата мавпа /з о о л./.

МАКАО /фр./-І. газардова гра в карти, 2. один із видів довгохвостої пауги.

МАКАРОНИ /іт./-один із видів локшини у вигляді довгих рурок із тіста.

МАКАРОНІЗМ /іт./-неправильно вживане чужомовне слово, також уживання слів рідної мови з наданням їм чужомовної форми, наприклад, "закладає руки в брукита й думає, що вон пан /тут вон - він - рос. он/.

МАКАРОНІЧНИЙ с т и л ь /іт. stile maccharonico /-жартівливий стиль літературного твору з уживанням чужих слів у формі слів рідної мови і навпаки - слів рідної мови у формі чужої мови, напр.: "Енеус ностер магнус панус і славний троянорум князь..." /Котляревський "Енеїда"/.

МАКАТА /фр./-легка вовняна матерія /тканина/, що нею оббивають меблі.

МАКЦІАМ /вл./-утрамбоване котком шосе.

МАКЕТА /фр. maquette /-І. зменшений модель, 2. перший нарис у різьбарській праці, 3. взірць з книги або часопису /усього або однієї сторінки/, що монтується для розгляду й схвалення.

МАКІ /фр. maquis /-І. назва для французьких партизанів за другої світової війни, 2. назва чгарників вічнозеленої рослини Середземномор'я, в яких корсиканці ховалися від кривавої по

мѣсти / в е н д е т т и /.

МАКІЙ - подібна до мавп твари-
на з родини лемурих /Мадага-
скар/.

МАКІНТОШ, див. мекінтош.

МАКІЯВЕЛЛІЗМ /від імени італій
ця Machiavelli /-дипломатія,
що не визнає морально-етичних
норм у політиці /мета виправ -
дує засоби/.

МАКІЯВЕЛЛІСТ /вл./-последовник
або прихильник макіявеллізму.

МАКЛЕР /нім. Makler /-посеред-
ник у куплі-продажі /к о м./.

МАКЛЕРСТВО /див. м а к л е р/
діяльність маклера, ділове по-
середництво.

МАКЛЕРСЬКИЙ /див. м а к л е р/
- посередницький.

МАКРО.../гр. макров - великий,
довгий/-у складених словах оз-
начає "великий", напр., м а к -
р о к о с м о с /протил. "мікро"

МАКРЕЛЯ /гол. makreel /-морсь-
ка риба /скумбрія/.

МАКРОБІЇ /див. м а к р о...+ гр.
βίος - життя/- легендарно дов-
говічний народ /у грецькій мі-
тології/.

МАКРОБІОТИКА /див. м а к р о с+
гр. βίος - життя/- наука про у-
тривалення життя.

МАКРОКЕФАЛ, див. м а к р о ц е-
ф а л.

МАКРОКОСМ, МАКРОКОСМОС /гр. ма-
κροκόσμος великий світ/-всесвіт
/к о с м о с/.

МАКРОЛІТИ /гр. макров - великий,

lithov-камінь/-великі розмі -
ром грубо обтесані кам'яні ви-
роби /знаряддя/ доби п р о т о
н е о л і т у.

МАКРОЛОГІЯ /див. м а к р о... +
гр. logos -слово, наука/-бага-
томовність.

МАКРОПОДИ /гр. макров - великий,
pύs -нога/-акварійна риба з ро-
дини лябірнтових.

МАКРОПТЕРИ /гр. макров - дов -
гий, pteron - крило/- довго -
крилі комахи.

МАКРОРЕЛЬЄФ /див. м а к р о...
+ р е л ь є ф/- зрізаний висо-
кими горами, глибокими долина-
ми, просторими рівнинами тощо
рельєф.

МАКРОСЕЙСМІЧНІ к о л и в а н -
н я /див. м а к р о...+ с е й-
с м і ч н и й/- здригання зе-
млі під час землетрусу, що їх
можна помітити без відповідних
іструментів.

МАКРОСКЕЛІЯ /гр. макров - дов-
гий, skeleton - тіло/- довго-
телесість, більша від 0,53 у-
сього тіла довжина тулуба.

МАКРОСКОПІЧНИЙ /гр. макров -
великий, вкорєб-дивлюсь/-вели-
кий розміром, видний для нео-
збоєного ока.

МАКРОСОМІЯ /гр. макров - вели -
кий, σμα - тіло/-хоробливо -
великий зріст /людини/.

МАКРОСПОРАНГІЙ /див. м а к р о
...+ с п о р а н г і й/-жіно -
чий орган розмноження в деяких
рослин.

МАКРОСПОРИ /див. м а к р о...+

с п о р а/-спори, з яких розвиваються жіночі заростки спорових рослин /папоротей тощо/.

МАКРОСТРУКТУРА /див. м а к р о с т р у к т у р а/-зерниста або кристалічна будова речовини /мінерал/, що її можна розглянути неозброєним оком.

МАКРОЦЕФАЛ /гр. макроκεφαλος/-великоголовий /головата людини/.

МАКРОЦЕФАЛІЯ /гр. μακροκεφαλία/- великий, κεφαλή - голова/- великоголовість /п а т./.

МАКРОЦИСТ /гр. μακροκύστη/- великий, водоростей.

МАКУБА /вл./-гатунок тютюну, що має запах хвіляки.

МАКСВЕЛ /вл. Maxwell /- одиниця магнетного потоку /ф і з./.

МАКСИМА /лат. maxima sententia/- I. принцип, основне правило для поведінки, міркувань, 2.сти сло зформульований логічний або етичний принцип, 3.найдовша нота в музиці.

МАКСИМАЛІЗМ /лат. maximum -найбільше/- крайнощі у вимогах/політичних, соціальних абощо/.

МАКСИМАЛІСТ /див. м а к с и м а л і з м/- прибічник крайніх вимог /політичних, соціальних/.

МАКСИМАЛЬНИЙ /лат. maximus /- найбільший.

МАКСИМУМ /лат. maximum -найбільше/- I. найбільша кількість, величина, розмір, 2. найбільша величина безперервної функції з усіх її попередніх і дальших за

нею її величин /м а т./, 3.гранична величина; м-м б а р о м е т р и ч н и й - обшир високого барометричного тиску.

МАКУЛЯТУРА /лат. macula -пляма/- I. зіпсований під час друку папір, 2. безвартісні літературні твори.

МАЛАКОЛІТ /гр. μαλακός -м'який lithos- камінь/- м'який зеленого кольору мінерал.

МАЛАКОЛОГІЯ /гр. μαλακολογία -м'який, logos- наука, слово/-наука про м'якунів /молюсок, слимаків тощо/, відділ зоології.

МАЛАКОСТЕОН /гр. μαλακός -м'який, osteon- кістка/-розм'якшення кісток.

МАЛАХАЙ /тат./ - тапла шапка з навушниками .

МАЛАХІТ /гр. malachitēs /-коштовний камінь, водна вуглекисла сіль міді, мінерал.

МАЛЕЇНА /лат./- лімфа для щеплення проти захворювань тварин на сар або для виявлення в них цієї хвороби.

МАЛТУЗІАНСТВО /вл. Maltus /- економічна теорія про дію абсолютного закону перенаселення, яка твердить, що засоби до існування людини зростають в арифметичній прогресії, а людина множить в геометричній прогресії.

МАЛТУЗІАНЦІ /вл./- послідовники або прихильники малтузіянства.

МАЛЯГА /вл./- гатунок солодкого вина.

МАЛЯНДРИНИ /гр. malandria -вершник/- наймані ватаги, що грабували Францію після війни з Англією за часів Карла 5-го.

МАЛЯРІЯ /іт. malaria змало - погане, aria - повітря/- лихоманка, пропасниця, що її спричиняє паразитичний мікроб - малярійний плазмодій.

МАЛЬВА /лат./- квіткова рослина, дика рожа.

МАЛЬВАЗІЯ /іт. malvavia /- солодке виноградне вино, також назва гатунку винограду /Кипр/.

МАЛЬВЕРЗАЦІЯ /лат./- привласнення грошей через фальшування рахунків.

МАЛЬЙОТЕНИ /фр. mallotins /- робітнича організація в Парижі, що повстала проти збільшення податків /1381 р./.

МАЛЬКОНТАНТИ /фр. malcontent недоволені/- назва опозиційних партій за середньовіччя в Європі /недоволених владою/.

МАЛЬПІГІВ шар /вл./-шар епідермісу людської шкіри.

МАЛЬПОСТА /фр. malle poste /- легка пошта, поштова карета.

МАЛЬТАЗА - фермент рослинного й тваринного походження, що розщеплює мальтозу на 2 молекули глюкози.

МАЛЬТІЙСЬКИЙ орден - духовно-лицарський орден св. Івана Єрусалимського, заснований на острові Мальті 1530 р.

МАЛЬТОЗА /англ. maltose /-соло-

довий цукор, що утворюється з крохмалю.

МАЛЬТРЕТАНТ /див. м а л ь т р е т у в а т и/- особа, що знуцається /з когось/, зневажає /когось/.

МАЛЬТРЕТУВАТИ /фр. maltraiter /- знуцатися /з когось/, зневажати /когось/.

МАЛЬЦ-ЕКСТРАКТ /нім. Malz-ex - тракт солодовий екстракт/- вивар із ячмінного солоду, уживаний як лік проти кашлю й шлункових хвороб.

МАМАЛІГА /рум./- лемішка з кукурудзяного борошна.

МАМАЛОГІЯ /лат. mamma - груди, гр. logos - наука/- наука про ссавців.

МАМЕЛЮКИ /ар./-воюки з невольників у Єгипті /особиста гвардія єгипетських султанів, 13-19 стол./.

МАМОЗНІСТЬ /лат. mamma - пипка молочної залози/- надмірна розвиненість жіночих грудей.

МАМОНА /гр. mammonas із сир. /- змагання до багатства, наживи; багатство, скарби, гроші: 2. бог багатства в стародавніх сирійців.

МАМОНІЗМ /див. м а м о н а /- змагання до здобуття багатства

МАМУТ /тат. mamta - земля/-вимерлий вид слона.

...МАН /див. м а н і я/-у закінченнях складених слів означає пристрасть до чогось, наприклад, г р а ф о м а н .

МАНАСТІР /гр./- оселя з церк -
вою, де живуть ченці.

МАНГАН /нім. Mangān з лат./хе-
мічний елемент /Мп /, твердий
метал, атом. вага 54,93.

МАНГАНІТ /див. м а н г а н / -
манганова руда.

МАНГАЦІЯ /гр./- штукарство, кри-
вляння, фіглярство.

МАНГЛІЯ, МАНГРОВІЯ /англ. man-
grove /- особливі тропічні лі-
си на болотах та по морських
узбережжях тропічних країн.

МАНГО/мал./- плоди з дерева ці-
еї ж назви, що росте в тропіч-
ній частині Азії.

МАНГУСТА /фр. mangouste з інд/
- назва одного з хижаків з ро-
дини котячих /півд. Азії та Аф-
рика/.

МАНДАМУС /лат. mandare - да-
вати наказ/- судовий наказ осо-
бі, корпорації чи нижчій судо-
вій інстанції /в Англії/.

МАНДАРІН /порт. mandarin із
санс. mantrin-порадник/- ки-
тайський вищий урядовець.

МАНДАРІНА /фр. mandarine /-са-
дове дерево з родини рутових,
також овоч із цього дерева, по-
дібний до помаранчів, їстівний

МАНДАТ /лат. mandatū /-1. до-
ручення, уповноваження; 2. до-
кумент, що засвідчує вибраність
особи в члені певного органу,
на з'їзд чи конференцію, 3. пра-
во на владу над колишніми ні-
мецькими та турецькими колоні-
ями, що його Ліга Націй надала
була країнам Антанти після I-ї

світової війни / I9I4-I9I8 р./
МАНДАТАР /див. м а н д а т / -
власник мандату, 2.призначений
через папську буллу на посаду
духівник.

МАНДАТНИЙ /див. м а н д а т /-
належний до мандату, ствердже-
ний мандатом, м-на ко м і сі я
- комісія, що перевіряє манда-
ти делегатів з'їзду; м-на кра-
їна - країна, що одержала ман-
дат на володіння іншою країною
/напр., від Ліги Націй/; м-не
г о л о с у в а н н я - систе-
ма голосування, коли кожний де-
легат має декілька голосів, за-
лежно від числа виборців, що
його обрали.

МАНДАТОР /лат./-див. м а н д а
т а р .

МАНДЕЛЬ /нім. Mandel /- міра
кількості /I5 штук/ у Німеччині
ні й зах. Україні /чверть ко-
пи/.

МАНДОЛІНА /іт. mandolino /-му-
зичний ударний струнний інст-
румент з виду л ю т е н ь / на
чотири нарних струни/.

МАНДРАГОРА /гр./- переступень,
нечіпай-зілля; бурякоподібна
рослина, що її корінняк нага-
дує фігуру людини і тому вжи-
ваний у чаклунстві.

МАНДРИЛЬ /есп. mandril /-мавпа
з родини павіяннів /Африка/.

МАНЕВР /фр. manoeuvre /- I. пе-
ресування війська з тактичною
метою, 2. вправний зворот, хи-
трий підступ.

МАНЕВРИ /фр. manoeuvres /- I.

тактичне навчання військових частин з походами на далекі дистанції та з імітацією бойових ситуацій, 2. пересування вагонів на залізничних станціях з метою складання з них поїздів.

МАНЕВРОВИЙ /див. м а н е в р / - І. належний до маневрів, м-ий п а р о т я г - паротяг, що обслуговує станцію, 2. хитрий.

МАНЕВРУВАННЯ /див. м а н е в р / - І. пересування війська з тактичними завданнями, 2. пересування вагонів на залізниці з метою відповідного розташування їх або приділення до валки.

МАНЕВРУВАТИ /нім. з фр./-І. відбувати маневри; 2. вправно використовувати ситуацію, тактично діяти, 3. викручуватись.

МАНЕЖ /фр. manège /-приміщення для навчання їздити верхи на конях та для тренування коней.

МАНЕКЕН /фр. manequin із флям. manekin - людина/- І. дерев'яна фігура людини з рухомими частинами /кінцівками, головою / для примірювання убрань, 2. малорухлива, безвільна, несамостійна людина.

МАНЕРА /фр. manière /-І. форма поведінки, вислову, письма, 2. стиль мистецької творчості, 3. неприродність у поведінці, кривляння, штучність.

МАНЕРКА /поль. manierka /- походна бляшана посудина на воду у вояків, фляшка.

МАНЖЕТА /фр. manchette /-І. чохла на рукаві сорочки, 2. удар, що його завдають супротивнику -

ві по зап'ястку /у фехтуванні/ **МАНЗИ** /кит./- китайські заробітчани в межах далеко-східнього краю Сибіру.

МАНІЗМ /лат. maniv /- споріднений з анімізмом культ предків /віра в душі/.

МАНІКЮР /фр. manicure з лат. manus - рука, curare - плекати /- косметичне плекання нігтів.

МАНІЮКА /есп. maniosa з індіянд. mandihoca /- тропічна чагарникова рослина з родини молочайних, також борошно з кореня цієї рослини.

МАНІПУЛЮВАТИ /фр. manipuler з латин./- виконувати маніпуляції.

МАНІПУЛЯ /лат. manipulus /- І. військовий загін /64 вояки/ в стародавніх римлян, 2. пов'язана на лівій руці стрічка в католицьких священослужителів.

МАНІПУЛЯНТ /лат. manipuler /-І. виконавець маніпуляцій 2. урядовець.

МАНІПУЛЯТОР /фр. manipulateur І. телеграфічний прилад з вафельцем вистукувати сигнали, 2. диспетчерний апарат для регулювання виробничих процесів.

МАНІПУЛЯЦІЯ /фр. manipulation лат./- І. технічне виконання складних дій руками, 2. витівка, штуки, шахрайство.

МАНІР, див. м а н е р а.

МАНІРИТИСЬ /див. м а н е р а /- неприродно, штучно поводитись, кривляється.

МАНІРНИЙ /див. м а н е р а/-не природний, штучний, удаваний /поведінка, стиль/.

МАНІРНИЦЯ /див. м а н е р а /- жінка, що неприродно, штучно себе тримає, кривляка.

МАНІРНИСТЬ /див. м а н е р а/-штучність, удаваність, неприродність, кривляння /у розмові поведінці, стилі/.

МАНІФЕСТ /лат.manifestus явний/- відозва, урочисте звернення, декларація влади, організація, або що до людности, до членів.

МАНІФЕСТАНТ /див. м а н і ф е с т а ц і я/- учасник маніфестації.

МАНІФЕСТАЦІЯ /лат.manifestatio - вияв, прояв/-1. масовий вияв протесту або співчуття, 2. гострий прилюдний вираз думок, по чуттів /прихильности або протесту/.

МАНІХЕЇ /персь./- послідовники перської релігійної науки в 3. столітті по Хр. в Римській імперії, що визнавали походження світу із двох божественних сутностей: світла й темряви, також визнавали існування двох богів: доброго й злого /за ім'ям перса Мані/.

МАНІХЕЇЗМ, МАНІХЕЙСТВО /див. м а н і х е ї/- релігійна течія в Римській імперії, що визнавала існування двох богів.

МАНІ-ШАХ /персь./- перська міра ваги - 5,9 кг.

МАНІЯ /гр.mania -пристрасть, безумство/- 1.хоробливий нахил до якоїсь ідеї чи діяльности, 2.

хороблива безрезультатна діяльність.

...МАНІЯ /гр.mania -безумство, пристрасть/- у закінченнях деяких складених слів указує на хоробливо-пристрасне захоплення ідеєю чи діяльністю, але без належних результатів, наприклад графоманія.

МАНІЯК /фр.maniaque з гр. / -хворий на манію.

МАНІЯКАЛЬНИЙ /фр.maniacal з гр./-хоробливо зосереджений на чомусь одному /на думці, бажанні, діяльності, але безрезультатно/, хворий на манію.

МАНІЯКАЛЬНО-ДЕПРЕСИВНА психоза /див. м а н і я к а л ь н и й + д е п р е с и в н и й /- психічне захворювання з чергуванням нападів збудження або пригнічености.

МАНКЕТИ, див. м а н ж е т и .

МАНКО /іт.manco - недобір/нестача грошей, товару до належної кількості, згідно з розрахунком.

МАНКУВАТИ /фр.manquer /-ставитись /до чогось/ недбало, нехтувати без поважних причин.

МАННА /ар.man - дарунок/послані з неба гебреям у пустині поживні крупи /згідно з біблійним переказом/.

МАНОМЕТР /гр.manov - течний, негустий, metreθ -міряю/-прилад виміряти тиск газів, пари в замкненому просторі.

МАНСАРДА /фр.manvalde від імени архітекта/- жишловий по-

верх на піддашші /б у д./.

МАНТИКА /гр. mantikós /-пророкування, віщування, що його виголошували жерці.

МАНТИЛЬЯ /есп. mantilla /- I. накидка на голову й плечі/чорна або біла/, 2. шовкова дамська накидка без рукавів /пелерина/.

МАНТИСА /лат. mantissa -додаток, прибуток/- дробова частка логаритму /м а т./.

МАНТИЯ /с.-гр. mantion /-довгата широка керея /в архиереїв/.

МАНТЛЯ /нім. Mantel -плащ/ шинеля, пальто, плащ.

МАНТО /фр. manteau/- широкий жіночий плащ.

МАНУАЛІ /лат. manualis /-ручні клявіші в органі, 2. меморіальна книга в бухгалтерії.

МАНУКАПТО /с.лат. manuscaptio з manus - рука, capere - брати/ особа, що видає писану поруку.

МАНУКАПЦІЯ /лат. manuscaptio /-писана порука.

МАНУЛЬ /лат. Felis manul /-дика кішка середньоазійських степів, Монголії, Тибету, Сибіру.

МАНУЛЬДРУК /нім. Manuldruck /-удосконалений спосіб а н а с т а т и ч н о г о друку /відновлення стародруків/.

МАНУМІСІЯ /лат. manumissio із manus - рука, emittere - відсилати/- юридичний акт на звільнення з рабства в стародавньому Римі.

МАНУС /лат. manus - рука/- I.

рукопис, 2. необмежена влада голови родини в стародавніх римлян.

МАНУСКРІПТ /лат. manuscriptum, з manus - рука, scribere - писати - рукопис /здебільшого стародавній/.

МАНУФАКТУРА /с.-лат. manufactura із manus - рука, facere - робити/- I. фабрика з ручними виробничими процесами, 2. текстильні виробни, тканини.

МАНУФАКТУРИСТ /див. м а н у - ф а к т у р а /- знавець мануфактурних виробів, продавець їх.

МАНЦИПАЦІЯ /лат. mancipatio /-юридичний акт куплі-продажу, урочистий акт уведення у стародавньому римському праві.

МАНЧЕСТЕР /вл./- подібна до оксамиту бавовняна тканина.

МАПА /фр. carte з лат./- географічний план частини або всієї Землі.

МАПОГРАФІЯ, див. к а р т о - г р а ф і я.

МАРАБУ /фр. marabout з ар. /- I. африканська голошия лелека, 2. пустельник, самітник, член мусульманського релігійного братства.

МАРАВЕДІ /ар. назва династії/-срібна або золота, пізніше також мідна монета в Іспанії до 1848 р.

МАРАЗМ /гр. marasmus - розслабленість/- I. виснаженість організму, атрофія органів /від старости або в наслідок хворо-

би, 2^x моральна нестійкість.

МАРАЛ /тюрк./ - сибірський олень.

МАРАНИ /есп./ - християни - гебреї або маври в Іспанії за середньовіччя, що таємно трималися своєї віри /тобто мохамеданської або гебрейської/.

МАРАСКІН /іт. marasca - дика черешня/- настояний на особливих ягодах дикої черешні /Далмація/ лікер.

МАРАНТА /н.-лат. від Бартоломео Маранта, 1554/-довголітня трависта рослина з родини імбирових /тропічна Америка/, що з її коріння добувають ароврут

МАРАТОНСЬКИЙ біг /вл./- найбільша дистанція для бігу /42 км 195 метрів/у спортивних змаганнях, запроваджена на пошану грецького воїна, що пробіг цю віддаль із міста Маратон до Атен, щоб повідомити атинців про перемогу над персами /490р до Хр./.

МАРГАРИНА /лат. з гр. margaros - перлямутр/- суміш із твариного смальцю та рослинної олії, що має вигляд коров'ячого масла.

МАРГІНАЛІЇ /с.-лат. marginales - примітки на берегах рукопису, книги.

МАРГІНЕС /іт. margine з лат. marginales/- 1. береги на аркушах паперу, книжки, рукопису, часопису, 2. помітки на берегах книги, рукопису абощо.

МАРГО /лат. margo край/- див.

МАРГІНЕС.

МАРГО²/фр. з лат. margo край/- продуковане в долині річки Жиронди червоне вино.

МАРЕ /фр. marais/- зневажливе прозвіско для жирондістів за часів французької революції.

МАРЕМИ /іт. maremme/- боло-тяна місцевість на західному березі Італії.

МАРЕНА /поль. marzenna з лат./- довголітня трависта рослина, що з її коріння добувають фарбу.

МАРЕНГО /іт./- вовняна тканина /гатунок сукна/.

МАРЕОГРАФ /лат. mare - море, гр. grapho - пишу/- автоматичний показник коливань рівня моря.

МАРЕОРАМА /лат. mare - море, гр. horama - видовище/- прилад, що показує глядачам ілюзію подорожі по морю в далекі краї.

МАРЕШОСЕ /фр. marechaussée/- поліція у Франції дореволюційних часів.

МАРЗАН /фр./- павільйон у парці Тюільрі /Франція/.

МАРИНАДА /нім. Marinade з лат./- мариновані продукти; розчин для них.

МАРИНАРКА /іт./- 1. короткий теплий піджак, 2. морська фльота.

МАРИНІЗМ /н.-лат. marinus - морський/- змагання держави до панування на морі /розбудова морських військових сил/.

МАРИНІСТ /іт./ - маляр морсь -

ких краєвидів.

МАРИНОВАНИЙ /див. м а р и н а - д а/- приготовлений з різними приправами та отцом продукт.

МАРИНУВАТИ /див. м а р и н а - д а/- І. готувати маринаду, 2^х зволікати справу, "класти під сукно".

МАРИТАЛЬНИЙ /лат.maritalis /- шлюбний.

МАРІОЛОГІЯ /гр./- церковна наука про Діву Марію /к а т./.

МАРІОНЕТКА /фр. Marionette - Марійка/- І. лялька в середньо вічному театрі, що символізувала Діву Марію, також лялька в сучасному ляльковому театрі, що наслідує рухи людини, урехомлювана з допомогою шnurка або пружини, 2^х безвольна особа, також уряд країни, що залежить у всьому від уряду іншої країни і діє за його наказами як його сліпе знаряддя, на прикл., так званий радянський український уряд, що не має ні якої самостійності поза наказами з Москви.

МАРІЯВІТИ /вл./- члени католицької секти в Польщі /1905 р./ що не визнавала папської зверхності та церковних обрядів.

МАРКА /нім. Marke /- І. поштовий значок, що служить за засіб оплати поштових пересилань 2. фабричний знак певної фірми на її продукції.

МАРКА² /нім. Mark /- І. селянська громада в середньовічній Німеччині, 2. прикордонна смуга з військовим урядуванням у германських країнах за серед-

ньовіччя, 3. грошова одиниця в Німеччині та Фінляндії.

МАРКАЗИТ /нім. із с.-лат.mar-sasita/- сірчаний або залізний блиск, уживаний на прикраси.

МАРКАНТНИЙ /фр.marquant /- помітний, гостро окреслений, такий, що впадає в очі, дивовижний.

МАРКАТО /іт.marcato /- наголошено, підкреслено /м у з./.

МАРКГРАФ /нім.Markgraf /- управитель прикордонних обшпів у священній римській імперії.

МАРКЕР /фр.marqueur /- І.наглядач та обліковець у грі на більярді, 2. пристрій на саджальних машинах, що відмічає на ниві лінію, де садити рослини.

МАРКЕТАН /нім. Marketender з іт. mercetante - торговець/ - торговець харчами та предметами першої потреби, що супроводить військо в походах /маркетани відомі ще в стародавніх римлян/.

МАРКЕТРІ /фр. marqueteur /- мозаїка з дерев'яних або мармурових кусочків на меблях чи інших речах.

МАРКІЗ /фр. marquis /- шляхетський титул, вищий від графа, але нижчий від князя /в Англії, Франції, Італії, Іспанії/.

МАРКІЗА /фр. marquise /- І. дружина або донька маркіза, 2. полотняний дашок від сонця над бальйоном чи вікном, також на кораблі.

МАРКІЗАТ /див. м а р к і з /- володіння, що належать маркізові.

МАРКІЗЕТ /фр. marquisette /- легка прозора тканина на жіночі сукні.

МАРКО /іт. marco - тавро/-ціна монети за вагою металу в ній, а не за номінальною вартістю валюти.

МАРКСИЗМ /вл./- система теоретичних поглядів Маркса-Енгельса та їх послідовників.

МАРКСИСТ - теоретик марксизму або послідовник його.

МАРКУВАТИ /фр. marquer - відмічати/- помічати борозни для саджання городини руками.

МАРКШАЙДЕР /нім. Markscheider - гарничий інженер, що працює на геодезичних знімках копалин.

МАРКШАЙДЕРСТВО /нім. див. м а р к ш а й д е р/- відділ геодезії, що вивчає способи виміряти шахти.

МАРЛЯ /фр./- прозора сітчаста тканина, уживана на бинти.

МАРМЕЛЯДА /фр. la marmelade³ порт./- варені з цукром овочі.

МАРМУР /лат. marmor з гр. marmaros - лискучий/-вапняк - вого походження камінь /кристаливий вапняк/, уживаний в архітектурних оформленні будівель та в скульптурі.

МАРОДЕР /фр. maraudeur /-во- як-грабіжник, що забирає ре-

чі в убитих воєнків, а також і мирну людність грабує.

МАРОДЕРСТВО /див. м а р о дер/- грабування мирного населення фронтової смуги, також по- лонених, поранених та вбитих.

МАРОНИ /фр. marroi з есп. сі - marron/- І. гатунок їстівних каштанів, 2. негри-втікачі /США/

МАРС /лат. Mars /- І. брґ війни в стародавніх римлян, 2. одна із планет сонцевої системи.

МАРСА-ЛІСЕЛЬ /гол. marszeil /- вітрило на двох передніх щоглах корабля.

МАРСЕЛІН /вл./- легка шовкова тканина.

МАРСЕЛЬ /гол. marszeil /- друге вітрило на кораблі.

МАРСАЛЯ /іт. вл./- гатунок вина.

МАРСЕЛЬБЕЗА /фр. marseillaise від міста Marseille /- французький національний гимн, що його написав за революції /1792-го р./ Руже де Ліль.

МАРТЕНІВСЬКИЙ П Р О Ц Е С /вл/- особливий спосіб добування заліза або сталі в так званих мартенівських печах, що його винайшов французький фабрикант Мартен /1864 р./.

МАТИРОЛОГ /с.-гр. martyrolo - gos із гр. martyr - мученик, logos - наука, слово/- І. збірник середньовічних літературних оповідань про мучеників за віру Христову, 2. твір про пережиті страждання певної особи

або цілого народу /особливо поширені були мартирологи в духовній літературі середньовіччя/.

МАРТИРОЛОГІЯ /див. м а р т и р о л о г/- список мучеників; опис страждань і мучеництва на роду.

МАРУФЛОВАТИ /фр. maroufler - намащувати клеєм/- відтискати малюнок з дерева на полотно.

МАРЦИПАН /іт. marzapane /- тістечко з тертих мигдалів і цукру.

МАРЦІАЛІЗМ /лат. martial від Mars - бог війни/войовничість; забияцтво.

МАРЦІАЛЬНИЙ /лат. martial від Mars - бог війни/- войовничий; м-на в о д а - вода, що містить у собі залізо.

МАРШ /фр. marche /- I. ритмічна хода війська або групи людей, 2. військовий похід, 3. музичний твір до ритмічної ходи /марші: військові, парадні, траурні/.

МАРШАЛ /фр. maréchal /- найвища ранга військових командувачів в арміях багатьох країн.

МАРШАЛОК /поль. з фр. maréchal /- депутат сейму в колишній Польщі.

МАРШІ /нім. Marsch з лат. mare - низькі заплавні надморські луки в Німеччині та Голляндії.

МАРШ-МАНЕВР /фр. marche manœuvre /- пересування війська з метою розташування для війни, для бою.

МАРШОВИЙ /див. м а р ш/- властивий маршеві; м-ва с о т н я - військова сотня, що йде на фронт.

МАРШРУТ /нім. з фр. marche - похід, route - шлях/- визначений шлях подорожі, походу.

МАРШУВАТИ /фр. marcher - іти пішки/- іти ритмічною ходю.

МАР'ЯЖ /фр. mariage /-I. корисливий шлюб /з розрахунком/, 2. збіг короля й дами однієї масти в руках одного графа у гри в шістдесят шість.

МАСА /лат. massa - грудка/- I. кількість речовини фізичного тіла, 2. опір, що його чинить тіло супроти зміни його руху /м е х./; 3. людський загальна родня маса/.

МАСАЖ /фр. massage /- механічне діяння руками або приладами на певний обшир тіла з метою викликати більший доплив крові до цього обширу.

МАСАКРА /фр. massacre /-бійка до крові, різанина, винищування.

МАСАКРУВАТИ /див. м а с а к р а/- винищувати, топити в крові.

МАСЕДУАН /фр. masedoine make - донець/- страва з різної городини й садовини.

МАСИВ /фр. massif - важкий, з лат. massa - грудка/- I. сукупність одноманітних гір, скель лісів абощо, 2. кам'яна брила.

МАСИВНИЙ /див. м а с и в/- суцільний, без порожнин, важкий.

- МАСИВНІСТЬ /див. м а с и в / - суцільність, ваговитість.
- МАСКА /іт. з с.-лат. *masca* - личина/- І. зображення, що його надягають на обличчя актори, 2. підроблене для певної ролі обличчя актора, 3. прилад, уживаний для захисту від діяння газів /протигазник/, 4. по смертний гіпсовий виливок із форми людського обличчя, 5. дротні гратки, що ними захищають обличчя при фехтуванні.
- МАСКАРАДА /фр. *mascarade* з іт. *mascherata* /- балъ учасників у масках та в спеціальних вигадливих /часом символічних/ убораннях.
- МАСКАРИЛЯ /есп. /- комічний персонаж /льокай або міщанин, що удає маркіза/ у французьких та еспанських старовинних комедіях.
- МАСКАРОН /фр. *mascacon* /- архітектурні прикраси у вигляді масок над вікнами.
- МАСКУВАННЯ /див. м а с к у в а т и /- І. приховування військових сил від ворога з допомогою природних засобів, 2. приховування намірів, характеру людини різними способами поведінки.
- МАСКУВАТИ /фр. *masquer* /- І. робити маскування, 2. надягти маску та спеціальне убрання, щоб не бути впізнаним, 3. приховувати наміри, дії, вдачу.
- МАСКУЛІНІЗАЦІЯ /лат. *masculinus* - чоловічий/- зовнішнє перетворення самиці в самця за допомогою перецеплювання статевих залоз.
- МАСОН /фр. *maçon* - муляр/-член масонської організації.
- МАСОНСТВО, МАСОНЕРІЯ /фр. *maçonnerie* /- таємна позанациональна, позастанова, позакласова та антиклерикальна організація, що ставить етично-моральні цілі як удосконалення людства /виникла в Англії у 18 столітті/.
- МАСТАЛГІЯ /гр. *mastos* - груди, *algos* - біль/- біль у грудях.
- МАСТИКА /с.-гр. *mastika* з *mastiche* - смола/- І. живиця з мастикового й інших дерев, уживана у виробництві лаку тощо, 2. спеціальна суміш воску з деякими фарбами, що нею натирають підлоги для блиску.
- МАСТИТ /гр. *mastos* груди, /- запалення грудних залоз, грудниця /м е д./.
- МАСТИХІН /гр. *mastiche* - смола/- сталтий або роговий ніж розтирати фарби на палітрі.
- МАСТОДО́НТ /гр. *mastos* - груди, *odus* - зуб/- вимерла велетенська тварина, подібна до слона, але з чотирма іклами.
- МАСТОЗООЛО́ГІЯ /гр. *mastos* груди + з о о л о г і я /- наука про ссавців /відділ зоології/.
- МАСТОТРОФІ́Я /гр. *mastos* - груди, *trophē* - живлення/- хоробливе зменшення жіночих грудей.
- МАСТУРБА́ЦІЯ /нім. з лат. /- солодіння, неприродне задоволення статевих потреб /також: о -

н а н і з м /.

МАСУВАТИ /див. м а с а ж/- ро-
бити масаж.

МАСШТАБ, див. м а ш т а б.

МАТ /персь. mat - помер/-остан-
ній хід у шаховій грі, коли ко-
роль має лише один хід на би-
те поле; прога партії.

МАТАДОР /есп. matador з matar
- убивати/- переможець у бої з
биком /головний учасник бою/.

МАТЕ /порт./- парагвайський по-
дібний до чаю напій.

МАТЕЛЬОТ /фр. matelote /-І.мо-
ряцький танок, 2. особлива ст-
рава з риби.

МАТЕМАТИКА /гр. mathēmatikē з
mathēma - пізнання/- наука
про числа, величини, кількісні
співвідношення та просторові
форми /аритметика, геометрія,
алгебра, тригонометрія /мате-
матика: елементарна, вища та
прикладна/.

МАТЕОЛОГІЯ /гр. matologia /
- балаканина.

МАТЕРІЯ /лат. materia /- І.без
формна речовинна основа фізич-
них тіл; 2. фізично відчутна
форма буття /ф і л./, 3. тек-
стильні вироби, тканини.

МАТЕРІЯЛ /див. м а т е р і я/-
речовина, з якої виготовляють
предмети.

МАТЕРІЯЛІЗАЦІЯ /див. м а т е -
р і я л і з м/- втілення, уре-
чівлення, перетворення духа в
річ /напр., у спиритичних яви-
щах/.

МАТЕРІЯЛІЗМ /лат. materialis -

речовинний/- І. визнання мате-
рії за основний фактор буття -
/у філософії/, 2. корисливість,
цікування в житті лише за ма-
теріальні вигоди.

МАТЕРІЯЛІСТ /див. м а т е р і -
я л і з м/- І. послідовник ма-
теріалізму, матеріалістичного
світогляду, 2. користолобець,
егоїст, що дбає лише за свої
особисті матеріальні вигоди.

МАТЕРІЯЛІСТИЧНИЙ - властивий
матеріалізові, належний до ма-
теріалізму.

МАТЕРІЯЛЬНИЙ - І. речовинний,
тілесний, 2. майновий, гроше-
вий /стан/.

МАТИНЕ /фр. matinee /- І. ран-
ковий концерт, 2. ранковий жі-
ночий одяг.

МАТИЦЯ /серб./- назва націо -
нальних культурно-освітніх то-
вариств, що відіграли визнач-
ну роль у визвольних рухах пів-
денних слов'ян /перша матиця в
Сербії, 1826 р./.

МАТЛЬОТ /див. м а т е л ь о т/
МАТОВИЙ /нім. matt /- тьмянний,
неблискучий.

МАТРАЦ /нім. Matratze з фр./ -
сінік для ліжка.

МАТРИКУЛЯ, МАТРИКУЛ /лат. ma-
trricula /- І. книга для запису
членів організації, студентів
університету, 2. книжка для за-
пису студентських іспитів, 3.
книжка запису народжень та па-
рахвіян у католиків.

МАТРИКУЛЯЦІЯ /див. м а т р и -
к у л я/- запис у матрикулі.

МАТРИМОНІАЛЬНИЙ / лат. matrimo-
nium - шлюб/- шлюбний, подруж-
ній.

МАТРИЦЯ /нім. Matrize з лат.
matrīx /- I. нерухома частина
форми для виливання літер або
суцільного тексту в друкарстві
2. засіб обчислень у математи-
ці /в теорії означників/.

МАТРІЯРХАТ /лат. mater - мати,
archē - влада/- форма суспільно
го життя, де провід у gospodar-
стві й суспільному управлінні
належав жінкам, також родовід
числили по матері.

МАТРОНА /лат. matrona /- патри-
ціянка в римлян; жінка, сповне
на чеснот, мати родини.

МАТРОС /нім. Matrose /- моряк.

МАТУРА /лат./- іспит по skin -
ченні середньої школи.

МАТУРИСТ /див. м а т у р а/-ви-
пускник середньої школи.

МАТЧ /англ. match /- спортові
змагання /футбольні, шахові то
що/.

МАТЧИШ /англ. з есп. matachin з
ар. mutawajjihin /- танець з е-
ротичними рухами тіла.

МАФІЯ /іт. mafia з ар. mafil-
збори/- таємна терористична ор-
ганізація /заснована на Сіці-
лії 1860 р./.

МАФУСАЇЛ - ім'я патріярха, що за
біблійним переказом прожив 969
років /звідси: мафусаїлів вік -
довговічність.

МАХАОН /вл. гр./- ясножовтої
барви метелик з родини блавоу-

сих /Європа, Азія /.

МАХАТМА, див. М а г а т м а .

МАХЕР /нім./- хитрий ділець,
посередник, спекулянт, шахрай

МАХІЗМ /вл./- філософський на-
прям, також напрям у фізиці,
що його очолювали Мах та Аве-
наріус /див. е м п і р і б -
к р и т и ц и з м /-.

МАХІНАЦІЯ /лат./-крутість,
хитроці з нечистою метою.

МАХІНА /лат. machina - споруда/
- велика машина, споруда,
великого росту людина, взагалі
великого розміру предмет.

МАХЛІЯР /нім./- крутий, шахрай,
хитрун, злодій.

МАЦА /гебр./- гебрійське релі-
гійно-ритуальне печиво.

МАЦЕРАЦІЯ /лат. maceratio -роз-
м'якшення /- I. діяння водою,
алькоголем або на тверду ре-
човину з метою розм'якшення її
при звичайній температурі, 2.
розклад мертвого тіла без мі-
кробів /м е д./.

МАЧЕТЕ /есп. machete з лат. /-
ніж, що має форму шаблі /но -
сять парубки в країнах півден-
ної Америки/.

МАШИНА /фр. machine з лат. ma-
china - споруда/- механічна
споруда для перетворення енер-
гії на корисну роботу.

МАШИНАЛЬНИЙ /фр. machinal /-ми-
мовільний, несвідомий, автома-
тичний /рух абощо/.

МАШИНЕРІЯ /нім. з фр. machine-

гіє /- складна машина, апаратура, велика установа з численним штатом працівників.

МАШИНІЗАЦІЯ - заміна людської праці та тваринного тягла машинами.

МАШИНОТРАКТОРНА станція - один із засобів механізації в сільському господарстві СРСР - державні машинові пункти, що винаймає колгоспам машини і за це держава забирає в колгоспів довільно визначену кількість продукції /один із засобів нечуваного в історії людства грабунку селян комуністичною державою/.

МАШТАРНЯ /нім. із тюрк. шайтāk - крихітний, малий кинь/- просторе приміщення для вправ на конях.

МАШКАРА /іт./- 1. маска, 2. по творна на обличчі людина, страховисько.

МАШТАБ /нім. Masstab /- мірило; 1. вимірний прилад /лінійка/ з поділками на лінійні міри /напр., сантиметри/, 2. відношення зображеної на малі довжини до довжини реальної, 3. за сяг, розміри, напр., людина державних масштабів.

МАШТАЛІР /нім./- ставний, фірман.

МАЮСКЛІ /лат. majusculus - трохи більший/- заголовкові літери /д р у к./.

МАЮФЕС /гебр./- гебрейська шабашева пісня.

МАЯ /санс./- 1. богиня, прамати

тисесвіту /в гіндуській релігійній науці/, богиня зваби й ілюзій, 2. назва плянети з групи Астероїдів, 3. одна з зірок із групи Плеяди.

МАЯК /тат./- морська ліхтарня, світлова сигнальна споруда.

МЕАНДЕР /від назви річки у Фрігії/- 1. архітектурні оздоби з прямокутних і хвилястих мотивів, 2. закрут, коліно річища, утворений у наслідок різних перешкод для течії.

МЕБЛІ /фр. meuble /- рухоме устаткування в хаті /столи, шахи, стільці, ліжка тощо/.

МЕГА..., див. м е г а /ло/...

МЕГАВАТ /див. м е г а...+ват - одиниця для вимірів потужності електричного струму /1 мільйон ватів/.

МЕГАГЕРЦ /див. м е г а...+герц - одиниця частоти коливань /1 мільйон герців/.

МЕГАЕРГ / див. м е г а...+ерг/ - 1 мільйон ергів.

МЕГАЛІТ /гр. megas - великий, lithos - камінь/- 1. велетенський камінь, 2. стародавній з велетенських каменів надмогильні споруди /в Англії, Франції й інших країнах/.

МЕГАЛІТИЧНИЙ /див. м е г а л і т/- збудований із велетенських каменів.

МЕГА/ЛО/..., /гр. megas - великий/- у складених словах указує на великі розміри, напр., у фізичній термінології означає мільйон.

МЕГАЛОМАН /див. м е г а л о + м а н і я/- хворий на манію величності.

МЕГАЛОМАНІЯ /див. м е г а... + м а н і я/- манія величності.

МЕГАЛОПСІЯ /гр. megalos - великий, ops - зір, погляд/- хвороба зору, коли предмети видаються значно більшими від їх справжніх розмірів.

МЕГАЛОСАВР /гр. megalos - великий, sauros - ящірка/- велетенські вимерлі ясури /до 50 фут. завдовжки/.

МЕГАЛОФОН /гр. megalos - великий, phōnē - звук/- особа, що має сильний голос.

МЕГАЛОФОТОТІПІЯ /гр. megalos - великий, phōs - світло, typos - відбиток/- фотографічний спосіб побільшувати фотосвітлини.

МЕГАМЕТР /гр. megalos - великий, metron - міряю/-прилад виміряти віддалі між зірками.

МЕГАОМ /див. м е г а... + о м/- I мільйон омів, одиниця електричного опору.

МЕГАПОДИ /гр. megalos - великий, podos (podos) - нога/-австралійські голінасті птахи.

МЕГАРИКИ /вл./- послідовники мегарської школи /ф і л./.

МЕГАРОН /гр./- приміщення для чоловіків за доби егейської культури.

МЕГАРСЬКА ШКОЛА /вл./- філософський напрям, що його заснував Сократів учень Евклід у Мегарі, розвинувши Сократову логіку й діалектику.

МЕГАСКОП /гр. megalos - великий, skopos - дивлюсь/- оптичний прилад розглядати дрібні кошовні камені.

МЕГАТЕРІЙ /гр. megalos - великий, therion - звір/- вимерла велетенська передісторична тварина Америки /подібна до сучасних лінивців/.

МЕГАФОН /гр. megalos - великий, phōnē - звук/- посилювач голосу, рупор.

МЕГАЦИКЛ /гр. megalos - великий, kuklos - коло/- див. м е г а - г е р ц.

МЕГЕРА /гр. Megaira/-I. одна з трьох фурій /Еріній/, богиня помсти в грецькій мітології, 2^х лиха сварлива жінка.

МЕГОМ, див. м е г а о м.

МЕДАЛЯ /фр. médaille /- медалевана відзнака за заслуги.

МЕДАЛЬОН /фр. médaillon /-маленька мистецька коробочка з коштовного металу, в яку вставляють фото абощо.

МЕДАХ /ар./- мандрівний оповідач у мохаммеданів.

МЕДЕЯ /гр. Médēia /- I. чарівниця, що допомогла аргонавтові Язонів здобути золоте руно, а потім, бувши зраджена, повбила своїх дітей, 2^х м е д е я - ревнива й мстива жінка.

МЕДЖИДІЄ /тур./- турецька золота монета.

МЕДЖЛІС /ар. meclis - нарада/- I. національні збори, законодавча влада в Туреччині, 2. парламент в Ірані.

- МЕДИК /лат. medicus /- I. лікар
2. студент медичної школи.
- МЕДИКАМЕНТ /лат. medicamentum
- лік / м е д. /.
- МЕДИКАСТЕР /фр. medicastre з
іт. /- лікар-неук, шарлатан.
- МЕДИКОМАНІЯ /див. м е д и к +
м а н і я /- хвороблива прист
расть лікувати.
- МЕДИТАТИВНИЙ /лат. meditatio -
роздумування, думи /- м-на л і р
и к а - лірична поезія на те
ми авторських розважань, напр.,
"Думи" в Шевченка.
- МЕДИТАЦІЯ /лат. meditatio -ду
ми /- роздумування, думи, філо
софування.
- МЕДИТЕРАНСЬКИЙ /лат. /- серед -
земноморський.
- МЕДИТРИНА /лат. /- богиня ліку
вання в римській мітології.
- МЕДИЦИНА /лат. medicina /- на
ука про недуги та про їх ліку
вання.
- МЕДИЦИНБОЛ /англ. medicine
ball /- м'який шкіряний м'яч
для спортових вправ у киданні
та штовханні руками.
- МЕДИЧНИЙ /н.-лат. medicalis /-
належний до медицини, лікарсь
кий.
- МЕДІЄВІСТ /фр. médiéviste з
лат. medium aevum -середня до
ба /- історик доби середньовіч
чя.
- МЕДІО /іт. medio з лат. medius
- середній /- середній ґатунок
краму, середній термін сплати
векселя.
- МЕДІОВАЛЬ /фр. médiéval -серед
ньовічний /- друкарський шрифт,
подібний до середньовічних дру
карських шрифтів.
- МЕДІОКРИСТ /фр. médiocre з лат
mediocris /- обмежена людина,
нездара, пересічність.
- МЕДІОМ /лат. medium - середи -
на /- посередник між людьми й
духами в спиритизмі.
- МЕДІАН /лат. medianus /- серед
ній формат паперу.
- МЕДІАНА /лат. mediana - серед
ня /- відтинок лінії, що сполу
чає вершок трикутника з точкою
посередині протилежного боку
цього трикутника.
- МЕДІАНТА /лат. medianus /- тре
тій і шостий ступінь діатоніч
ної гами / м у з. /.
- МЕДІЯТИЗАЦІЯ /лат. medius -серед
ній /- I. скасування держав
ної незалежності дрібних воло
дарів /часів феудалізму/, 2.
перехід дрібних володарів під
зверхність більших володарів.
- МЕДІЯТОР /фр. médiateur з лат.
- рогова або целюлозна пла
тівка, що нею грають на струн
них інструментах.
- МЕДРЕСА, МЕДРЕСЕ /ар. /- вища
духовна школа в мохаммеданів.
- МЕДУЗА /гр. Medusa /- I. най -
страшніша з іорґон / м і т. /,
2. одно із статевих поколінь у
морських поліпів.
- МЕДУЛЯРНИЙ /лат. medullaris з
medulla - кістковий мозок/моз
ковий.

МЕЗАЛ'ЯНС /фр. *mésalliance* / - шлюб з особою нижчого соціального стану, нерівний шлюб, 2. не пристойне спілкування.

МЕЗАНІН /іт. *mezzanino* / - низький поверх між партером і другим поверхом дому /підповерх/.

МЕЗЕЛІН /фр. *meseline* / - напівшовкова тканина.

МЕЗЕНТЕРІЙ /гр. *mesos* - середній, *enteron* - нутрощі/ - велика оболонка підчеревного обширу /а н а т./.

МЕЗЕНХІМА /гр. *mesos* - середній, *enchyma* - влите, розлите/ - частина мезодерми, з якої розвивається слухнотканина та кровогімна система.

МЕЗО... /гр. *mesos* - проміжний - у складених словах означає проміжне становище між двома явищами в просторі або в часі, напр., мезодерма.

МЕЗОДЕРМА /гр. *mesos* - проміжний, *derma* - шкіра/ - середній зародковий листок, з якого утворюються нирки, внутрішні статеві органи та смугасті м'яси.

/а н а т./.

МЕЗОЗОЇ /гр. *mesos* - середній, *zōon* - тварина/ - переходовий від нижчих до сучасних вид тварин мезозойської ери.

МЕЗОЗОЙСЬКА доба /гр. *mesos* - проміжний, *zōon* - тварина/ - друга геологічна доба в історії Землі /доба влетенських плазунів - динозаврів/.

МЕЗОКАРДІЙ /гр. *mesos* - середній, проміжний, *kardia* - сер -

це/ - серцева оболонка /а н а т
МЕЗОКЕФАЛІЯ /гр. *mesos* - проміжний, *kephalē* - голова/ - середньоголовість /між брахіцефалією та доліхоцефалією/.

МЕЗОЛІТ /гр. *mesos* - проміжний, *lithos* - камінь/ - переходовий період між ранньою й пізньою кам'яною добою.

МЕЗОЛІТИЧНИЙ /див. мезоліт/ - належний до мезоліту.

МЕЗОЛ'ЯБІЯ /гр. *mesos* - середній, *labe* - схоплювання/ - застарілий спосіб, що ним знаходили середню пропорційну лінію між двома даними лініями.

МЕЗОМОРФНИЙ /гр. *mesos* - проміжний, *morphē* - форма, вид/ - проміжний, середній /щодо форми/, м-ий тип - найпоширеніший щодо будови тіла тип людини.

МЕЗОН, див. мезотрон.

МЕЗОСТАФІЛІЯ /гр. *mesos* - проміжний, осередній, *staphylē* - виноградне гроно/ - середня широкопіднебінність.

МЕЗОТЕРМАЛЬНИЙ /див. мезотермо.../ - м-ні родо-вища - рудні родовища середньої глибини.

МЕЗОТЕРМІЯ /гр. *mesos* - середній, проміжний, *thermē* - тепло/ - розподіл температур у тихих водах.

МЕЗОТИП /гр. *mesos* - середній, проміжний, *typos* - відбиток/ - мінерал, що складається з води крем'янокислого натру та кре -

м'янокислої магnezії / м і н. /.

МЕЗОТОРАКС /гр. мезов - середній, thōrax- груди/- передній член огруддя в комах, до якого прикріплена перша пара крил.

МЕЗОТОРІЙ /див. м е з о...+т о р і й/- радіоактивний продукт розпаду торію /ізотоп/.

МЕЗОТРОН /див. м е з о...+е л е к/т р о н/ - наснажена електрикою частка в космічних променях, що має наснагу, яка дорівнює насназі електрону, а масу, в 200 разів більшу, ніж маса електрону.

МЕЗОФІЛ /гр. мезов - проміжний, phyllon - лист/- основна тканина листу дерев /п а р е н х і м а/.

МЕЗОЦЕФАЛІЯ, див. м е з о к е ф а л і я.

МЕЗУЗА /гебр./- талисман, що його прибивають на одвірках гебреї.

МБК..., див. м а к....

МЕКІНТОШ /вл./- непромокальна гумова тканина або плащ із неї /за ім'ям винахідника/.

МЕКОМЕТР /гр. мѣков - довжина, metreб - міряю/- I. прилад виміряти віддалі, 2. прилад виміряти немовлят .

МЕКОНІНА /гр. мѣκόνιον /-складова кристалева частина опію. / C₁₂H₁₆O₄ /.

МЕКТЕБЕ /ар./- початкова школа в мохаммеданів.

МЕЛАЗМА /гр. melas - чорний /- чорні плями на шкірі при дея-

ких хворобах / м е д. /.

МЕЛАМЕД /гебр./- учитель у початковій гебрійській релігійній школі /хедері/.

МЕЛАНЕМІЯ /гр. melas - чорний, haīma- кров/- чорний пігмент у крові при захворюванні на малярію.

МЕЛАНІТ /гр. melas - чорний/ - граніт чорного кольору.

МЕЛАНОМА /гр. melas - чорний/- чорної барви гнійний пухир.

МЕЛАНТЕРІТ /гр. melantēria з melas- чорний, enteron - нутрощі/- вітриоль заліза /

МЕЛАНХОЛІЙНИЙ /див. м е л а н х о л і я/- сумний, глибокозадумливий, тоскний.

МЕЛАНХОЛІК /див. м е л а н х о л і я/- I. хворий на меланхолію, 2. сумовитої вдачі людина, схильна до пригнічених настроїв, сумних, безнадійних думок.

МЕЛАНХОЛІЯ /гр. melas - чорний cholē - жовч/- I. сумовита за дума, пригнічений настрій, 2. психічна хвороба, що позначається пригніченим настроєм, млявими рухами, млявістю думання.

МЕЛЕНА /гр. melas - чорний/ - чорна хвороба /епілепсія/.

МЕЛІГЛОС /гр. melos-спів, glōssa - слово/- красномовець, оратор.

МЕЛІЗМИ /гр. melos - пісня/ - допоміжні мелодійні фігури, що додаються до основної мелодії:

МЕЛІЛІТ /гр. mēlinos - жовтий, lithos - камінь/- жовтобурий мінерал вулканічного походження.

МЕЛІНІТ /гр. mēlinos - жовтий/- вибухова речовина для гранат і гарматнів /пикринова кислота або тринітрофеноль.

МЕЛІОРАТОР /див. м е л і о р а ц і я/- фахівець у меліорації.

МЕЛІОРАЦІЯ /фр. з лат. melio - ratio поліпшення/- поліпшення непридатних до використання ґрунтів /висушування болот, вирівнювання ярів, зрошування.

МЕЛІПОНА /англ. melipona з гр. - особливий вид південно-американських бджіл, що не мають жала.

МЕЛІСА /гр. melissa - бджола/- одна з медодайних та лікових з родини губоцвітих багатолітніх трав.

МЕЛІТ /гр. meli - мед, lithos - камінь/- мінерал рослинного походження.

МЕЛІТОЗА /гр. meli (melitos) - мед/- добувана з австралійськ кої манни цукриста речовина.

МЕЛІТУРІЯ /гр. meli (melitos) - мед, uron - сеча/- цукриця, цукрова хвороба.

МЕЛО... /гр. melos - пісня / - на початку складених слів указує на зв'язок даного поняття з піснею, співом тощо, напр., м е л о м а н.

МЕЛОГРАФ /див. м е л о...+граф о.../- І. збирач мелодій, 2. прилад, що записує мелодії.

МЕЛОГРАФІЯ /див. м е л о... + г р а ф і я/- запис мелодій з допомогою нотних знаків, нотописання.

МЕЛОДЕКЛЯМАЦІЯ /див. м е л о... + д е к л я м а ц і я/- деклямація з музичним супроводом.

МЕЛОДИКА /гр. mēlodikos /- І. наука про мелодію, 2. сукупність характеристикних мелодійних зворотів.

МЕЛОДИКОН /гр. mēlodikos /- музичний клявішний інструмент з металевими пружистими платівками, замість струн.

МЕЛОДІЙНИЙ /див. м е л о д і я/- милозвучний, співний.

МЕЛОДІЯ /гр. melōdia - пісня, спів/- сукупність упорядкованих /щодо тривалості, висоти й ритму/ тонів, що зображують основну ідею музичного твору.

МЕЛОДРАМА /див. м е л о...+ д р а м а/- І. п'єса з деклямаціями в музичному супроводі, 2. драматичний твір, що його герої характеризуються надмірною чутливістю і діють у незвичайних ситуаціях боротьби з лихими людьми.

МЕЛОДРАМАТИЗМ /див. м е л о - д р а м а/- вид театрального мистецтва, що характеризується неприродністю в діях, перебільшеною чутливістю персонажів і т. ін.

МЕЛОДРАМАТИЧНИЙ /див. м е л о - д р а м а/- І. властивий мелодрамі, 2. театально-чутливий.

МЕЛОМАН /див. м е л о м а н і я/- пристрасний любитель музики.

МЕЛОМАНІЯ /див. м е л о... + м а н і я/- пристрасть до музики, співу.

МЕЛОС /гр. melos - пісня/- мелодія, спів, мелодійна основа музичного твору.

МЕЛОТИПІЯ /гр. melos - пісня, туров - відбиток/- друкування нот.

МЕЛОФОН /гр. melos - пісня, phonē - звук/- І. один із видів концертної гармонії, 2. по-дібний до флейти органний голос /звук/.

МЕЛЮЗІНА /вл./- персонаж із кельтських переказів /надзвичайна красуня/.

МЕЛЯНЖ /фр. melange - мішанина/- мішанина; кава з молоком

МЕЛЯСА /фр. melassa з есп. melaza з гр. melas - чорний/ - покидьки з цукрового виробництва, уживані як корм для худоби /течна маса/ або у виробництві спирту.

МЕЛЯФІР /гр./- споріднений з базальтом мінерал.

МЕЛЬДУВАТИ /нім. melden /-заявляти, заявлятися, реєструвати, доповідати.

МЕЛЬЄ /фр. melier /- гатунок родзинок із білого винограду французької провінції Пуату.

МЕЛЬПОМЕНА /гр. Melpoimēnē /- І. муза трагедії й лірики у грецькій мітології, 2. символ сценічного мистецтва, звідси: х р а м м е л ь п о м е н и т е а т р .

МЕЛЬХІОР /фр. melchior від

прізвиськ винахідників Mellcot і Chorler /- нове срібло /стоп з 80% міді та 20% нікелю/.

МЕЛЬХІСЕДЕК /гебр. "цар справедливості"/- біблійне ім'я.

МЕЛЬХІТИ /ар./- І. арабська назва християнських ченців у Сирії та Єгипті, 2. назва християн-арабів.

МЕМБРАНА /фр. з лат. membrana - шкірка, плівка/- І. тонка металева платівка, що перетворює електричні або механічні коливання на звуки, і навпаки /у звуконадавачих апаратах/, 2. елемент слухового органу вуха.

МЕМЕНДАР /тур./- урядовець при дворі турецьких султанів, що видав прийняттям чужоземних по слів.

МЕМЕНТО /лат. memento /-пам'ятай!

МЕМЕНТО МОРІ, див. memento mori.

МЕМНОНІВ к о л о с /вл./- колосальна статуя легендарного царя в Тебах, що обвалилась

під час землетрусу в 27 р. до Хр. і з того часу почала звучати, як обірвана струна /припускають, що це наслідок нагріву повітря, що проходило в щілини/.

МЕМОРАНДУМ /лат. memorandum - те, про що треба пам'ятати/ - І. дипломатичний виклад поглядів уряду в листі, що додається до урядової ноти без підпису уряду, 2. пам'ятна книга записів.

МЕМО́РІЯ /лат. memoria - пам'ять - стислий виклад перечитаного, запис сутності справи /для пам'яті/.

МЕМО́РІАЛ /іт. memoriale - пам'ятний запис з лат./- 1. запис про подію або справу, 2. щоденник, 3. денник у бухгалтерії /книга для запису щоденних операцій/.

МЕМО́РІАЛЬНИЙ /лат. memorialis/ - пам'ятний, м-на дошка -металева дошка з написом про видатну особу або важливу подію.

МЕМУА́РИ /фр. mémoires /-1. записки сучасника про події своєї доби, 2. наукові матеріали, що їх видає друком наукова інституція.

МЕМУА́РИСТ /див. м е м у а р и/ - автор мемуарів.

МЕНА́ДА /гр. maínas - навіжена/ - бакханка, жриця бога Бакха в стародавніх греків.

МЕНА́Ж /фр. ménage /- харч /для війська/, 2. посудина з відділками на кілька страв.

МЕНА́ЖЕР /фр. ménager /- 1. господарник, завідувач, директор 2. керівник у навчанні боксу, тренер; асистент у боксі, що пильнує за додержанням правил у змаганні.

МЕНА́ЖЕРІЯ /фр. ménagerie /-перейзний звіринець.

МЕНА́ЖКА /фр. ménage /- похідна бляшанка на їжу /див. м е н а ж /.

МЕНГІ́РИ /кельт./- кам'яні стовпи /пам'ятники/ доби неоліту/в

Англиї, Скандинавії, Франції/.

МЕНДЕЛІ́ЗМ /вл./- напрям у біології /г е н е т и ц і/, що вважає кожную ознаку організму за зумовлену особливим незмінним чинником, а спадкові властивості організму - за вислід успадкування цих незмінних чинників та їх комбінаторики.

МЕНДЕ́С /єг./- бог родючості в стародавніх єгиптян /мав вигляд цапа /.

МЕНЕ́СТРЕЛЬ /фр. ménestrel / -- мандрівний музикант за середньовіччя /Франція, Англія/.

МЭ́НЕ, ТЕ́КЕЛ, ФА́РЕС /арам./- 1. пороховано, розважено, рішено-слова, написані незримою рукою на стіні під час бенкету вавилонського царя Балтазара, як віщування про загибель його царювання, 2^х острога перед неминучою загибеллю.

МЕНЕ́ХМИ /гр./- ім'я двох дуже подібних один до одного блискюків у Плавтовій комедії.

МЕНЗУ́ЛЯ /лат. mensula - столик - прилад для графічних вимірів на місцевості /складається із стоячка, підставки, дошки з наклеєним на ній папером, виска і компаса/, уживаний у геодезії.

МЕНЗУ́РА /лат. mensura - міра/- 1. виміри належною віддалі між звуковими отворами в музичних інструментах або між струнами, 2. міра тривалості звукових тактів у середньовічній музиці

МЕНЗУ́РКА /лат. mensura - міра/ - скляна посудина з поділками, щоб міряти обсяг течив.

МЕНЕЛАЙ /вл./-І. цар Лакедемону, що його жінку викрав Парис спричинивши цим так звану троянську війну, 2^х старий чоловік, що його зраджує молода та вродлива жінка.

МЕНІЛІТ /вл./- вид опалу /бурого кольору мінерал/.

МЕНІНГІТ /гр. meninx- мозкова оболонка/- запалення мозкової оболонки /м е д./.

МЕНІСК /гр. meniskos - опуклість/- І. опукле з одного боку й увігнуте з другого скло ; 2. частина круга, що має форму молодика /перша місяцева фаза/, 3. форма поверхні течива в капілярах /ф і з./.

МЕНОНІТИ /вл. Menno /- протестантська секта, що визнає хрищення лише дорослих, заперечує присягу та участь у війні /поставила в Голляндії 1550 р./.

МЕНОРАГІЯ /гр./- надмірні довготривалі місячки /м е д./.

МЕНСТРУАЦІЯ /лат. menstruus місячний/- місячка.

МЕНТАГРА /лат. mentagra з гр. mento, agra /- лишай на підборідді.

МЕНТАЛЬНИЙ /лат./- духовий, внутрішній.

МЕНТАЛЬНІСТЬ /лат./- духовість /спосіб думання/.

МЕНТИК /мад./- гусарський одяг, куцина, обшита хутром і прикрашена шнурками.

МЕНТОЛЬ /лат. mentha - м'ята, oleum - олія/- антисептична речовина з м'ятної олії.

МЕНТОР /вл./- І. дорадник, виховник молодого людини /за імям дорадника Одиссевого сина Телемака/, 2^х невідступний, набридливий дорадник.

МЕНТОРСЬКИЙ /див. м е н т о р /- повчальний, дорадницький, моралізаторський.

МЕНУЕТ /фр. menuett /- старовинний французький танок та музика до нього.

МЕНЧЕСТЕРСТВО /вл./- економічно-політична доктрина про вільну торгівлю та невтручання держави в економічну діяльність населення /основоположники: Кобден, Брайт із Менчестеру/.

МЕНЮ /фр. menu /- список страв /у ресторані абощо/.

МЕОНІД /від міста Меонії/прізвисько Гомера.

МЕОНІДИ /гр./- назва для муз у стародавніх греків.

МЕОНІЧНИЙ /гр./- гомеричний, казковий, фантастичний.

МЕОТІДИ /гр./- амазонки, що жили на березі Меотійського озера /Озівське море/, згідно з грецькою мітологією.

МЕР /фр. maire /- міський голова /Франція, Англія/.

МЕРГЕЛЬ /нім. Mergel /- вапняк /із глини й магнезії/, уживаний як добриво для ґрунту та у виробництві цементу.

МЕРЕНГА /фр. meringue /- тістечко з яєчних білків та молочних вершків.

МЕРЕНХІМА /н.-лат. merenchyma

з гр. *meros* - значний, енчуша - влите, розлите/- рослинна /з клітин неправильної форми/ тканина.

МЕРИДІОНАЛЬНИЙ /див. м е р и д і я н/- південниковий /г е о г./.

МЕРИДІАН /лат. *meridianus* південник/- південник, уявне коло, що переходить через обидва бігуни земної кулі й перетинає рівник, ділячи його на дві половини /г е о г./.

МЕРИНОС /есп. *merino, merinos* /- шпанка, порода еспанських овець, що мають довгу м'яку вовну.

МЕРИСТЕМА /гр. *meristēa* - дільник/- первісна рослинна тканина, що з неї розвиваються інші тканини.

МЕРІЯ /фр. *mairie* /- помешкання міської чи сільської управи в Англії, Франції й інших країнах Європи.

МЕРКАНТАН /лат. *mercans* від *mercari* /- безкисневий спирт, що в ньому кисень заступлено сіркою.

МЕРКАНТИЛІЗМ /фр. *mercantilisme* з іт./- I. система західно-європейської економічної політики 17-18 стол., що надала найбільшого значіння вивізній торгівлі та нагромадженню в країні коштовних металів, забороняючи їх вивозити і вимагаючи пільг для торгівлі й мануфактурної промисловости, а також - високого мита на імпортові товари, 2^х торговельний дух, дух дріб'язкової матері

альної корисливости; ототожнення багатства країни з грошима.

МЕРКАНТИЛІСТ /див. м е р к а н т и л і з м/- прихильник меркантилізму.

МЕРКАНТИЛЬНИЙ /фр. *mercantilez* іт./- I. торговельно-промисловий, 2^х корисливий, користюбний.

МЕРКАНТИЛЬНИСТЬ /див. м е р к а н т и л ь н и й/- дріб'язковість, корисливість, користюлюбство.

МЕРКАТОРСЬКІ м а п и /вл./-географічні мапи, на яких південники /меридіани/ йдуть рівнобіжно /за способом голландського географа Меркатора/

МЕРКУРІЙ /лат. *Mercurius* /- I. бог торгівлі, шляхів, красномовства, опіки над злодіями в стародавніх римлян /у греків - Гермес/, 2. найближча до Сонця планета, 3. назва живого срібла.

МЕРКУРІЯЛІЗМ /див. м е р к у р і й/- отруєння ртутью, живим сріблом.

МЕРЛЯН /фр. *merlan* /- дрібна/з родини тріскових/ риба.

МЕРОЕДРИЧНИЙ /гр. *meros* - частка, *hedra* - основа, поверхня /- неповний щодо площини /в кристалізації/.

МЕРОЕДРІЯ /гр. *meros* - частка, *hedra* - основа, поверхня/-кристал з неповним числом площин, що їх вимагає кристалографічна система, до якої даний кристал належить.

МЕРСЕРИЗАЦІЯ /від Джон Мерсер/
- надання целюлозним волокнам /пряжі або тканині/ шовкового блиску, м'якості тощо способом обробітку їх міцним розчином лугу /їдкого натру/.

МЕРСИ /фр. *merci* /- дякую, спасиби.

МЕРТЕЛЬ /нім. *Mörtel* /- будівельний матеріал із суміші піску й вапна.

МЕРУ /санс./- гора, де жили боги /"центр землі" в індуській мітології/.

МЕСА /іт. *mesa* з лат. *missa* /- 1. католицька богослужба /літургія/, 2. хоровий спів у супроводі музики в католицькій богослужбі, 3. великий міжнародній ярмарок /у Німеччині/, 4. чорна магія в окультизмі.

МЕСАЖЕРИ /фр. *messagerie* /- назва установ, що перевозять товари й пасажирів /у Франції/.

МЕСИДОР /фр. *messidor* з лат. *messis* - жнива, гр. *doron* дар /- десятий місяць французького революційного календаря /19-20 червня до 18-19 липня/.

МЕСІР /фр. *messieur* /- почесний шляхетський титул у колишній Франції.

МЕСІЯ /гебр. "помазаник"/- Спаситель, Христос.

МЕСІЯДА /вл./- німецька релігійна епопея, що її написав поет Кльопшток /18 стол./.

МЕСІЯНІЗМ /гебр./- 1. наука про пришестя Месії, 2. містична наука про обрання від Про-

видіння якогось народу або особи для здійснення певної ідеї, 3. національно-релігійне обгрунтування у слов'янських народів, немов би вони страждають за інші народи, щоб воскреснути, як воскрес Месія /у польських романтиків/, 4. теософічно-політична ідея про єдине християнське універсальне царство /у панславистів/.

МЕСКАЛЬ - горілка з агави / в південній і центральній Америці/.

МЕСМЕРИЗМ /вл./- теорія про особливу "магнетну" силу в людині, що її людина може передавати іншим особам і цим на них впливати /нервово-психічне явище, відоме під назвою гіпнозізму/.

МЕССАЛІНА /лат. вл./- 1. відома своєю розпущотою жінка римського імператора Клавдія, 2. аморальна жінка.

МЕСТА /есп. *mesta* з лат. *mixta* - 2. збірна отара овець кількох господарів, 2. щорічні збори власників отар в Іспанії, що розв'язують справи розмноження овець.

МЕТА... /гр. *meta* - за, поза, зовні, за межами/- приросток у словах грецького походження, що надає слову значіння за межести, напр., **метатагалактика**, **метафізика**.

МЕТАБАЗА /гр. *metabasis* - перехід/- ухилення від дискусивного питання й перехід до зовсім іншого питання в дискусії /уживаний серед грецьких софі-

стів у дискусії спосіб /.

МЕТАБІОЗА /гр. м е т а... , bi-
о в - життя/- утворення в про-
цесі виміни речовин у деяких
мікробів продуктів для живлен-
ня інших мікробів.

МЕТАБОЛІЗМ /гр. metabolē - змі-
на/- асиміляція спожитих орга-
нізмом речовин і побудова з
них клітин, а також дисиміля-
ція речовин в організмі й ви-
ділення їх з організму.

МЕТАБОЛІТИ /гр. metabolē - змі-
на/ - речовини, що їх виділя-
ють клітини організму в між-
клітинну рідину /б і о л./.

МЕТАБОЛЯ /гр. metabolē - змі-
на/- I. реторична фігура, пе-
рестанова літер або цілих ви-
словів /Усти, щоб жити, а не
жити, щоб Усти/, 2. зміни фор-
ми тіла в найпростіших органі-
змів /видовжування, вкорочуван-
ня/.

МЕТАГАЛАКТИКА /гр. meta - поза,
зовні, galaktikos - молочний/
зоряні системи, що є за межа-
ми Галактики.

МЕТАГЕНЕЗА /гр. meta - поза, ge-
nesis - народження/- чергова
зміна статеви і позастатевих
поколінь у деяких істот /б і
о л./.

МЕТАГЕОМЕТРИЯ /див. м е т а +
г е о м е т р і я/- неевклідо-
ва геометрія, що досліджує а-
налітично понадтривимірні про-
стори.

МЕТАГРАМА /див. м е т а... +
г р а м а/- дописка, перене-
сення, опис.

МЕТАГРАМАТИКА /гр. meta - за, по-
за, grammatikē /- мовознавчі
питання, що не належать до гра-
матики.

МЕТАЗОА /див. м е т а... + зоо/
- багатоклітинний організм, від-
мінно від одноклітинного, або
п р о т о з о а.

МЕТАКРИТИКА /див. м е т а... +
к р и т и к а/- критика крити-
ки.

МЕТАЛ /лат. metallum з гр. me-
tallon /- хемічний елемент з
наявністю багатьох вільних еле-
ктронів та з такими властиво-
стями: блиск, добра електропро-
відність, теплопровідність, тво-
рення солей з кислотами та ама-
льгам із живим сріблом.

МЕТАЛЕНСІЯ /гр./- реакція ви-
міни атомів галоїдів у молеку-
лах органічних речовин.

МЕТАЛОГІКА /див. м е т а... +
л о г і к а/- "позалогіка", те-
орія, що вважає логічне думан-
ня лише за одну з можливих у
людини форм думання.

МЕТАЛОГІЯ /гр. meta - за, поза,
між, logos - слово/- повторю-
вання тих самих слів у промо-
ві.

МЕТАЛОГРАФІЯ /гр. metallon -
метал, graphō - пишу/- I. опис
металів, їх будови та фізичних
властивостей при різних темпе-
ратурах, 2. друкування з допо-
могою металевих друкарських
форм.

МЕТАЛОЇДИ /гр. metallon - ме-
тал, eidos - вид/- неметали,
хемічні елементи, що їх окси-

ди утворюють з водою кислоти.

МЕТАЛОСКОПІЯ /див. м е т а л - гр. skoreb - дивлюсь/- дослі - дження хворого з метою визна - чення здатності його до мета - лотерапії.

МЕТАЛОТЕРАПІЯ /див. м е т а л + т е р а п і я/- лікування ме - талами.

МЕТАЛОТЕХНІКА /див. м е т а л + т е х н і к а/- продукування з металів речей.

МЕТАЛОФІЗИКА /див. м е т а л - ф і з и к а/- наука про будову та властивості металів.

МЕТАЛОФОН /див. м е т а л + фон - подібний до ксилофону музич - ний прилад з добраних до від - повідних тонів металевих пла - тивок.

МЕТАЛОХЕМІЯ /див. м е т а л + х е м і я/- хемія металів.

МЕТАЛОХРОМІЯ - гальванічний спосіб фарбування металів.

МЕТАЛЮРГІЯ /гр. metallon - ме - тал - ergon - робота/- 1. на - ука про добування й обробіток металів, 2. металообробна про - мисловість.

МЕТАЛЬ, див. м е т а л.

МЕТАЛЬБУМІНА /гр. meta - за, по - за, лат. albumen - білок/- ре - човина, що є в організмі хво - рих на водянку.

МЕТАЛЬОЇД, див. м е т а л о - ї д.

МЕТАМАТЕМАТИКА, див. філософія математики.

МЕТАМЕТРІЯ /див. м е т а... +

м е т р і я/- різні властивос - ті тіл при однаковому їх хеміч - ному складі, що є наслідком рі - зного розташування молекул.

МЕТАМОРФІЗМ /гр. metamorphb - перетворююсь/- зміна будови а - бо фізичного чи хемічного скла - ду мінералів під впливом тем - ператури, тиску та хемічних процесів.

МЕТАМОРФОЗА /гр. metamorphosis - перетворення, зміна форми, на прикл., зміна організму деяких комах, жаб тощо за час їх роз - витку від народження до дорос - лого стану.

МЕТАМОРФОЗІЯ /гр. meta - поза , morphē - форма/- оманне бачен - ня форм і розмірів предметів не такими, як вони є насправді

МЕТАМПСИХОЗА /див. м е т е м - п с и х о з а/.

МЕТАН /фр. methane з гр./-бо - лотний газ /CH₄/, сполука вуг - лецю з воднем /в контакт з по вітрям вибухає/, так званий ко - пальневий /шахтовий/ газ.

МЕТАПЛАЗМА /див. м е т а... + п л а з м а/- недіяльні еле - менти в протоплазмі клітин/зер - нятка крохмалю, пігменти тощо/

МЕТАПСИХІКА /див. м е т а... + п с и х і к а/- позапсихічні явища.

МЕТАСОМАТИЗМ /гр. meta - між, по - за, soma - тіло/- хемічні про - цеси в циркуляції розчинів зе - мної кори, що в їх наслідку од ні мінерали заступають інших у гірських породах.

МЕТАСТАЗА /гр. metastasis - пе -

ренесення в організмі з місця на місце чужорідного тіла/бактерій абощо/, 2. вторинні черенні хвороби в наслідок переміщення з кров'ю або лімфою збудника хвороби, 3. перестанова звуків у слові /див. м е т а т е з а/.

МЕТАСТАТИЧНИЙ /гр. *metastati-*kos /- переміщений, утворений у наслідок м е т а с т а з и.

МЕТАТЕЗА /гр. *metathesis* -перестанова/- переставлення звуків у слові: медвідь - ведмідь, магазин - гамазин, гамазея.

МЕТАФІЗИК /див. м е т а ф і з и к а/- послідовник метафізичного світогляду, теорії.

МЕТАФІЗИКА /гр. *meta ta* -поза, після, *phusika* - "поза фізикою після фізики", тобто наука, що її Аристотель подав після владу своєї фізики/- наука про суцність буття та позачуттєвого світу /охоплює онтологію, теологію, космологію, психологію/.

МЕТАФІЗИЧНИЙ /див. м е т а ф і з и к а/- належний до метафізики, абстрактний, позачуттєвий.

МЕТАФОРА /гр. *metaphora* - перенесення/-поетичне слово або вислів, ужиті в переносному значінні на підставі подібності або контрасту, напр., "порохи печалі", "узори осені".

МЕТАФОРИЧНИЙ /див. м е т а ф о р а/- образний, приповідний.

МЕТАФРАЗА /гр. *metaphrasis* / -

переказ мистецького твору іншими словами /напр., точний прозаїчний переказ віршового тексту./.

МЕТАХРОМОТИПІЯ /гр. *meta* -поза за, *chroma* - колір, *typos* -відбиток/- друкування перезнімальних малюнків літографічним способом.

МЕТАХРОНІЗМ /див. а н а х р о н і з м/.

МЕТАЦЕНТР /див. м е т а...центр/- точка в тілі, від якої залежить стійка рівновага тіла в течиві.

МЕТАЦЕТОН /див. м е т а...цетон/- продукт дистиляції цукру /безколірне ароматне течиво/.

МЕТЕКИ /гр. *metoikos* -переселенець/- чужинці в стародавніх Атенах, що не мали громадянства та політичних прав, але користалися з деяких привілеїв.

МЕТЕМПСИХОЗА /гр. *metempsychosis* - переселення душ/- віра в переселення душі з померлого людського тіла в тваринне і на впаки.

МЕТЕОР /гр. *meteoros* - той, що ширяє в повітрі/- каменеподібний шмат із заліза, ніклю, магнезії тощо, що падає із зруйнованих космічних тіл і, потрапивши в земну атмосферу, в наслідок тертя об повітря, спалахкує вогнем і швидко гасне /"падача зірка"/.

МЕТЕОРИЗМ /див. м е т е о р /- роздимання живота газами, що

збираються в кишках /х в о р./
МЕТЕОРИТ /див. м е т е о р/-
 ероліт /метеор/, що впав на зе-
 млю з космічних просторів, не
 встигши розпорозитися в атмо-
 сфері.

МЕТЕОРОГНОЗІЯ /гр. *meteōros* -
 той, що носитья в повітрі,
gnōsis знання/- дослідження ат-
 мосфери /стану та змін УУ /.

МЕТЕОРОГРАФ /див. м е т е о -
 р о г р а ф і я/- прилад, що ав-
 томатично записує атмосферні
 явища.

МЕТЕОРОГРАФІЯ /гр. *meteōros* -
 той, що носитья в повітрі, *γρα-
 ρη* - пишу/- опис атмосферних
 явищ та погоди.

МЕТЕОРОЛОГ /див. м е т е о р о
 л о г і я/- знавець метеороло-
 гії або практичний дослідник
 атмосферних явищ.

МЕТЕОРОЛОГІЧНА С Т А Н Ц І Я -
 установа з відповідними споруд-
 дами й приладами, що досліджує
 та спостерігає стан атмосфери
 та атмосферні явища.

МЕТЕОРОЛОГІЯ /гр. *meteōrologia*
 - наука про фізикальні явища в
 атмосфері /температура, хмар-
 ність, вологість, опади, тиск,
 електричні явища в атмосфері/.

МЕТЕОРОСКОП /див. м е т е о -
 р о с к о п і я/- прилад, що
 показує зміни стану повітря.

МЕТЕОРОСКОПІЯ /гр. *meteōros* -
 той, що носитья в повітрі, *σκο-
 पे* - дивлюсь/- спостеріган-
 ня атмосферних явищ, Ух пере-
 бігу та змін.

МЕТЕПТОЗА /гр. *meta* - зв, поза
ptōsis - падіння/- пропуск од-
 ного числа в календарі в одно-
 му з переступних років на про-
 тязі 134 років /згідно з григо-
 ріанським календарем/.

МЕТИЗАЦІЯ /фр. *metisation* з
 есп. *mezizo* - змішаний/- схре-
 щування різних порід тварин.

МЕТИЛ /фр. *méthyle* з гр./- од-
 новалентна основа /радикал/ор-
 ганічних речовин / CH_3 /.

МЕТИЛАМІНА /див. м е т и л +
 а м і н/- подібний до амоніяку
 газ - продукт сухої дистиляції
 дерева аобо.

МЕТИЛЕН /фр. *méthylène* з гр./-
 хемічний радикал / CH_2 / метану
 /відомий тільки в сполуках/.

МЕТИЛФЮЛЕТ /нім. *Methylviolett*
 - барвна речовина з диметила-
 ніліни та мідь-хлориду, ужива-
 на у виробництві чорнила, штем-
 плевої фарби, хемічних олівців
 копіяльного паперу, текстиль-
 них виробів тощо.

МЕТИЛОВИЙ С П И Р Т /див. м е т
 и л/- продукт сухої дистиля-
 ції дерева, отрута /при вживан-
 нні як напою спричиняє осліп-
 лення/, використовується в
 фармацевтичній промислі тощо.

МЕТИС /фр. *metis* з есп. *mezizo* -
 змішаний/- мішанець, на-
 щадок батьків різних рас /лю-
 дей або тварин/.

МЕТОДА /гр. *methodos* - шлях/- 1.
 шлях до істини, 2. сума спосо-
 бів добувати знання, 3. спосо-
 би послідовного дослідю для

осягнення наукової мети або що.
МЕТОДИЗМ /див. м е т о д а/-по-
 слідовність, методичність у ро-
 боті, в науці, у викладах.

МЕТОДИКА /гр. methodikē/-1. на-
 ука про навчальні способи, про
 методи навчання, 2. наука про
 шляхи наукового пізнання.

МЕТОДИСТ /див. м е т о д и к а
 - фахівець у методах, знавець
 методики.

МЕТОДИСТИ /англ. methodists / -
 релігійна секта /заснована ро-
 ку 1738 в Англії/, що вимагає
 послідовного виконання обрядів
 англіканської церкви.

МЕТОДИЧНИЙ /гр. methodikos / -
 1. згідний з певною методою, 2.
 невідступний від правил, припи-
 сів; послідовний.

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ /див. м е т о д
 о л о г і я/-згідний з вимо-
 гами методології.

МЕТОДОЛОГІЯ /гр. methodos -до-
 слід, logos - наука, слово/на-
 ука про методи наукового піз-
 нання.

МЕТОЛЬ /фр. métol з гр./- ужи-
 вана в фотографічній справі ре-
 човина /проявник/.

МЕТОНІМІЯ /гр. metonymia - пе-
 рейменування/- стилістичний за-
 сіб, коли слова замінюються на
 підставі суміжності понять, на-
 прикл., "двісті чотири шаблі",
 замість "двісті чотири вершни-
 ки", "читаю Шевченка", замість
 "твори Шевченка".

МЕТОНОМАЗІЯ /гр. meta - за, по-
 за, опона - ім'я/-1. заміна рід-
 номовного слова чужим /думка,

погляд - опінія/, 2. переклад і-
 мени /прізвиська/ грецькою або ла-
 тинською мовою /поширений се-
 ред науковців 15-16 стол./.

МЕТР¹ /фр. mètre з гр. metron -
 міра/- основна одиниця метрич-
 ної системи мір, міра довжини
 в цій системі; дорівнює одній
 мільйонній частці чверти па-
 ризького меридіану; взірць/ета-
 льон/ метра зберігається в Бю-
 рі мір і ваги в Севрі /Франція
 і являє собою платиново-іриді-
 єву платівку.

МЕТР² /гр. metron - міра/- вір-
 шовий розмір, або поділ віршо-
 вого рядка на стопи, 2. симет -
 ричний розподіл наголошених і
 ненаголошених частин такту.

МЕТР³ /фр. maître /- навчитель,
 напутник, шаноблива назва для
 видатної, талановитої чи авто-
 ритетної людини.

...**МЕТР** /гр. metron - міра/- у
 закінченнях складених слів ука-
 зує на міру, мірничий прилад,
 наукову галузь, напр., с а н -
 т и м е т р, б а р о м е т р,
 г е о м е т р і я.

МЕТРАЖ /фр. mètreage/- вираже-
 на метрами довжина стрічки кі-
 нофільму або що.

МЕТРАМЛЕР /див. м е т р + а м-
 п е р/-добуток вираженої в ам-
 перах величини струму на вира-
 жену метрами висоту антени, що
 характеризує випромінювання з
 радіостанції.

МЕТРАНПАХ /фр. metteur en page-
 складач у сторінку/-друкарсь-
 кий працівник, що із складено-
 го тексту формує сторінки.

МЕТРДОТЕЛЬ /фр. maître d'hôtel -
 господар готелю/-розпорядчик,
 що наглядає в ресторані/готелі

за кухнею й Їдальнею та обслу-
жним персоналом.

МЕТРЕСА /фр. maîtresse /- ко-
ханка, утриманка.

МЕТРИКА¹ /гр. metryké з metron
- міра/- 1. наука про ритм у
поезію, 2. ритмічний розмір у
музиці /співвідношення трива-
лості тонів у такті/.

МЕТРИКА² /поль. metryka з лат
matricula /- свідоцтво про да-
ту народження.

МЕТРИТ /гр. metra - ураз/- за-
палення м'ясної оболонки у -
разу /м е д./.

МЕТРИЧНИЙ /див. м е т р /- за-
лежний від метра або метрики ;
м-на с и с т е м а - система,
що в її сонову покладено метр;
м-не в і р ш у в а н н я - сис-
тема віршування в мовах, де мож-
ливе чергування довгих і корот-
ких голосних звуків /латинсь -
ка, грецька, санскрит/.

...МЕТРИЯ /гр. metron - міра/-
у закінченнях складених слів
указує на зв'язок даного понят-
тя з вимірами, напр., г е о -
м е т р і я.

МЕТРОГНОЗІЯ /гр. metron - міра
gnōsis - знання/- мірознавство,
наука про різні системи мір та
про самі міри.

МЕТРОЛОГІЯ /гр. metron - міра,
logos - наука, слово/- наука
про міри, про системи мір, та-
кож про їх походження.

МЕТРОМАНІЯ /див. м е т р + м а
н і я/- пристрасть до римова -
ного віршування.

МЕТРОНІМІКА /гр. metronymikos
із mētēr - мати, опоша -ім'я/
- матірне прізвисько в дітей/на-
прикл., позашлюбних/.

МЕТРОНОМ /гр. metron - міра, но-
мос - закон/- прилад, що від-
биває явища ритму, темп вико-
нання музичних творів або гім-
настичних вправ.

МЕТРОПОЛІТЕН /фр. métropolitain
з гр. métropolis - метрополія/
- підземна залізниця.

МЕТРОПІЛІЯ /гр. métropolis /-
1. місто /столиця/ в стародав-
ній Греції, в протиставленні -
до заснованих грецьких селищ у
чужих землях, 2. держава, що
має колонії.

МЕТРОРАГІЯ /гр. metra - ураз,
rheō - течу/- хороблива кро-
вотеча з уразу /м е т./.

МЕТРОСКОП /гр. metra - ураз,
skopeō - дивлюсь/- прилад із
дюрстром, оглядати й досліджу-
вати ураз.

МЕТРОТОМІЯ /гр. metra - ураз,
tomē - розтин/- анатомічний
розтин уразу.

МЕФІСТОФЕЛЬ /гр./- злий дух,
дух злої критики, сумнівів, по-
горди, 2. персонаж із трагедії
Гете "Фауст".

МЕФІТИС /н.-лат. mephiticus /-
задушливе повітря /в копаль -
нях, кльоаках тощо/.

МЕФІТИЧНИЙ /див. м е ф і т и с
- задушливий /повітря/.

МЕХАНІЗАЦІЯ /див. м е х а н і з м
- заміна людської праці або

тваринного тягла механізованою силою /машинами/.

МЕХАНИЗМ /гр. *mēchanē* - знаряддя/- І. система складових частин машини, що, взаємодіючи, перетворюють рух та швидкість, 2. перебіг процесів фізичних або хемічних явищ.

МЕХАНИЗУВАТИ /див. м е х а н і з а ц і я/- застосовувати в роботі механічні знаряддя, машини тощо.

МЕХАНІК /див. м е х а н і к а/- І. фахівець у механіці, знавець механізмів, 2. теоретик з механіки.

МЕХАНІКА /гр. *mēchanikē* /- наука про переміщення тіл у просторі, про рівновагу їх та сили, що спричиняють рух або рівновагу /теоретична механіка/ ; м-ка б у д і в е л ь н а -способи розрахунку споруд або їх деталей; м-ка п р и к л а д н а - наука про застосування в практиці законів механіки.

МЕХАНІСТ /див. м е х а н і к а/- послідовник механістичного світогляду.

МЕХАНІСТИЧНИЙ с в і т о г л я д - філософський світогляд, що зводить усі явища в природі до механічного руху часток матерії /основоположник Ляметрі /1709-1751/.

МЕХАНИЦІЗМ /див. м е х а н і с т и ч н и й світогляд.

МЕХАНІЧНИЙ /гр. *mēchanikos* /-І. машиновий, устаткований механізмами, 2. мимовільний.

МЕХАНОГРАФІКА /гр. *mēchanē* -зна-

ряддя, *γράφω* - пишу/- механічне рисуння, креслення, малювання.

МЕХАНОТЕРАПІЯ /див. м е х а н і ч н и й + т е р а п і я/- фізичні способи в лікуванні/масаж, гімнастичні вправи тощо/.

МЕХАНУРГІЯ /гр. *mēchanē* - знаряддя, *υργος* - творець/- опис приладів і машин, уживаних у медицині, 2. наука про використання машин у практиці.

МЕЦЕНАС /вл./- адвокат /від імени стародавньоримського патриція Меценаса/.

МЕЦЕНАТ /лат. вл./- захисник, оборонець, прихильник і багатий опікун науки та мистецтва /за ім'ям римського патриція, багатія Меценаса, прихильника й опікуна поетів і малярів/

МЕЦЦО /іт. *mezzo* - медзо/-се редній, половинний /м у з./.

МЕЦЦО-СОПРАНО /іт. *mezzo-soprano* /- середній між сопраном і альтом жіночий голос.

МЕЦЦО-ТИНТО /іт. *mezzo-tinto* /-виритувані глибокі форми для друкування текстів.

МЕЧЕТ і **МЕЧЕТЬ** /ар./- мохаммеданський храм.

МИГДАЛИНА /див. м и г д а л ь - мигдалевий горіх.

МИГДАЛЬ /гр. *amygdalē* /- оwoц з мигдалевого дерева.

МИЛЯ /фр. *mille*, англ. *mile* /- міра довжини шляхів /англійська 1609 м, французька 4.451 м, російська 7469 м, морська-1852 м, географічна 7420 м/.

МІРО /гр. myrrha /-запашна жи-
виця з деяких субтропічних де-
рев.

МИРТ /гр. myrte /- вічно-зеле-
ний субтропічний кущ /емблема
вічної молодості краси й любови/

МИТРА /гр. mitra /- убрання на
голову у вищого духовництва.

МИТРАЛЬНИЙ /див. м и т р а /по-
добний до митри.

МИТРОПОЛІТ /гр. metropolitēs /-
вищий від архієпископа чин ду-
ховництва, залежний від патрі-
ярха або від папи /в автоке-
фальній церкві незалежний/.

МИТРОПОЛІЯ /див. м и т р о п о л
и т /- церковна округа, що під-
лягає митрополитові.

МИТРОФОРНИЙ /гр. м и т р а φ ρ ο -
гой - несний, той, що носить/ -
той, що носить митру, вшано-
ваний гідністю носити митру
священослужитель.

МІ /лат. mi /- назва третього
ступня діатонічної гами, яка по-
чинається, "до".

МІГРАЦІЯ /лат. migratio -пере-
селення/- мандри, переселення,
переліт/птаства/; м-і а е л е м
е н т і в - переміщення хе-
мічних елементів земної кори в
наслідок хемічних реакцій та
впливу води й вітру /г е о л./
м-і а к а п і т а л у - перене-
сення капіталу з країни в кра-
їну задля розвитку економіки ;
т е о р і я м-ій - наука, що
досліджує причини міграції/пе-
релетів/птаства, підстави їх
орієнтації в дорозі, швидкість
лету під час міграції, висоту

лету в атмосфері, шляхи міг-
рації тощо; 2. теорія про по-
яву нових видів тварин у на-
слідок переселення /міграції/
тварин в нові умови життя/дар
вініст Вагнер/.

МИГРЕННЯ /фр. la migraine з гр.
hēmikrania - половина черепа/
- напади болю на одній поло-
вині голови, в наслідок нер-
вового захоруння.

МИГРУВАТИ /див. м і г р а ц і я /
- переселятися з країни в кра-
їну або в просторах однієї я-
коїбудь країни.

МІДАС /вл./- І. легендарний
Фрігійський цар, що випросив
собі у богів дар перетворюва-
ти звичайні речі на золото і
мало не вмер з голоду /за те,
що оцінив гру Пана на лірі ви-
ще від гри Аполлона, Аполлон
наділив йому ослячі вуха, 2х
нездарий критик, що не розу-
міється на мистецтві.

МІДЕЛ /англ. middle /- най -
більша ширина на кораблі.

МІДЕЛДЕК /англ. middle ,нім.
Deck /- середня батарея на
військовим кораблі.

МІДЕЛШПАНГОВТ /англ. middle ,
гол. spanhout /- ш п а н -
г о в т судна в найширшому
його місці.

МІДРАШ /гебр./- І. коментарі
до біблії, 2. збірка гебрій-
ських законів.

МІДРІЯЗА /гр./-розширення зі-
ниць.

МІЄЛІН /гр. mielos /-оболонка

нервових волокон /а н а т. /.

МІЄЛІТ /гр. mielos - кістковий мозок/- запалення спинного мозку /м е д. /.

МІЗАНДРІЯ /гр. anēr(andros)/ - ненависть у жінок до чоловіків

МІЗАНСЦЕНА /фр. mise en scèне- вистава на сцені/- розташування декорацій, приладдя та акторів у певному моменті вистави.

МІЗАНТРОП /гр. misanthrōpos/- людоненависник, відлюдник.

МІЗАНТРОПІЯ /гр. misanthrōpīa/- ненависть до людей, людоненависництво, відлюдність.

МІЗЕРИКОРДІЯ /лат. misericordia /- ніж, що ним добивали в глядіаторських боях переможе- ного супротивника.

МІЗЕРНИЙ /лат. miser -убогий/- нужденний, нікчемний, незначний.

МІЗЕРНИСТЬ /див. м і з е р н и й/- нікчемність, ніщо.

МІЗОГАМІЯ /гр. misogamos з misein - обрид, огида, gamos - шлюб/- обрид, нехить щодо родинного /шлюбного/ життя.

МІЗОГІН /гр. misein - огида, обрид, gynē - жінка/- ненависник жінок.

МІЗОГІНІЯ /гр. misogynia /-ненависть до жінок /у чоловіків/.

МІЗОКСЕНІЯ, див. к с е н о ф о б і я.

МІЗОЛОГІЯ /гр. misologia /- ненависть до науки.

МІЗОНЕЇЗМ /гр. misein - обрид, нехить, neos - новий/- ворожість до всього нового.

МІЗОФОБІЯ /гр./- страх щодо перенесення заразів через дотик.

МІКАДО /яп. " високі ворота"/- титул японського імператора.

МІКАНІТ /від америк. фірми Міса Insulator Co з лат. mica - лосняк/- шаруватий ізоляційний матеріал, що складається з лоснякових платівок, склеєних цементувальними речовинами/борнокислим оливом/, уживається в радіотехніці.

МІКВА /гебр./- релігійно-ритуальна купальня в гебреїв.

МІКЕЛЕТИ /фр. miquelete /-наймані з воївничих племен південних Піренеїв воляки /за давніх часів у Франції, здебільшого для ескорти/.

МІКОЗА /гр. mykēs - гриб/-хвороба шкіри, волосся, нігтів, що її спричиняє паразитичний грибок.

МІКОЛОГ /див. м і к о л о г і я - фахівець у мікології, або до слідник грибів.

МІКОЛОГІЯ /гр. mykēs - гриб, logos - наука, слово/-наука про гриби /б о т. /.

МІКОРІДЗА /гр. mykēs - гриб, rhiza - корінь/- співжиття грибків з рослинами /с и м б і о з а/.

МІКРАБ /ар./- вітар у мечеті.

МІКРО... /гр. mikros - малий/-

у складених словах означає непомітні для ока розміри або прилади для розгляду таких розмірів, а також означає міру, в мільйон разів меншу за основну

МІКРОАМПЕР /див. м і к р о...+ а м п е р/- мільйонна частка ампера.

МІКРОАНАЛІЗА /див. м і к р о...+ а н а л і з а/- І. дослідження речовин з допомогою мікроскопа, 2. хемічні способи дослідження мікроскопічних об'єктів.

МІКРОБИ /гр. mikros - малий, bios - життя/- найпростіші організми рослинного або тваринного походження.

МІКРОБІОЛОГІЯ /див. м і к р о...+ б і о л о г і я/- наука про мікроорганізми.

МІКРОВОЛЬТ /див. м і к р о...+ в о л ь т/- мільйонна частка вольта.

МІКРОГРАФІЯ /гр. mikros - малий, grapho - пишу/- опис мікроскопічних об'єктів.

МІКРОЗОМА, див. м і к р о...+ м и.

МІКРОКЕФАЛ /гр. mikros - дрібний, kephale - голова/- людина з ненормально малою головою.

МІКРОКЕФАЛІЯ /гр. mikros - дрібний, kephale - голова/- дрібноголовість, ненормально малі розміри людської голови.

МІКРОКОКИ /див. м і к р о...+ к о к и/- куляваті бактерії.

МІКРОКОСМ, МІКРОКОСМОС /гр. mi-

krokosmos - малий світ/- І. визнання людини за такий світ, що складається з первнів, які підлягають законам всесвіту /м а к р о к о с м о с у/, 2. світ а т о м і в /протил.: макрокосмос - величини планетарних розмірів/.

МІКРОЛІТИ /гр. mikros - дрібний, lithos - камінь/-І. дрібні кам'яні знаряддя людини первісних епох, 2. мікроскопічні кристали вулканічних речовин.

МІКРОЛЯМПКА /див. м і к р о...+ - електронна приймальна лампа в радіо, що в наслідок покриття вольфрамових волосків торієм потребує дуже незначної потужности розжарення.

МІКРОМАНОМЕТР /див. м і к р о...+ м а н о м е т р/- манометр для вимірів дуже малих різниць тиску.

МІКРОМЕТР /див. м і к р о...+ м е т р/- прилад виміряти малі лінійні величини.

МІКРОМЕТРІЯ /див. м і к р о...+ м е т р/- способи виміряти мікроскопічні величини.

МІКРОМІЛІМЕТР, див. м і к...+ р о н.

МІКРОН /гр. mikron - дрібні - сінке/- тисячна частка міліметра.

МІКРООРГАНІЗМИ /див. м і к...+ о р г а н і з м/- невидні для ока /здебільшого одноклітинні/ організми /бактерії тощо/.

МІКРОПІЛЕ /гр. mikros -малий, pylē - ворота/- мікроскопічний отвір в оболонці яйця деяких тварин, що крізь нього в яйце проходить сперматозоїд.

МІКРОПСІЯ /гр. mikros - дрібний, ops - погляд/- бачення предметів меншими, ніж вони є насправді.

МІКРОРЕЛЬЄФ /див. м і к р о . . . + р е л ь є ф/- рельєф з малими нерівностями /горбкуватість, купинистість/.

МІКРОСИМЕТР /гр. mikros - малий, metron - міряю/- прилад досліджувати малий тиск /винайшов Едісон/.

МІКРОСКОП /гр. mikros -малий, skopeō - дивлюсь/- прилад із системою побільшувальних скелець, розглядають невидні для ока об'єкти /збільшує до 3000 раз/, е л е к т р о н н и й м - п - мікроскоп, що побільшує зображення з допомогою електронів, а не світлових променів /побільшує в сотні тисяч разів/.

МІКРОСКОПІЧНИЙ /див. м і к р о с к о п/- дрібний, непомітний для ока; м - на а н а л і з а - аналіза з допомогою мікроскопа; м - на а н а т о м і я - анатомія, що вивчає тканини та клітини організму.

МІКРОСКОПІЯ /див. м і к р о с к о п/- техніка вживання в дослідках мікроскопа та виготовлення мікроскопічних препаратів.

МІКРОСОМИ /гр. mikros -малий,

ōma - тіло/- протоплазматичні зернятка.

МІКРОСПОРАНГІЙ /див. м і к р о с п о р и/- рослинний орган, що містить у собі мікроспори.

МІКРОСПОРИ /див. м і к р о . . . + с п о р а/- спори, в яких розвиваються чоловічі заростки /у водної папороті/.

МІКРОСТРУКТУРА /див. м і к р о . . . + с т р у к т у р а/- будова твердих речовин, що її можна бачити лише крізь мікроскоп

МІКРОТОМ /гр. mikros -малий, tomeō - розтин/- прилад вирізати найтонші препарати для розгляду їх під мікроскопом.

МІКРОФАГИ /гр. mikros - малий, phagos - той, що поїрає/- рухливі клітини, що вбирають мікробів.

МІКРОФАРАДА /див. м і к р о . . . + ф а р а д а/- одна мільйонова частка фаради /ф і з./.

МІКРОФЛЬОРА /див. м і к р о . . . + ф л ь о р а/- мікроорганізми рослинного походження певної території.

МІКРОФОН /гр. mikros - малий, rhōnē - звук/- прилад для ретворення звукових коливань в електричні /в телефоні, радіоапараті/; прилад для підсилення звуків.

МІКРОФОТОГРАФІЯ /див. м і к р о . . . + ф о т о г р а ф і я/- фотографія невидних для ока об'єктів з допомогою прилада, що складається з фотоапарата й мікроскопа.

МІКРОХЕМІЯ /див. м і к р о... + х е м і я/-застосування хемічних реакцій у дослідженні мікроскопічних об'єктів.

МІКРОХРОНОМЕТР /див. м і к р о...+ х р о н о м е т р/годинник, що відзначає дуже малі /менші від секунди/ проміжки часу.

МІКРОЦЕФАЛ, див. м і к р о - к е ф а л.

МІКРОЦЕФАЛІЯ, див. м і к р о - к е ф а л і я.

МІКСЕДЕМА /гр. шука - слиз/ви снажлива для організму слизова пухлина /х в о р./.

МІКСЕР /англ. mixer /- І. посудина, в якій тримають розтоплений чавун, 2. машина, що вимішує потрібні речовини.

МІКСИНИ /гр. шука - слиз/-подібні до червей безокі, круглороти риби.

МІКСОМЦЕТИ /гр. шука -слиз, шкел - грибок/- слизові грибки з особливою багатоядерною протоплазмою /деякі види паразитують на рослинах/.

МІКСОРЕЯ /гр. шука - слиз,rheo - течу/- хоробливе витікання слизу.

МІКСТ /фр. mixte /- І. поїзд з вагонами, призначеними до різних пунктів, 2. вагон з відділками різних клас, 3. дві пари учасників у тенісовій грі /в кожній парі чоловік і жінка/.

МІКСТУРА /лат. mixtum - суміш ка/- сумішка із кількох ліків

МІЛЕДИ /англ. miledy /- форма звертання до шляхетної жінки.

МІЛЕНАРИЗМ /лат. mille - ти - сяча, annus - рік/- див х і - л і я з м.

МІЛІ... /лат. mille - тисяча/ - у складених словах означає тисячну частку основної міри, напр., міліметр - одна тисячна частка метра.

МІЛІАМПЕР /див. м і л і... + а м п е р/- тисячна частка ампера.

МІЛІАМПЕРМЕТР /див. м і л і... + а м п е р м е т р/- особливий амперметр, що ним можна виміряти струм тисячними частками ампера.

МІЛІАРИЇ /лат. milliarius - продовження тисячі/- кам'яні стовпи на великих дорогах на 1000 ступнів один від одного/ в стародавньому Римі/.

МІЛІАР /фр. milliare /-тисячна частина а р а.

МІЛДЬЮ /англ. mildew /- хвороба на виноградній лозі /також на хмелі, огірках/, що її спричиняє особливий грибок.

МІЛІБАР /див. м і л і...+бар/ - тисячна частка б а р а/одниця виміру атмосферного тиску.

МІЛІВАТ /див. м і л і...+ват/ - одна тисячна частка в а т а

МІЛІВОЛЬТ /див. м і л і... + в о л ь т/- одна тисячна частка вольта.

МІЛІГРАМ /див. м і л і... +

г р а м/- одна тисячна частка грама.

МІЛІМЕТР /див. м і л і...+метр - одна тисячна частка метра.

МІЛІМІКРОН /див. м і л і... + м і к р о н/- одна тисячна частка мікрона, або мільйонова частка міліметра.

МІЛІТАРИЗАЦІЯ /див. м і л і - т а р и з м/- підпорядкування цивільного життя й цивільного промислу військовій політиці й потребам війни.

МІЛІТАРИЗМ /лат. *militaris* - військовий/- 1. спрямована на збільшення військової сили, озброєння та підготовки до війни політика, 2. підпорядкування економіки інтересам війни, 3. панування в країні влади військових кіл.

МІЛІТАРИСТ /див. м і л і т а - р и з м/- прихильник мілітаризму.

МІЛІТАРИСТИЧНИЙ /див. м і л і - т а р и з м/- войовничий.

МІЛІТАРНИЙ /див. м і л і т а - р и з м/- військовий.

МІЛІЦІОНЕР /лат. *militia* - військова служба/- 1. вояк-добро-волець, 2. поліцай в СССР.

МІЛІЦІЯ /лат. *militia* - військова служба/- 1. добровільне / наймане/ військо, 2. поліція в сучасних комуністичних країнах що підпирає тиранію комуністичної влади над народом.

МІЛОДОН /гр. *Mylodon*/- велетенська викопна тварина, подібна до мегатерія.

МІЛОРД /англ. *mylord* /- форма звертання до лорда або до судді в Англії.

МІЛЬЙОН /фр. *million* /- тисяча тисяч /I.000.000./.

МІЛЬРЕЙС /порт./- срібна монета в Португалії /I крб.40 коп/ та в Бразилії /63 коп./.

МІЛЬЯРД /фр. *milliard* /- тисяча мільйонів /I.000.000.000/.

МІЛЬЯРДЕР /фр. *milliardaire* /- власник мільярдів, мільярдowego майна.

МІМ /гр. *mimos* /- 1. комічно-карикатурна комедія в греків і римлян, 2. актор такої комедії

МІМАНСА /санс./- філософський напрям у стародавніх індусів, що визнавав за дійсність та істину лише субстанцію.

МІМЕЗА /гр. *mimēōnai* - наслідую/- наслідування рухів, жестів іншої особи.

МІМЕОГРАФ /гр. *mimēōnai* - наслідую, *graphō* - пишу/- прилад для розмноження тексту, написаного рукою або на друкарській машинці.

МІМЕТИЗМ, див. м і м і к р і я

МІМІ, див. м і м.

МІМІК, МІМІСТ /гр. *mimos* /- актор, що виконує мімічну роль.

МІМІКА /див. м і м/- мистецтво виражати думки й почування рухами обличчя, жестами рук тощо

МІМІКРІЯ /англ. *mimicry* - наслідувальність/- природні захисні засоби маскування в жи-

вих істот/забарвленість, подібність до істот іншого виду тощо/.

МІМІЧНИЙ /див. м і м і к а/-зо бражуваний засобами міміки.

МІМОЗА /есп. mimosa - нижній з гр. mimos - той, що має своє обличчя/- I. чутлива рослина з родини метеликових, що при доторкові до неї або струшенні її згортає свої листочки, 2. дітклива людина, недоторка, соромлива особа.

МІМОЛОГІЯ /гр. mimos - той, що має своє обличчя, logos - слово, наука/- наслідування жес- тів.

МІНА /фр. mine з лат./- I. вираз обличчя, 2. вибуховий гарматень для висаджування об'єктів, 3. підземна галерія в копальнях, 4. колишня грецька монета - I, 460 таланта /25 карб/ 5. сучасна грецька міра ваги - 1500 драхм, або I,5 кг.

МІНАРЕТ /ар. minārat /-вежа мо хаммеданського храму, з якої муєдзин скликає вірян на молитву./богослужбу/.

МІНДЕЛЬ /вл./- друга льодова доба в Європі.

МІНЕЗІНГЕР, МІНЕЗЕНГЕР /нім. Minnesinger - співець про коханя, від Minne - любов, Singer - співець/- лицарський співець і поет у середньовічній Німеччині, що вихваляв у піснях і в поезії лицарське кохання до "дамі серця".

МІНЕР /фр. mineur /- вояк мінного загону, фахівець заклада-

ти міни, вишукувати їх і знешкоджувати, 2. шахтар.

МІНЕРАЛ /фр. mineral з лат./- неорганічні продукти природних хемічних процесів/хемічні або механічні сумішки/.

МІНЕРАЛІЗАТОРИ /див. м і н е р а л і з а ц і я/- розчинені в магмі газу /бор, фтор тощо/ та водяна пара, що як каталізатори сприяють кристалізації мінералів з вулканічної маси, але самі до складу цих мінералів не входять.

МІНЕРАЛІЗАЦІЯ /див. м і н е р а л /- просочування ґрунту мінеральними солями.

МІНЕРАЛОГ /див. м і н е р а л о г і я/- фахівець у мінералогії, знавець мінералів.

МІНЕРАЛОГІЯ /фр. mineral, гр. logos - наука/- наука про історію мінералів, їх структуру, склад та властивості.

МІНЕРАЛОГРАФІЯ /див. м і н е р а л + ...г р а ф і я/- опис мінералів.

МІНЕРАЛОГІЯ /див. м і н е р а л о г і я/- фахівець у мінералогії.

МІНЕРАЛОГІЯ /гр./- техніка добування та обробітку мінералів.

МІНЕРАЛЬНИЙ /див. м і н е р а л /- належний до мінералу, м-не п а л и в о - паливо з мінералів /вугілля, торф, нафта тощо/, м-на в о д а - вода, що має в собі розчинені мінерали.

МІНЕРВА /лат. Minerva /- боги-
ня мудрости, мистецтва, науки,
ремества, війни у стародавніх
римлян /у греків Атена/.

МІНЕЯ /гр./- книга богослужбо-
вих пісень та молитов на кож-
ний день місяця.

МІНІЙ, МІНІЯ /лат. minium -ци-
нобра/- оксид олива, уживаний
у виробництві червоної фарби.

МІНІМАЛЬНИЙ /лат. minimus /най-
менший, м-ий т е р м о м е т р
- термометр, що показує тільки
найнижчі температури за певний
час /ф і з./.

МІНІМУМ /лат. minimum - наймен-
ше/- І. найменша кількість, 2.
найменша величина безперервної
функції з-поміж попередніх і
наступних її величин /м а т./.

МІНІСТЕР /фр. ministre з лат./
- найвищий у державі службо-
вець, що стоїть на чолі керів-
ництва певної галузі державно-
го життя.

МІНІСТЕРІАЛИ /с.-лат. ministe-
riales - службові люди/-І. слу-
ги, що відали господарством у
королів чи фєвдалів за серед-
ньовіччя, 2. вельможі невіль-
ницького походження.

МІНІСТЕРІАЛІЗМ /див. м і н і -
с т е р/- прихильність до по-
літики міністерства.

МІНІСТЕРСТВО /фр. ministère з
лат. ministerium - посада/-най-
вища державна установа, що ві-
дає певною галуззю державного
життя, державних справ.

МІНІСТЕРСЬКА к р и з а - д и -

місія міністерського кабінету,
зречення міністрів від своїх
обов'язків, посад.

МІНЕСТРЕЛЬ, МІНСТРЕЛЬ /с.-лат.
ministeriales - службові лю-
ди/- співець і музика при кня-
жих дворах за середньовіччя.

МІНІСТРАНТ /лат./- церковний
служник при католицькій бого-
службі.

МІНІЯ, див. м і н і й.

МІНІАТЮРА /фр. miniature з іт.
- І. орнаментика та ілюстрація
рукописів за середньовіччя, 2.
малюнок на невеликих речах, на
слонячій кістці, на металах, 3.
маленька театральна п'єса, 4.
дрібного розміру річ.

МІНІАТЮРИСТ /див. м і н і я --
т ю р а/- І. маляр - автор мі-
ніатюрних малюнків, 2. автор
дрібних нарисів, оповідань.

МІНІАТЮРНИЙ /див. м і н і я -
т ю р а/- дрібний, малий.

МІНОНОСЕЦЬ /див. м і н а/- не-
велике військове судно, приз-
начене атакувати кораблі тор-
педами.

МІНОР /фр. mineur з іт. minore
- менший/- І. побудована на ос-
нові мінорного акорду мелодія,
або побудоване вгору від осно-
вного тону тризвуччя з малої й
великої терції, 2% сумовитий
настрій.

МІНОРАТ /лат. minor - молод -
ший/- І. звичаєве право спад-
коємства, коли спадщину одер-
жує наймолодший у роді нащ-
док, 2. спадщина.

- МІНОРИТИ** /лат. minorēs - менший/- назва деяких католицьких чернечих орденів.
- МІНОРНІЙ** /фр. mineur з лат. minorēs- менший/- І. побудова - ний на мінорі музичний лад, 2. сумовитий/настрій/, лагідний.
- МІНОС** /гр./- легендарний цар, що за свою справедливість був по смерті наставлений за суддою в гадесі /м і т./.
- МІНОТАВР** /гр. minotaurus /-митична потвора з людським тілом і головою бика, що її тримав у лабіринті цар Мінос і годував злочинцями, убив цю потвору Тезей /м і т./.
- МІНСЕЙТО** /яп./- одна з політичних партій Японії.
- МІНУС** /лат. minus - менше/- І. знак дії зменшення числа / - / 2. знак від'ємного числа, величини /м а т./, 3X хвиба, негативні риси.
- МІНУСКУЛІ** /лат. minusculus - дуже дрібний/- рядкові літери друкарського шрифту /проти/маюскулі/.
- МІНУТА** /нім. Minute з лат. minutus - зменшений/- І. одиниця довжини лука, одна шістдесятя частина колового ступня, 2. одиниця виміру кутів /м а т./.
- МІНЬЙОН** /фр. mignon - крихітний/- І. дрібний друкарський шрифт, 2. гатунок шоколаду, 3. королівський фаворит /у колишній Франції/.
- МІНЬЙОНА** /нім. Mignon з фр. mignon - "люблива"/-І. персонаж у
- твори Гете "Вільгельм Майстер", ідеальний тип дівчини, 2X чеснотна поетична дівчина.
- МІНЬЯРДИЗМ** /вл./- манера в малярстві, що полягає в старанному опрацюванні деталей.
- МІО...** /гр. μυς(муос) - м'ясець/- у складених словах означає м'ясецевий.
- МІОГРАФ** /гр. μυς - м'ясець, γραφῶ - пишу/- прилад для графічного запису скорочень м'ясеців.
- МІОГРАФІЯ** /гр. μυς - м'ясець, γραφῶ - пишу/- опис м'ясеців та метода запису їх скорочень
- МІОДИНАМЕТР** /див. м і о...+дн а м о м е т р/- прилад виміряти силу м'ясеців.
- МІОЗА** /гр. μυς - м'ясець/-звуження зіниць.
- МІОЗИНА** /гр. μυς - м'ясець /-білок м'ясецевої тканини.
- МІОЗИТ** /гр. μυς - м'ясець/запалення м'ясеців.
- МІОКАРДИТ** /гр. μυς - м'ясець, kardia- серце/- запалення серцевого м'ясеця.
- МІОКАРДІЙ** /гр. μυς - м'ясець, kardia - серце/- серцевий м'ясець.
- МІОЛОГІЯ** /гр. μυς - м'ясець, λογος- наука/- наука про м'ясеці.
- МІОМА** /гр. μυς - м'ясець/-пухлина на м'ясецях /здебільшого на м'ясецях уразу/.
- МІОМЕРИ** /гр. μυς(муос)- м'я -

сень/- відділені одна від од -
ної перепонами частини м'яснів
тіла.

МІОПІА /гр. шубріа /- коротко-
зорість.

МІОТІОМІА /гр. шув - м'ясень,
томб - розтинаю/- хірургічний
розтин м'ясня.

МІОЦЕН /гр. міов - середній, ка
інов - новий/- четвертий пе
ріод третинної системи в гео
логічній історії Землі, коли
земна куля набула сучасних об
рисів.

МІРАБ /тюрк./- наглядач над ме
режею зрошування в селищах Се
редньої Азії.

МІРАБЕЛЯ /фр. mirabelle - чу
дова/- гатунок слив.

МІРАБІЛІТ /лат. mirabilis -чу
додивний/- г л я в б е р о в а
сіль.

МІРАЖ /фр. mirage /- I. оптич
не явище гарячих країн, коли в
наслідок заломлення світлових
променів у нерівномірно нагрі
тих шарах повітря стають вид
ними заобрійні предмети, 2. при
вид, мариво.

МІРАКУЛЬ /фр. miracle з лат./ -
середньовічна п'єса з життя
святих.

МІРЗА /персь. mīrzā з ар. а -
mīr - командувач, персь. zadah
- син/- I. у титулюванні в схі
дніх народів означає "пан, па
не", якщо стоїть перед ім'ям,
якщо ж - після імени, тоді у
казує на династичне походження
даної особи, 2. секретар, писар

у туркменів, взагалі титул ос
віченої людини в східних наро
дів.

МІРИДИТИ - одно з племен Аль -
банії.

МІРИНГІТ /гр./- запалення ба -
рабанної перетинки вуха.

МІРИЦІНА /гр. шугна /- скла -
дова частина воску, етеровий
складник пальмітинової кислоти
та мірицинового спирту.

МІРІАР /гр. шугіас - десять ти
сяч, фр. are /- міра площ, що
становить 10.000 арів, або 100
гектарів.

МІРІОРАМА /гр. шугіол - незчи
слений, хоріама - видовисько/-
спосіб компіювати з кількох
картин нову картину.

МІРІЯ... /гр. шугіас - десять
тисяч/- у складених словах /як
приросток/ означає десять ти
сяч, напр., міріаметр - 10.000
метрів.

МІРІЯДА /гр. шугіас - десять
тисяч/- невчисленність, незчи
сленна кількість, силенна-си
ла, тьма тьмуца.

МІРІАМЕТР /гр. шугіас - десять
тисяч/- десять тисяч метрів.

МІРІАМОРФОСКОП /гр. шугіас -
десять тисяч, morphē - форма,
вкорєб - спостерігаю/- калей
доскоп.

МІРМЕКОФАГ /гр. мурмєх (мурмє -
ков) - мурашка, phagos - той,
що пожирає/- мурахоїд.

МІРМЕКОФІЛЬНІ р о с л и н и -
/гр. мурмєх - мурашка, phileб-

люблю/- мурахолюби, рослини, що виділяють поживні речовини для мурашок, які в наслідок цього захищають їх від усяких шкідників цих рослин.

МІРМІДОН /гр. μυρμηκ - мурашка/- нікчемна, але гоноровита людина /див. м і р м і д о н - ц і/.

МІРМІДОНЦІ /гр. μυρμηκ - мурашки/-мітичний народ, що немов би походив від мурашок /у грець - кій мітології/.

МІРІБ /ар./- місце, де лежить у мечеті коран.

МІС /англ. miss /- панна.

МІСІС англ. mistress /- пані.

МІСІОНЕР /фр. missionnaire з лат. missio - доручення/- проповідник християнства.

МІСІОНЕРСТВО /див. м і с і о - н е р/- діяльність місіонера, проповідництво, післанництво.

МІСІЯ /лат. missio - доручення/- 1. посольство, 2. післанництво, призначення, покликання, 3. місіонерська організація.

МІСКЕЛЬ /персь./- міра ваги в Персії - 4,5 кг.

МІСТЕР /англ. mister /- пан.

МІСТЕРІОЗО /іт./- містично, таємничо /м у з./.

МІСТЕРІЯ /гр. mysterion - таїна/- 1. таємний релігійний обряд у стародавніх греків і римлян, що його відбували лише орані, 2. середньовічна драма з епізодів Богослужби та сцен

із легенд і побуту /містериї відомі також в історії українського театру/.

МІСТИК /див. м і с т и к а / - послідовник містицизму, людина, що вірить у безпосереднє однання з Богом та надприродними силами.

МІСТИКА /гр. mystika - таїна / - 1. наука про однання людської душі з Богом, 2. віра в не природні сили, в надпочуттєвий світ, у безпосереднє однання людини з надприродними силами.

МІСТИФІКАТОР /див. м і с т и - ф і к а ц і я /- ошуканець.

МІСТИФІКАЦІЯ /гр. mysteia - посвячений, лат. facere - робити/- пускання туману в очі, обдурювання, ошуканство.

МІСТИФІКУВАТИ /див. м і с т и - ф і к а ц і я /- вводити в оману, дурити.

МІСТИЦИЗМ /див. м і с т и к а / - визнання можливости безпосереднього однання людської душі з Богом, з надприродними силами /ф і л./.

МІСТИЧНИЙ /див. м і с т и к а / - таємничий, надчуттєвий.

МІСТРАЛЬ /фр. mistral /- неперіодичний вітер у надсередземноморській частині Франції.

МІСТРИС, див. м і с и с.

МІСЦЕЛЯНЕА /лат. miscellaneus, множ. miscellanea - мішанина/- відділ у періодичній пресі, де містять усячину.

МІТ /гр. mythos - переказ/- 1.

переказ про богів, героїв, про надприродні явища; алегорія про великі події, великі особистості; 2× вигадка.

МІТАЦИЗМ /гр. *mytakismos* /-частий збіг у мовному процесі чи мовленні звука М.

МІТЕЛЬ /нім. *Mittelschrift* /-один із гатунків друкарського шрифту.

МІТЕНКИ /фр. *mitaines* /- довгі жіночі рукавички без напальків /пальці лишаються відкриті/.

МІТИНГ /англ. *meeting* /- публічні збори в політичній справі.

МІТИЧНИЙ /див. м і т/- вигаданий, казковий, легендарний.

МІТОЗА /гр. *mithos* - нитка/небезпосередній поділ клітин/каріокінеза/.

МІТОЛОГ /див. м і т о л о г і я /- фахівець у мітології.

МІТОЛОГІЯ /гр. *mythologia* /- I. наука про міти, 2. збірка переказів про богів та героїв.

МІТРА - бог сонця в стародавній іранській та ведійській релігіях.

МІТРАЇЗМ /див. М і т р а /- за часів первісного християнства - культ бога Мітри в римлян.

МІТРАЛЬЄЗА /фр. *mitrailleuse* /- картечна гармата, кулемет.

МІЦЕЛІЙ /гр. *mykēs* - грибок/грибниця /б о т./.

МІЦЕЛІ /гр. *mykēs* - грибок/-кристалічна речовина оболонки клі-

тин /целюльоза/, також колоїдні речовини рослинних і тваринних організмів.

МІЦЕТОЛОГІЯ /гр. *mykēs* -гриб, *logos* - наука/- наука про гриби.

МІЦРАЇМ /гебр./- біблійна назва Єгипту.

МІЧМАН /англ. *midshipman* /- найнижчої ранги старшина у військовій морській флотії.

МІШНА /гебр./- частина талмуду, коментарі до нього, зібрані в 2 стол. до Хр.

МІШУРА /ар./- I. сухозлітка, тонкі позолочені чи посріблені металеві ниточки, уживані як прикраса на тканинах., 2×показна розкіш.

МІЯЗМИ /гр. *miasma* - погань /- випари, що занеочиють повітря смородом та заразями.

МІЯЛЬГІЯ /гр. *mys* м'яsenz, *algos* - біль/- напади болю у м'ясях /м е д./.

МІЯСТЕНІЯ /гр. *mys* - м'яsenz, *astheneia* - слабкість/- стомлюваність м'ясенів у наслідок захворювання /хронічного/ центральної нервової системи.

МНЕМОЗИНА /вл./- мати муз, богиня пам'яті /в грецькій мітології/.

МНЕМОМЕТР /гр. *mnemonikon* /- прилад виміряти гострість пам'яті.

МНЕМОНІКА /гр. *mnemonikon* /- сукупність способів підсилювати пам'ять /базується на асо-

ціяцях ідей /науково обґрунтував Нойман/.

МНЕМОНІЧНИЙ /див. м н е м о н і к а/- належний до мнемоніки, до пам'яті.

МО /обернене слово "ом"/- одиниця електропровідності.

МОБІЛІЗАЦІЯ /фр. mobilisation, лат. mobilis - руховий/- 1.переведення армії та її резерв з мирного на военний стан, 2.призов військовозобов'язаних до армії, 3. урухомлення сил чи засобів для певного завдання, напр., заклик населення на виконання певного завдання /збір коштів абощо/.

МОБІЛІЗУВАТИ /див. м о б і л і з а ц і я/- урухомити, зібрати здійснити /мобілізацію/.

МОБІЛЬНІСТЬ /фр. mobile - руховий з лат. mobilis /- рухливість, рухомість, здатність до швидкої мобілізації/.

МОВЕТОН /фр. mauvais ton - поганий тон/- 1. невихованість нечемна поведінка, 2. неotesа, грубіян.

МОВЕТОННИЙ /див. м о в е т о н - невихований, неotesа.

МОГАРЕМ /ар./- перший місяць у календарі мохаммеданів /забороняється вести війну/.

МОГЕЛЬ /гебр./- виконавець обряду обрізання в гебреїв.

МОГЕР /англ. mohair з ар./-вовна з ангорської кози, також із цієї вовни тканина.

МОГІКАНИ /вл./- 1. вимерле індіанське плем'я Півн. Америки,

2. взагалі останні представники чоґонебудь /за романом Купера "Останній із могікан"/.

МОГОЛИ /персь./- великі моголи - династія володарів імперії моголів в Індії 16 - 19 стол.

МОДА /фр. mode /- 1. звичка або звичай певного часу, 2. певний вид одягу, взуття, поведінки, будь-яких предметів ужитку певного часу, 3. варіант або тип явища найбільшої в межах даної статистичної сукупності частотности.

МОДАЛЬНІСТЬ /фр. modalité з лат. modus - спосіб/- м-ть судження - розбіжність у логічному міркуванні, залежно від конечности або ймовірности зв'язку між логічним підметом і присудком; за модальністю судження бувають: а п о д и к т и ч н і /засновані на логічній конечности, незбивні, як і аксіоми/; а с е р т о р и ч н і /що стверджують факт, але не стверджують логічної конечности цього факту/; п р о б л е м а т и ч н і /вказують на можливість або неможливість фактів, але не доводять цього/.

МОДЕЛЯР /іт. modellare/- майстер виготовляти моделі.

МОДЕЛЬ /фр. modèle з іт. modello /- 1. конструкційний виріб виробу у зменшеному розмірі, 2. жива натура для мистця.

МОДЕЛЬНИК /див. м о д е л ь /- див. м о д е л я р.

МОДЕНАТУРА /іт. вл./- харак-

теристичні для певного архітек-
турного стилю вигини на гзімсі

МОДЕРАДОСИ /есп./- поміркована
політична партія в Іспанії/І9-
стол./.

МОДЕРАНТИЗМ /іт. moderato - по
мірно/- поміркований напрям у
політиці.

МОДЕРАТО /іт. moderato - помір
но/- помірний темп у музиці.

МОДЕРАТОР /лат. moderator - той
що сповільнює, зменшує/- І. при
стрій, що сповільнює біг маши-
ни, швидкість УУ, 2. прилад, що
регулює силу звуку в клявішних
музичних інструментах.

МОДЕРН /фр. moderne - сучасний
- назва одного з напрямків у
мистецтві І9-20 стол. /мо -
дернізм/.

МОДЕРНИЙ /див. модерн/-су-
часний, новітній, відповідний
до сучасних вимог /стилю або -
що/.

МОДЕРНІЗМ /див. модерн /-
І. новаторство, 2. напрям у лі-
тературі, взагалі в мистецтві,
що вважає себе за новітній, 2.
новітні здобутки в техніці то-
що; к а т о л и ц ь к и й м з -
напряму у філософії, що на-
магається погодити догми като-
лицької церкви з досягненнями
науки /засуджений від папи Пія
Х р. І907/.

МОДЕРНІЗУВАТИ /фр. moderniser
з moderne - сучасний/- усучас-
нювати, змінювати відповідно
до вимог чи смаків сучасности,
оновляти.

МОДЕРНІСТ //див модернізм/-ми-

стець модерного напрямку, при-
хильник модернізму.

МОДИЛЬЙОН /фр. modillon /-по-
добіні до лежачої літери ар-
хітектурні прикраси.

МОДИСТКА /див. мода/-крав-
чиня.

МОДИФІКАТОР /див. модифі-
к у в а т и /-пристрій, що змі-
нює роботу машини.

МОДИФІКАЦІЯ /лат. modifica-
tio /- І. зміна, відміна, 2.
різні види певної речовини, на
приклад, вуглець має такі мо-
дифікації: графіт, вугіль, ал-
маз.

МОДИФІКУВАТИ /див. лат. modi-
ficare/- змінювати форму, бу-
дову, властивості.

МОДЛО /поль. modlo /- профіль
предмету, вирізаний з дерева
або що /шаблон, форма/.

МОДНИЙ /див. мода/- відпо-
відний до моди.

МОДУЛЮВАННЯ, див. модуля-
ція/.

МОДУЛЮВАТИ /див. модуля-
ція/- І. переходити з одні-
єї тональності в іншу, 2. змі-
нювати амплітуду електричних
коливань, 3. перетворювати зву-
кові електричні коливання в
світловий пучок /в кінопро-
дукції/.

МОДУЛЯТОР /див. модуля-
ція/- прилад, що записує на
кінострічці звуки фотографіч-
ним способом.

МОДУЛЯЦІЯ /лат. modulatio -мі-
ра, виміри/- І. нюансування

голосу, зміни тональності/муз/ 2. зміни амплітуди електричних коливань /частоти/ в радіоантені, 3. фотографічний спосіб запису звуків на кінострічці з допомогою перетворення звукоелектричних коливань у світловий пучок.

МОДУЛЬ /лат. modulus - міра/ - 1. важливий коефіцієнт у точних науках, 2. множник, що на нього множать логаритми певної системи з певною основою, щоб добути логаритми іншої системи з іншою основою, інакше: модуль системи логаритмів /одиниця, поділена на логаритм нової системи/, взятий за даною системою, 3. одиниця міри в будівництві, за якою додержують відповідної співрозмірності частин будови; м-ль комплексу чисел $a + bi$ буде $\sqrt{a^2 + b^2}$

МОДУС /лат. modus - міра, спосіб, образ/ - 1. висновок у чотирьох фігурах силогізму/логіка/ 2. вид, відміна, норма, 3. тимчасова властивість окремих видів і станів матерії /відмінна від загальних і сталих властивостей/, звідси: річ як вияв загальної субстанції, 4. дієслівний спосіб /грам./, 5. відношення числа обраних представників до кількості виборців.

МОДУС ВІВЕНДІ, див. modus vi vendi

МОЗАЇЗМ /вл./ - заснована на законах Мойсеевих стародавня гебрейська релігія.

МОЗАЇКА /фр. mosaïque з іт. mosaico / - 1. архітектурні прикраси /орнаменти або ікони/ на стінах, стелі, підлозі з різноколірних камінців, мармуру, скла, дерева, 2X строката мішанина.

МОЗАЇСТ /див. мозаїка/ - знавець мозаїчних виробів або мистець мозаїчних праць.

МОЗАЇЧНИЙ /див. мозаїка/ - 1. складений з різноколірних плиток, 2X різноманітний, строкатий, розмаїтий.

МОЗАРАБИ /ар./ - еспанські християни, що жили серед маврів.

МОЇРИ /гр. Moira / - 1. три богині долі в грецькій мітології /сестри: Клото, Лахезіс і Атропос; у римлян: Парки/ 2X моїра - доля.

МОКАСІНИ /ам. moccasins / - взуття із звірячої шкіри без підшов /шерстю назовні/.

МОКЕТ /фр. moquette / - подібна до атласу бавовняна тканина, що нею оббивають м'які меблі.

МОККО /від назви гавані/ - назва одного з гатунків кави.

МОЛ /фр. môle з іт. mole - гатка/ - гребля, що відокремлює від моря пристань для захисту від хвиль та замулювання піском.

МОЛІБЕНЬ /гр./ - церковна відправа за здоров'я, довголіття, за успіхи в справі /напр., у науці абощо/.

МОЛІКУЛЯ /лат. moleculae - маса/ - найменша частка фізичного по-

ділу речовини /складається з атомів/.

МОЛЕКУЛЯРНИЙ /див. молекулярний/- належний до молекули, м-на фізика - частина фізики, що вивчає будову молекул, їх властивості, молекулярні сили тощо; м-на теплота - кількість тепла, що нагріває на I ступінь одну граммоллекулу речовини; м-ні - спектр - спектри випромінюваної пари або газів, що їх молекули складаються з атомів; м-ні промені - струмені розрідженої пари або газів, що їх молекули не стикаються в русі одна з одною; м-на вага - вага всіх атомів молекули /за одиницю ваги вважають одну шістнадцяту частку атомової ваги кисню/.

МОЛЕСКІН /англ. mohleskin - кротова шкірка/- густа гладенька бавовняна тканина.

МОЛЕТА /фр. molette /- кружок з різними візерунками на обводі, що їх відтискають на металі.

МОЛІБДЕН /гр. molybdos - оливо/- хемічний елемент /Мо/, метал, атом. вага 95,95

МОЛІБДЕНОВИЙ блиск /диам. молибдену/- подібний до графіту мінерал, що з нього виробляють синю фарбу.

МОЛОС /гр. вл./- віршова стопа з трьох довгих складів.

МОЛОХ /гебр./- I. бог сонця, вогню й війни в стародавніх фінікійців, картагенців, моавітян,

амонікітян тощо, що йому приносили в жертву дітей, 2. справа або особа, що вимагає тяжких жертв, напр., можна сказати "Україна - жертва російського молоха".

МОЛЮСКА /лат. molluscus - м'якотілий/- м'якун, м'якотіла істота /здебільшого водна/, покрита черепашкою /існує багато видів/.

МОЛЬ /іт. molle - м'який/- див. мінор.

МОЛЬБЕРТ /нім. Malbrett /- триніжок з підрамником, що на ньому малярі тримають папір або полотно, на якому малюють.

МОЛЯРНИЙ /лат. moles /- складений з великої кількості молекул; м-ий рух - властивий тілам рух /відмінно від руху молекул, молекулярного/.

МОМЕ /яп./- міра ваги в Японії /3,75 грама/.

МОМЕНТ /лат. momentum /I. мить, 2. суттєва обставина; м-нт сили - добуток сили, помноженої на відстань від лінії її дії до осі обертання; м-нт інерції - тіла відносно осі обертання/ - сума добутків із мас окремих частин тіла на квадрати їх віддалі від осі обертання /існують різні моменти: момент кількості, магнетний момент тощо/.

МОМУС, МОМ /гр. Mōmos /- у грецькій мітології - бог жартів і розваг, син сонця й ночі.

МОНАДА /гр. monas - одиниця, не подільне/- I. одиниця /у ста-

родавніх греків/, 2. одинич -
ність як один із принципів бут-
тя /у філософії пітагорійців/,
3. вічні неподільні духові еле-
менти, що з них постав світ, не
залежні одна від одної субстан-
ції, що їх сутність становить
тіло й дух разом /із філософії
Ляйбніца/.

МОНАДОЛОГІЯ /гр. monadologia - оди-
ниця, неподільне, logos - сло-
во, наука/- напрям у філософії
/Ляйбніц і його послідовники/,
що вважає м о н а д и за осно-
ву світобудови.

МОНАРХ /гр. monarchos - одно-
осібний володар держави /імпе-
ратор, король, цар, шах тощо/.

МОНАРХІЗМ /див. м о н а р х ія/
- 1. державний лад на чолі з
монархом, 2. політичний напрям,
що обстоює монархію.

МОНАРХІСТ /див. м о н а р х /-
прихильник монархії, монархіч-
ного ладу.

МОНАРХІЯ /гр. monarchia - еди-
новладність/- державний лад із
спадковою владою монарха; м-ія
а б с о л ю т н а /необмежена/
- необмежена влада без участі
представництва від народу в за-
конодавчих органах; м-ія к о н-
с т и т у ц і й н а - влада мо-
нарха /обмежена/, при якій іс-
нує законодавчий орган вибра-
них від народу представників /
парламент абощо/, що без їх у-
хвали монарх не може видавати
законів, ані вирішувати держав-
ні справи.

МОНАРХОМАХІ /гр. monarchos - од-
ноосібний володар, machē - бит-

ва/-антимонархісти, борці про-
ти монархії /французькі й ес-
панські письменники 16-17 ст.
що виступали проти монархіч-
ного ладу/.

МОНАХ /гр. monachos - саміт -
ник/- чернець, особа, що живе
в монастирі або самітно без -
шлюбним життям, виконуючи від-
повідні церковні приписи.

МОНАЦІТ /гр. monasē - буваю в
самоті, сам/- мінерал, фосфор
нокісла сіль так званих рід-
кісних земель, з домішкою окси-
ду торію, використовувана у
добуванні церію, торію.

МОНГОЛЬФ'ЄР /від прізвиза ви-
нахідників, братів Montgolfier
-наповнений гарячим повітрям
баллон, що піднявся в повіт -
ря 1783 р.

МОНЕЛЬ-МЕТАЛ /вл./- вогнетрив-
кий сполук нікю з міддю, ужи-
ваний у машинобудівництві/28%
міді, 67% нікю, 5% інших до-
мішок/.

МОНЕРА /гр. monērēs - первіс-
ні одноклітинні без'ядрові ор-
ганізми /б і о л./.

монета /гр./- грошева метале-
ва одиниця.

МОНЕТНИЙ - належний до монети,
м-ий д в і р - установа, де
роблять монети, гроші; м - на
о д н и ц я - кількість кош-
товного металу, покладена в
основу грошевої системи краї-
ни; м - на р е г а л і я -
монопольне право держави на
карбування монети.

МОНІЗМ /гр. monos - єдиний/ -

едина основа; побудована на од-
ному принципі теорія пізнання,
тобто визнання за основу світо-
будови або матерії /матерія -
лізм/, або духа /ідеалізм/.

МОНІСТ - послідовник монізму.

МОНІСТИЧНИЙ /див. м о н і з м/
- відповідний, належний до мо-
нізму.

МОНІТОР /англ. monitor з лат.
monitor- остерігальний/-І. оз-
броєний гарматами військовий
корабель для узбережної охоро-
ни, 2. дорадник.

МОНО... /гр. monos - один/- у
складених словах означає "од-
но", напр., м о н о г а м і я.

МОНОГАМІЯ /гр. monos - один,
gamos- шлюб/- одношлюбність.

МОНОГАМНИЙ /гр. monogamos /од-
ношлюбний.

МОНОГЕНЕЗА /гр. monos - один,
genesis - народження/- теорія
про походження всіх людей від
одного зоологічного виду.

МОНОГЕНІЗМ, див. м о н о г е -
н е з а.

МОНОГІБРИД /див. м о н о...+г і
б р и д/- гібрид, що його бать-
ки відмінні одне від одного ли-
ше однією яскравою біологіч-
ною прикметою.

МОНОГІНІЯ /гр. monos - один, gy-
nē - жінка/- одношлюбність.

МОНОГЛОТ /гр. monos - один, glo-
tta- мова/- особа, що володіє
лише однією мовою.

МОНОГРАМА /гр. monos - один,

gramma - запис/- І. пропам'ят-
ний напис на предметах /дарун-
ках абощо/, 2. сплетений із і-
ніціалів імені й прізвища вен-
зель для відзначення імені й
прізвища даної особи, 3. симво-
лічний знак на мистецьких ре-
чах, що заступає підпис авто-
ра.

МОНОГРАФІЯ /гр. monos - один,
graphō - пишу/- науковий твір
присвячений одній темі, особі,
події чи одному питанню.

МОНОДІЯ /гр. monodia /- одно -
голосий спів без супроводу.

МОНОДРАМА /гр. monos - один +
drama/-драматичний твір з
однією дійовою особою.

МОНОКАРПНИЙ /гр. monos-один,
karpos - плід/- одноплідний,
м-на р о с л и н а - рослина
що приносить плід один раз.

МОНОКЛІНІЧНИЙ /гр. monos - о-
дин, klinē - постіль/- м о -
н о к л і н і ч н і квіти -
квіти, що мають товчачик і пи-
ляк.

МОНОКЛІНОЕДРИЧНА СИСТЕ-
МА /гр. monos - один, klinō -
нахилляю, hedra - основа/- си-
стема кристалів, в якій три
різні осі перетинаються так,
що дві утворюють косий кут, а
третя простий.

МОНОКЛЬ /фр. monocle з лат./-
окулярне скло в оправі на од-
но око.

МОНОКУЛЯР /див. м о н о...+о-
к у л я р/-оптичний прилад на
одно око.

МОНОКУЛЬТУРА /див. м о н о...+
к у л ь т у р а/- масове пле-
кання однієї рослини в країні,
кількісно переважне супроти ін-
ших культур.

МОНОЛІН /гр. моно - один, li-
neā - лінія/- складальна дру-
карська машина, що виливає ці-
лими рядками текст.

МОНОЛІТ /гр. monolithos- од -
нокаміньний/- 1. суцільна кам'я
на брила, 2. споруда з одного
каменя /монумент, колона/, 3. х
щонебудь суцільне, міцно збу-
доване, з'єднане.

МОНОЛІТНИЙ /див. м о н о л і т /
- 1. висічений з однієї кам'я-
ної брили, 2. суцільний, міц-
ний.

МОНОЛОГ /гр. моно - один, lo-
gos - слово/- промова одного
персонажа в п'єсі, 2. розмова
з самим собою.

МОНОМ /гр. моно - один, monos
- член, частина/- одночлен/м а
т е м./.

МОНОМАН /див. м о н о м а н і я
- хворий на мономанію.

МОНОМАНІЯ /див. м о н о...+ма-
нія/- хороблива опанованість
однією думкою, напр., при манії
величності абощо.

МОНОМАХ /гр. моно - один, ma-
chē - битва, боротьба/- еди-
ноборець.

МОНОМЕТАЛІЗМ /див. м о н о...+
м е т а л /- грошева система, що
в її основі за міру вартости й
платіжний засіб править один
метал /золото або срібло/.

МОНОМЕТР /гр. моно - один, me-
tron - міра/- вірш, що скла-
дається з однієї стопи або з
двох, але з одним наголосом.

МОНОПЛЕГІЯ /гр./- параліч од -
нієї кінцівки /м е д./.

МОНОПЛІЯ /фр. monopole - з гр.
моно - один, лат. platum пло-
ща/- літак з однією парєю крил

МОНОПОЛІЗУВАТИ /див. м о н о -
п о л і я /- запровадити, взяти
монополію.

МОНОПОЛІСТ - особа, що має ви-
ключне право /м о н о п о л і ю
в певній галузі промислу, дія-
льності абощо.

МОНОПОЛІЯ /гр. моно - один, po-
leō - продаю/- виключне право
одній особі, корпорації чи дер-
жави на якийсь промисел, діяль-
ність абощо.

МОНОПОЛЬНИЙ /див. м о н о п о -
лія/- належний до монополії.

МОНОПТЕР /гр. моно - один, pte-
ron - крило/- будівля із стіж-
куватою покрівлею, підпертою
колонами /а р х і т./.

МОНОРИТМ /гр. моно - один, rhy-
thmos - співрозмірність/-вірш
з однією римою.

МОНОСАХАРИДИ /гр. моно - один
sakchar - цукор, eidos - вид/-
прості вуглеводани.

МОНОСИЛАБІЗМ /гр. моно - один,
syllabē - склад/- односкладо-
вість слів у деяких мовах/у ки-
тайській/.

МОНОСИЛАБІЧНИЙ /див. м о н о -
с и л а б і з м /- односкладо -

вий; м-на м о в а - мова, що має лише односкладові слова.

МОНОТЕЇЗМ /гр. monos - один, Theos - Бог/- єдинобозтво, віра в існування єдиного Бога.

МОНОТЕЇСТ /гр./- вірянин, що визнає єдиного Бога, єдинобо - жець.

МОНОТЕЇСТИЧНИЙ /див. м о н о т е ї з м/- єдинобозький, той, що визнає єдиного Бога.

МОНОТИП /гр. monos - один, typos - відбиток/- друкарська машина, що виливає по одній літері.

МОНОТИПІЯ /див. м о н о т и п - друкарський спосіб відтискування по одному відбитку з металевої дошки.

МОНОТОННИЙ /див. див. м о н о ... + т о н/- І. однотонний, 2^X одноманітний, нудний

МОНОФЕЛІТИ /гр./- галузь християнства, що визнає Христа за Богочоловіка.

МОНОФІЗИТИ /гр./- галузь християнства, що визнає Христа стиянства, що визнає Христа за Богочоловіка.

МОНОФІЛЕТІЗМ /гр. monos - один, phyletes - племінник/- теорія про походження людства з одного первісного роду.

МОНОФІЛЕТІЧНИЙ /див. м о н о ф і л е т и з м/- єдинопред - ківський.

МОНОТОНГ /гр. monos - один, rhongos - звук/-однозвук, простий голосний звук, що не змінює свого основного тембру

в складі / л і н г в. /.

МОНОТОНГІЗАЦІЯ /див. м о н о ф т о н г/- перехід двозвуків мови в однозвуки / л і н г в. /.

МОНОХОРД /гр. monos - один, cho rde - струна/- прилад досліджувати висоту тонів та закони коливання струн / ф і з. /.

МОНОХРОМАТИЧНИЙ /див. м о н о х р о м а т и ч н и й/- одно - колірний, однокольниковий; м-ні про м е н і - світлові про - мені, що при розкладі видають лише один колір /тобто однієї довжини світлової хвилі/.

МОНОХРОЇЗМ /гр. monochromos / - однобарвність, одноколірність.

МОНОХРОЇЧНИЙ /див. м о н о х р о ї з м/- однобарвний, одноколірний.

МОНОХРОМ /гр. monochromos /-на - мальований однією фарбою малюнок.

МОНПАСЬБЕ - гатунок цукерок.

МОНРЪЕ д о к т р и н а, див. д о к т р и н а.

МОНСЕНЬЮР /фр. monsigneur /- титул князів, єпископів, кардиналів /переважно у листуванні/.

МОНСТР /фр. monstre /- потвора, страховище.

МОНСТРАНЦІЯ /лат./- металева посудина підносити св. дари вірянам /у католицькій церкві/.

МОНСТРУАЛЬНИЙ /див. м о н с т р - жадливий, дивовижний, велетенський, потворний.

МОНСУН, див. м у с о н.

МОНТАЖ /фр. montage - складання/- складання цілого з деталей, напр., машини, споруди, кінофільму.

МОНТАНІЗМ /див. м о н т а н і с т и/- сектанський рух, що його започаткував Монтан/2. стол. по Хр/.

МОНТАНІСТИ /від жерця Монтана/- християнська секта, що проповідувала суворі аскетичні умови життя й побуту.

МОНТАНІТ /лат. montanus /-гірський віск, що його добувають із бурого вугілля /мінерал/.

МОНТАНЬЯРИ /фр. montagnards/-радикальна ліва республіканська партія часів французької революції /назва пішла від горішніх місць, що їх займали члени цієї партії в конвенті/.

МОНТЕЖО /фр. monte-jus /-пневматичний апарат наpomповувати кислоти або течива на виробництві /т е х./.

МОНТЕКРІСТО /вл./- назва однієї системи дрібнокалібрових пістолів.

МОНТЕР /фр. monteur /- механік що монтує й направляє машини або електричне устаткування.

МОНТУВАТИ /фр. monter /- складати з деталей ціле /машину, апарат, споруду, кінофільм/.

МОНУМЕНТ /лат. monumentum /-пам'ятник/здебільшого величний/.

МОНУМЕНТАЛЬНИЙ /лат. monumentalis /- I. величний /пам'ятник,

науковий або мистецький твір/, 2. ґрунтовний, солідний, велетенський; м-ий ж и в о п и с - пов'язаний з архітектурою живопис /стійний живопис, ф р е с к и/.

МОНУМЕНТАЛЬНІСТЬ /див. м о н у м е н т/- величність, ґрунтовність, грандіозність.

МОПС /англ./- порода кімнатних собак.

МОРАЛІЗАТОР,- м о р а л і с т.

МОРАЛІЗМ /див. м о р а л ь /-чеснотність, визнання й виконання моральних приписів.

МОРАЛІЗУВАТИ /фр. moraliser з лат./- навчати чесної поведінки, висловлюватися на тему моралі.

МОРАЛІСТ /фр. moraliste з лат./- проповідник моралі, охочий моралізувати.

МОРАЛІТЕ /фр. moralité /-дидактичні п'єси з уособленими в дієвих персонажах чеснотами та абстрактними поняттями /за середньовіччя/.

МОРАЛЬ /фр. morale з лат. moralis - звичаєвий/- I. сукупність норм та законів поведінки, 2. навчання чеснот та відповідної поведінки.

МОРАЛЬНИЙ /див. м о р а л ь /-звичаєвий; м-на ф і л о с о ф і я - наука про звичаєві вартості та приписи; м-на т е о л о г і я - частина католицької теології, що викладає науку про пізнання та здійснення звичаєвих приписів.

МОРАЛЬНІСТЬ /див. м о р а л ь /
- згідна з моральними нормами поведінки.

МОРАТОРІЙ, МОРАТОРЦЮМ /лат. moratorius - загакувальний/-відрочення сплати боргів з особливих причин, напр., стихійного лиха, війни абощо.

МОРГ¹/старо-фр. morgue /- примищення для анатомування та дослідження трупів.

МОРГ² /поль. morg /- міра площі /0,5 гектара/.

МОРГАНА /лат./- фея із старо-французьких легенд /звідси "фата моргана"/.

МОРГАНАТИЧНИЙ ш л ю б /фр. mariage morganatique із гот. /- станово-нерівний шлюб, що позбавляє спадкових прав особу нижчого стану.

МОРГАНІЗМ /вл./- напрям у біології, що розвиває тези менделізму про хромосомну теорію спадковості /за ім'ям американського біолога Моргана/.

МОРЕНИ /фр. moraines /- перенесені льодовиками гірські породи.

МОРЗЕ /вл./- автоматичний телеграфний апарат, що його винайшов американський фізик Морзе /1837 р./; а б е т к а Морзе - умовні замітники літер/риски й крапки/ для пересилання телеграм.

МОРИСКИ /есп. morisco /- нащадки маврів в Іспанії.

МОРИОН /фр. morion із гр./-особливий вид темнокольорового мі-

нералу кварциту. / м і н. /.

МОРМОНІ /вл./- релігійна секта в Півн. Америці, що являє собою суміш християнства з поганством /раніш дозволяла полігінію./, заснована 1827 р.

МОРС /фр. mors /- варений овочевий сік.

МОРТАДЕЛЯ /іт. mortadella /- гатунок ковбас із свинини й яловичини.

МОРТИРА /гол. mortier /- короткоцівова гармата для стрільня стрімкою траєкторією.

МОРУЛЯ /лат. morula /- перша стадія розвитку зародка багатоклітинних організмів /б і о л/

МОРФЕЙ /гр. Morpheus /-І. бог сну, син Ночі в грецькій мітології, звідси: бути в обіймах Морфея - спати.

МОРФІЙ /гр. Morpheus - бог сну/- алькалоїд опію, отрутна, болетамівна та снотворна речовина.

МОРФІНА, - м о р ф і й.

МОРФЕМА /гр. morphē - форма/ - словотворча частина слова, напр. у слові "указав" чотири морфеми: у - приросток, каз - корінь, а - суфікс, в - флексія.

МОРФІНІЗМ /див. м о р ф і й/- хронічне вживання морфію.

МОРФІНІСТ /див. м о р ф і й/- хронічний споживач морфію.

МОРФОГРАФІЯ /гр. morphē - форма, graphō - пишу/- докладний опис земного простору.

МОРФОЛОГІЧНИЙ /див. м о р ф о

логія/- належний до морфології; м-на класифікація ція мов - класифікація їх за граматичними особливостями; звідси є мови - кореневі, аглітинативні, флективні, полісинтетичні.

МОРФОЛОГІЯ /гр. morphé - форма, logos - наука, слово/- І. наука про форми /землі, мінералів, організмів, органів/; 2. наука про структуру та форми слова /частина граматики/.

МОРФОНОМЕТРІЯ /гр. morphé - форма, metreb - міряю/- збір усіх вимірів елементів земної поверхні.

МОРФОНОМІЯ /гр. morphé - форма, nomos - закон/- наука про закони творення форм органів/відділ біології/.

МОСКІТ /есп. mosquito /- тропічний комар.

МОСКІТЕРО /есп. mosquito - комар/- запинало або одяг для захисту від комарів.

МОСКОТИЛЬНІ ТОВАРИ /іт. mu scatella/- уживані в промислі різні хемічні, аптечні тощо товари.

МОСЛЕМ /ар. muslim /- правдивий мохаммеданин, мусулманин.

МОСЯЖ /нім. Messin /-сумішка /стоп/ міді з цинком, що має кращі технічні властивості, ніж чиста мідь.

МОТЕТ /іт. mottetto від motto - слово/музична композиція на біблійну тему /в католицькій церкві/.

МОТИВ/фр. motif з лат. moveo motum - рухаю/- І. причина, привід, довід, спонука, 2. найменший характеристичний елемент музичного твору.

МОТИВАЦІЯ /див. моти в/-І. обґрунтування, доведення вчинку, твердження, поведінки, мотивами.

МОТИВУВАТИ /фр. motiver /- доводити, наводити мотиви, обґрунтовувати.

МОТОДРОМ лат. motor - рушій. гр. dromos - арена/- місце для змагань на мотоциклах або для їх випробовань.

МОТОР /лат. motor - рушій/ - механічний рушій.

МОТОР-ГЕНЕРАТОР /див. мот о р - г е н е р а т о р/агрегат, що складається з електромотора змінного струму з генератором /динамо/ простого струму й перетворює змінний струм на простий або навпаки, також може змінювати напругу струму.

МОТОРИЗАЦІЯ - заміна людськ о ю та тяглової тваринної сили моторами, машинами.

МОТОРИЗОВАНИЙ /див. м о т о р /- забезпечений моторовими рушіями, напр., м о т о р и з о в а н а артилерія - артилерія, що, замість коней, має моторові рушії.

МОТОРОВИЙ /див. м о т о р /- урухомлюваний мотором.

МОТОЦИКЛ, МОТОЦИКЛЕТ /лат. motor - рушій, гр. kuklos - ко-

ло/- двоколісна моторова самокатка з середопальним рушієм.

МОТОЦИКЛІСТ /див.мотоцикл/-особа, що їздить на мотоциклі або може його ремонтувати.

МОТТО /іт. motto - слівце/- І. провідна думка, написана на початку книги або її розділу як гасло /е п і г р а ф/; 2. догледний вислів.

МОФЕТА /фр. з есп. mojeta- копальневий газ / - вуглекислий газ, що виходить із землі /зокрема в копальнях/.

МОХАММЕД /не Магомет/ ар. "славний"/- основоположник релігії і с л я м у /7 стол. по Хр./.

МОХАММЕДАНІН /див. М о х а м м е д/вірянин мохаммедової релігії.

МОХАММЕДАНСТВО /див. М о х а м м е д/- Мохаммедова релігія, що поєднує в собі основні риси юдейства, християнства й інших віровизнань /початок 7 ст. по Хр./.

МОЦІОН /нім. Motion з лат. motio - рух/- прогулянка.

МОШЕЯ /ар./- м е ч е т, мохаммеданський храм.

МОШУС /лат. muscus з гр. москов/ оленеподібна тварина південного Сибіру, що має на животі залози, з яких добувають мускус.

МУАР /фр. moure /- вовняна або шовкова тканина.

МУДІР /ар./- начальник адміністративної округи /в Туреччині/ або провінції /в Єгипті/.

МУЕДЗІН /ар./- служник при мечеті, що з мінарету скликає на богослужбу вірян.

МУЗА /гр. Mosa /- І. одна з дев'ятьох богинь мистецтва, на уки в грецькій мітології /Мельпомена - трагедії, Ерато - поезії, Терпсіхора - танців, Талія - комедії, Евтерпа - музики, Уранія - астрономії, Калліопа - красномовности, Кліо - історії, Полігімнія - лірики; 2. поетична творчість, 3. джерело поетичного надхнення.

МУЗАГЕТ /гр. musagetēs /- І. провідник муз /Аполлон/, 2. літературний альманах, що його в 1920 р. видали українські письменники в Києві.

МУЗЕЙ /лат. museum з гр. museion - храм муз/- установа, що збирає й систематизує пам'ятки мистецтва, природи, побуту, про мисловости, культури з науковою метою.

МУЗЕОГРАФІЯ/гр. museion - храм муз, graphō - пишу/- опис музеїв та їх експонатів.

МУЗЕОЛОГ /див. м у з е й + гр. logos- наука/- знавець чи дослідник музеїв.

МУЗЕОЛОГІЯ /див. м у з е й + гр. logos - наука/- наука про музеї.

МУЗИКА /гр. musikē /- гармонійне поєднання звуків, що відображає настрої, почуття, думки

МУЗИКАЛЬНІСТЬ /див. м у з и к а/- І. мелодійність, милозвучність, співність, 2. здатність виконувати музичні твори або

творити мелодію для співу чи й гри на музичних інструментах.

МУЗОМАНІЯ /гр. Musa, mania пристрасть/- пристрасть до мистецтва, до музики.

МУЛ /лат. mulus /- помісь /гібрид/ осла й коня.

МУЛАТ /есп. mullato /- нащадок від шлюбу білих з муринами.

МУЛЛА /ар. mawlā - пан/- мохаммеданський духівник, богослов, науковець, учитель.

МУЛІНАЖ /фр. moulinage /- сування м у л і н е /шовкових ниток/.

МУЛІНЕ /фр. moulinet /- I. рух шпатою навколо себе, щоб відбити супротивника /у фехтуванні/ 2. різнокольорові сукані шовкові нитки.

МУЛІТ /вл./ - вогнетривкий і кислототривкий матеріал із топленого кварцу, що з нього виготовляють бритвалі, свічки до автомобільних моторів тощо.

МУЛЯЖ /фр. moulage /- вилівок з гіпсу або з воску, що точно відтворює форми даного предмету - овочів, органів тіла абощо.

МУЛЬДА /нім. Mulde /- I. жолобок, через який наладовують силовину до мартенівських печей; 2. широка замкнута округла або еліптична западина всередині у-вігнutoї фалди земної кори/геол./.

МУЛЬТІВІБРАТОР /лат. multum - багато, vibrare - дрижати/високочастотний ламповий генератор змінної частоти із двох

електродних ламп /у радіоприймачах/.

МУЛЬТИПЛІКАТОР /лат. multiplier - множник/- I. прилад розмножувати текст, 2. прилад виміряти величину електричного струму, 3. споруда для нагнічування до великого тиску води в парогідравлічні преси.

МУЛЬТИПЛІКАЦІЯ /лат. multiplicatio - множення/- I. множення чисел, 2. зафільмовані малюнки.

МУЛЬТИПЛІАН /лат. multum - багато, planus - площа/-кілька карамовий літак.

МУМІФІКАЦІЯ /див. м у м і я/- I. препарування трупів на мумію, 2. змертвіння частини живого організму.

МУМІЯ /ар. mumiya з перського шум - віск/- I. препарований протигниттєвими речовинами труп, 2. заскорузла в певному обсязі звичок або й думок людина; малорухлива фізично людина.

МУНДИР /фр./- офіційний військовий або урядовий одяг.

МУНДШТУК /нім. Mundstuck /-I. залізні кільця біля вудел у кінській вуздечці, 2. цибух, що в нього вставляють цигарку, щоб палити, 3. деталь музичного бляшаного інструменту до якого музика прикладає губи, щоб видобувати мелодію.

МУНІЦИПАЛІЗАЦІЯ /лат. municipium - самоуправна громада/- надання міському або сільсько

му самоврядуванню права власності на будівлі або землі, природні добра тощо.

МУНІЦИПАЛІТЕТ /фр. municipalité /- сільське або міське самоврядування.

МУНІЦИПАЛЬНИЙ /див. м у н і ц и п а л і т е т /- самоуправний, належний до самоврядування.

МУНІЦІПІЯ /лат. municipium /- місто, що має право самоврядування /в стародавній римській державі/.

МУНІЦІЯ /лат. /- припаси до військової зброї /порох, патрони, тощо/.

МУРА /іт. murra з лат. murrinus /- камінь, що з нього за давніх часів виробляли коштовні чаші.

МУРЕНА /лат. muraena /- риба з родини вугрів /понад метр завдовжки/, відома з римських часів.

МУРЗА /тат. /- шляхетський титул у татар /див. м і р з а /.

МУС /фр. moussé /- желе з овочевого соку.

МУСКАРИНА /лат. musca - муха /- отруйний алькалоїд, що ним знищують мух.

МУСКАТ /фр. muscat з лат. muscus /- гатунок винограду, а та кож вина з нього.

МУСКАТЄЛЬ /фр. /- солодке вино з мускату.

МУСКАТНЕ д е р е в о /фр. muscadier з лат. /- тропічне де -

рево, що на ньому ростуть за - пашні горіхи.

МУСКОВІТ /від Москва - моско - віт /- безбарвний прозорий або білий калійний лосняк, що його добувають в Альпах, у Швеції, в Півн. Америці, Фінляндії, на Уралі, на Соловках, у Саянських горах тощо і використовують в електротехніці, металургії тощо /колись вставляли у вікна, замість скла/.

МУСКУЛ /лат. musculus /- м'я - сень, м'яз /а н а т. /.

МУСКУЛЯТУРА /див. м у с к у л /- м'ясні організму.

МУСКУС /лат. muscus із санс. /- органічна речовина із специфічним запахом, що її виділяють особливі залози в самців одного виду оленів /кабарга/.

МУСЛІН /фр. з індусь. /- ніжна тонка тканина.

МУСОН /фр. mousson з ар. maushim - сезон, або з мал. /- періодичний вітер, що влітку віє з океану на суходіл, а взимку з суходолу на океан у деяких тропічних обшарах /Індійський океан, східні береги Африки, північні береги Австралії/.

МУССАВАТ - національна партія Азербайджану, що боролася проти російсько-більшевицької окупації й була при владі Азербайджану 1918-20 р. /знищена в боротьбі російською червоною армією/.

МУСТ /лат. /- сік із свіжого винограду чи з іншої садовини.

МУСТА́НГ /англ. mustang з есп. mustengo /- дикий кінь південної Америки.

МУСТЬЄРСЬКА доба /від фр. містечка Moustier /- доба первісної культури, останній етап палеоліту /доба льодовиків в Європі/.

МУСУЛМАНІН /ар. muslim /- мохаммеданин, вірянин мохаммеданської релігії, ісламу.

МУСУЛМАНСТВО /див. м у с у л м а н и н /- мохаммеданська релігія, іслам.

МУТА́ЦІЯ /лат. mutatio - зміна /- 1. зміна спадкових властивостей організму /б і о л./, 2. зміна голосу в підлітків.

МУТАШЕРІФ /ар./- адміністративний начальник округи в Туреччині.

МУТУАЛІ́ЗМ /лат. mutuus /- взаємодіє для обох організмів с и м б і о з а.

МУФЛЯ /нім. Muffel /-вогнетричний глиняний посуд, що в ньому випаляють порцелянові або металеві вироби.

МУФЛОН /фр. mouflon з іт./-дикий гірський баран /Корсика, Сардинія/.

МУФТА /нім. Muffe /- 1. хутряне убрання для зігрівання рук /у жінок/, 2. злучник для з'єднання двох валів, каблів чи інших технічних деталей.

МУФТІ /ар./мохаммеданський богослов, духівник, правник, коментатор корану, суддя.

МУШКА́Т, див. м у с к а т .

МУШКАТИ́ЛЬ /н.-лат. muscatel /- різні речі, уживані як приправа /кориці, гвоздички, калган, тощо/

МУШКЕ́ЛЬ /нім. Muschkeulez год /- киянка, дерев'яний бондарський молоток.

МУШКЕ́Т / фр. mousquet /- вах - ка рушниця /давнього зразка/, що з неї стріляли із стояка.

МУШКЕ́ТЕР /фр. mousquetaire / - озброєний мушкетом вояк.

МУШКЕ́ТОН /фр. mousqueton /-старовинна кіннотна короткоцівова рушниця, закладовувана кількома набоями.

МУШТА́БЕЛЬ /нім. Massstab/- підставка під руку в малярстві, щоб не дрижала рука.

МУШТА́РДА /іт./- особливим способом приготовлена гірчиця.

МУШТЕ́ДИ /персь./- вищі духівники в Персії.

МУХТА́РИСТИ /вл./- вірменські ченці-католики, що з 18 століття живуть в Італії /біля Венеції / і мають завдання ширити поміж вірменами католицизм, вірменську мову та літературу.

МУЦІ́РІ /груз./- молодий чернець - послухник у грузинів.

МУЗЕ́ТА /фр. musette /- 1. подібний до сопілки музичний інструмент /у французів/, 2. веселий танок.

МЮ́ЗИКГО́Л /англ. music hall /-1. своєрідна вистава /вар'єте/ з

цирковими атракціями, 2. театральна зала для музичних, балетних, акробатичних тощо вистав.

МОЛ-МАШИНА /англ. mulejenny / - прядильна машина з диференціальними процесами скручування, сукання тощо.

МОЛЬК /тат./ - приватне володіння в кавказьких мусулманів.

МОНХЕН-ШНАВЦЕР /нім./ - порода собак-сліжаків.

МОНЦКАБІНЕТ /нім. Münze - монета + кабинет /- музей або його відділ, де зібрані монети та медалі.

МОНЦМАЙСТЕР /нім. Münzmeister / - урядовець, що перевіряє пробу й вагу коштовних металів у монетному дворі.

МЮРИД /ар./ - послідовник або учень імама чи шейха

в мусулманів, вихований у ненависті до вірян інших релігій

МЮРИДИЗМ /ар. "мюрид" - послужник /- містичний рух кавказьких народів за часів імперіялістичного завоювання Кавказу Росією /зліквідований 1851 р., провідник Шаміль/.

МЮТЮЕЛІЗМ /фр. mutuellisme із mutuel- взаємний /- І. соціально-економічна теорія Прудона, 2 система взаємодопомоги та кредитування дрібних промисловців у Франції.

МЮТЮЕЛІСТИ /див. мютюелізм /- І. члени політичної організації, заснованої в Ліоні 1833 року, що змагали до соціальної й матеріальної рівності, 2. прихильники мютюелізму, 3. учасники теперішніх допомогових організацій у Франції.

НАБЕЛЬ /нім. Nabel /- розжарена скляна кулька, що їй з допомогою прикладеної до неї рурки, дмухаючи в останню, надають форми певного скляного виробу.

НАБОБ /англ. з ар. nawwab - представник/- титул князів, також багатих людей в Індії.

НАВА /лат./- I. кожна подовжня частина базиліканського храму, відділена від іншої частини колонами, 2. середуца частина костюлу.

НАВАРХ /гр. navarchos /- командувач морської фльоти в стародавніх греків.

НАВАХА /есп. navaja /- довгий складаний ніж, що править за зброю в еспанців.

НАВИ /ст.-слов./- I. духи, що посідали людям смерть, 2. смерть.

НАВИГАТОР /див. н а в і г а ц і я/- мореплавець.

НАВИГАЦІЙНИЙ /див. н а в і г а ц і я/- судноплавний, належний до навігації; н-ий з а к о н закон про експорт та імпорт то варів кораблями.

НАВИГАЦІЯ /лат. navigatio - мореплавання/- I. період плавання кораблів в обширах, де цілорічне плавання неможливе, 2. наука про керування кораблем, 3. судноплавання /взагалі/.

НАВМАХІЯ /лат. navis - корабель, гр. machē - бій/- удаваний морський бій у цирку в стародавньому Римі.

НАВМАХІЯРИ /див. н а в м а х і я/- дієві особи в навмахіях.

НАВРУЗ /персь./- перший соняшний день у персів.

НАВСІКАЯ /вл./- дочка царя Алкіноя, що допомогла Одиссеєві при аварії його корабля.

НАВТИКА /лат. navis - корабель/- наука судноплавання.

НАГІЯШІ /ар. nāhiyah /- почесний титул абесінських королів.

НАГАН /бельг. вл./- назва однієї з систем пістолів.

НАДИР /ар./- протилежна до земної точка небесної сфери /під горизонтом/, місце, де в даний момент стоїмо.

НАЗАЛІЗАЦІЯ /фр. nasalisation з лат. nasalis - носовий/- вимова звука з носовим резонансом /л і н г в./.

НАЗАЛЬНИЙ /фр. nasal з лат./ - носовий.

НАЗАРЕЇ /гебр./- I. стародавня гебрійська секта аскетів, 2. гебрійська назва первісних християн, 3. група німецьких млярів, що малювали на релігійні теми.

НАЗИР /ар./- титул для урядовців вищої ранги в Туреччині.

НАІБ /ар./- I. султанів намісник /у колишній Туреччині/ 2. помічник судді або мулли в Туреччині та в інших східних країнах.

- НАґВНИЙ /фр. naïf /- просто - душний, безпосередній, ширий, 2 дуренький.
- НАґДИ /гр. naïas, naïs /- водні черви.
- НАґГОВ /гол. naatouw /- мотуз, що ним зв'язують корабельні снасті.
- НАґКІБ /тур./- начальник.
- НАґКОВЗ /гол. nagthuis /- скринька з скляною покриткою, де містяться корабельний компас.
- НАґКИ /санс./- мандрівні індуські ченці-аскети.
- НАґМАЗ /ар./- молитва, що її му сулмани відбувають п'ять разів на день.
- НАґНґ- американський струсь.
- НАґНІЗМ /гр. nan(n)os - кущан, ліліпут/- карликовий зріст /пе рерід, звироднілість/.
- НАґНКА / від міста Нанкін/- жовтого кольору китайська шовкова тканина, китайка.
- НАґНСУК /індусь./- тонка бавовняна білизняна тканина /подібна до полотна/.
- НАґОС /гр. naos - храм/- відділ у стародавніх грецьких храмах, де стояли статуї богів.
- НАґПЕґ /гр. Napaia /- гайові та лугові німфи у грецькій мітології.
- НАґПОЛЕОНДОР /фр. napoleon d'or/ - золота монета /20 франків/ за часів Наполеона I та Наполеона II.
- НАґПОЛІТЕН /фр. назва Неаполю/- гатунок м'якої вовняної тка - нини, що її вперше почали виробляти в Неаполі.
- НАґР /тат./- одnogорбий верблюд, також гібрид одnogорбого й двогорбого верблюдів.
- НАґРАТОР /лат./- оповідач.
- НАґРАЦІЯ /лат./- оповідь, виклади.
- НАґРВАЛЬ /швед./- одnogоріг, зуборіг, китоподібна тварина/ в Арктиці/.
- НАґРГЛЕ /персь./- довга люлька, що має резервуар з водою, крізь яку проходить дим, іду - чи до рота.
- НАґРД /гр. nardos /- трависта ароматична рослина з родини валеріанових, також запашна речовина з кореня цієї рослини /Гімалаяї/.
- НАґРЗАН /груз./- кисловодське мінеральне джерело, також лікувальна вода з цього джерела
- НАґРКОДИСПАНСЕР /гр. narke - одубіння + д и с п а н с е р /ди - спансер, де лікують наркома - нів /морфіністів, кокаїністів алькоголіків тощо/.
- НАґРКОЗА /фр. narcoise з гр narke - задубіння/- знечуження організму наркотичними речо - винами.
- НАґРКОЛЕНСІЯ /гр. narke - одубіння, lersiv - напад/- сон - ливість, падіння тонусу орга - нізму /м е д./.
- НАґРКОМАНІЯ /гр. narke - оду - біння, mania - безумство, при-

страсть/- хоробливий нахил до вживання наркотичних речовин.

НАРКОТИЗАЦІЯ /див. н а р к о - з а/- знечулювання, присипляння організму з допомогою наркотичних засобів.

НАРКОТИК /гр. наркѳtikos -дурманний/- речовина рослинного походження, що має властивість впливати на головний мозок і цим присипляти, п'янити або знечулювати чи знеболювати організм /кокаїн, морфій, алкоголь тощо/.

НАРКОТИЧНИЙ /див. н а р к о - т и к/- дурманний, п'янкий, снотьвірний.

НАРТЕКС /гр. narthēx /-I. рослина, що на її стеблі Прометей приніс на землю вогонь/м і т./ 2. прибудівка для біснுவатих, оглашених та спокутників при стародавніх храмах.

НАРЦЕЇНА /лат. narcē з гр. nar-kē /- алькальоїд опію, заспокійливий лік, $C_{15}H_{27}NO_7$ /м е д/

НАРЦИЗ /гр. Narcissos /-I. юнак, що побачив у воді своє обличчя і, закохавшись у свою вроду, з туги помер та перетворився в квітку /м і т./, 2. назва квіткової рослини, 3. самозакохана людина, що милується своєю вродою.

НАРТИ /фін./- лещата, лижви, сани у фінів та сибіряків.

НАРЦИЗМ /див. н а р ц и з/-самоеротизм, хоробливе замилювання в своєму тілі, статеве збочення.

НАРЦИТИНА /лат./- добувана з цибулин водяних нарцизів блювотна речовина.

НАСТІЯ /гр. nastos /- згинання органів рослин під діянням середових чинників самої рослини, а не зовнішніх, як це є в явищах тропізму абоцо.

НАСТУРЦІЯ /лат. Nasturtium /-красоля, декоративна /садова/ рослина з родини красолевих/з Америки/.

НАТАГАЙ /тат./- бог-творець у татар.

НАТИВІЗМ /лат./- наука про те, що пізнання та уявлення про стору й часу властиві людині з природи /п с и х./.

НАТР, НАТРІЙ /с.-лат. natrium - хемічний елемент /Na /, атом. вага 22,997, метал, складник кухенної соли; н а т р і д - к и й - гідрат оксиду натрію /Na OH/.

НАТРОВА с а л і т р а - азотнокислий натр, уживаний як добриво для ґрунту.

НАТРОКАЛЬЦИТ /див. н а т р + к а л ь ц і й/- безбарвний мінерал, суміш вуглець-4 оксиду натру, вапна й води.

НАТРОЛІТ /лат. natrium , гр. lithos - камінь/- мінерал, що складається з глинки, крем'янки й води.

НАТУРА /лат. natura - природа/ I. природа, 2. вдача людини /характер, темперамент/, 3. об'єкт, що його змальовує маляр, 4. товари чи продукти, що ними

замість грошей, платять повинності.

НАТУРАЛІЗАЦІЯ /фр. naturalisation /- I. одержання прав громадянства в чужій країні, 2. при звичаєння тварин або рослин до кліматичних та ґрунтових особливостей чужого їм краю.

НАТУРАЛІЗМ /фр. naturalisme з лат. natura - природа/- I. перенесення законів і форм природи на інші сфери дійсності/у філ./, 2. напрям у літературі й мистецтві, що намагається копіювати дійсність/Іуст/ 3. обоження природи.

НАТУРАЛІЗУВАТИ /фр. naturaliser з лат./- надавати чужинцеві права громадянства даної країни.

НАТУРАЛІСТ /див. н а т у р а л і з м/- I. прихильник натуралізму, мистець, що намагається адекватно відображувати в своїх творах дійсність, 2. дослідник природи.

НАТУРАЛІЯ /див. н а т у р а /- природні предмети, твори природи.

НАТУРАЛЬНИЙ /лат. naturalis - природний/- I. природний, нештучний, щирий, справжній/золото абощо/, н-ні ч и с л а цілі додатні числа: 1, 2, 3, 4 і т.д.; н-ні л о г а р и т м и логаритми, що їх обчислюють за основою $e = 2,71828 \dots$

НАТУРИЗМ /лат. natura /- шанування сил природи.

НАТУРНИК, **НАТУРНИЦЯ** /див. н а т у р а /- особа, що її у від-

повідній поставі змальовує мистець.

НАТУРФІЛОСОФІЯ /див. н а т у р а + ф і л о с о ф і я /- філософія природи, наука про розвиток природи./Шеллінг/.

НАТЧЕЗИ - одно з індіанських племен Півн. Америки.

НАТЮРМОРТ /фр. nature morte -- мертва природа/- малюнок неживих предметів природи, побуту /овочів, квітів, убитих птахів риби тощо/.

НАФТА /гр. naphtha /- ропа, кип'ячка; складна течна речовина /головний складник - вуглеводень/, що з неї способом дестилляції добувають бензину, газ, вазеліну, різні мастила та інші пальні речовини.

НАФТАЛІНА /див. н а ф т а /вуглеводень ароматичного ряду, що його добувають із кам'янову-гільної смоли / $C_{10}H_8$ /.

НАФТЕНИ /див. н а ф т а /- вуглеводні /складники нафти/.

НАФТОЛЬ /гр. naphtha, лат. oleum - олія/- складова частина кам'яновугільної смоли / $C_{10}H_7OH$ / уживана в медицині, в техніці.

НАЦИЗМ, див. н а ц і о н а л с о ц і я л і з м.

НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ /фр. nationalisation з лат./- удержавлення приватної власності /промисловості, земних дібр /за програмою комунізму вся приватна власність мусить бути націоналізована, тобто передана у власність держави; послідовно на-

ціоналізація здійснена в ССРСР, наслідком цього людність перетворена на державних невільників/.

НАЦІОНАЛІЗМ /фр. nationalisme; лат./- політичний напрям, що за вирішній чинник історичного процесу вважає націю й цьому чинникові підпорядковує всю дійсність/реакційний фашистський та російсько-комуністичний націоналізм забезпечує привілей тільки панівній нації /нація вищої раси або "старшого брата"/, намагаючись інші нації зробити погноєм для свого зростання/.

НАЦІОНАЛІСТ - прихильник націоналізму, член національної або націоналістичної партії, супротивник інтернаціоналізму.

НАЦІОНАЛ-ЛІБЕРАЛИ /нім. Nationalliberale з лат./- назва деяких партій в Європі до 1918р.

НАЦІОНАЛ-РЕФОРМІЗМ, див. р е ф о р м і з м.

НАЦІОНАЛ-СОЦІЯЛІЗМ - заініційований від Гітлера і невідомий від його особистости політичний рух у Німеччині, що в основному спирався на засновану від Гітлера й від нього авторитарно керовану так звану націонал-соціалістичну робітничу партію /1921-1945/. Згідно з двадцятипунктовою програмою, націонал-соціалізм ставив мету створити велику німецьку імперію і всупереч Версальській угоді, що забороняла Німеччині озброюватись, створив армію; ставши на позиції расової

політики, націонал-соціалізм повів боротьбу за так звані життєвий простір для німецького народу із завданням винищити інші, так звані меншвартісні народи, а в першу чергу євреїв; поруч із цим націонал-соціалізм у внутрішній політиці здійснив деякі соціальні заходи, оголосивши рівність усіх громадян щодо прав і обов'язків, загальну трудову повинність для загальної добра, соціальне забезпечення, земельну реформу, удержавлення трестів і концернів, заборону спекуляції; уряд націонал-соціалізму був суворо цензураований, німецький народ був оголошений за найбільш вартісний расово народ, навіть серед народів так званої арійської раси; германська мітологія та передісторія була піднесена на рівень релігії, що мала заступити християнство; як однопартійна й тоталітарна система націонал-соціалізм поборював комунізм, соціалізм, лібералізм, масонство, релігійні секти, реакціонерство; кожний, хто не визнавав націонал-соціалістичного уряду, розглядався як ворог держави, і мав бути знищений.

НАЦІОНАЛ-СОЦІЯЛІСТ - член націонал-соціалістичної гітлерівської партії, що була при владі 1933-1945 р.р.

НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ /фр. la garde nationale /- добровільна армія з населення у Франції за часів революції.

НАЦІОНАЛЬНИЙ /лат./- належний до нації, притаманний народові.

НАЦІОНАЛЬНІ збори - 1. об'єднане засідання обох палат парламенту у Франції для виборів президента або для перегляду конституції, 2. назва парламенту в деяких країнах.

НАЦІОНАЛЬНІСТЬ - народність, належність до нації.

НАЦІЯ /лат. natio - народ/- спільнота народу однієї культури, мови, психології, вдачі.

НАШАТИР /ар./- хлор-амоній або амоніякова вода, салм'як.

НАДА /гр. palas - із паб - тексти/- русалка джерел і рік /у стародавній грецькій мітології/, 2. платівчасто-зябрі м'якуни /з о о л./.

НЕАНДЕРТАЛЕЦЬ /неандертальська людина/- людина льодового періоду /назва від Неандертальської долини над Райном, де знайдено в 1856 році рештки цього типу людини/.

НЕАПОЛІТАНСЬКА ж о в т я н - ка /вл./- золотава фарба з амоніякової води, галуни, олив'яних білил та антимону.

НЕБУЛЯРНИЙ /лат. nebula - туман/- мряковинний; н-на гіпотеза - космогонічна теорія Канта-Ляпласа, що пояснює походження Сонцевої системи із мряковини розжарених газів.

НЕВМИ /с.-лат. neuma /- система середньовічних нотних зна-

ків без ліній /9 - 12 стол. /.

НЕВР... НЕВРО... /гр. neuron - жила/- у складених словах указує на зв'язок даного поняття з нервами, напр., н е в р а л г і я.

НЕВРАЛГІЧНИЙ /див. н е в р а л г і я /- прикметний для невралгії, спричинений невралгією. /м е д./.

НЕВРАЛГІЯ /гр. neuron - нерв, жила, algos - біль/- біль уздовж нерва в наслідок простуди інфекції, порушення виміни речовин в організмі /м е д./.

НЕВРАСТЕНІК /див. н е в р а с т е н і я/- хворий на неврастенію, слабонервний.

НЕВРАСТЕНІЯ /гр. neuron - нерв, жила, asthenia - слабкість/- хвороба нервів у наслідок виснаженості або перевтоми, з ознаками утомлюваності, нахилу до гіпохондрії, до настирливих думок тощо.

НЕВРИЛЕМА /гр. neuron - жила, lehma - шкірка/- оболонка нервових волокон.

НЕВРИТ /див. н е в р.../-1. запалення нерва, 2. паросток нервової клітини.

НЕВРОГЛІЯ /гр. neuron - жила/- волокнисті клітини в проміжках між нервовими клітинами.

НЕВРОГРАФІЯ /гр. neuron - жила, grapho - пишу/- опис нервів.

НЕВРОГЛЮБУЛІНА /гр. neuron - жила, лат. globulus - кулька/- білковина сірої маси мозку та

- невроглієвої речовини/а н а т/
НЕВРО́ЗА /див. невр.../- І. нер
 вова хвороба функціонального
 характеру, без анатомічних
 змін у нервовій системі.
- НЕВРО́ЛОГ** /гр. neuron - жила, lo
 gos - слово, наука/- фахівець
 у неврології, лікар нервових
 хвороб.
- НЕВРОЛОГІ́ЧНИЙ** /див. н е в р о л
 о г і я/- належний до невро
 логії, науки про нерви.
- НЕВРОЛО́ГІЯ** /див. н е в р о л о г
 - наука про будову, функцію й
 хвороби нервової системи.
- НЕВРО́МА** /гр. neuron - жила, lo
 gos - наука/- пухлина на нер
 вовій тканині /м е д./.
- НЕВРО́Н** /гр. neuron - жила/-клі
 тина нервової системи /склада
 ється з тіла нервової клітини
 та паростків: н е в р и т і в
 і д е н д р и т і в.
- НЕВРОПА́Т** /див. н е в р о п а -
 тія/- хворий на нерви.
- НЕВРОПА́ТІЯ** /гр. neuron - нерв,
 pathos - страждання/- нерво
 вовість, схильність до функці
 ональних хвороб нервової сис
 теми.
- НЕВРОПАТО́ЛОГ** /див. н е в р о ...
 + п а т о л о г і я/- знавець
 невропатології, лікар нервових
 хвороб.
- НЕВРОПАТОЛО́ГІЯ** /див. н е в р о
 ...+ п а т о л о г і я/-наука
 про хвороби нервової системи.
- НЕВРОСКЛЕРО́ЗА** /див. н е в р о т
 с к л е р о з а/- стверділість
- нервових клітин /м е д. /.
- НЕВРОТО́МІЯ** /гр. neuron - жила,
 tome - розтин/- хірургічний
 розтин нерва.
- НЕВРОФАН** /гр. neuron - жила,
 nerv, phanos - ясний, прозо -
 рий/- нервові нитки в ектопла
 змі найпростіших тваринних ор
 ганізмів.
- НЕВРОФІБРИ́ЛІ** /гр. neuron - жи
 ла, fibrilla - волокно/- особ
 ливі ниткоподібні елементи в
 протоплазмі нервових клітин та
 їх паростків.
- НЕВТРАЛІ́ЗАЦІЯ** /лат. neutralis
 - неприналежний із neuter - жо
 ден із двох/- І. вилучення з
 дії, з процесу, 2. припинення
 хемічної реакції, 3. один із
 підступних тактичних способів
 боротьби російського комунізму
 /особливо за часів революції/
 коли більшовизм усілякими обі
 цянками селянству /соціаліза
 ція землі, замість націоналі
 зації, за програмою, та побу
 дови комун/ знеохочував селян
 ство боротися взагалі проти ко
 гобудь і цим фактично сприяти
 більшовизмові.
- НЕВТРАЛІ́ЗУВАТИ** /лат./-І.зрів -
 новажувати протилежності, 2.
 знижувати кислотні властивості
 розчину з допомогою лугів або,
 навпаки, - лужні властивості з
 допомогою кислот, 3. змушувати
 до нейтральності, байдужості.
- НЕВТРАЛІ́ТЕТ** /лат. neutralis/ -
 невтручання, байдужість.
- НЕВТРА́ЛЬНИЙ** /лат. neutralis з
 neuter- ні цей, ні той/-І.без

сторонній, байдужий, 2. не кислотний і не лужний, 3. нена- снажений електрикою, ненамаг- нетований.

НЕВТРАЛЬНІСТЬ /див. н е в т р а л ь н и й/- І. стан речо- вини, що не має ні кислотних, ні лужних властивостей, 3. не втручання, безсторонність.

НЕВТРОН /лат. neutrum -ніякий/- неснажена електрикою част- ка атомового ядра.

НЕГР /нім. Neger з есп. negro, з лат. niger - чорний/- мурин, людина чорної раси.

НЕГРИТОСИ /есп./- чорношкіре плем'я пігмев на Малайських островах.

НЕГРОЇДИ /див. н е г р/- чор- ношкірі народи.

НЕГАДИН /іт. negadina із nega- (tivo) + dina /- радіоприймач низької анодної напруги.

НЕГРОФАГ /фр. nègre, гр. pha- gos - той, що пожирає/- супро- тивник визволення негрів, обо- ронець торгівлі ними.

НЕГРОФІЛ /фр. nègre - мурин, гр. philos - люблю/- оборонець не грів, їх повноправности.

НЕГАТИВ /лат. negativus -від' емний/- обернене зображення на фотографічній платівці.

НЕГАТИВІЗМ /див. н е г а т и в /- дух заперечення.

НЕГАТИВНИЙ /див. н е г а т и в /- від'ємний, заперечний.

НЕГАТРОН /англ. із nega(tiv) - е л е к т р о н/- чотириелек-

тродна електронна лампка /еле- ктротех./.

НЕГАЦІЯ /лат. negatio /- запе- речення.

НЕГЛІЖЕ /фр. négligé /- І. ран- кове хатне убрання, 2. недба- лий одяг, недбалий зовнішній вигляд людини.

НЕГЛІЖУВАТИ /фр. négliger /- недбало ставитись до чогось, нехтувати чось, когось.

НЕГОСОВАНИЙ в е к с е л ь - перепроданий вексель.

НЕГОСУВАТИ - І. перепродувати векселі заради зиску, 2. бути посередником.

НЕГОЦІАНТ /лат. negotium - ге- шефт, комерційна справа/- ку- пець, торговець.

НЕГТЕТТИ /есп. від імени графа Negretti /- порода тонкорун- них овець.

НЕГУС /англ. з абес./- титул абесінського царя.

НЕГУС-НЕГЕСТІ /абес. "цар ца- рив"/, див. н е г у с.

НЕДИСКРЕТНИЙ /фр. з лат. dis- cretus /- той, що не вмів бе- регти таємниць, балакун.

НЕЗОЛОГІЯ /гр. nēsos - острів logos - наука/- наука про ос- трови, островознавство.

НЕІТА /вл./- богиня мудрости й мистецтва у староданіх єгиптян

НЕКОНСЕКВЕНТНИЙ /див. к о н - с е к в е н т н и й/- непослі- довний.

НЕКРОБІОЗА /гр. nekros - мер -

твий, біов - життя/- стан по - вільного замирання клітин або тканин організму.

НЕКРОЗА /гр. nekros - мертвий/
- див. г а н г р е н а.

НЕКРОЛАТРІЯ /гр. nekrolatreia/
- обожування померлих.

НЕКРОЛОГ /гр. nekros - мертвий
logos - слово/- життєпис не -
давно померлої людини, допис у
часописі про життя та діяль -
ність померлого.

НЕКРОМАНТІЯ /гр. nekros - мет -
вий, manteia - ворожіння, віщу -
вання/- викликання духів помер -
лих з метою ворожіння.

НЕКРОПІЛЬ /гр. nekros - мертвий
polis - місто/- "місто помер -
лих", цвинтар біля міста/у ста -
родавніх римлян, єгиптян, ет -
русків тощо/.

НЕКРОТОМІЯ /гр. nekros - мерт -
вий, tomē - розтин/- анатому -
вання трупа.

НЕКРОФІЛІЯ /гр. nekros - мерт -
вий, phileō - люблю/- психіч -
на хвороба, коли хворий опано -
ваний манією до статевих зно -
син з померлими.

НЕКРОФІБІЯ /гр. nekros - мерт -
вий, phobos - страх/- хороб -
ливий страх перед померлими.

НЕКТАР /гр. nectar /-І.напій, що
його вживали боги на олімпі й
через це були безсмертні /в ре -
лігії стародавніх греків/, 2.
сік деяких квітів, що приваб -
ляє комах і цим сприяє обпил -
кованню квітів, напр., з нектару
багатьох квітів бджоли вироб -

ляють мед /б о т./, див.ще нек -
тарник.

НЕКТАРІЇ, див. н е к т а р н и к.

НЕКТАРНИК /див. н е к т а р /-
квітковий орган, що виробляє
медовий сік - нектар.

НЕКТОН /гр. nekton - те, що пла -
ває/- морські тварини, що віль -
но плавають /відмінно від тих,
що їх переносить вода/.

НЕЛЕГАЛЬНИЙ /див. л е г а л ь -
н и й/- незаконний, таємний.

НЕЛЬМА /лат. Nelma /- один із
видів так званої білорибичі /в
північних річках/.

НЕМАТОДИ /гр. nema(nematos) -
нитка/- один із видів круглих,
ниткоподібних червей/більшість
паразитичні/.

НЕМАТОЦІСТИ /гр. nēma(nēmatos)
- нитка, kistē - скринька/-жа -
ла для нападу й захисту в по -
ліпів та медуз.

НЕМЕЗІДА /гр. Nemesis /-І. бо -
гиня помсти за злочини /в ста -
родавній грецькій мітології/
2. помста, кара за злочини.

НЕМЕЙСЬКИЙ л е в /вл./- мітич -
ний лев, що його забив Герку -
лес.

НЕМЕЙСЬКІ і г р и /вл./- ігри
на пошану Зевса, що відбували -
ся щотри роки в Немеїській до -
лині.

НЕМЕРТИНИ /гр. Nemertēs /-по -
дібні до плескатих червей гли -
сти.

НЕНІЯ /лат. Nenia - богиня го -
лосіння й похоронів у стародав

ніх римлян/- похоронна пісня, що її співають голосильниці на похоронах у багатьох народів, - голосіння.

НЕНЦІ - народ полярної тундри, неправильно: самоїди.

НЕО... /гр. neos - новий/- у складених словах заступає слово "новий", "ново", напр., неоромантизм.

НЕОВІТАЛІЗМ /див. не о...+ в і т а л і з м/- філософський напрям, що доповнює механістичне пояснення життя закономірністю нематеріальних факторів, тобто поєднує механістичний світ - гляд з віталізмом.

НЕОГЕГЕЛІАНСТВО - поєднання гегелівського ідеалізму з кантіанством /ф і л./.

НЕОГЕН /гр. neos - новий, genes - народження/- період в геологічній історії Землі, що ділиться на міоцен і пліоцен /до цього періоду належить утворення нафти/, див. кайнозойська ера.

НЕОГРАФІЯ /гр. neos - новий, grapho - пишу/- новий напис.

НЕОДАРВІНІЗМ /див. не о... + д а р в і н і з м/- метафізичний напрям дарвінізму, започаткований від Вайсмана, див. також вайсманізм.

НЕОДИМ /гр. neos - новий, di - думов - подвійний/- хемічний елемент /Nd/, атом. вага 144, 27, метал із групи рідких земель.

НЕОЗОЙСЬКА доба /гр. neos новий, bios - життя/-

новий, neos - життя/- див. к а й н о з о й с ь к а е р а.

НЕОІМПРЕСІОНІЗМ /гр. neos - новий, див. і м п р е с і о н і з м/- мистецкий напрям у малярстві, що намагається звести творчий процес у наукову площину /XIX стол./.

НЕОКАНТІАНСТВО /див. не о...+ к а н т і а н с т в о/- декілька напрямків у філософії 19 ст. що повернулись до Канта, прийнявши за основу філософії не метафізику, а теорію пізнання /Лянге, Лібман, К.Фішер, Коген, Наторп та ін./.

НЕОКЛЯСИК /див. не о...+ к л а с и к/- послідовник неокласицизму.

НЕОКЛАСИЦИЗМ /див. не о... + к л а с и ц и з м/- напрям у літературі та мистецтві 19 ст. як реакція проти натуралізму й імпресіонізму, що повертався до стилевих традицій класицизму.

НЕОКРИТИЦИЗМ /див. не о... + к р и т и ц и з м/- див. неокантіанство.

НЕОЛІТ /гр. neos - новий, lithos - камінь/- другий період кам'яної доби, коли людство виробляло знаряддя із добре відшліфованих каменів.

НЕОЛІТИЧНИЙ /див. не о л і т / - новокам'яний /вік, доба/.

НЕОЛОГІЗМ /гр. neos - новий, logos - слово/- новотвір /новоутворене слово/, утворене з відомих слів за законами даної мови, напр., "блискограф" /О.

Веретенченко, "Дим вічності"/.

НЕОЛОГІЯ /див. н е о л о г і з м - новотворення, новаторство.

НЕОЛЯМАРКІЗМ /див. н е о...+л я м а р к і з м/- еволюційна теорія про безпосередній розвиток життєвих навичок із будови тіла індивіда та з успадкованих властивостей організму. /модернізація Лямаркової теорії розвитку організмів./

НЕОМАЛУЗІАНСТВО /див. н е о + м а л т у з і я н с т в о/-напрямок в економічній науці, що вносить поправку в Малтузову теорію, а саме: "обмеження народжень зрівноважує технічно-господарський поступ із соціальним станом людства."

НЕОН /гр. neos - новий/-хемічний елемент /Ne/, атомова вага 20, ІВЗ; шляхетний газ.

НЕОНОВА ЛЯМПА - електро-світловий прилад у вигляді рурки, наповненої неонам / видає біле світло /.

НЕОНІЗМ /гр. neos - новий, nomos - закон/- прихильник нових законів.

НЕОПІТАГОРЕЇЗМ - модернізована Пітагорова наука про практичне здійснення моральних засад.

НЕОПЛАЗМА /гр. neos - новий, plasma - утвір/- новотвірна тканина.

НЕОПЛАСТИКА /гр. neos - новий, plastikos - виліплене/- мистецький напрям у малярстві, різьбарстві та архітектурі, що використовує в своїй творчості

досягнення науки, техніки, промисловости.

НЕОПЛАТОНІЗМ /див. н е о... + п л а т о н і з м/- філософська школа, що об'єднувала Платонову науку з наукою Арістотеля, пітагорійців, стоїків та східні філософії в одну теософічну систему /Плотин, 3 стол. по Хр./.

НЕОПЛАТОНІК - послідовник неоплатонізму.

НЕОРАМА /гр. neos - новий, panorama - видовисько/- панорама будівлі, що справляє таке враження на глядача, ніби він стоїть посеред цієї будівлі.

НЕОРЕАЛІЗМ /див. н е о...+р е а л і з м/- один із сучасних напрямків філософії /близький до філософії Маха ідеалізм/.

НЕОРОМАНТИЗМ /див. н е о... + р о м а н т и з м/- напрям у літературі /як реакція проти натуралізму/, що приділяв особливу увагу красі форми та засобам образности /Гофмансталь, Гардт/.

НЕОСАЛЬВАРСАН /гр. neos - новий + sals - в а р с а н/- ліковий препарат проти пранців, що його винайшов Ерліх.

НЕОТЕНІЯ /фр. néoténie /- статеве розмноження деяких істот в ембріональній стадії.

НЕОФІТ /гр. neophytos /- новак у певній течії релігії, політики абощо.

НЕОФОБ /гр. neos - новий, phobos - страх/- ненависник усього

го нового, будь-яких новин у суспільному житті.

НЕОФОБІЯ /див. н е о ф о б/ - страх перед новинами, ненависть до них.

НЕПОТІЗМ /лат. nepos - племінник, внук/- обсадження посад родичами, протегування.

НЕПТУН /лат. Neptunus /-I. бог моря в стародавніх римлян / у греків Посейдон/, 2. планета Сонцевої системи /відкрита року 1846/, в 17 разів більша за Землю, навколо Сонця обігає за 164,8 року, навколо своєї осі обертається за 15 годин 40 хв/

НЕПТУНІЗМ /див. н е п т у н/ - напрям у геології, що виводить походження всіх гірських порід із намулу після біблійного все світного потопу.

НЕРВ /лат. nervus - сухожилок/ - пучок волокон, що відходять від нервового центру в одній оболонці й проводять подразнення від враженого місця до центру нервової системи та імпульси від центру до периферії організму /а н а т./.

НЕРВАЦІЯ /лат. nervus - сухожилок/- судинно-волокнисті пучки в листі рослин /б о т./.

НЕРВОВИЙ /див. н е р в/- дразливий, хворий на нерви.

НЕРВОВІСТЬ /див. н е р в/- вразливість, хвороба нервів.

НЕРВОЗНИЙ, див. н е р в о в и й
НЕРЕЇДА /гр. Nereis/- одна з п'ятдесятьох доньок бога морської тиші Нерея, морська ру -

салка /у грецькій мітології/.
НЕРИТОВА з о н а /гр. nēritēs - морська черепашка/- узбе - режна смуга моря /приблизно - до 200 м. глибини/.

НЕРПА /фін. norppa /- один із видів тюленів сибірських водних басейнів /з о о л./.

НЕРТУС /герм./- богиня землі в стародавніх германців.

НЕСЕСЕР /фр. nécessaire - потрібний/- коробка з туалетними речами /для гоління тощо/.

НЕТТО /іт. netto - чистий/-I. чиста вага товару /без пакування/, 2. чистий прибуток.

НЕФЕЛІН /гр. nephelē - хмара/ - мінерал, що складається з калію, кальцію, натрію тощо. /алюмінійна руда/.

НЕФЕЛОЛОГІЯ /гр. nephelē - хмара, logos - наука/- наука про хмари.

НЕФЛЯ /гр. Nephilaz nein - колючий/- один із видів тропічних павуків.

НЕФОРТУННО /лат./нещасливо, недоречно /в поведінці абощо/.

НЕФОСКОП /гр. nephos - хмара, voreō - дивлюсь/- прилад визначати напрям та швидкість руху хмар.

НЕФРАЛГІЯ /гр. nephros - нирка, algos - біль/- ниркова хвороба, ниркові кольки.

НЕФРОЗА /гр. nephros - нирка/ - дегенеративні зміни в нирках /м е д./.

НЕФРОЛІТІАЗА /гр. nephros -

нирка, lithos - камінь/-утворення камінців у нирках.

НЕФРОЛОГІЯ /гр. nephros- нирка, logos - наука/- наука про нирки.

НЕФРОПАТІЯ /гр. nephros - нирка, pathos - страждання/- загальна назва ниркових хвороб та дегенерації ниркової тканини.

НЕФРОТОМІЯ /гр. nephros - нирка, tome - розтин/- хірургічний розтин нирки.

НІБЕЛЮНГИ /стар.-герм. Nebel - туман, мряковиння/- І. у стародавній германській мітології - гноми, що охороняли зачаровані скарби, 2. назва поеми середньовічного германського епосу, побудованої на старогерманських сагах про нібелюнгів/І2ст/

НІБУ /яп./ - японська срібна монета /І карб. 40 коп./.

НІВЕЛІР /фр. niveau - рівень/- геодезичний прилад визначати різниці висот певних точок на земній поверхні.

НІВЕЛІРИ /див. н і в е л і р/- англійська політична партія за часів Кромвела, що вимагала загальної рівності для всіх громадян.

НІВЕЛЮВАТИ /фр. niveler /-І. ви значати різницю висот певних точок на земній поверхні, 2. зрівнювати, приводити до одного рівня, знижувати різниці в чомубудь.

НІВЕЛЯЦІЯ /фр./- І. виміри різниць висот кількох точок на місцевості, 2. вирівнювання/вза-

галі в будь-чому /.

НІВІОЗ /фр. nivôse з лат./- четвертий місяць/22 грудня до 22 січня/ французького революційного календаря

НІГІЛІЗМ /лат. nihil - ніщо/ - І. заперечення будь-яких етичних норм, естетичних принципів традицій, законів, думок тощо І. спосіб думання й поведінки нігілістів.

НІГІЛІСТ /лат. nihil ніщо, нічого/- прихильник чи послідовник нігілізму, представник російського руху другої половини І9 стол., що заперечував потребу чи вартість державного ладу, суспільства, релігії, моралі, етики, традицій, шлюбу, естетичних норм тощо /особливо поширилося це слово через роман Тургенєва "Батьки та діти" За наших днів прояви нігілізму є в так званім екзистенціалізмі.

НІГІЛІАНІЗМ /лат. nihil -ніщо/ - сектантська течія, що заперечувала історичне існування Христа як людини /І2 стол./.

НІГРОЗИНА /лат. niger - чорний/- штучно продукувана органічна чорна фарба.

НІГРОЛЬ /лат. niger - чорний/ - продукт дистиляції нафти/мастило для моторів/.

НІГРОМАНТІЯ /лат. niger - чорний, гр. mantela - ворожіння/чорна магія, чаклунство з допомогою "нечистої сили".

НІЕЛЬО /ит. niello - чернь/ -

малюнок тушшю на метали.

НІЄЛЮВАТИ /див. н і є л ь о /- вирізьбювати на метали зображення й заповняти їх тушшю.

НІЗАМ /ар./- організоване на європейський зразок турецьке військо.

НІКЕ /гр./- богиня перемоги в грецькій мітології /у римлян - Вікторія/.

НІКЕЛЬ /швед. nickel від імени Nikolaus /- хемічний елемент Ni, атом. вага 58,69, твердий неіржавний метал.

НІКЕЛІН /нім. Nickelin /- уживаний у виробництві реостатів стоп міді /56%/ , ніклю /24-31% і цинку /13-20%/.

НІКЕЛЮВАТИ /див. н і к е л ь / - покривати металеві вироби нікелем з метою убезпечення проти іржавлення.

НІКОЛЄВА п р и з м а /вл./призма з вапнистого скалинцю для пояснення з її допомогою явищ поляризації світла /винайшов її математик Николь/.

НІКОТИНА /фр. вл./- отрута, що є в листі тютюну /алькалоїд/, що діє на нервову систему /за ім'ям французького дипломата, що перший привіз тютюн до Франції/.

НІКСА /гр./- богиня ночі /у гр. мітології/.

НІКСИ /нім. Nixen /- водяні духи в стародавній німецькій демонології.

НІКОЛОПИ /гр. noktos - ніч,

брс - зір/- тварини, що крадуть бачать уночі, як удень.

НІКТОФТИ /гр. noktos - ніч phiton - рослина/- квіти, що розцвітають і пахнуть тільки вночі.

НІКТОФІОБІЯ /гр./- хоробливий страх уночі, в темряві.

НІМБ /лат. nimbus /- авреоля, сійво навколо голови святого /на церковних образах/.

НІМФА /гр. nimphē - наречена/ - одна з численних богинь природи в грецькій та римській мітології /лісова - Дріяда, річкова - Наяда, гірська-Ореада, морська - Нереїда/.

НІМФАЛІДИ /гр. nimphē - наречена/- вид метеликів з родини паличкорогів.

НІМФЕЯ /гр. nimphaia - належна до німф/- водяна лілея, латаття.

НІМФОМАНІЯ /гр. nimphē - на-речена, mania - пристрасть/ - надмірна статева хтивість у жінок.

НІЮБА /гр. вл./- дочка фригійського царя Тантала, обернута за зневагу богів у каменя після того, як дванадцятьох дітей були пробиті перед очима матері стрілами;символ матернього нещастя.

НІЮБІЙ /вл./- хемічний елемент /Ni/ , атом. вага 92,91, метал /також: колумбій - Co/.

НІПЕЛЬ /нім. Nippel з англ. nipple /- I. гумова пурка, що надыгається на металеву пурку

з різью, прилютовану до камери колеса самокатки, щоб напамповувати камеру, 2. металева кап суля з різью всередині, в яку загвинчують спицю колеса самокатки.

НІРАЛ /гол. neer - вниз/снасть, щоб опускати косі вітрила.

НІРВАНА /санс./"погасання"/ - повне заникання індивідуального життя людини, визволення її від усіх турбот і прагнень та злиття з божественною основою/в буддійській релігії/звідси:поринути в нірвану - зазнавати цілковитого спокою, ракувати.

НІСАН /гебр./- перший місяць у єврейському календарі, укладеному відповідно до обертання місяця.

НІСТАГМА /гр. nystagma - сон/- конвульсивне здригання очей.

НІТОН /лат. nitere - блищати/- хемічний елемент /Nt/, атомова вага 222, інертний радіоактивний газ.

НІТРАТИ /гр. nitron - салітра/- солі нітратної /азотної/ кислоти.

НІТРАЦІЯ /гр. nitron - салітра - обробіток речовин нітратною, /азотною/ кислотою.

НІТРИДИ /гр. nitron - салітра eidov - вид/- сполука металів або металоїдів з азотом.

НІТРИЛІ /гр. nitron - салітра/- безкисневі хемічні сполуки.

НІТРИТ /гр. nitron - салітра / - сіль нітритної /азотистої/ ки слоти.

НІТРИФІКАЦІЯ /гр. nitron - салітра, лат. facere - робити/утворення нітратної кислоти та салітри з амоніяку в землі під впливом особливих бактерій.

НІТРО... /гр. nitron - салітра - у складених словах указує на зв'язок даного поняття з азо - том.

НІТРОБАКТЕРІЇ /лат. nitron - салітра, bactēria - паличка/-нітратні мікроби, що перетворюють амоніак та органічні нітратні сполуки /в ґрунті/на салітру.

НІТРОБЕНЗОЛЬ /див. н і т р о + б е н з о л ь / - вродукт від діяння нітратною та сульфатною кислотами на бензол /течна речовина, отрута/.

НІТРОГЕН /лат./- а з о т.

НІТРОГЛЦЕРИНА /див. н і т р о ... + г л і ц е р и н а / - вибухова олія, що її добувають, діючи нітратною кислотою на гліцерину / $C_3H_5(O.NO_2)_3$

НІТРОДИНАМІТ /див. н і т р о + д и н а м і т / - вибухова речовина.

НІТРОКАЛЬЦИТ /див. н і т р о + к а л ь ц и т / - салітра, що її складниками бувають вода й вапно.

НІТРОЛЕУМ /гр. nitron - саліт-

ра, лат. oleum - олія, мастило/
- див. н і т р о г л і ц е -
р и н а .

НІТРОМЕТР /див. н і т р о м е -
т р і я/- прилад визначати кі-
лькість азоту в хемічних спо-
луках.

НІТРОМЕТРІЯ /гр. nitron - сали-
тра, metreб - міряю/- способи
визначати кількість азоту в хе-
мічних сполуках.

НІТРОНАФТАЛІНА /гр. nitron -са-
літра, + н а ф т а л і н а / -
оброблена з допомогою нітрат-
ної кислоти нафталіна, уживана
у виробництві фарб та вибухо-
вих речовин.

НІТРУВАННЯ - сполука речовин з
нітратною кислотою.

НІФЕ / Ni - нікель, Fe - залізо/
- геофізикальна назва ядра
Землі.

НІХРОМ /нікель-залізо-хром/ -
стоп нікелю /60-80%, заліза/4 -
7%/ і хрому /20%/, що не окси-
дується й використовується у
виробництві спіралей електрич-
них печей, реостатів тощо.

НІЦШЕАНЕЦЬ - послідовник чи
прихильник ніцшеанства.

НІЦШЕАНСТВО /вл./- філософські
погляди німецького філософа Ні-
цше /1844-1900/ про походження
етики та ідей з вітальності, та
кож про надлюдину й мораль си-
ли.

НІША /фр. niche /- заглибина в
мурі, де ставлять бюсти, ста-
туї тощо.

НОБЕЛЕВА н а г о р о д а -що-

річна нагорода /140.000 швед -
ських корон/ за найвидатніші
праці з літератури чи науки, що
її видають з відсотків на ка-
пітал, заповіджений для цієї
мети від шведського інженера
Нобеля /1833-1896/, винахідни-
ка динаміту /видається щороку
5 нагород/.

НОБІЛІ /лат. nobilis - вельмож-
ний/- представники вельможного
урядового панства в стародав-
ньому Римі; г в а р д і я н о-
белів - почесна гвардія з ка-
толицької аристократії при па-
пі римському.

НОБІЛІТА /іт. nobilita з лат./
- ґатунок напівшовкової ткани-
ни.

НОБІЛІТАЦІЯ /див. н о б і л і /
- надання шляхетського титулу.

НОБІЛІТЕТ /лат. nobilis - шля-
хетний/- вищий стан, верхівка
суспільства.

НОВАЦІЯ /лат. novatio - онов-
лення, зміна/- I. новини, 2. об-
мін старих зобов'язань на но-
ві./к о м./.

НОВЕЛЕТА /іт./- музичний твір
вільної форми.

НОВЕЛІ /лат. novelle leges -
нові закони/- доповнення до
збірки законів абоощ, напр. Юс-
тиніанові н о в е л і .

НОВЕЛІСТ /іт. novellista /-ав-
тор новель, письменник, що пи-
ше малі оповідання, новелі.

НОВЕЛЯ /іт. novella /- коротке
оповідання з яскравим виявом
основної тенденції, найкорот -

шим описом подій, без детально-го опису характеристик та зосере-дження уваги на внутрішньо-психологічних конфліктах.

НОВМЕН /гр. noumenon /- непі-знаванна "річ у собі" в агно-стицистичній філософії Канта, що твердить про неможливість пізнання об'єктивного світу з допомогою людських відчуттів.

НОВМЕНАЛЬНИЙ /див. н о в м е н /- надчуттєвий, неприступний пізнанню й сприйманню з допомо-гою людських відчуттів.

НОГАЄЦЬ -представник тюрксько-татарського народу на Кавказі, /колись татари на півдні Укра-їни/.

НОЕТИКА /гр./- теорія пізнання /г н о с е о л о г і я/.

НОЗЕАН /вл./- вулканічного по-ходження мінерал попелястого кольору.

НОЗЕМА /лат. Nosema apis /-па-разитарний споровик, що спри-чиняє заразливу хворобу в шов-копрядів та бджіл - н е з е - м а т о з у.

НЕЗЕМАТОЗА, див. п е б р и н а

НОЗОГЕНІЯ /гр. nosos - хвороба, genes - рід/- походження хво-роби.

НОЗОГРАФІЯ /гр. nosos - хворо-ба, grapho - пишу/- опис хво-роб.

НОЗОЛОГІЯ /гр. nosos - хвороба, logos - наука/- наука про хво-роби, їх виникання, причини та прикмети.

НОЙЗІЛЬБЕР /нім. Neusilber - нове срібло/- стоп з міді,цин-ку й ніклю, що зовні схожий на срібло.

НОКАВТ /англ. knockout /- адар, що валить з ніг супротивника, вирішний удар у боксі, коли пе-реможений /нокавтований/ не може стати на ноги протягом 10 секунд і з цим програє змаг.

НОКАВТУВАТИ /див. н о к а в т /- завдати вирішного удару парт-нерові в боксі.

НОКДАВН /англ. knock-down /- збитий додолу, повалений уда-ром /бокс/.

НОКТАМБУЛІЗМ /лат. nox - ніч, ambulare - гуляти/- ходіння у сні /див. с о м н а м б у - л і з м/.

НОКТАМБУЛІСТ /див. н о к т а м б у л і з м/- людина, що хо-дить уві сні /х в о р./.

НОКТУЛІЙ /вл./- бог ночі в римлян.

НОКТУРЛЯБІЙ /лат./- градусний лук для визначення висоти по-лярної зірки.

НОКТЮРН /фр. nocturne з іт./-- 1. музичний твір мрійного ха-рактеру, 2. літературний твір з описом нічних настроїв, ніч-них сцен.

НОМА /гр. nome - роз'їдання/ - гангрена на щоці /водяний пі-стряк/, що буває як ускладнен-ня в дітей після шкарлатини а-бо кору.

НОМАДИ /гр. nomas /- кочовики,

коцюві народи /скотарі, цигани/
НОМАРХ /див. н о м а р х і я/
начальник адміністративної округи в стародавній Греції/.

НОМАРХІЯ /гр. номос - закон, archē - влада/- одиниця адміністративно-територіяльного поділу в стародавній Греції.

НОМЕНКЛЯТУРА /лат. nomenclatura /- назви з ділянки науки, техніки, мистецтва тощо.

НОМИ /гр. номос - закон/- І. писні на пошану Аполлона в стародавній Греції, 2. адміністративні одиниці в стародавній і сучасній Греції та в стародавньому Єгипті.

НОМІНАЛ /лат. nomi - іменний/- номінальна ціна, позначена на товарі ціна.

НОМІНАЛІЗМ /лат. nomina - назви, імена/- І. напрям у середньовічній філософії, що визнавав ідеальне існування в людському думанні узагальнених назв, яким реально ніщо не відповідає, 2. напрям у політичній економії, що визнає залежність вартости грошей від відповідного державного закону, а не від кількості в них металу.

НОМІНАЛІСТ /лат./- послідовник н о м і н а л і з м у, схоласт.

НОМІНАЛЬНИЙ /лат. nominalis - іменний/- І. відповідний до назви, 2. такий, що існує тільки в назві; н о м і н а л ь - н а заробітна платня - грошева платня, не обчислена на її купівельну спроможність.

НОМІНАТИВ /лат. nominativus /-

називний відмінок у латинській мові /г р а м./.

НОМІНАЦІЯ /лат. nominatio /- надання титулу, призначення на посаду.

НОМІНУВАТИ /див. н о м і н а ц і я/- призначати на посаду, надавати звання, титул.

НОМОГЕНЕЗА /гр. nomos - закон, genesis - походження/- напрям в еволюційній теорії /основоположник Берг/, що запечує Дарвінів природний добір, вважаючи еволюцію організмів за телеологічний процес /цілеспрямованість/.

НОМОГРАМА /гр. номос - закон, graphma - запис/- рисунок, що дає можливість розв'язувати, не обчислюючи, математичні рівняння.

НОМОКАНОН /гр. номос - закон, kanon - правило/- збірник постанов соборів православної церкви.

НОМОГРАФІЯ /гр. номос - закон, graphē - пишу/- теорія складання графічних таблиць для розв'язування математичних рівнянь без обчислень.

НОМОКРАТІЯ /гр. номос - закон, kratos - влада/- система державного ладу з формальним додержанням законности.

НОНА /лат. nona - дев'ята /- І. дев'ятий тон діатонічної гамми, також інтервал між першим і дев'ятим тоном цієї гамми, 2. віршова строфа на дев'ять рядків.

НОНЕТА /іт. nonetto /- музичний твір на дев'ять інструментів.

НОНИ /лат./- сьомі числа місяців: березня, травня, липня, жовтня та п'яті числа решти у стародавньоримському календарі місяців.

НОНІДІ /фр. nonidi з лат. nonus - дев'ятий, dies - день/ - дев'ятий день кожної декади у французьким революційним календарі.

НОНІЙ, див. н о н і ю с.

НОНІОС /порт. ім'я Nonez /рухома поділкована лінійка на масштабній приладі /див. в е р н ь е р/ - що дає можливість точно виміряти дрібні частки за масштабом.

НОНПАРЄЛЯ /фр. la nonpareille/ - дрібний друкарський шрифт/6 пунктів/.

НОНСЕНС /англ. nonsense з лат. non не, sensus глузд, сенс/ - нісенітниця, абсурд, дурнота, безглуздя, недоречність, не доладність.

НООЛОГІЯ /гр. noos - розум, logos - наука/ - наука про чистий розум, чисті поняття, про розуміння творчого, духового життя.

НОРД /нім. Nord /- північ/географічне/.

НОРІЯ /есп. noria - криниця/ - машина подавати воду для зрошування полів.

НОРМА /лат. norma /- мірило ,

певний розмір, певна кількість, взірць, правило, припис, що в його махах треба діяти.

НОРМАЛІЗАЦІЯ /див. н о р м а/ -

І. установлення норм /у будь-якій галузі діяльності/, 2. урегулювання стану, або що.

НОРМАЛЯ /лат. normalis - простопадний/ - проста лінія, що є під простим кутом до лінії дотичної або до площини і проведена через точку дотику /г е - о м./.

НОРМАЛЬНИЙ /лат. normalis - простопадний/ - І. природний, правильний, відповідний до визначених норм, зразковий, 2. простопадний /г е о м./, 3. загальноприйнятий, 4. психічно-здоровий.

НОРМАНИ - тубільці Скандинавії за середньовіччя.

НОРМАНІСТИ /див. н о р м а - н и/ - прихильники теорії про походження Руси від норманів, варягів.

НОРМАТИВ, див. н о р м а.

НОРМАТИВІЗМ /лат. normatio - впорядкування/ - сучасний напрям у соціології, що встановлює системи політичних, етичних, естетичних тощо норм і вартостей.

НОРМАТИВНИЙ /див. н о р м а - т и в і з м/ - той, що встановлює норми, закони, правила, тощо, напр., нормативний курс граматики.

НОРМУВАТИ /див. н о р м а/ - ви-

робляти, складати, встановлювати норми.

НОСОЛОГІЯ, див. н о з о л о г і я.

НОССА /сканд./- богиня грації, краси у скандинавській мітології.

НОСТАЛГІЯ і НОСТАЛЬГІЯ /гр. nostos - вороття, algos - біль/- тяжка туга за батьківщиною.

НОСТРИФІКАЦІЯ /лат./- визнання здобутого в чужій державі диплому з вищої школи або наукового ступня.

НОТА /лат. nota - знак, позначка/- І. музичний знак, що означає висоту тону та його тривалість, 2. урядовий лист до уряду іншої держави.

НОТАБЕНЕ /лат. nota bene -затям добре/- заввага при тексті книги, рукопису абощо з метою звернути особливу увагу на дане місце /позначається літерами ≡ NB /.

НОТАБЛІ /фр. з іт. notable -видатний/- почесні особи, що їх визначав король Франції; звідси: збори нотаблів - збори, що їх скликав король Франції з почесних представників шляхетства, від церкви та від 3-го стану /перші - 1369 р., останні - 1788; пізніше: представники з колоніяльного населення при колоніальній владі.

НОТАЛГІЯ /гр. nōton - спина, algos - біль/- біль у спині.

НОТАР /лат. notarius - писар/- управнена від державного у-

ряду особа, що має право стверджувати юридичні акти /заповіти, угоди, доручення, копії документів тощо/.

НОТАРІОС, див. н о т а р.

НОТАРІАЛЬНИЙ /див. н о т а р/- засвідчений у нотаря, належний до нотаріату; н -на к о н т о р а/- установа, де урядує нотар.

НОТАРІЯТ - контора, де урядує нотар.

НОТАТКИ /див. н о т а/- завваги, стислий запис змісту почутого або перечитаного.

НОТАТНИК /див. н о т а/- зшиток для записів, завваг, нотаток.

НОТАЦІЯ /лат. notatio - заввага - І. заввага, догана, 2. умовні знаки для скороченого позначення певних понять.

НОТЕС, див. б л ь о к н о т.

НОТИФІКАЦІЯ /лат. notificare /- І. повідомлення від уряду урядові іншої країни про певні заходи міжнародної ваги, 2. повідомлення про опротестування векселя.

НОТОГРАФ /лат. nota - знак, grapho - пишу/- прилад, що записує виконувану на музичному інструменті п'єсу.

НОТОГРАФІЯ /лат. nota - знак, grapho - пишу/- запис виконуваних на музичних інструментах п'єс; 2. запис мелодій нотними знаками.

НОТОРИЧНИЙ /лат./- загальнови-

домий, розголошуваний, явний.
НОТУВАТИ /див. н о т а ц і я/-
записувати, завважувати.

НУБІЙЦІ - африканський народ,
що живе між Єгиптом і Абесіні-
єю /в Нубії/.

НУГА /фр./- цукерки з горіхів,
мигдалю та цукру.

НУДИЗМ /лат./- погляд, що лю-
дина заради здоров'я мусить хо-
дити голою, також практичне до
держання цього погляду.

НУДИСТИ - секта послідовників
н у д и з м у.

НУКЛЕОНА /лат. nucleus - ядро,
від нух - горіх/- фосфороміст-
кий білок яйця, взагалі багаті
на фосфор органічні речовини
клітинних ядерць.

НУКЛЕОЛІТИ /лат. nucleus - ядро
lithos - камінь/- скам'янілі
морські п'явки.

НУКЛЕОПРОТЕЇДИ /лат. nucleus -
ядро, гр. protos -перший, eidos -
вид/- сполуки нуклеїнових ки-
слот з білками в клітинних яд-
рах рослин і тварин.

НУЛІФІКАЦІЯ /лат. nulificatio -
знищення/- скасування /розпо-
рядженням уряду/ чинности гро-
шевих знаків.

НУЛІФІКУВАТИ - скасовувати, а-
н у л ю в а т и.

НУЛЬ /лат. nullus - ніякий/-
І. цифра "0", що означає від-
сутність будь-якої величини а-
бо являє собою межу між додат-
ними й від'ємними числами в
математиці, 2. точка, від якої

починаються поділки на машта-
бах, термометрах, деяких інших
приладах, 3. ніщо.

НУМЕР /лат./- число.

НУМЕРАЦІЯ /лат. numeratio / -
І. позначення числами предме-
тів, 2. частина аритметики, що
охоплює способи позначати чис-
ла цифрами.

НУМЕРУВАТИ - позначати числами
предмети, ставити номери на ре-
чах, предметах.

НУМІДІЙЦІ - стародавній народ
на північному березі Африки.

НУМІЗМАТ /див. н у м і з м а -
т и к а/- збирач, колекціонер,
або дослідник старовинних мо-
нет, медалей тощо.

НУМІЗМАТИКА /гр. numisma - мо-
нета/- наука про монети, меда-
лі тощо, про їх історію, сим-
воліку тощо.

НУНЦІЙ /лат. nuntius /- папсь-
кий посол /до чужої країни/.

НУТАЦІЯ /лат. nutatio - коли-
вання/ - І. періодичні відхили
земної осі в наслідок пересу-
вання площини орбіти Місяця /а
с т р./, 2. обертовий рух дея-
ких органів рослин у процесі
їх росту, в наслідок нерівно-
мірного росту з різних боків
/б о т./, 3. коливний рух осі
обертового тіла /м е х./ ; 4.
мимовільне кивання головою в
наслідок хвороби.

НУТЧ-ФІЛЬТР - найпростіший вид
фільтру.

НЮ /фр. nu - голий/- намальо -

вані голі людські фігури.	гічних міркуваннях, тощо.
НЮАНС/фр. nuance /- відтінок, ле-	НЮТА /нім. Nut /- заклепка.
дві помітна різниця у звуках, у	НЮТУВАТИ /див. н ю т а /- за -
кольорах, фарбах, думках, логіч-	клепувати.
них міркуваннях тощо.	
НЮАНСУВАТИ /фр. nuancer /- від-	НЬЯМ-НЬЯМ - ясношкірі східньо
тіняти, робити ладві помітні	суданські мішанці з муринів та
відтінки в кольорах, голосі, ло-	інших племен хамітської раси.

О' - при ірландських прізвищах указує на шляхетське походження, напр., О'Нейл - Нейлів син, /"Нейленко" по-українському/.

ОАЗА /гр. oasis з єгип./- місце серед пустелі, де є рослинність, вода.

ОБАНІ - японська золота монета

ОБДУКЦІЯ /лат./- дослідження трупа з метою визначити причину смерті та внести висновки в судовий протокол.

ОБЕЛІСК /гр. obeliskos /- високий чотиристоронній звужуваний догори шпильчастий кам'яний монумент /стовп/ у стародавніх єгиптян.

ОБЕР... /нім. ober - головний, старший/- у складених словах означає "головний", "старший", напр., "о б е р п о л і ц м а й с т е р".

ОБЕР'ЄГЕР /див. о б е р... + е г е р/- старший стрілець.

ОБЕРКОНДУКТОР /див. о б е р... + к о н д у к т о р/- старший кондуктор /на залізниці/.

ОБЕРЛАНДГЕРІХТ /нім. Oberlandgericht /- найвищий суд у Німеччині.

ОБЕРОН /нім. Oberon /-І. лісовий цар, цар лісових духів/демонол./, 2. супутник планети Уран /а с т р./.

ОБЕРПРОКУРОР /див. о б е р... + п р о к у р о р/- головний прокурор.

ОБЕРТОН /нім. Oberton /- то -

ни, що виникають при звучанні основного тону, але з часто - тою коливання хвилі вдвоє, троє і т. д. більшою, ніж в основ - ному тоні /обертони надають характеристичного відтінку звучанню голосу або інструменту.

ОБ'ЄКТ /лат. objectum -предмет/- 1. все, що існує поза суб'єктом, 2. предмет спостережень, пізнання, обмірковування, 3. додаток іменниковий у граматиці.

ОБ'ЄКТИВ /лат. objectum - предмет/- система скерованих на предмет скелець в оптичних приладах.

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ /лат./-безсторонність міркувань.

ОБ'ЄКТИВІЗАЦІЯ /див. о б' е к т - І. перетворення суб'єктивного змісту свідомості /відчуття на об'єкт /предмет/ сприймання /ф і л./; 2. прояв волі як абсолютного буття в явищі /емпіричній дійсності, Шопенгауер/.

ОБ'ЄКТИВІЗМ /див. о б' е к т /- незалежний від будь-яких впливів, особистих упереджень, почуттів чи нахилів спосіб міркування про об'єкт на підставі лише його /об'єкта/ прикмет.

ОБ'ЄКТИВНИЙ /див. о б' е к т /- І. безсторонній, вільний від упереджень, почуттів, нахилів спосіб міркування, 2. той, що існує незалежно від свідомості суб'єкта, притаманний об'єктові, о-на д і й с н і с т ь -- усе, що існує поза суб'єктом;

о-на і с т и н а - пізнання, що відповідає прикметам об'єкта.

ОБ'ЄКТИВНІСТЬ /див. о б' є к т - I. безсторонність, неупередженість, 2. міркування відповідно до прикмет об'єкта.

ОБКОНІЧНИЙ /лат. conus /- той, що має форму перекинутого вершком донизу конуса.

ОБЛІАТКА /лат. oblatus /- I. коржик для причастя в католицькій та лютеранській церкві, 2. крапля клею заліпляти коверт, 3. порошок в оправі, що його приймає хворий.

ОБЛІГАТ /ит. obligatus /- музичний інструмент або співак, що виконує основну мелодію п'єси.

ОБЛІГАЦІЯ /лат. obligatio - зобов'язання/- I. зобов'язання/- 2. державні цінні папери з установленим відсотком, що його одержує власник облігації в певний термін.

ОБЛІГАЦІОНЕР /див. о б л і г а ц і я/- власник облігації.

ОБЛІГО /ит. oblige - борг, повинність, зобов'язання/- I. сума вексельних боргів підприємства, 2. банкова рахункова книга заборгованості векселедавців.

ОБЛІТЕРАЦІЯ /лат. obliteration - припинення/- заростання порожнин в органах тіла /м е д./, 2. сплющення судинних клітин у деревнині, дубкові або плодах, 3. невідтиснені в тексті окремі літери /д р у к./.

ОБЛІТЕРУВАТИ /див. о б л і т е р а ц і я/- I. викреслювати, касувати, 2. заснічувати /м е д./

ОБМУНДИРУВАННЯ /нім./- I. видача воякові одягу, 2. військовий одяг, уніформа.

ОБМУНДИРУВАТИ - видати воякові належний одяг, уніформу тощо.

ОБОЛЬ /гр. obolos /- срібна монета в стародавній Греції /шоста частина драхми/.

ОБРАСОМИТИ в і т р и л а /гол/- поставити вітрила під протим кутом до напрямку вітру.

ОБРИ, див. а в а р и.

ОБРОГАЦІЯ /лат. obrogatus /вимога змінити або скасувати закон.

ОБРОСУМ /лат./- щире золото.

ОБСЕКВЕНТНИЙ /див. о б с е к в е н ц і я/- слухняний, стараний, запобігливий.

ОБСЕКВЕНЦІЯ /лат. obsequentia /- I. стан послушництва в монастирі, 2. монастирський карцер для порушників.

ОБСЕРВАТОР /лат./- спостережник, оглядач.

ОБСЕРВАТОРІЯ /лат. observare - спостерігати/- установа для наукових спостережень та досліджень явищ природи: астрономічних, сейсмічних, метеорологічних, магнетних тощо.

ОБСЕРВАЦІЙНИЙ /див. о б с е р в а ц і я/- спостережний, споглядальний /пункт/.

ОБСЕРВАЦІЯ /лат. observatio -

спостереження/- спостерігання, огляд.

ОБСЕРВУВАТИ /лат. *observare* - спостерігати/- оглядати, спостерігати, пильнувати.

ОБСИДІАН /лат. *obsidianus* /- вулканічного походження мінерал /подібний до скла/.

ОБСИДІАНОВИЙ п о р ф і р /див. о б с и д і я н/- суміш обсидіану із скалинцем.

ОБСКУРАНТ /лат. *obscurans* -затемнювальний/- прихильник або послідовник обскурантизму, ворог науки, мракобіс; назадник.

ОБСКУРАНТИЗМ /див. о б с к у р а н т/- вороже ставлення до науки, прогресу, до культурно-освітніх заходів; мракобісся.

ОБСКУРАЦІЯ /лат. *obscurans* -затемнювальний/- затемнення.

ОБСТЕНІТИ /гол./- поставити вітрила в позиції для руху корабля назад.

ОБСТИПАЦІЯ /лат. *obstipatio* /- закріп шлунку.

ОБСТРУКТИВНИЙ /див. о б с т р у к ц і я/- належний до обструкції, дезорганізаційний, гальмівний.

ОБСТРУКЦІОНІЗМ /див. о б с т р у к ц і я/- тактика гальмування справи.

ОБСТРУКЦІОНІСТ, ОБСТРУКТИВІСТ /див. о б с т у к ц і я/- особа, що чинить обструкцію.

ОБСТРУКЦІЯ /лат. *obstructio* -перешкода/- гальмування спра

ви, ухвал на зборах, у парламентах або з допомогою тактичних засобів, напр., здійснення гамору, виголошення довгих і зовсім несутніх промов тощо.

ОБТУРАТОР /фр. *obturateur* з лат./- прилад у гарматах, що ущільнює замок і не пропускає через нього газів.

ОБЦІАС /нім. *Absatz* /- закаблук, підбор.

ОВАЛ /фр. *ovale* з лат. *ovum* - яйце/- замкнена лінія яйцюва-тої форми.

ОВАЛЬНИЙ /див. о в а л/- видовжено-округлий, той, що має форму овалу.

ОВАРИН /лат. *ovarium* - яєчник/- ліковий препарат з яєчника.

ОВАРІОТОМІЯ /лат. *ovo* - яйце, *tomé* - розтинаю/- хірургічне видалення яєчників у жінок.

ОВАРІЯЛЬНИЙ /див. о в а р и н /- яєчниковий /м е д./.

ОВАЦІЯ /лат. *ovatio* - радощі, тріумф/- прилюдний, бурхливий вияв захоплення, тріумфу; бурхливі оплески.

ОВЕНІЗМ /вл./- соціологічна теорія Роберта Овена /вимоги: кооперація, участь робітників у розподілі прибутків, зменшення тривалості робочого дня тощо/.

ОВЕРЛОН /гол. *overloon* /- горішній чардак на кораблі.

ОВЕРСТАГ /гол. *overstaad* /- зміна напряму корабля проти вітру.

ОВИ /лат. *ovo* - яйце/- яйцюва-

тої форми о р н а м е н т.

ОВОГЕНЕЗА /лат. ovum - яйце, Ge-
pavis - походження/- процес
творення жіночих статевих клі-
тин /б і о л./.

ОВОСКОП /лат. ovum - яйце, гр.
skopeō - дивлюсь/- електрич-
ний прилад просвітлювати куря-
чі яйця з метою визначення їх
свіжости.

ОВУЛЯЦІЯ /лат. ovum - яйце/пе-
риодичний вихід яйця з яєчника
/ф і з і о л./.

ОГИР і ОГЕР /тур./- жеребець.

ОД /ісл. з герм. Odin /- випро-
мінювана з людського тіла сила
чуття, властива нервовим людям.

ОДА /гр. ödē /- 1. ліричний у
стародавніх греків вірш для
хорового співу, 2. ліричний
вірш, що виражає врочисте під-
несене почуття з нагоди видат-
ної події або вихвалання ви-
датної особи, 3. музичний вро-
чистий твір, присвячений ви-
датній особі або події.

ОДАМАШОК /вл./- продукована в
Дамаску /спочатку/ шовкова тка-
нина.

ОДАЛІСКА /фр. odalisque із тур
odalik /- покоївка в гаремі ;
вродлива невільниця.

ОДЕКОЛЬОН /фр. eau de Cologne -
"кельнська вода"/- запашна теч
на речовина /розчин запахних
етерних олій у спирті/ для ту-
алети /винайдена в Кельні у ІВ
столітті, тепер відома по всіх
країнах світу /.

ОДЕЛЬСТІНГ /норв. odelsting /-

нижня палата стортингу /нор --
везького парламенту/, верхня -
л а н т и н г./див. с т о р -
т и н г/.

ОДЕОН /гр. odeion /- округлої
форми будинок, де відбувалися
змагання співців, поетів та му-
зик у стародавній Греції.

ОДЖГА /інд./- чаклун, ворожит
у стародавніх індусів.

ОДИН /герм. Odin /- головний
бог, також бог війни й перемо-
ги, захисник загинлих у битвах
героїв /у стародавній сканді -
навській мітології/.

ОДИОЗНИЙ /лат. odiosus - осо-
ружний/- гостро заперечний, е-
соружний, прикрий, небажаний.

ОДИССЕЙ /вл./- головний герой
Одіссеї, епічної грецької пое-
ми /ІХ стол. до Хр./.

ОДИССЕЯ /гр. Odysseus /-І. Го-
меровою поема про повернення О-
діссея до Ітаки /по війні з
троянцями/ та про пригоди його
під час мандрівки, 2. пригоди -
цька мандрівка, довга подорож
з численними пригодами.

ОДОГРАФ /гр. hodov - дорога,
graphō - пишу/- електричний
прилад, що автоматично зарисо-
вує на мапі шлях, що його пе-
реходить корабель.

ОДОЛЬ /гр. odus - зуб, лат. o-
leum - олія/- масть для чи-
щення зубів.

ОДОМЕТР /гр. hodov - дорога, me-
treō - міряю/- прилад, що об-
числює шлях перебігу колеса за
числом його /колеса/ обертів.

ОДОНТАГОГ /гр. odus - зуб/зубні обценьки.	ОДОНТОТЕХНІКА /гр. odus - зуб, + т е х н і к а/- техніка виготовлення штучних зубів.
ОДОНТАГРА /гр. odus - зуб, ag - жертва, здобич/- ревматизм зубів.	ОДОНТОТРИМА /гр. odus/odontos/- зуб/- зубний порошок.
ОДОНТАЛГІЯ /гр. odus - зуб, al - гов - біль/- зубний біль.	ОДОРІМЕТР /див. о д о р и м е т р і я/- прилад визначати силу запаху.
ОДОНТИНА /гр. odus - зуб/-зубний порошок, виготовлений на етеровій олії.	ОДОРІМЕТРІЯ /лат. odor - запах гр. metreib - міряю/- способи визначати силу запаху ароматних речовин.
ОДОНТИТ /гр. odus - зуб/- запалення зубного тіла.	ОЗИ /швед./- вузькі довгасті з нанесеного льоду горби.
ОДОНТИЯТРІЯ /гр. odus зуб, ia - trea - лікування/- наука про лікування зубів.	ОЗІРИС /ег./- бог родючости, сонця й потойбічного життя в стародавніх єгиптян.
ОДОНТОГЕНІЯ /гр. odus - зуб, ge - nesiv - народження/- поява зубів.	ОЗОКЕРИТ /гр. озб- пахну, ке - гов - віск/- смолистий мінерал що має запах гасу / уживається у виробництві штучного воску/.
ОДОНТОЇДНИЙ /гр. odus - зуб, eidos - вид/- зубоподібний.	ОЗОН /гр. озбп - запашний/-алотропна відміна кисню /O ₃ /, сильний оксидатор /утворюється при електричних виснагах під час грозовиці, також під дією ультрафіолковим промінням на кисень./.
ОДОНТОЛІТ /гр. odus - зуб, lithos - камінь/- 1. зубний камінь, винний, 2. мамутові або мастодонтові ікла, що їх обробляють мідними солями для прикрас.	ОЗОНАТОР /див. о з о н/- 1. прилад добувати з кисню озон, 2. прилад відсвіжувати повітря.
ОДОНТОЛОГ /гр. odus - зуб, logos - наука/- знавець науки про хвороби зубів.	ОЗОНОМЕТР /гр. озбп - запашний metreib - міряю/- прилад визначати кількість озону в повітрі
ОДОНТОЛОГІЯ /гр. odus - зуб, logos - наука/- наука про будову, хвороби та лікування зубів	ОЗОНУВАТИ /див. о з о н/- відсвіжувати повітря озоном.
ОДОНТОРАГІЯ /гр. odus - зуб, rheb - течу /- кровотеча із зубної порожнини.	...оїд /гр. eidos - вид/-у закінченнях складених слів означає подібність, напр., а н т -
ОДОНТОРНІТ /гр. odus - зуб, orniv - птах/- вимерлий птах, що мав зуби на щелепах.	

р о п о ї д /подібна до людини мавпа/.

ОЇДІЇ /лат. *oidium* з гр. *οιδιον* - яйце, *eidos* - вид/- овалної форми клітини, що утворюються в наслідок розпаду грибового міцелію і стають засобом розмноження.

ОЇДНОМ /див. о ї д і ї/- попелиця, хвороба на винограді, що її спричиняють паразитичні гриби.

ОЙКУМЕНА, див. е к у м е н а.

ОЙКОЛОГІЯ, е к о л о г і я

ОЙДРУК /англ. *oil* - мастило/- спосіб друкувати олійними фарбами.

ОЙНЕРОМАНТІЯ /гр. *μαντεία* - ворожіння/- ворожіння на снах.

ОЙРАТИ /вл./- тюркське плем'я в сибірських горах /Алтай/.

ОКАЗІЙНИЙ, ОКАЗІОНАЛЬНИЙ /лат. *occasionalis* - випадковий/- випадковий, принагідний.

ОКАЗІОНАЛІЗМ /лат. *occasionalis* - випадковий/- метафізична теорія /І7 стол./, що пояснювала взаємини душі з тілом через безпосереднє втручання Бога.

ОКАЗІЯ /лат. *occasio* - випадок - випадок, нагода, пригода.

ОКАПІ /афр. *osapi* /- відкрита в 1900 р. африканська тварина з родини жираф, але з коротшою шиєю й коротшими ногами.

ОКАРИНА /іт. *ocarina* /- череп'яний музичний інструмент, зву-

чанням подібний до сопілки.

ОКЕАН /гр. *Ὠκεανος* - бог моря - суцільний водний масив, що оточує весь суходіл земної кулі.

ОКЕАНІДИ /гр./- доньки Океана - носачки /бога моря/, морські русалки /в грецькій мітології/.

ОКЕАНІЙЦІ - мешканці островів Океанії.

ОКЕАНІЯ /гр./- острівна частина Австралії.

ОКЕАНОГРАФІЯ /гр. *Ὠκεανος* без межне море, *γραφω* - пишу/морезнавство, частина фізичної географії.

ОКІГРАФІЯ, див. с т е н о - г р а ф і я.

ОКЛЮЗІЯ /лат. *occlusus* - закритий/- властивість деяких металів згущувати на своїй верхній велику кількість газів або вбирати їх /ф і з./.

ОКРЕОЛЬ /фр./- гатунок лікеру

ОКСАЛАТИ /гр. *οξυς* - кислий, *hals* - сіль/- солі та етери оксалатної /шавелевої/кислоти /х е м./.

ОКСАЛІЙ /гр. *οξυς* - кислий, *αρ(αλ)qali* - сода/- подвійний оксалатно-кислий калій.

ОКСАМІД /гр. *οξυς* - кислий + *αμίδ* - нерозчинний порошок - органічний складник оксалатної кислоти.

ОКСЕЛЕНТУВАТИ /фр. з іт./- супроводити, підпомагати /у співі/.

ОКСИБАЗИ /гр. охув - кислий, basis - основа/- оксиди, що являють собою основу певної хемічної сполуки.

ОКСИГЕМОГЛЮБІН /гр. охув - кислий, haema - кров, globus - куля/- сполука гемоглобіну з киснем у дихальних органах.

ОКСИГЕН /н.-лат. oxigenium - кисень, із гр. охув - кислий, genes - рід/- кисень.

ОКСИГЕНІТ /н.-лат. oxigenium - кисень/- суміш із бертолетової соли, манган-пероксидаду й вугільного пороху, з якої добувають кисень для освітлення в кінотехніці.

ОКСИГІДРОГЕН /гр. охув - кислий, hidor - вода, genes - рід - суміш водню киснем.

ОКСИГОН /гр. охув - гострий, gonia - кут/- гострокутник.

ОКСИДАЗИ /гр. охув - кислий /- оксидаційні ферменти рослинних і тваринних організмів.

ОКСИДАЦІЯ /гр. охув - кислий/- 1. хемічна сполука речовин із киснем, 2. штучний обробіток киснем поверхень металевих речей, щоб забезпечити їх проти іржавлення та надати їм гарного вигляду.

ОКСИДИ /гр. охув - гострий, кислий/- сполуки речовин з киснем /х е м./.

ОКСИДОМЕТРІЯ /гр. охув - кислий, metreō - міряю/- метода хемічної обсягової аналізи.

ОКСИДУВАТИ /гр. охув - кислий/

- сполучати з киснем /х е м./.

ОКСИЛІКВІТ /н.-лат. oxigenium - кисень, liquidus - течний/- вибухова речовина з поруватого вуглецевого матеріалу, насоченого течним киснем, уживана у висадних роботах.

ОКСИЛІТ /гр. охув - кислий, lithos - камінь/- хемічний препарат із натрій-пероксиду, що в умовах вологости вбирає з повітря вуглекислий газ і виділяє кисень, цим уможливає відсвіжування повітря в аварійних випадках /пожежа абощо/.

ОКСИМЕТР /гр. охув - кислий, metreō - міряю/- прилад виміряти кількість кисню в повітрі

ОКСИМОРА, див. о к с и м о р о н .

ОКСИМОРОН /гр. охув oxymoron - розумно-дурнувате з охув - гострий, moria - дурнота/- стилістичний засіб, що полягає в поєднанні протилежностей, наприклад, "на нашій - не своїй землі".

ОКСИТОН /гр. охув - гострий, tonos - напруга, наголос/- наголошене на останньому складі слово.

ОКСИФЛЕГМАЗІЯ /гр. охув - гострий, phlegma - слиз/- гостре запалення будь-якого органа.

ОКСИХЛОРАТИ /гр. охув - кислий, chloros - зеденоховтий/- хлорокислі солі.

ОКСЮПІЯ /гр. охув - гострий, ops - погляд, zip/- хроблива

гострість зору / м е д. /.

ОКСІОСФРАЗІЯ /гр.охув - кислий, гострий/- надмірно гостре почуття нюху.

ОКСІЯ /гр./- І. знак наголосу в старослов'янських книжках, 2 пообідній час /від 3 до 6 години/, 3. вечір після 6-ої години.

ОКСІЯФІЯ /гр.охув - гострий/- гостра чутливість органів почуттів.

ОКСОДИ, див. о к с и л і т.

ОКСОФТ /англ./- міра течив/125 - 225 літрів, Англія, Фінлян - дія, Швеція/.

ОКТАВА /лат. octava - восьма/- І. вісімка /формат книжки, коли з паперового аркуша виходить 32 сторінки/, 2. восьмий діятонічний тон гама, також по вна гама /м у з./, 3. віршова восьмирядкова строфа з римуванням 1, 3 й 5-го рядків, 2, 4 й 6 та 7 й 8 рядків.

ОКТАГОН /гр. oktagōnon /- восьмикутник /г е о м./.

ОКТАЕДЕР /гр.oktō - вісім, hed - га - основа/- правильний восьмистінник /г е о м./.

ОКТАН /гр.oktō - вісім/- вуглеводень, що його молекула має в собі 8 атомів вуглецю і 18 атомів водню /складова частина нафти, закипає при 125,6°Ц./.

ОКТАНТ /лат. octans /-І.восьма частина поверхні круга, 2.восьма частина простору, поділеного трьома взаємно перетнутими в одній точці під простим ку -

том площинами /г е о м./, 3. астрономічний прилад виміряти кути віддалів від космічними тілами.

ОКТАХОРД, ОКТОХОРД /гр. oktō - вісім, chordō - струна/-музичний інструмент на 8 струн.

ОКТЕТ /гр.oktō - вісім/- музичний твір на вісім голосів або інструментів.

ОКТИДІ /фр. octidi з лат. octo - вісім, dies - день/восьмий день у декаді французького революційного календаря.

ОКТО... /гр. oktō - вісім/- у складених словах означає "вісім", "восьми", напр., о к т а е д е р.

ОКТОУХ /гр.oktō - вісім/-збірник церковних співів на вісім різних тонацій /голосів/.

ОКТОГОН, див. о к т а г о н.

ОКТОСТИЛЬОН /гр.oktō - вісім stylos - паличка/- фасада з вісьмох колон /б у д./.

ОКТРОЙОВАНИЙ /див. див. о к т р о ю в а т и/- октройована к о н с т и т у ц і я - установа від монарха /без погодження з урядом чи парламентом/ конституція.

ОКТРОВАТИ /фр. octroi /- запроваджувати закон проти волі парламенту.

ОКТЯБРИСТИ - члени російської монархічної партії, заснова - ної 1905 р. під назвою " Союз 17-го октября/дата випуску їх маніфесту/.

ОКУЛІСТ /лат. oculus - око/ -

лікар очних хвороб / м е д. / .
 ОКУЛІСТИКА /лат. oculus - око/
 - наука про хвороби очей; лікарська практика в галузі лікування очей.
 ОКУЛЮВАННЯ /лат. oculus - очний/- див. о к у л я ц і я .
 ОКУЛЯР /лат. ocularis - очний/
 - скло оптичного прилада/перше, в яке дивляться оком/.
 ОКУЛЯРИ /лат. ocularis- очний/
 - оправлені скельця для вирівнювання зору очей до нормального бачення або для захисту очей від пороку, світла тощо.
 ОКУЛЯЦІЯ /лат. oculus - око/
 - очкування, щеплення пагінців на деревах, кущах для виведення культивованих гатунків.
 ОКУЛЬТАЦІЯ /лат. occultus - таємний/- затуляння зорі або плянети іншою планетою.
 ОКУЛЬТИЗМ /лат. occultus - таємний/- 1. непізнавальні для науки прояви психічного життя; 2. містичні науки /теософія , спиритизм/.
 ОКУЛЬТИСТ /див. о к у л ь т и з м/- знавець окультизму.
 ОКУЛЬТИЧНИЙ, ОКУЛЬТНИЙ /лат. occultus- таємний/- таємний, о-ні н а у к и - середньовічні науки, як алхімія, астрологія, магія.
 ОКУПАНТ /див. о к у п а ц і я /
 - загарбник чужої країни/напр. сучасна комуністична Росія, що силою зброї знищила незалежність багатьох країн/.

ОКУПАЦІЙНИЙ /див. о к у п а ц і я/- загарбницький, о к у п а ц і й н и й режим -режим, що його встановлює окупант у загарбаній /окупованій/ країні напр., російсько-комуністичний режим у сучасній Україні.

ОКУПАЦІЯ /лат. occupatio /-повнолення певної країни силою зброї/ напр., російсько-комуністична окупація України й деяких інших країн/.

...ОЛ/Ь/ лат. oleum - олія/- у закінченні складених слів указує на зв'язок даного поняття з рослинною олією чи мінеральним мастилом, напр., л і з о л ь т о л ю о л ь /.

ОЛДЕРМЕН /англ. olderman -старший чоловік/- кооптований представник у громадській чи міській раді в Англії /член міської управи в ЗДА/.

ОЛЕ/О/... /лат. oleum - олія/- на початку складених слів указує на зв'язок даного поняття з рослинною олією або мінеральним мастилом, напр., о л е ї - н а .

ОЛЕАНДЕР /фр. oléandre з лат. oleum - олія, гр. rhododendron - рожа/- декоративний вічнозелений квітковий чагарник з родини барвінкових /середземномор'я/.

ОЛЕАТ /лат. oleum - олія/-сіль олеїнової кислоти.

ОЛЕЇДИ /лат. oleum - олія, гр. eidov - вид/- речовини, що містять у собі олію.

ОЛЕЇНА /лат. oleum - олія/- гліцерид олеїнової кислоти - $C_{55}H_{108}O_2$ / $O, C_{55}H_{108}O_2$ /.	годи закінчення збору маслини. ОЛІВЕТІ /фр. olive /- коралі, що мають форму маслин.
ОЛЕЇНОВА к и с л о т а - /див. о л е ї н а /- сполука гліцерину з ситтю та олією.	ОЛІВІН /лат. oliva - маслина/- силікат магнію й заліза, мінерал скляного блиску, зеленка - вого кольору, півкоштовний камінь /також: хризоліт/.
ОЛЕКСАНДРИТ /вл. гр./- коштовний камінь темночервоного кольору, що при освітленні видається фіялковим.	ОЛІВІТ, див. о л і в и н, та кож: х р и з о л і т.
ОЛЕОГРАФІЯ /лат. oleum - олія, гр. γραφω - пишу/- репродукція картин з допомогою ритувальної платівки.	ОЛИГАРХ /див. о л і г а р х і я /- один із членів олігархії, можновладець.
ОЛЕОНАФТ /лат. oleum - олія, гр. naphtha /- машинове мастило, що його добувають при destillaції нафти.	ОЛИГАРХІЧНИЙ /див. о л і г а р х і я /- властивий олігархії, можновладний.
ОЛЕОХАЛЬКОГРАФІЯ /лат. oleum - олія, гр. chalkos - мідь/ друкування на міді олійними фарбами.	ОЛИГАРХІЯ /гр. oligarchia влада небагатьох/- можновладство, влада небагатьох осіб у державі /напр., влада московського політбюро комуністичної партії,
ОЛИВА /лат. oliva /- сік із маслини /оливкового дерева/, уживаний на світло в лампадках.	ОЛИГЕМІЯ /гр. oligos - малий, haima - кров/- недокрив'я/хвороба/.
ОЛІВКА /лат. oliva - маслина/ маслина, плід із маслинового /оливкового/ дерева.	ОЛИГОКЛАЗ /гр. oligos - малий, klasis - заломлення/- мінерал гранітної породи.
ОЛИВКОВИЙ /лат. oliva /- маслинний /дерево/; о-ве дерево - маслина, вічнозелене дерево півдня /Палестина, Єгипет, півд Франція тощо/; о-ий к о л і р - темно-зелений колір.	ОЛИГОСПЕРМІЯ /гр. oligos - малий, sperma - насіння/- недостатня кількість сперматозоїв - дів у чоловічому насінні.
ОЛІВЕНІТ /лат. olive /- зеленкуватого кольору мінерал, що складається з арсеновокислого оксиду, міді та води.	ОЛИГОТРИХІЯ /гр. oligos - малий, trichos - волос/- рідко-волосся, рідковолосистість.
ОЛІВЕТЕ /ит. olive /- на родній італійський танок з на-	ОЛИГОТРОФІЯ /гр. oligos - малий, trophe - живлення/- брак апетиту, недостатність живлення.
	ОЛИГОФРЕНІЯ /гр. oligos - ма-

ло, phrēn - розум/- вроджена недоумкуватість.

ОЛІГОХЕМІЯ /гр. oligos - малий + хемія/- недостатня кількість шлункового соку в шлунку.

ОЛІГОХОЛІЯ /гр. oligos - малий, cholē - жовч/- недостатне виділення жовчі.

ОЛІГОХРОНОМЕТР /гр. oligos - малий, chronos - час, metreb - міряю/- механізм, що відзначає дуже малі проміжки часу.

ОЛІГОЦЕН /гр. oligos - малий, kalnos - новий/- наймолодший шар палеогенового періоду в геологічній історії Землі.

ОЛІГОЦЕНОВИЙ /див. о л і г о ц е н/- належний до олігоцену.

ОЛИГУРІЯ /гр. oligos - малий, uron - сеч/- зменшена кількість виділюваної з нирок сечі.

ОЛІМП /гр. Olympos/- I. пасмо гір у Македонії, 2. оселя богів на цих горах /у грецькій мітології; о - п л і т е р а т у р н и й - група найвидатніших поетів.

ОЛІМПІЄЦЬ /див. О л і м п/- I. один із богів, що мешкали на Олімпі /у грецькій мітології/, 2. людина, що тримає себе неприступно, велично, спокійно.

ОЛІМПІЙСЬКИЙ /див. О л і м п/- велично-спокійний, неприступний; о-кі і г р и - національні свята на пошану бога Зевса, що відбувалися раз на 4 роки й супроводилися змаганнями в різних видах легкої атлетики коло гори Олімпу в Целопонесі; о-ий

с п о к і й - надлюдський спокій, властивий богам.

ОЛІМПІЯ /див. о л і м п /- місце, де відбуваються олімпійські змагання.

ОЛІМПІЯДА /гр. Olympias/- I. період чотирьох років між олімпійськими святами в стародавній Греції /одиниця літочислення/, 2. загально-спортивні, що відбуваються раз на 4 роки, міжнародні змагання /з 1896р./

ОЛІНАФТА, ОЛІНАХТ, див. о л е о н а ф т.

ОЛІНАФТОВИЙ папір / див. о л і н а ф т а/- голландський папір в аркушах великого формату із зображенням слона.

ОЛЛЯ-ПОТРИДА /есп./- національна еспанська страва з дрібно січеного м'яса та овочів /вінегрета, мішанка/.

ОЛОГЕНЕЗА /гр. holos - увесь, genesis - розвиток/- теорія еволюції організмів /б і о л./

ОЛОГРАФ /гр./- власноручний заповіт.

ОЛ-РАЙТ /англ. all right /-газд, добре.

ОМ /вл. Ohm /- одиниця електричного опору /опір живого-сріблогового стовпа, заввишки 106,28 см з перекроєм на 1 кв. см./.

ОМАЛГІЯ /гр. oma - плече, algos - біль/- болю в плечах.

ОМАР /гр. homard з kam(m)aros або староіндуське humarr/морський рак.

ОМБРЕ /фр. ombre /гатунок вов-

няної тканини / т е к с т. /.

ОМБРЕЛЬ /фр. ombrelle /- жіночий парасоль.

ОМБРИТИ /гр. ombros - дощ/-камені, що падають з атмосфери з дощем.

ОМБРОМЕТР /гр. ombros - дощ, metreō - міряю/- дощомір, прилад виміряти кількість атмосферних опадів.

ОМБРОМЕТРІЯ /гр. ombros - дощ, metreō - міряю/- виміри кількості дощових опадів.

ОМБРОФІЛИ /гр. ombros - дощ, phileō - люблю/- світолюбні, що ростуть у сухіших соняшних місцевостях, рослини.

ОМБРОФОБИ /гр. ombros - дощ, phobos - страх/-тінелюбні рослини, що ростуть переважно в холодку /затінених місцях/.

ОМЕГА /гр. ο mega тобто "о довге"/- остання літера грецької абетки /перша: альфа, звідси: "альфа і омега",- початок і кінець, вся сутність.

ОМЕЛА /санс./- вічнозелена паразитична рослина.

ОМЕНТИТ /лат. omentum /- запалення кишкової оболонки.

ОМЕНТУМ /лат. omentum /- оболонка, перетинка /кишкова/.

ОМЛАДИНА /серб./- таємна національно-політична організація сербської молоді, що змагала до здобуття незалежності Сербії.

ОМЛЕТТИ /фр. omelette /- страва із смажених яєць, м'яса, ово-

чів /зокрема стручкових/ тощо.

ОММЕТР /див. о м + м е т р/ - прилад виміряти омами електричний опір.

ОМНІБУС /лат. omnibus - " для всіх"/- багатоособова кінна карета постійного маршруту /тепер у такій функції автобуси/.

ОМНІВОРИ /лат. omnivorus /- всеїдні тварини /свиня тощо/.

ОМНІФАГ /лат. omnia - все, гр. phagos - той, що їсть/-всеїд.

ОМНІОМ /лат. omnium - усі/-кінські перегони без обмеження чи сла коней у змаганнях.

ОМОНІМ, див. г о м о н і м.

ОМОТАЦІЯ /лат./- передчасні пологи, аборт.

ОМОФАГ /гр. ὀσθραγος із ὀσθος - сирий, phagein - їсти/- людина, що живиться сирим м'ясом.

ОМФАЛ /гр. omphalos /- камінь що впав із неба і його шанували як божество, вважаючи за центр землі /у грецькій мітології/;

ОМОФОР /гр./- літургійний єпископський одяг /покрив/.

ОМФАЛА /гр./- I. лідійська цариця, що причарувала Геркулеса /в грецькій мітології/, 2^x жінка, що верховодить чоловіком.

ОМФАЛІТ /гр. omphalos - пуп/ - запалення пуповини в новонароджених.

ОМФАЛОМАНТИЯ /гр. omphalos - пуп, manteia - ворожіння/- ворожіння на пуповині новонарод-

жених немовлят.

ОМФАЛОРАГІЯ /гр. omphalos - пуп, rheō - течу/- кровотека з пуповини в новонародженого.

ОМФАЛОТОМ /див. о м ф а л о - т о м і я/- хірургічна лянцета перетинати пуповину новонародженого.

ОМФАЛОТОМІЯ /гр. omphalos-пуп, tomē - розтин/- хірургічний перетин пуповини новонародженого.

ОМФАЛОЦЕЛЕ /гр. omphalos -пуп, cellula - клітина/- мінерал, що складається з граніту й смарагдиту.

ОН /фр. on /- колишня міра довжини у Франції /I, 18 м./.

ОНАГР /лат. з гр. onos - осел, agrios - дикий/- дикий осел.

ОНАНІЗМ /гр./- штучне викликання статевого акту /оргазму/без участі партнера іншої статі.

ОНАНІСТ /див. о н а н і з м /- солодій, особа, що вдається до онанізму.

ОНБЕШЛИК /тур./- турецька монета /3 коп./.

ОНІСТРЕМ /вл. Angström /- одна десятиміліїонова частка міліметра /одиниця виміру довжини світлових хвиль./.

ОНДАТРА /інд./- хутряне звіря, хохуля /Америка/.

ОНДОГРАФ /фр. onde - хвиля, гр. graphō - пишу/- прилад записувати коливання електричної напруги в колі.

ОНДУЛЯТОР /фр. ondulateur з onde - хвиля/- апарат для запису телеграфічних сигналів на паперовій стрічці.

ОНДУЛЯЦІЯ /фр. onde - хвиля/- хвиляста зачіска волосся на голові.

ОНЕЙРОЛОГІЯ /гр./- розгадування значіння слів.

ОНІГЕНА /лат./- грибок, що заводитьися в злежаному пір'ї.

ОНІК /тур./- турецька монета - 55 коп.

ОНІКС /гр. onyx /- відміна агату /компактного кременю/, уживаного у ювелірстві /міне-рал/.

ОНІХІЯ /гр. onyx - ніготь/нігтеїд, хвороба на нігтях.

ОНІХОФІМА /гр. onyx (onychos)-ніготь/- наростень на нігті.

ОНКОЛ /англ. on call на виклик, до запитання/- забезпечений закладом відсоткових паперів /облігацій, векселів/ по точний рахунок у банку.

ОНКОЛОГІЯ /гр. onkos - пухли - на, logos - наука/- наука про пухлини /м е д./.

ОНКОТОМІЯ /гр. onkos - пухли - на, tomē - розтин/- хірургічний розтин пухлини.

ОНОМАСТИК /гр. onoma - ім'я/ - присвячений іменинникові вірш.

ОНОМАСТИКА /гр. onoma - ім'я/ - пояснення власних імен, призвищ /частина лексикології/.

ОНОМАСТИКОН /див. о н о м а с т и к а/- словник власних імен та прізвищ.

ОНОМАТОЛОГІЯ, див. о н о м а с т и к а.

ОНОМАТОМОРФОЗА /гр. оноша - імя metamorphosis - перетвір/- зміна імен, прізвищ.

ОНОМАТОЧЕЯ /гр. оноματοποιεια/- творення слів через наслідування звуків природи, наприклад, плюскіт, шум.

ОНОМАТОПОЕТИЧНИЙ /див. о н о м а с т и к а/- утворений способом звуконаслідування /напр. куку, гуркіт, шепіт/.

ОНОГЕНЕЗА /гр. on - істота, genesis - розвиток/- розвиток організму від клітини до останнього його моменту життя /б і о л./.

ОНОГЕНІЯ, див. о н т о г е н е з а.

ОНТОЛОГІЗМ /гр. on(ontos) - істота, logos - наука/- філософський напрям, що припускає існування всього, що тільки приступне людському думанню.

ОНТОЛОГІЯ /гр. on - істота, logos - наука/- наука про сутність буття та про його форми, про початок усього, що існує, та про призначення людини.

ОНТОСТАТИКА /гр. on - істота, statos - стоячий/- теорія про рівновагу речей.

ОНТОТЕОЛОГІЯ /гр. on - істота, theos - бог, logos - наука/- заснована на онтології теорія про Бога.

ОНЦА-ДЕ-ОРО /есп./- еспанська золота монета /20 карб./.

ООГАМІЯ /гр. ооn - яйце, gamos - шлюб/- розмноження через запліднення яєць.

ООГОНІЙ /гр. ооn - яйце, gonos - народження/- жіночий орган розмноження у водоростей та деяких грибків.

ООЛІТ /гр. ооn - яйце, lithos - камінь/- круглозернястий вапняк /мінерал/.

ООЛОГІЯ /гр. ооn - яйце, logos - наука/- частина орнітології, наука про пташині яєчка.

ООМЕТР /гр. ооn - яйце, metreo - міряю/- прилад виміряти розміри яєць.

ОНОМАНТІЯ /гр. ооn - яйце, manteia - ворожіння/- ворожіння за летом та викриками птахів.

ООСКОП /гр. ооn - яйце, σκοreo - оглядаю/- прилад визначати свіжість яєць.

ООСПОРА /гр. ооn - яйце, spora - насіння/- одноклітинна спора в деяких водоростей, грибків.

ООФОРИТ /гр. oophoron - яєчник/- запалення яєчника.

ОПАК /фр. з лат. opacus - не прозорий/- гатунок білої глини, що з неї виробляють порцеляну.

ОПАКОВИЙ /див. о п а к/- не прозорий, зроблений з опаку.

ОПАЛЬ /лат. opalus /- один із

видів самоцвітів /гідрат оксиду силіцію/.	Яння на організм, на його органи з метою uzдоровлення, наприклад, направа поранених органів, видалення хворих органів або їх частин.
ОПАЛЬОВИЙ, ОПАЛІВНИЙ /див.опаль - зроблений з опалю.	
ОПАНЧА /тюрк./- старовинний одяг /жіночий і чоловічий/у вигляді широкого безрукавого плаща.	ОПЕРЕТА /іт. operetta /- музично-співочий сценічний твір із співами, розмовами й балетом /здебільшого комічний/.
ОПЕНЕР /англ. opener /-тіпальна машина /у бавовняному виробництві/.	ОПЕРЕТКОВИЙ /див. о п е р е т а /- 1. властивий опереті, 2. комічний, неповажний.
ОПЕРА /іт. opera з лат. opus - мистецький твір/- 1. музично-співочий драматизований для театральних вистав твір, 2. театр, де виставляють оперу.	ОПЕРКУЛЯРЦІ /лат. Opercularia з operculare - закривати повіки/- черепашкові тварини.
ОПЕРА-БУФ /іт. opera buffa /- комічна або сатирична опера.	ОПЕРМЕНТ /лат. opermentum з aurum - золото, pigmentum - барва/- арсен-сульфіт, мінерал золотистого кольору, вживаний у медицині, піротехніці, у виробництві малярських фарб тощо.
ОПЕРАТИВНИЙ /див. о п е р а ц і я /- 1. належний до операції, 2. належний до негайного виконання, 3. дійовий, вправний у виконанні завдань.	ОПЕРНИЙ, ОПЕРОВИЙ /див. о п е р а /- належний до опери.
ОПЕРАТИВНІСТЬ /див. о п е р а ц і я /- дієвість, вправність у виконанні завдань.	ОПІЙ, ОПІОМ /лат. opium з гр. opion - сік з маківки/- стужавілий сік із головок опійного маку /отрута/, уживаний у медицині як безбездіяльний лік /у Китаї й Індії вживається, замість тютюну/.
ОПЕРАТОР /лат. operator /- 1. особа, що фотографує кінофільм /кінооператор/, 2. лікар-хірург, 3. особа, що виконує операцію.	ОПІНІЯ /лат./погляд, думка /у певній справі/.
ОПЕРАЦІЙНИЙ /див. о п е р а ц і я /- належний до операції; о-ий рік - рік діяльності /організації, підприємства або тощо/.	ОПІОЛОГІЯ /лат. opium гр. logos - наука/- наука про опій, про властивості та діяння.
ОПЕРАЦІЯ /лат. operatio - дія/ 1. виконання завдань /господарських, торговельних, воєнних тощо/, 2. механічні способи ді-	ОПІОФАГ /лат. opium, гр. phagos - той, що поживає/- споживач опію.
	ОПІСТОГРАФИ /гр. opisthographos /- написані з обох боків

старовинні рукописи /тоді як більшість писані з одного боку

ОПІСТОДОМ /гр. opisthodomos /- задня частина храму.

ОПІСТОМЕТР /гр. opisthen позаді, за, metreб - мірню/-прилад виміряти довжину річок, шляхів тощо на мапі.

...ОПІЯ /гр. брв - погляд/ - у закінченнях складених слів указує на зв'язок даного поняття з зором, з баченням.

ОПІЯТ /див. о п і й/- 1. виготовлені з опієм ліки, 2. посуд на опій.

ОПОБАЛЬЗАМ /гр. orobalsamon /- коштовна запашна смола, уживана як ліки.

ОПОДЕЛЬДОК /ар./- масть із мила, алькоголю, гліцерини, амоніаку тощо, уживана як лік проти ревматизму.

ОПОЗИЦІЙНИЙ /див. о п о з и ц і я/- належний до опозиції, супротивний.

ОПОЗИЦІОНЕР /див. о п о з и ц і я/- супротивник /здебільшого в політичній справі/, учасник опозиції.

ОПОЗИЦІЯ /лат. oppositio-протиставлення/- 1. опір супроти більшості, протиставлення своїх поглядів, думок іншим поглядам, 2. партія або угруповання в парламенті, що становить собою меншість і чинить опір проти заходів більшості, 3. напрям у науці, що виступає проти загально визнаної в науці теорії або що, 4. розташування

двох небесних світил на ІЗО° відносно Землі /а с т р./.

ОПОНЕНТ /лат. opponens - заперечувач, заперечник/- супротивник у дискусії.

ОПОНУВАТИ /лат. opponere - протиставити/- заперечувати, виступати проти чиясь думки, поглядів,

ОПОПАНАКС /гр. oropanax із орос - овочевий сік, rapax - вселік, панацея/- 1. рослина півдня Європи та Азії /з родиниокружкових/, 2. уживаний у медицині та парфумерії сік із цієї рослини.

ОПОРТО /вл./- гатунок вина.

ОПОРТУНІЗМ /лат. opportunus - зручний, вправний/- угодовство, пристосуванство, безпринципність, зречення принципової лінії, часом з метою виконання обставин для досягнення мети.

ОПОРТУНІСТ /див. о п о р т у н і з м/- угодовець, прихильник опортунізму, людина без певних переконань, певної лінії.

ОПОРТУНІСТИЧНИЙ /див. о п о р т у н і з м/- властивий опортунізму, безпринципний, угодовський, пристосуванський.

ОПОСУМ /індіан./- довгохвоста американська тварина з родини горбунів; горбуна.

ОПОТЕРАПІЯ /гр. брв - погляд, therapeia - лікування/- див. о р г а н о т е р а п і я.

ОПОЦЕФАЛ /гр. oros kerkhalos/- дефектна з народження людина,

що їй бракує деяких органів, наприклад, носа, вуха, ока абощо.

ОПСИГ'АМІЯ /гр. opsigamia /шлюб у старечому віці.

ОПСОМАНІЯ /гр. opsos - їжа, mania - пристрасть/- хвороблива пристрасть до деяких їстівних ласощів.

ОПСОНІНА /гр. opsos - їжа/- речовини в кров'яній сироватці, що підсилюють дію лейкоцитів у боротьбі з мікробами.

ОПТАНТ /лат. optans - претендент/- управнена щодо вибору державної приналежности особа.

ОПТАТИВ /лат. optativus - бажання/- дієслівна форма, що виражає побажання /г р а м./.

ОПТАЦІЯ /лат. optatio - побажання, обрання/- право обрати державну приналежність.

ОПТИК /див. о п т и в а/- І. фахівець в оптиці, 2. майстер або продавець оптичних приладів

ОПТИКА /гр. optikē /- І. наука про світло /частина фізики/ 2. виробництво оптичних приладів, також торгівля ними.

ОПТИЛОГІЯ /гр. ops - погляд, logos - слово/- прилад для розмови з глухоними.

ОПТИМАЛІЗМ /лат. optimus - найсприятливіший/- погляд або діяльність /політичною або культурницькою організацію/, зорієнтована й виявлявана в межах найсприятливіших для цього умов.

ОПТИМАЛІСТ /лат. optimus - най-

сприятливіший/-прихильник або послідовник о п т и м а л і з м у.

ОПТИМАЛЬНИЙ /лат. optimus - найсприятливіший, найкращий/-найвідповідніший, найсприятливіший, напр., найсприятливіше чи найвідповідніше підсоння для певних рослин.

ОПТИМАТИ /лат. optimates - кращий/- аристократи в стародавньому Римі, вельможні пани.

ОПТИМІЗМ /лат. optimus - найкращий/- І. теорія позитивною оцінки людини, буття, світу, 2. нахил бачити в житті лише гарні, радісні, позитивні моменти

ОПТИМІСТ /див. о п т и м і з м - людина життєрадісних поглядів, настроїв, невразлива при невдачах.

ОПТИМІСТИЧНИЙ /див. о п т и м і з м/- життєрадісний.

ОПТИМУМ /лат. optimum - найкраще/- найсприятливіші умови, наприклад, температура для проростання зерна абощо.

ОПТИЧНИЙ /див. о п т и к а/- належний до оптики; о-ні п р и л а д и - прилади для використання властивостей світла/окуляри, далековид, мікроскоп, фотопарат, спектральні прилади/ о-ні с к е л ь ц я - вигнуті або увігнуті скельця для оптичних приладів; о-н і ц е н т р о ч к а в л і н з і, що через неї промені проходять без заломлення.

ОПУБЛІКУВАТИ /див. п у б л і -

к у в а т и/- оприлюднити, ого-
лосити /в пресі абощо/.

ОПУНЦІЯ /гр. вл./- рослина з
родини кактусів, що дає істів-
ні плоди.

ОПУС /лат. opus /- мистецький
твір.

ОРАКУЛ /лат. oraculum - віщу-
вання від orare - промовляти/-
І. жрець, що переказував віря-
нам на їх запити віщі відпові-
ді від богів /у стародавніх на
родів: греків, римлян/, 2. храм,
де боги переказували жерцям ві-
щування /відомий Дельфійський
оракул при храмі Аполлона/; 3. ж
ворожіння, віщування.

ОРАЛЬНИЙ /фр. oral з лат./коло-
ротовий, колоустий.

ОРАНГУТАНГ /мал. orangutang /
- азійська мавпа, що сягає ро-
сту людини й має довгі руки.

ОРАНЖАД /фр. orangeade /- на-
пій з помаранчового соку, цук-
ру тощо, лимонада.

ОРАНЖЕРІЯ /фр. orangerie /теп-
лиця, приміщення з заскленими
стінами й дахом, де можна вирो-
щувати рослини /переважно кві-
ти та декоративні рослини/, що
в кліматичних умовах даної мі-
сцевості на відкритому повітрі
не можуть рости.

ОРАНЖОВИЙ /фр. orange - пома-
ранча/- жовтогарячий /колір/.

ОРАНТА /лат. ora - молитва/зо-
браження людини /святого або
Матері Божої/ з молитовно під-
несеними руками.

ОРАР /гр. orarion /- довга з

тканини стрічка, що її один кі-
нець дякон під час Богослужби
тримає на лівому плечі, а дру-
гий у руці і помахом цієї руки
дає знати хоріві, коли почина-
ти спів.

ОРАТОР /лат. orator з orare -
промовляти/- промовець, крас-
номовна людина, майстер усного
слова.

ОРАТОРІЯ /іт. oratorio з лат.
oratorium- молільня/- І. кап-
лиця, дім молитви, 2. напів -
драматична й напівепічна форма
музичного твору для хору, солі-
стів і оркестри, 3. церковний
спів у музичному супроводі / у
католиків/.

ОРАТОРСТВО /див. о р а т о р/-
красномовність, уміння виголо-
шувати добрі промови, майстер-
ність усного слова.

ОРАТОРСЬКИЙ /див. о р а т о р/
- красномовний, відповідний до
вимог красномовности.

ОРАЦІЯ /лат. oratio /- усна
промова, привітання з святыми
абощо.

ОРБИТА /лат. orbita - путь,
колія/- І. лінія обігу небесного
тіла навколо іншого космічно-
го світила /а с т р./, 2. очна
заглибина, 3. ж сфера, коло ді-
яльності, впливу.

ОРБИТОЛІТИ /лат. orbita - до-
рога, lithos - камінь/- подіб-
ні до дрібних монет черепашки.

ОРБИТОМЕТР, лат. orbita - доро-
га, petreō - міряю/- прилад
виміряти оптичні скельця /для
окулярів тощо/.

ОРГАН /гр. organon - знаряддя/
1. своєрідної будови й функції
частина організму, 2. установа
певного призначення, 3. періо-
дичний часопис, 4. знаряддя, за
сіб.

ОРГАН /лат./-клявіатурно-пнев-
матичний музичний інструмент,
що своїм звуковим обсягом охо-
плює звучання симфонічної ор-
кестри.

ОРГАНІЗАТОР /фр. organisateur з
гр./- упорядник /справи/, тво-
рець /організації/.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ - належний до
організації.

ОРГАНІЗАЦІЯ /фр. organisation з
гр./- 1. культурно-громадське
або політичне товариство, 2. про-
цес зведення до системи /спра-
ви абощо/, 3. психо-фізична бу-
дова окремої істоти.

ОРГАНІЗМ /с.-лат. organismus з
гр. organon - знаряддя/- тіло
живої істоти або рослини, що
виконує процеси асиміляції й
дисиміляції поживних речовин і
має властивість рости й розмно-
жуватись.

ОРГАНІЗОВАНИЙ /див. о р г а -
н і з у в а т и/- 1. належний
до організації, 2. упорядкова-
ний.

ОРГАНІЗУВАТИ /фр. organiser з
гр. organon - знаряддя/- впо-
рядкувати, заснувати.

ОРГАНІСТ /с.-лат. organista з
гр./- 1. музика, що грає на ор-
гані, 2. майстер лагодити ор-
ган.

ОРГАНІЧНИЙ /див. о р г а н і з м

- 1. властивий організмові, 2.
природжений, вроджений, 3. о-ні
р е ч о в и н и - хемічні ре-
човини, що до їх складу вхо-
дить вуглець; о-на ш к о л а -
напрям у соціології, що розгля-
дає суспільство як організм
/Спенсер та ін./.

ОРГАНОГЕНИ /гр. organon - зна-
ряддя, genes - рід/- основні
складники органічних речовин :
вуглець, кисень, водень, азот.

ОРГАНОГЕНІЯ /див. о р г а н о -
г е н и/- наука про походження
органічних речовин.

ОРГАНОГНОЗІЯ /гр. organon - зна-
ряддя, gnōsis - знання/- роз-
пізнавання органічних речовин.

ОРГАНОГРАФІЯ /гр. organon - зна-
ряддя, graphō - пишу/-опис ро-
слинних і тваринних органів.

ОРГАНОЇДИ /гр. organon - зна-
ряддя, eidos - вид/- частини
одноклітинних організмів та
клітин, що подібно до органів
багатоклітинних організмів ви-
конують певні функції.

ОРГАНОЛОГІЯ /гр. organon - зна-
ряддя, logos - слово, наука/-
наука про будову тваринних та
рослинних органів /частина біо-
логії/.

ОРГАНОН /гр. organon - знаряд-
дя/- 1. збірка Аристотелевих
трактатів із логіки, 2. назва
логіки як знаряддя наукового
пізнання в послідовників Арі-
стотелевої науки; "Новий орга-
нон" - назва твору /індуктив-
ної логіки/ Фр. Бекова /I56I -
I626/; 3. назви багатьох тво -

рів за середньовіччя.

ОРГАНОПЛАСТИКА /див. о р г а н + п л а с т и к а/- відновлення утрачених або ушкоджених органів /носа, нирок, печінки/хірургічним способом.

ОРГАНОСКОПІЯ /гр. organon -знаряддя, вкореб - дивлюсь/-огляд і дослідження органів з науковою метою.

ОРГАНОТАКСІЯ /гр. organon знаряддя, taxis - розташування /-класифікація рослин на підставі їх органів.

ОРГАНОТЕРАПІЯ /див. о р г а н + т е р а п і я/- лікування хвороб екстрактами з тваринних органів /зокрема з органів внутрішньої секреції/.

ОРГІНІЯ /лат./- оргинька /в на роді/- садово-городня квітково-декоративна рослина з родини нарцизів, з великими повними, але без запаху, квітами; також ж о р ж и н а.

ОРГІОФАНТИ /гр. orgia - бенкет rheinein - жрець/- жерці-учасники оргій у стародавній Греції.

ОРГІЯ /гр. orgia /- І. свято на пошану Бакха в стародавніх греків, 2^х розгнуздане гульбище, розпуста.

ОРГІЯЗМ, див. о р г і я.

ОРГІАЗМ /гр. orgiasmos - таємні обряди на пошану бога Бакха та Деметри/- момент виходу сімени під час статевого акту.

ОРГАНДІ /фр. organdi /- трохи дебелиша від серпанку бавовня-

на тканина. / т е к с т. /.

ОРДА /тюрк./- І. ханський по-стій у тюрко-монгольських на-родів, 2. загін війська під проводом хана в татар, 3. адміністративні володіння татарських ханів, напр., Золота орда, 4^х безладна юрба.

ОРДАЛІЇ /с.-лат. ordalia "суд Божий"/- середньовічний спосіб доказу неповинності в злочині, коли підсудний на своє виправдання мусить витримати тортури вогнем, розпеченим залізом тощо або перемогти позовника в двобої з ним.

ОРДЕН /лат. ordo - ряд/-І. організація католицького чернецтва, 2. відзнака за вислуги, 3. назва деяких таємних організацій.

ОРДЕР /нім. Order із фр. ordre/- розпорядження, адміністративний наказ, 2. архітектурна композиція з колон, гзимсів тощо /о р д е р и: коринтський, дорійський, йонійський, тосканський, композитний/, 3. розпорядження на видачу грошей із каси.

ОРДЕРНИЙ /див. о р д е р/- належний до ордеру; о-на к н и г а - книга запису виданих а-бо одержаних ордерів.

ОРДИНАЛ /англ. ordinal з лат. ordinalis /- І. статут ордену, 2. церковна книга духовництва англіканської церкви.

ОРДИНАЛЬНИЙ /лат. ordinalis - порядковий/- порядковий.

ОРДИНАР /фр. з лат. ordinarius-

звичайний/- пересічний рівень води в річках, затоках.

ОРДИНАРЕЦЬ /нім. Ordonnanz з фр. ordonnance - посланець/посланець, кур'єр /війсь./.

ОРДИНАРІЙ /див. о р д и н а р н и й/- І. церковна книга треб /требник/, 2. суддя в церковних справах.

ОРДИНАРІЯТ /див. о р д и н а р н и й/- вища духовна влада в католицьких церквах окремих країн.

ОРДИНАРНИЙ /лат. ordinarius /- І. звичайний, 2. штатний й, о-ий професор - звичайний, штатний професор.

ОРДИНАТА /лат. ordinatus -впорядкований/- І. одна із координат /г е о м./, 2. одно з двох чисел, що визначають на площині точку відносно даної системи прямокутніх координат /г е о м./.

ОРДИНАТОР /лат. ordinator розпорядчик/- лікар, що завідує одним із відділів у лікарні.

ОРДИНАЦІЯ /див. о р д и н а т о р/- І. висвята духовної особи /в католиків/, 2. поради від лікаря хворому.

ОРДИНУВАТИ /див. о р д и н а т о р/- І. висвячувати на священника /в католиків/, 2. приймати хворих /у лікаря/.

ОРДОНАНСИ /фр. ordonnance /накази французьких королів, що мали силу законів.

ОРДОНАНСРОТИ /фр. ordonnance /- перші в Європі регулярні вій

ськові частини /за Карла 7./.

ОРЕ - дрібна монета в Сканді - навіських країнах /сота частка корони/.

ОРЕАДА /лат. oreas із гр. oros - гора/- гірська русалка в стародавніх греків і римлян.

ОРЕЇД /фр. or - золото, гр. eidos - вид/- золотистий стоп з міді й цинку.

ОРЕКСИНА /гр. orexis /- кристалічний порошок, уживаний у медицині для підвищення апетиту в хворих.

ОРЕНДА /с.-лат. arrendare - винаймати/- І. тимчасове користання землею, майном за платню, 2. платня за користання землею абощо.

ОРЕОЛ, див. а в р е о л я.

ОРЕСТ /вл./- син Агамемнона й Клітемнестри, що за свою приязнь до двоюрідного брата став уособленням вірного друга.

ОРИГІНАЛ /лат. originalis первісний/- І. першотвір, взірць для копії, 2^х дивак, химерод.

ОРИГІНАЛЬНИЙ /лат. originalis -первісний/- І. першовзірцевий, непідроблений, нескопійований, 2^х своєрідний, незвичайний, химерний, дивний.

ОРИГІНАЛЬНІСТЬ /див. о р и г і н а л ь н и й/- І. непідробленість, першовзірцевість, 2. самобутність, своєрідність, 3. дивацтво.

ОРИКТОГЕНІЯ /гр. orukton - мінерал, genos - рід, походження

- наука про творення мінералів
- ОРИКТОГЕОЛОГІЯ /гр. oryukton - мінерал, + геологія/- наука про корисні копалини.
- ОРИКТОГНОЗІЯ /гр. oryukton - мінерал, gnōsis - знання/- опис та систематизація мінералів.
- ОРИКТОЗООЛОГІЯ /гр. oryukton - мінерал, + зоологія/- наука про викопні скам'янілі тварини.
- ОРИКТОЛОГІЯ /гр. oryukton - мінерал, logos - наука/- див. мінералогія.
- ОРИКТОХЕМІЯ /гр. oryukton - мінерал + хемія/- наука про хемічний склад та властивості мінералів.
- ОРИЛЬОН /фр. orillon /- 1. флангові укріплення фортеці, 2. наріжки на вікнах чи дверях.
- ОРИФЛЯМА /фр. oriflamme з лат. aureum - золото, фламша - полум'я/- 1. військовий прапор у Франції за сереньовіччя /IIІІ - І4І5 р./, червоний з золотими плямами, 2. корогва, прапор переможця, 3. почеплений на мотузі між двома будинками прапор.
- ОРИ /персь./- перська монета 2 карб.
- ОРИГЕНІСТИ /вл./- послідовники Оригена /І82-254 по Хр./, що вірили, немов би людські душі грішні ще до народження людини а в житті проходять процес наближення до Бога.
- ОРИЄНТ /лат. oriens - схід /
- схід / східні країни /.
- ОРИЄНТАЛІЗМ /лат. orientalis - східній/- особливості культури й природи східних країн/ переважно близького й середнього Сходу/.
- ОРИЄНТАЛІСТ /лат. orientalis - східній/- сходознавець, фахівець у науці, культурі та мовах східних народів.
- ОРИЄНТАЛІСТИКА /лат. orientalis - східній/- наука про мистецтво, мови й культури східних народів.
- ОРИЄНТАЛЬ /фр. oriental /- га-тунок бавовняної тканини.
- ОРИЄНТАЛЬНИЙ /лат. orientalis - східній/- східній, азіатський.
- ОРИЄНТАЦІЯ /фр. orientation з лат. oriens - схід/- 1. визна-чення географічного положення відносно сторін світу /спочатку визначали відносно сходу/, 2 розуміння політичних напрямків 3. обізнаність у певній галузі науки, мистецтва, культури, 4. спрямованість діяльності.
- ОРИЄНТИР /див. ориєнтація/- покажчик, указівник, що служить за дороговказ або; ориєнтир - бу со ля -бу соля, уживана, щоб орієнтувати пляшету мензули відносно мери діяну.
- ОРИЄНТОВНИЙ /див. ориєнтація/- 1. покажчиковий, потрібний для орієнтації, 2. при-близний, такий, що дає лише орієнтовні /приблизні/ знання,

уявлення, перспективи /наприклад, орієнтовний план/.

ОРІЄНТУВАТИ /див. о р і є н т а ц і я/- спрямовувати, давати напрямні вказівки, інструувати, інформувати.

ОРІЄНТУВАТИСЯ /див. о р і є н т а ц і я/- І. визначати топографічне місце свого перебування, 2^х ознайомитися з обставинами, із справою.

ОРИНЬЯК /фр. aurignac /-І. канадський лось, 2. доба в геології /період палеоліту/, див. о р і н ь я к.

ОРИНЬЯК, о р і н ь я к с ь к а культура /від печери Ориньяк у Франції/- початкова стадія горішнього палеоліту /а р х е о л./.

ОРИОН /гр. Orion /-І. мисливець що його з ревнощів убила богиня Артеміда, але інші боги перенесли на небо, де він став сузір'ям /міт./, 2. сузір'я в екваторіальній частині неба/ще зветься Косарі/.

ОРКАН /гол. orkaan з індіан./-гураган на океані /понад 12 балів/, особливо в тропічній смузі.

ОРКЕСТРА /гр. orchestra - місце для хору/- група виконавців музичних творів на відповідних інструментах

ОРКЕСТРИКА /див. о р к е с т р а/- балетне мистецтво, поєднане з музикою й співом.

ОРКЕСТРИНО /іт. orchestrino /-музичний інструмент /поєднан

ня фортепіяна з органом.

ОРКЕСТРІОН /див. о р к е с т р а/- механічний музичний інструмент, що має систему голошників різного звучання й чим наближається до звучання оркестри.

ОРКЕСТРУВАТИ /див. о р к е с т р а/- розписувати мелодії п'єси відповідно до інструментів.

ОРКУС /лат. Orcus /- І. бог підземного світу /м і т./, 2. царство тіней, потойбічний світ /у римській мітології; також Плутон/.

ОРЛЕАН /фр. вл./- жовтогарячого кольору барвник, що його добувають із південно-американської рослини й уживають для забарвлення паперу, тканин.

ОРЛЕАНІСТИ /вл./- прихильники Орлеанської династії у Франції /I66I-1848/.

ОРЛЬОН /англ./- кабіна в підводному човні біля кілю.

ОРМУЗД /перс./- бог світла й добра в стародавній релігії іранців /персів/, творець усього світу.

ОРНАМЕНТ /лат. ornamentum -оздоба з ornare -оздоблювати /- площинні й лінійні мистецькі окраси, що полягають у поєднанні геометричних або інших стилізованих елементів на предметах.

ОРНАМЕНТАЛЬНИЙ /див. о р н а м е н т/- властивий орнаментові; о-ий с т и л ь - мистець -

- кий стиль, побудований на орнаментях.
- ОРНАМЕНТАЦІЯ, див. орнаменти́ка.
- ОРНАМЕНТИ́КА /див. орнаменти́ка/- орнаментальні оздобив даному мистецькому виробі/орнаментальний стиль/.
- ОРНАМЕНТИ́СТ /див. орнаменти́ка/- 1. знавець орнаментики, 2. мистець творити орнаменти.
- ОРНАМЕНТУВА́ТИ - оздоблювати орнаментами.
- ОРНА́РІЯ /поль./- натуральна вишивка нагородна /платня/ заробітчанинові.
- ОРНИТОГРА́ФІЯ /гр. ornīs -птах, graphō - пишу/- опис птахів.
- ОРНИТОЛІ́ТИ /гр. ornīs -птах, lithos - камінь/- рештки скам'янілих птахів.
- ОРНИТОЛО́Г /гр. ornīs -птах, logos - наука/- фахівець з орнітології, знавець науки про птахів.
- ОРНИТОЛО́ГІЯ /гр. ornīs -птах, logos - наука/- наука про птахів /частина зоології/.
- ОРНИТОМА́НТІЯ /гр. ornīs -птах, mantela - врожіння/- врожіння за летом, співом та окриками птахів.
- ОРНИТОПТЕ́Р /гр. ornīs -птах, pteron - крило/- літальний апарат, побудований за принципом пташиного лету, тобто з махальними крилами /не жива
- ний, бо принцип гвинта /пропелера/ дає значно більшу підйомальну й швидкісну силу.
- ОРНИТОРИ́НКС /гр. ornīs -птах, rhis(rhinos) - ніс/- качконіс австралійська тварина, що має подібний до качачого ніс та перетинки на лапах, ссавець, але розмножується через відкладання яєць.
- ОРНИТОРИ́НХУС /гр. ornīs -птах, rhunchos - дзьоб/- див. орніторинкс.
- ОРНИТОФА́ВНА /гр. ornīs -птах, lat. Fauna -/пташиний світ.
- ОРНИТОФІ́ЛІЯ /гр. ornīs -птах, philēb - люблю/- перехресне обилкування рослин з домогою птахів.
- ОРНИТОЦЕФА́Л /гр. ornīs -птах, kernalē - голова/- викопна вимерла ящірка, що мала пташину голову.
- ОРОГЕНЕ́ЗА /гр. oros -гора, genesis - походження, народження/- 1. горотворення, процеси в земній корі, що в їх наслідку постають гори, 2. наука про горотворення.
- ОРОГІЦПРОГРА́ФІЯ /гр. oros -гора, hydōr - вода, graphō - пишу/- опис гірських вод.
- ОРОГНО́ЗІЯ /гр. oros -гора, gnōsis - знання/- див. орологія.
- ОРОГРА́Ф /гр. oros -гора, graphō - пишу/- фахівець в орографії.
- ОРОГРА́ФІЯ /див. орограф/

опис та класифікація зовнішніх форм земної поверхні.

ОРОКИ /вл./- кочовий народ на острові Сахаліні.

ОРОЛОГІЯ /гр. oros - гора, logos - наука/- наука про гори.

ОРОМЕТРІЯ /гр. oros - гори, metreo - міряю/- математичний спосіб зображення форм і величин гір, також їх виміри.

ОРОСКОПІЯ /гр. oros - гора, skopeo - дивлюсь/- ворожіння на зорях під час народин.

ОРПНІТОН /вл./- англійська порода м'ясних курей.

ОРСЕЛЬ /фр. orseille /- добуваний з обрісників фіялково-червоний барвник для фарбування шовкових та вовняних тканин

ОРТИТ /гр. orthos - прямий/мінерал із групи епідотів.

ОРТО... /гр. orthos - прямий, правильний/- на початку складених слів означає "правильний напр., ортогенеза.

ОРТОБІОТИКА /гр. orthos - правильний, bios - життя/- згідне з приписами гігієни життя.

ОРТОГЕНЕЗА /гр. orthos - прямий, genesis - рід/- правильний розвиток організмів під впливом внутрішніх причин /напрям у біології, що за основу еволюції організмів вважає ідею одвічної доцільности; основополож. Негелі./.

ОРТОГНАТИ /гр. orthos - простий/- простозубі люди, люди ін-

доевропейської раси, що їм прикметна простопадна поштава зубів.

ОРТОГОН /гр. orthos - простий, gonion - кут/- прямокутник.

ОРТОГОНАЛЬНИЙ /гр. orthogonios -/- прямокутний.

ОРТОГРАФІЧНИЙ /гр. orthos-правильний, grapho - пишу/-І.правильний, 2. ортографічна проекція - простопадна до даної поверхні проекція, 3. особливий спосіб рисунка мап і планів, що створюють ілюзію великої віддалености для глядача.

ОРТОГРАФІЯ /див. ортографічний/- правопис, система правил щодо написання всіх слів даної мови.

ОРТОДИДАКТИКА /див. орто... + дидактика/- згідні з дидактикою способи навчання.

ОРТОДІАГОНАЛЯ /див. орто... + діагоналя/- бічна вісь у кристалах.

ОРТОДІАГРАФ /див. орто... + dia - через, grapho - пишу/- апарат, що з допомогою рентгеновського проміння змальовує форми, розміри й розташування внутрішніх органів тіла.

ОРТОДОКС /гр. orthodoxos із orthos - правильний, doxa - віра, думка/- правочинний, православний; вірний певним поглядам, переконанням.

ОРТОДОКСАЛЬНИЙ /див. ортодокс/- правочинний, правос-

лавний, вірний традиціям, релігій, поглядам, переконанням.

ОРТОДОКСІЯ /гр. orthodoxia / - 1. правова релігія, 2. обора традиційних принципів, 3. вірність певним принципам, переконанням, світоглядом.

ОРТОДРОМІЯ /гр. orthos - простий, dromos - майдан/- "біг на впростець", найкоротша дорога між двома пунктами /в навігації./.

ОРТОЕПІКА /гр. orthos - правильний, epos - слово, оповідь/- правила вимови й письма.

ОРТОЕПІЯ /гр. orthos - правильний, epos - мова, оповідь/- 1. милозвучно-правильна вимова, 2. наука про правильну милозвучну літературну вимову.

ОРТОКЛАЗ /гр. orthos - правильний, klasis - заломлення/- мінерал із групи скалинців /буває різних кольорів/.

ОРТОМЕТРІЯ /гр. orthos - правильний, metreō - міряю/- точні виміри.

ОРТОМОРФІЯ /гр. orthos - правильний, morphē - форма/- правильне творення форм /слів/.

ОРТОПЕД, див. ортопедист.

ОРТОПЕДИСТ /див. ортопедіа/- 1. лікар, що направиляє здеформовані частини людського тіла /кінцівки, скелет, тощо/- 2. завідувач ортопедичної клініки.

ОРТОПЕДИЧНИЙ /див. ортопедіа/- відповідний до вимог

ортопедії; о-чні апарати - механічні апарати направляти деформації частин людського тіла, також прилади для заміни ампутованих частин тіла /див. протез/.

ОРТОПЕДІЯ /гр. orthos - простий, правильний/- наука про лікування й профілактику знеправлених частин тіла /мед./.

ОРТОПЛАСТИКА /див. орто... + пластика/- вирівнювання знеправлених /здеформованих/ частин тіла.

ОРТОПТЕРИ /гр. orthos - правильно, pteron - крило/- простокрили комахи.

ОРТОСКОП /гр. orthos - правильний, skopeō - дивлюсь/- 1. прилад оглядати горло, 2. прилад досліджувати веселкову оболонку ока.

ОРТОСКОПІЧНИЙ /див. ортоскопія/- належний до ортоскопії; о-не скло - скло в камері обскури, що правильно відображує предмети.

ОРТОСКОПІЯ /гр. orthos - правильний, skopeō - оглядаю/- 1. дослідження веселкової оболонки ока, 2. вимірювання черепа, з метою дістати правильний його обрис.

ОРТОТОНІЯ /див. орто... + тон - правильний наголос у словах.

ОРТОФОНІКА, ОРТОФОНІЯ /див. орто... + фон.../- наука про правильну вимову звуків.

ОРТОХРОМАТИЗАЦІЯ /гр. orthos - правильний; chroma - колір /-

забарвлення покриву фотографічної платівки або стрічки спеціальними барвниками /сенсibilізаторами/ для збільшення його чутливості до зелених і жовтих променів.

ОРТОХРОМАТИЧНИЙ /див. ортохроматизація/- чутливий до жовтих та зелених променів.

ОРТОХРОМІЯ /див. ортохроматизація/- кольоровий спосіб фотографування.

ОРТОЦЕНТР /гр. orthos - правильний, лат. centrum /- точка перетину трьох висот трикутника /геом./.

ОРТОЦЕРАТИТИ /гр. orthos - правильний, keras - роговина/скам'янілі м'якуни /молюски/.

ОРТОЦЕНТР /див. орто... + центр/- точка перетину висот /усіх/ трикутника/геом/

ОРТШАЙН /нім. Ortschein /-темнобурий пісковик болотяних низин.

ОРФЕЙ /гр. Orpheus /- I. співець, що своїм співом утихомирював звірів, зрушував дерева й скелі /у грецькій мітології/ 2^х милозвучний співець.

ОРФЕОН /гр. orpheus /- подібний до п'янїна, але менший музичний інструмент.

ОРФЕУМ /лат. orpheum /- концертова зала.

ОРФІКИ /гр./- поети релігійно-містичних настроїв у стародавній Греції.

ОРФІЧНИЙ /див. Орфей/- I. музичний, 2. релігійно-містичний.

ОРХЕСТРА /гр. orchestra /- округлий поміст у стародавньому грецькому театрі, де виступав хор на виставах комедії або й трагедії.

ОРХІДЕЙ /гр. orchidion /- родина травистих однопрозябцевих квіткових рослин /до 15.000 їх видів/.

ОРХІС /див. орхідеї/один із видів орхідей, зозулинець.

ОРХІТ /гр. orchis - чоловіча статевая залоза/- запалення статевої залози.

ОРХІТОМІЯ /гр. orchis - чоловіча статевая залоза, том'є розтин/- кастрування, хірургічне видалення статевої залози.

ОРШАД /фр. orgead /- мигдалеве молоко з цукром /питво/.

ОСАВУЛ і ОСАВУЛА /тат. "ясаул"/- виборне старшинське звання в козацьких військах /осавули були: генеральний при гетьмані, полковий, гарматний, сотенний/, з наказу московського уряду це звання скасоване в 1798 р.

ОСАННА /гр. hōsanna із гебр. hōša'nal - рятуй нас!/- молитовний приспів у стародавніх гебреїв і в християн, що означає "спасіння" /вигук під час входу Ісуса Христа в Єрусалим/

ОСЕЇНА /гр. os - кістка/- основний органічний складник кісткової тканини/кістковий клей,

- ОСЕТ /фр./-гатунок французької вовняної тканини.
- ОСИФІКАЦІЯ /лат. ос - кістка/ - перетворення відповідних тканин організму в нормальні кістки.
- ОСКАБРІОНИ /лат. Oscabrion spiniferus /-один із видів черепашок.
- ОСМАНИ /від султана Османа/ - турки.
- ОСМІЙ /гр. осмѐ - запах/-хемічний елемент із групи платинових металів /Ос/, атом. вага 190,2 /уживається в електричних жарових лампах/.
- ОСМОЛОГІЯ /гр. осмѐ - запах, логос - наука/-наука про запахи речовини.
- ОСМОМЕТР /гр. осмос - тиск, поштовх, metreō - міряю/-прилад вимірювати осмотичний тиск течив.
- ОСМОНОЗОЛОГІЯ /гр. осмѐ - запах повоз - хвороба, логос - наука/-наука про хворобливі явища почуття нюху.
- ОСМОС /гр. осмос - поштовх/проникання течива або газу /розчинника в розчин/ кризь перепону, що є між ними /фіз./.
- ОСМОТИЧНИЙ /див. осмос/ - відповідний до осмосу; ос-м-от-и-ч-н-и-й тиск - вміна речовин у живих клітинах організму, що відбувається за законами осмосу.
- ОСРАМ /див. осмія + во - льяфрама/-стоп осмію з волюфрамом.
- ОССА /гр./-богиня чуток та поголосок у грецькій мітології.
- ОССІАН - легендарний герой кельтського епосу /III стол. по хр./.
- ОСТ /нім. Ost /- схід /г е о г' -
- ОСТАГРА, ОСТАЛГІЯ /гр. ос - кістка, algos - біль/- біль у кістках.
- ОСТАЛГІТ /гр. ос - кістка, algos - біль/- запалення кістки
- ОСТАЛГІЯ, див. о с т а г р а .
- ОСТАРА /герм./- богиня ранку й весни в стародавній германській мітології.
- ОСТІОТИ - східні стародавні германські племена.
- ОСТЕІТ /гр. ос - кістка/-запалення кісткової тканини.
- ОСТЕО... /гр. osteon - кістка/-у складених словах указує на зв'язок даного поняття з кісткою, кістковою тканиною, напр. о с т е о г р а ф і я .
- ОСТЕОБЛАСТИ /гр. osteon - кістка, blastē - паросток/- клітини кісткової тканини /а н а т/
- ОСТЕОАНГРЕНА /див. остеога н г р е н а/- змертвіння кістки, кістковий спадень.
- ОСТЕОГЕНІЯ /гр. osteon - кістка, genes - народження/-наука про творення кісток.
- ОСТЕОГРАФІЯ /гр. osteon - кістка, graphō - пишу/- опис кісток.
- ОСТЕОКЛАЗІЯ /гр. osteon - кістка, klasis - перелім/- хірург-

гічне ламання кістки з наміром направити здеформований орган.

ОСТЕОЛІТ /гр. *osteon* - кістка, *lithos* - камінь /- скам'яніла кістка.

ОСТЕОЛОГІЧНИЙ /див. о с т е о л о г і я /- належний до остеоліт.

ОСТЕОЛОГІЯ /гр. *osteon* - кістка, *logos* - слово, наука /- наука про будову кісток /частина анатомії/.

ОСТЕОМА /гр. *osteon* - кістка /- пухлина на кістковій тканині.

ОСТЕОМАЛІЦІЯ /гр. *osteon* - кістка, *malakia* - м'якість /- розм'якшення кісток через брак у них вапнових солей /х в о р./.

ОСТЕОМІЄЛІТ /гр. *osteon* - кістка, *myelos* - мозок /- запалення кісткового мозку /м е д./.

ОСТЕОМІОЛОГІЯ /див. о с т е о м і о л о г і я /- наука про кості та м'язи.

ОСТЕОПАТОЛОГІЯ /див. о с т е о - п а т о л о г і я /- наука про хвороби кісток.

ОСТЕОПЛАСТИКА /див. о с т е о + п л а с т и к а /- операція пересадження здорової кістки, замість хворої

ОСТЕОСАРКОМА /див. о с т е о + с а р к о м а /- саркома кісток /злаякісна пухлина на кістці/.

ОСТЕОСКІР /гр. *osteon* - кістка /- хоробливий наростень на кістці.

ОСТЕОСКЛЕРОЗА /див. о с т е о + с к л е р о з а /- звапніння кісток, ствердіння їх.

ОСТЕОТОМ /див. о с т е о т о - м і я /- ланцета для розтину кісток.

ОСТЕОТОМІЯ /гр. *osteon* - кістка, *tomē* - різати /- хірургічний розтин або перегин кістки.

ОСТЕОХЕМІЯ /див. о с т е о . . . + х е м і я /- наука про хемічні складники кісток.

ОСТЕОХОНДРИТ /гр. *osteon* - кістка, *chondros* - хрящ /- запалення кістки й хряща /м е д./.

ОСТЕРІЯ /ит. *osteria* /- шинок, корчма /в Італії/.

ОСТИНАТО /ит. *ostinato* - упертий /- багаторазове повторення певної теми в музичному творі.

ОСТІТ /гр. *osteon* - кістка /запалення кісткової тканини.

ОСТІЯРІЙ /лат. *ostiarus* /- ворота при храмах стародавніх часів.

ОСТОБЛАСТИ /гр. *osteon* - кістка, *blastē* - паросток /- клітини, що творять кістки, костотворці.

ОСТРАКІЗМ /гр. *ostrakismos* із *ostrakon* - черепок /- "черепковий присуд", таємне голосування черепками в стародавній Греції в справі вигнання з країни небезпечних для влади громадян /на черепках писали імена кандидатів на вигнання/.

ОСТРАКОДИ /гр. *ostrakon* - черепок /- нижчі ракуваті істоти.

ОСТРАЦІТИ /гр. *ostrakon* - черепок, *kutos* - посудина /- скам'янілі черепашки.

ОСФРАЗЕОЛОГІЯ /гр./- наука про почуття нюху.

ОСЦИЛОГРАФ /лат. oscillum - хитання, graphō - пишу/- прилад записувати та спостерігати перебіг у часі електричних процесів та їх характер.

ОСЦИЛОСКОП /лат. oscillum - хитання, гр. вкорєб - дивлюсь/- прилад для безпосереднього розгляду оком електричних коливань.

ОСЦИЛЯТОР /лат. oscillare - коливатись/- 1. прилад, що втворює електромагнетні хвилі, 2. прилад, що показує коливання відносно певної рівноваги, 3. прилад підводної сигналізації.

ОСЦИЛЯЦІЯ /лат. oscillum /- дрижання, коливання /акустичні, електричні/.

ОТАКУСТИКА /гр. us(ōtos) - вухо - а к у с т и к а/- підсилювання слуху механічними засобами.

ОТАФОН /гр. us(ōtos) - вухо, phōnē - звук/- звуковловлювач прилад, що зловлює звукові хвилі.

ОТИТ /гр. us(ōtos) - вухо/- запалення вуха /м е д./.

ОТИТРИЯ /гр. us(ōtos) - вухо, iatreia - лікування/- наука про хвороби вуха та про лікування цих хвороб.

ОТЛАС /ар./- блискуча шовкова тканина із спеціальним переплетенням ниток.

ОТО.../гр. us(ōtos) - вухо/- у складених словах указує на зв'язок даного поняття з вухом, на-

приклад, о т о с к о п.

ОТОГРАФІЯ /гр. us(ōtos) - вухо, graphō - пишу/- опис вуха.

ОТОЛІТИ /гр. us(ōtos) - вухо, lithos - камінь/- слухові камінці у вухах деяких нижчих організмів.

ОТОЛОГІЯ /гр. us(ōtos) - вухо, logos - наука, слово/- наука про будову, функції та хвороби вуха.

ОТТОМАНИ /фр. ottomans /- назва турків, що пішла від династії султана Османа I /ІЗ стол./.

ОТТОМАНКА /фр. ottomans від тур. Othman/- м'яка низька канапа без спинки.

ОТТОМАНСЬКА ПОРТА - Туреччина.

ОТОПЛАСТИКА /див. о т о...+пластика/- штучне виготовлення вуха.

ОТОСКЛЕРОЗА /див. о т о...+склероза/- хронічне захворювання /склероза/ середнього вуха /лябіринту/, що відмирає й спричиняє прогресивне глухнення.

ОТОСКОП /гр. us(ōtos) - вухо, вкорєб - дивлюсь/- прилад оглядати вухо /м е д./.

ОТТЕЛО /вл./- 1. персонаж Шекспірової трагедії цієї ж назви, що з безпідставних ревнощів убив свою жінку, 2. ревнивець.

ОТТОЧЕНТО /іт./- сукупність містецьких напрямків XIX стол.

ОФЕНЗИВА /фр. offensive /- наступ, напад.

ОФЕРТА /лат. offertus - запропонований/- умови для складання договору; пропозиція скласти угоду.

ОФЕРТОРІЙ /лат. offertus - запропонований/- перша частина літургії в католиків.

ОФІОДОНТИ /гр. orphis - змія, odus(odontos) - зуб/- скам'янілі зуби гадюк.

ОФІОЛАТРІЯ /гр. orphis - змія, latreia - служіння, шанування/- шанування змії /у первісних людей/.

ОФІОЛІТ /гр. orphis - змія, lithos - камінь/- зміївик, зеленено-пльмистого забарвлення камінь /мінерал/.

ОФІОЛОГІЯ /гр. orphis - змія, logos - наука/- наука про зміїв

ОФІРА /нім. Opfer з лат./-жертва, пожертва.

ОФІЦЕР /фр. officier /- військовий старшина.

ОФІТ /гр. orphitēs /- мінерал, темнозеленого кольору камінь.

ОФІЦІНА /лат./- невеликий будинок на міському подвір'ї осторонь від головного дому.

ОФІЦІНАЛЬНИЙ /лат./- уживаний у лікуванні; о-ий лік - лік, що є завжди готовий в аптеці.

ОФІЦІОЗ /лат./- пресовий орган що додержується офіційних урядових поглядів, не будучи сам урядовим.

ОФІЦІОЗНИЙ /лат./- напівофіційний, оголошуваний з відома уряду, хоч формально від нього

незалежний; той, що неофіційно виконує директиви уряду.

ОФІЦІЯ /лат. officialis - службовий/- посада, обов'язок, служба.

ОФІЦІЯЛ /нім. Official з н.лат. officialis /- I. офіційна особа, урядовець на державній посаді в стародавньому Римі, 2. священник, що відав церковносудовими справами /за середньо віччя в католиків/.

ОФІЦІЯЛЬНИЙ, ОФІЦІЙНИЙ /лат. officialis службовий/-I. урядовий, службовий, 2. формальний, формалістичний, сухий.

ОФІЦІАНТ /с.-лат. officianus - службовець/- служник у ресторані, що подає одвідувачам на столі страви /к е л ь н е р/.

ОФОРТ /фр. eau-forte - нітратна кислота/- I. спосіб ритуння різцем на смолянім шарі металевої дошки та щавленням нітратною кислотою, 2. відбиток такого ритовання.

ОФОРТИСТ /див. о ф о р т/- мистець ритувати способом офорту

ОФСЕТ /англ. offset /- I. спосіб друкувати, відтискуючи спочатку текст з цинкової або алюмінієвої форми на гумовий валок, а з нього на папір, 2. фотографічний спосіб друку в ЗДА

ОФТАЛМІЯ /гр. ophthalmos - око/- запалення ока /х в о р/.

ОФТАЛМІЯТРІЯ /гр. ophthalmos - око, latreia - лікування/- наука про очні хвороби.

ОФТАЛМОГРАФІЯ /гр. ophthalmos -

око, *γραφο* - пишу/- опис будови ока.

ОФТАЛМОКАРЦИНОМА /гр. *ophthal* - шов - око, *karkino* - пістряк/- пістряк ока.

ОФТАЛМОЛОГ /гр. *ophthalmos* - око, *logos* - наука/- дослідник будови та хвороб очей; лікар очних хвороб.

ОФТАЛМОЛОГІЯ /гр. *ophthalmos* - око, *logos* - слово, наука/- наука про око, його хвороби та їх лікування.

ОФТАЛМОМЕТР /гр. *ophthalmos* - око, *metreō* - міряю/- прилад вимірювати криві площини прозорих частин ока.

ОФТАЛМОПЛЕГІЯ /гр. *ophthalmos* - око, *αρροῦσθαι* - вражаю/- параліч очних м'ясків.

ОФТАЛМОПТОЗА /гр. *ophthalmos* - око, *βανκατις*, *βιτρισκυватіς* - банкатість, витришкуватість.

ОФТАЛМОСКОП /гр. *ophthalmos* - око, *σκοπεῖν* - дивлюсь/- прилад оглядати очі.

ОФТАЛМОТРОП /гр. *ophthalmos* - око, *τροπος* - поверт/- прилад показувати рухи очей.

ОХЛОКРАТІЯ /гр. *ochlos* - народня маса, *karkinōs* - влада/- влада маси, вулиці, найнижчих прошарків суспільства.

ОХРА, див. вохра.

ОЦЕЛОТ /мех./- американська хижа тварина з родини кошечих. /пантера/.

ОЦЕТ /лат. *acetum* /- органічна кислота, що її добувають із вугілля та вапна або сухою дес-тиляцією дерева.

ПА /фр. pas - ступінь, крок /- складовий ритмовий рух /позиція чи момент/ у танці з певною постановою ніг.

ПАВАНА /есп. pavana /- старо-винний еспанський танок /І6-І7 століття/.

ПАВЕ /фр. pavé /- пішохід, тротуар із кам'яних плит.

ПАВЕАН /від міста Паві в Італії/- обкуті залізом щити, що їх можна ставити на землю.

ПАВЗА /лат. pausa з гр. pausis-припинення/- 1. перерва, зупин у часі, 2. нотний знак, що показує, на яку кількість часу в даному місці мелодії треба припинити звучання інструменту чи спів голосу.

ПАВІМЕНТ /фр. pavement /- різномальорова підлога з плиток, покості на естраді.

ПАВІЯ /фр. pavie /гатунок бросквини, в якої м'якуш не відстає від кісточки.

ПАВІДЛО /поль. з чеськ./- зварені з цукром ягоди чи інша якась садовина /мармеляда, конфітура/.

ПАВІЛЬЙОН /фр. pavillon з лат. papilion - намет/- 1. будинок легкої конструкції тимчасового призначення /для виставки, ярмарку абощо/, 2. вибух кількох фоберверків одразу, 3. кінець сурми в бляшаних інструментах, 4. спеціальне приміщення, де фотографують кінофільми.

ПАВІЯН /гол. baviaan з лат. bavinus/- безхвоста собака - голова мавпа.

ПАВЛІТА /фр./- прибутки з продажу посад у колишній Франції.

ПАВОНІЯ /лат./- 1. квіткова чагарникова рослина з родини мальвових, що має зубчасте з вічками, немов у павича на пір'ї, листя, 2. один із видів коралів, що має дуже розвинений вапновий кістяк.

ПАВПЕР /лат. pauper - убогий/- жебрак, убога людина, що не має засобів для життя.

ПАВПЕРИЗАЦІЯ /див. п а в п е р - зубожіння, озлиднення, напр., масове зубожіння загнаного в колгоспи в СРСР селянства.

ПАВПЕРИЗМ /див. п а в п е р /- зубожіння населення, напр., в СРСР зубожіння селян у наслідок колективізації.

ПАГАМЕНТ /ит. pagamento - платіж/- 1. розплата готівкою, 2. старе срібло, взагалі срібло у вилівках, 3. термін ярмаркових розплат.

ПАГАНАЛІЇ /лат. paganus - сільський/- весняні післяпосівні свята на пошану богині Церери /в січні місяці в стародавніх римлян/.

ПАГАНІЗМ /лат. paganismus /поганство, поганська релігія, шанування бовванів /в єгиптян та греків і римлян/.

- ПАГІНАЦІЯ** /лат. *pagina* - сторінка/- позначення сторінок у книжці або в рукописі числами.
- ПАГОДА** /порт. *pagoda* з санс./- І. храм ново-брагманських часів в Індії, Японії, Китаї, 2. розкішно оздоблена статуя боввана, 3. гіпсова або порцелянова фігура з рухомими кінцями, 4. золота монета із зображенням храму /пагоди/ в Індії.
- ПАДЕЖАН** /фр./- гігантські кроки - стовп із поземо почепленим на ньому вгорі на осі колицям з прив'язаними до коліщати довгими аж до землі мотузками з петлями, в які просувають ногу й сідають та, відштовхуючись від землі ногами, підносяться вгору й облітають навколо стовпа /розвагова крутілка/.
- ПАДИШАХ** /персь. *padīshāh* - "цар царів", "охоронець князів"/ титул колишнього турецького султана, перського шаха, володаря Афганістану.
- ПАДОК** /англ. *paddock* /- майдан /плац/ для верхових змагань на конях.
- ПАДРОН** /іт. з лат. *padronus* /- І. господар невеликого корабля, начальник, 2. добродієць, протектор.
- ПАЇТКА** /фр./- золота або срібна бляшка /прикраса на одяг/.
- ПАЖ** /фр. *page* /- І. джур, що його виховували на лицаря при дворі сеньйора або при вельможній дамі, 3. вихованець паже-
- ського корпусу в царській Росії, 2. шнурок із гачком на спідниці, щоб стягувати.
- ПАЖАНГА** /лит./- прогресивна вволишній Литві партія, що боролася проти імперіялістичних зазіхань Польщі.
- ПАЗИГРАФІЯ** /гр. *paz-graphē* - пишу/- загальнозвоні у всіх народів знаки, наприкладні знаки, римські та арабські цифри.
- ПАЗИЛОГІЯ, ПАЗИЛАЛІЯ** /гр. *paz-logos, logos* - наука/- все-світня мова - проект висловлювати думки зрозумілими для усіх народів звуками.
- ПАЙ** /тюрк./- частка, внесок, акція.
- ПАЙЖА** /мад./- короткий щит урицарських кіннотників.
- ПАЙЛІБОТ-ЧАРТ** /англ. *pilot-chart* - мапа метеорологічних спостережень на морі, щоб керувати кораблем.
- ПАКА** /нім. *Pack, Packer* /- великий пакунок /товарів або що/.
- ПАКА**² /лат./- невелика тварина з родини гризунів, подібна до південно-американського зайця.
- ПАКГ'АВЗ** /нім. *Packhaus* /- вантажна комора при залізниці, на митниці або що /для товарів, багажу тощо/.
- ПАКЕБОТ** /англ. *packet-boat* /- поштово-пасажирське судно.
- ПАКЕЛЯЖ** /нім. *Packlage* /- кам'яна основа дороги /коли каміння кладуть на земляний ґрунт/.

ПАКЕТ /фр. *paquet* /- лист у великім коверті, невеликий поштовий пакунок, напр., пересилана поштою книжка або що.

ПАКЕТЕБОТ, див. п а к е б о т.

ПАКМАЙСТЕР /нім. *Packmeister* /- залізничник, що відповідає за доставу адресатам пакунків.

ПАКОТИЛЬ /фр. *pacotille* - мотлох/- I. маловартісний товар, 2. товар, що його дозволяється пасажирові чи морякові взяти з собою на корабель.

ПАКТ /лат. *pacium* /- угода /міжнародня/ без означеної законом форми.

ПАКТА /лат. *pacium* /- договір, угода; п а к т а к о н в е н т а - угода, що нею польський сейм обмежував владу короля.

ПАЛАДИН /фр. *paladin* з лат. *palatinus* - двірцевий/-I. соратник Карла великого, 2. вірний лицар. /також палядин/.

ПАЛАМАР /гр./- церковний служник.

ПАЛАМЕДОВА г р а /вл./- гра в шахи, що її немов би винайшов герой троянської війни Паламед

ПАЛАНКА /тур./- I. обгороджена частотою фортеця, 2. полкова округа й полкове селище в запорожців.

ПАЛАНКІН /порт. *palanquin* з індусь. *pālaki* /- ноші з накриттям, як засіб пересування пасажирів у деяких східних країнах.

ПАЛАС /фр. *pallas* /- подібна до килимів тканина, уживана на гар-

дини.

ПАЛАТА /лат. *palatium* - палац/- I. кімната або зала, де лежать хворі в лікарні, 2. розкішна кімната в панських домах, 3. назва деяких установ, напр., - "Палата мір та ваги", "Книжкова палата", 4. назва законодавчого органу в деяких країнах, напр., "Палата лордів" англійського парламенту.

ПАЛАТА /лат. *palatium* /- I. музей старовинної зброчки, 2. кімната для хворих у шпиталі.

ПАЛАЦ /іт. *palazzo* /- великий розкішний будинок державного володаря, уряду, мистецької установи або що.

ПАЛАЦО /іт. *palazzo* /- палац, окремий розкішний дім.

ПАЛІАШ /поль. *pałaz* з мад. *pallos* /- проста дволезова шабля, що нею можна рубати й колоти /в колишній рос. армії но сили кірасири/.

ПАЛІЄ /фр. *palais* - палац/- I. палац, 2. розкішний будинок для виставок, 3. Пале-Рояль - найкращий палац у Парижі, колись королівський /побудований за Рішельє 1629 р./, в 1871 році спалений, потім реставрований, нині - державна рада, театр, магазини, ресторани.

ПАЛЕМОН /гр./- I. бог, покровитель моряків /у стародавніх греків/, 2. казковий багатирич Литовців.

ПАЛЕО... /гр. *palaios* - стародавній/- у складених словах означає "стародавній", "предко-

вічний" тощо, напр., п а л е о б і о л о г і я.

ПАЛЕОАНТРОПОЛОГІЯ /гр. palaios - стародавній/- галузь антропології, що вивчає викопні рештки правдивої людини /див.антропологія/.

ПАЛЕОАРКТИЧНИЙ /див. п а л е о + а р к т и ч н и й/- північний /щодо земної кулі: Європа, Півн. Америка, півн. Азія/.

ПАЛЕОБІОЛОГІЯ /див. п а л е о + б і о л о г і я/- наука про умови існування вимерлих тварин /галузь п а л е о н т о л о г і ї/.

ПАЛЕОБОТАНІКА /див. п а л е о + б о т а н і к а/- наука про вимерлі рослини минулих геологічних епох /галузь палеонтології/.

ПАЛЕОГЕН /гр. palaios - стародавній, genos - народження/- геологічний період /частина третинного періоду/, що охоплює палеоцен, еоцен, олігоцен.

ПАЛЕОГЕОГРАФІЯ /див. п а л е о + географія/- фізична географія минулих епох Землі /галузь геології/.

ПАЛЕОГЕЯ /гр. palaios - стародавній, $\epsilon\beta\epsilon$ - земля/- зоогеографічний підподіл суходолу, що охоплює тропічну частину Африки та південь Азії.

ПАЛЕОГРАФ /див. п а л е о г р а ф і я/- знавець стародавніх рукописів, фахівець з палеографії.

ПАЛЕОГРАФІЯ /гр. palaios - стародавній, grapho - пишу/- наука

про зовнішні прикмети рукописних пам'яток /форми літер, матеріал, на якому написано тексти, спосіб письма тощо/ та про вміння їх читати.

ПАЛЕОЗОУЧНИЙ /гр. palaios - стародавній, zoon - тварина, istota - предковічно-тваринний належний до найдавніших часів життя на Землі.

ПАЛЕОЗОЙСЬКА доба /див. п а л е о з о у ч н и й/- друга доба в історії Землі; охоплює періоди: кембрійський, селюрійський, девонський, кам'янову-гільний і пермський /доба горотворення, примітивних морських хребцевих тварин, суходільних плазунів, шпилькових рослин/.

ПАЛЕОЗООЛОГІЯ /див. п а л е о зоологія/- наука про вимерлих тварин стародавніх геологічних епох /галузь палеонтології/.

ПАЛЕОКРИСТИЧНИЙ /гр. palaios - стародавній/- покритий вічною кригою /підбігунові обшири океанів/.

ПАЛІКАРИ /н.-гр. palikari, pallekari /- I. наймані воїки з греків та албанців у колишній Туреччині для боротьби з грецькими повстанцями-самостійниками /І9 стол./, 2. нерегулярне військо в сучасній Греції.

ПАЛЕОЛІТ /гр. palaios - давній lithos - камінь/- кам'яна доба від появи людини до кінця льодової доби.

ПАЛЕОЛІТИЧНИЙ п е р і о д, див п а л е о л і т.

ПАЛЕОЛОГ /гр. palaios - стародавній, logos - наука/-знавець палеології.

ПАЛЕОЛОГІЯ /див. п а л е о л о г/- наука про залишки стародавніх культур /див. а р х е о л о г і я/.

ПАЛЕОНТОЛОГ /див. п а л е о н т о л о г і я/- фахівець у палеонтології, знавець скам'янілих решток тварин і рослин.

ПАЛЕОНТОЛОГІЯ /гр. palaios - стародавній, on - те, що існує, logos - наука/- 1. наука про вимерлі організми /рослинні й тваринні/ минулих геологічних епох, 2. палеонтологія лінгвістична - наука, що вивчає первісні культури на підставі мовних матеріалів.

ПАЛЕОСАВР /гр. palaios - стародавній, sauros - ящірка/- велетенська вимерла ящірка триясської доби.

ПАЛЕОТЕРІЙ /гр. palaios - стародавній, therion - звір/- вимерлий предок коня.

ПАЛЕОТИП /гр. palaios - стародавній, typos - відбитка, образ/- старовинні друки, друковані до винаходу друкарських шрифтів /до 1500 р./, див. і н к у н а б у л и.

ПАЛЕОФІТОЛОГІЯ /гр. palaios - стародавній, phytos - рослина, logos - наука, слово/, див. п а л е о б о т а н і к а.

ПАЛЕОЦЕН /гр. palaios - стародавній, kainos - новий/- третинна доба /п а л е о г е н/. ПАЛЕ РОЯЛЬ, див. п а л е.

ПАЛЕСТРА /гр. palaistra /-І. у стародавній Греції- школа бо - ротьби, фізичної культури для підлітків /для дорослих - гімназія/, 2. колегія адвокатів у колишній Польщі.

ПАЛЕСТРАНТ /див. п а л е с т р а/- 1. адвокат, член палестри 2. студент правничого факультету /зах. Європа/.

ПАЛЕСТРИКА /див. п а л е с т р а/- фізична культура.

ПАЛЕТА /фр. palette /- див. п а л і т р а.

ПАЛЕТ /фр. palette /- металевий диск.

ПАЛЕТКА /фр. palette /- цільовозна поділена на квадратики платівка виміряти площі на мапах, а також площі криволінійних фігур.

ПАЛЕЯ /гр. palaia - стародавні книги/- виклад історії старого заповіту з додатками з апокрифів /пам'ятки старої української літератури/.

ПАЛІ /санс. "святе письмо"/літературна мова південного буддизму /один із індуських діалектів, пізня форма санскриту/

ПАЛІЙ, ПАЛІОМ /лат./- 1. плащ у стародавніх римлян, довга /у римських матрон, співаків, акторів/ мантія, 2. чотирикутний покрив на вітарі в католицькій церкві, 3. вовняний плащ, що ним папа відзначає архиєпископів.

ПАЛІОЛІГІЯ /гр. palin - знову, logos - слово/- повторення на

початку й у кінці речення того самого слова або повторення цілого речення на початку й у кінці вірша /реторичний засіб/.

ПАЛІМБАКХІЙ /гр. palimbakcheios /- віршова стопа з двох довгих і одного короткого складу /рідше навпаки/ у класичному віршуванні.

ПАЛІМПСЕСТ /гр. palimpseston - знову стертий/- рукопис, написаний на стертому старому рукописі /особливо часто стирали стародавні рукописи на пергамені або папірусі за середньовіччя й писали на них нові тексти; тепер старі стерті тексти відновлюють хемічним способом/.

ПАЛІГЕНЕЗА /гр. palin - знову genesis - народження/- I. відродження /відновлення процесу розвитку/прикмет, що були зникли /б і о л./, 2. філософія про повторюване відродження душі і світу /Геракліт, Пітагорійці, Ніцше, Шпенглер/, див. м е т а м п с и х о з а.

ПАЛІГРАФІЯ /гр. palin - знов, graphō - пишу/- спосіб відновлення старих ритових /гравюр/, також відтискання їх на камені.

ПАЛІНДРОМ /гр. palindromēō - біжу назад/- I. слово або фраза, що має однакове звучання й однаковий зміст при читанні з початку і з кінця, напр., о к о, " а роза упала на лапу Азора", 2. загадка на слово, що однаково читається наперед і назад, але змінює своє значіння.

ПАЛІНОДІЯ /гр. palinōdia -про-

тилежна пісня із palin - знову òde - пісня, вірш/- I. поетичне зречення /вірш або проза, що в ній автор зрікається того, що висловлював раніш/. 2. мінливість поглядів, 3. раптова зміна процесу хвороби.

ПАЛІОДАМЕНТУМ /лат. pallium /- пурпуровий безрукавий плащ у римських полководців під час війни, замість звичайної тоги.

ПАЛІСАДА /фр. la palissade з лат. palus - паки/- I. забиті в землю палі для укріплення на сипів, 2. фортифікаційні укріплення з гострих паль.

ПАЛІСАДНИК /фр. palissade /-I. огорожа з гострих дерев'яних кілків, 2. городець, квітник перед хатою.

ПАЛІСАНДЕР /фр. palissandre /- чорне коштовне столлярське дерево /Півд. Америка/, уживане у виробництві фюрніру та у столлярстві.

ПАЛІТРА /фр. palette /- I. полірована дощочка, що на ній маляр змішує фарби, 2. творчі за собою образности в мистецтві /у маляра, письменника/.

ПАЛІТУРА /лат. politura - вигладжування/- речовина для надання блиску виробам з дерева /розчин смол із спиртом/.

ПАЛІТУРКА /лат./- тверда обкладинка на книжці /з картону, обклеєного полотном, спеціальною цератом, шкірою абощо/.

ПАЛІТУРНИК /лат./- майстер, що опрацьовує книжки /робить палітурки/.

ПАЛІТУРНЯ /лат./- майстерня, де справляють книжки.

ПАЛІЯТИВ /фр. palliatif з лат. palliare - прикривати з pal - lium - плащ/- 1. лік, що тимчасово полегшує біль; 2. засіб, що злагіднює прикрість, лихо, не ліквідуючи його, 3. напів - засіб, часткове розв'язання питання, справи; малонадійний засіб.

ПАЛІЯТИВНИЙ /див. п а л і я - т и в/- напівчинний, малонадійний.

ПАЛЛАДА /гр. Pallas /- 1. прізвище богині Атени /м і т./, 2. статуя богині Атени в Трої, 3. одна з малих планет /а с т р./.

ПАЛЛАДІЙ /гр. від планети Pallas /- хемічний елемент /Pd / атом. вага 106,7, сріблястий метал із платинової групи.

ПАЛЛАДІОМ /див. П а л л а д а /- твердиня, захисток у небезпеці /від статуї Атени-Паллади, що немов би впала з неба в Трою й була обороною цього міста, аж поки греки викрали її/.

ПАЛОГРАФ /гр. pallein - тремити, коливатись, grapho - пишу/- автоматичний реєстратор коливань та вібрацій корабля.

ПАЛЯВЕР /порт./- місце для загальних зборів в африканських негрів.

ПАЛЯДИН /іт. з лат. palatinus - двірцевий/- 1. збірник Карла великого /в середньовічній літературі/, 2. лицар із королівського почту, 3. лицар - шукач

пригод, мандрівний лицар, 4. оборонець чеснот, певної ідеї.

ПАЛЯТАЛІЗАЦІЯ /лат. palatum - піднебіння/- м'якшення приголосних звуків через підняття язика до піднебіння, напр., нь, дь, ть.

ПАЛЯТАЛЬНИЙ /лат. palatum - піднебіння/- піднебінний, зм'якшений /приголосний/ звук, та кож голосні E, I.

ПАЛЯТАЛЬНІСТЬ /див. п а л я т а л і - з а ц і я /- зм'якшеність приголосних звуків.

ПАЛЯТИН /лат. palatinus - двірцевий/- 1. королівський урядовець, воєвода, 2. генеральний суддя за середньовіччя в Німеччині, підскарбій, 3. воєвода в Польщі, 4. генеральний суддя і командарм в Угорщині, 5. хутряне боа.

ПАЛЯТИНАТ /див. п а л я т и н /- 1. звання палатина, 2. пфальцграфство в середньовічній Німеччині, 3. воєводство в Польщі, 4. надрайнські обшири в колишній Німеччині.

ПАЛЯТИНСЬКИЙ г о р б - один із сімох горбів, на яких був розташований стародавній Рим, місце, де були побудовані палаци римських імператорів.

ПАЛЯФІТИ /іт. palafitta /- будівлі на палях /у тубільців Південної Америки, Африки, Океанії/; паляфіти відомі ще з часів неоліту.

ПАЛЬСТИ /фр. palier /- золоті нашивки /прикраси/ на одязі.

ПАЛЬЙОН /фр. *paillon* /- срібна підкладка /бляшка/ під коштовні камінці.

ПАЛЬМА¹ /лат. *palma* /- І. вічно-зелене тропічне дерево /понад 1000 видів/, 2. п а л ь м а першости -першість у змаганнях у стародавніх греків, що нагороджували першуна пальмовою гілкою або вінком із пальмового гілля чи листя, 2. п а л ь м а Христова - райдерезо, рицинове дерево.

ПАЛЬМА² /гол. *palms* з лат. *palms* - п'ядь/- голландська міра колової грубини дерева/9,4 см./.

ПАЛЬМАРЦЮМ /лат. *palmarium* - той, що нагороджує пальмою/-І. нагорода за перемогу, 2. плата адвокату за виграну справу.

ПАЛЬМАЦІТИ /лат. *palma* гр. *kytos* клітина/- викопні стовбури пальмових дерев крейдяного періоду.

ПАЛЬМЕСТРІЯ /англ. *palms* /- ворожіння, див. хіромантія.

ПАЛЬМЕТА /фр. *palmette* з лат. /- прикраса з пальмового листу, та кож скульптура або архітектурний орнамент у формі пальмового листу.

ПАЛЬМШЕДИ /лат. *palma*, *res* (*pedis*) - ступня/- птахи, що мають перетинки між пальцями.

ПАЛЬМІРА¹ /вл. /- біблійне місто в Сирії /з стол. до Хр./, видатне своєю економічною ролею; північна П а л ь м і р а - назва Петербургу в російській поезії.

ПАЛЬМІРА² /вл. /- індійська пальма, тверде столярське дерево

ПАЛЬМІТАН /див. пальмітини/ - сіль пальмітинової кислоти.

ПАЛЬМІТИНИ /лат. *palme* - пальмова гілка/- етери пальмітинової кислоти / у виробництві свічок/.

ПАЛЬМІТИНОВА К И С Л О Т А /див. п а л ь м і т и н и /- кислота, що є в пальмовій олії та в твердій ситі.

ПАЛЬМОПЛАНТАРСИМПТОМ /лат. *palma* гр. *plantaris* - підшва ступні, *vumrtoma* - збіг/- хворобливо жовте забарвлення долонь і підшов ступнів при гарячці.

ПАЛЬМУЛЯ /н.-лат. з лат. *palma* /- клявіші й педалі в музичних інструментах.

ПАЛЬПАЦІЯ /лат. *palpatio* -ма - цання/- дослідження хворого з допомогою обмацування /м е д./

ПАЛЬПАЦІЯ /лат. *palpitatio* /- І. здригання окремих органів живої тварини /серце, живчик/, 2. тремтіння пальця на струні під час гри на скрипці чи віолончелі.

ПАЛЬТО /фр. *paletot* /- верхній одяг, плащ.

ПАМПА /есп. *rampa* з індіан. /- рівнинні степи в Південній Америці.

ПАМПАСИ, слід уживати п а м - п а.

ПАМПЕРО /есп. /- вітер із пампи /Півд. Америка/.

ПАМПЛЕГІЯ /гр. *ram* із *pan* усе,

- plēgia - грець, удар/- пара - ліч усіх м'яснів тіла.
- ПАМФЛЕТ /англ. pamphlet /- публіцистично-полемічний твір із злісною тенденцією.
- ПАМФЛЕТІСТ /див. п а м ф л е т /- автор памфлетів.
- ПАН /гр. pan /- бог лісів та пасовиськ у стародавніх греків /демон страху, що жахає людей, звідси: п а н і к а /; зображувався у вигляді людини з цапиними ногами й рогами.
- ПАН... /гр. pan - усе/-у складених словах заступає слово „у се“, напр., п а н а м е р и к а н с ь к и й - всеамериканський.
- ПАНАГІЯ /гр. panagia /- медальйон з образом Богоматері/носять архиереї/.
- ПАНАМА /від географічної шийки Панама/- І.афера, шахрайство /назва пішла від великих зловживань у компанії, що будувала Панамський канал, 1889 р./, 2. ширококрисий капелюх із пальмових волокон.
- ПАНАМІСТ /див. П а н а м а /- учасник панамської афери;аферист, розтратник, шахрай.
- ПАНАРАБІЗМ /див. п а н.../-рух серед арабських народів до об'єднання арабів проти інших народів.
- ПАНАРИЦІЙ /н.-лат.panaricius /- гнійне запалення окістя пальця; волос /м е д./.
- ПАНАТЕНЕЇ /дмв. п а н...+ Ате- на/- національне свято в ста-
- родавніх Атенах на пошану бо-гині Атени, покровительки цьо-го міста /відбувалося раз на чотири роки/.
- ПАНАЦЕЯ¹ /гр. vl. Panakeia /цілителька всіх недуг /Ескулапова дочка/ у стародавніх греків
- ПАНАЦЕЯ² /гр.panakeia - все - цілюща з pan - усе, акеін -лікувати/- вимріяний лік на всі хвороби, що його намагалися ви-найти алхіміки, 2^x універсальний засіб.
- ПАНАМЕРИКАНІЗМ /див. п а н.../ - І. ідея протиставлення народів американського суходолу, як одності, всім іншим народам, 2. змагання ЗДА до об'єднання штатів Америки під проводом одного уряду для безпеки супроти інших країн /доктрина Монро/.
- ПАНАМЕРИКАНСЬКІ конференції - конференції американських країн у справі політики панамеріканізму /1926, 1947, 1948 р.р./
- ПАНАТЕНСЬКІ і г р и - найурочистіші ігри в стародавніх А-тенах на пошану богині Атени.
- ПАНАХІДА /гр./- Богослужба за померлих.
- ПАНГАРМОНІЙНИЙ /див. п а н...+ г а р м о н і й н и й/- у всьому співзвучний, у всіх части-нах допасований.
- ПАНГЕЛЛЕНІЗМ /див. п а н... + г е л л е н і з м/- змагання за об'єднання всіх греків.
- ПАНГЕЛЛЕНІОН /гр. pan - усе, hellēn -грек/- І. титул вищих урядовців у сучасній греції, 2.

щорічні свята на пошану Зевса в стародавній Греції.

ПАНГЕНЕЗА /див. п а н...+ г е н е з а/- І. Дарвінова теорія про те, немов би всі клітини організму виділяють із себе так звані гемули, що передають статевим клітинам усі анатомічні й фізіологічні властивості даного організму, які й передаються спадково нащадкам, 2. п а н г е н е з а внутрішньоклітинна - гіпотеза спадковості, немов би в організмі є мікроскопічні пангени, що з них кожний передає спадково певну властивість організму.

ПАНГЕРМАНІЗМ - змагання до об'єднання всіх територій, де живуть німці.

ПАНГІДРОЗА /гр. pan - усе, hidr - вода/- пітніння всього тіла.

ПАНГІДРОМЕТР /гр. pan - усе, hidr - вода, metre - міряю/- спеціальні терези міряти течева.

ПАНГІЛЬОС /фр. вл./-герой Вольтерова роману "Кандід", що став символом беззастережного оптимізму.

ПАНГОЛІНИ /гр./- тропічні ящірки /Азія, Африка/ з ряду ссавців.

ПАНДА /інд./- невелика хутряна хижка тварина, ссавець /Гімалая/.

ПАНДАН /фр. pendant - під час/- І. париста річ, відповідно до чогось, 2. назва тропічної рослини.

ПАНДЕКТИ /гр. pandektēs - всеосязний/- І. назва римського цивільного права, що опублікував імператор Юстиніян 529 р.; 2. п а н д е к т и Антіоха - повчення, що їх написав чернець Антіох. /також: д и г е с т и/.

ПАНДЕМІЯ /гр. pandēmia - увесь народ/- поширена на великі простори пошесть, загальна пошестна хвороба.

ПАНДЕМОНІОМ /гр. pan - усе, daimon - дух/- І. столиця пекла, де сатана збирав на раду всіх демонів /у творі Мілтона "Утрачений рай", 2X зборище негідників, розпусників; безладдя

ПАНДЕМОС /гр. pan - усе, dēmos - народ/- прозвисько богині Афродити у грецькій мітології.

ПАНДІТ /інд./- титул для людей з вищою освітою в індуїв.

ПАНДІРА /гр. Pandōra - всеобдарована, наділена всіма дарами/- перша жінка, що її вивав бог вогню Гефайст, а Зевес доручив їй скриньку, в якій були заховані всі лиха /нещастя/, з цікавості Пандора відчинила скриньку й випустила на людей усі нещастя, у скриньці лишилася тільки надія /м і т./; звідси: П а н д о р и н а скринька - джерело всяких нещасть.

ПАНДУРИ /мад./- І. назва декількох частин малярського війська 2. малярські жандарми, 3. судова возні, 4. палацова служба

ПАНЕГІРИК /гр. logos panēgyrikos - учориста промова/-І.па-

тріотична промова з вихвалян -
ням предків та народу у старо-
давніх греків і римлян, 2ґ за-
хоплене вихвалання когонебудь
у промові або творі.

ПАНЕГІРИСТ /див. п а н е г і -
р и к/- І. автор хвальних про-
мов, віршів, панегіриків, 2. над-
мірний вихвалювач когонебудь.

ПАНЕГІРИЧНИЙ /гр. πανηγυρικος -
урочистий/- надмірно хвальний.

ПАНЕЛЯ /нім. Paneel /-І. дере-
в'яна обшивка або інше яке фар-
боване покриття стін знизу в
кімнатах чи в коридорі, 2. пішо-
хід, тротуар, 3. розподільний
щит, на якому містяться пуско-
ві прилади та вимикачі в елек-
тричній мережі.

ПАНЕНТИЗМ /гр. παν - усе, the-
os - бог/- філософський пог-
ляд, немов би світ існує в Бо-
зі, а Бог просякає весь світ,
але не розпускається в ньому,
хоч і охоплює його в собі.

ПАНЕР /гол./- вигук-сигнал на
кораблі про те, що спущена кіт
ва натягла лину простовисно.

ПАНЗООТІЯ /гр. παν - усе, зоон
- тварина/- загальна пошесть
на тваринах /див. е п і з о -
т і я/.

ПАНІКА /див. П а н/- масовий
страх, переляк, жах.

ПАНІКАДИЛО /гр. polykandēlos -
багатосвітільниковий/- тисячі
ставник на багато свічок.

ПАНИКЕР /див. п а н і к а/-бо-
ягуз, страхопуд, людина, схиль-
на до надаремної тривоги й пе-

релякту; страхополох.

ПАНИКЕРСТВО /див. п а н і к а/
- боягузтво, полохливість.

ПАНИСЛЯМІЗМ /див. п а н...+і с
л я м/- ідея об'єднання всіх
мусулманів під гасом "святої
війни" проти чужинців.

ПАНИЧНИЙ /див. п а н і к а/ -
спричинений панікою, схильний
до паніки.

ПАНКАРТА /гр. παν - усе, φρ. sa-
rte /- оповіщення про біржові
ціни.

ПАНКЛАСТИТ /гр./- сильна вибу-
хова речовина.

ПАНКРАТІЇ /гр. παν - усе, κρα-
τος - влада/- спортові змаган-
ня з дозволеною бійкою /у ста-
родавніх греків/, звідси: "пан-
кратії" - боротьба на життя і
смерть.

ПАНКРАТІОН /див. п а н к р а -
т і ї/- І. кулачки, кулачний
бій у стародавніх греків, 2. при-
лад із поцеплених колючат з ги-
рею, щоб демонструвати взаємо-
залежність між часом і силою.

ПАНКРАТІЯС /див. п а н к р а -
т і ї/- учасник панкратій.

ПАНКРЕАТИНА /див. п а н к р е -
а т и ч н и й/препарат із під-
шлункової залози /м е д./.

ПАНКРЕАТИТ /див. п а н к р е -
а т и ч н и й/- запалення під-
шлункової залози /м е д./.

ПАНКРЕАТИЧНИЙ /гр. pankreas /-
п-на з а л о з а - підшлунко-
ва залоза, що виділяє травні
ферменти.

ПАНЛЕКСИКОН /див. п а н...+л е к с и к о н/-багатомовний словник.

ПАНЛОГІЗМ/гр. pan -усе, logos -слово/-І.переконання, що буття може бути аналізоване логічно, 2.Гегелів погляд, що логічні закони думання - це є основні закони всесвіту.

ПАНМЕЛОДІОН /див. п а н...+мелодія/-музичний інструмент, що видає звуки через тертя металевих платівок між собою.

ПАНМІКСІЯ /гр. pan -усе, лат. mixtus - змішаний/- теорія про спадковість як наслідок схрещування.

ПАНО /фр. panneau /-декоративна картина, скульптура або орнамент на стіні або на стелі.

ПАНОЛЯ /есп./-жовтого кольору цукор у головах /Півд. Америки/.

ПАНОПІЯ /гр. panoplia -із pan -усе, hoplon -збрарддя, зброя/ І.повний комплект лицарської зброї, 2.колекція зброї в музеї або в приватному мешканні на стіні.

ПАНОПТИКУМ /гр. pan -усе, optikos -споглядальний/- музей дивовижних речей, воскових фігур, анатомічних моделей, унікумів.

ПАНОРАМА /гр. pan -усе, hora -ла - видовисько/-І.краєвид, 2.декорація, що дає ілюзію краєвиду, баталії абощо, 3.оптичний пристрій для націлювання гармати.

ПАНОФТАЛМІТ/гр. pan -усе, ophthalmos - око/-гнійне запалення всього ока.

ПАНПСИХІЗМ /гр. pan -усе, psyche - душа/-світогляд, що визнає наявність психіки в усіх елементах матерії.

ПАНСЕКСУАЛІЗМ /див. п а н...+сексуалізм/-погляд, що всі явища індивідуального й суспільного життя пояснює з позицій сексуального повабу.

ПАНСІОН /фр. pension /-І.ви найм мешкання з повним утриманням /харчуванням і обслугою/, 2.навчальна установа з мешканням для учнів і повним їх утриманням.

ПАНСІОНЕР /фр. pensionnaire /-І.утриманець пансіону, гуртожитку, квартирант на повнім утриманні, 2.вижованець пансіонату.

ПАНСЛАВІЗМ /нім. Panславismus /-культурно-політичний рух, що його започаткували чехи з метою культурного й політичного єднання слов'ян /тепер комуністична Росія використовує в її імперіялістичних завданнях/.

ПАНСЛАВІСТ /див. п а н с л а в і з м/-прихильник панславізму.

ПАНСОФІЯ /гр. pan -усе, sophia - мудрість/- усезнайство, зарозумілість.

ПАНСПЕРМІЗМ /див. п а н...+сперма/- гіпотеза в біології, що визнає існування за-

родків мікроорганізмів у космічних просторах.

ПАНСТЕРЕОРЕМА /гр. pan -усе, stereos - просторовий/-зображення предмету в опуклому вигляді.

ПАНТАГРЮЕЛІЗМ /див. П а н т а г р ю е л ь/-прикметні для Пантагрюеля риси.

ПАНТАГРЮЕЛЬ /вл./-персонаж із твору Рабле "Гаргантюа й Пантагрюель", що являє собою уособлення скептика, циніка, безтурботного епікурейця, що за метою життя вважає насолоду й розкіш.

ПАНТАЛЕОН /вл./-музичний інструмент на 100 струн /ІВ стол./, що на ньому грали ударами молоточків /пор. українські цимбали/.

ПАНТАЛЬОНАДА /див. П а н т а л ь о н е/-вистава-фарс з участю арлекіна.

ПАНТАЛЬОНЕ /вл./-персонаж з італійської комедії масок, закоханий старий дурень.

ПАНТАЛЬОНИ /фр. pantalone /-чоловічі або жіночі штани, також підштанці.

ПАНТЕІЗМ /гр. pan -усе, theos - Бог/-філософський напрям, що ототожнює Бога з космосом, вважаючи природу за втілення Бога /Спіноза, Сковорода та інші/.

ПАНТЕІСТ /див. п а н т е ї з м/-прихильник або послідовник філософії пантеїзму; той, що ототожнює Бога з космосом.

ПАНТЕЛЕГРАФ /див. п а н . . . + т е

л е г р а ф/-копіювальний телеграф, що пересилає малюнки /винайшов італієць Козеллі/.

ПАНТЕЛІЗМ /також: стелізм/-визнання волі за основу всіх виявів життя /Шопенгауер тощо/.

ПАНТЕОН /гр. pantheon із pan -усе, theos -Бог/-І. храм усіх богів у стародавніх греків, 2. всі боги певного культу, 3. музей пам'яті видатних людей або подій, 4. в СССР - наукова установа, де досліджують мозки видатних людей.

ПАНТЕРА /гр. panther /- тварина-хижак теплих країв, з родини кошечих /леопард/.

ПАНТИ /монг./-молоді, ще нескостенілі роги сибірського оленя /марала/, що з них добувають ліки /пантокрин/.

ПАНТИКАПЕЯ - назва сучасного міста Керч у стародавніх греків.

ПАНТО.../на початку складених слів означає "все, всякий"/див п а н . . . /.

ПАНТОГРАФ /гр. pan -усе, grapho - пишу/-І. апарат побільшувати або зменшувати рисунки, мапи, пляни або механічно копіювати їх /винайшов Шайнер 1635р 2. апарат на даху електротягу або моторового вагона для контакту з електричними дротами.

ПАНТОГРАФІЯ /гр. pan -усе, grapho - пишу/-копіювання малюнків з допомогою п а н т о г р а ф а/.

ПАНТОКРАТІЯ /гр. pan -усеkra-

- тов - влада/-усемогутність, панування над усім світом.
- ПАНТОКРАТОР /гр. pan - усе, κρατος - влада/- вседержитель, Бог-Отець.
- ПАНТОКРИН /див. п а н т и/-ліковий засіб, що його добувають із молодих /нескостених/ рогів сибірського оленя /марала/.
- ПАНТОМЕТР /гр. pan - усе, метρεω - міряю/-кутомірний прилад з екера та астролябії, уживаний у геодезії.
- ПАНТОМІМ /див. п а н т о м і м а/-актор, що грає ролю без слів /на мигах/.
- ПАНТОМІМА /гр. pantomimos той, що все наслідує/- І. драматизований танець на мітологічну тему /в стародавньому Римі/, 2. німа театральна вистава в музичному супроводі, 3. розмова з допомогою жестів та міміки/без слів/.
- ПАНТОМІМІКА /див. п а н т о м і м а/-розмова на мигах, жестиами /без слів/.
- ПАНТОМОРФІЧНИЙ /гр. pan - усе, μορφή - форма/- мінливий у формі.
- ПАНТОМОРФІЯ /гр. pan - усе, μορφή - форма/- мінливість форми.
- ПАНТОПЛАСТИКА /див. п а н...+ пластика/-збільшування або зменшування пластичних моделей.
- ПАНТОПОДИ /гр. pan - усе, πους /podos/- нога/-морські тварини, що можуть жити на різній глибині в теплих і холодних морях.
- ПАНТОРИМА /гр. παντῆ - всюди, rhythmos - співзвучність, рима/-римовані співзвуччя на цілі віршові рядки, напр., "гарми - дер, гамір, гам у гаї"/Шевченко/.
- ПАНТОСКОП /гр. pan - усе, σκοπεω - дивлюсь/- прилад робити великі фотосвітлини.
- ПАНТОФАГ /гр. pan - усе, φάγομαι - той, що пожирає/- всеїд.
- ПАНТОФАГІЯ /див. п а н т о ф а г/- всеїдність.
- ПАНТОФЕЛЬ і ПАНТОФЛЯ /нім. Pantoffel з іт./- черевик, капець, виступець /хатне взуття/.
- ПАНТОФІБІЯ /гр. pan - усе, φόβος - страх/-водобояць, загальна боязкість.
- ПАНТЮРКІЗМ /гр. pan - усе/-суспільно-політичний рух у Туреччині /XX стол./ за державне й культурне об'єднання всіх тюркських народів, за одну тюркську мову /турецький націоналізм/.
- ПАНТЬЄРА /фр. pantière /-сітка ловити птахів на лету, коли вони літають зграями.
- ПАНҀРГ /гр. πανυργος - "майстер на всі руки"/- І. ім'я з євангельської притчі, 2. персонаж з роману Рабле "Пантагрюель", 3. хитра, підступна людина, пройдисвіт.
- ПАНҀРГОВА отара /див. П а н у р г/-І. отара свиней /з євангельської притчі/, в яку Хри

стос звелів увійти бісам, вигнавши їх із хворого, 2^х юрба, що сліпо йде за демагогічними гаслами.

ПАНФАГІЯ, див. п а н т о ф а г і я.

ПАНФУТУРИЗМ /гр. pan - усе, lat futurum - майбутнє/-літературна течія, що мала на меті деструкцію мистецьких канонів.

ПАНФУТУРИСТ - представник панфутуризму.

ПАНЦИР і ПАНЦЕР /нім. Panzer з іт. panciera /-І.залізна сітка або одяг, що захищає тіло вояка від ударів холодної зброї, 2 сталава обшивка на військовому кораблі, що захищає від пробивання гарматнями.

ПАНЦЕТ /вл./-азбесто-цементні аркуші, покриті металом /цинком, міддю, алюмінієм абощо/, уживані в будівництві.

ПАНЦЕРНИК і ПАНЦИРНИК /див. панцир/-покрите панциром судно або поїзд із панцерованих вагонів. ПАНЧАТАНТРА

ПАНЧАТАНТРА /санс. "п'ятикнижжя"-збірка індуських казок та байок /5 стол. до Хр./.

ПАНЬЕ /фр. panier /-І.оздоба на жіночих сукнях, 2.пекар при королівському дворі у давній Франції.

ПАОЛЬО /іт./-срібна монета в папських володіннях /15 коп./.

ПАПА /лат. papa з гр. pappas /-голова католицької церкви, що його обирають кардинали на все життя.

ПАПАБІЛІЄ /іт./-кандидат до обрання на папу /кардинал/.

ПАПАВЕРІН /лат. papaver -мак/-один із алькалоїдів опію /болетамівний лік/.

ПАПАЇНА /есп. parrayo - дерево, parrayo -овоч/-фермент із соку зелених овочів перувійянского дерева /папаї/, що діє, як пепсина.

ПАПАЛІНИ - вояки папи римського.

ПАПАТАЧ /іт./- пошироване тістечко з родзинками, печене на дріжджах та цинамоні.

ПАПЕЛІН /фр./-напівшовкова тканина з бавовняним пітканням.

ПАПЕРТЬ- частина храму між стопами й головним входом.

ПАПЕТО /іт./- срібна монета в папських володіннях.

ПАПЕТРІ /фр. papeterie /-коробка з поштовим папером та ковертами.

ПАП'ЄШАПЕ /фр. papier mâché - "жований папір"/-перемішана з клеєм, крейдою та гіпсом паперова маса, уживана замість картону.

ПАПІЗМ /див. п а п а/-І.церковна католицька догма про непогрішність папи римського, 2.релігійна наука католицької церкви.

ПАПІЛЬЙОН /фр. papillon /-метелик, гальстух, що має форму метелика.

ПАПІЛЬЙОТКА /фр. papillote / -

папірець, щоб завивати на ньому кучері.

ПАПІНІВ п а р о в и к /вл./ - паровик, що його винайшов французький фізик Папін /1680 р/, в якому можна досягати температури 200-300°/уживається у виробництві желатини тощо/.

ПАПІРОЛОГІЯ /див. п а п і р у с - гр. logos - наука/-наука про літературні пам'ятки стародавніх єгиптян, писані на папірусі.

ПАПІРУС /гр. papyrus/-ідолотна рослина з родини осоки/Абесінія, Єгипет, Малестина/-2.єгипетський папір із склеєних листків або з кори папірусу.

ПАПІСТ - прихильник папи римського.

ПАПОЛІОМА /гр. paplōma - покривало/- чорне покривало /"По днях, що в беззвуччя канули і стали поблідлими сном для серця, що біди вгорнули його в чорноту паполіом", М. Орест/.

ПАПОЦЕЗАРІЯ - цивільна влада папи римського.

ПАПРИКА /мад./-І.зернятка еспанського перцю/приправа до страв/,2. червоний стручковий перець.

ПАПУГА /ар./-І.птах із роду лазунів /багато видів різних кольорів і величини/, що зникає повторювати слова людської мови, 2½ людина, що має звичку повторювати не свої слова, наслідувати інших.

ПАПУЛЯ /лат. papula /-пухирець,

на шкірі / м е д. /.

ПАПУША /рум. răușă /-пучок тютунового листя.

ПАРА... /гр. para - біля, вкупі, при/-у складених словах означає "проти", "вкупі", "при".

ПАРАБАЗА /гр. para - при, біля basis - основа/-І.заклик хору від імени автора до глядачів у стародавній грецькій комедії, 2 перескакування в промові від одного змісту до іншого.

ПАРАБЕЛЮМ /лат. para bellum - "готуйсь до війни"/-автоматичний пістоль.

ПАРАБІЮЗА /гр. para - біля, вкупі, bibsis - спосіб життя/-спів життя двох зрочених оперативним способом організмів.

ПАРАБОЛІЗУВАТИ /див. п а р а б о л я /- говорити приповідями а л е г о р и ч н о.

ПАРАБОЛІЧНИЙ /гр. parabolikos /-І.той, що має форму параболі, 2.приповідний, алегоричний, 3.п-не д з е р к а л о - дзеркало з кривою параболічною поверхнею /в прожекторах/.

ПАРАБОЛОЇД /гр. parabolē-зближення, eidos - вид/-геометричне тіло, утворене в наслідок обертання параболі навколо її осі.

ПАРАБОЛЯ /гр. parabolē -зближення/-І. незамкнена крива лінія - вислід перетину конуса рівнобіжною до однієї з його твірних площиною /г е о м./, 2. притча; алегоричне оповідання морально-повчального змісту.

ПАРАБУЛІЯ /гр./ - розлад волі, послаблення сили волі.

ПАРАВАН /фр. paravent - ширма/ - пересувна стінка в кімнаті, ширма.

ПАРАГЕЛІОТРОПІЗМ /див. п а р а + г е л і о т р о п і з м/ - денний сон деяких рослин.

ПАРАГЕНЕЗА /див. п а р а... + г е н е з а/ - І. сукупне творення деяких груп мінералів у земній корі, 2. поява в індивіда деяких рис іншого виду.

ПАРАГІДРОЗА /гр. para - вкупі, біля, hídōr - вода/ - зміна хемічного складу поту.

ПАРАГОГІЗМ /гр. para - вкупі, біля, gogēb - веду/ - додавання до слів деяких часток, напр., тамтечки, тут - тутечки, трохи - трошечки.

ПАРАГРАМА /гр. paragramma - додаток, приписка/ - І. заміна літери або слова іншою літерою чи словом, 2. гра слів.

ПАРАГРАФ /гр. paragrafē / - І. розділ, що має самостійне значіння в тексті, в законодавчих актах тощо/, 2. знак §,

ПАРАГЛЬОБУЛІНА /див. п а р а + г л ь о б у л і н а/ - подібна до гльобуліни речовина в крові.

ПАРАГОНІТ /іт. paragone з гр. paragon / - І. чорний італійський мрамур, 2. друкарський шрифт/ ІВ-2І пункт/.

ПАРАДА /фр. parade / - І. перегляд війська при його дефіляції або урочистий похід війська на пошану визначної події,

2. урочистий похід, 3. масове свято, врочистість.

ПАРАДИГМА /гр. paradeigma - взіреть/ - І. приклад, зразок відини слів, іменників абоо /у граматиці/, 2. приклад з історії наведений як доказ чи зразок.

ПАРАДИЗ /гр. paradisos із санскрит./ - земний рай, райський сад.

ПАРАДНИЙ /див. п а р а д а/ - урочистий або призначений для врочистости, напр., "парадний вхід" дому.

ПАРАДОКС /гр. paradoxos - несподіваний, дивний/ - внутрішньо-суперечливий вислів, думка, погляд, твердження.

ПАРАДОКСАЛЬНИЙ /див. п а р а д о к с а л ь н и й/ - внутрішньо-суперечливий.

ПАРАДОКСОМАНІЯ /див. п а р а д о к с + м а н і я/ - схильність до парадоксів.

ПАРАЗИТ /гр. parasitos - нахлебник, блюдолиз/ - І. організм, що живиться коштом іншого організму /б і о л./, 2. член суспільства, що живе коштом інших громадян, напр., злодій; дармоїд.

ПАРАЗИТАРНИЙ /див. п а р а з и т / - властивий паразитизмові.

ПАРАЗИТИЗМ /див. п а р а з и т / - І. живлення організму на чужорідному тілі /б і о л./, 2. дармоїдство, існування коштом чужих засобів.

ПАРАЗИТИЧНИЙ с т р у м - електричний струм, що виникає в е-

лектричних уставах у наслідок зовнішніх причин /блудний, тельоричний струм тощо/.

ПАРАЗИТОЛОГІЯ /гр. parasitos - дармоїд, logos - слово, наука/ - наука про паразитичні організми.

ПАРАКЛАЗА /гр. para - біля, klasis - розлам/ - розлам шарів земної кори і їх зруйнування.

ПАРАКОЛИТ /гр. para - біля, pylon - товста кишка/ - запалення зовнішнього шару товстої кишки /мед./.

ПАРАКУЗА /гр. para - вкупі, akousis - той, що чує/ - шум у вухах, недочування.

ПАРАЛАКСА /гр. paralaxis - відхил/ - 1. позірна зміна місця об'єкта залежно від зміни місця спостереження, 2. кут, утворений лінією, що йде від місця спостереження до об'єкта спостереження /напр., космічного тіла в сонцевій системі/, та лінією, що йде від центра Землі до даного об'єкта /позірне місце небесного тіла залежно від місця його спостереження/, 3. кут, під яким із небесного тіла видно піввісь земної орбіти/річна паралакса/, 4. позірне пересування даного числа при спостереженні його з боку /фіз./.

ПАРАЛАКТИЧНИЙ /див. паралакса/ - властивий явищу паралакси; паранашина - астрономічний апарат з рухомою зоровою rurкою, що її встановлюють рівнобіжно або простопадно до рівника.

ПАРАЛГЕЗІЯ, ПАРАЛГІЯ /гр. para

-біля, при, algos - біль/ - відчуття болю як чогось приємного

ПАРАЛЕКСІЯ /гр. para - при, bialos - лекіков - словесний/ - хибне читання з заміною написаного слова невідповідним.

ПАРАЛЕЛЕПІПЕД /гр. parallelepipedon з para allelois - рівнобіжно, eipedon - рівнина/ - рівнобічний шестистінник /геом./.

ПАРАЛЕЛІЗАЦІЯ /див. паралел - леля/ - зіставлення, порівняння.

ПАРАЛЕЛІЗМ /гр. paral·lélismos/ - 1. рівнобіжність /ліній/, 2. розгорнуте порівняння за подібністю/поет./, 3. незмінне в часі або просторі співвідношення двох явищ, дій; п-зм психолофізичний - теорія, що визнає цілковиту рівнобіжність між фізичними й психічними явищами, але заперечує залежність між ними.

ПАРАЛЕЛОГРАМ /гр. paral·lēlo - grammon /- чотирикутник, що в ньому два протилежні кути гострі й рівні межі собою, два інші протилежні кути тупі й рівні межі собою, а протилежні боки рівні й рівнобіжні /геом./

ПАРАЛЕЛЯ /гр. paral·lēlos /- 1. проста лінія, рівнобіжна з іншою простою /геом./, 2. рівнодежник, уявна лінія на земній поверхні, рівнобіжна з рівником/екватором/, 3. зіставлення, порівняння.

ПАРАЛЕЛЬНИЙ /див. паралел - леля/ - рівнобіжний, однаково від-

далений у всіх своїх точках, пні г а м и - гами з однаковим числом знаків у ключі, 2. супутний, відповідний.

ПАРАЛІЗА, див. п а р а л і ч.

ПАРАЛІЗАЦІЯ /див. п а р а л і з у в а т и/- часткова або загальна втрата діяльності органів тіла.

ПАРАЛІЗОВАНИЙ /див. п а р а л і з у в а т и/- розбитий паралічем.

ПАРАЛІЗУВАТИ /фр. paralyser з гр. paralyis - розслаблення/- припинити дію /органа або всього організму/, припинити будь-яку діяльність.

ПАРАЛІПОМЕНА /гр./- додатки того, що пропущене, частина Старого Заповіту.

ПАРАЛІПСА /гр. para - біля, eλλείρη- пропуск/- реторична фігура в мові, навмисний пропуск того, на що саме бажано звернути увагу.

ПАРАЛІТИК /гр. paralytikos / - розбитий паралічем.

ПАРАЛІЧ /гр. paralysis /-I. утрата здатності руху органа або всього тіла на нервовому ґрунті; грець /м е д./, 2X утрата здатності до діяльності, без діяльність.

ПАРАЛОГІЗМ /гр. paralogismos / - I. логічно неправильний довід у наслідок порушення законів думання /с о ф і з м/, 2. мова з новотворів та незрозумілих слів /м е д./.

ПАРАЛОГІЗУВАТИ /див. п а р а

л о г і з м/- робити неправильні висновки.

ПАРАЛОГІСТИКА /див. п а р а л о г і з м/- див. с о ф і с т и к а.

ПАРАЛОГІЯ, див. п а р а л о г і з м.

ПАРАЛЬДЕГІД /див. п а р а... + а л ь д е г і д/- важкорозчинна в воді речовина, що розтоплюється при 100°C, а кипить при 129°C /заспокійливий лік при неврастенії/.

ПАРАМАГНЕТИЗМ /див. п а р а... + м а г н е т и з м/- властивість деяких тіл повертатись у напрямлі лінії, що з'єднує обидва бігуни магнета.

ПАРАМАГНЕТНИЙ /гр. para - біля, + м а г н е т н и й/-слабкомагнетний, такий, що ледви притягується до магнетних полюсів, напр., а л ю м і н і й, плятина тощо /ф і з./.

ПАРАМЕНТИ /лат. parare - готувати, препарувати/- церковний одяг церковнослужителів.

ПАРАМЕТР /гр. parametron - той що відміряє/- літерний сучинник /коефіцієнт/, що входить до математичної формули поруч із основними змінними, тобто: виражена літерою величина, що зберігає своє стає значіння лише в умовах даного завдання/м а т/

ПАРАМЕТРІЙТ /див. п а р а м е т р/- запалення колоуразової оболонки /параметрію/.

ПАРАМЕТРІЙ /див. п а р а м е т р/- хоробливі утвори в колоуразо-

вій клітковині / м е д. /.

ПАРАМЕТРІЙ /див. п а р м е т - р и т/- колоуразова клітковина

ПАРАМЕЦІЯ /гр./- овальна інфузорія, що живе в річках усіх частин світу.

ПАРАМНІЗІЯ /гр. para - біля, при, mnēsis - пригадування/розлад пам'яті, фальшиві спогади, коли сучасні події здаються давноминулими або уявляється минуле, якого справді не було.

ПАРАМОРФІЗМ /гр. para - біля, при, morphē - форма/- зміна молекулярної структури мінералу при незмінній зовнішній його формі та хемічному складі.

ПАРАМОСИ - холодні й пустельні долини в Андах Півд. Америки.

ПАРАНГОН /фр. parangon /-I. друкарський шрифт /ІВ або 2 Іпункт/ 2. діамант, перлина.

ПАРАНДЖА /ар./- широкий халат, що покриває все тіло й голову, з волосяною сіткою на лице /в мусулманських жінок середньої Азії./.

ПАРАНЕФРИТ /гр. para - біля, nephron - нирка/- запалення колониркової тканини.

ПАРАНІМФ /гр. para - біля, при, nīmphē /- весільний батько у стародавніх греків.

ПАРАНОЇК /див. п а р а н о я/- хворий на параною.

ПАРАНОМАЗІЯ, див. парономазія.

ПАРАНОМІЯ /гр. paranomia - без законність/- суперечливість у законах.

ПАРАНОЯ /гр. paranoia - боже - вілля/- маніякальність при нормальних розумових здібностях /для хворих на параною прикметні несподівані невідчепні ідеї, маячіння./.

ПАРАНТЕЗА /фр. paranthèse вставне слово/- фігурні дужки.

ПАРАНТРОП /гр. para - біля, при, anthrōpos - людина/- викопна мавпа четвертинного періоду /в Африці/.

ПАРАПЕТ /іт. parapetto /-I. поруччя /на дахах, мостах тощо/, 2. бруствер /вал/для захисту від куль при стрілянні.

ПАРАПЛІГІЯ /гр. para - вздовж, plēxis - зв'язування/- параліч симетричних або й усіх кінці - вок тіла /м е д./.

ПАРАПЛІКСІЯ /див. параплегія/- один із видів паралічу.

ПАРАПЛІКТИЧНИЙ /див. параплегія/- спаралізований.

ПАРАПОНТИЙСЬКИЙ с т і л е ц ь /- поєднання двох наповнених повітрям бочок, на яких плавають

ПАРАПСИХОЛОГІЯ /гр. para - біля, при, psuchē - душа, logos - наука, слово/- наука про відмінні від звичайних, але не хворобливі психічні явища.

ПАРАСЕЛЕНЕ /гр. para - біля, selēnē - місяць/- видимість на небі кількох місяців у наслідок відображення місяця в атмосферній парі.

ПАРАСИМПАТИЧНА нервова система - розгалуження нервової систе-

ми, що його центри містяться в черепнім та крижовім відділках.

ПАРАСИСТОЛА /гр. para - біля, systole - стиск, скорочення/- павза між моментом скорочення й розширення серця /між систолою й діастолою/.

ПАРАСОЛЬ /фр. la parasol /-округлої форми почеплений на паличці дашок з непромокальної тканини проти дощу або сонячної спеки.

ПАРАСТАС /гр./- Богослужба за померлих.

ПАРАСТАТИ /гр. parastatēv -той що стоїть обіч/- колони в мури /також - п і л я с т р и/.

ПАРАСТИХ, див. а к р о с т и х

ПАРАСЦЕНІЙ, ПАРАСЦЕНТОМ /гр. paraskēnion /- бічні прибудівки за сценою в стародавнім грецьким театрі, звідки хор виходив на сцену.

ПАРАТАКСА /гр. parataxis - шиккування в ряд/- сурядність речень або членів речення /грам./ Прикл.: "Ой на дубі, на вершечку" /нар. пісня/.

ПАРАТЕЗА /гр. para - біля, thesis /- I. протилежність, 2. заввага, що її пояснення приходить пізніше.

ПАРАТИФ /гр. para - біля, при, typhos -затмарена свідомість, - споріднена з черевним тифом хвороба.

ПАРАТРИХОЗА /гр. para - біля, trichos - волос/-поганий ріст волосся.

ПАРАТРОФІЯ /гр. para - біля,

trophē - живлення/- невідпо - відне харчування.

ПАРАФ /фр. paraphe /-I. скорочений підпис, ініціали, 2.розчерк пером. /під підписом/.

ПАРАФАЗІЯ /гр. para - вздовж, біля, aphasia - заніміння/-розлад мови, мимовільне вживання невідповідних слів /х в о р./.

ПАРАФЕРНАЛІЇ /с.-лат. paraphernalia із гр. para - біля, при phernē - посаг, віно/- жіночий маєток /посаг/, що на нього не мав права чоловік /у римському праві/.

ПАРАФІНА /фр. paraffine з лат/- дестилат нафти, озокериту, бруго вугілля абощо /суміш твердих вуглеводнів/, уживаний у виробництві свічок.

ПАРАФІНОВА о л і я - дестилат нафти, озокериту та інших смол, уживаний як мастило та на освітлення.

ПАРАФІЯ /гр. para - біля, obhē - беру, доторкаюсь/-церковна громада вірян.

ПАРАФОНІЯ /гр. para - вздовж, біля, phōnē - голос/- I. хоробливі перескоки голосу, 2. переходовий голос у жунаків.

ПАРАФРАЗА /гр. paraphrasis - описовий вислів/- I. переказ чужих думок своїми словами, поширений зміст думок, 2. музична фантазія на запозичену тему.

ПАРАФРАЗУВАТИ /див. п а р а ф р а з а /- переказувати своїми словами.

ПАРАФРАСТ /див. п а р а ф р а

з а / -автор п а р а ф р а з .

ПАРАФРЕНІЯ /гр. para - вкупі , біля, phrēn - розум/- хороблива звичка вживати недоцільних, невідповідних слів.

ПАРАХВІЯ, див. парафія.

ПАРАХРОМАТОЗА /гр. para - біля chrōma - колір/- див. далто - нізм.

ПАРАХРОНІЗМ /гр. para - всупереч, chrōnos - час/- хронологічна помилка, позначення певної події пізнішою датою, ніж це було насправді /в красному письменстві/

ПАРАЦІЗА /н.-лат. parasiesis / - позауразова вагітність.

ПАРАШУТ /фр. parachute із parer - відбивати, запобігати, chute - падіння/- легкопад, конструкція, що має вигляд великого парасоля й уживається в авіації для спускання людей або речей з літака на землю.

ПАРАШУТІЗМ /див. п а р а ш у т - правила та практика вживання парашута.

ПАРАШУТІСТ /див. п а р а ш у т - спадун, військовик, що має призначення спускатися на легкопаді /парашути/ у вороже запілля.

ПАРВЕНЮ /фр. parvenu /- ско - робагачко, вискочень, дороб - кевич, людина, що хутко досягає багатства, привілеїв або впливів серед визначних осіб, не будучи сама справді видатною.

ПАРГЕЛІЇ /гр. para - біля, при,

hēlios - сонце/- фальшиві сонця, ясні обшири на небі, що постають у наслідок заломлення світла в крижаних кристалах атмосфери.

ПАРГІДРОЗА, див. парагідроza.

ПАРД /гр. pardos /- звір-хижак з родини кошечих /крапчастої масти/.

ПАРДЕСЮ /фр. pardessus /- жіночий плащ.

ПАРДОН /фр. pardon /- вибачте! Пробачте! Простіть!

ПАРЕЗА /гр. paresis - ослаблення/- ослаблення м'язів або функцій будь-якого органа, частковий параліч.

ПАРЕЙСАВР /гр. pareia - щока, sauros - ящірка/- викопна вимерла п'ятипала тварина-плазун із групи котилосаврів.

ПАРЕМІЙНИК /гр. paroimia - поговорка/- збірник паремій, висловів, притч.

ПАРЕМОГРАФІЯ /гр. paroimia - поговорка, приказка, graphō - пишу/- збірка приказок.

ПАРЕМОЛОГІЯ /гр. paroimia - приказка, logos - наука/- опис приказок.

ПАРЕМІЯ /гр. paroimia - приказка, притча/- притча, афоризм, повчальне слово/- 2. вибрані уривки з біблій, що їх читають на Богослужбі.

ПАРЕНДУМ /лат./- дужки в друкарських шрифтах.

ПАРЕНТАЛІЇ /лат. parentalia /-

- жертви богам за померлих / - у стародавніх римлян/- поминки.
- ПАРЕНТЕРАЛЬНИЙ /гр. para - біля, vzdovk, enteron кишка/-по-закишковий; п-ий спосіб живлення організму - спосіб живлення організму, або його лікування введенням у нього поживних речовин або ліків поза травними органами /впорскування, переливання крові тощо/.
- ПАРЕНХІМА /гр. para - біля, enchuma - влите/- І. тканина в будь-якому органі, що виконує основну його функцію/а н а т./ 2. тканина рослинного організму, що складається з однаково розвинених у всіх трьох вимірах клітин /б о т./.
- ПАРЕНХІМАТОЗНИЙ /див. паренхіма/- складений з паренхіми, з нею зв'язаний; п-ні о р г а н и - масивні внутрішні органи, що не мають порожнини /печінка, коса, легені тощо/.
- ПАРЕСТЕЗІЯ /гр. para - vzdovk, aisthēsis - відчуття/- почуття здеревілости, потерпання, повзання мурашок по шкірі без відповідного зовнішнього подразнення /хвороба чуттєвих нервів або центрів/.
- ПАРЕЯСАВР/гр. para - біля, при, vauros - яшірка/- рослиноїдний вимерлий ссавець пермського та триаського періодів із групи термоморфів.
- ПАРІЗЬОН /фр. pari /-І. революційний французький гімн /ліпневої революції/, 2. дрібний друкарський шрифт /перловий/, 3. тонка бавовняна тка-
- нина /також буває й шовкова/ , б а р х а н .
- ПАРИКМАХЕР /нім. Perückenmacher /- голяр, перукар, фризієр.
- ПАРИРУВАТИ /фр. parer - відбивати/- І. відбивати удар, боронитись /у спорті, фехтуванні/, 2. відбивати напади в дискусії
- ПАРИТЕТ /лат. paritas - рівність/- рівність, однакове становище, однакові умови; відношення між грошовими одиницями, валютами.
- ПАРИТЕТНИЙ /див. паритет/- рівноцінний, зумовлений однаковим становищем сторін.
- ПАРИТЕТНІСТЬ /див. паритет/- рівність /у представництві або бою/, рівноправність.
- ПАРИЦИДА /лат. parricida від caedere - вбивати/- вітцевбиця, убивця батька, родичів.
- ПАРІ /фр. pari /- заклад, тримати парі - закладатись, йти на заклад.
- ПАРІС /гр. vl./- син Пріама й Гекуби, легендарний троянський принц, що викрав Гелену й цим спричинився до троянської війни; убив Ахілла.
- ПАРІЯ /інд./- І. член найнижчої суспільної касті в Індії, 2. безправна, упосліджена людина.
- ПАРК /англ. park /-І. культу вований ліс з декоративними деревами, 2. транспортні засоби й матеріали армії або підприємства, 3. депо для перестрою й ремонту трамваїв.

ПАРКЕРИЗАЦІЯ /вл./-спосіб убезпечувати металеві вироби /де - талі машин, варстатів, авт/супроти корозії, покриваючи їх сумішкою двовідсоткового розчину фосфорної кислоти та двооксидом мангану, після чого де талі покриваються ще мінеральним мастилом.

ПАРКЕТ /фр. parquet /-I. підлога з невеликих дерев'яних плиток чи дощок, укладених у вигляді геометричних фігур; 2. самі ці дощочки.

ПАРКИ /лат. Parcæ /-I. три богині народин і долі в стародавній римській мітології, що прядли нитку долі для кожної людини, - з них старша Клото прядла, середня Лахеза сукала, найменша Антропос перетинала й цим обривала життя даної людини / у греків - М о й р и/, 2^хпризначення, доля.

ПАРЛЮАР /фр. parloire /-кімната для розмов.

ПАРЛЯМЕНТ /нім. Parlament із фр. parlement із parler - говорити/- законодавчі збори обраних від народу представників

ПАРЛЯМЕНТАР /нім. Parlamentarier із фр. parler - говорити/- член парламенту.

ПАРЛЯМЕНТАРИЗМ /див. парламент -I. система державного ладу на чолі з парламентом, 2. парламентська практика політичних партій, 3. система взаємин між парламентом /законодавчим органом і кабінетом міністрів /виконавчим органом/, коли кабінет набирають із партій, що має біль-

шість у парламенті.

ПАРЛЯМЕНТАРНИЙ /див. парламент - належний до парламенту, керований парламентом.

ПАРЛЯМЕНТЕР /фр. parlementaire - посланець від війська /командування/ для перемов із супротивником.

ПАРЛЯТОРІОМ /іт. parlatorio з лат./- вітальня в католицьких монастирях.

ПАРЛЮГРАФ /фр. parler - говорити, гр. γραφω - пишу/- апарат записувати або відтворювати проказаний мовний матеріал.

ПАРМЕЗАН /вл./- сир із коров'ячого або козячого молока, що його виробляють у Пармі /Італія/.

ПАРНАС /гр. Parnaxos /-I. гора у Греції, де перебував бог Аполлон та дев'ять муз /м іт / 2^хнайвидатніші мистці або поети; звідси: зійти на Парнас - стати відомим мистцем, поетом.

ПАРНАСИДИ /див. Парнас/- музичешканки Парнасу.

ПАРНАСИЗМ /фр. із гр./- напрям у поезії, що мав гасло "Мистецтво для мистецтва".

ПАРНАСЦІ /див. Парнас/± гурток французьких поетів /друга половина 19 стол./на чолі з Ле-конт-де-Лілем, що обстоювали гасло "мистецтво для мистецтва", ставлячи в поезії над усе форму /назва від їх збірника, що звався "Сучасний Парнас"/; парнасці часто вдавалися до класичних та середньовічних сюжетів

тів, були супротивниками романтики /Бодлер, Готье/.

ПАРНЕЛІТИ /вл./-партія, що боролася за державну незалежність Ірландії /засновник Парнель/.

ПАРОДИСТ /див. пародія/- автор пародій.

ПАРОДІЙНИЙ, ПАРОДИЧНИЙ /див. пародія/ - властивий пародії.

ПАРОДЮВАТИ /див. пародія/- 1. писати пародії, 2. висміювати, перекирляти /в творі, поведінці/, 3. невдало наслідувати мистецький твір або що.

ПАРОДІЯ /гр. parodia із para - проти, ode - пісня/- 1. карикатурна копія, жартівливе наслідування мистецького оригіналу, 2. уживання поважного стилю при викладі неповажного змісту, 3. невдале наслідування мистецького твору із збереженням форми, але обниженням мистецької якості.

ПАРОКСИЗМ /гр. paroxyzmov - роздратованість/- 1. раптовий сильний напад хвороби, 2. гостра форма вибуху певного почуття /кохання, гніву, розпачу/; надпорив.

ПАРОКСИТОНА /гр. paroxytonov / - наголошене на другому складі слова, напр., парафія.

ПАРОЛЯ /фр. la parole /- 1. гасло, таємне розпізнавальне слово /для конспірації/, 2. умовне таємне слово для розпізнавання своїх воєнків у розвідці або у військовій охороні /дається від командування/.

ПАРОНІМ /гр. para - біля, при, опома - ім'я, назва/- 1. чужомовне слово, трохи відмінне в даній мові супроти відповідника в мові запозичення, наприклад, лат. аббас, укр. абат.

ПАРОНІМІЧНИЙ /див. паронім/належний до пароніму, однозвучний.

ПАРОНІМІЯ /гр./- 1. зміна запозиченого слова в даній мові, 2. властивість такого зміненого слова.

ПАРОНІМІКА, див. паронімазія.

ПАРНОМАЗІЯ /гр. paronomasia з para - біля, опомаз - називаю/- 1. слова однакового звучання, але різного значіння, напр. мука і м'юка, 2. стилістичний засіб уживання співзвучних, але різних значінням слів /римова-них/, напр., "або пан, або про пав".

ПАРНОМАСТИЧНИЙ /див. паронімазія/- належний до паронімазії.

ПАРОПТЕЗА /гр. paroptesis /гарячі ванни з попелу або піску.

ПАРОПТИКА /див. п а р а...+оптика/- наука про хоробливі вади зору.

ПАРОСЬКИЙ м а р м у р - 1. білий, дуже твердий мармур з острова Паросу, 2. камінь, на якому списана вся історія Греції з часу заснування Атен /в Атенах/.

ПАРОСМІЯ /гр. para - проти, osmē - запах/- розлад чуття нюху.

ПАРОТИТ /гр. *para* - біля, при, ус /*otos* /- вухо/- запалення ко-
ловушної залози /завушниця/.

ПАРОФОНІЯ /гр. *para* - біля, при
phōnē - звук/- слабкість голо-
су.

ПАРСЕК /див. пар/алакса/-секун-
да/- одиниця виміру віддалів
між зорями - 3,26 світлових ро-
ків, або віддаль, що її річна
паралакса дорівнює одній секун-
ді лука.

ПАРСИ /персь./- секта релігії
Зороастра /в Індії, Теграні/.

ПАРСИЗМ /персь./- релігія ста-
родавніх персів, див. маздеїзм.

ПАРТА /нім./- шкільна лава для
школярів.

ПАРТЕНІЯ /гр. *parthenos* - не-
займана, непорочна/-І. римське
ромен-зілля, 2♀ дівочість, не-
займаність, цнота.

ПАРТЕНОГЕНЕЗА /гр. *parthenos* -
діва, *genesis* - народження/роз-
множення з незапліднених жіно-
чих статевих клітин /ячок/ у
деяких комах, водоростей та в
небагатьох квіткових рослин.

ПАРТЕНОКАРПІЯ /гр. *parthenos* -
дівочий, *karpos* - плід/-розмно-
ження безнасінних плодів без
запліднення /б о т./.

ПАРТЕНОН /гр. *parthenos* - діво-
чість/- храм богині Атени-діви
в стародавній Греції /тепер ру-
їни в Атенах/.

ПАРТЕР /фр. *parterre* /- І. до-
лішні місця в театрі, 2. пози-
ція борця, коли він доторкаєть-
ся підлоги деякими частинами

свого тіла /руками, боком/, 3.
перший поверх будинка, 4. перед-
ня частина саду чи парку, при-
крашена газонами, квітниками,
статуями, басейнами, фонтана -
ми тощо.

ПАРТЕСНИЙ с п і в -/лат. *pars*
/*partis* /- група, частина/-цер-
ковний спів на кілька голосів.

ПАРТИЗАН фр. *partisan* /- вояк -
доброволець нерегулярної армії,
повстанець у заплілі ворожої
армії, напр., вояк УПА /укра -
їнської повстанської армії/, що
почала діяти на Україні за 2-ї
світової війни проти німецької
армії, а також проти російсь-
кої окупації України, 2. озбро-
єний п а р т и з а н о ю вояк
у колишній Франції, Англії, Шот-
ландії, 3♀ нездисциплінована
особа.

ПАРТИЗАНА /див. п а р т и з а н/
- сокира з гаком на довгим дер-
жаку /холодна зброя І4-І6 сто-
літь в європейських країнах/.

ПАРТИКУЛЯРИЗАЦІЯ /див. парти-
куляризм/- здійснення партику-
ляризму.

ПАРТИКУЛЯРИЗМ /лат. *particula-
ris* - окремий/- окремішність,
нерозуміння ваги цілості, за-
сліпленість вузько-місцевими
інтересами, прагнення до неза-
лежності якоїсь провінції за-
ради місцевих інтересів.

ПАРТИКУЛЯРНИЙ /лат. *particula-
ris* - окремий/- окремішний,
частковий; цивільний.

ПАРТИТУРА /ит. *partitura* /кни-
га розписаних на ноти всіх го-

лосів /партій/ музичного твору.

ПАРТНЕР /англ. partner /-співучасник, спільник, компаньйон /у грі, підприємстві або до/.

ПАРУЛІС /гр./- гнійник у яснах, налив, флюс.

ПАРФОРС /фр. par force -силою/ - навально, гвалтвно; п а р ф о р с н а Їзда - Їзда верхи з фігурами через перепони / в цирку/; п а р ф о р с н е полювання - полювання на звіра з хортами, 2. колючий нашийник, щоб дресувати хортів.

ПАРФУМЕР /див. парфумерія/-продуцент парфумів; торговець парфумами.

ПАРФУМЕРІЯ /фр. parfumerie з parifum - приємний запах/-І. запашні речовини /одекольонь тощо/, 2. крамниця запашних речовин, 3. промисловість, що виробляє парфуми.

ПАРФУМИ /лат./- пахощі, запашні речовини для туалети /одекольонь тощо/.

ПАРЦЕЛЮВАТИ /див. парцеля/роздрібновати землеволодіння /між спадкоємцями/ або передання земельних володінь великих землевласників малоземельним.

ПАРЦЕЛЯ /фр. parcelle - частка/- невелика земельна ділянка.

ПАРЦЕЛЯРНИЙ, див. парцельний.

ПАРЦЕЛЯЦІЯ /див. парцеля/- поділ великих землеволодінь на дрібні.

ПАРЦЕЛЬНИЙ /див. парцеля/- роз-

дрібнений; п-не господарство - дрібноземельне господарство.

ПАРЦІВАЛЬ /нім. Parzival з фр. perceval /- лицар-охоронець чаші "Граля" /первісно: герой кельтських саг, що у французькому епосі були об'єднані з легендою про Граля, а німецький поет Вольфрам Ешенбах на підставі цього створив образ юнака, що його чесноти мусить наслідувати світ/.

ПАРЦІЯЛЬНИЙ /с.-лат. partia - liv із pars - частка/- частковий; п-ий т и с к - уявний тиск одного із складників газозової сумішки, обчислений з таким розрахунком, немов би цей складник займав увесь той обсяг, що його займає сумішка з кількох газів; п-ні о б л і г а ц і ї - позикові облігації, поділені на частки й понумеровані за порядком.

ПАРЧА /перс./- тканина з шовку та золотих або срібних ниток; злотоглав.

ПАРЮРА /фр. parure /- дороге жіноче убрання на голову з самоцвітами та перлинами.

ПАС¹ /фр. je passe - я не граю/ - утримуюсь /слово в картярській грі, коли учасник гри утримується від участі в одній розгрі/.

ПАС² /англ. pass - передавати/ - І. оклик у грі в футбол, що вимагає передавати м'яч від одного гравця до іншого з метою маневрування поміж супротивни-

ками, 2. тяговий ремінь, що з'єднує маховик із крутнем у механічних спорудах і цим передає рух від одного деталю машини до інших, також від рушія до деталей.

ПАСАВАН /фр. passavant /- митне свідцтво, перепустка.

ПАСАЖ /фр. passage - хід/- галерія із скляним дахом між вуличними магістралями /здебільшого над крамницями, 2.ряд звуків одного мотиву для віртуозного виконання /м у з./, 3. несподівана подія, несподіваний поворот у справі, незвичайний, часом непристойний /вчинок.

ПАСАЖИР /фр. passage - прохід/- особа, що перебуває засобами публічного транспорту /залізницею, паропластом, літаком, автобусом, трамваєм/.

ПАСАЖНИЙ інструмент /див. пасаж/- астрономічний прилад спостерігати перехід світила через певну простопадну площину /через меридіан звичайно/.

ПАСАКАЛІЯ /іт. passacalia /старовинний італійський танок повільного вальсового темпу з мелодією, в якій часто повторюється той самий басовий мотив.

ПАСАТИ /нім. Passat/wind//-- постійні північно-східного напрямку в північній кулі і південно-східні в південній півкулі вітри між тропіками та екватором /рівником/.

ПАСЕІЗМ /фр. passé - минуле/- світогляд, що звеличує й боронить минуле; взагалі пристрась

до минулого, замилюваність у ньому, байдужість до сучасного

ПАСЕІСТ /фр./- традиціоналіст, прихильник давнини, обожувач минулого.

ПАСЕО /есп. paseo /- місце для гуляння в еспанських містах.

ПАСИ /фр. passe /- одноманітні рухи над головою, повіками особи, що її хочуть загіпнотизувати.

ПАСИВ /лат. passivus - недіяльний/- 1. сукупність боргових зобов'язань підприємства, 2. форма переємного стану дієслів /г р а м./.

ПАСИВНИЙ /лат. passivus /- недіяльний, байдужий; п-ий бал я н с - перевага довозу над вивозом у зовнішній торгівлі; п-не ви бор че право - право бути обраним до суспільних органів; п-ні операції - банкові операції приймання капіталу /приймання вкладів, випуск облігацій тощо/.

ПАСИВУВАННЯ /лат. passivus - недіяльний/- електрохімічне покриття металів шаром оксидів з метою запобігти проти корозії /метал втрачає реактивність, стаючи подібним до шляхетних металів/.

ПАСИФІЗМ, див. пацифізм.

ПАСИФЛОРА /лат. passio - страждання, flos/floris/ - квітка/- мучениця, витка квіткова рослина /декоративна/, кімнатна в помірній смузї.

ПАСІОНАТО /іт. passionato /- з

бфлем, пристрасно / м у з. /.
ПАСІЯ /фр. passion -пристрасть
 з лат. passio /-І. оповідання
 про хресні муки Ісуса Христа, 2
 предмет бурхливого захоплення,
 3. бурхлива пристрасть, гнів.

ПАСКВІЛЯНТ /див. пасквіль/-на-
 клепок, злісний насмішник, ав-
 тор пасквілів.

ПАСКВІЛЬ /нім. Pasquill від ста-
 туї в Римі Pasquino, на якій ви-
 вішували злободенні сатиричні
 вірші/- образливо-наклепниць -
 кий вірш, лист, напис.

ПАСКВІЛЬНИЙ /див. пасквіль/на-
 клепницький, образливий, зне-
 важливий.

ПАСПАРТУ /фр. passe-partout "про-
 ходь усюди"/-І. паперові рямці
 для фотографій, портретів /пер-
 вісно: ключ, що пасував до вся-
 кого замка/, 2. перепустка, що
 управнює урядову особу чи ре-
 портера всюди проходити.

ПАСПОРТ, див. паспорт.

ПАСТА /іт. pasta - тісто/- су-
 мішка ліку з нейтральним порош-
 ком /м е д./, 2. тістувата ре-
 човина різного призначення /на
 взуття, на зуби тощо/.

ПАСТЕЛЯ /фр. pastel з іт. pas-
 tello /- І. м'які малярські
 кольорові олівці, 2. намальо-
 ваний пастельними олівцями ма-
 люнок, 3. малюнки з І7 століт-
 тя, виконані сухими фарбами на
 папері, картоні або полотні.

ПАСТЕРИЗАТОР /фр. вл. Pasteur /
 герметично закритий казан для
 пастеризації течних речовин.

ПАСТЕРИЗАЦІЯ /див. пастериза -

тор/- спосіб нищення бактерій
 у течних органічних речовинах
 нагріванням їх до певних тем-
 ператур у герметичних посудинах
 /винайшов Пастер/.

ПАСТЕРИЗУВАТИ /див. пастериза-
 тор/- піддавати пастеризації.

ПАСТЕРІВСЬКИЙ /від фр. біолога
 Пастера, 1822-1895 р./- п а -
 с т е р і в с ь к е щеплення-
 запобіжне щеплення проти ска-
 женини; п-ська станція - лі -
 карня, де роблять щеплення про-
 ти скаженини.

ПАСТИЛЬКА /фр. pastille з лат.
 pastillus - коржик/- лікова
 речовина у формі таблетки з я-
 коюнебудь твердою речовиною, 2.
 овочеві цукерки.

ПАСТОР /нім. Pastor з лат. pas-
 tor - пастух/- священник лю-
 теранської церкви.

ПАСТОРАЛЯ /фр. pastorale з лат
 pastoralis- пастушачий/-І. лі-
 тературний твір /драма, роман /
 на тему з життя пастухів /зде-
 більшого ідилічно-підсолодке -
 ного характеру/, 2. музичний
 твір на тему з життя пастухів
 /І6 стол./.

ПАСТОРАЛЬНА т е о л о г і я -
 /див. пастор/- наука про прак-
 тичку католицького або лютеран-
 ського духівництва, про його
 релігійно-виховну діяльність.

ПАСТОРАЛЬНИЙ /див. пастораля/-
 І. сільський, пастушачий, 2. пов-
 чальний.

ПАСТОРАТ /див. пастор/-І. пас-
 торська посада, 2. пасторська па-

рахвія, 3. пасторський дім, плебанія.

ПАСТОРЕЛЯ /пров. *pastorela* / - I. середньовічний вірш у формі розмови лицаря чи пастуха з пастирю, 2. весела пастушача пісня або танок.

ПАСУВАТИ /див. пас/-I. відмовлятися від участі в розгрі, 2. здаватися, визнавати себе за переможеного, 3. маневрувати з м'ячем у футбольній грі, передаючи його співучасникам і обминаючи супротивників, 4. бути відповідним до певних вимог.

ПАСХАЛІЇ /гр. *pascha* з гебр. *pesach* - проходження/-таблиця вирахування дат великодніх свят та постів.

ПАСХАЛЬНИКИ - розкольніцька секта на Чернігівщині, що її заснував сектант Землянський, яка святкує великдень з особливими "пасхаліями" і визнає "царство антихриста" на землі.

ПАСЬЯНС /фр. *patience* - терпіння/-ворожіння на картах згідно з певними правилами.

ПАТ /фр. *pat* /-позиція в шаховій грі, коли будь-який хід від криває під удар короля, хоч він не зашахований /партія вважається нічиєю/.

ПАТАГОЇЦІ /вл./- індіанці в Південній Америці /Чиле, Аргентина/.

ПАТЕЛІН /вл./-підлабузник, підлиза /персонаж у водевілі Блянше, 15 стол./.

ПАТЕНТ /нім. з лат. *patens*-яв-

ний/-I. урядове свідоцтво певній особі, підприємству чи організації на монопольне використання винаходу, 2. дозвіл на торгівлю, ремесло, 3. свідоцтво про санітарний стан судна або портів його маршруту.

ПАТЕНТОВАНИЙ /див. патент/-управлений патентом, офіційно визнаний.

ПАТЕР /лат. *pater* - батько/-I. священик у католиків, 2. священик - член чернечого ордену.

ПАТЕРА /лат. *patera* /-неглибока посудина пити воду /в стародавніх римлян/.

ПАТЕРІК /гр. *paterichon* "книга отців"/-збірник переказів про християнських подвижників, про життя святих.

ПАТЕРИЦЯ /лат. *pater* - батько/-певного вигляду архиєрейська палиця /ціпок/ як ознака церковної влади.

ПАТЕРНОСТЕР /лат. *pater* - батько, *poster* - наш/"отче наш"; прочитати "патерностер" значить вчитати, відчитати, дати доброго нагання /комусь/, вилаяти.

ПАТЕТИКА /див. патетичний/зворушеність, піднесеність, пристрасть у промові, поезії, поемі/ліричним творі або до.

ПАТЕТИЧНИЙ /гр. *pathetikos* /-сильно зворушений, захоплений, пристрасний, піднесений /промова, музика, поезія/.

ПАТЕФОН /фр. ім'я *Pathe*, гр. *phōnē* - голос/-портативний без-

рупорний грамофон системи французької фірми Пате.

ПАТИНА /лат. patina /-І. золота або позолочена тарілка, на якій лежить хліб для причастя /в ка-толиків/, 2. брунатного або зеленавого кольору суга на старих металевих речах, інколи зроблена штучно на покритих бронзою гіпсових речах.

ПАТИНУВАТИ /див. патина/-штучно покривати металеві речі патиною, щоб мали вигляд старовинних.

ПАТОГЕНЕЗА, ПАТОГЕНІЯ /гр. pathos -хвороба, genesis -походження/-опис походження й розвитку хвороб /галузь п а т о л о г і ї/.

ПАТОГЕННИЙ /гр. pathos -страждання, genesis - народження/-хороботворчий, хоробоспричинювальний /мікроби тощо/.

ПАТОГНОМІЧНИЙ /гр. pathos страждання, gnōmē -думка, погляд/-прикметний для даної хвороби.

ПАТОГНОСТИЧНИЙ /гр. pathos -страждання, gnōstikos -розпізнавальний/-притаманний, характеристичний /напр., ознака хвороби, симптом/.

ПАТОЛОГ /див. патологія/-знавець патології /м е д./.

ПАТОЛОГІЧНИЙ /див. патологія/-хоробливий, належний до патології, ненормальний; п-на а н а т о м і я - наука про ненормальності в організмі, що виникають у наслідок хвороб.

ПАТОЛОГІЯ /гр. pathos -страх -

данія, logos - слово, наука/-І. наука про хвороби в організмі /поділяється на загальну -про патологічні процеси взагалі, та спеціальну -про окремі хвороби/, 2. явища, процеси, що супроводять хворобу.

ПАТОС /гр. pathos -страждання, пристрасть, почуття/-сильне захоплення, запал, піднесеність /може бути також штучним/.

ПАТРАМЕНТ /лат. pater - батько/-покоління, нащадки.

ПАТРИМОНІУМ /лат. patrimonium/-спадковий маєток /дідизна/.

ПАТРИМОНІЯ /див. патримоніум/-спадковий маєток, спадщина, дідизна.

ПАТРИМОНІАЛЬНИЙ /див. патримоніум/- родовий, спадковий, дідівський /маєток/.

ПАТРИСТИКА /лат. pater - батько/-філософія отців право-славної церкви, що викладає християнські догми.

ПАТРИЦІЇ /лат. patricii -ті, що можуть назвати своїх батьків/-І. родова шляхта, аристократія у стародавньому Римі, 2. купецька аристократія в німецьких вільних містах за середньовіччя.

ПАТРИЦЯ /лат./- рельєфна друкарська форма /проти. матриця/, штамп.

ПАТРИЇТ /гр. patriōtes -земляк -віддана своїй батьківщині людина, готова на самопожертву заради свого народу.

ПАТРИЇТИЗМ /див. патріот/- га-

р'яча відданість батьківщині, любов до свого народу, саможертва для нього.

ПАТРІОТИК, ПАТРІОТА /див. патріот/-удаваний, нещирий патріот.

ПАТРІОТИЧНИЙ /див.патріотизм/-відданий батьківщині, своєму народові, перейнятий патріотизмом.

ПАТРИЦІЯТ /див. патриції/-стан патриціїв, звання патриція.

ПАТРІАРХ /гр. patriarchēs із patēr -батько, archē -початок влада/-І.прабатько гебрейського народу, 2.голова роду в родовому суспільстві, 3.найвищий гієрарх у православної церкви, 4.довголітня людина.

ПАТРІАРХАЛЬНИЙ /див.патріарх/-І.належний до доби патріархату, 2.вірний старовинним традиціям, 3.предківський, прапредківський.

ПАТРІАРХАЛЬНИСТЬ /див.патріарх-прадавність, первісність, застарість.

ПАТРІАРХАТ /див.патріарх/-первісний суспільний лад, коли на чолі роду стояв найстарший у роді чоловік /батько, дід, пра-дід/, 2.звання, права та обов'язки патріарха, 3.віросповідна громада та її церкви, що підлягають патріархові.

ПАТРОКЛ /гр. Patroklos /-герой троянської війни, Ахіллів побратим, що його вбив Гектор /Гомєрова "Іліяда"/.

ПАТРОЛОГІЯ, див. патристика.

ПАТРОН¹ /лат. patronus -оборонець, опікун/-І.опікун і захисник плебеїв та звільнених рабів у стародавньому Римі, 2.опікун, захисник, покровитель, заступник.

ПАТРОН² /фр. patron -штамп, викрій/-І.металева оправа для набію до вогнепальної зброї, 2.металева оправа для вкручування і вмикання в електричну мережу електричних ламп.

ПАТРОНАТ /лат. patronatus /-І.опіка патриція над плебеями в стародавньому Римі, 2.опікунство, піклування.

ПАТРОНЕСА /фр. patronesse із лат./-покровителька, заступниця, опікунка, піклувальниця, діячка в галузі філантропії.

ПАТРОНІМІКА /гр. patēr -батько, опума -ім'я/-родове предківське ім'я, ім'я по батькові /Геракліди -нащадки Геракла/.

ПАТРОНТАША /нім. Patronenta -vche /-торба на патрони, ладунка, ладівниця /мисл. і військова/.

ПАТРУЛЮВАТИ /див. патруля/-бути в обході, на варті, вартувати.

ПАТРУЛЯ /фр. la patrouille /-розвідча або охоронна військова група /на місці або в поході/.

ПАТРУЛЬ /див. патруля/-вартовий певної ділянки, один із патрулі.

ПАТУА /фр. patois /-І.місцева

або вузько-групова говірка / у Франції/, 2^х незрозуміла говірка, тарабанщина.

ПАХ ІДЕРМИ /гр. pachydermos товстошкірий/- товстошкірі тварини /слон, гіпопотама тощо/.

ПАХ ІДЕРМІЯ /гр. pachydermia - товстошкірість/- хворобливе згрубіння шкіри /слоняча шкіра/.

ПАХ ІЄМІЯ /гр. pachys - товстий haema - кров/- згущення крові.

ПАХ ІМЕНІНГІТ /гр. pachys - товстий, meninx - мозкова оболонка/- запалення твердої оболонки мозку.

ПАХ ПЮДИ /гр. pachys - товстий piva - нога/- товстоногі тварини.

ПАХ ІСОМІЯ /гр. pachys - товстий, soma - тіло/- хворобливе згрубіння м'яких частин тіла.

ПАХ ІТОСА /есп. pajilla /- тонка папіроса з тютюну, загорнутого в ма'совий лист.

ПАХЛАВА /вірм./- один із видів печива /в східних народів/.

ПАЦИФІЗМ /лат. pacificus - утихомирювальний/- визнання можливості мирного полагодження міжнародних конфліктів /напряму політиці, що виступає проти воєн, армії, озброєння тощо/.

ПАЦИФІКАТОР /див. пацифікація/- утихомирювач.

ПАЦИФІКАЦІЯ /лат. pacificatio /- утихомирювання, придушення народнього повстання, національного руху, напр., польська пацифікація в Галичині.

ПАЦИФІСТ /фр. pacifiste з лат./ - прихильник пацифізму.

ПАЦІЄНТ /лат. patiens - той, що терпить/- хворий, що одвідує лікаря; одвідувач/у справі/.

ПАЧІНІЄВІ т і л ь ц я /вл./мікроскопічні кінці чуттєвих нервів, що їх відкрив італієць Пачіні /1812-1883/.

ПАЧУЛІ /англ. з інд. patsch - зелений лист/- гостро-запашні парфуми з зеленого листу деяких рослин Ост-Індії /також рослини, з яких добувають ці парфуми/.

ПАША /тур. pasha /- титул вищих військових і цивільних урядовців у мусулманських країнах; також: б а ш а.

ПАШПОРТ /фр. passeporte /- особистий документ, документ про державну належність, 2. опис предмета /машини абощо/.

ПАШТЕТ /поль. paszтет із фр./ - страва з розмеленого м'яса/з печінки, головно/, яєць, перцю, сала тощо.

ПАЯЦ /іт. pagliaccio /- сміхун блазень, кумедник.

ПЕАН /гр. paean /- І. урочиста хвальна пісня на пошану Аполлона в стародавній Греції, 2. пісня перед битвою /в грецьких та римських воєнків/, 3^х врочи-ста пісня, пісня радості з нагоди видатної події; гимн.

ПЕБРИНА /пров. pebrino з лат. piper - перець/- заразлива хвороба, що покриває шовкопрядів плямами, мов би порешком з

- перцю /спричиняє цю хворобу паразитний споривик н о з е м а
- ПЕГАС** /гр. Pēgastos із pēgē - джерело /-І. крилатий кінь, у стародавній грецькій мітології кінь муз, Зевсів крилатий кінь, що вибив копитом на горі Гелікон джерело, яке давало надхнення поетам, звідси: "сісти на Пегаса" або "осідлати Пегаса" - значить стати поетом, мати поетичне надхнення; 2. сузір'я в північній півкулі між сузір'ями Риб і Орла /І78 зірок/, 3. сарган /риба/.
- ПЕГАСИДИ** /див. Пегас/- те, що й м у з и.
- ПЕГІАТР** /див. пегіатрія/- лікар на мінеральних купелях.
- ПЕГІАТРІЯ** /гр. pēgē - джерело, iatreia - лікування/- лікування мінеральними водами.
- ПЕГЛЕВІ**, див. пехлеві.
- ПЕГМА** /гр. pēgma - міцний зв'язок/- І. рухомий театральний поміст, з-під якого появляються дійові особи на сцену, 2. згусток /м е д./.
- ПЕГМАТИТ** /гр. pēgma - міцний зв'язок/- мінерал із кременю, ортоклазу, дозняку, скалинцю, кварцу /граніт/.
- ПЕГОЛОГІЯ** /гр. pēgē - джерело, logos - наука/- наука про мінеральні джерела, мінеральні води.
- ПЕГОМАНТІЯ** /гр. pēgē - джерело, manteia - ворожіння/- ворожіння киданням камінців у
- ПЕДАГОГ** /гр. paidagogos із pa - дитина, gogeō - веду/- І. учитель, виховник, 2. науковець у галузі виховання й навчання.
- ПЕДАГОГІКА** /гр. paidagogikē - виховниця/-наука про виховання й навчання дітей.
- ПЕДАГОГІЯ** /гр. paidagogia /діяльність у галузі навчання й виховання дітей.
- ПЕДАЛІВКА** /лат. pes/pedis/ нога/- невелика друкарська машина, що їй надають руху, натискаючи ногою на ступир.
- ПЕДАЛЯ** /фр. la pédale з лат. pes/pedis /- нога/- І. ступир, підніжок у машинах /самокатці абоцо/, 2. пристрій в органі, що на нього під час гри натискають ступнями ніг, 3. два важелі у фортеп'яні, на які натискають ступнями, щоб тамувати звучання /одним/ або підсилювати /другим/, 4. сім ступирів в арфі, щоб змінювати лад.
- ПЕДАНТ** /фр. pédant з іт. /дрібничкова людина, 2. надто сумлінна у додержанні дрібниць і формальностей людина; буквоїд, /у стародавніх греків те, що й педагог/.
- ПЕДАНТИЗМ** /див. педант/- сумлінне додержання приписів, точність у дрібницях, формальностях; дрібничковість, марудність.
- ПЕДАНТИЧНИЙ** /див. педант/-дрібничково-точний, властивий педантизмові.
- ПЕДАТРОФІЯ** /гр. paides - діти,

atropeō - гасну, марнію/-дитячі сухоти.

ПЕДЕВТИЧНИЙ /гр. παιδεύω - навчаю/- виховний, повчальний, поліпшувальний.

ПЕДЕЛЬ /нім. Pedell з лат./-І. служник при судовій установі за середньовіччя, 2. середньошкільний або університетський наглядач за порядком /в Росії/

ПЕДЕРАСТ /див. педерастія/-хвора на педерастію людина, гомосексуаліст.

ПЕДЕРАСТІЯ /гр. paederastia /-неприродні статеві зносини між чоловіками, мужолозтво /содомія, содомський гріх/.

ПЕДИКЮР /фр. pedicure з лат./-косметичне плевання ніг та нігтів на них.

ПЕДИНТЕРІЙ /гр. παιδες - діти, enteron - кишка/- ховтяниці в дітей /х в о р./.

ПЕДИОМЕТР /гр. παιδες - діти, metreō - міряю/- прилад визначати вагу й обсяг тіла новонароджених.

ПЕДИОНАЛГІЯ /лат. pes/pedis/ - нога, гр. algos - біль/- нервовий біль у підшвах.

ПЕДІАТР /див. педіатрія/-фахівець у дитячих хворобах, лікар.

ПЕДІАТРІЯ /гр. pais - дитя, iatreia - лікування/- наука про дитячі хвороби та про їх лікування.

ПЕДЛЯР /англ. peddle - скуповувати по хатах/- мандрівний/у ЗДА/ дрібний крамар.

ПЕДОГЕНЕЗА /гр. pais - дитина, genesis - народження/- процес розмноження деяких комах, що в тілі їх ляльок утворюються лячка, які далі розвиваються без запліднення /б і о л./.

ПЕДОКРАТІЯ /гр. pais - дитина, kratos - влада/- влада неповнолітніх, вплив молоді на політику.

ПЕДОЛОГ/див. педологія/- фахівець у педології.

ПЕДОЛОГІЯ /гр. pais - дитина, logos - слово, наука/- наука про анатомічний, фізіологічний і психологічний розвиток дитини, а також про фізичне й духовне виховання дітей на біологічній підставі.

ПЕДОМЕТР /лат. pes/pedis/ - нога, metreō - міряю/- прилад, що автоматично відлічує число перейдених кроків, також перейдену відаль /кишеньковий механізм/.

ПЕДОТРИБ /гр. paidotribēs / - шкільний учитель /у стародавній Греції/, також тренер у гімнастиці.

ПЕЗАДА /фр. la pesade /-ставлення коня дибки /в манежній муштрі абошо/.

ПЕЗЕТА /есп. peseta /- еспанська срібна монета - І франк, або 100 сантесимів.

ПЕЗО /есп. peso /- срібна монета в еспанських країнах Америки.

ПЕЙЗАЖ /фр. paysage з pays - місцевість/- І. краєвид, ха -

рактер місцевости, 2. малюнок природи /м и с т./.

ПЕЙЗАЖИСТ /фр. paysagiste / - маляр красвидів, пейзажів .

ПЕЙЗАЖНИЙ - належний до пейзажу, властивий йому.

ПЕЙЗАН /фр. paysan - селянин/- І. ідилічно зображений у літературно-мистецьких творах селянин /ІВ-ІУ стол./, 2. проста маловихована людина, мужик.

ПЕЙНОТЕРАПІЯ /гр. peina - го - лод, therapia/- лікування голодом.

ПЕЙОРАТИВНИЙ /фр. pejoratif з лат. peiorare - шкодити, реjus - дуже поганий, шкідливий; здрибнений/- шкідливий, здрибнений.

ПЕЙІНГЕРОВІ т а б л и ц і - географічна мапа 4 стол., нарисована на пергамені.

ПЕК /англ. peck /-І. вар, тверда або напівтверда маса - дестилат кам'яновугільної смоли, нафти, торфу абощо, уживана у будівництві доріг, вулиць тощо, 2. міра сипких речовин та збіжжя в Англії /2 галони, 5735 гр

ПЕКІЛ /гр./- славетний атенський поміст, що з нього поети читали свої твори.

ПЕКТИНИ /гр. pēktos - згорнутий, такий, що зсівся/-І. органічні речовини, що при кип'ятінні з цукром та овочами зсідуються, утворюючи драглисту масу, 2. безазотні речовини, що є в оболонках деяких рослинних клітин.

ПЕКТОРАЛ /лат. pectoralis / -

хрест, що його носять католицькі духівники на грудях.

ПЕКТОРАЛІЯ /лат. pectoralis / - все, що має стосунок до грудей: грудні м'язи, нагрудні ребра, ліки проти грудних хвороб, тощо.

ПЕКУНІЯ /лат. pecunia з pecus - худоба/- монета, гроші.

ПЕЛАГІЧНИЙ /гр. pelagikos /-І. - океано-глибинний, утворений дією океану; морський; п-ий о б ш и р - обшир вод відкритого моря; п-ні о р г а н і з м и - морські тваринні й рослинні організми; п-ні п о к л а д и - органогенні поклади оподаль від берегів /г е о л./

ПЕЛАГОСКОП /гр. pelagikos морський, вкороб - дивлюсь/- прилад досліджувати морські глибини.

ПЕЛАЗГИ /гр./- передісторичні тубільці Греції, що залишили по собі пелазгічні мури з необтесаних каменів.

ПЕЛЕЙ /вл./- Ахіллів батько/ з Гомерової "Іліади"/.

ПЕЛЕНГ /гол./-І. кут між лінією з корабля на предмет і напрямком магнетного меридіана /компасної стрілки/, 2. бойовий лад авіації, коли літаки йдуть один за одним під кутом.

ПЕЛЕНГ'АТОР /див. пеленг/- кут мирний прилад виміряти кутові напрями між лінією напрямку руху корабля та напрямком на об'єкт, що його видно з корабля.

ПЕЛЕНГУВАТИ /див. пеленг/- І.

визначати кут між напрямом корабля /за компасом/ і напрямом на даний об'єкт /м о р./, 2. визначати місце радіостанції або джерело звуку з допомогою радіопеленгатора чи звуковловлювача.

ПЕЛЕРІНА /фр. *pelgrim* - про чанин/- безрукавий плащ /спочатку носили католицькі прочани, звідси назва/.

ПЕЛІКАН /лат. *pelicanus* із гр./ - баба-птиця, водний птах теплих країв, 2. старовинна гармата, 3. двошійковий скляний куб destилувати течива, 4. інструмент виривати зуби.

ПЕЛІКОМЕТР /гр. *pelikē* - посудина/- мискомір, прилад виміряти обсяг миски жіночого тіла.

ПЕЛІОЗА /лат. *pellis* - шкіра/- багрець, кров'яні нашкірні плями.

ПЕЛІОМА /лат. *pellis* - шкіра/- плямиста висипка на шкірі.

ПЕЛІТ /гр. *pēlos* - глина/осадова порода глини, суміш дрібних зернят гірських порід.

ПЕЛІОРІЯ /гр. *pelōros* /- перетворення неправильної квітки в правильну /б о т./.

ПЕЛТАСТИ /гр./- озброєні легкими щитами /пелтою/ вояки стародавньої Греції.

ПЕЛЯГРА /іт. з лат. *pellis* - шкіра, гр. *agra* - схоплення/- "кукурудзяна хвороба", авітаміноза, хронічна хвороба, що її спричиняє вживання зіпсутої кукурудзи /прикмети: запалення

шкіри, блювота, розлад шлунку, корчі, психічний розлад тощо/, смертельна.

ПЕЛЯГРІЧНИЙ /див. пелягра/прикметний для пелягри, вражений пелягрюю.

ПЕЛЯДА /фр./- хвороба, що спричиняє випадання зубів, волосся, ослаблення кінцівок /у людей і тварин/.

ПЕЛЯРГОНІЯ /гр. *pelargos* - ледека/- декоративна й промислова рослина з родини геранієві.

ПЕЛЬВІМЕТР, див. пелікометр.

ПЕЛЬВІМЕТРІЯ /лат. *pelvis* - басейн, гр. *metreō* - міряю/-способи виміряти миску жіночого тіла /частина антропометрії/.

ПЕЛЬВІОПЛАСТИКА /лат. *pelvis* - басейн +пластика/- хірургічне розширення миски жіночого тіла

ПЕЛЬВІПЕРИТОНІТ /лат. *pelvis* - басейн, гр. *peritoneios* /- запалення очеревини в обширі миски жіночого тіла.

ПЕЛЬВІЦЕЛЮЛІТ, див. параметрит

ПЕЛЬКОМПАС /гол. *peiling* +компас/- поєднання компаса з пеленгатором.

ПЕЛЬ-МЕЛЬ /фр. *pêle-mêle* /-усячина, театр легкого жанру, малих форм, в а р'е т е.

ПЕЛЬМЕНІ /фін./- маленького розміру вареники з м'ясом, грибами.

ПЕМЗА /англ. *pumice* з лат. *pu-*

мех /- вулканічна порода /SiO₂/ утворена із застиглої лави /ні здряста легка, сірого кольору/ уживана в промислі на шлифування, пслірування, виготовлення бетону тощо.

ПЕМФІГУС /гр. pemphix/pemphigos - пухир/- пухиряк, пухиряста висипка, тяжка хвороба шкіри/пухирі на шкірі й слизових оболонках/.

ПЕНАЛ /нім. з лат. penna -перо/- скринька на школярське письмове приладдя.

ПЕНАТИ /лат. Penates із penus - комірчина/- І.боги-опікуни родини в стародавніх римлян, 2^х рідна оселя, хатне вогнище.

ПЕНГЕ, ПЕНГО /мад./- грошова одиниця в Угорщині до 1946 року /змінена на ф о р и н т/.

ПЕНЕГА - срібна або золота англійська монета /ІХ-ХІ стол./, що від неї пішла назва пінязь /пенязь/.

ПЕНДЖАБІ, ПАНДЖАБІ - одна із сучасних індуських мов.

ПЕНДУЛЯЦІЙНА теорія /нім. Pendule - годинник з вагалом з фр./- теорія про зміни клімату в наслідок пересування земної осі.

ПЕНЕЛОПА /гр. Penelope /-І.Одіссеева жінка, що лишалася вірна йому, хитрощами уникаючи за лиянь від спокусників, протягом двадцяти років відсутности чоловіка, 2^х вірна дружина.

ПЕНЕПЛЕНА /фр. penep laine - "майже рівнина"/- утворений у

наслідок руйнування гір рельєф місцевости /г е о л./.

ПЕНЕТРАЦІЯ /лат. penetrare - проникати/- проникання, вникнення.

ПЕНЕТРУВАТИ /лат. penetrare - проникати/- проникати, вникати

ПЕНЕТРОМЕТР /див. пенетрометр/- прилад виміряти проникальність речовин, тобто ступінь їх крихкості, м'якості/бітумінозних речовин, фарб, мастей, пластики тощо/.

ПЕНЕТРОМЕТРІЯ /лат. penetrare - проникати, гр. metreō - міряю/- способи виміряти в'язкість/мяккість/ речовин.

ПЕНЗЕЛЬ /нім. Pinsel /- щіточка для малювання, квачик.

ПЕНЗУМ /лат. pensum /-окреслена робота, окреслене, певне значіння.

ПЕНІС /лат. penis /- чоловічий статевий орган /зовнішня частина/, прутень.

ПЕНІТЕНЦІЯ /фр. з лат. penitentiarius /- покаяння, покута, методи покари за гріхи в католицькій церкві.

ПЕНІТЕНЦІЯР /с.-лат. penitentiarius - поправний, покаяний/- І. священик, що сповідає сасеників з доручення папи або єпископа, 2. духовна інстанція в Римі, що іменем папи звільняє від гріхів та від певних законів, напр., усуває перешкоди до шлюбу, звільняє від даного заповіту тощо, 3. назва по правної тюрми в Англії, ЗДА.

ПЕНІТЕНЦІЯРНИЙ /див. пенітен -
ціяр/- поправний /в'язниця, ко-
лонія, дім, установа/п-ий з'їзд
- з'їзд діячів кримінальної
справи.

ПЕНЦИЛІНА /лат. penicillinum/
- лік із особливих грибків/цві-
лі/, що діє проти гнійно-септич-
них хвороб, припиняючи розвиток
хороботворчих бактерій.

ПЕННІ, ПЕНС /англ. penny /- І.
англійська бронзова монета/ $\frac{1}{2}$
шиллінга, $\frac{1}{20}$ фунта стерлінгів/2.
фінська монета / $\frac{1}{100}$ марки/.

ПЕННІ-БАНК /див. пенні/-держав-
ний банк в Англії, що приймає
внески, починаючи з І пенса.

ПЕН-КЛЮБ /англ. poets, essayists
novelists /- міжнародне товари-
ство письменників /засноване в
Лондоні 1922 р./.

ПЕНОЛОГІЯ /лат.-гр./- криміналь
на політика.

ПЕНС, див. п е н н і.

ПЕНСІЙНИЙ /див. пенсія/-І. на -
лежний до пенсії /напр., вік/2.
п-на к а с а - каса, що сплачує
пенсії.

ПЕНСІОН, див. п е н с і я.

ПЕНСІОНЕР /фр. pensionnaire з
лат./- особа, що одержує пенсію

ПЕНСІЯ /лат. pensio - виплата/-
І. постійне грошеве утримання
від держави або підприємства за
довголітню працю, за інвалід -
ність тощо, 2. взагалі платня
за роботу /в колишній Галичині/.

ПЕНСНЕ /фр. pincez /- окуляри,
що тримаються на переніссі пруж-

жиною, що затискує перенісся.

ПЕНТ..., ПЕНТА... /гр. pente -
п'ять/- у складених словах оз-
начає "п'ять", "п'яти...", на-
прикл., п е н т а г о н.

ПЕНТАБРАХІЙ /гр. pente -п'ять
brachyе - короткий/- п'яти -
складова стопа з ненаголошених
складів /античне віршування/.

ПЕНТАГОН /гр. pentagon /- І.
п'ятикутник, 2. військове мі -
ністерство в ЗДА.

ПЕНТАГОНАЛЬНИЙ /див. пентагон/
- п'ятикутний.

ПЕНТАГРАМА /гр. pente - п'ять,
gramma - лінія, риса/-І. гео -
метрична фігура в формі п'яти-
кутньої зірки /символ доскона-
лості в стародавніх народів/, 2
магічний символ на амулетах за
середньовіччя.

ПЕНТАДА /гр. pente - п'ять/пя-
тирічка, п'ятиліття.

ПЕНТАЕДР /гр. pente - п'ять,
hedra - основа/- п'ятистінна
геометрична фігура, п'ятистін-
ник.

ПЕНАЛТИ /англ. penalty - кара/
- карний удар з віддалі ІІ м.
у ворота футбольним м'ячем.

ПЕНТАПЛІОН /гр. pente п'ять,
pylon - ворота/-спортові зма-
гання: стрибки, метання диска,
списа, біг, боротьба /у старо-
давній Греції/.

ПЕНТАМЕТР /гр. pentametros /-
п'ятистоповий вірш з чергуван-
ням двох дактилів та одного
довгого складу.

ПЕНТАРХІЯ /гр. pente - п'ять, archē - влада, початок/- союз п'ятьох /Англія, Франція, Пруссія, Австрія, Росія/, укладений 1818 р. на Аахенському конгресі для оборони абсолютизму /розпався 1822 р./.

ПЕНТАСПАСТ /гр. pente - п'ять, spaō - тягну/- п'ятикрутневий блок.

ПЕНТАТЕВХ /гр./- 1. п'ятикнижжя Мойсея /бібл./, 2. твір на п'ять книг.

ПЕНТАТОНІКА /гр. pente - п'ять, tonos - тон/- музична система, побудована на п'ятиступневій гамі /без півтонів/ у китайців татар, муринів тощо.

ПЕНТАХОРД /гр. pente - п'ять, chordē - струна/- п'ятиструнна скрипка /у стародавніх греків/.

ПЕНТЕЛІЙСЬКИЙ м а р м у р - мармур з гори Пентелікос, уживаний на архітектурні шедеври в стародавній Греції.

ПЕНТОД /гр. pente - п'ять/-електродна лампка на 5 електродів

ПЕНТОЗИ /гр. pente - п'ять/вуглеводани, що їх молекули складаються з п'ятьох атомів вуглецю й кисню /арабіноза, ксиліоза та інші цукри/.

ПЕНЧ /англ./- назва англійського сатиричного журналу.

ПЕНЧІНГБОЛ /англ. punching ball - почеплений на пружині м'яч для тренування в боксі.

ПЕНЬЮАР /фр. peignoir /- довге легке жіноче вранішнє убрання.

ПЕОН /гр. peiōn - гимн/- чотирискладова віршова стопа/одинсклад довгий, три короткі/, зазвичай від черги наголошеного складу - чотири види пеонів - перший, другий і т. д.

ПЕОНІЯ, див. п і в о н і я.

ПЕПЕЕС /пепеєсівці - ППС/-польська соціалістична партія, що належала до II інтернаціоналу /до ППС належав свого часу Пил судський/.

ПЕПЕРИТ /лат./- скелеста вулканічна лавя.

ПЕПІНЬЄР /фр. pépinière -росадник/- садова шкілька, росадник.

ПЕПІНЬЄРКА /фр. pépinière -росадник/- дівчина, що закінчила інститут благородних дівичь /у царській Росії/ і залишена при ньому для педагогічної практики.

ПЕПІТИ /есп. pepita /- розсіпані в піску крупинки золота.

ПЕПЛОС, ПЕПЛЮМ /лат. replum /-короткий жіночий одяг з легкої тканини, без рукавів, що його грецькі та римські жінки надягали поверх туніки.

ПЕПСІНА /гр. pepsis - травлення/- фермент шлункових залоз, що розщеплює білки на пептони та альбумози.

ПЕПТИКА /гр. pepsis - травлення/- засоби, що збуджують травлення їжі.

ПЕПТОНИ /гр. peptos - перетравлений/- продукти розщеплення білків у шлунку пепсиною та в кишках панкреатичним соком.

ПЕПТОНІЗАЦІЯ /гр. peptos - перетравлений/- перетворення в шлунку білків на пептони.

ПЕР /фр. pair - рівний/- І. французькі й англійські фєвдали, що мали право у маєткових непорозуміннях вимагати суду із собі рівних /соціально/ суддів /пері судять перів/, 2. найвищий шляхетський титул, що давав його носієві право /спадкове/ засідати в палаті перів /титул надавав король/.

ПЕРВЕРСІЯ /лат. perversio /нахил до неприродного статевого життя, статево збочення, сексуальний злочин.

ПЕРГАМЕН /гр. pergamēnos від міста Pergamos у м. Азії/- уживана для писання, особливим способом вичинена шкіра, 2. спеціальний папір, 3. написаний на шкірі рукопис.

ПЕРГАМЕНОВИЙ папір - оброблений у сульфатній кислоті водонепроникний папір /уживається для пакування, на ізоляцію та у виробництві цінних паперів.

ПЕРГАМІН /див. пергамен/- прозорий тонкий, подібний до пергаменового пакувальний папір.

ПЕРГІДРОЛЬ /лат. per - через, гр. hídōr - вода/- тридцятивідсотковий розчин воденьпероксида.

ПЕРИ, ПЕРІ... /гр. peri коло, навколо/- у складених словах означає "коло, навколо" чогось, напр., перибласт.

ПЕРИБЛАСТ /гр. peri - навколо, blastē - паросток/- протоплазма навколо ядра клітини.

ПЕРИБЛЕМА /гр. periblema - покрив/- комплекс із кількох шарів клітини у конусі наростання кореня й стебла рослини.

ПЕРИБРОНХІТ /гр. peri - біля, bronchos - горло/- запалення зовнішньої стінки бронхів.

ПЕРИГАСТРИТ /див. п е р и... + г а с т р и т/- запалення зовнішнього злучнотканинного покриву шлуку /м е д./.

ПЕРИГЕЙ /гр. peri - біля, ге - Земля/- найближча до Землі точка на орбіті Місяця.

ПЕРИГЕЛІЙ /гр. peri - біля, ηήλιος - Сонце/- найближча до Сонця точка на орбіті планети або комети.

ПЕРИГОНАЛІЙ /гр. peri - коло, при, γονή - насіння/- пелюстки внутрішнього віночка квітки

ПЕРИГОНІЙ /див. перигоналії/ - внутрішній віночок квітки.

ПЕРИГОРИК /фр./- ліки проти застарілого бронхіту /кашлю/.

ПЕРИГЛЯЦІЯЛЬНИЙ /гр. peri - коло, лат. glasies - лід/- прильодовиковий.

ПЕРИГОР /вл./- один із видів манганової руди з французької провінції Перігор.

ПЕРИДЕРМА /гр. peri - довкола, derma - шкіра/- комплекс зовнішніх вторинних покривних тканин у рослин /б о т./.

ПЕРИДІЙ /гр. peri - навколо /- стінка плодового тіла грибів, що тріскається, коли спори дозрівають.

ПЕРИДРОМ /гр. peri - навколо, drōmos - майдам/- кружганок, колонада.

ПЕРИКАМБІЙ /гр. peri - навколо с.-лат. cambium - виміна/- периферійний шар клітин між центральним циліндром кореня й ендодермою, звідки починаються бічні корені.

ПЕРИКАРДИТ /див. перикардій/ - запалення колосерцевої оболонки.

ПЕРИКАРДІЙ /гр. peri - біля, до вола, kardia - серце/- коло - серцева оболонка /а н а т./.

ПЕРИКАРПІЙ /гр. peri - навколо karpos, - плід/- оплодень.

ПЕРИКЛАЗ /гр. peri - навколо, klasis - заломлення/- суміш магнезії з закисом заліза /мінерал/.

ПЕРИКЛІНАРННИЙ /гр. peri - навколо, vukliniai - схили проти лежних гір/- стіжкуватий уклад шарів земної кори /зокрема вулканів/.

ПЕРИКРАНІЙ /гр. peri - навколо kranion - череп/- черепна коробка.

ПЕРИЛЕПСІЯ /гр. peri - навколо epilēpsia /- остовпіння з переляку.

ПЕРИМЕНІНГІТ /гр. peri - навколо, meninx/meningos/ - оболонка мозку/- запалення твердої

оболонки мозку / м е д. /.

ПЕРИМЕТР /гр. perimetros/-обвід геометричної фігури /сума довжин усіх боків/, 2. прилад виміряти поле зору /окулісти - ка/.

ПЕРИМЕТРИТ, див. параметрит.

ПЕРИМОРФІЯ /гр. peri - навколо morphē - форма/- метода змін - них осей в аналітичній геометрії.

ПЕРИНЕЙ /гр./- проміжок між заднім отвором і статевими органами.

ПЕРИНЕОПЛАСТИКА /гр./- хірургічне зшивання перинею при пологах абощо.

ПЕРИПАТЕТИЗМ /див. перипатетик - філософія та коментарі перипатетиків, послідовників Арістотеля.

ПЕРИПАТЕТИК /гр. peripatēti - ков - той, що прогулюється/ - учень грецького філософа Арістотеля або коментатор його філософських творів /назва пішла від того, що Арістотель викладав свою філософію під час прогулянок/.

ПЕРИПЕТІЯ /гр. peripeteia /подія в житті або в творі, несподіване ускладнення, зміна.

ПЕРИПТЕР /гр. peripteron із peri - кругом, pteron - перо/- обставлений кругом колонами будинок, античний храм абощо.

ПЕРИПТОЗА /гр. peri - навколо, ptōsis - падіння/- криза /при хворобі/.

ПЕРИСКОП /гр. periskopos - оглядаю з **пері** - довкола, **скореб** - дивлюсь/- оптичний прилад для спостережень з укриття /з підводного човна, з шанців/.

ПЕРИСКОПІЧНИ **скельця** - опуклі або увігнуті скельця до окулярів.

ПЕРИСПЕРМА /гр. peri - навколо spermata - насіння/- рослинна тканина, що містить у собі поживні речовини для проростання насіння.

ПЕРИСТАЛЬТИКА /гр. peristaltikos - стискальний/- червоподібний рух кишок, що сприяє пересуванню й перетравлюванню їжі.

ПЕРИСТЕРІЙ /гр. peri - коло, bia - просторовий/- I. даросхоронниця з зображенням летючого голуба, 2. дах на колонах.

ПЕРИТЕЦІЙ /гр. peri - навколо, pri, thēkē - коробочка/-плодове тіло мішечкових грибів.

ПЕРИСТИЛЬ /гр. peristylon - оточений колонами з **пері** - навколо, stulos - колона/- оточене колонами подвір'я, сад /у стародавніх греків і римлян, галерія/, 2. крита галерія з рядом колон з одного боку та стіною будинка з другого.

ПЕРИСТОЛЯ, див. перистальтика

ПЕРИСТРОФА /гр. peri - навколо, pri, strophē - кружляння, оберт/- риторичний засіб обертати доводи супротивника проти його ж тверджень.

ПЕРИТОНАЛЬНИЙ, ПЕРИТОНІЧНИЙ /гр. peritoneal - очеревина/-очеревний, черевний.

ПЕРИТОНІТ /гр. peritoneal - очеревина/- запалення очеревини /м е д./.

ПЕРИФЕРИЧНИЙ /див. периферія/- окраєвий, віддалений від центру /адміністративного, культурного/.

ПЕРИФЕРІЯ /гр. periphēreia - коло/- I. обвід кола, обсяг, поверхня тіла, замкнута крива лінія, 2. місцевість поза адміністративним або культурним центром.

ПЕРИФЛЕГЕТОН /див. флегетон/-вогнеена річка навколо пекла /в грецькій мітології/.

ПЕРИФРАЗА /фр. périphrase з гр. peri - навколо, phrasō - висловлюю/- I. переказування змісту тексту або фрази іншими словами, 2. заміна назви предмета назвою його властивості /п о е т./; див. парафраза.

ПЕРИФРАЗУВАТИ, див. парафразувати.

ПЕРИФРАСТІЧНА зміна дієслів - контамінація допоміжного дієслова з дієйменником чи дієприкметником, напр., ходити/му/, ходилисьмо тощо.

ПЕРИХОНДРИТ /гр. peri - при, chondros - зернятко/- запалення охрястя.

ПЕРІ /перс./- русалка, що приносить нещастя, зла відьма /в перських сагах та в поезії/.

- ПЕРІАКТИ** /гр. periaktos /-лаштунки в стародавнім грецькім театрі, що мали вигляд трикутних обертових призм.
- ПЕРІАРТРИТ** /гр. peri - навколо при, arthron - суглоб/- запалення суглобної оболонки.
- ПЕРІЕКІ** /гр. perioikoi- сусіди, з peri - навколо, oikēin - жити; "ті, що живуть навколо/ - підкорені Спартою ремісники й торгівці з іншого грецького племені /з ахейців/.
- ПЕРІОД** /гр. periodos - обіг, обхід/- 1. час між повторенням явища, 2. час одного обігу небесного тіла по його орбіті або навколо його осі /а с т о н 3. одна або кілька цифр десятичного дробу, що при дальшій уточненні можуть безконечно повторюватись /м а т./, 4. поширене складне речення, що складається з двох частин: підвищеної й обниженої інтонації, напр.: "і широку долину, і високу могилу, і вечірню годину, і що снилось-говорилось, - /підвищення/ не забуду я"/обниження/; 5. п е р і о д функції - число, що показує проміжок, у якому повторюються значіння функції /м а т./, 6. проміжок часу, через який повторюється напад хвороби.
- ПЕРІОДИЗАЦІЯ** /див. п е р і о д / - поділ історичного процесу на періоди.
- ПЕРІОДИКА** /див. період/- періодична преса /газети, журнали/
- ПЕРІОДИЧНИЙ** /гр. periodikos / - той, що повторюється через однакові проміжки часу; п е р і о д и ч н и й дріб - десятичний дріб, у якому одна або кілька цифр можуть при уточненні чисельника повторюватись безконечно, напр., $I/II = 0,09$; п н а с и с т е м а е л е м е н т і в - порядок розташування всіх хемічних елементів за їх атомовою вагою на два малих і чотири великих періоди, в яких властивості хемічних елементів повторюються залежно від порядкових чисел /класифікація хемічних елементів за періодичною системою дає можливість збаачити властивості ще й невідкритих елементів; закон періодичної системи відкрили одночасно й незалежно один від одного Мєєр і Менделєєв 1869 р./
- ПЕРІОДИЧНІСТЬ** / див. періодичний/- властивість повторюватись через певні проміжки часу.
- ПЕРІОДОНТИТ** /гр. peri - коло, odus/odontos/- зуб/- запалення зубних корінців, зубна окисниця.
- ПЕРІОДИКИ** /гр. periodos - коло-обіг, обхід, oikos - дім/- 1. неповноправні мешканці завойованої країни /в старод. греків 2. мешканці країни однієї географічної широти, але на 180°за довготою. тому мають однакові пори року, але дні й ночі не одночасно.
- ПЕРІОПТРИКА** /див. п е р і . . . + гр. katoptrikē /-наука про відхилення променів на поверхні тіл /частина оптики/.
- ПЕРІОСТ** /гр. peri - коло, oste-

- оп - кістка/- колокісткова оболонка.
- ПЕРІОСТИТ /див. періост/-запалення колокісткової оболонки.
- ПЕРІОТ /англ./- найдрібніші те резидувати важити коштовні метали /в Англії/.
- ПЕРІОДАТ /гр./- сіль йодової кислоти.
- ПЕРКАЛЬ /персь./- подібна до полотна тонка бавовняна тканина.
- ПЕРКУН, ПЕРКУНУС - бог грому в стародавніх литовців.
- ПЕРКУСІЙНИЙ /див. перкусія/ - ударний; п е р к у с і й н а зброя - вогнепальна зброя, що запалюється ударом курка об пістон; п-на м а ш и н а - машина, що визначає швидкість руху тіла після поштовху; п е р к у с і й н і інструменти - ударні інструменти: бубон, цимбали, фортеп'яно; п-ні с и л и - сили, що діють ударами.
- ПЕРКУСІЯ /лат. percussio - вистукування/- дослідження хворого обстуканням поверхні тіла з метою визначити стан певних органів за характером звуків.
- ПЕРКУТУВАТИ /лат. percutere - стукати/- досліджувати вистукуванням /напр., стан легенів/.
- ПЕРЛІНЕЦЬ /див. перло/- склиста гірська порода вулканічного походження.
- ПЕРЛО, ПЕРЛИНА /фр. perle з гр./- 1. зернятко з так званої перлової скойки, що йде на прикраси, намісто тощо, 2. п'ятицук
- товий друкарський шрифт, 3. своєрідна коштовність, взірець краси, напр., Асканія Нова - взірець, перлина природничого світу України.
- ПЕРЛЮСТРАЦІЯ /лат. perlustrare - переглядати/- перегляд підозрілих листів без відомо адресатів /в СРСР переглядові підлягають усі листи, що їх дістають приватні особи з-за кордону, як і ті, що їх посилають громадяни за кордон./.
- ПЕРЛЮСТРУВАТИ /див. перлюстрація/- відкривати й перечитувати приватні листи без відомо адресатів.
- ПЕРЛЯМУТР /нім. Perlmutter / - речовина внутрішніх шарів черепашки, перлової скойки, уживана на гудзики та прикраси.
- ПЕР-ЛЯШЕЗ /фр. Père Lachaise від імени езуїта Ляшеза/-цвинтар біля Парижу, де року 1871-го була розстріляна банда оборонців так званої паризької комуні.
- ПЕРМ, див. пермська система.
- ПЕРМАНЕНТНИЙ /лат. permanens / - безперервний, постійний, сталий; п-на р е в о л ю ц і я - марксо-ленінська теорія безперервної революції до остаточної перемоги пролетаріату над усіма супротивниками. Троцький і Парвус поширили теорію перманентної революції, вказавши, що й селянство вороже пролетаріатові, що пролетаріат мусить перемогти й селянство. Сталін побоявся оголошувати,

що селянство - ворог пролета-
ріятові, висунувши тезу насту-
пу пролетаріату на заможне се-
лянство в союзі з неможливим,
при неутралізації середняка,-
поділивши селян на куркулів і
неможливих і нацьковувачи бід-
ноту на так званих куркулів, ро-
сійський комунізм знищив фізи-
чно велику частину українсь-
кого селянства, цим фактично
здійснивши теорію Троцького.

ПЕРМАНЕНЦІЯ /лат./- безперер-
вність, повторюваність.

ПЕРМЕАМЕТР /лат. permeare про-
ходить наскрізь, гр. metreō мі-
ряю/- прилад виміряти магнет-
ну проникність тіл.

ПЕРМІТ /англ. permit /-дозвіл,
перепустка.

ПЕРМСЬКА СИСТЕМА - гео-
логічні нашаровання в земній
корі між першою й другою добою
/остання система палеозойської
групи, коли появились перші
ссавці - птеросаври/.

ПЕРМУТАЦІЯ /лат. permutatio /-
переставляння елементів, тво-
рення з певного числа елемен-
тів усіх можливих величин за
собом переставляння цих еле-
ментів /м а т./.

ПЕРМУТИТИ /фр. permutite /-
штучні стопи з каоліну, квар-
цу та соди для очищення води
від солей заліза, мангану то
що.

ПЕРНИЦІОЗНИЙ /лат. perniciosus /-
згубний, небезпечний,
злоякісний /м е д./.

ПЕРОКСИДИ /лат. per гр. oxys -

кислий/- сполуки, що їх моле-
кулі мають групу з двох взаєм-
но сполучених атомів кисню.

ПЕРОН /фр. Perron /- підвище -
на понад рейками на залізничні
станції тераса, куди виходять
пасажирів до поїздів.

ПЕРПЕНДИКУЛЯР /лат. perpendi-
cularis- простовисний/- сторч
простовисна, простопадна лі-
нія, що творить простий кут з
іншою лінією /м а т./.

ПЕРПЕНДИКУЛЯРНИЙ /див. перпен-
дикуляр/- простопадний, сторч-
вий, доземний.

ПЕРПЕТУУМ МОВІЛЕ /лат. perpetuum
mobile - вічнорухомий/ -
І. уявний і поки що нездійснений
"вічний рушій", тобто механізм,
що, пущений один раз, ніколи б
не спинився й не потребував би
надання йому енергії /супере-
чить законові збереження мате-
рії й енергії/, 2½ нездійснен-
не завдання.

ПЕРСАН /фр. persan - перський/
-І. підставка під статую, 2.
підпора під трия у будинку в
перському стилі.

ПЕРСЕВІРАЦІЯ /фр. з лат. perse-
vere - сприймати/- психологіч-
не явище настирливих уявлень
раніш баченого /найхарактерні-
ше виявляється в тих, що почи-
нають грати в шахи; по закін-
ченні гри учасникові ввесь час
настирливо уявляються шахові
фігури в певних позиціях на ша-
хівниці/.

ПЕРСЕЇДИ /див. Персей/- паду -

чі зорі з сузір'я Персея /м е т е о р и /.

ПЕРСЕЙ /гр. Perseus /-І. син Юпітера й Данаї, герой, що переміг горгоню Медузу й визволив дочку лібійського царя Андромеду, 2. сузір'я в північній півкулі /ІЗб зірок/ між Касіопеєю та Плеядами.

ПЕРСЕФОНА /гр. Persephonē /дочка Зевеса й Деметри, богиня земної сили в стародавніх греків /у римлян Прозерпина/.

ПЕРСОНА /лат. persona /-І. особа, особистість, 2^х важлива особа /часом іронічно, також: цабе/.

ПЕРСОНА г р а т а, див. persona grata

ПЕРСОНАЖ /фр. personnage із латин. persona - особа/- дійова особа мистецького твору; лицедій.

ПЕРСОНАЛ /фр. personalis - особий /- службовці установи, на вчального закладу, підприємства абощо.

ПЕРСОНАЛІЗМ /лат. persona - особа/- І. релігійно-філософський напрям, що вважає весь світ за сукупність духових істот, керованих від вищої божественної особистості і спрямованих до певної мети, 2. визнання людської особи за найвищу вартість.

ПЕРСОНАЛІЇ /лат. personalis - особистий/- дати й події з життя особи, особисті дані, особисті справи.

ПЕРСОНАЛЬНИЙ /лат. personalis -

особовий/- особистий, особовий персональна унія - об'єднання кількох держав під одним монархом.

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ /лат. persona - особа, facere - робити/- уособлення, зображення абстрактних понять в образі людини або Бога, напр., добро, зло, правда.

ПЕРСОНІФІКУВАТИ /див. персоніфікація/- уособлювати, зображувати абстрактні поняття в конкретних /предметових/ образах.

ПЕРСПЕКТИВА /фр. perspective з лат. perspicere - бачити нас - кризь/- І. спосіб ілюзійного зображення тривимірних предметів на площині, коли зображення на площині відповідає позірним змінам величини й обрису предметів залежно від віддалення їх від спостережника, 2. галузь нарисної геометрії, що викладає правила зображення тіл з допомогою центрального проєкування їх на площину, 3. вигляд на далекі предмети, 4^х вигляди на майбутнє.

ПЕРСПЕКТИВНИЙ /див. перспектива/- належний до перспективи, властивий перспективі.

ПЕРСПЕКТОГРАФ /див. перспектива + ...граф/- прилад механічно накреслювати зображення предмета з його пляну і навпаки - з перспективного зображення речі визначати справжні відношення її вимірів.

ПЕРСПІРАЦІЯ /лат. perspirare - дихати кризь.../- кризьшкірне

дихання, виділення крізь шкіру воднової пари й газів /поту/.

ПЕРТИНАКС /лат. pertinax /-електроізоляційний матеріал із спресованого під великим тиском і насоченого бакелітом/штучною смолою/ паперу.

ПЕРТРАКТАЦІЯ /лат. per - над, tractare - розмірковувати/-І. у мовлення, 2. самозаглиблення.

ПЕРТРАКТУВАТИ /див. пертракція/- вести перемови.

ПЕРТУРБАЦІЯ /лат. perturbatio - безладдя/- І. порушення нормального порядку, нормального перебігу явища, що викликає замішання, 2. відхилення небесних світил від еліптичного руху внаслідок збурень взаємопритягання тощо /а с т р./.

ПЕРУКА /фр. perucque /- штучне приставне волосся на голову.

ПЕРУН - бог грому й вогню в стародавніх слов'ян і литовців.

ПЕРФЕКТ /лат. perfectum - dokonane/- І. одна із форм минулого доконаного виду дієслів, що його наслідки тривають у теперішньому часі /в санскритській і грецькій мовах/, 2. форма минулого доконаного часу дієслів у багатьох сучасних мовах.

ПЕРФЕКТИБІЛІЗМ /лат. perfectum - досконалість/- науковий погляд, що визнає безконечний розвиток і досконалення людини.

ПЕРФЕКТНИЙ /див. перфект/- до-сконаний.

ПЕРФЕКЦІОНІЗМ /див. перфект/-по-

гляд, що вбачає етичне завдання людини у самодосконаленні.

ПЕРФЕКЦІОНІСТИ /лат./- пуритансько-комуністична секта, що вимагає спільності майна, жінок, дітей /заснована в Нью-Йорку в 1831 р.; не визнає релігійних таїнств, ні церковних організацій.

ПЕРФЕКЦІЯ /лат./- досконалість незвичайний хист.

ПЕРФІДІЯ /лат. per - над, fi - des - віра/- віроломність, нечесність, зрада.

ПЕРФОРАТОР /лат. perforare - просвердлювати/- І. машина для пробивання дірок у кінострічці на папері тощо, 2. пневматична або електрична машина робити свердловини в землі /при висадних роботах, у шахтах тощо/ 3. хірургічний інструмент просвердлювати голову мертвого плоду, що загрожує життя породіллі.

ПЕРФОРАЦІЙНИЙ /див. перфоратор/- свердлувальний, свердловий.

ПЕРФОРАЦІЯ /лат. perforare - свердити/- провітрювання, діркування, свердлування перфоратором.

ПЕРЦЕПТОР /див. перцепція/той, що сприймає передані силою волі чужі думки /т е л е п а т і я/.

ПЕРЦЕПУВАТИ, ПЕРЦИПУВАТИ /лат. percipere /- сприймати вра-жіння, спостерігати, помічати /п с и х./.

ПЕРЦЕПЦІЯ /лат. perceptio / - вчуття, сприймання вражінь органами почуттів без участі воли /п с и х./; порівн. а п е р ц е п ц і я.

ПЕРЧ /англ. perch з лат. perti- са /- англійська міра довжини /близько 6 метрів/.

ПЕРШЕРОН /фр. percheron від назви провінції Perche у західн. Франції/- порода сильних коней - вазовиків, биндюгів.

ПЕСАРІЙ /лат. pessarium /- каучукове або металеве кільце, щоб підтримувати в належній позі ставі ураз при його зміщенні.

ПЕСЕТА /есп. peseta /- див. пезета.

ПЕСИМІЗМ /лат. pessimus - найгірший/- 1. визнання переваги негативного над позитивним у світі, 2. перейнятий безнадійністю й зневірою настрої, світогляд, що не визнає можливо-сти щастя, що надає переваги небуттю над буттям /в буддизмі, у філософії Шопенгауера тощо; протил.: оптимізм.

ПЕСИМІСТ /лат./- людина, що в усьому бутті бачить лише негативне, сумне, безнадійне, по нуре /протил.: оптиміст/

ПЕСИМІСТИЧНИЙ /див. песимізм/ зневірений, безнадійний, сумний.

ПЕСО, див. пезо.

ПЕТ /вл./- поширене межі стародавніми римлянами прізвище /один із Петів, боячись Неронового гніву, перерізав собі жилу/.

ПЕТАЛОРИ /гр. petalon - аркуш металу/- бляхар /у стародавній Греції/.

ПЕТАРДА /нім. Petarde з фр. petard /- 1. стародавній порохий гарматень для висаджування фортечних споруд, 2. піротехнічний паперовий гарматень, наповнений порохом, що дає кілька частих вибухів, 3. сигнальний вибуховий апарат на залізниці зупиняти поїзд в разі небезпеки.

ПЕТАРДИСТ /див. петарда/- фотерверкер.

ПЕТЕНТ /лат. petens/petentis /- прохач, той, що подав прохання; кандидат на посаду абощо.

ПЕТИТ /фр. petit - маленький/- дрібний друкарський шрифт /8-пунктовий/.

ПЕТИЦІЙНЕ ПРАВО /див. петиція/- право подавати петиції до вищих інстанцій державної влади.

ПЕТИЦІЯ /лат. petitio /- збірне прохання до вищих інстанцій державної влади.

ПЕТРАШЕВЦІ /вл./- учасники літературно-філософського гуртка що збиралися в Петербурзі в домі Петрашевського й студіювали теорії соціалізму /всі були заарештовані, серед них і Достоевський, і засуджені на страту, але на ешафоті присуд смерти був замінений на каторгу/.

ПЕТРИФІКАЦІЯ /гр. petra - скеля, лат. facies - форма/- кам'яніння, перетворення в каміні

ПЕТРО... /гр. petra - скеля, ка мінь/- у складених словах ука зує на зв'язок даного поняття з мінералами, напр., п е т р о г р а ф і я.

ПЕТРОГЛІФІЯ /гр. petra - скеля glyphē - різьба/- викарбувані на камінних брилах /скелях/зо браження тварин, людей, птахів, літер тощо /часів неоліту та бронзового віку, зокрема в А меричі/.

ПЕТРОГРАФ /див. петрографія/ - фахівець у петрографії.

ПЕТРОГРАФІЯ /гр. petra - ске ля, graphō - пишу/- наука про структуру, склад та умови заля гання мінералів у земній корі.

ПЕТРОЛЕУМ /гр. petra - камінь, лат. oleum - олія, мастило/ - газ, нафта.

ПЕТРОЛІТ /див. петролеум/-наф тові брикети /пальний матері ал/.

ПЕТРОЛОГІЯ /гр. petra - скеля , logos - наука, слово/- наука про генезу й історію гірських порід земної кори у зв'язку з вулканічними, магматичними та тектонічними процесами.

ПЕТУНІЯ /фр. petunia з індіан/ - декоративна рослина з родини пасльонових /Півд. Америка/.

ПЕХ /нім. Pech - смола/- нев дача.

ПЕХЛЕВІ /вл./- стародавня літе ратурна мова Ірану /3-7 століт тя по Хр./.

ПЕШБОЛ /англ./- гра в м'яча на конях.

ПЕШЕРЕСИ - тубільці Вогняної Землі.

ПЕШИТА /сир./- найдавніший пе реклад біблій сирійською мо вою.

П'ЕДЕСТАЛЬ /фр. piédestal /-I. підніжок /основа/ колони, ста туї, 2X слава, що її досягла видатна людина.

П'ЕЗ, П'ЕЗО /гр. piezō - тисну/ - одиниця тиску в системі МТС /метр-тонна-секунда/, тиск І стону на І кв. метр/.

П'ЕЗОЕЛЕКТРИЧНІСТЬ /див. п'езо, + електрика/- поява електрич ної насаги на стінках деяких кристалів /кварцу/ під дією тиску стискування або розтгування /винахід Кюрі 1880 р./.

П'ЕЗОМЕТР /гр. piezō - тисну , metroō - міряю/- I.прилад ви міряти чутливість дотику шкі ри людини до тиску, 2.прилад виміряти стискувальність течії під впливом тиску.

П'ЕЗОМЕТРИЧНИЙ /див. п'езометр - належний до явищ стискуван ня течив; п'езометричний рі вень /артезіанського джерела/- висота, на яку може піднятися вода даного джерела; п-на р у р а - рура, щоб виміряти тиск течива в каналі абоцо.

П'ЕКСИ /фін./- спеціальне взут тя з загнутими догори тверди ми носками для лижварів.

П'ЕМО́НТ /ит. Piemonte /- I.кня зівство в Італії, місто почат ку визвольного руху за держав не об'єднання Італії /Гарібаль

ді/, звідси всякий осередок чи місцевість, де починається національно-визвольний рух.

П'єРО /фр./- діюва особа в італійській комедії; блазень.

П'єСА /фр. pîесе /- драматичний або музичний твір.

П'єС-ТУШЕ /фр. pîесе-toucher /- правило гри в шахи, що згідно з ним доторкнутою фігурою неодмінно треба зробити хід.

ПИЛАТ /Понтій/- І. римський вождар Юдеї, що видав Христа на розп'яття, умивши перед тим руки на знак своєї непричетності до злочину, 2Х особа, що ставиться до вирішальної справи індиферентно, непричетно.

ПІТЕЛЬ /див. питлювати/-І. сито в млині пересівати борошно, 2. млинські жорна, що дуже дрібно розмелюють зерно.

ПИТЛЮВАТИ /нім. beuteln /-молоти на питлі.

ПИТЛЮВАНЕ борошно - змелене на питлях борошно /дрібно змелене/.

ПИТЛЮВКА, див. питльоване борошно.

ПІ /перша літера грецького слова периферія - обвід кола/-іраціональне число - 3,141.592. - 658.589.793.238,46..., що означає відношення довжини кола до його поперечника; практично вживається заокруглено 3,14.

ПІВОНІЯ /лат. Paeonia /- квіткова /часом декоративна/ рослина з родини жовтцевих /теплі частини Європи й Азії/.

ПІГМАЛЬЙОН /вл./- мітичний цар Кипру, що видіпив статую Гада - теї й заховався в цій статуйі; на його прохання Венера оживила статую, і він одружився з нею.

ПІГМЕЙ /гр. pυγμαίοι від pίε - ше - лікоть, міра/- І. мітичний народ /пігмеї/ недоростків з кулак завбільшки, що за переказами стародавніх греків не мов би жив десь на півдні, 2. недоросток, ліліпут, куцан; 3.Х дрібна фізично й нікчемна духово людина, 4. назва низькорослих племен Африки.

ПІГМОЎД /гр. pυγμαίος - з кулак завбільшки/- низького росту людина.

ПІГМЕНТ /лат. pigmentum /-барвник у рослинних і тваринних тканинах /крові, волоссі/.

ПІГМЕНТАЦІЯ /див. п і г м е н т - наявність пігментів у тканинах рослин або тварин, забарвленість їх.

ПІГМЕНТОДЕРМІЯ /лат. pigmentum, гр. derma - шкіра/- хороблива зміна забарвлення шкіри.

ПІГУЛКА /фр. pilule /-І. лік у формі кульки для зручності при ковтанні та уникнення відчуття недоброго смаку, 2Х завдання ко мусь у препаративній формі криксті, у зовні чемній, підсо додженій формі.

ПІДАЛЬЙОН /гр./- стерно корабля /під кораблем розуміють церкву/; підручник церковного права з коментарями теперішньою грецькою мовою.

ПІДЖИН-ІНГЛІШ /англ. pidgin english - англійська мова/- китайсько-англійський і взагалі східно-азійсько-англійський чи муринсько-англійський жаргон.

ПІЕЗОМЕТР, див. п'езометр.

ПІЕЛІТ /гр. πυελος /- запалення ниркових мисок /м е д./.

ПІЕМІЯ /гр. πυον - гній, haisha - кров/- гноєкрив'я, загальна гнійна інфекція організму, що її спричиняють особливі мікроби /м е д./.

ПІЕРИДИ /вл./- музи /від назви гори Піерії в Македонії/.

ПІЕТА /іт."побожність, милосердність" з лат. pietas /- образ Божої Матері з пригорнутим до лона знятим із хреста Ісусом /скорбна мати, що була улюбленим сюжетом італійських малярів доби відродження /відома піета Мікель-Анджело в соборі св. Петра в Римі/.

ПІЕТЕТ /лат. pietas-побожність/- глибока пошана /до особи, до традицій абощо/.

ПІЕТИЗМ /лат. pietas -побожність/- І.фанатична побожність; побожне звеличування когось або чогось, пошана, що межує з обожуванням, 2. релігійний напрям у протестантив /І7 стол./ що вважав внутрішні чесноти та християнську мораль за важливіші від церковних правил /тепер злився з лютеранством/.

ПІЕСТОЗО /іт./- врочисто, по-божно /м у з./.

ПІЕТИСТ /див. піетизм/- послідовник піетизму, побожна людина.

ПІЖАМА /англ. pyjamas з інд./- широкі шаравари /в Індії/; легке хатне всрання /штани й бюза або куртка/.

ПІЖОН /фр. pigeon - голуб/-І. легковажний шиковитий молодий чоловік, 2. непрактична людина наївняк.

ПІЗАНСЬКІ в о д и - відомі мінеральні води коло міста Пізи.

ПІЗМОН /гебр./- стародавньо-гебрейський вірш з обов'язковим рефреном, як у грецьких антифонах.

ПІТА - поет /часом іронічно/.

ПІТИКА, див. поетика.

ПІК /фр. pic /- шпильастий вершок гори.

ПІКАДОР /есп. picador /- вершник, озброєний списом у бою з биком.

ПІКАНТНИЙ /фр. piquant /- привабливий, збудливий, спокусливий, непристойний /анекдота, випадок/.

ПІКАРИ /вл./- комуністична секта в Богемії /І5 стол./.

ПІКАРИЧНИЙ р о м а н - роман або п'єса з життя шахраїв, волюго, жебраків.

ПІКАРО /есп./- шахрай, жебрак, ракло.

ПІКАЦИЗМ /лат./- хоробливе знеправлення смаку, коли хворий

прагне їсти неїстівне /хвор./.

ПІКЕ¹ /фр. piqué /- одноколько-
рова цупка бавовняна тканина з
рельєфними візерунками.

ПІКЕ² /фр. piquer - колоти/ -
стрімкопадний літ літака вниз
під кутом 30-70°.

ПІКЕЛЬБЕРІНГ /нім. Pickelhering
- маринований оселедець/- бла-
зень, кльовн у німецьких варі-
янтах англійських комедій, що в
своїй ролі не має зв'язку із
змістом п'єси, удаючи довільно
воляка, вартового, слугу абощо.

ПІКЕТ /фр. piquet /- I. варто-
вий загін для спостережень та
зв'язку з головною частиною в
поході, 2. кіннотні зв'язкові,
3. вартові страйкарі біля во-
ріт підприємства, що мають зав-
дання не допускати до роботи
штрайкбрехерів або просто де-
монструють наявність страйку, 4
міра довжини на залізницях, що
становить I/Ю км., 5. точка
на місцевості, що її висоту ви-
значають при геодезичних робо-
тах.

ПІКЕТАЖ /фр. piquetage /- роз-
ставляння пікетів на залізні -
ці, при геодезичних роботах.

ПІКЕТУВАННЯ /фр. piqueter -ста-
вити пікети/- обставляння пі-
кетами, супровід пікетами.

ПІКІНЕР /флям. picquenaire /-
вершник, вояк пікінерної час-
тини /озброєний списом/.

ПІКІНЕРІЯ /див. пікінер/- кін-
нота /в Україні ІВ стол./, оз-
броєна списками.

ПІКОЛЬО /іт. piccolo - малень-
кий/- мала флейта, інструмент
з діапазоном, на октаву вищим
від нормального сопранового ін-
струменту /м у з./.

ПІКНІК /англ. picnic /- бенкет
гуляння на лоні природи, гру-
пова прогулянка за місто.

ПІКНІЧНИЙ /гр. ружков - тугий,
густий, щільний/- опасистий, о-
градний; п-ий т и п - струк-
тура людського тіла, що йому
прикметні: опасистість, корот-
кошиїсть, великий живіт тощо.

ПІКНОМЕТР /гр. ружков - щіль -
ний, густий, metreб - міряю/ -
I. прилад визначати питому ва-
гу твердих і течних речовин, 2.
прилад виміряти в'язкість пи-
ва порівняно до в'язкості води

ПІКОТАЖ /фр. picotage /- заби-
вання дерев'яних та залізних
клинів у шахтових кріпленнях
задня водонепроникності.

ПІКПОКЕТ /англ./- кишеньковий
злодій /в Англії/.

ПІКРАТИ /гр. ружков - гіркий/-
пікринові солі /деякі вибухо-
ві/.

ПІКРИНА /гр. ружков - гіркий/-
гірка речовина, що її добува-
ють із червоного наперсника.

ПІКРИНОВА к и с л о т а /гр. ру-
жков - гіркий/- продукт нітру-
вання фенолю /сполука азоту, ву-
гілля, водню й смоли/, криста-
лева отрутна вибухова речовина
уживана для ладування гармат -
нів /відома в стопах під назва-
ми: мелініту, лідиту, шимози/.

ПІКРИТ /гр. pικros - гiркий/ - вулканiчна речовина з оливiну та авгiту.

ПІКРОЛIХНIНА /гр. pικrov - гiркий, leichēn - обрiсник/- добуваний з iсландських обрiсникiв алькалоїд.

ПІКРОМЕЛЬ/гр. pικrov - гiркий/ - жовчевий цукор, що його добувають iз тваринної жовчi.

ПІКРОТОКСИНА /гр. pικros - гiркий, toxikon - отрута/- гiрка отруйна речовина, що є в кукильванi.

ПІКРОТОКСИНИЗМ /див. пiкротоксина/- отруєння пiкротоксиною.

ПІКТОГРАФІЯ /лат. pictus - нарисований, гр. γραφὸ пишу - "ри сункове письмо"/- первiсна форма письма, розвинена з умовних малюнкiв, що ними позначали подiї, предмети, дiї.

ПІКТОМАНІЯ /лат. pictus- писаний фарбами, παλiα-пристрасть, безумство/- безумство на ґрунті малювання.

ПІКУВАННЯ /фр. piquer - колоти/- I. пересаджування сiянки городнiх, декоративних або що рослин, що сприяє кращому їх розвитку, 2^о обмін гостри ми словами, шпильками.

ПІКУВАТИСЯ /фр. piquer - колоти/- I. битися на списах, 2^о вибивати очi, дорiкати, казати прикроцi.

ПІКУЛІ /англ. pickles /- маринованi в оцтi та iнших приправах дрiбнi огiрки.

ПІКУЛІНА, див. пiккольо.

ПІКУЛЬ /мал./- мiра ваги в Китаї - 60 $\frac{1}{2}$ кг, в Сингапурi -64 $\frac{1}{2}$.

ПІКУС /вл./- бог лiсiв i полiв у стародавнiй римській мiтологiї.

ПІЛАВ /перс./- варений риж з пiдлевою та кусками баранини /улюблена страва в тюркських народiв/.

ПІЛАД /вл./- син царя Строфiя, приятель i супутник Ореста, що став символом готового на самопожертву друга.

ПІЛЕРС /англ. pillar з гол./ - дерев'яна або металева пiдпора пiд бiмсом, що пiдпирає корабельний чардак.

ПІЛІГРИМ /герм. pilgrim з лат peregrinus - чужоземний/-прочанин, особа, що мандрує до релiгiйних святищiв молитись.

ПІЛІОНИ /гр. πυλὼν - ворота/-I. вежi у формi зрiзаних пiрамiд при входах до єгипетських храмiв, 2.високi декоративнi чотиристиннi стовпи при в'їздах на мости, також по боках порталiв великих будинкiв.

ПІЛОТ /фр. pilote з ит./- лiтун.

ПІЛОТАЖ /фр. pilotage /- летунський акробатизм, мистецтво керувати лiтаком.

ПІЛТДАВСЬКА людина -/вл./- давкладно досi не дослiджена людська раса, що жила в Європi на початку третьої межильодової доби /знайшов Давсон УПiлтдавні в Англії 1911 р/.

ПІЛЮЛЯ, див. п i г у л к а.

ПІЯДА /лат. pilus /-стовп, що навколо нього вчать коней бігати /в манежі/.

ПІЛЯР /лат. pilus /- стовп, що розмежує в стайні переділki для окремих коней.

ПІЛЯСТРА /фр. pilastre з іт. pilastro /- вмурований у стіну стовп /чотирикутний/ у формі колони /а р х./.

ПІЛЬГРИМ, див. пілігрим.

ПІЛЬОРИ /фр. pilori /-I. дошка з отворами на голову й руки, що їй накидали засудженому на кару /в Англії до 1837 р./, 2. залізний нашийник, що правив за знаряддя кари в колишній Англії.

ПІЛЬОТАЖ, див. пілотаж.

ПІМА /вл./- індіанське плем'я /коло 5 тисяч осіб/, що живе в Арізоні та в мекіканському штаті Сонора.

ПІМЕЛІТ /гр. pimele /- мінерал яснозеленого кольору /суміш із крем'янки, ніккю, води/.

ПІМЕНТ /фр. le piment з есп./- запашний перець, плід піменто - вого дерева або індійського мирта /вживається як приправа/

ПІМИ/нен./-I. високі м'які оленячі чоботи, шерстю назвсти, в північних ненців, 2. повстяники /в Сибірі/.

ПІМПІНЕЛЯ /лат./- бедренець, ганус, рослина з родини головистих, що їй запашний овоч /завбільшки з малу намистину/ вживається в медицині та як приправа до горілки, хліба тощо.

ПІНАКЛЬ /фр. pinacle /- шпильстий вершок вежі, 2. найвищий гребінь будинка, шпиль /а р х/

ПІНАКОТЕКА /гр. pinakothēkē з pīnax - картина, thēkē - вмістиче/- I. картинна галерія, 2. музей пожегтовуваних богам картин /у стародавніх греків/, 3. прикрашена картинами, статуями й іншими мистецькими предметами кімната при вході до атріюму /в стародавніх римлян/.

ПІНАХРОМІЯ /гр. pīnax - картина, chrōma - колір/- фотографування на папері трьома кольорами з допомогою прозорих терпентинових барвників.

ПІНГВІН /фр. pinguin з лат. pinguis - ситий, опасистий/-водоплавний морський птах холодних південно-океанічних обшів /літати не може, але швидко може лазити по землі на череві/.

ПІНГ-ПОНГ /англ. ping-pong /- настільна ситківка, стук-тук; спортова гра з целолюїдним м'ячиком над спеціальним столом.

ПІНДА /санс./- печиво /хлібина/ з риху, меду й масла, що його індуси приносять у жертву предкам на поминках.

ПІНДАРИЗМ /вл./- наслідування Піндара /522-448 до ХР./в поезії, що його гимни, оди та дирами позначені майстерністю й поважним світоглядом.

ПІНДАРИЧНИЙ /див. піндаризм/- властивий піндаризмові, врочистий.

ПІНІНА /див. п і н і я /- смо-

да з італійської сосни /пінії/.

ПІНІОЛИ /іт. pignolo /- Устівні горішки з пінії/.

ПІНІЯ /лат. pinus - сосна/-італійська сосна /Устівні горішки нагадують мигдаль/.

ПІНК /англ. pink /рожева фарба з оксидів оліва, хрому, вживана в кераміці/.

ПІНО /фр. pineau або pinot /дрібноягідний виноград, уживаний у виробництві бургундських вин /у Криму - лікерів/.

ПІНТА /фр. pinte з есп. pinta/ - I. старовинна міра течив у Франції /0,9 літра/, 2. міра течив в Англії, ЗДА/- 0,5 літра, також міра збіжжя - 2,5 літра/.

ПІНЦЕТА /фр. la pincette /мали металеві пружинні щипчики, щоб брати дрібні або крихкі речі/в лабораторіях, медицині, годинкарстві тощо/.

ПІНЧЕР /англ. pincher /- порода малих довгошерстих собак/.

ПІНЯЗЬ /англ./- монета в колишній Угорщині /пів крайцера/, також у слов'ян/.

ПІНЬЮЛЯ, див. пініоли/.

ПІОНЕР /англ. pioneer - розвідувач з іт./- I. ініціатор у певній діяльності /напр., перші європейські поселенці в Америці/, 2. воєк технічної частини армії, що наводить мости, готує шанці, різні укріплення, 3. член дитячої комуністичної організації в СССР/.

ПІОНЕФРИТ /гр. pyon - гній, не-

ривров - нирка/- див. піонефроза/.

ПІОНЕФРОЗА /гр. pyon - гній, nephros - нирка/- гнійне запалення нирок /м е д./.

ПІОРЕЯ /гр. pyon - гній, rheo - течу/- гноетеча, хронічне гнійне запалення зубних ясен та ямочок /м е д./.

ПІПЕРИНА /н.-лат./- алькалоїд перцю/.

ПІПЕТКА /фр. pipette /- крапельничка, скляна рурка з надітим гумовим м'ячком набирання краплями течні ліки та вливати їх краплями /напр., в очі або до/.

ПІРА /гр. pyr - вогонь/- мітичний камінь /г а г а т/, що в ньому, згідно з переказом Плінія, можна було бачити всіх 9 муз/.

ПІРАЗОЛОНИ /гр. pyr - вогонь, лат. oleum - олія, мастило/- органічні сполуки, що з них ви готовляють ліки /антипірину/ та фарби/.

ПІРЕНОМЦЕТИ /гр. pirēnos му - кез - гриб/- паразитичні гриби з мішкуватими плодами/.

ПІРАМІДА /гр. pyramis /-I. геометричне тіло з трикутними боками, що сходяться в одній точці, та трикутною або багатокутною основою, 2. велетенська камінна споруда у формі піраміди /в Єгипті як гробівець фараонів, також у стародавніх тубільців Мехіко/, 3. гімнастична фігура з кількох спортов

ців, що стають один на одного або чіпляються один над одним на стовпах головою вниз або в іншій якій позі.

ПІРАМІДАЛЬНИЙ /див. піраміда/- такий, що має форму піраміди.

ПІРАМІДОН /гр. pyr - вогонь, amoniakon, eidos - вид/- дво-метилево-амінова антипірина, уживана як лік проти гарячки, бо лю голови тощо.

ПІРАРГІРИТ /гр. pyr - вогонь, aruros - срібло/- червона сір чисто-срібна руда.

ПІРАТ /лат. pirata з гр. peiratē - морський розбійник, також к о р с а р.

ПІРАТСТВО /див. пірат/- розбій бандитизм, плягіят /в літературі/.

ПІРГЕЛІОМЕТР /див. піргеліометрія/- прилад виміряти напругу соняшного проміння, тобто кількість соняшної енергії, що припадає на одиницю площі за одиницю часу.

ПІРГЕЛІОМЕТРИЯ /гр. pyr - вогонь, hēlios - сонце, metreō - міряю/- виміри напруги соняшних променів, тобто кількості соняшної енергії, що припадає на одиницю площі за одиницю часу.

ПІРГОТИН /гр. pyr - вогонь, ergot - ріжки/- мінерал, див. п і р и т.

ПІРЕТИКА /гр. pyretos - пропасниця/- лікувальні засоби проти пропасниці.

ПІРЕТОЛОГІЯ /гр. pyretos -про-

пасниця, логов - наука/- наука про пропасниці /відділ медицини/.

ПІРЕТРУМ /лат. Pyrethrum /перський порожок, рослина з родини складноцвітих /з пелюсток вигошовляють порошок проти коммах/.

ПІРИДИНА /гр. pyr - вогонь/органічна сполука /C₅H₅N/, що її добувають дистиляцією кісток, кам'яновугільної смоли /кипить при 116°C, уживається у виробництві денатурату, барвників, тощо, як розчинник/.

ПІРИТ /гр. pyritēs /- мінерал, сполука заліза з сіркою /FeS₂/ уживається у виробництві сульфатної кислоти.

ПІРИЧНИЙ т а н о к /вл./- легендарний військовий танок та мелодія до нього, що її ніби склав Ахіллів син Пір.

ПІРКЕ р е а к ц і я /фр. Pirquet /- упорскування під шкіру туберкуліни з метою виявити нахил пацієнта до туберкульозних захворювань /м е д./.

ПІРЛ ГАРБОР /англ. Pearl Harbour /- військова гавань ЗДА на Гавайях, що на неї, не оголосивши війни, напала японська повітряна фльота, знищивши всю американську залогоу /назва стала символом згубних наслідків військової безпечности й не обачности/.

ПІРО... /гр. pyr - вогонь/-на початку складених слів указує на зв'язок з вогнем, напр., піротехніка.

ПІРОГЕНЕТИЧНИЙ /гр. pyr - во - гонь, генос - рід/- перероблений з допомогою вогню; п-й процес - переробка органічних речовин при високій температурі.

ПІРОГЕНІЗАЦІЯ /гр. pyr вогонь, генос - рід/-розклад нафти на бензол, толуол, нафталін тощо при високих температурах на грівання /600-900 Ц/.

ПІРОГЕНІЧНИЙ /див. пірогенізація/- добутий пірогенізацією.

ПІРОГА /фр. pirogue з есп. piragua з індіан./- видовбаний із деревного стовбура човен.

ПІРОГАЛОВА к и с л о т а /гр. pyr - вогонь, лат. galla -чорнильний горіх/- гіркі білі кристали, уживані в медицині та в фототехніці /енергійно вбирають кисень/.

ПІРОГРАВЮРА /гр. pyr - вогонь, фр. gravure /-І. випалювання мистецьких візерунків на дереві або іншому матеріалі, 2. випалений на дереві або іншому матеріалі малюнок.

ПІРОДИНАМІКА /див. п і р о...+ д и н а м і к а/- наука про силу вогню.

ПІРОЕЛЕКТРИКА /див. п і р о...+ е л е к т р и к а/-властивість деяких кристалів /напр., турмаліну/ електризуватися на протилежних боках при нагріванні або охолодженні.

ПІРОКАТЕХІН /гр. pyr - вогонь, мал. katechu /- продукт сухої дистиляції дерева /уживаний у фотографії/.

ПІРОКОЛЬОДІЙ /гр. pyr - вогонь kollōdēs - клейкий/- нітратний етер клітковини, уживаний у виробництві бездимного пороху.

ПІРОКСЕНИ /гр. pyr - вогонь, хенос - чужий/- група мінералів, головню, метасилікатів заліза та магнію; також авгіт.

ПІРОКСИЛІНА /гр. pyr - вогонь, охув - гострий/- вибухова речовина, що її добувають, обробляючи клітковину сумішкою нітратної та сульфатової кислот, нітроцелюлоза /х е м./.

ПІРОЛ /гр. pyrρhos - вогнеко - лірний, лат. oleum - олія, мастило/- органічна сполука, прозоре течиво з запахом хлороформу /добувається дистиляцією кісткової олії/.

ПІРОЛАТР /див. піролатрія/вогнепоклонник.

ПІРОЛАТРІЯ /гр. pyr - вогонь, latrela - служіння, шанування/ - обожування вогню, вогнепоклонство.

ПІРОЛІЗА /гр. pyr - вогонь, лувів - розклад/- див. п і р о г е н і з а ц і я.

ПІРОЛОГІЯ /гр. pyr - вогонь, логос - слово, наука/- наука про вогонь.

ПІРОЛОЛІТ /гр. pyr - вогонь, літос - камінь/- компактного або шаруватого вигляду мінерал що складається з крем'янки, алюмінію, магнезії, вапна та оксиду заліза.

ПІРОЛЮЗИТ /фр. pyrolusite з гр.

руг - вогонь, lysis - розклад/
- мінерал / MnO_2 /, манганова
руда, що з неї добувають ман-
ган, кисень і хлор /уживається
для забарвлення скла в фіялко-
вий колір, додається також до
олійних фарб, щоб краще виси-
хали/.

ПІРОМАНІЯ /гр. pyg - вогонь,
mania - безумство/- манія під
палювати, знищувати все вогнем
/психічна хвороба/.

ПІРОМАНТІЯ /гр. pyg - вогонь,
panteia - ворожіння/- ворожін-
ня на вогні, блискавці тощо.

ПІРОМЕТАЛЮРГІЯ /див. п і р о +
м е т а л ю р г і я/- добуван-
ня металів із руд через топле-
ня та випалювання.

ПІРОМЕТР /гр. pyg - вогонь, me-
treō - міряю/- термометр ви-
міряти високі температури /600°/
побудований на законах змін об-
сягу, променювання, електрично-
го опору та інших властивостей
тіл під впливом змін темпера-
тури.

ПІРОМЕТРІЯ /гр. pyg - вогонь,
metreō - міряю/- наука про ви-
міри високих температур /600°/
та про способи виміряти темпе-
ратуру пірометром /галузь фі-
зики/.

ПІРОМОРФІЗМ /гр. pyg - вогонь
morphē - форма/- зміни будо-
ви й складу мінералів під впли-
вом високих температур.

ПІРОМОРФІТ /гр. pyg - вогонь,
morphē - форма/- зелена оли-
віана руда, мінерал, сполука
олива з киснем і хлором.

ПІРОНАФТА /див. п і р о...+наф-
та/- нафтова олія, уживана на
освітлення.

ПІРОНІЗМ, див. пірронізм.

ПІРОСКАФ /гр. pyg - вогонь, ska-
phos - судно/- первісна назва
пароплава.

ПІРОСКОП /гр. pyg - вогонь, sko-
peō - дивлюсь/- див. пірометр

ПІРОСМАРАГД /див. п і р о... +
с м а р а г д/- скалинець, що
при нагріванні стає зелений.

ПІРОСОМІ /гр. pyg - вогонь, sō-
ma - тіло/- світляки, комахи
та деякі морські тварини, що
світяться.

ПІРОСТАТИКА /див. п і р о... +
с т а т и к а/- наука про ре-
гулювання сили вогню, про на-
лежне його використання тощо.

ПІРОСФЕРА /див. п і р о...+сфе-
ра/- вогняне розтоплене нутро
земної кулі.

ПІРОТЕХНІК /див. піротехніка/-
фахівець у піротехніці, фюер-
веркер.

ПІРОТЕХНІКА /див. п і р о... +
т е х н і к а/- наука про ви-
робництво вибухових матеріалів
/фюерверків, ракет тощо/.

ПІРОТИН, ПІРОТИТ /гр. pyrros -
вогнеколірний/- залізна руда, в
якій є 36% сірки, також певна
кількість нікелю й кобальту.

ПІРОФАГ /гр. pyg - вогонь, pha-
gos - жерущий/- фюкусник, що
ковтає вогонь.

ПІРОФІЛІТ /гр. pyg - вогонь,

phileō - люблю, lithos - ка -
 мін/- мінерал із групи глин,
 що при звігрюванні перетворює-
 ться на каолін /сполука кремін-
 ної кислоти з глиною та водою

ПІРОФІОБІЯ /гр. pyr - вогонь,
 phobos - страх/- страх перед
 вогнем, вогнебоязнь.

ПІРОФОР /див. пирофорний/- са-
 мозапальна речовина.

ПІРОФОРНИЙ /гр. pyr - вогонь,
 phoros - несний/- самозапальний

ПІРОХЕМІЯ /див. п і р о...+ хе-
 мія/- наука про хемічні особ -
 ливості вогню.

ПІРРОВА п е р е м о г а - пере-
 мога, здобута згубно великими
 жертвами /таку перемогу здобув
 епірський цар Пірр над римля -
 нами 279 р. до Хр. при Аскулю-
 мі. "Ще одна така перемога, і я
 лишуся без війська", - сказав
 Пірр, побачивши надмірно чис -
 ленні жертви;/ 2½ сумнівна пе-
 ремога, що не варта жертв.

ПІРРОНІЗМ /вл./- напрям у філо-
 софії скептицизму, що його за-
 початкував грецький філософ Пір-
 рон /4 стол. до Хр./.

ПІРУЕТА /фр. la pirouette /-I.
 викрутас у танці, поверт тілом
 на носку однієї ноги, 2. поверт
 коня на задніх ногах при їзді
 верхи, 3. поверт на голові у
 французькій боротьбі.

ПІСТОЛЕТ, див. пістоль.

ПІСТОЛЬ /фр. pistole від іт. мі-
 ста Pistoja /- старовинна ко-
 роткоцівока вогнепальна зброя
 ПІСТОЛЕВИЙ у д а р /див. піс -

толь/- удар кием по білярдовій
 кулі, не спираючись ліктем на
 стіл.

ПІСТОЛЯ /іт. pistola /- I. ста-
 ровинна золота монета /в Еспа-
 нії, Італії, Франції, Португа-
 лії, Швейцарії, Данії, Бразі -
 лії /20 франків/, 2. див. піс-
 толь.

ПІСТОН /фр. piston /-I. запаль-
 на капсула, що її вибухова ре-
 човина запалюється від удару й
 запалює порох у патроні, 2. му-
 зичний бляшаний інструмент, 3.
 хлипак, що прикриває звукові
 отвори в бляшаних музичних ін-
 струментах, 4. взагалі округла
 металева шпала отворів.

ПІСТОРІВ а п а р а т /вл./ -
 апарат для дистиляції та рек -
 тифікації спирту на гуральнях.

ПІСЖАР /фр. pissoir /- мушля у
 відходку на сечу.

ПІСЦЕКУЛЬТУРА /лат. pisces -ри-
 ба/- штучне рибицтво.

ПІСЦИНА /лат. piscina від pis-
 ces - риба/-I. рибицька са-
 джавка, 2. купальний басейн у
 стародавніх народів, 3. посудина,
 щоб зливати воду /в костю
 лі/, 4. басейн для хрещення в
 первісних християн.

ПІТАГОРЕЇЗМ /вл./- філософія
 грецького філософа Пітагора /6
 стол. до Хр./, що намагався
 звести всі явища природи до кі-
 лькісних відношень, визнавав, що
 душа безсмертна через свої пер-
 реселення/метампсихоза/, визна-
 вав аскетичну етику, вважав за
 млю за кулю, що обертається на-

вколо центрального вогню.

ПІТАГОРЕЙЦІ - послідовники філософії Пітагора, що заснували філософську школу, розробляючи математику, астрономію, фізику.

ПІТАГОРОВА т е о р е м а - геометрична теорема: квадрат про типрямки /гіпотенузи/дорівнює сумі квадратів прямокутних катетів /пітагорова таблиця - таблиця множення.

ПІТЕКАНТРОП /гр. pithēkos -мава, anthrōpos - людина/- мавполюд, людомавпа, найдавніший тип людини /знайдений на острові Ява /1891 р/.

ПІТІЧНІ і г р и /див. Пітія/- національні свята в стародавніх греків на пошану бога Аполлона, що відбувалися раз на 4 роки в Дельфах /змагання в музиці, спорті, співах/.

ПІТІЯ, ПІФІЯ /гр. Pythia /- І. жриця-ворожка в храмі Аполлона в Дельфах, що сідала на триножку над щілиною в скелі, звідки підіймалася задушлива пара; під впливом чадних випаровань вона починала виголошувати окремі слова, що їх жерці з'ясовували як віщування, 2♀ ворожка /іронічно/.

ПІТОН /гр. Python - мітичний змії, що його вбив Аполлон/неотруйна гадюка тропічних країн з родини давунів.

ПІТОРЕСК /фр. pittoresque /малювничий.

ПІТОРЕСКИ /фр. pittoresque з іт./- малювничі описи, малюнки.

ПІТТАК /вл./- один із сімох мудреців стародавньої Греції/650-570/, що визволивши свою батьківщину /Мітілені/ від тиранії, зрікся влади/його вислів: "знай миру"/.

ПІУРІЯ /гр. πυρον - гній, uron - сеча/- гнійна сеча в наслідок запалення нирок, сечових каналів.

ПІФЕРАРИ /іт. pifferaro /-мандрівні італійські музики, що грали на піферо.

ПІФЕРО /іт. piffero /- подібний до флейти /сопілки/ музичний інструмент.

ПІЧКАТО /іт. pizzicato /- виконання мелодії щипками на смичковим інструменті /муз./.

ПІЯЛА /персь./- чаша для пиття чаю, що має форму перекинутаго верхком донизу конуса без ручки /в Середн. Азії/.

ПІЯНЕСІЯ /гр./- осінні свята на пошану Аполлона й богині Атени в стародавніх Атонах.

ПІЯНО /іт. piano /- музичний клявішний інструмент з протопадно натягнутими струнами, що по них ударяють молоточки.

ПІЯНІСИМО /іт. pianissimo /- зовсім тихо /виконання мелодії/

ПІЯНІСТ, ПІЯНІСТКА /фр. pianiste з іт. pianista /- музика, що грає на піаніно.

ПІЯНО /іт. piano /-тихо /виконувати мелодію/.

ПІЯНОЛЯ /англ./- пневматичний інструмент типу фортепіана.

ПІАРИ, ПІАРИСТИ /лат./- заснова ний у І7 стол. чернечий католицький орден для безплатного навчання дітей.

ПІАСТРА /іт. plastra /-монета різної вартости /в Тунісі, Єгипті, Туреччині, Італії/, 2. в європейських колах цією назвою означають пезету.

ПЛАГІОКЛАЗИ /гр. plagios- скісний, klasiv - заломлення/-один із видів скалинцю /мінерал/.

ПЛАГІОКЕФАЛІЯ /гр. plagios косий, kephalē - голова/- асиметрія черепа, коли його найбільша довжина йде не в передньо-задньому напрямку по середній лінії, а навкіс, по діагоналі.

ПЛАГОСКОП /гр. plagios - косий скореб - дивлюсь/- прапорець на даху, що показує напрям вітру.

ПЛАЗМА /гр. plasma - утвір/- І. безбарвна течна речовина крові без білокрівців і червонокрівців /ф і з і о л./, 2. темно-зелений вид халцедону, 3. протоплазма.

ПЛАЗМАТИЧНИЙ /див. плазма/-той що належить до плазми, п-ні к л і т и н и - безбарвні кров'яні клітини /змінені лімфцити/, що нагромаджуються в злучнотканині при хронічному запаленні.

ПЛАЗМОДІЙ /див. плазма/-І. безоболонкова протоплазматична маса з клітин слизових грибків, 2. одноклітинні паразитичні організми /напр., малярійний мікроб/.

ПЛАЗМОГАМІЯ, див. пластогамія.

ПЛАЗМОЛІЗА /гр. plasma - утвір - І. відставання протоплазми клітин від оболонки їх під дією міцних розчинів соли або цукру, що їх концентрація вища від концентрації у самій клітині /б і о л./, 2. розчинювання протоплазми клітин.

ПЛАЙ /рум./- гірська стежка.

ПЛАНКТОН /гр. plankton - те, що блукає/- мікроскопічні рослинні й тваринні організми, що живуть у воді у змуленому стані й пасивно переносяться водою за течією /протил.: нектон/.

ПЛАСТЕР, ПЛЯСТЕР /нім. Pflaster /- тістуватий ліковий препарат з бензойної смоли /фармацевтичної гуми/ проти нашкоджених нарівів.

ПЛАСТИДИ /гр. plastos - виліплений/- окремі тільця в протоплазмі рослинних клітин/хлоропласти, хромопласти тощо/.

ПЛАСТИКА /гр. plastikē /-І. мистецтво ліплення фігур із м'яких матеріалів, 2. мистецтво по вільних рухів у танці.

ПЛАСТИЛІН /гр. plastos - виліплений/- тістувата маса з глини та таких речовин, що перешкоджають їй висихати, уживана в скульптурі.

ПЛАСТИФІКАТОР /гр. plastēs - той, що ліпить, лат. facere - робити/- речовина /соснова смола, вазелінова олія/, що її додають до гуми, щоб надати гумі м'якоти.

ПЛАСТИЧНИЙ /див. пластика/-гнутий, придатний до ліплення чи формування фігур, п-на м а - с а - штучно виготовлена з органічних речовин маса, що буває м'якою при виготовленні з неї речей, а потім твердне; п - не м и с т е ц т в о - мистецтво ліплення з м'якої маси речей, фігур; п-ні о п е р а - ц і ї - хірургічні операції, що направляють знеправлені хворобою або ушкоджені органи /вуха, ніс, щоки тощо/.

ПЛАСТИЧНІСТЬ /див. пластика/- I. властивість речовин приймати під тиском певну форму й зберігати її по ствердінні, 2. малювання зображень, що видаються опуклими, 3. образність літературного стилю, що зображує словами, немов малює речі.

ПЛАСТОГАМІЯ /гр. plastos - виліплений, gamos - шлюб/- властивість деяких одноклітинних організмів зливатися в одну масу /зливаються протоплазми, а ядра лишаються відокремлено одне від одного в протоплазматичній масі.

ПЛАСТОГРАФ /див. пластографія/- підроблювач документів, фальшивник.

ПЛАСТОГРАФІЯ /гр. plastos - виліплений, graphō - пишу/- підроблення документів, фальшування.

ПЛАТАН /лат. platanus із гр. platanos із platys - широкий/- явір, крислате дерево, чинар /на Сході/, сикомор /у Північній Америці/, один із видів бу

кового дерева, з родини платанових.

ПЛАТЕОСАВР /гр. platys - плоский, sauros - ящірка/- велетенська вихопна тварина третинного періоду /з короткими передніми ногами, довгою шияю, хвостом і малою головою/.

ПЛАТИСПЕРМИ /гр. platys - широкий, spermata - насіння/- рослини, що мають плескате насіння.

ПЛАТИКЕФАЛІЯ /гр. platys - плоский, kephalē - голова/- плоскоголовість, низькоголовість.

ПЛАТІЯЗА /гр. platys - плоский - погана або неправильна вимова в наслідок недорозвиненості язика.

ПЛАТОНІВ р і к - час, за який бігун небесного екватора описує повне коло навколо бігуна екліптики /приблизно 26.000 років/.

ПЛАТОНІЗМ /вл./- I. філософія грецького філософа Платона/427-347 до Хр./та його послідовників, що протиставила світові речей світ ідей; основне твердження: мета людського життя - стати філософом; державна влада має бути аристократично-абсолютистська; на чолі держави мають стояти філософи, нижчий стан - воїни, ще нижчий - хлібороби й ремісники; приватної власності не мусить бути, бо вона - джерело всіх нещастя; не мусить бути й родини.

ПЛАТОНІК - учень і послідовник філософії Платона.

ПЛАТОНІЧНИЙ - чисто духовий, ідеальний, нездійснений у практиці, в почуттях; п-не кохання - ідеальне, духове, позатілесне кохання.

ПЛЕБАН /поль. з лат./- паракліяльний священник.

ПЛЕБА́НІЯ /поль. з лат./-І. посада плебана, 2. хата й садиба, де проживає плебан.

ПЛЕБЕЙ, ПЛЕБС /лат. plebeius - простонародний/-І. масовий громадянин, вільний громадянин у римській державі, що не належав до патрициїв /шляхти/, 2. біднота, голода за середньовіччя.

ПЛЕБЕЙСЬКИЙ /див. плебс/-властивий плебейам; простий, належний до плебсу.

ПЛЕБІСЦИТ /лат. plebiscitum - рішення народу/-І. ухвала на зборах плебейв під головуванням трибуна, 2. всенародне голосування, зокрема в справах конституційних, законодавчих, територіальних тощо.

ПЛЕБС-ЛІГА /лат. plebs "простий народ", it. liga - зв'язок/- студентське об'єднання в Англії лондонського робітничого коледжу, що має на меті допомогати політичній і класовій освіті робітників; видає журнал "Плебс".

ПЛЕВРА /гр. pleura - ребро, бік/- навколорегенева оболонка.

ПЛЕВРАЛГІЯ /гр. pleura - ребро, бік, algos - біль/-кошки в грудях, під ребрами.

ПЛЕВРИТ /гр. pleura - ребро/-запалення плеври, олегениця.

ПЛЕВРОПНЕВМОНІЯ /див. плевра + пневмонія/- одночасне запалення плеври й легень/м е д./.

ПЛЕВРОТОМІЯ /див. плевра + томія/- хірургічна операція огруддя.

ПЛЕД /англ. plaid /- І. груба вовняна ковдра, 2. вовняний плащ у вигляді чотирикутного шматка тканини, що його носили шотландські горяни, 3. з грубої тканини великий шаль.

ПЛЕЗІАНТРОП /гр. plēsios - близький, anthrōpos - людина/-випокпа африканська людиноподібна мавпа четвертинного періоду /жила в пустельних місцевостях/

ПЛЕЗІОПІЯ /гр. plēsios - близький, optikos - зоровий/- короткозорість у наслідок розглядання дуже дрібних об'єктів.

ПЛЕЗИОСАВР /гр. plesios - близький, sauros - ящірка/- викопний морський плазун юрської доби /з малою головою, довгою шиєю, коротким тулубом і дуже довгими розвиненими плавцями/.

ПЛЕЙСТОН /гр. pleusteon - плаваючий/- тварини й рослини водної поверхні.

ПЛЕЙСТОСЕЙСТИ /гр. plēistos - найбільший, seistos - струшений/- лінії на мапі, що з'єднують місця найбільших землетрусів.

ПЛЕЙСТОЦЕН /гр. plēistos - найбільший, kainos - новий/- делювіальна доба четвертинного

періоду геологічної історії землі.

ПЛЕКСИГЛЯС /англ. plexus - плектіння, glass - скло/- органічне скло із особливих смол, уживане на літаках, автах /прозоре й міцне та з діелектричними властивостями/.

ПЛЕКТР, ПЛЕКТРОН /гр. plēktron/- рогова або черепашкова плектівка, що нею колись грали на лірі /тепер: м е д і я т о р/.

ПЛЕНАРНИЙ /н.-лат. plenarius - повний/- загальний, повний/про збори, засідання тощо/.

ПЛЕНЕР /фр. plein air /- малюнок у повному світлі; кольоровий ефект, яскравість повітря, багато світла /манера в імпресіоністів/. ПЛЕНЕРИЗМ

ПЛЕНЕРИЗМ /див. пленер/- малярський спосіб змальовувати предмет без світлотіней, при повному освітленні.

ПЛЕНПОТЕНТ /фр. plein лат. potentia - можливість, потужність/- уповноважений діяти від чийогось імени.

ПЛЕНІСТИ /лат. plein - повний/- послідовник теорії, яка твердить, що в природі нема порожнечі.

ПЛЕНУМ /лат. plenum - повне/- загальні збори членів виборного органу.

ПЛЕОГОНІЯ /гр. pleon - більше, γενε, γενος - народження/- зміна фізіологічних властивостей мікроорганізмів під впливом селєдожища /б і о л./.

ПЛЕОНАЗМ /гр. pleonasmus - надмірність/- І. багатослівність, уживання більшої кількості однозначних слів, речень, ніж їх треба для вислову думки, 2. стилістичний засіб уживати однозначних слів, щоб надати сили й виразності зображенню, напр., "пожуриться, посумує, сидячи під тином"/Шевченко/; "Смутний та невеселий стояв пан сотник"/Квітка-Основ'яненко, "Конотопська відьма"/.

ПЛЕОНАСТ /лат. plenum - повне/- коштовний мінерал, чорний рубін.

ПЛЕОНАСТИЧНИЙ /див. плеоназм/- багатий на зайві слова, плеоназми /твір/.

ПЛЕОХРОЇЗМ /гр. pleon - більше, χρῶμα - колір/- властивість мінералів різно абсорбувати в різних напрямках світло, наслідком чого в цих напрямках появляється різна забарвленість.

ПЛЕРЕЗИ /фр. pleureuses /- І. жалобні нашивки на сукнях, 2. пухнасте пір'я на жіночих капелюхах /із штучно зшитого пір'я струся/.

ПЛЕРОМА /гр. plērōma - повнота, надмірність/- І. повнота, огрядність, 2. внутрішній шар первісної тканини в зоні росту рослини, 3. повнота буття, джерело буття /ф і л./.

ПЛЕСИМЕТР /гр. plēssō - ударяю, metreō - міряю/- тонка металева або костяна платівка прикладати до грудей при діагностичному обстукуванні /м е д./

ПЛЕТИСМОГРАФ /див. плетисмографія/- прилад визначати зміни в обсязі органів тіла в наслідок більшого чи меншого кровотиску

ПЛЕТИСМОГРАФІЯ /гр. pletysmos - збільшення, graphō - пишу/ - спосіб графічного визначення коливань кровотиску за змінами обсягу органів /кінцівок/тіла.

ПЛЕТОРА /гр. plēthōre /-надмір крові, повнокровність.

ПЛЕТОРИЧНИЙ /див. плетора/-повнокровний.

ПЛЕТР - старовинна грецька міра довжини /100 футів або 30 метрів.

ПЛЕЯДА /див. П л е я д и/- 1. гурток із сімох поетів у Франції /18 стол./ на чолі з Ронсаром, що надавали великої ваги класичній грецькій і римській поезії, 2. угруповання видатних поетів, мистців, науковців, 3. група ізотопів певного хемічного елемента, що займають одне місце в періодичній системі елементів /х е м./.

ПЛЕЯДИ /гр. Pleias /-сім дочок Атланта, що їх Зевес переніс у вигляді групи зірок на небо, 2. група зірок, що зуться ще Володаром, Стожаром або Квочком /в сузір'ї Бика/, 3. група із сімох славетних поетів часів Птоломея Філадельфа.

ПЛИС /швед. plus з лат. pilus - волос/- подібна до отласу, але на лянній або бавовняній основі з ворсистим пітканням тканина.

ПЛИЄ /фр. plier - згинати/-зги-

нання колін у танцях, 2. ставка на пригнуту карту в газардовій грі.

ПЛИМУТРОК /англ. Plymouth Rock - культивована порода сіробілих курей, виведена в Англії.

ПЛИНТ /гр. plynthos /-квадратова плита, що становить нижню частину бази колони чи стовпа.

ПЛИНТУС /гр. plynthos -плита/- 1.лиштва, дерев'яна дощана обшивка по під стінами в хаті, що закриває щілини між стіною та підлогою, 2.нижня частина бази колони /п л и н т/.

ПЛИОПІТЕК /гр. pleiōn -великий pithēkos -мавпа/-викопа мавпа міоценового періоду, імовірний предок сучасного гібона.

ПЛИОЦЕН /гр. pleiōn -більший, kainos - новий/-наймолодша/горішня/ верства третинного /неогенового/ періоду в геологічній історії Землі /складається з рині, глини, піску/.

ПЛИСЄ /фр. plissée /-1.брижувата тканина /на жіночі сукні/ 2. брижувата сукня чи спідниця

ПЛИСУВАТИ /див. плісе/-робити зморшки, брижі на сукні, спідниці, тканині.

ПЛУТОКРАТ /див. плутократія /-фінансовий магнат, що має, завдяки багатству, вплив на державну політику.

ПЛУТОКРАТІЯ /гр. plutokratia з; plutos багатство, kratos - влада/- влада багатіїв, державний лад, де влада належить лише багатим, грошовитим людям.

ПЛУТОН /гр. Pluton від plutos-багатство/-І.бог підземного царства в стародавніх греків, 2. дев'ята планета сонцевої системи /найдалша від Сонця/, відкрита 1930 року.

ПЛУТОН² /див. Плутон/-хімічний радіоактивний елемент /*Рс*/, в природі не існує, добувається з інших елементів /з непунію/

ПЛУТОНІЗМ /див. Плутон/-геологічна теорія про походження усіх гірських порід під впливом внутрішньоземного жару./ІВст./

ПЛУТОНІТИ /див. Плутон/-вулканічні породи, що лежать глибоко в землі.

ПЛУТОНІЧНИЙ - вулканічний, утворений у наслідок діяння підземного вогню.

ПЛЮВІОГРАФ /лат. pluvia -дощ, гр. graphō - пишу/-автоматичний прилад, що записує кількість атмосферних опадів.

ПЛЮВІОЗ /фр. pluviôse з лат. pluviosus - дощовий/- п'ятий місяць /20-22 січня до І8-20-го лютого/ французького революційного календаря /за постановою Конвенту І793 р./.

ПЛЮВІОМЕТР /лат. pluviosus дощовий, гр. metreō - міряю/дощомір, прилад виміряти кількість дощових опадів.

ПЛЮВІАЛЬ /лат. pluvia - дощ/ - І.дощовик, що його надягали на процесіях під час дощу ксьондзи, 2. урочистий одяг у ксьондзів для церковних процесій, 3. порфіра в німецьких кайзерів для коронацій.

ПЛЮМАЖ /фр. plumage -опірння - І.оздоба з пір'я на капелю - хах, на військових касках, 2. ozdoba з пір'я на жіночих сукнях, плащах.

ПЛУНЖЕР /англ. plunger /-І.толок у помпах, що має вигляд довгого гладенького щільно припасованого до стінок циліндра металевого стрижня /т е х./, 2. толок у лінотипах, що проштовхує оливу крізь форсунки до матриці, де виливаються рядки.

ПЛЮР /фр. pelure /-прозорий, уживаний у літографії папір.

ПЛЮРАЛІЗМ /лат. pluralis -множина/- І.визнання існування в основі всесвіту багатьох незалежних субстанцій і духових сил, звідси заперечення одности всесвіту, 2. визнання багатьох основних принципів у споріднених науках, 3. виборче право, коли виборець може мати кілька голосів залежно від свого майнового або освітнього стану.

ПЛЮРАЛІС /лат. pluralis -мно - жинний/- множина /г р а м./.

ПЛЮРАЛЬНИЙ /лат. pluralis множинний/- можинний; п-ий в о т у м - право виборця мати декілька голосів залежно від свого майнового або освітнього стану /існує в деяких країнах/

ПЛЮРАЛЬНІСТЬ /див. плюральний/ - право мати більшість представників у парламенті, що надається деяким суспільним угрупованням за їх майновою чи освітньою перевагою.

ПЛЮС /лат. plus - більше/- І. знак додавання, а також додатньою величиною в математиці/-/, 2^х додатній прикмет, перевага.

ПЛЮСКВАМПЕРФЕКТ лат. plusquamperfectum /-давноминулий або передминулий час у відміні дієслів, що є також в українській мові, напр., "купив був він коня та й знову продав".

ПЛЮМПУДИНГ /англ. plum pudding/ -англійська страва з борошна, волового смальцю та різних приправ.

ПЛУТЕУС /лат. pluteus /-І. рухома фортеця на колесах для облоги міста /в давніх народів/, 2. балюстради, парапет /у класичному будівництві/, 3. лялька морського чужака, що плаває в поверхневих шарах моря /б і о л./.

ПЛЮШ /нім. Plusch з лат. pilus - волос/- подібна до оксамиту шовкова або вовняна тканина.

ПЛЯГІЯТ /лат. plagium - викрадення/- літературна крадіжка, видання чужого твору за свій.

ПЛЯГІЯТОР /лат. plagiator - крадій/- привласнювач чужих думок, творів /в давнину - оспа, що продавала вільних людей у неволю або перепродавала чужих невільників як своїх

ПЛЯЖ /фр. plage /-пискувате морське або річкове узбережжя, де купаються та вигріваються на піску відпочивальники.

ПЛЯКАЖ /фр. placage /-столярний виріб з наклеюваних на де

рев'яні дощинки тоненьких платівок із коштовного дерева.

ПЛЯКАР /фр. plaqué /-І. вмурована в стіну шахва, 2. вивішене в публічному місці оголошення, 3. коректурна шпальта складе -ного шрифтом тексту.

ПЛЯКАТ /нім. Plakat з лат. placare - галасувати/- рекламний або агітаційний малюнок з відповідним текстом-закликом/гаслом/ до громадян, 2. паспорт про оподаткування /за давніх часів

ПЛЯКЕ /фр. plaqué /-І. виріб із простого дерева чи металу, обкладений тонкими платівками із коштовного металу /золота, срібла/ або коштовного дерева, 2. одночасне звучання всіх нот акорду /протил.: а р п е д ж о/

ПЛЯКУВАТИ /фр. plaquer /-І. накласти тонкі платівки коштовного металу або коштовного дерева на вироби з простого металу чи простого дерева, 2. обкласти дерном схили на земній поверхні, щоб не зсувались, 3. покривати аркуші металу під час вальцювання шаром іншого тривкішого проти корозії металу.

ПЛЯН, ПЛАН /лат. planus - плесканий, рівний/-І. зменшене за певним масштабом зображення певної площі земної поверхні з обрисами всіх предметів на ній та збереженням форми площі і співвідношень її вимірів, 2. стилій виклад порядку змісту літературного або наукового твору, 3. порядок роботи, виконання завдань, господарювання, будь-

якої діяльності, укладений на певний час.

ПЛЯНЕР /фр. planeur /-безмоторовий літак, що, винесений у повітря моторним літаком і відчеплений від нього, ширяє в повітрі в наслідок дії повітряних течій.

ПЛЯНЕРИЗМ /див. плянєр/-теорія й практика керування плянєром.

ПЛЯНЕРИСТ /фр. planeuriste /-пілот, що літає на плянєрі.

ПЛЯНЕТ /фр. planette - струг/-ручне або кінне знаряддя /плужок/пропалувати межряддя просапних рослин /кукурудзи тощо/культиватор.

ПЛЯНЕТА /лат. planeta з гр. planetēs - блудний/-космічне тіло сонцевої системи, без власного світла; обігає навколо сонця /найбільші плянети: Меркурій, Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун, Плутон, поза тим є ще багато дрібних, що звуться астероїди/.

ПЛЯНЕТАРІЙ /див. плянєта/- 1. модель руху плянєт навколо сонця /шкільний наочний прилад/2. проєкційний механічний апарат, що показує добове обертання небесних тіл з найважливішими світилами на ньому, 3. будинок, де влаштований такий апарат.

ПЛЯНЕТАРНИЙ /див. плянєта/-належний до плянєт; п-ий п р о с т і р - простір, в якому перебувають плянети.

ПЛЯНЕТНИЙ /див. плянєта/-належний до плянєт; плянєтний механізм - механізм, у якому

кожний трибок обертається навколо своєї осі і водночас навколо іншого трибка /т е х./; п-ий р і к - час обігу плянєти навколо Сонця.

ПЛЯНЕТОЇД /гр. planetēs, eidōs - вид/- мала плянєта /астероїд/, невидна для неозброєного ока.

ПЛЯНЕТОЛЯБІЯ /лат. planeta, gylabē - схоплення/- прилад спостерігати плянети.

ПЛЯНИГЛЬОБ /лат. planus - рівний, globus - куля/- мапа земних або небесних півкуль, нарисована на площині.

ПЛЯНИМЕТР /лат. planum - поверхня, гр. metreō - міряю/- полевий мір, прилад виміряти площі на мапах.

ПЛЯНИМЕТРІЯ /лат. planum - поверхня, гр. metreō - міряю/-наука про лінії та форми площ /частина геометрії/.

ПЛЯНИСФЕРА /лат. planum - поверхня, гр. sphaera - куля/, див плянїгльоб.

ПЛЯНТА /лат. planum - поверхня - рівне місце.

ПЛЯНТАЖ /фр. plantage /-глибока оранка, копання ґрунту під виноград чи інші садові рослини.

ПЛЯНТАРІЙ /лат. plantaria /-рощадник, шкілка, де культивують молоді дерева для садів.

ПЛЯНТАТОР /див. плянґація/-власник плянґації.

ПЛЯНТАЦІЯ /лат. plantatio -саджання рослини/- 1. засіяна тех -

нічною рослиною нива /бавовникова, чайна, бурякова плянта - ція/, 2.господарство, що культивує технічні рослини.

ПЛЯНТИ /див. плянта/-вулиці в місті, що йдуть концентричними колами, обсажені деревами /Краків/.

ПЛЯНУВАННЯ /див. плян/-І.розмічання, вирівнювання ділянки за пляном, 2.складання плянів, 3.очищення буряків ножем та щіткою на цукроварнях, 4.ширняння в повітрі літака, 5.надавання паперові лиску /на фабриці/.

ПЛЯНУВАТИ /див. плян/-І.складати плян, проєкт, 2.вирівнювати та розмічати ділянку на земній поверхні, 3.лощити папір, 4.ширять в повітрі /а в і я ц./.

ПЛЯНУЛТИ /лат.planus - плоский/- скам'янілі равлики з округлою черепашкою.

ПЛЯНУЛЯ /лат.planus -плаский/-лялька кишковопорожнинних істот, що складається з двох клітинних шарів: е к т о д е р м и й е н т о д е р м и.

ПЛЯНУРІЯ /гр.planētēs -блудний, uron - сеч/-میمовільне хобливе сечопускання /м е д./.

ПЛЯНШАЙБА /нім.Planschleibe /-спеціальний диск з отворами, до якого пригвинчують оброблюваний на варстаті виріб.

ПЛЯНШЕТА /фр.la planchette /-І.дошка з розісланим на ній папером для топографічного рисунка, 2.спеціальна тека для географічних або топографічних мап, з прозором поділеною на

квадратики целолюдною платівкою для полегшення рисування плянів.

ПЛЯНШЕТКА /див. пляншета/-металева платівка в корсажі для надання показної фігури спереду.

ПЛЯСТЕР, див. пластер.

ПЛЯСТЕРНИКИ /див. пластер/-особливі жуки, що виділяють із покриву свого тіла їдку речовину, яка може спричиняти гнояки на шкірі людини, і тому деякі їх види /шпанська муха/використовуються в медицині.

ПЛЯСТРОН /фр.plastron з гр./-І.накрохмалений нагрудник до чоловічої сорочки, 2.бляшаний або шкіряний нагрудник у фехтуванні, 3.широка краватка, 4^хментор, нудна причіплива людина.

ПЛЯТИНА /есп.platina відplata - срібло/-хемічний елемент /Pt /, атом. вага 195,23, найтвердіший коштовний метал, у повітрі не оксидується.

ПЛЯТИНОВІ м е т а л и - група металів, супутників платини - осмії, родій, іридій, паладій, рутеній, платина.

ПЛЯТИНОТИП /див. платина+тип/-подібна до а к в а т и н т и фотографічна світлина на насиченому платиновими солями папері.

ПЛЯТИНУВАТИ /див. платина/-покривати виробу платиною.

ПЛЯТИНОТИПІЯ /див. платина+тип/-спосіб виробляти фотографічні

відбитки на просоченому пляти-новими солями папері.

ПЛЯТО́ /фр. plateau /-високорівня, рівнинна місцевість, що лежить понад 200 метрів над рівнем моря.

ПЛЯТФОРМА́ /фр. plate-forme - пласка форма/-І.поміст понад залізничною колією на станції, перон, 2. відкритий вантажний залізничний вагон, 3. ваговіз із широким помостом без покриття, 4. політична програма партійної організації.

ПЛЯФОН́ /фр. plafond /-прикрашена орнаментами стеля /а р - х і т./, 2. абажур /дашок/у формі півкулі для висячих електричних ламп.

ПЛЯЦ́ /нім. Platz /-майдан.

ПЛЯЦДА́РМ /фр. place d'armes /-І.вихідне місце для розгортання воєнних операцій, 2. територія, обшир, що править за підготовчу базу для воєнного нападу на іншу країну.

ПЛЯЦЕНТА́ /лат. placenta коржик із гр./-ембріональна оболонка, що дає можливість зародкові дихати й житись, бо її кровоїні жили входять у контакт з жилами материнського організму.

ПЛЯЦКА́РТА /нім. Platzkarte /-додана до залізничного квитка картка, що приділяє пасажирові певне нумероване місце у вагоні поїзду.

ПЛЯШКО́Т /гол. plaatschnit /-плоскодонне безчардакове судно перевозити вантажі в межах га-

вані або до місця будови понтонного мосту.

ПЛЯШКОТОВИЙ м і с т /див.пляшкот/- прокладений на пляшкотах понтонний міст.

ПЛЬОЗИВНІ́ п р и г о л о с н і звуки /лат. plausus - ударний/ див. е к с п л ь о з и в н і.

ПЛЬО́УТИ́ /фр. ployer /-збирати згортки, завивати льокони.

ПЛЬО́МБА́ /фр. plomb -оливо/- І. значок з олива, що ним ставлять печатку на замкнених приміщеннях або запакованих речах, товарах, 2. металеве покриття на зубах.

ПЛЬОМБІ́Р /фр. plombières від назви міста у Франції/-морозиво з цукатами /цукрованими овочами/.

ПЛЬОМБУВА́ТИ /див. пльомба/- І. накладати пльомбу на замкнені двері, запаковані товари тощо, 2. класти пльомби на зуби.

ПНЕВМА..., ПНЕВМО... /гр. πνευμα - подих, вітер/- на початку складених слів означає зв'язок поняття з диханням, з легеньми, з повітрям, напр., п н е в м о к о к и.

ПНЕВМА́ТИКА́ /гр. πνευμα /-наука про рух повітря /механіку його/.

ПНЕВМА́ТИЧНИЙ́ /див. п н е в м а - повітряний, той, що діє повітрям; п-на по ш т а - пересилання поштових листів через особливі рурки з допомогою повітряного тиску; п-на ш и н а

- наповнена повітрям гумова ши на; п-на п о д у ш к а - на - повнена повітрям гумова подушка

ПНЕВМАТОЗА /див.п н е в м а.. /
- нагромадження повітря в ор - гані тіла.

ПНЕВМАТОЛІЗА /гр. pneuma - по - дих, lysis - розчинення/- про - цеси творення мінералів із вул канічної магми під впливом га - рячих газів /г е о л. /.

ПНЕВМАТОЛОГІЯ /гр. pneuma - по - дих, logos - наука/-наука про духів, спиритизм.

ПНЕВМАТОМАХІЯ /гр. pneuma - по - дих, machē - битва, боротьба /- заперечення існування душі.

ПНЕВМАТОМЕТР /гр. pneuma - по - дих, metreō - міряю/- прилад виміряти обсяг вдихнутого та видихнутого повітря.

ПНЕВМАТОТЕРАПІЯ /гр. pneuma - по - дих, therapeia - догляд/-лі - кування з допомогою згущеного або розрідженого повітря.

ПНЕВМАТОФОБІЯ /гр. pneuma - по - дих, phobos - страх/-страх пе - ред духами.

ПНЕВМАТОХЕМІЯ /див.пневма... + хемія/-хемічний обробіток га - зів.

ПНЕВМЕРКАТОР /гр. pneuma - по - дих, nim. merken - помічати/ - пневматичний прилад, що відзна - чає висоту рівня течива, напр. води в паровику, нафти в цистер - ні абощо.

ПНЕВМОКОКИ /гр. pneumon - леге - ня, kokkos - зернина/-бактерії,

що спричиняють крупозне запа - лення легень.

ПНЕВМОКОНІОЗА /гр. pneumon - легень, konia - порох/-хроніч - на хвороба легень у наслідок осідання в них мінерального порошу /в шахтах абощо/.

ПНЕВМОЛОГІЯ /гр. pneumon - ле - геня, logos - наука/-наука про легені.

ПНЕВМОМЕТР /гр. pneuma - по - дих, metreō - міряю/- повітро - мір.

ПНЕВМОНІКА /гр. pneumon - ле - геня/- медичні засоби полегшу - вати дихання.

ПНЕВМОНІЯ /гр. pneumon - леге - ня/-запалення легень.

ПНЕВМОПЕРИКАРДИТ /див.пневма + перикардій/-нагромадження по - вітря в перикардії /колосоерце - вий оболонці/.

ПНЕВМОРАГІЯ /гр. pneumon - ле - геня, rhagē - прорив/-кровоте - ча з легень.

ПНЕВМОТОРАКС /гр. pneumon - ле - геня, thōrax - груди/-скупчення повітря або газу в порожнині плеври /м е д. /.

ПОАЛЕЙ-ЦІОН /гебр./-"Робітни - чий Сіон", гебрійська політич - на партія, що поєднує сіонізм /націоналізм/ із соціалізмом.

ПОАЛЬ /фр. poil /-нитки, що з них роблять ворсу /т е к с т. /

ПОДАГРА /гр. podagra відрус - нога, agra - здобич/-болі та явища запалення в суглобах у наслідок відкладання в сугло -

бах та сухожилках сечокислих солей; "панська хвороба" /наслідок надмірного вживання білкових харчів та алкоголю/.

ПОДАГРИК /гр. podagrīkos /хворий на подагру.

ПОДАЛГІЯ /гр. pus - ступня, al - гов - біль/-нервовий біль у ступнях nig.

ПОДЕСТ, ПОДЕСТА /ит. podesta з лат. potestas /-I.широкий поміст між східцями, 2.вищий урядовець у середньовічних містах Італії, голова міста-республіки, 3.балькон при стінах в амфітеатрі, 4.голова міста в Італії до 1926 р.

ПОДІОМ /лат. podium /-I.відокремлене муром від циркової арени підвищення з місцями для сенаторів, суддів, весталок тощо в стародавньому Римі, 2.поміст, платформа, 3.підлога на сцені в театрі, 4.балькон під стіною в амфітеатрі.

ПОДОЛАТРИЯ /гр.pus/podos/ ступня, latreia -обожування/-шанування nig, ногопоклонство.

ПОЕЗІЯ /гр. poiēsis /-I.мистецтво слова, вислову думок словесними образами, 2.віршування, 3.збірка віршованих творів, 4.краса, чар.

ПОЕМА /гр. poiēma /-поетичний, ліро-епічний твір з певним сюжетом /історичним, суспільним/.

ПОЕНТА, див. п у а н т а.

ПОЕТ /гр. poiētēs /-I.творець поетичного мистецтва, віршопісець, 2.мрійник, що не цікави-

ться звичайними буденними явищами.

ПОЕТЕСА, ПОЕТКА /фр. poëtesse із гр. poiētēs - поет/-жінка-автор поезії.

ПОЕТИЗУВАТИ /фр. poëtiser з гр./-описувати щонебудь у поетичних образах, прикрашувати, ідеалізувати.

ПОЕТИКА /гр. poiētikē /-I.теорія поезії, наука про поетичні твори, 2.система мистецьких особливостей певного літературного напрямку або поета.

ПОЕТИКАЛЬНИЙ /див. поетизувати/- витриманий у дусі вимог поетики, але не справжньо-поетичний твір.

ПОЕТИЧНИЙ /див. поезія/-належний до поезії, образний; поетична вільність - див.ліценція.

ПОЗА /фр. pose /-I.мистецька або штучна постава тіла, 2.нещира, штучно добрана, удавана поведінка /від імени маркіза Поза, героя Шиллерової драми "Дон Карлос"/.

ПОЗАМЕНТЕРІЯ /гр./-плетені з різних ниток прикраси на меблі.

ПОЗЕР /фр. poseur /-людина нещирої, удаваної поведінки, жестів; кривляка, що показує себе не тим, чим є насправді.

ПОЗИТИВ /лат. positivus - додатний/-I.нормальне фотографічне зображення, що його дістають із негатива, 2.звичайний ступінь прикметника /г р а м./.

ПОЗИТИВІЗМ /лат. positivus - додатній/-філософська система, що метафізичному і взагалі теоретичному думанню протиставить дані досвіду, позитивні факти, вважаючи їх за джерело пізнання /Конт, Спенсер, І9 стол./.

ПОЗИТИВІСТ /див. позитивізм/ - послідовник позитивізму.

ПОЗИТИВНИЙ /лат. positivus - додатній/- додатній, дійсний, реальний, певний, вартісний.

ПОЗИТРОН /лат. positivus - додатній + е л е к т р о н/-електрична частка з масою е л е к т р о н а й позитивною на- снагою п р о т о н а /ф і з./

ПОЗИТУРА /лат. positura /- постава тіла, стан, поза.

ПОЗИЦІЙНИЙ /див. позиція/- належний до позиції; п-а в і й- н а - війна, що її ведуть су- противники із-за споруджених тимчасових укріплень по всій фронтівій лінії; п-ий к у т - кут, утворений лінією, що сполу чає два світила, та колом на- хилу, що переходить одно з да- них світил.

ПОЗИЦІЯ /лат. positio /-1. роз- ташування війська для бою, 2. постава учасника в фехтуванні 3. вихідна постава фігури в ба- леті, 4. розташування пальців на струнах музичного інструмента 5. розташування фігур у шаховій грі, 6. погляд, основна думка.

ПОЗУВАТИ /див. поза/-1. ставати в певну позу, прибирати певну поставу тіла, певний вигляд удавати /щось, когось/, 2. бу-

ти за модель для маляра, фото- графа.

ПОЗУМЕНТ /нім. Posament із фр. Rasementier /-оздоба на одяг з усяких шнурків, нашивок, гудзик тощо.

ПОЙНТЕР /англ. pointer /-порода спортивно-мисливських короткошерстих хортів.

ПОКЕР /англ. poker /-газардова гра в карти.

ПОКЛЮС /вл./-бог пекла в литовській мітології.

ПОЛЕМАРХ /гр. polemarchos -війна, archein -командувати/-командувач, воєвода /у стародавніх греків/.

ПОЛЕМІЗУВАТИ /див. полеміка/ - сперечатися на певну тему, дискутувати /усно або в писаних працях/.

ПОЛЕМІКА /гр. polemikos -войовничий із polemachos - війна/-публічна дискусія на певну тему в пресі або в наукових творах.

ПОЛЕМІСТ /гр. polemistēs -во- йовник/- автор дискусійних промов, творів, учасник полеміки.

ПОЛЕМІЧНИЙ /див. полеміка/на- лежний до полеміки, властивий полеміці; лайливий, дискусійний; п-на л і т е р а т у р а - твори, в яких доводиться неслухність поглядів супротивника.

ПОЛЕМОГРАФІЯ /гр. polemographos -війна, graphō -пишу/-опис воєнних подій.

ПОЛЕНТА /іт. polenta /-італій-

ська страва з кукурудзи, манних крупів та каштанового борошна з молоком або з маслом.

ПОЛЕОГРАФІЯ /гр. polis - місто, graphō - пишу/- опис міста.

ПОЛІ... /гр. poly - багато/- у складених словах означає численість, напр., полігамія, поліглот.

ПОЛІАВТОГРАФІЯ /див. полі... + автографія/- розмножування малюнків друкарським способом.

ПОЛІАНДРІЯ /гр. poly - багато, anēr/andros/ - чоловік/-багатомужжя, шлюб жінки з кількома чоловіками /зрідка у відсталих племен Індії, Тибету/.

ПОЛІАНІТ /гр. polyos - сивий, сирій/- мінерал, манганова руда /до 63% мангану/.

ПОЛІАРТРИТ /гр. poly, arthron - суглоб/- ревматичне запалення кількох суглобів.

ПОЛІАРХІЯ /гр. poly - багато, archē - влада/- влада кількох осіб у державі /протил. монархія/.

ПОЛІБАЗИТ /гр. poly - багато, basis - основа/- складний мінерал із 72% срібла, 10% міді, сірки, сурми тощо.

ПОЛІГАМІЧНИЙ, див. полігамний.

ПОЛІГАМІЯ /гр. poly - багато, gamos - шлюб/-багатоженство, багатомужжя, співжиття чоловіка з кількома жінками або жінки з кількома чоловіками.

ПОЛІГАМНИЙ /див. полігамія/багатошлюбний; п-на р о с л и н а

- рослина, що має чоловічі, жіночі, а також двостатеві квіти

ПОЛІГЕНІЗМ, ПОЛІГЕНІЯ /гр. poly - багато, genesis - походжен-ня/-І. напрям в антропології, що твердить, немов би різні раси людей походять від різних нижчих тваринних форм, 2. походження чогось одного з різних джерел.

ПОЛІГЕНІСТ /див. полігенізм/ - прихильник полігенізму.

ПОЛІГЕННИЙ /див. полігенізм/ - посталий із кількох джерел одночасно.

ПОЛІГІБРИД /гр. poly - багато, hybrid - кровозмішання/- гібрид /мішанець/ від кількох особин.

ПОЛІГІМНІЯ /лат. Polyhymnia /- муза хорového співу та ліричної поезії, винахідниця ліри в грецькій мітології.

ПОЛІГІНІЯ /гр. poly - багато, gynē - жінка/- багатоженство.

ПОЛІГІСТОР /гр. poly - багато, лат. historie /- учений різних ділянок гуманітарних наук.

ПОЛІГЛОТ /гр. poly - багато, glōtta - мова/- практичний знавець багатьох мов.

ПОЛІГЛОТІЧНИЙ /див. поліглот/- багатомовний; п-ий с л о в - н и к - словник кількомовний.

ПОЛІГОН /гр. polygōnos від poly - багато, gōnia - кут /- І. багатокутник /г е о м./, 2. фортечний мур або вал у формі багатокутника, 3. площа для

артилерійського стріляння, а та кож для випробовування різних військових засобів.

ПОЛІГОНАЛЬНИЙ /див. полігон/- багатокутний; належний до полігону.

ПОЛІГОНОМЕТРІЯ /гр. polygōnōmētrīa - багатокутник, метрēб - міряю/- кутомірництво, вимірювання земної поверхні з допомогою полігонів /г е о д./.

ПОЛІГРАФ /див. поліграфія/-копіювальна машина.

ПОЛІГРАФІЯ /гр. polygraphia /-техніка, що охоплює всі галузі друкарства.

ПОЛІГЛЯНДУЛЯРНИЙ /гр. poly glandular - багато, лат. glandula - залоза/- багатозалозний; п-не з а х о р у в а н н я - розлад функції кількох залоз внутрішньої секреції.

ПОЛІГЛЯЦІЯЛІЗМ /гр. poly glacialis - багато, glacies - крига/- геологічна гіпотеза про повторні льодові періоди в Європі за девіляційної доби.

ПОЛІДАКТИЛІЯ /гр. polydaktylos - багатопалий/- багатопалість, наявність зайвих пальців на руках або ногах.

ПОЛІДИПСІЯ /гр. polydipsios - спраглий/- хоробливо-надмірна спрага.

ПОЛІЕДЕР /гр. polyhedra - багато, hēdra - основа/- багатостінник, тіло, обмежене з усіх боків площинами /г е о м./.

ПОЛІЕДРИЧНИЙ /див. поліедер/- багатостінний.

ПОЛІЕМБРІОНІЯ /гр. polyembryon - багато, embryo - зародок/- багатозародковість яйцевої клітини /у комах, зрідка в людей/

ПОЛІЕМІЯ /гр. polyemia - багато, haima - кров/- повнокрів'я.

ПОЛІЕСТЕЗІЯ /гр. polyesthesia - багато, aīsthēsia - нечутливість/- відчуття подвійного подразнення, замість одного /при деяких нервових хворобах/.

ПОЛІКАРПІЧНИЙ /гр. polykarpos - багато, karpos - плід/- багатозачатковий; п-ні р о с л и н и - рослини, що приносять плоди багаторазів за своє життя; п о л і к а р п і ч н и й цвіт - цвіт з багатьма маточками.

ПОЛІКЛІНІКА /див. полі...+ клініка/- лікарня з відділами для лікування різних хвороб.

ПОЛІКРАТІЯ /гр. polykratos - багато, kratos - сила/, див. п о л і а р х і я.

ПОЛІМАСТІЯ /гр. polymastos - багато, mastos - груди /- наднормальна кількість грудних пипок у ссавців.

ПОЛІМЕРИ /гр. polymerēs - різноманітний/- речовини одного хемічного складу, але різної кількості атомів у молекулі, напр., озон O₃; е полімер кисню O₂, вуглекислий газ CO₂ - полімер чаду CO₂.

ПОЛІМЕРИЗАЦІЯ /див. полімерія/- властивість молекул деяких речовин змінювати кількість атомів /подвоювати, потроювати/

ПОЛІМЕРІЯ /гр. polymereia /-I.

багаточастковий, 2. однаковий відсотково склад первнів при різній молекулярній вазі в сполуках; див. полімери /х е м./.

ПОЛІМЕТАЛІЧНИЙ /див. полі... + метал/- складений із кількох металів, напр., руда.

ПОЛІМЕТР див. полі... + метр/ - І. багатостоповий вірш, 2. прилад для вимірів і обчислень.

ПОЛІМЕТРИЧНИЙ /див. поліметр/- багатоскладовий /рядок у вірші/.

ПОЛІМОРФІЗМ /гр. polymorphos - багатоформний/-І. багатоформність, зовнішня відмінність одиниць того самого роду /серед тварин, рослин/, 2. властивість деяких речовин творити кристали різної форми.

ПОЛІМОРФНИЙ /див. поліморфізм/- багатоформний; п-ні р е ч о в и н и - речовини, що мають однаковий хемічний склад, але кристалізуються різно.

ПОЛІНЕВРИТ /гр. poly - багато, лат. nervus - жила/- запалення периферичних нервів /м е д./.

ПОЛІНОМ /гр. poly - багато, номос - частка, член/- многочлен, алгебричний вираз із декількох одночленів, з'єднаних плюсами чи мінусами /м а т./.

ПОЛІНОМІЧНИЙ /див. поліном/багаточленний.

ПОЛІОЕНЦЕФАЛІТ /гр. polios - сирій, enkerhalos - мозок/-запалення або період сиріу речовини головного мозку /епідемічна хвороба, здебільшого в

дітей, часто спричиняє параліч) ПОЛІОМІЄЛІТ /гр. polios - сирій, myelos - кістковий мозок/-запалення сиріу речовини спинного мозку, що спричиняє атрофію м'язів кінцівок.

ПОЛІОНІМІЯ /гр. poly - багато, onoma, onuma - ім'я/- багатоміненність, кілька різних назв для одного предмета.

ПОЛІОПСІЯ /гр. poly - багато, ops/бров/бров/- погляд/- хоробливе двоєння в очах бачених предметів.

ПОЛІОПТР /гр. poly - багато, katoptrikē/- скло, що відбиває предмет кілька разів, але в щораз меншому розмірі.

ПОЛІП /гр. polypos від poly - багато, pus - нога/- багатоніжка, порожнинець /гідра, коралі/, 2. новотвір на слизовій оболонці органів /м е д./.

ПОЛІПЛІЯН /гр. poly - багато, фр. planeur /- літак або планер з багатьма крилами.

ПОЛІПЕПТИДИ /гр. poly - багато, peptos - зварений/- білкові речовини.

ПОЛІПЛЕКТРОН /гр. poly - багато, plēktron /- подібний до фортепіана музичний клявішний інструмент /винайдений 1828р./

ПОЛІПНЯК /див. поліп/- звапнений кістяк коральових поліпів.

ПОЛІПОДІОЛІТИ /гр. polypos - поліп, eidos - вид, lithos - камінь/- відбитки папороті на камені або скам'янілі папороті.

ПОЛІПОЇДИ /гр. polyrus - поліц eidos - вид/- недорозвинені поліпи, без рота й мацальців /зо ол./.

ПОЛІПОЛІЯ /гр. poly - багато, poleō - продаю/- належне кожному громадянину право на будь-який промисел /у вільних країнах; протил.: монополія - в країнах комунізму/.

ПОЛІПОМЕДУЗИ /див. поліп + медуза/- див. г і д р о ї д и.

ПОЛІПТЕР /гр. poly - багато, pteron - перо/- 1. багатопірець; річкова африканська риба, що має на спині плавець, складений з багатьох малих плавців, 2. багатокрилі комахи.

ПОЛІПТОН /див. полі...+ тон/- риторичне повторення слова в різних граматичних формах.

ПОЛІРИТМІКА /див. полі...+ритміка/- музична композиція з різними ритмами для окремих голосів.

ПОЛІРУВАТИ /нім. з лат./- надавати предметів гладкої блискучої поверхні з допомогою особливих речовин /лак, палітур/.

ПОЛІС¹ /гр. polis /- місто-держави в стародавніх народів/фінікійців, греків/.

ПОЛІС² /фр. police /- ubezpieчальне свідоцтво із позначенням вартості майна й ubezpieчальної суми, що його видає ubezpieчальна компанія.

ПОЛІСАРКОЗА /гр. poly - багато, sarx - м'ясо/- хороблива опа-

систість /м е д./.

ПОЛІСЕМАНТИЧНИЙ /див. полі...+ семантика/- багатозначиньовий /л і н г в./.

ПОЛІСІНДЕТОН /гр. poly - багато, sundetikon - те, що зв'язує/- нагромадження сполучників у реченні.

ПОЛІСИНТЕТИЗМ /див. полісинтетичний/- структура мови, що в ній існують слова - речення/в північно-американських індіанців/.

ПОЛІСИНТЕТИЧНИЙ див. полі...+ синтетичний/- полісинтетичні мови - мови, що в них існують слова-речення, то бто слова, що складаються з кількох основ різних слів і заміняють собою ціле речення/наприклад., в індіан Півн. Америки/.

ПОЛІСКОП /гр. poly - багато, skopeō - дивлюсь/- оптичне, з одного боку вигнуте, а з другого гранчасте скло, що відображує предмет стільки разів, скільки в ньому /склі/ стінок.

ПОЛІСМЕН /англ. policeman /- поліцей /в Англії, ЗДА/.

ПОЛІСПАСТ /гр. polyspaston від poly - багато, spaō - тягну/- система рухомих і нерухомих підіймальних бльоків /для підіймання тягарів/.

ПОЛІСПЕРМІЯ /гр. poly - багато, spermata - насіння/- запліднення яйця кількома сперматозоїдами разом.

ПОЛІСУЛЬФІДИ /див. полі...+

сульфіди/- багатосірчисті метали.

ПОЛІСТИЛІЧНИЙ /див. полістиль/
- багатоколонний /будівля/.

ПОЛІСТИЛЬ /гр. poly - багато, stylos - паличка/- будівля з багатьма колонами.

ПОЛІТЕЇЗМ /гр. poly - багато, theos - бог/- багатобожжя, релігійний культ шанування багатьох богів /протил.: монотеїзм
ПОЛІТЕЇСТ /див. політеїзм/- багатобожець.

ПОЛІТЕЛІЯ /гр. poly - багато, teleios - повний/- багатогрудість у жінок /буває до 8 грудних залоз/.

ПОЛІТЕХНІЗАЦІЯ /див. полі... + техніка/- 1. розвиток технічних знань, теорія і практика всіх галузей промисловости, 2. пристосування советської школи до економіки соціалістичної країни з метою визиску дитячої праці.

ПОЛІТЕХНІЗМ /гр. poly - багато technē - ремесло/- система навчання теорії й практики різних галузей техніки.

ПОЛІТЕХНІК - студент політехнічної школи.

ПОЛІТЕХНІКУМ, ПОЛІТЕХНІКА / див. політехнізм/- вища технічна школа, що має відділи з різних галузей технічних наук.

ПОЛІТЕХНІЧНИЙ /див. політехнізація/- той, що охоплює багато технічних галузей.

ПОЛІТИК /див. політика/- 1. державний діяч, теоретик політич-

них наук і справ, 2. хитра людина.

ПОЛІТИКА /гр. politikē - мислещо керувати державою від politeia - суспільне право/ - 1. наука про державний лад, владу й боротьбу за устрій і владу, 2. практична діяльність з метою досягнення влади або удержання її, 3. всяка діяльність, спрямована на досягнення громадської або суспільно-державної мети, напр., культурна політика, фінансова, економічна, промислова тощо.

ПОЛІТИКАН /фр. politiquant із гр./- 1. особа, що любить політикувати, 2. підступна людина, інтриган.

ПОЛІТИКАНСТВО /див. політикан/- нечесні способи в політиці, інтриги, безпринципність у політиці, дрібничковість у розв'язуванні політичних справ.

ПОЛІТИКОМАНІЯ /див. політика + манія/- надмірна, часом без потреби, зацікавленість у політиці.

ПОЛІТИКУВАТИ /див. політика/- 1. працювати в політичних справах, 2. бути нещирим, хитрувати, вдаватись до кривдства.

ПОЛІТИПАЖ /фр. polytype з гр - друковані відбитки з різьби на дереві /з ксилографії/.

ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ - історична наука про розвиток суспільного господарства, про способи виробництва та суспільно-господарські взаємини між людьми.

- ПОЛІТИЧНИЙ /див. політика/- І. належний до політики, суспільний, 2. державний, громадський; п-ні н а у к и - науки про державу, її походження, розвиток, 3. хитрий, обережний
- ПОЛІТОНАЛЬНИЙ /гр. poly - багато, tonos - тон, напруга/- багатотональний, п-на м у з и к а - побудована на двох різних тональностях музика.
- ПОЛІТУРА /див. палітура/.
- ПОЛІУРІЯ /гр. poly - багато, уроп - сеча/- надмірність сечі /х в о р./.
- ПОЛІФАГІЯ /гр. poly - багато, phagein - пожирати/- надмірний апетит, пахерливість /х в о р./
- ПОЛІФАРМАКОН /гр. poly - багато, pharmakon - лік/- уживаний для лікування багатьох хвороб лік.
- ПОЛІФІЛЕТИЗМ /гр. poly - багато, phyletes - єдиноплеменник/- біологічна гіпотеза, немов би кожен рід тваринних організмів походить від кількох різних первісних форм їх, а не від однієї
- ПОЛІФІЛЕТИСТ - прихильник чи послидовник п о л і ф і л е т и з м у .
- ПОЛІФОНІЗМ /див. поліфонія/- багатоголосість /м у з./.
- ПОЛІФОНІЧНИЙ /див. поліфонія/ багатоголосий, належний до поліфонізму чи властивий йому; п-на м у з и к а - поєднання кількох мелодій в одночасне звучання, див. к о н т р а п у н к т
- ПОЛІФОНІЯ /гр. polyphonia /-багатоголосся, одночасне звучання кількох галосів, що становлять гармонійне ціле /див. контрапункт/.
- ПОЛІХОРД /гр. poly - багато, chordē - струна/- старовинний десятиструнний смичковий інструмент /контрабас/.
- ПОЛІХРОЇЗМ /гр. poly - багато, chroma - колір/- див. плеохроїзм.
- ПОЛІХРОМАТИЧНИЙ /див. поліхромія/- багатобарвний, різнокольоровий.
- ПОЛІХРОМІЯ /гр. poly - багато, chroma - колір/- І. різнобарвність, 2. друкування відбитків у кількох кольорах, 3. розмальовування архітектурних або скульптурних виробів.
- ПОЛІЦІЯ /нім. Polizei - з гр. politeia - міська влада/- озброєна внутрішньо-державна адміністрація, що охороняє громадський лад і спокій.
- ПОЛІЦІМАЙСТЕР /нім. Polizeimeister /- начальник поліції.
- ПОЛІШИНЕЛЬ /фр. polichinelle³ it. pulcinella /- блазень, французька назва дівої особи, що грає ролю слуги в комедії масок; "с е к р е т Полішинеля" - те, що вже всім відоме.
- ПОЛІЯЦА /вл./- назва статуї в акрополі /в Атенах/.
- ПОЛІЯНДРІЯ /гр. poly - багато, anēr - чоловік/- багатомужжя, співжиття жінки з кількома чоловіками.
- ПОЛЛУКС /гр./- один із братів-

близнюків/звались Діоскури/, синів Зевса й Леди, покровителів мореплавців /м і т./, 2. друга щодо величини зірка в сузір'ї "Близнюки" /а с т р./.

ПОЛО/англ. polo /- гра в м'яча верхи на конях.

ПОЛОГРАФІЯ /гр.polu - багато, гр.φάρμ - пишу/- астрономічний опис небесної сфери.

ПОЛОДІЯ /гр. polu - багато, hodos - шлях/- лінія, геометричне місце точок - миттєвих центрів обертання при рухові твердого тіла в площині.

ПОЛЮС /лат. polus з гр.polos - земна вісь/- 1. бігун, уявна точка земної осі /північний і південний/; м а г н е т н и й полюс - одна із двох точок на земній поверхні, де існує найбільша магнетна напруга і через це магнетна стрілка в цій точці стає сторч; п о л ю с и світу - точки перетину небесної кулі з продовженням земної осі, 2. точка на площині, з якою зв'язані полярні координати, що визначають місце будь-якої точки на площині /г е о м./ 3. кінець платівки гальванічного елемента, де прикріплюється дріт, 4. крайня протилежність.

ПОЛЯРИЗАТОР /фр. polarisateur/ - дзеркало поляризаційного апарата, що складається з двох призм Ніколя на одній оптичній осі /для вимірів поляризації світла/.

ПОЛЯРИЗАЦІЯ /фр. polarisation/ - надання або знищення проти-

лежних сил, властивостей /фіз/ п о л я р и з а ц і я світла - явища коливного руху всіх точок променя в одній площині, що проходить крізь промінь, унаслідок відбиття променя, заломлення його або подвійного заломлення непрозорим тілом /у звичайнім промені ці коливання йдуть у всіх напрямках, простопадних до променя/; п о л я р и з а ц і я гальванічна - зміна властивостей поверхні електродів гальванічних елементів та електролітичного розчину під впливом електричного струму, що зумовлює появу протилежної додаткової електричної напруги.

ПОЛЯРИЗУВАТИ /нім. з гр./- робити двополюсним; надавати або знижувати дві протилежні властивості, викликати поляризацію.

ПОЛЯРИМЕТР /с.-лат. polaris, гр. metreō - міряю/- прилад для значати поляризацію світла.

ПОЛЯРИСКОП /с.-лат.polaris; гр. skopeō - дивлюсь/- оптичний прилад спостерігати поляризацію світла.

ПОЛЯРНИЙ /с.-лат.polaris /- бігуновий/, належний до бігунів /полюсів/, розташований навколо бігуна /полюса/; п-ні к о л а - уявні кола на земній кулі, що йдуть рівнобіжно з рівником і віддалені від бігунів на 23,27 ступнів /г е о г./; п-не с я й в о - с'яво у північних і південних підбігунових обширах, що має вигляд кольорових променів і виникає в

- наслідок дії магнетного поля земної кулі на потоки наснажених електрикою часток, що приходять від сонця й спричиняють свічення горішніх шарів атмосфери; п-на з і р к а - зірка в сузір'ї Малого Веза; п-ні к о р д и н а т и - величини, що визначають місце точки на площині, тобто віддаль цієї точки від бігуна та кут між полярною віссю й простою лінією, що проходить через полюс, і дану точку; п-ні к р а ї н и - обшири на земній кулі між бігунами й полярними колами.
- ПОЛЯРНІСТЬ /див. полярний/- І. наявність двох бігунів /полюсів/, 2^й протилежність /двох сил, властивостей/.
- ПОЛЬДЕРИ /гол. polder /- родючі надморські обшири землі, що лежать нижче від рівня моря й тому захищені греблями /в північній Голляндії/.
- ПОЛЬО, див. п о л о .
- ПОЛЬОНЕЗ /фр. polonaise/- І. парний польський танок, 2. музика до цього танцю /такт 3/4/.
- ПОЛЬОНІЗАЦІЯ /лат. Polonia Польща/- польщення, насильне обертання непольської людности в поляків /у Польщі/.
- ПОЛЬОНІЗМ /фр./- запозичене з польської мови слово /кштат, заклад, простирадло/.
- ПОЛЬОНІЙ /с.-лат. Polonia -Польща/- радіоактивний елемент /Ро/, що його відкрила М.Курі /народжена в Польщі, звідси назва/, атом. вага 210 /видає альфа -
- промені, порядкове число 84/.
- ПОМАДА /фр. pomade /- запашна косметична мазь /мастити шкіру на обличчі, волосся тощо/.
- ПОМАКИ /вл./- болгари-мохаммедани, нащадки давніх тракійців /в Родоських горах/.
- ПОМАРАНЧА /іт. pomarancia "золоте яблуко" /- жовтогарячого кольору їстівний овоч субтропічного дерева.
- ПОМОЛОГ /див. помологія/- знавець садових дерев, фахівець у помології.
- ПОМОЛОГІЯ /лат. pomum - плід, гр. logos - слово, наука/- наука про вирощування овочів, садових дерев та про їх гатунки.
- ПОМОНА /вл./- богиня садовини й городини в стародавніх римлян.
- ПОМПА¹ /фр. pompe /- І. смок, прилад розріджувати або згущувати течива чи газу, а також переганяти їх з однієї посудини в іншу.
- ПОМПА² /лат. pompa - врочистий похід/- зовнішньо-показова врочистість, показова пишнота, ефектність.
- ПОМПАДУР /фр. vl./- І стиль одягу, меблів тощо, пов'язаний з ім'ям фаворитки короля Людовика 15 маркизи Помпадур, 2. сальоновий французький танок 19 стол. 3. адміністратор-самодур зобов'язаний своєю посадою фаворитизмові.
- ПОМПАДУРКА /див. помпадур/- І. особлива жіноча зачіска, 2. особ

лива жіноча торбиночка /риди - куль/.

ПОМПЕЗНИЙ /фр. pompeux, pompeuse з лат. pompa /- пишний, ефектно-врочистий, розкішний.

ПОМПЕЛЬМУС, див. грейфрут.

ПОМПОН /фр. pompon /- 1. вовняна кулька, що нею прикрашають жіночі або дитячі голов'яні убрання або сукні, 2. вовняна кулька на ківері.

ПОНЕРОЛОГІЯ /гр. poneros - лихий, logos - слово, наука /- наука про зло та гріхи.

ПОНІ /англ. pony, ponies /- по рода малорослих коней.

ПОНСЕТА /фр. ponceau - яскраво червоний /- мішечок з вугільним порошком для по н с у в а н н я.

ПОНСУВАННЯ /фр. ponser із ponce - чорнило, пемза /- 1. копіювання малюнків з допомогою вугільного порошку, що ним засипають зроблені за контуром малюнка дірочки на білому папері, 2. шліфування пемзою /в малярстві/.

ПОНТ /гр. /- море; П о н т Евксинський - Чорне море.

ПОНТЕР /фр. ponte /- учасник газардової гри, що грає проти банку.

ПОНТИФЕКС /лат. pontifex /- 1. член колегії жерців у стародавніх римлян, 2. титул папи римського.

ПОНТИФЕКС МАКСИМУС /лат. pontifex maximus /- 1. найвищий жрець у стародавньому Римі, 2. титул

римських імператорів, 3. титул папи римського /з 5 стол./.

ПОНТИФІКАТ /лат. /- папство, перебування папи римського при своїй владі.

ПОНТИЧЕЛЬО /іт. ponticello /- кобилка, підставка під струни на скрипці й інших струнних інструментах.

ПОНТОН /фр. ponton з лат. pons - міст /- 1. тимчасовий міст на човнах, 2. старий корабель, що стоїть на мертвих ківцях, 3. човен, судно для побудови понтонного мосту.

ПОНТОНЕР /див. понтон /- воєк технічної військової частини, що будує понтонні мости.

ПОНТОННИЙ /див. понтон /- побудований на понтонах.

ПОНЧ /англ. /- 1. головний персонаж в англійських лялькових комедіях, 2. назва сатиричного англійського журналу.

ПОНЧИК /поль. /- підсмажена й посипана цукром пампушка з повидлом чи конфітурою всередині

ПОНЧО /есп. poncho - ледачий /- південно-американський плащ із чотирикутного шматка тканини, з отвором посередині для голови.

ПОПЛІН /фр. popeline /- півшовкова тканина з шовкової основи й вовняного підкання.

ПОПОЛЯРИ /іт. /- католицька партия в Італії.

ПОПУЛЯРИЗАТОР /див. популярний /- поширювач серед народу чийо-

гось авторитету, знаннів, ідей, тощо.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ /див. популярний/ - І. загально-приступна форма викладу знаннів, 2. здобування або ширення авторитету, знаннів, ідей абощо в масах.

ПОПУЛЯРИЗУВАТИ /див. популярний/- І. викладати знання в загально-зрозумілій формі, поширювати серед народу знання, ідеї абощо, 2. здобувати для когось чи для чогось авторитет і пошану серед загалу.

ПОПУЛЯРНИЙ /лат. popularis - народній/- загально-зрозумілий загально-шанований.

ПОПУЛЯРНІСТЬ /див. популярний/- зрозумілість для загалу, визнаність серед народніх мас, добра слава серед народу.

ПОПУРІ /фр. potpourri - страва з різного м'яса/- І. різноманітна програма з музичних або вокальних творів, 2. мішанина, сумішка.

ПІРА /гр. poros - отвір, прохід/- І. шпарка, мікроскопічний отвір між молекулами в тілі/фіз./ 2. отвір потової залози в шкірі/а н а т./.

ПОРЕЙ /нім. porree з лат. porrum - цибуля/- особливий гатунок цибулі.

ПІРИДЖ /англ. porridge/- вівсяна або перлова каша з молоком/популярна страва в англійців/.

ПОРНОГРАФІЧНИЙ /див. порнографія/- сороміцький, прикметний для порнографії.

ПОРНОГРАФІЯ /гр. pornē - розпусниця, graphō - пишу/- літературні твори, фотографії або малюнки сороміцького змісту.

ПОРНОКРАТІЯ /гр. pornē - розпусниця, kratos - влада/- впливовість розпусних фавориток на державних політиків.

ПОРТ¹/лат. portus /- І. корабельна пристань, 2. місто, де є корабельні пристані, ремонтні майстерні для кораблів тощо
ПОРТ²/англ. port/hole/ /-отвір у корабельнім борту для гарматної цівки або для ладування корабля, також віконниця затуляти цей отвір.

ПОРТА /лат. porta - двері/- І. назва колишньої Турецької імперії, 2. назва султанового двору.

ПОРТАЛЬ /лат. porta - двері/- головний вхід до будинка, з колонами, пілястрами тощо/а р х і т./.

ПОРТАТИ /лат. porta - двері/- щоденний розпис вантажів, що прибувають до порту, та осіб, що одержують ті вантажі.

ПОРТАТИВНИЙ /фр. portatif від porter - носити/- зручний для перенесення, для ношення при собі.

ПОРТВАЙН /нім. Portwein з порт - міцне червоне вино.

ПОРТЕР /англ. porter /- міцне чорне пиво з перепаленого солоду.

ПОРТИК /лат. porticus /-І. ганок з колонами перед будівлею.

галерія /у стародавніх греків і римлян на портиках відбувалися засідання, філософи читали свої твори/.

ПОРТЛЕНД-ЦЕМЕНТ /вл./- водонепроникна випалена суміш вапна й глини, уживана в будівництві підводних споруд, підземних рур, тротуарів тощо.

ПОРТМОНЕ /фр. portmonnaie /-га манець /на гроші/.

ПОРТО /іт. porto /- оплата за поштові пересилання /листи, пакунки, телеграми/.

ПОРТОВИЙ /див. порт/- належний до порту, такий, що має порт, напр., п о р т о в е місто.

ПОРТО-МОРТО /іт. porto-morto - мертвий порт/- закритий, невикористовуваний порт.

ПОРТО-ФРАНКО /іт. porto franco - вільний порт/- порт, що має право безмитного довозу й вивозу товарів.

ПОРТПАЖ /фр. porte-page /-складений удвоє чи більше аркуш паперу, що в ньому переносять ко ректурні шпальти друкарського тексту.

ПОРТПЛЕД /фр. porter - носити, англ. plaid /- торба, що в ній носять у дорозі постільні речі.

ПОРТРЕТ /фр. portait /-подоба, малярське або фотографічне зображення людини.

ПОРТРЕТИСТ /фр. portraitiste /- маляр, що малює портрети.

ПОРТ-РОЯЛЬ /вл./- відомий під Вєрсаєм монастир, що був вог-

нищем я н с е н і з м у, місцем вільнодумства І7 стол./Бу альо, Расін, Паскаль та ін./.

ПОРТСИГАР /фр. porte-cigare /- цигарниця, металева, дерев'яна, шкіряна чи інша яка коробочка, що в ній носять цигарки.

ПОРТУЛЯКА /лат. Portulaca /- І. сосонка, одностійна садова рослина /квіткова/, 2. городня рослина, вживана як салата.

ПОРТУЛЯН /фр. portulan з іт. portolano /- старовинні морські мапи з позначенням берегів та портів /І3-І7 стол./.

ПОРТУПЕЯ /фр. porte-épee з porter - носити, épee - шпага/ - ремінь, що на ньому нєсять револьвер, шаблю або іншу зброю.

ПОРТФЕЛЬ /фр. porte feuille з porter - носити, feuille - аркуш/- шкіряна торбинка носити ділові папери; в е к с е л ь н и й портфель - наявність векселів у банку в даний момент; м і н і с т е р с ь к и й портфель - міністерська посада; р е д а к ц і й н и й портфель - наявність рукописів, що їх має редакція до друку.

ПОРТШЕЗ /фр. porter - носити, chaise - крісло/- легке переносне крісло, в якому можна лежати.

ПОРТ'Є /фр. portier /- придверник /у готелі, в установі/.

ПОРТ'ЄРА /фр. portiere від porte - двері/- завіса в кімнаті на дверях.

ПОРУВА́ТИЙ /див. пора/- дірчастий, той, що має пори, шпаруватий.

ПОРУВА́ТИСТЬ /див. пора/- шпаруватість, дірчастість.

ПОРФІ́Р /гр. porphyros - пурпур/- вулканічного походження мінерал червоного кольору /будівельний камінь/.

ПОРФІ́РА /гр. porphyra /-І. пурпурова одежина /мантія/, що її одягають царі в урочистих випадках /символ монархічної влади/, 2. морська водорість із групи багрянок /червоних водоростей, Устівна/.

ПОРФІ́РИТ /див. порфір/- вулканічна порода, хемічним складом подібна до діориту.

ПОРФІ́РОВИЙ - багрянний, пурпуровий, червоний, належний до порфіри чи порфіру.

ПОРФІ́РОГЕНЕ́Т /гр. porphyra, genesis - народження/- багрянородний, титул візантійських імператорів /власне, принців/, що народжувалися в оббитих порфірами залах і сповивалися на порфірі.

ПОРЦЕ́ЛЯНА /іт. porcellana - біла морська черепашка/- І. сумішка з каоліну, скалинцю, кварцу, крейди, мармуру тощо, що з неї виробляють вогнетривкий і водонепроникний посуд, 2. вироби з такої сумішки /посуд, ізоляційний матеріал тощо/.

ПОРЦІ́Я /лат. portio /- частка, споживна норма, відмірена кількість, пайка.

ПОСЕ́ЙДОН /гр. Poseidon /- бог морів у стародавніх греків /у римлян Нептун/.

ПОСЕ́СІЙНИЙ /див. посесія/- власницький, орендований; п-ні селяни - селяни-кріпаки при фабриках за часів кріпаччини; п-не п р а в о - право тримати в посесії /оренді/ державні землі й кріпаків на них.

ПОСЕ́СІЯ /лат. possessio - власність/- земельне володіння, оренда.

ПОСЕ́СО́Р /лат. possessor /- орендар, винаймач.

ПОСИ́БІЛІ́ЗМ /лат. possibilis - можливий/- напрям у французькому соціальному русі 19 стол. /поміркуваний соціалізм/.

ПОСИ́БІЛІ́СТ /див. посибілізм/- поміркуваний соціаліст, прихильник посибілізму, ступневої соціальної політики.

ПОСПО́ЛІТИЙ /поль./- простолюдин селянин /за Хмельниччини - селянин відмінно від козака/; Річ посполита - колишня назва Польщі; по сп о л и т е рушен-ня - загальне озброєння селян.

ПО́СТ /фр. poste /-І. посада/адміністративна, громадська, партійно-політична/, 2. стійка/варта/.

ПО́СТАМЕН́Т /лат. postamentum /- основа для колони, статуї, монумента; підніжжя, основа, п'єдесталь.

ПО́СТДЕ́ЛЮВІА́ЛЬНИЙ /лат. post - після, diluvium - потопа/- післяпотопний.

ПОСТЕМБРІОНАЛЬНИЙ /лат. post - після, embryo - зародок/-післязародковий /напр., розвиток зародка, що вийшов з яйця /ля - лички/ й набуває всіх органів, властивих дорослому організму. /.

ПОСТЕРІОРИ /лат. posteriori / - див. апостеріори.

ПОСТЕРУНОК /нім. Posten /- великий військовий вартовий за гін.

ПОСТІМІОЦЕН /лат. post - після, гр. pleion - більший, kainos - новий/- найдавніша /після пліоцену/ геологічна формація, коли вже трапляються сліди існування людини.

ПОСТПОЗИТИВНИЙ /фр. postpositif - поставлений після слова, наприкладівник у деяких мовах /скандинавських, румунській/.

ПОСТПОЗИЦІЯ /лат. post - після, positio /- місце слова в реченні після того слова, перед яким воно мусить стояти, напр. формація найдавніша /протил. : п р е п о з и ц і я - найдавніша формація/.

ПОСТСКРИПТУМ /лат. post scriptum /- приписка в листі після поставленого вже підпису автора листа.

ПОСТУЛЯТ /лат. postulat - вимагати/- прийняте без доводу - як вихідна позиція для доведення чогось іншого - твердження, тобто: не таке очевидне, як аксіома, але достатнє, щоб його прийняти за вихідне /ф і л./.

ПОСТУЛЮВАТИ /див. постулят/визначати постулят, приймати вихідне твердження /позицію/.

ПОСТФАКТУМ /лат. post factum - після сповнення/- після того, як уже щось відбулося.

ПОСТФІКСИ /лат. post - після, fixus - прикріплений/-наростки та закінчення в словах.

ПОТАМІДИ /гр./- річкові нимфи, русалки /в старод. греків/.

ПОТАМОГРАФІЯ /гр. potamos річка, grapho - пишу/- частина географії, що описує річки та річкові долини.

ПОТАМОЛОГІЯ /гр. potamos - річка, logos - слово, наука/-наука про річки.

ПОТАМОФОБІЯ /гр. potamos - річка, phobos - страх/- страх перед текучою водою.

ПОТАС /н.-лат. potassium /-хемічний елемент /K/, легкий м'який сріблястий метал, що трапляється більше в сполуках.

ПОТАШ /англ. potash від pot - горщик, ashes - попіл/-уживаний у виробництві скла, мила то що зернястий порошок калійної соли вугільної кислоти, або калій-хлориду.

ПОТЕН /фр. potin /- мосяж, стоп із міді, олива, цини, гельмек.

ПОТЕНТАТ /лат. potentatus зверхність, найвища влада/- вельможа, впливова особа, можновладець.

ПОТЕНЦІОМЕТР /лат. potentia - можливість, потужність, гр. me-

треб - міряю/- прилад виміряте
напругу струму опірниці /уки
вається при калібруванні рео-
статів, амперметрів тощо./.

ПОТЕНЦІЮВАННЯ /нім. potenzie -
gen - піднесення до степеня/
дія, протилежна логаритмуван-
ню, тобто відшукування числа
за даним логаритмом /м а т./.

ПОТЕНЦІЯ /лат. potentia - мож-
ливість/- змога, можливість,
здатність до вияву дії, 2. вища
форма здійснення буття, 3. ста-
тична форма здійснення буття,
4. статива здатність.

ПОТЕНЦІЯЛ /лат. potentia - змо-
га/-І. статичні можливості, не-
діяльні сили, напр., напр., в о-
є н н и й потенціал - сукуп-
ність усіх ресурсів, потрібних
для війни, 2. міра напруги маг-
нетного поля /або електричного/
в даній точці; р і з н и ц я
п о т е н ц і я л і в - різни-
ця величини струмів, що ними на-
снажені два тіла.

ПОТЕНЦІЯЛЬНИЙ /див. потенція/
можливий, недіяльний, невияв-
лений; п-на е н е р г і я - е-
нергія стану нерухомоти, напр,
енергія піднятого й почеплено-
го тягару, енергія, що залежить
від будови та молекулярного
стану речовини.

ПОТЕРНА /фр. poterne /- прихо-
ваний вихід із фортеці.

ПОШТАМТ /нім. Postamt /- голов-
на поштова контора.

ПОШТАМІСТЕР /нім. Postmeister
- завідувач поштової контори.

ПОШТОВИЙ /див. пошта/- належ-

ний до пошти; п-ва к о н в ен-
ц і я - міжнародня угода, що
визначає таксу на вільне пере-
силання кореспонденції в різні
країни.

ПРАГМАТИЗМ /гр. pragma - прак-
тика, дія/- І. напрям в істо-
рії, що описує події в їх хро-
нологічній послідовності, не
з'ясовуючи причин, що їх викли-
кали, 2. напрям у філософії, що
розглядає знання, думання й по-
дії з погляду їх корисності, і
з цього погляду доводить прав-
дивість усякого твердження.
/Джемс, Дьюї/.

ПРАГМАТИК, див. прагматист.

ПРАГМАТИСТ /див. прагматизм/ -
послідовник прагматизму в фі-
лософії або історії.

ПРАГМАТИЧНИЙ /див. прагматизм/
- властивий прагматизмові; праг-
матична с а н к ц і я - закон,
що не підлягає змінам, напр.,
закон імператора Карла 7., що
встановив право на успадкуван-
ня імператорського престолу за
дочками, якщо чоловіча лінія ди-
настичного роду припинилась.

ПРАДЖАПАТІ /санс./-найвище бо-
жество в індуській Рігведі.

ПРАДО /есп./-І. бульвар, сад у
Мадриді /також у Марселі/, 2. не
велике військове або торговель-
не судно в Китаї.

ПРАЗЕОДУМ /гр. prasinos - зе-
лений, didymos - подвійний / -
хемічний елемент /Pr /, атом.
вага 140,92, жовтавого кольору
напівкоштовний метал /темпера-
тура топлення 932 Ц/.

ПРАІСТОРІЯ /лат. praes - перед, historie- історія/- історія первіснаго людства / до появи п'ясьма/, перадісторія.

ПРАЙСКУРАНТ /нім. Preisurant, із Preis - ціна, фр. courant - б'жучий/- книга-довідник про ціни на товари та про гатунки товарів.

ПРАКРИТ /інд. prākṛit - "з прирoди вирoслий"/- народня мова північних індусів /відмінно від літературної - санскриту/.

ПРАКРИТІ /санс. prakṛti /-первопричина, джерело розумової енергії, також свідомості, всіх почуттів і матерії /в індуській філософії/.

ПРАКТИК /див. практика/- людина вміння, вправна, досвідчена в житті особа.

ПРАКТИКА /гр. praktikos - діяльний, діловий/-І. доцільна предметова людська діяльність /проти.: теорія/, 2. набута в роботі вправність, навичка, 3. приватна професійна діяльність /лікаря, адвоката/, 4. робота на виробництві майбутнього фахівця, напр., студента інженерії, медицини для ознайомлення з фахом на ділі.

ПРАКТИКАНТ /див. практика/особа, що вивчає певну справу в процесі роботи, вправляється в галузі певного фаху.

ПРАКТИЦИЗМ /див. практика/-І. діловитість, тверезість у міркуваннях, діяльності, поведінці, 2. визнання практики за основу життя, 3. нахил до прак-

тичної діяльності на шкоду теорії, 4. уміння полагоджувати особисті справи.

ПРАКТИЧНИЙ /гр. praktikos - діловий/-І. діловий, вправний, такий, що хутко й добре поладжує справи, кмітливий, 2. відповідний до певних завдань, доцільний, 3. набутий з досіду, а не з теорії.

ПРАЛІНЕ /фр. praline /- смажений у цукрі мигдаль, шоколадні цукерки, начинені сиропом, лікером або мигдалевим кремом.

ПРАПОР /гр./-І. почеплений на жердині однокольоровий чи кількокольоровий шматок тканини з написаними гаслами та емблемами тієї держави, організації, військової частини абощо, яку він символізує; корогва.

ПРАПОРЩИК /див. прапор/-найнижча офіцерська ранга в колишній російській армії /хорунжий/.

ПРАТЕР /нім. Prater з it. pra - to - левада/- назва великого майдану у Відні, де розташовані всілякі циркові та інші розвагові споруди /відкритий 1766 року/.

ПРЕ... /лат. praes -перед/- на початку слова означає "перед", напр., преісторія - передісторія.

ПРЕАДАМІТИ /вл./-І. люди, що немов би жили ще перед Адамом.

ПРЕАМБУЛЯ /фр. préambule - попередній/- вступна частина до міжнародної угоди, до акта абощо.

- ПРЕБЕНДА** /с.лат. praebenda / - чена від Бога /Августин, Лютер, реформатори; Цвінглі: " навіть гріхи призначені від Бога"/.
- ПРЕБЕНДАР** /див. пребенда/- за- відувач церковного маєтку в католиків.
- ПРЕВАЛЮВАТИ** /лат. praevalere / - переважати, мати перевагу, першість /над кимсь, чимсь/, перевищувати.
- ПРЕВЕНТИВНИЙ, ПРЕВЕНЦІЙНИЙ** /лат. - praeventus /- запобіжний, попереджальний; п-на це н з у - р а - цензура в диктаторських державах, що перевіряє рукописи й дає дозвіл на друк або забороняє друкувати невігідні для режиму твори.
- ПРЕВЕНЦІЯ** /лат. praeventio / - попередження, запобіжні /проти чогось/ заходи.
- ПРЕВО** /фр. prévoy /- назва міських і політичних урядовців з судовою компетенцією в дореволюційній Франції.
- ПРЕВОТАЛЬНІ** с у д и /див. прево/- суди для кримінальних злочинців, а в р.р. 1815-1818 також для остаточних вироків політичним правопорушникам у давній Франції.
- ПРЕГНАНТНИЙ** /лат. pregnans; /- змістовний, багатозмістовний у стисліх формі.
- ПРЕДЕСТІНАЦІЯ** /лат. praedestinatio /- доля, приречення, Боже призначення; догма про те, що доля кожної людини призна-
- ПРЕДЕТЕРМІНІЗМ** /див. пре... + детермінізм/- теологічна наука про призначення людини /у протестантів/.
- ПРЕДИКАТ** /лат. praedicatum / - I. присудок /г р а м./, 2. висловлене про суб'єкт.
- ПРЕДИКАМЕНТ** /н.-лат./- десять Аристотелевих категорій.
- ПРЕДИКАТИВНИЙ** /див. предикат/- належний до предикату, до при- судка, властивий присудкові.
- ПРЕДИКЦІЯ** /лат./- передбачення /погоди абощо/, віщування.
- ПРЕДИСПОЗИЦІЯ** /див. пре...+диспозиція/- вроджений нахил/до хвороби абощо/.
- ПРЕЕКЗИСТЕНЦІЯ** /див. пре... + екзистенція/- віра в існування душі перед народженням людини /ф і л./.
- ПРЕСБІТЕР**, див. пресвітер.
- ПРЕСБІТЕРІОМ** /гр. presbiteros- найстарший/- відділена балюстрадою частина храму, де міститься вівтар /у католиків/.
- ПРЕЗБІТЕРІАНІЗМ**, див. пресвітеріанство.
- ПРЕЗЕНТ** /фр. présent /-подарунок.
- ПРЕЗЕНТА** /див. презент/-I.право паракхії /за давніших часів в Україні/рекомендувати епископові свого кандидата на священика, 2. призначення свяще-

ника на парахвію за згодою вищого гієрарха або місцевого землевласника /дідича/.

ПРЕЗЕНТАБЕЛЬНИЙ /фр. *présentable* /- показний, поставний, ставний.

ПРЕЗЕНТАНТ /лат. *praesentans* /- подавець/- подавець векселя.

ПРЕЗЕНТАТА /лат./- дата одержання канцелярією ділового папера.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ /лат. *praesentatio* /- право наставлення священника на патрона парахвії.

ПРЕЗЕНТУВАТИ /фр. *présenter* /- дарувати, піднести дарунок.

ПРЕЗЕНЦІЯ /лат./- обов'язок священника жити в своїй парахвії.

ПРЕЗЕРВАТИВ /лат. *praeservare* /- запобігати, убезпечувати/запобіжний засіб /проти зараження венеричними хворобами, проти завагітніння абощо/.

ПРЕЗЕРВАЦІЯ /лат. *praeservatio* /- охорона, убезпечення, забезпечення/проти чогось/.

ПРЕЗИДЕНТ /лат. *praesidens* /- той, що сидить спереду/-І.обраний на певний час голова державного уряду; 2. обраний голова академії.

ПРЕЗИДІЯ /лат. *praesidere* /- сидіти попереду, головувати/- І. обрана для керування зборами група осіб із учасників зборів 2. постійний керівний виконавчий орган організації, органу державної влади абощо.

ПРЕЗИДІЯЛЬНИЙ /див. президентіа/-

належний до президії.

ПРЕЗУМПЦІЯ /лат. *praesumptio* /- І.здогад на підставі імовірності, 2. визнання твердження за вірогідне, поки не буде доведено протилежне /ю р./.

ПРЕІСТОРИЧНИЙ /див. праісторичний/- передісторичний.

ПРЕІСТОРІЯ, див. праісторія.

ПРЕЙСКУРАНТ, див. прайскурант.

ПРЕКАРПОМ /лат./- безкоштовне відступлення речі зі збереженням права на одержання її зворотньо.

ПРЕКАРНИЙ /див. прекаріум/-безплатно використовуваний, 2. не певний, умовний, від когось залежний; п-на торгівля між двома країнами, що перебувають у стані війни, через посередництво третьої нейтральної країни.

ПРЕКЛЮЗИЙНИЙ термін /лат. *praescludere*, *praesclusum* /-остаточний термін, після якого належне комусь право втрачається

ПРЕКОНІЗАЦІЯ /с.-лат. *praeconizatio* /- урочисте висвячення єпископа від папи в присутності кардиналів.

ПРЕЛАТ /лат. *praelatus* /- почесний титул католицьких єпископів.

ПРЕЛЕГЕНТ /лат./- доповідач.

ПРЕЛІМІНАР /лат. *praelimen* /- початок/- обчислення обігу господарських операцій на майбутнє.

ПРЕЛІМІНАРЦІЯ /лат. *praepreliminarium* /- ра -

ніш, перед, імен - початок /- попередні перемови, напр., перед обмірковуванням міжнародної угоди, перед остаточним вирішенням або що.

ПРЕЛІМІНАРНИЙ /див. прелімінаріу/- попередній, той, що відбувся перед остаточним, орієнтовний.

ПРЕЛЮДІЯ /лат. praeludium із grae -перед, раніш, ludus -гра/- I. загра, вступ до великого музичного твору, 2. вступ до присутньої справи.

ПРЕМ'ЄР /фр. premîèr - перший/ I. голова міністерського кабінету, 2. головний актор театру.

ПРЕМ'ЄРА /фр. premîère /- перша вистава якоїбудь п'єси в театрі.

ПРЕМІНЕНЦІЯ /лат. praeminens /- першість, привілей.

ПРЕМІСА /лат. praemissus із grae mittere /- істина, теза, твердження, що з нього як наслідок можливе інше твердження, істина /передумова, засновок у логіці/.

ПРЕМІЮВАТИ /див. премія/- давати премію, винагороджувати.

ПРЕМІЯ /лат. praemium - винагорода/- винагорода, відзначення /грошима, речами/.

ПРЕМІЯЛЬНИЙ /див. премія/- належний до премії; п-на с и с т е м а - система винагороди за працю додатковою платнею або продуктами, крім основної.

ПРЕМІЯНТ /див. премія/-той, хто

одержує премію.

ПРЕНГЕР /нім. Pränger /- га небний стовп, де карали прилюдно злочинців /за середньовіччя/.

ПРЕНОТАЦІЯ /див. пре...+ нотація/- судове попередження кредитора про можливе банкрутство боржника.

ПРЕНТАНЬЄРА /фр. printanier - весняний/- юшка з молодої /весняної/ городини в росолі.

ПРЕНУМЕРАНТ /див. пренумерата/- передплатник, а б о н е н т.

ПРЕНУМЕРАТА /лат. grae numeratio -числення/- передплата /часопису/.

ПРЕНУМЕРАТОР, див. пренумерант

ПРЕНУМЕРУВАТИ /див. пренумерація/- передплатувати.

ПРЕПАРАТ /лат. praeparatus - виготовлений/- I. штучний виріб /хемічний/, 2. спеціально взята для дослідів частина тваринного чи рослинного організму, 3. виготовлене з тварини опудало.

ПРЕПАРАНТ /лат. praeparare /- учень в аптеці, 2. аптекар, що готує за рецептами ліки, 3. той, хто готується вступати до школи.

ПРЕПАРАТОР /див. препарат/фа-хівець виготовляти препарати.

ПРЕПАРАЦІЯ /лат. praeparatio /- готування препаратів.

ПРЕПАРУВАТИ /лат. /- виготовляти препарат, опрацьовувати, до

стосовувати до потреби предмет
ПЕРАФАЕЛІТИ /див.пре...† Ра -
 фаель/- мистецька течія в Анг-
 лії /І9 стол./, що наслідувала
 зразки італійського малярства,
 яке було до Рафаеля /І4 стол./

ПЕРЕРІЯ /фр. prairie /- степова
 рівнина в Півн. Америці /понад
 Міссісіпі, Міссурі/.

ПЕРЕРІАЛЬ /фр. prairial з prai-
 rie - дуг/- дев'ятий місяць у
 французькому революційному ка-
 лендарі /20-2І травня до І9-20
 червня/.

ПЕРОГАТИВА /лат. praerogati -
 va /- виключне право, приві-
 лей.

ПРЕС /лат. pressus - тиск/-ме-
 ханізм або машина, що стискує
 речовини для надання їм форми,
 або зміни її чи ущільнення.

ПРЕСА /фр. presse з лат. pres-
 sare /- періодичні видання
 /газети журнали/.

ПРЕСБЮПІЯ /гр. presbys - ста-
 рий, брв - зір, погляд/- ста-
 речий зір, далекозорість у на-
 слідок втрати еластичности оч-
 ного кришталіка.

ПРЕСБЮВАР /фр. presse-buvard/
 тека з аркушами промокального
 паперу.

ПРЕСБЮРО /англ. press-bureau
 із фр./- установа, що має зав-
 дання інформувати пресу та су-
 спільність у справі біжучих по-
 літичних, громадських та між-
 народніх подій.

ПРЕСВІТЕР /гр presbyteros ста-
 рий, старезний/- священник.

ПРЕСВІТЕРІЯНИ, ПРЕСВІТЕРІЯНЦІ -
 /див. пресвітер/- протестанти,
 що не визнають ніяких церков -
 них гієрархів та служителів ре-
 лігійного культу, крім свяще-
 ників /пресвітерів/.

ПРЕСВІТЕРІЯНСТВО /див. пресві-
 тер/- віровизнання, що виник -
 ло в Англії /І6 стол./; не ви-
 знає церковної гієрархії, крім
 священника.

ПРЕСЕР /нім. Presser /-друкар,
 що відбиває текст на машині.

ПРЕСІЯ /лат. pressio /- тиск,
 примус.

ПРЕСКОНФЕРЕНЦІЯ /англ. press-
 conference із фр./- пресова
 конференція - нарада державних
 політичних або громадських ді-
 ячів із представниками преси з
 метою висвітлення актуальних
 політичних питань, подій, за-
 ходів урядових, або з метою ін-
 формації суспільства через пре-
 су.

ПРЕСКРИПЦІЯ /лат. praescrip-
 tio /- І. за давнення /в пра-
 ві/, 2. медичний припис /ре-
 цепт/.

ПРЕСПАП'Є /фр. presse-papiers/
 - І. прилад із дерев'яного а -
 бо металевого бруска з прикри-
 леними до нього аркушами про-
 мокального паперу.

ПРЕСТАБІЛІЗМ /лат. praestabi-
 lismus/- І. віра в призначення
 від Бога, 2. Ляйбніцова докт-
 рина про гармонію тіла й духа.

ПРЕСТИДЖИТАТОР /іт. prestidij-.

gitatore з presto - швидко, digito - палець/- штукар, що незвичайно спритно показує різні фокуси з допомогою пальців.

ПРЕСТИЖИТАЦІЯ /див. престижитатор/- штукарство з допомогою пальців.

ПРЕСТИЖ /фр. prestige /- повага, авторитет, впливовість.

ПРЕСТО /іт. presto - хутко/І.- дуже хутко /музичний темп/, 2. музичний твір у цьому темпі.

ПРЕСУВАТИ /див. прес/- стискати пресом.

ПРЕТЕКСТ /лат. praetext /- вигадана причина, вигаданий привід, причіпка, приключка.

ПРЕТЕКСТА /лат./- одяг із червоною облямівкою /в стародавніх римлян/.

ПРЕТЕНДЕНТ /лат. praetendens /- той, що домагається чогось або управнений домагатись.

ПРЕТЕНДУВАТИ /лат. praetendere /- домагатись, заявляти про своє право на щось.

ПРЕТЕНСІЙНИЙ /див. претенсія/- І. вимогливий, 2. самопевний, 3. примхливий; ненатуральний.

ПРЕТЕНСІЙНИСТЬ /див. претенсія/- І. вимогливість, 2. самопевність, 3. ненатуральність, 4. примхливість.

ПРЕТЕНСІЯ /лат. praetensio /- домагання, вимога, позов; самопевність.

ПРЕТОР /лат. praetor /-І. най-

вищий урядовець у стародавніх римлян, що заступав консула в справах охорони внутрішнього ладу й права, 2. член найвищого суду в стародавньому Римі.

ПРЕТОРІЯ /лат. praetorium /- І. урядове приміщення претора в стародавньому Римі, 2. в'язниця у Візантії.

ПРЕТОРІЯНЦІ /лат. praetoriani/- І. охорона при римських імператорах, 2. наймані вояки, що підпирають насильницьку владу, опричники, яничари.

ПРЕТОРА /див. претор/- І. звання й посада претора, 2. уста нова, де урядую претор.

ПРЕФЕКТ /лат. praefectus - начальник/- І. намісник провінції в стародавніх римлян, 2. начальник департаменту або поліції у Франції, 3. наглядач бурси, 4. начальник над преторіанцями, 5. помічник ректора в Києво-Могилянській Академії, 6.

правитель однієї з чотирьох частин Римської імперії /четвертовласник/.

ПРЕФЕКТУРА /див. префект/- І. урядове приміщення префекта, 2. район адміністративної діяльності префекта, 3. одна із чотирьох найбільших частин римської імперії /Італія, Галлія, Ілірія, Схід/.

ПРЕФЕРАНС /фр. preference - перевага/- гра в карти на 3-4 особи.

ПРЕФЕРЕНЦІЯ /лат. praeferre - надавати переваги/- привілей,

пільга /напр., митна пільга/.

ПРЕФІКС /лат. praefixum ізпрае - перед, fixus - прикріплений/- приросток /г р а м./.

ПРЕФОРМІЗМ /лат. praef - перед, + форма/- напрям у біології, що вважає, немов би в клітинах стаєвого сімени уже існують у зародку всі органи майбутнього організму./протил.: епігенеза/.

ПРЕЦЕДЕНТ /лат. praecedens той, що йде попереду/- випадок, що стає зразком або виправданням для поведінки в подібних випадках.

ПРЕЦЕСІЯ /лат. praecessio - попередня подія/- переміщення точки весіннього рівнодення, в наслідок чого Сонце зороку/позірно/вертається до цієї точки раніше трохи від справжнього завершення повного обігу на екліптиці.

ПРЕЦІЗНИЙ /див. прецизія/- точний /прилад, інструмент; п р е ц и з н і терези - дуже точні терези /в лабораторіях/.

ПРЕЦІЗІЯ /фр. précision з лат./ - точність, докладність.

ПРЕЦИПІТАТ /лат. praecipitatus - скинутий/- 1. хемічний осад, 2. штучне фосфорне добриво, осад вільної фосфорної кислоти, утворений з допомогою вапна.

ПРЕЦИПІТАЦІЯ /лат. praecipitatio - скидання/- 1. утворення осаду з розчину під впливом фізико-хемічних причин, 2. гворення осаду при змішуванні кров'яної сироватки тварини, імунізо-

ваної проти якогось мікроба або чужорідного білка, із мікробом або білком /вживається в судовій медицині, коли треба визначити приналежність кров'яних плям тварині чи людині/.

ПРЕЦИПІТИНИ /лат. praecipita - re - скидати/- особливі білкові речовини кров'яної сироватки, що бувають в імунізованому проти бактерій чи сторонніх білків організмі і при змішуванні з цими бактеріями або білками утворюють осад.

ПРЕЦИПІТОЇД /лат. praecipita - re - скидати, гр. eidos - вид/- преципітина, що при нагріванні частково /до 60%/ втрачає свою силу.

ПРЕЦИПІТАНДО /іт. precipitano - do - раптом прискорити/- хутко, прискішено /м у з./.

ПРЕЮДИЦІАЛЬНЕ ПИТАННЯ - /фр. préjudiciel /- правове питання, що його суд мусить розв'язати перед тим, як почати процес у даній справі.

ПРИВАТ-ДОЦЕНТ /нім. Privatdozent з лат. privati docens - той, що навчає приватно/- звання позаштатного викладача вищої школи, що дорівнює званню доцента.

ПРИВАТНИЙ /лат. privatus /- не державний, неурядовий, належний окремій особі, неофіційний

ПРИВІЛЕГІЯ, див. привілей.

ПРИВІЛЕЙ /лат. privilegium / - пільга, особливе право, надане особі чи громаді з якоїсь вик-

лючної підстави, напр., широкими привілеями користуються в СРСР члени комуністичної партії/подібно до так званих дворян за царського режиму/.

ПРИЗ¹/фр. prix /- нагорода за перемогу в змаганні, премія.

ПРИЗ² /фр. prise - здобич/ - захоплене в полон у сфері воєнних дій вороже або контрабандне судно з вантажем.

ПРИЗМА /гр. prisma - розпиляне/- I. геометричне тіло з двома рівнобіжними трикутними, чотирикутними або багатокутними основами й відповідним до цього числом брків -прямокутників, 2. всяке однорідне прозоре тіло, обмежене кількома перетнутими площинами, що заломлюють світлові промені /ф і з.

ПРИЗМАТИЧНИЙ /див. призма/-той що має форму призми; п-ий спектр розкладеного світла, що проходить крізь призму.

ПРИЗМАТОЇД /гр. prisma - розпиляне, eidos - вид/- багатостінник, що має дві рівнобіжні основи-багатокутники та боки, що перетинаються /г е о м./.

ПРИЗМОЇД, див. призматоїд.

ПРИЗОВИЙ /див. приз/- п р и з о в е право - право, що регулює справи захоплення ворожих або нейтральних суден в об'єктах воєнних дій; п р и з о в і суди - державні суди, що видають спірними справами в межах призового права.

ПРИМ /лат. primus -перший/- I.

у математичних формулах заміняє слово "один, перший", напр. а' читається "а прим", тобто перше а, 2. перша позиція у фехтуванні.

ПРИМА /лат. prima - перша/- I. інтервал-унісон /м у з./, 2. у музичній гамі - перший звук, 3. перша струна /на скрипці тощо/ 4. перша скрипка в оркестрі, 5. перша позиція в фехтуванні, 6. найкращий ґатунок /будь-чого/.

ПРИМА-БАЛЕРИНА /лат. prima-ballerina - перша балерина/- головна танцівниця в балеті, солістка.

ПРИМА-ВІСТА /іт. prima-vista - з першого погляду/- I. грати з нот /або співати/ без підготовки, одразу, 2. перекладати з однієї мови на іншу текст без попередньої підготовки.

ПРИМАДОННА /іт. prima donna - перша дама/- головна співачка в опері.

ПРИМАС /лат. primas - голова, перший/- найстарший єпископ у католиків /в Англії, Польщі/.

ПРИМАТ /лат. primatus /-I. першість, зверхність, перевага, 2. першість волі над інтелектом, практичної філософії над теоретичною /Шопенгауер, Кант/, 3. найвище ґієрархічне становище, напр., папа римський у католиків.

ПРИМАТИ /лат. primatus - перші головні/- вищі ссавці, ссавці; що мають найрозвиненішу психіку /мави/.

ПРИМІТИВ /лат. primitivus -первісний/- I. всяке явище, що має характер первісності, нерозвиненості, дикунства, 2. мистецькі твори первісних народів.

ПРИМІТИВІЗМ /див. примітив/-I. спрощеність, первісність, нерозвиненість, дикунство.

ПРИМІТИВНИЙ /див. примітив/первісний, простий, дикунський; п-не м и с т е ц т в о - мистецтво первісних, нерозвинених народів.

ПРИМІЦІЇ /лат. primitiae /-перші овочі, що їх приносили в жертву богам.

ПРИМОГЕНТУРА /лат. primus перший, гр. γενος - рід/- право першого сина на спадщину, на трон /династії/ тощо.

ПРИМУЛЯ /лат. primula -початкова, перша/- первоцвіт, багатолітня трависта рослина /сон,баранчики, ряст/, що перша розцвітає на весні /деякі види декоративні, деякі лікові/.

ПРИМУМ-МОБІЛЕ /лат./- I.первопричина, 2. видний оберт небесної сфери з усіма зірками протягом доби /24 години/.

ПРИМУС /лат. primus - перший/-газовий пальник без гнота, але з повітряною помпою, що стиснутим повітрям виштовхує кризь форсунку тонкий струмінь газу, який розпалюється й досконало згорає /уживається в кухнях, особливо в ССРСР, де кухні здебільшого спільні, і кожна господарина мусить мати примус/.

ПРИНЦ /нім. Prinz з лат. princeps - перший/- царевич, ко-ролевич, особа царського походження.

ПРИНЦІСА /нім. Prinzessin з лат./- донька або жінка князя, короля.

ПРИНЦИП /лат. principium - основа/- основа; основне твердження, правило, засада, керівна ідея, основне правило поведінки.

ПРИНЦИПАЛ /лат. principalis - головний/- I. начальник, голова, шеф, 2. головний реєстр в органі, 3. головний голос у композиції.

ПРИНЦИПАТ /лат. principatus /-період в історії Риму, коли республіка перетворилася в імперію / I. стол. до Хр. - 2 ст. по Хр./.

ПРИНЦИПОВИЙ, ПРИНЦИПІАЛЬНИЙ - /лат./- I. заснований на принципі, засадничий, 2. послідовний, що суворо додержується обраних правил, принципів.

ПРИНЦМЕТАЛ /див. принц + метал - біла мідь, стоп міді з цинком.

ПРИТАНЕЙ /гр. prytaneion /- I. громадський будинок у стародавніх греків, де збиралися заслужені люди на бенкет, 2. притулок для старих громадських та політичних діячів, мистців, тощо.

ПРИТАНИ /див. пританей/-п'ятдесят виборних державних урядовців, що по черезно головували в

суді, на громадських зборах і обідали в пританеї на державний кошт.

ПРІО^Р /лат. prior - найважливіший, перший/- ігумен католицького монастиря.

ПРІО^{РИ}НА /див. prior/- ігуменя католицького монастиря.

ПРІО^{РИ}ТЕТ /лат. prior, нім. Priorität /- першість, перевага.

ПРІО^{РИ}, див. апріорі.

ПРІЯ^ПІЗМ /див. пріяпичний/-хороблива ерекція, постійна хороблива хтивість.

ПРІЯ^ПІЧНИЙ /за ім'ям Пріяпа - бога полів, садів та почуттєвої насолоди у грецькій мітології/- почуттєвий, заласний, хтивий; сороміцький.

ПРІЯ^М /гр. Priamos /- останній цар Трої /в Гомеровій -"Іліаді"/.

ПРО... /лат. pro /- приросток, що вживається в значінні "за", "перед", "замість", напр., прокомуністичний, прогноза.

ПРОБАБІ^ЛІЗМ /лат. probabilis - можливий/- філософський напрям, що вважає людські знання тільки за імовірні, не вірить у можливість людського пізнання /див. агностицизм/.

ПРОБАБІ^ЛІСТ /див. пробабілізм/- послідовник пробабілізму.

ПРОБІ^РЕР /нім. Probierer з лат. proba - випробовання/- лярант, що визначає пробу коштовного металу, тобто відсоток

коштовного металу в суміші з іншим металом.

ПРОБІ^РНИЙ /нім. probieren- випробовувати/- п р о б і р н а палата - установа, що визначає кількість коштовних металів у рудах, у виробках, стопах, грошах та зазначає на виробках відсоток у них цих металів.

ПРОБІ^РНЯ, див. пробірна пала-та.

ПРОБЛЄ^МА /гр. problēma - завдання/- I. нерозв'язане теоретичне або практичне питання, 2. взагалі нерозв'язане завдання.

ПРОБЛЕМА^ТИКА /див. проблема/- система проблем, сукупність їх.

ПРОБЛЕМА^ТИЧНИЙ /гр. problematikos /- можливий, припущений, сумнівний, непевний, здогаданий, недоведений; п-ий п р и с у д - логічне твердження, що стверджує або заперечує імовірність явища, події /див. а п о д и к т и ч н и й присуд/.

ПРОБСТ /нім. Propst з лат. praepositus - начальник, старшина/-I. старший пастор у лютеранів, 2. другий після єпископа чин у католицьких соборі.

ПРОВАНСА^ЛЬСТВО /вл./-I. мова й література Провансу, найстаріша романська літературна мова ІО-ІЗ стол. /трубадури/, що стала згодом діалектом французької мови, але з половини І9ст. знову почала відроджуватись у новій провансальській поезії- Містраль, Обанель, Жонсеман, 2. провінційна література, що відхиляється від основної в краї-

ні й намагається стати само - стійною.

ПРОВАНСЬКА о л і я /вл./-най - кращий гатунок маслинової олії з Провансу.

ПРОВЕРБІЯЛЬНИЙ /лат. proverbium - приказка/- приказковий , той, що став прислів'ям.

ПРОВІДЕНЦІЯ /лат. providentia- провидіння/- провидіння, зав - бачення майбутнього.

ПРОВІДЕНЦІЯЛІЗМ /див. провиден - ція/- релігійно-філософський погляд, що вбачає причину істо - ричних подій у провидінні, у волі Божій.

ПРОВІДЕНЦІЯЛЬНИЙ /див. прові - денція/- рокований, призначе - ний від Бога.

ПРОВІЗІЯ /лат. provisio - зав - бачливість/- запас харчів.

ПРОВІЗОР /лат. provisor - зав - бачливий піклувальник/- апте - кар, фахівець, що має право на працю в фармацевтичній справі.

ПРОВІЗОРИЧНИЙ /нім. proviso - risch - з лат./- попередній, тимчасовий.

ПРОВІЗОРІЯ /лат./- тимчасове розпорядження; завбачення, тим часове користання з чогось.

ПРОВІНЦІЯ /лат. provincia /- І. завойовані поза межами ста - родовного Риму країни, що ни - ми керували послані від Риму правителі, 2. всі селища поза столицею країни, також усяке невелике місто порівняно з ве - ликим, село порівняно з містом,

3. закуток, глушина; відста - лість.

ПРОВІНЦІЯЛ /див. провінція/-І. мешканець провінції, 2. обме - жена в поглядах людина, прос - та в манерах, у поведінці; на - ўвняк.

ПРОВІНЦІЯЛІЗМ /лат. provincialis /-І. слово, вживане ли - ше в певній місцевості, 2. об - меженість у поглядах, простота в манерах, у поведінці, в лі - тературних творах, приміти - візм.

ПРОВІНЦІЙНИЙ, ПРОВІНЦІЯЛЬНИЙ - /див. провінціалізм/-І. крає - вий, належний до провінції, 2. закутковий, відсталий, обмеже - ний, властивий провінціалізму - ві, примітивний.

ПРОВІЯНТ /нім. Proviant /-хар - чи.

ПРОВОКАТОР /лат. provocator /- І. підбурювач, підмовник, що на меті має зраду, 2. поширювач неправдивих відомостей про ко - гось, що має на меті викликати певну реакцію, 3. таємний агент /напр., агент енкаведе/, що під моляє до антисоветських вчин - ків з метою вивідувати антире - жимні настрої серед населення.

ПРОВОКАЦІЯ /лат. provocatio /- І. підбурювання, виклик, нещи - ра підмова до виступів проти режиму або, 2. основна мето - да діяльності слідчих органів ССР, що мають численні кадри так званих сексотів /секретних „сотрудников"/, які підмовляють громадян до ширих розмов проти

комуністичного режиму, щоб по - тим про такі розмови виказати слідчим органам.

ПРОВОКУВАТИ /нім. provozieren з лат. provocare /- підбурювати, підмовляти з зрадливою метою.

ПРОВОСТ /англ./-1. міський голова в Шотландії, 2. завідувач коледжу в Оксфордському та Кембріджському університетах.

ПРОГІБАЦІЯ, ПРОГІБЦІЯ /лат. prohibitio - заборона/- заборона.

ПРОГІБАЦІЙНИЙ /див. прогібація/- заборонний, охоронний, п - н а с и с т е м а - система заборони дозову певних товарів із закордону.

ПРОГІБАТІВНИЙ, див. прогібаційний.

ПРОГІБЦІОНІСТ /лат. prohibitio - заборона/- Іприхильник заборонної системи в торгівлі, прихильник охоронно-протекційного мита, протекціоніст у торгівлі й промислі своєї країни, 2. прихильник заборони торгівлі алкогольними напоями в США.

ПРОГІМНАЗІЯ /гр. pro - перед, gymnasium /- неповна гімназія /має лише молодші класи/.

ПРОГНАТ /див. прогнатизм/- людина з випнутими наперед щелепами й зубами /а н т р о п./.

ПРОГНАТИЗМ //гр. pro - перед, gnathos - щелепа/- висунення наперед щелепів та зубів /се - ред австралійців/.

ПРОГНОЗА /гр. prognōsis /- пе-

редбачення, завбачення /погоди, політичних подій, перебігу хвороби тощо/.

ПРОГНОСТИКА /гр. prognōstikē /- уміння передбачати події, погоду, стан недуги абощо.

ПРОГРАМА /гр. programma - припис/- 1. стислий виклад основних принципів до дії, 2. ви - клад основних завдань на певний час діяльності, 3. стислий виклад політичних поглядів, завдань та мети, до якої змагає певна партія, організація абощо, 4. стислий перелік тематичних розділів курсу якоїсь науки, 5. зміст вистави або концерту з переліком виконавців та їх ролей.

ПРОГРЕС /лат. progressus /- поступ, удосконалення, розвиток, рух уперед, до кращого, вищого стану.

ПРОГРЕСІВНИЙ /див. прогрес/поступовий, передовий, досконалиший, розтучий; п - и й п о д а т о к - податок, що зростає в залежності від прибутковості; п - и й п а р а л і ч - психічне захоруння /на ґрунті внутрішніх хвороб/, що виявляється в ступневому ослабленні розумових здібностей і веде до паралічу загального.

ПРОГРЕСІСТ /див. прогрес/-1. - поступовець, людина передових поглядів, 2. член партії прогресистів.

ПРОГРЕСІЯ /лат. progressio - рух уперед, зростання/-1. ряд чисел, що з них кожне наступне

число більше або менше від попереднього на певну однаковусу му, що зветься різницею /аритметична прогресія/; якщо різниця виражена додатнім числом, то прогресія зветься ростучою, якщо ж різниця - число від'ємне, прогресія буде спадна, 2. ряд чисел, що з них кожне наступне дорівнює попередньому, помноженому на певне число, яке зветься знаменником прогресії/геометрична прогресія/; якщо знаменник число додатне, прогресія зветься ростучою, якщо знаменник - число від'ємне, прогресія зветься спадною.

ПРОГРЕСУВАТИ /див. прогрес/-І. іти вперед, удосконалюватись, мати успіх, 2. зростати, посилюватись.

ПРОДРОМ /гр. prodromos - попередник, передвісник/-І. вступне слово, проспект якоїсь наукової праці, 2. провісник хвороби /м е д./.

ПРОДУКТ /лат. productus - добутий, вироблений/- І. виріб, добуток праці, 2. харчова речовина, 3. наслідок /певного процесу, умов абощо/.

ПРОДУКТИВНИЙ /лат. productivus /- видайний, плідний, корисний.

ПРОДУКУВАТИ /лат. producere - виробляти/- виробляти, творити, добувати.

ПРОДУКЦІЯ /лат. productio /виробництво, вироблення, вироб.

ПРОДУЦЕНТ /лат. producens - виробник/- І. виробник, 2. плідник

/у тваринництві/.

ПРОЄКТ /лат. projectus - кинутий вперед/- І. накреслений обрис /будівлі, машини, будь-якої споруди/, 2. плян, нарис, задум.

ПРОЄКТУВАТИ /див. проєкт/-І. укладати проєкт, рисувати плян, 2. снувати наміри.

ПРОЄКЦІЙНИЙ апарат - оптичний прилад, що з його допомогою можна показувати на екрані зображення предметів, малюнки, фотознітки тощо /див. е п і д і я с к о п/.

ПРОЄКЦІЯ /лат. projectio - кидання вперед/- мет /г е о м./, зображення предмета на площині; п-я т о ч к и - основа сторча /перпендикуляра/, опущеного на площину або на просту лінію з даної точки.

ПРОЄКТ /фр. projet з лат. projectum /-фантастичний задум, нездійснений плян.

ПРОЄКТЕР /див. проєкт/-вигадник, вигадувач нездійснених, фантастичних плянів, фантаст.

ПРОЄКТОР /фр. projecteur /- світломет, рефлектор, електрична або кальцій-карбидова лампа з оптичним апаратом для скеровування яскравого пучка світла на певний об'єкт /на літак, абощо/.

ПРОЗА /лат. prosa із prorsa oratio - проста мова/- невіршований літературний твір, 2. буденщина, повсякденність.

ПРОЗАІЗМ /лат. prorsa oratio -

проста, адекватна мова/- не-
етичне, необразне слово /вис-
лів/ у літературному творі.

ПРОЗАЇК /лат. proaicus /-І.ав-
тор невіршованих творів, прози,
2× вузько-практична, дріб'язко-
ва людина.

ПРОЗАЇЧНИЙ /див. прозаїк/-І.не-
віршований, необразний /твір/,
2× буденний, нудний, сірий.

ПРОЗЕКТОР /лат. prosector -роз-
тинач/- І. асистент при катед-
рі анатомії чи хірургії, що під-
готовляє препарати, 2. лікар-за-
відувач анатомічного відділу в
лікарні або анатомічного теат-
ру.

ПРОЗЕЛІТ /гр. proelutos -при-
йшлий/- І. новак у певнім віро-
сповіданні, 2× запальний новак
у будь-якій галузі діяльності.

ПРОЗЕЛІТИЗМ /див. прозеліт/-І.
перебування в становищі прозе-
літа, 2. запальна відданість у
новій справі, новим переконан-
ням.

ПРОЗЕРПІНА /лат. Proserpina /-
богиня підземного царства, вті-
лення земної сили в стародав-
ній римській мітології /у грек-
ів Персефона/ 2. планета Юд/І853

ПРОЗЕНХІМА /гр. pro - в напрямі/
enchyma - налите/- рослин-
на тканина з товстостінних дов-
гих і загострених по краях клі-
тин, напр., у волокнах льону.

ПРОЗОДІЯ, див. просодія.

ПРОЗОПОПЕЯ /гр. prozopopeia /
див. просопопея.

ПРОКАМБІЙ /лат. pro - замість,

с.-лат. cambium - виміна/клі-
тини стебла або кореня, з яких
утворюються судино-волокнисті
пучки в рослині.

ПРОКАНЦЛЕР /нім. Prokanzler/-
заступник канцлера.

ПРОКВЕСТОР /лат. pro questor
/- тимчасовий підскарбій у
стародавньому Римі.

ПРОКИМЕН /гр./- приспів із Да-
видових псалмів, що його чита-
ють перед читанням "Апостола"
на Богослужбі.

ПРОКЛІТИКА /гр. proklinō - на-
хилию вперед/- ненаголошене
слово, що стоїть перед наголо-
шуваним і немов би зливається
з ним, напр., "понад нами", де
"понад" не має наголосу і яв-
ляє собою проклітику.

ПРОКЛІТИЧНЕ с л о в о, див. прс
клітика.

ПРОКЛЯМЦІЯ /лат. proclamatio
- відозва/- І. друкований заклик
до акції; листівка-заклик, 2.
урочисте проголошення /урядо-
вого універсалу абощо/.

ПРОКЛЯМУВАТИ /лат. proclamare
- проголошувати, оповіщати.

ПРОКОНСУЛ /лат. proconsul / -
І. консул, призначений на прави-
теля провінції стародавнього
Риму, 2. колишній консул.

ПРОКРУСТОВЕ л і ж к о -І. ліж-
ко мітичного розбійника Прок-
руста, що клав на нього схоп-
лених людей і відрубав зайвину
ніг, якщо вони були задовгі, а-
бо розтягав їх, якщо були ко-
роткі, 2× мірка, під яку нама-

гаються силоміць щонебудь підганяти.

ПРОКСЕНЕТ /лат. proxeneta гр. proxenētēs /- І. торговельний посередник, фактор, 2. звідник.

ПРОКСИМАЛЬНИЙ /лат. proximus - найближчий/- найближчий, напр., до центра, до осі тіла.

ПРОКТОРА /гр. prōktos /- мапа підбігунового обширу землі.

ПРОКТОР, ПРОКТЕР /англ. prōktor /- інспектор, наглядач за студентами в англійських університетах /виборна посада/.

ПРОКУЛЯНІЗМ /вл./- напрям у римському правництві Істол.по Хр., що в його основі лежали доводи суворого розуму та стоїчного ставлення до всіх правопорушень.

ПРОКЮРА /лат. procurare - керувати, відати чимсь/- пись - мове зобов'язання, доручення, уповноваження /в торгівлі/.

ПРОКУРАТОР /лат. procurator /- І. уповноважений від римського імператора управитель імперських володінь, 2. повірений у судових справах.

ПРОКУРАТОРІЯ /див. прокуратор/- підлегла прокураторові провінція.

ПРОКУРАТУРА /див. прокурор/- І. орган державної влади, що пильнує за виконанням законності й заступає в суді інтереси держави, 2. прокурорська посада.

ПРОКУРОР /фр. procureur з лат.

procurare- піклуватись/-І. державний урядовець, що пильнує за додержанням законности, також заступає інтереси державної влади в суді, 2. обвинувач у суді.

ПРОЛЕГОМЕНА /гр. prolegomena - передмова/- вступні пояснення до наукової студії.

ПРОЛІПСА /гр. prolēpsis /- попередження або спростовання очікуваного закиду /у стоїків і епікурейців/.

ПРОЛІТАР /лат. proletarius - найбідніший ізproles - нащадки/- людина, що живе, працюючи в наймах /у стародавньому Римі - найбідніші громадяни, що жили коштом держави, яка утримувала їх заради їх дітей/про-лет, звідси й назва/.

ПРОЛІТАРИЗАЦІЯ - перехід людини до стану пролетаріату.

ПРОЛІТАРІЯТ /лат. proletarius - найбідніший/- І. класа людей, що не мають власних засобів продукції й працюють у наймах, здебільшого в промислі, 2. у стародавньому Римі - шостий стан суспільства, що не мав ніякої власности й жив коштом держави /див. пролетар/.

ПРОЛІТАРИЗУВАТИСЬ /див. пролетаризація/- ставати пролетарем, утрачати власність, ставати найманим робітником.

ПРОЛІФЕРАЦІЯ /лат. proles - нащадки, діти, ієго - несучи/- розмноження клітин організму через поділ їх /б і о л./, 2. розмноження клітин зародка в пев-

ному напрямку; розмноження нижчих істот брунькуванням /також - проліфікація/.

ПРОЛІФІКАЦІЯ /лат. proles - нащадки, діти, fasces - роботи /- розвиток органа з іншого органа, що вже закінчив свій розвиток, напр., розвиток суцвіття із квітки /б о т./.

ПРОЛОГ /гр. prologos із pro - перед, logos - слово/- І. вступне слово до глядачів у стародавньому грецькому театрі, 2. вступна частина літературного твору, 3. збірник життєписів святих та оповідань морально-повчального характеру, укладених на кожний день року / один із жанрів старої української літератури/.

ПРОЛЮВІЙ /лат. proluvium - змивання/- змиті дощовими водами й відкладені в долинах продукти звітрювання гірських порід.

ПРОЛОНГАЦІЯ /фр. prolongation з лат. pro - вперед, longus - довгий/- продовження /терміну угоди абощо/.

ПРОЛОНГУВАТИ /див. пролонгація/- продовжувати, продовжити /термін чинності угоди, векселя, документа абощо/.

ПРОМОРІЯ /лат. pro - вперед, memoria - пам'ять/- на пам'ять, пам'ятковий напис абощо.

ПРОМЕНАДА /фр. promenade /- І. прогулянка, 2. місце для прогулянки.

ПРОМЕНУАР /фр. promenoir/- приміщення для прогулянок /фойє в

театрі абощо /.

ПРОМЕСА /фр. promesse - обітниця/- І. квиток на одержання лотерійного виграшу, 2. зобов'язання купити певну кількість акцій після їх випуску, 3. іменна облигація.

ПРОМЕТЕЙ В ОГОНЬ /див. Прометей - І. непогасальне прагнення/ в змаганні до мети абощо/, 2^х талант, хист.

ПРОМЕТЕЙ ЗМ /див. Прометей/-непогасальне прагнення, попри муки й страждання, в боротьбі за досягнення мети /напр., прагнення українського народу в боротьбі за своє національне визволення від російської окупації/.

ПРОМЕТЕЙ /гр. Prometheus /- І. один із велетнів /титанів/ грецької мітології, що викрав огню в Зевеса для людей і за це був прикований до скелі на Кавказі, де щодня до нього прилітав орел, розбивав йому ребра й клював печінку, яка за ніч знову заростала, щоб наступного дня відбулося те саме; 2^х символ безстрашного борця за ідею, що не зважає в боротьбі на свої страждання й муки.

ПРОМІЛЕ /лат. pro mille на тисячу/- І. тисячна частка числа /позначається $\frac{1}{1000}$ /, 2. певна кількість, що припадає на кожну тисячу.

ПРОМІСКУЇТЕТ /лат. promiscuus - змішаний/- неупорядкованість статевого взаємин, поки не існувало в людському суспільстві родини та шлюбних звичаїв.

ПРОМОРФОЛОГІЯ /див. про...+морфологія/- наука про типи симетрії в будові тіла тварин, також про первісні структури тваринних і рослинних організмів.

ПРОМОТЕР, ПРОМОТОР /див. про...+ мотор/- І. посередник, що допомагає підприємцеві організувати підприємство чи якусь іншу справу, 2. провідник та ініціатор справи.

ПРОМОЦІЙНИЙ /див. промоція/перевідний /до вищого наукового ступня, до вищої класи/.

ПРОМОЦІЯ /лат. promotio - просування/- надання наукового ступня за наукову працю.

ПРОМУВАТИ /див. промоція/- І. надавати науковий ступінь /наприклад, доктора/ за відповідну наукову працю, 2. надавати якийсь почесний титул.

ПРОМУЛЬГАЦІЯ /лат. promulgatio - публічне оголошення/проголошення закону, державного акту або що.

ПРОНАТОРИ /див. пронація/- мушкетери, що встановлюють пронацію.

ПРОНАЦІЯ /лат. pronatus - схилений наперед/-І. поверт уперед і всередину, напр., поверт передпліччя так, що великий палець спрямований до середини пліччя тіла, 2. позиція у фехтуванні, коли рука, в якій є шпага, обернена пальцями вниз.

ПРОНІЯ /гр. pronoiā - піклування/- І. відписана монастиреві, видатній особі або що певна ча-

стина державних податків / у Візантії/, 2. дароване за військову або цивільну службу землеволодіння /ІЗ-І4 стол./.

ПРОНОМІНАЦІЯ /лат. pronominatio /- уживання в образній мові власного імені, замість звичайного, або навпаки, напр., Плюшкин, замість скупар / див. м е т о н і м і я/.

ПРОНОНС /фр. prononcer /- вимова з певним відтінком, напр. носовим.

ПРОНУНСІАМЕНТО, ПРОНУНЦІАМЕНТО /есп. pronunciamiento /- державний військовий переворот або заклик до нього /в Іспанії, Півд. Америці/.

ПРОНУНЦІЙ /лат. pro - за, nuntius - посол/- див. кардинал

ПРОНУНЦІАЦІЯ /лат. pronuntiatio /- виголошення, вимова.

ПРОНУНЦІАМЕНТО, див. пронунсіаменто.

ПРОПАГАНДА /лат. propaganda з propagare - поширювати/- поширення ідей, поглядів, теорій /усно й через пресу/.

ПРОПАГАНДИСТ, див. пропагатор.

ПРОПАГАТОР /лат. propagator /- поширювач ідей, поглядів, теорій, особа, що провадить пропаганду.

ПРОПАГУВАТИ /лат. propagare - поширювати/- поширювати серед народу ідей, погляди, теорії або що, вести пропаганду.

ПРОПАН /англ. propane /- газоскладник нафти, вуглевод-

день / C_2H_2 /, добувається також із кам'яного вугілля й уживається для ogrівання мешкань, також як пальне до моторів.

ПРОПАРОКСИТОН /гр. proparoxuton -/- наголошене на третьому від кінця складі слово, напр., грубувати.

ПРОПЕДЄВТИКА /гр. propaideutikā - навчати підготовчих знаннів / - вступ до якоїсь науки, підготовчий курс до студіювання певної науки.

ПРОПЕДЄВТИЧНИЙ /див. пропедевтика/- підготовчий, п-й курс - стислий елементарний виклад наукового матеріалу, потрібного, щоб перейти до студій певної галузі науки.

ПРОПЕЛЕР /англ. propeller з лат. propellere - гнати/- крило на літаку, що, обертаючись, утворює гвинтовий рух у повітрі й цим немов бивсвердлюється в повітря, надаючи так літакові руху.

ПРОПЕМПТИК /гр./- прощальний вірш /при розлуці абощо/.

ПРОПЛІМ' /гр. propylaiā - вхід на монументальна брама до храму або до міста, напр., вхід до атенського акрополя в стародавній Греції.

ПРОПЛЕН - газуватий вуглеводень, добуток сухої дистиляції дерева, торфу, кам'яного вугілля чи нафти.

ПРОПІНАТОР /лат. propinatio / - землевласник, що мав право продукувати й продавати горілку.

ПРОПІНАЦІЯ /лат. propinatio / - право землевласників продукувати й продавати горілку / в Росії до половини 19 стол./.

ПРОПЛАСТИКА /див. про...+пластика/- виготовлення моделей до виливання.

ПРОПЛОПІТЕК /н.-лат. proplo-pithesus із гр./- викопна мавпа олігоценового періоду, предок сучасних мавп.

ПРОПОЗИЦІЯ /лат. propositio / - виголошення своєї думки, побажання для схвалення загалом, висловлення певного плану, принципу для дії.

ПРОПОНЕНТ /див. пропозиція/автор пропозиції.

ПРОПОНТИДА, ПРОПОНТИК /гр./стародавня назва Мармурового моря.

ПРОПОНУВАТИ /див. пропозиція/- 1. ставити на обміркування думку, побажання, проект, план, 2. наказувати.

ПРОПОРЦІЙНИЙ /лат. proportionalis /- співрозмірний, співвідносний; п-ий поділ - поділ величини на частини, згідно з певним числовим відношенням між цими частинами; п-ні величини - такі взаємозалежні величини, що при збільшенні однієї з них у декілька разів збільшується /пряма пропорційність/ або зменшується /обернена пропорційність/ у стільки ж разів друга /так само й при зменшенні/; п-не представництво - система виборів представників органів влади,

згідно з якою кожна партія виставляє свій список кандидатів на голосування і число обраних із кожного списку кандидатів є пропорційне до поданих за цей список голосів.

ПРОПОРЦІЙНІСТЬ /див. пропорційний/- така залежність між величинами, коли при збільшенні однієї з них у декілька разів збільшується /пряма пропорційність/ або зменшується /обернена пропорційність/ у стільки ж разів і друга величина.

ПРОПОРЦІЯ /лат. proportio / - 1. співвзмірність, співвідносність, 2. рівність двох числових відношень /м а т./; п р о п о р ц і я арифметична - рівність двох арифметичних відношень /10-5 = 11-6, або 5 + 3 = 4 + 4/; пропорція геометрична - рівність двох геометричних відношень /20:5 = 16:4/.

ПРОПРЁТОР /лат. propraetor / - колишній претор, призначений на правителя або суддю в провінції/в стародавньому Римі/.

ПРОРЕКТОР /див. про...+ ректор - заступник ректора.

ПРОРОГАЦІЯ /лат. prorogatio - продовження/- 1. відrocнення, перенесення надалі /справи в суді/, 2. право голови держави /короля, президента/ відкласти надалі сесію парламенту.

ПРОСЕКТОР /лат. prosector /лікар, що анатомує трупи.

ПРОСЕКТОРІЙ /див. просектор/ - зала, де анатомують трупи та досліджують тіло людини, тру -

парня, анатомічний театр.

ПРОСИЛОГІЗМ /див. про...+ силогізм/- силогізм, що з нього висновок стає передумовою /засновком/ для дальшого силогізму.

ПРОСКОМІДІЯ /гр./- перша частина літургії.

ПРОСКРИБЕНТ /лат. proscribo - публікувати/- вигнанець /у стародавньому Римі/.

ПРОСКРИБУВАТИ /лат. proscribo / - оголошувати /когось/ поза законом.

ПРОСКРИПЦІЙНІ листи /див. проскрипція/- списки оголошених поза законом громадян /у стародавньому Римі під час громадянської війни/.

ПРОСКРИПЦІЯ /лат. proscriptio / - 1. публічний засуд за злочин та оголошення винуватця поза законом /у стародавньому Римі/ 2. смертний вирок без суду, 3^х немилість, неласка, вигнання з громади.

ПРОСКУРА /гр./- хліб для частя /ц е р к./.

ПРОСЛЕБІЗУВАТИ /гр. syllabe - звуковий склад/- прочитати по складах.

ПРОСОДІКА, див. просодія.

ПРОСОДІЯ /гр. prosodia - при спів/- 1. наука про довгі й короткі склади в античному віршуванні, 2. чергування довгих і коротких складів, вимова складів з відповідним наголошуванням.

- ПРОСОПОПЕЯ** /гр. проσβροποία / - стилістичний засіб /реторична фігура/, коли вислів приписується відсутній або померлій людині чи й неживій речі, 2. при писування неживій речі прикмет живої особи /уособлення/, напр "Покинули землю правда і диво" /М. Орест/.
- ПРОСПЕКТ** /лат. prospectus - огляд/- 1. рівна широка міська вулиця, 2. стислий зміст задуманого твору.
- ПРОСПЕРИТИ** /англ. prosperity - процвітання, розквіт/- часливці, 2. період розквіту економіки в США по першій світовій війні, 3. матеріальний добробут, розквіт.
- ПРОСПЕРО** /вл./- один із принципів характерів, персонаж із Шекспірової драми "Буря".
- ПРОСПЕРУВАТИ** /див. prosperiti/- процвітати, вдаватися, шастити.
- ПРОСТАТА** /гр. prostatēs - передній/- передміхурова залоза /а н а т./.
- ПРОСТАТИТ** /див. простата/- запалення передміхурової залози /м е д./.
- ПРОСТЕЗА** /гр. prosthesis /- додатковий голосний звук для полегшення вимови, напр., "ві Львів", замість в Львів, "в ігрі" замість "в гри".
- ПРОСТИТУТКА** /див. проституція/- повія.
- ПРОСТИТУЦІЯ** /лат. prostitutio - знечечення/- продажність на статевому ґрунті, розпуста заради заробітку.
- ПРОСТРАЦІЯ** /лат. prostratio /- виснага, занепад фізичних і моральних сил, байдужість до всього в наслідок такого занепаду.
- ПРОСЦЕНІЙ** /лат. proscenium з гр./- передня частина театральної сцени, частина театрального кону між рампою й завісою /а в а н с ц е н а/.
- ПРОТ** /гр. protos - перший/-начальник Афонської чернечої республіки.
- ПРОТАГОН** /гр. πρότος - перший, ἕστος - насіння/-особлива речовина - складник мозку, кров'яних тілець, ячного жовтка, насіння стручкових рослин /містить у собі азот і фосфор і добре кристалізується./.
- ПРОТАГОНІСТ** /гр. πρόταγωνιστής від πρότος - перший, ἄγωνισμαі - змагаюсь/- головний актор у старо-грецькій драмі.
- ПРОТАЗА** /гр. protasis /- частина староклясичної драми перед розв'язкою /вступ і зав'язка/, 2. перша частина синтаксичного періоду, що вимовляється підвищеним голосом, 3. початок ораторської промови.
- ПРОТАКТИНІЙ** /гр. πρότος - перший, ακτίς - промінь/- хемічний елемент /Ра/, атомова вага 230, радіоактивний, з якого добувають а к т и н і й.
- ПРОТАЛЬГІНА** /гр. πρότος - перший, лат. albumen - білок/-розчинний альбумін, що не розчиняється в теплій воді, в суміші

спирту й етеру /уживається у виробництві фотографічного паперу/.

ПРОТАМІНИ /гр. *prōtos* - перший, *amōbniakon* - смолистий глей/- проті білкові речовини, що їх добувають із риб'ячої сперми.

ПРОТАНДРІЯ /гр. *prōtos* - перший, *andros* - чоловічий/-раніше визрівання чоловічих органів у двостатевих квітах, як жіночих.

ПРОТАНТРОП /гр. *prōtos* - перший, *anthropos* - людина/- первісна людина.

ПРОТАРГОЛЬ /гр. *prōtos* - перший, *argyros* - срібло, лат. *oleum* - мастило, олія/- антисептичний препарат срібла з білком, що не розчиняється в воді і вбиває зародки деяких венеричних хвороб /м е д./.

ПРОТЕГУВАТИ /фр. *protéger* з лат. *protégere* /- сприяти, опікуватися.

ПРОТЕЖЕ /фр. *protégé* /- улюбленець, підзахисний, підопічний, той, за кого клопочуть.

ПРОТЕЗА /фр. *prothese* з гр. /штучний замітник органів людського тіла /кінцівок, зубів/.

ПРОТЕЇДИ /гр. *prōtos* - перший, *eidōs* - вид/- складні білки, що містять у собі й небілкові речовини.

ПРОТЕЇНИ /гр. *prōtos* - перший/- проті білки, що складаються з вуглецю, водню, азоту, кисню, сірки, фосфору й вивоня-

ють собою клітини тваринних і рослинних організмів.

ПРОТЕЇНОТЕРАПІЯ /див. протеїни + терапія/- лікування хвороб упорскуванням білкових речовин

ПРОТЕЇ /гр. *Prōteus* /- І.морський бог у стародавніх греків, що довільно змінював свій вигляд, 2^х хитка людина, що часто змінює свої погляди, поведінку, 3. печерна хвостата амфібія.

ПРОТЕКТОР /лат. *protector* / - охоронець, опікун, піклувальник, заступник.

ПРОТЕКТОРАТ /див. протектор/ - І.опіка, зверхність, 2. форма підпорядкування слабкої держави сильнішій.

ПРОТЕКЦІЙНИЙ /див. протекція/- захисний, сприяльний, охоронний.

ПРОТЕКЦІОНІЗМ /див. протекція/- сприяння розвитку вітчизняної промисловости та торгівлі з допомогою охоронно-митної системи.

ПРОТЕКЦІОНІСТ /див. протекція/- прихильник протекціонізму, тобто плянмірного сприяння розвитку вітчизняної економіки через утруднення імпорту.

ПРОТЕКЦІЯ /лат. *protectio* прикриття/- опіка, охорона, допомога, сприяння впливової особи.

ПРОТЕОЛІТИЧНИЙ /див. протеїна-гр. *lysis* - розчинювання/- такий, що розчиняє протеїни.

ПРОТЕРОГІНІЧНИЙ /див. протерогінія/- перворідний, раніш утво рений.

ПРОТЕРОГІНІЯ /гр. proteros - перший із двох, гунѣ - жінка/- раніше визрівання жіночих органів у двостатевої квітці, ніж чоловічих /протил.: протандрія

ПРОТЕРОЗОЇСЬКА ДОБА /гр. proteros - перший, збѣ - життя/- перша доба в геологічній історії Землі, прикметна багатими на корисні копалини кристалічними породами /метали, коштовні камені/, безхребцевими тваринами /м'якуни, черви тощо/.

ПРОТѢСТ /лат. protestari - заперечувати /- I. гострий вияв невдоволення й вимога зміни в певному стані речей, 2. нотаріальна посвідка про несплату векселя.

ПРОТЕСТАНТ /лат. protestans - заперечувач/- I. вірянин протестантської церкви, 2. особа, що проти чогось протестує.

ПРОТЕСТАНТИЗМ /див. протестант/- християнське віросповідання, що відійшло від католицизму, ви знає святе письмо, але не ви - знає християнських традицій та зверхности папи римського /лютерани, кальвіністи тощо/; також: р е ф о р м а ц і я .

ПРОТЕСТАЦІЯ // див. протест /урочисте оголошення, протест, застереження собі права на випадок можливих наслідків.

ПРОТЕЮВАТИ /див. протей/- пещерні тварини з недорозвиненими очима, покритими шкірою/вид амфібій/.

хвостатих а м ф і б і й /.

ПРОТИЛЬ /гр. prōtos - перший/- праматерія, матерія в переда - томовому стані /безформна мла/.

ПРОТИСТИ /гр. protistos - найперший/- найпростіші одноклітинні організми/протозої тощо/

ПРОТИСТОЛОГІЯ /гр. protistos - найперший, logos - слово, наука - наука про одноклітинні організми.

ПРОТО... /гр. prōtos - перший/- у складених словах указує на первісність, напр. протозої.

ПРОТОГІНІЯ, див. протерогінія.

ПРОТОДІЯКОН /гр. prōtos - перший диякон, "слуга"/- старший диякон.

ПРОТОЄРЕЙ /гр. prōtos - перший hieros - священник/- старший священник.

ПРОТОЗОЇ /гр. prōtos - перший зба - тварини/ найпростіші одноклітинні організми /з о о л/

ПРОТОЗООЛОГІЯ /гр./- наука про найпростіші тваринні організми /відділ зоології/.

ПРОТОПІУМЕН /гр./- наставник монастирів певної області.

ПРОТОКОКИ /гр. prōtos - перший kokkos - зернятко/- одноклітинні кулясті зелені водорості /б о т./.

ПРОТОКОЛ /гр. prōtokollon з prōtos - перший, kollas - кле - I. письмовий опис подій або фактів, 2. запис промов і ухвал зборів, засідань, конфе -

ференцій, судового процесу тощо.

ПРОТОКОЛІСТ /див. протокол/-записувач протоколів, секретар.

ПРОТОКОЛЬНИЙ /див. протокол/-І записаний у протоколі, 2^х написаний офіційною, канцелярською мовою.

ПРОТОН /гр. prōton - перший/найдрібніша додатньо наснажена частка матерії, складник ядра атома.

ПРОТОНЕМА /гр. prōtona - перший пeна - нитка/- прорість, перша нитка, що розвивається із спори в листяних мохів /б о т./

ПРОТОНЕОЛІТ /див. прото...+неоліт/- перехідний період від старокам'яного віку /палеоліту/ до новокам'яного /неоліту/.

ПРОТОНОТАР /див. прото...+ нотар/- старший суддя /в Англії/, в Америці/.

ПРОТОНПСЕВДОС /гр. prōton pseudos -перший, pseudos - помилка, брехня/- помилка в першому силогізмі, що спричиняє й подальші помилки.

ПРОТОПЛАЗМА /гр. prōton plasma - перший, plasma - утвір/- основна білкова речовина тваринних та рослинних клітин /б і о л./.

ПРОТОПЛАСТ /гр. prōton plastos - перший, plastos - виіплений/-всьяке протоплазматичне тіло /б і о л./.

ПРОТОПРЕСВІТЕР /гр. prōton presbyteros - перший, presbyteros -найстаріший/- почесний титул старого священика.

ПРОТОПТЕР /гр. prōton pteron - крило/- дводишна риба, що може дихати в воді і в намулі без води.

ПРОТОРОСАВР /гр. prōtonosaurus -найперший, sauros - ящірка/- первісний виковний плазун, знайдений у шарах пермської системи.

ПРОТОТИП /гр. prōton typon /-первовзір, реальний взірець для літературного типа.

ПРОТОТРОФНІ р о с л и н и /гр. prōton trophē - первісний, trophē - живлення/- рослинні організми/бактерії/ з первісною виминою речовин /дихають через оксидацію мінеральних речовин/.

ПРОТОФІТИ /гр. prōton phyton - перший phyton - рослина/- одноклітинні або кількаклітинні найпростіші організми.

ПРОТУБЕРАНЦІ /нім. Protuberanzen з лат. protuberare -здійматись/- червоні плями на Сонці, що являють собою величезні маси розжарених газів /водню, гелію та газуватого кальцію/ і підіймаються на 500,000 км над поверхнею Сонця/а с т р./.

ПРОФАН /лат. profanus - той, що не має права заходити до храму/- неук, невіглас.

ПРОФАНАТОР /див. профан/-спрошувач наукової чи мистецької ідеї, теорії, справи.

ПРОФАНАЦІЯ /лат. profanatio /- I. образа святоців /у стародавніх римлян/, 2. зганьблення, спаложення /науки, мистецтва, пам'яті видатної особи/ в на -

слідок невігластва; непошана до того, що гідне пошани.

ПРОФАНУВАТИ /див. профанація/-спрочувати, заяложувати, знещещувати, ображати.

ПРОФЕСІЙНИЙ /див. професія/належний до професії, до фаху, до фахової організації; п-на спілка - масова організація, що захищає економічні й політичні інтереси своїх членів /у державах комуністичної диктатури на чолі профспілок стоять комуністи, що виконують накази комуністичної влади в напрямку якнайбільшої експлуатації трудящих мас/.

ПРОФЕСІОНАЛ /див. професія/людина, навчена певної галузі діяльності і в цій галузі працює

ПРОФЕСІЯ /лат. professio /сталлий вид діяльності.

ПРОФЕСОР /лат. professor -навчитель/- викладавець у вищій школі, що самостійно провадить курс науки й керує науково-дослідницькою роботою.

ПРОФЕСУРА /див. професор/-І. діяльність професорська, 2. звання й посада професора, 3. група професорів.

ПРОФЕТ /гр. prophētēs /-пророк віщун.

ПРОФІЛАКТИКА /гр. prophylaktikos - запобіжний/- запобіжні засоби проти поширення хвороб.

ПРОФІЛАКТИЧНИЙ /див. профілактика/- запобіжний, попереджальний.

ПРОФІЛАКТОРІЙ /див. профілак -

тика/- нічний санаторій, де лікують різних хворих /безпритуплих, хворих на венеричні хвороби тощо/, почасти з профілактичною метою.

ПРОФІЛЮВАТИ /фр. profiler /вирисовувати профіль.

ПРОФІЛЬ /фр. profil з лат./ - І. бічний обрис обличчя, предмета, обрис простопадного перекрою предмета, 2. сукупність основних рис якоїсь кваліфікації, економіки абощо.

ПРОФІЛЬОВАНИЙ /див. профіль/ - той, що має форму профілю /наприкл., архітектурного/, належний до профілю.

ПРОФІЛЬОГРАФ /фр. profil, гр. graphō - пишу/-І. прилад виміряти зміни поверхні вулиць, 2. автоматичний прилад виміряти поперечні профілі річищ.

ПРОФІНТЕРН /інтернаціонал професійних спілок/- міжнародня організація професійних спілок комуністичних країн.

ПРОФІТ /фр. profit /-зиск, чистий прибуток, користь.

ПРОФІТКА /нім. Profit /- кружечок з отвором, що його надівають на свічку, щоб не стікав віск.

ПРОФОРМА /лат. pro forma - для форми, про людське око/- види мисть, виконання завдання для видимости, про людське око.

ПРОФОС /нім. Profoss з лат./ - І. полковий кат у давній російській армії, 2. унтерфіцер, що відав військовою в'язницею / в

західньо-європейських арміях/.
ПРОХІРОС /гр. *procheiros* /"під
 ручник законів", складений 870
 -876 р. у Візантії.

ПРОХРОНІЗМ /гр. *prōtos* - пер-
 ший, *chronos* - час/- помилкове
 визначення часу /"забігання на-
 зад"/.

ПРОЦЕДУРА /нім. *Prozedur* з лат
procedere - просуватись/-І. пе-
 ребіг виконання складної спра-
 ви, напр., судової, лікування,
 тощо, 2. зволікання справи, тя-
 ганина.

ПРОЦЕНТ /лат. *pro centum* - на
 сотню/ - відсоток, сота частка
 певної кількості.

ПРОЦЕНТОВИЙ /див. процент/-від-
 сотковий, обчислений на відсот-
 ки, такий, що дає відсотки; п -
 ві п а п е р и - грошеві зобо-
 в'язання, що дають відсотки на
 основний капітал.

ПРОЦЕС /лат. *processus* - пере-
 біг/-І. послідовний перебіг я-
 кісної або кількісної зміни ре-
 човини, руху абощо /ф і л./, 2
 перебіг судової справи.

ПРОЦЕСІЯ /лат. *processio* /-уро-
 чистий похід духівництва й ві-
 рян з корогвами й іконами.

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ /лат. /- пов'яза-
 ний з процесом; п-не п р а в о
 - приписи про те, як вести су-
 дові справи.

ПРУДЕРІЯ /фр. *pruderie* - муд-
 рість, обережність/- удавана
 соромливість обачна поведінка,
 обережність.

ПРУДОНІЗМ /фр. вл. *Proudhon* /-

наука французького соціолога П
 Прудона /1809-1865/, що обстою-
 вав ідею анархічного суспільст-
 ва дрібних продуцентів./Його г:
 гасло: "Власність є крадіжка"/

ПРУДОМ /фр. *prud'homme* /-І.о -
 дин із членів комісії представ-
 ників від підприємців і робіт-
 ників, що узгоджує спірні пи-
 тання, 2. тип тупого самозадо-
 воленого філістера, що автори -
 тетно висловлює нісенітницю /у
 творах фр. письменника Монье/.

ПРУНЄЛЯ /фр. *la prunelle* /-І.су-
 шені /без кісток/ сливи, 2. осо-
 бливо тонка шовкова, вовняна
 чи бавовняна тканина, уживана
 на меблі, взута тощо.

ПСАЛІГРАФІЯ /гр. *psalis graphē*
 - "писання ножицями"/- вирізу-
 вання малюнків, силуеток з
 гарного паперу.

ПСАЛОМ /гр. *psalmos* - пісня/ -
 релігійна пісня з старого Запа-
 віту /див. псалтир/.

ПСАМІТ /лат. *psammus* - пісок/-
 крихкий різнокольоровий камінь
 /суміш кварцу з глиною/.

ПСАЛТИР /гр. *psalterion* /-кни-
 га псалмів /Давидових/, один з
 розділів "Біблії"/.

ПСАЛЬМА /див. псалом/- народня
 пісня релігійно-церковного змі-
 сту, напр.: Пора, час приходить,
 Треба помирати,
 Хоч яке багатство,
 Треба покидати;
 Час-година упливає,
 Страшний суд нам
 ізближає;
 - Покаймося всі!

ПСЕВДО... /гр. pseudos - брехня/
- у складених словах означає
"несправжній", "фальшивий", на-
приклад, псевдоклясицизм.

ПСЕВДОЕПІГРАФОН /див. псевдо...
+ епіграфія/- приписуваний не-
справжньому авторові твір.

ПСЕВДОКЛАСИЦИЗМ /див. псевдокласи-
цизм/- автор псевдокласичних
творів.

ПСЕВДОКЛАСИЦИЗМ /див. псевдо...
+ класицизм/- I. наслідування у
формі й змісті старо-класичних
зразків письменства /напрям ви-
ник у Франції в 16 стол. - Буа-
льо, Расін/.

ПСЕВДОКРИСТАЛ /див. псевдо... +
кристал/- речовина, що має фор-
му кристала, але структурою не
кристалічна.

ПСЕВДОМОРФІЗМ, ПСЕВДОМОРФОЗА /гр.
pseudos - брехня, morphē - фор-
ма/- перехід одного мінерала в
інший у наслідок гідрохемічних
процесів при збереженні криста-
лографічної форми першого з них

ПСЕВДОНІМ /гр. pseudōnum / -
вигадане прізвисько автора, акто-
ра, напр., Леся Українка, замість
Олександра Косачева.

ПСЕВДОПАРАЗИТ /див. псевдо... +
паразит/- рослина або тварина,
що живе на іншому організмі, але
не живиться з нього.

ПСЕВДОПІДІІ /гр. pseudos - брех-
ня, pūs - нога/- "псевдоніжки",
тимчасові видовження протоплаз-
ми в одноклітинних організмах,
що з їх допомогою організм може

рухатись та захоплювати пожи-
ву /б і о л./.

ПСЕВДОПТЕР /гр. pseudos - брех-
ня, pteron - крило/- тип гре-
цького храму з пілястрами, за-
мість колон.

ПСЕВДОСКОП /гр. pseudos - не -
правда, skopē - дивлюсь/- опти-
чний прилад, в якому предме-
ти видаються інакшими, ніж во-
ни є насправді.

ПСЕЛАФЕТИКА /гр. psēlaphan / -
здатність розпізнавати предме-
ти через дотик /особливо в слі-
пих/.

ПСЕФІЗМА /гр. psēphizma /- по-
станов, ухвала більшістю го-
лосів.

ПСЕФІТ /гр. psēphos /- кварц,
що його зернятка зв'язані гли-
ною.

ПСИЛІТИ /гр. psilos - голий/ -
вожки легкої піхоти в стародав-
ній Греції, що не носили на ті-
лі ніякої захисної муніції/шо-
ломів, щитів, панцера тощо/.

ПСИЛОМЕЛАН /гр. psilos - голий
melas - чорний/- манганова ру-
да.

ПСИЛОФІТИ /гр. psilos - голий,
phyton - рослина/- предкові-
ні викопні рослини, що не мали
коріння, а також диференцію -
ваного від стебла листу /без -
листі/.

ПСИТАЦИЗМ /гр. psittakos /-не-
правильне вживання слів, зокре-
ма чужомовних.

ПСИХАГОГ /гр./- титул бога Гер

меса, що відводив на той світ душів померлих, 2. закликач душів.

ПСИХАГОГІКА /гр. ψυχή - душа, αγωγή - вести/- лікові засоби приводити до пам'яті не-притомних.

ПСИХАГОГІЯ /гр. ψυχή - душа/ - I. діяльність психагога, 2. духове, психічне життя.

ПСИХАСТЕНІК /див. психастенія/ - хворий на психастенію.

ПСИХАСТЕНІЯ /гр. ψυχή - душа, ἀσθενεία - безсилля/- психічне захворювання, що виявляється в непевності в собі, помисли-вості, нерішучості, пригніченому настрої.

ПСИХІКА /гр. ψυχή - душа, ψυχή - духів/- духові явища живої істоти; свідомість, пов'язана з мовою й цілеспрямованою поведінкою.

ПСИХІЧНИЙ /див. психіка/- належний до психіки, пов'язаний із психікою, душевний; п-на х в о р і с т ь - божевілля, безумство.

ПСИХІАТР /гр. ψυχή - душа, ἰατρός - лікар/- лікар психічних хвороб.

ПСИХІАТРИЧНИЙ /див. психіатрія/ - належний до психіатрії.

ПСИХІАТРІЯ /гр. ψυχή - душа, ἰατρεία - лікування/- наука про психічні хвороби та їх лікування /частина медицини/.

ПСИХО... /гр. ψυχή - душа/ - у складених словах указує на залежність даного поняття від

психіки, напр., п с и х о н е в р о з а .

ПСИХОАНАЛІЗА /див. психо... + аналіза/- напрям у психології та психотерапії /започаткований від австрійського психіатра Фрейда/, що виявляє підсвідомі психічні явища, з яких вирастає духовна структура людини тобто вважає ці явища за фактор, що формує й живить психіку людини.

ПСИХОГЕНЕЗА /див. психо... + генеза/- початок і розвиток психічного життя людини /почуттів, думання, волі, мови/.

ПСИХОГЕНІЯ /гр. ψυχή - душа, γένος - рід/- пояснення хворобливих явищ психічними причинами.

ПСИХОГЕННИЙ /гр. ψυχή - душа, γένος - рід/- спричинений психічними факторами, наприклад, п с и х о г е н н і х в о р о б и .

ПСИХОДРАМА /див. психо... + драма/- п'єса, що її відіграє один актор без будь-яких сценічних аксесуарів.

ПСИХОЗА /гр. ψυχή - душа, βλάβη - пошкодження/- психічний розлад.

ПСИХОЛОГ /див. психологія/- I. фахівець у психології, 2. знавець людської психіки /характеру, переживань, поведінки/.

ПСИХОЛОГІЗМ /див. психологія/- напрям у філософії, що в основу пізнання об'єктивного світу бере психологію, розглядаючи його /світ/ як сукупність відчужень /Юм, Мілл, Brentano/.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ /див. психологія - належний до психології, заснований на психології.

ПСИХОЛОГІЯ /гр. *psyche* - душа, *logos* - наука, слово/-І. наука про душу, про психіку, про духовне життя людини; експериментальна психологія - наука, що досліджує закони психічних явищ та процесів з допомогою експериментів; 2^х духовна структура людини /характер, темперамент тощо/.

ПСИХОЛЯМАРКІЗМ /див. психо...+лямаркізм/-напрямок у біології, що вважає за основу еволюції організмів нематеріальні фактори: психічну енергію, силу росту тощо /за Лямарком/.

ПСИХОМЕТР /гр. *psyche* - душа, *metreb* - міряю/- апарат визначати силу й тривалість психічних процесів.

ПСИХОМЕТРІЯ /див. психометр/ - відділ психології, що вимірює тривалість психологічних процесів.

ПСИХОМОНІЗМ /див. психо...+монізм/- визнання дійсності за даність нашої свідомості.

ПСИХОМОТОРНИЙ /див. психо...+моторний/- психомоторні центри - центри в корі мозку, що їх подразнення урухомлює відповідні мускули.

ПСИХОНЕВРОЗА /див. психо...+невроза/- розлад нервової системи /неврастенія, гістерія, епілепсія/.

ПСИХОНЕВРОЛОГ /див. психо...+

неврологія/-лікар нервово-психічних хвороб.

ПСИХОПАТ /див. психопатія/-І. особа, що має деякі прикмети психічного розладу, 2^х незрівноважена людина.

ПСИХОПАТИЧНИЙ /див. психопатія/- психічно-хворий, незрівноважений.

ПСИХОПАТІЯ /гр. *psyche* - душа *pathos* - страждання/-психічна ненормальність, психічний розлад, нерозсудливість, причинність, безумство.

ПСИХОПАТОЛОГІЯ /див. психо...+патологія/- наука про психічні хвороби, психічні аномалії.

ПСИХОСЕНЗОРНИЙ ЦЕНТРИ /гр. *psyche* - душа, лат. *sensus* - відчуття/- відділи кори великих півкуль мозку, що сприймають подразнення з різних чуттєвих органів та своєю діяльністю зумовлюють відчуження.

ПСИХОСТЕНІЯ, див. психоастенія.

ПСИХОТЕРАПІЯ /див. психо...+терапія/- лікування хвороб за способами психології /гіпнозю/.

ПСИХОТЕХНІКА /див. психо...+техніка/- практичне застосування здобитків психології.

ПСИХОФІЗИКА /див. психо...+фізика/- наука про залежність між психікою й тілом.

ПСИХОФІЗИЧНИЙ /див. психо...+фізика/- психофізичний й паралелізм - напрям у психології, що розглядає психічні й фізіологічні явища як різні

нобічні, заперечуючи зумовленість психічних явищ фізичними /психофізичний закон Вебера Фехнера -, збудники зростають у геометричній прогресії, а врахіння в арифметичній?; психофізичний монізм - наука, що вважає психіку за особливу властивість матерії, пояснюючи залежність психічних явищ від явищ матеріальних.

ПСИХОФІЗИОЛОГІЯ /гр./ - наука про зв'язок між психічними та фізіологічними процесами.

ПСИХОФОР /гр. psuchē - душа, phoros - несний/- хірургічний охолодний зонд.

ПСИХРОМЕТР /гр. psuchria - холод, metreo - міряю/-прилад виміряти вологість повітря.

ПСІХЕЯ /гр. Psuchē - подих, душа, життя/- вродлива королева, що її проти волі своєї матері Венери покохав бог любови Амор /міт./.

ПСОРІАЗА /гр. psoriasis - короста/- хронічна шкірна хвороба, лускатець, лущатий лишай; у вигляді рожевочервоних вуликів на шкірі з сріблястою лускою.

ПТЕРИЛІ /гр. pteron - перо /-місця на тілі птахів, з яких росте пір'я.

ПТЕРОДАКТИЛЬ /гр. pteron - крило, daktylos - палець/- тварина-плазун /рептилія/ юрської й крейдяної доби; мала крила, але ні літати добре, ні бігати не могла./із групи птеросаврів/.

ПТЕРОСАВР /гр. pteron - крило, sauros - ящірка/- вимерлий крилатий ящур, з дуже великими зубатими щелепами, тонкою довгою шиєю й хвостом.

ПТИЛОЗА /гр. ptilos - голий/-хоробливе випадання волосся, а також брів, вій.

ПТИЯЛІНА /гр. ptialon - слина/- фермент слини, що перетворює крохмаль на глюкозу.

ПТОЗА /гр. ptosis - падіння/-хоробливе заплювання повік у наслідок паралічу відповідного м'яся.

ПТОЛОМЕЄВА система /вл./ - теорія геоцентризму, що її створив Птоломей, припускаючи, що всі космічні тіла обертаються навколо Землі /була визнана до Іб стол., коли Коперник оголосив свою систему - геліоцентричну/.

ПТОМАНИ /гр. ptoma - труп /-трупні азотні отрути, що утворюються з розкладу білків.

ПУАЛЮ /фр. poilu - "бородань"/-жартівливе прізвисько для французьких солдатів.

ПУАНСОН /фр. poinçon /- І. ставлений стрижень, що при штампуванні входить у відповідний отвір матриці, 2. вирізьблене в сталі опукле зображення, що ним витискують на міді матриці, щоб з них друкувати шрифт /друк 3. умовний знак на географічних мапах.

ПУАНТ, ПУАНТА /фр. pointe - ві-

стри/-І. момент стояння на нісках у балеті, 2. кінцеве ферматом у музиці.

ПУАНТИЛІЗМ /нім. Pointillismus /- мист з фр./- неімпресіонізм, спосіб малювати крапками.

ПУАНТУВАННЯ /фр. pointer /- мистецьке виконання довільних фігур на ковзанах з виразним чергуванням бистрих блискучих фігурних рухів на тлі пластично-інертних.

ПУБЕРТАЛЬНА залоза /лат. pubertas - статевая зрілість/- клітини статевої залози, що виділяють гормони внутрішньої секреції.

ПУБЛІКА /лат. publicus - громадський/- загал, слухачі, читачі, глядачі, народня маса.

ПУБЛІКАН /див. публіка/- відкупник державних податків /у стародавньому Римі/, 2^ж здирщик.

ПУБЛІКАЦІЯ /лат. publicatio /- розголошення, повідомлення в пресі.

ПУБЛІКУВАТИ /див. публікація/- розголошувати, оповіщати в пресі.

ПУБЛІЦИСТ /див. публіка/- літерат, що висвітлює в пресі актуальні громадсько-політичні питання.

ПУБЛІЦИСТИКА /лат. publicus - громадський/- І. галузь журналістики, що висвітлює в пресі актуальні питання громадського та політичного характеру, 2. діяльність публіциста.

ПУБЛІЧНИЙ /лат. publicus - гро-

мадський/- прилюдний, громадський, всенародній, загальноприступний; публічний дім - дім розпусти; публічне - державне право, кримінальне, цивільне, церковне, міжнародне; публічні торги - дивавкціон.

ПУДЕЛЬ /нім. Pudel /- І. порода кучерявих кімнатних собак, 2^ж невдалий постріл /у мисливців/

ПУДІНГ /англ. pudding /- англійська національна страва з борошна, рижу, яєць, молока, рому, родзинок та деяких присмак.

ПУДІНГУВАННЯ /англ. puddle - перемішування/- добування з чавуну заліза з допомогою вуглецювання.

ПУДРА /фр. poudre /- косметичний порошок.

ПУДРЕТА /див. пудра/- спорошковане амоніакове добриво.

ПУЕБЛЬО /есп. pueblo /- назва деяких індіанських племен та їх селищ у Середній Америці.

ПУЕРКУЛЬТУРА /лат. puerpera - породілля/- гігієнічне виховання немовлят.

ПУЕРПЕРАЛЬНИЙ період /лат. puerpera - породілля/- період /близько 6 тижнів/ після народи коли зміщені в наслідок вагітності жіночі органи поступово займають нормальне своє місце.

ПУЛ /англ. pool - спільний казан/- І. об'єднання підприємців з пропорційним до внесених капіталів прибутком, 2. кооперативний збут збіжжя у фермеріву

Канаді, ЗДА, Австралії.

ПУЛІІ/інд./- нижча й безправ -
ніша від паріїв каста в Індії,
що не мала права будувати собі
житла, збликатись до людей ін -
шої каста тощо.

ПУЛМЕН /ам. вл. Pullman /-вели -
кий восьмиколісний особовий а -
бо вантажний залізничний вагон,
що його сконструював американ -
ський інженер Пулмен./1863 р./

ПУЛЯРКА, ПУЛЯРДА /фр. poularde /
- смажена вродована молода кур -
ка.

ПУЛЯРЭС /поль. з лат./гаманець

ПУЛЬВЕРИЗАТОР /див. пульвери -
зація/- розпорскувач, прилад
розпорскувати течиво або поро -
шок.

ПУЛЬВЕРИЗАЦІЯ /лат. pulvis - по -
рошок, пил/- розпорскування те -
чива або порошку пульверизато -
ром.

ПУЛЬВЕРСАК /нім. Pulversack /-
шкіряна торбинка на шріт або
набої /м и с л./.

ПУЛЬВОМЕТР /лат./- парова пом -
па підіймати течиво тиском па -
ри на потрібну висоту.

ПУЛЬК /есп./- популярний мек -
канський напій із соку агави.

ПУЛЬКА /фр. poule /- партія в
картярській грі, спільна зас -
тава.

ПУЛЬМАН, див. п у л м е н.

ПУЛЬМОТОР /лат. pulmo - леге -
ня, motor - рушій/-апарат пом -
пувати кисень до легень для

штучного дихання /при отруєн -
ні газами тощо/.

ПУЛЬМОНІЯ /лат. pulmo - леге -
ня/- легеневі сухоти.

ПУЛЬОВЕР /англ. pull-over "тяг -
ни через верх"/- плетений су -
цільний одяг без коміра й за -
стібок, що його надягають через
голову /светер/.

ПУЛЬПА /лат. pulpa - м'якуш/ -
І. злучотканина внутрішньої
порожнини зуба, 2. оброблені
сірчаним ангідридом ягоди чи
інша садовина, щоб не псувались
3. подрібнена й розчинена водок
або іншим розчинником руда, щоб
легше було видобувати метал.

ПУЛЬПІТ /див. пульпа/- запален
ня п у л ь п и /м е д./.

ПУЛЬС /лат. pulsus - удар, по -
штовх/- І. живчик, ритмічні по -
штовхи крові в стінках артерій
у наслідок виштовхування крові
стисканням м'ясиів серця/60-70
поштовхів за хвилину в дорос -
лих, 80-90 в дітей/, 2х тампи
життя, діяльності, руху.

ПУЛЬСАТОР /лат. pulsare - штов -
хати/-І. машина з нерухомим ре -
шетом для збагачування корис -
них копалин, 2. прилад, що ро -
бить ритмічні поштовхи /ф і з/

ПУЛЬСАЦІЯ /лат. pulsatio - штов -
ханья/- ритмічні поштовхи кро -
ви в стінки артерій, у наслі -
док діяльності серця /ф і з і -
о л./.

ПУЛЬСОМЕТР /лат. pulsus - удар
гр. metreō - міряю/- прилад, що
показує число ударів пульсу.

ПУЛЬСУВАТИ /лат. pulsare штовхати/- І. битись ритмічно, подібно до пульсу, 2^х виявляти діяльність, діяти /про громадське життя/.

ПУЛЬТ /нім. Pult з лат. pulpitum /- І. скісна дощана підставка на стоячку під ноти, щоб зручно було читати під час гри, 2. центральний диспетчерський з сигнальною апаратурою пункт, керувати рухом або процесами на виробництві.

ПУЛЬЧІНЕЛЯ /іт. pulcinella /- один із персонажів /блезень/ в італійській комедії масок.

ПУМА /есп. puma з індіан./-кугуар, американський лісовий хижак з родини кошечих.

ПУМЕКС /лат. pumex /- подібний до застиглої ляви білий або сірий дірчастий шорсткий мінерал, уживаний для шліфування, на літографічні камені тощо.

ПУМІТ, див. п у м е к с.

ПУНА /есп. puna - незаселена /-пустельні високорівні в Болівії та Перу /центральна частина Андів, зовсім не заселена/.

ПУНГ'АЛЬ /санс./- свято на пошану Сонця в індуців.

ПУНДИТ, див. п а н д и т.

ПУЇНИ, ПУЇЇЦІ /лат./- назва стародавніх картагенців.

ПУНКТ /лат. punctum - точка, крапка/-І. певне місце в просторі, напр., оборонний пункт, 2. приміщення спеціального призначення, напр., медичний пункт, 3

частина тексту в книзі, підрозділ в угоді, в законі тощо, 4. найменша міра для означення величини шрифтів - 0,376 міліметра або 1/48 друкарського квадрата.

ПУНКТИР /нім. punktieren - точувати з лат./- лінія з крапок, що йдуть одна за одною.

ПУНКТУАЛЬНИЙ /фр. punctuel з лат. punctum - крапка/- точний акуратний /у часі, у виконанні завдань/.

ПУНКТУАЦІЯ /лат. punctum точка, крапка/-І. правила про розділові знами, 2. розділові знаки в тексті /г р а м./.

ПУНКТАЦІЯ /лат. punctum - точка, крапка/- нарис головних моментів майбутньої угоди.

ПУНКТУВАННЯ /див. пунктир/- І. крапкування, точкування, позначення пунктиром, 2. зіставлення рахунків з відповідними графами в бухгалтерській книзі.

ПУНКТУВАТИ /див. пунктир/- позначати крапками, пунктиром.

ПУНКТУРА /лат. punctum - крапка/- два шпеники в друкарській машині, що ними вирівнюють місце накладання паперу під прес.

ПУНКЦІЯ /лат. punctio - укол/- укол голкою, шприцом або що з метою впорскування або добування з тіла потрібної речовини.

ПУНСОН /фр./- див. п у а н с о н.

ПУНШ /англ. punch /- напій із рому чи коньяку, віскі, вина,

абоцо в суміші з чаєм, водою, цукром, цитриновим соком тощо.

ПУРА́НЯ /санс./- книга стародавніх індуських священних поезій.

ПУРГА́ТІВ, див. п у р г е н.

ПУРГА́ТОРІЙ, ПУРГА́ТОРІЮМ /лат./- чистилище перед раєм на тім світі /у "Божественій комедії" Данте/.

ПУРИ́ЗМ /лат. purus - чистий/ - 1. очищування літературної мови від чужомовної зайвни та нелітературних елементів, 2. у пластичному мистецтві - очищення від зайвих прикрас, 3. чистота моральна.

ПУРИ́СТ /див. пуризм/- 1. дбайливий щодо чистоти літературної мови письменник, 2. дбайлива щодо моральної чистоти людина.

ПУРИТА́НЕЦЬ /див. пуритани/- 1. член секти пуританів, 2^х людина суворої чистої моральності.

ПУРИТА́НИ /англ. puritan з лат. purus - чистий/- 1. одна із сект протестантизму в Англії в 16 стол., що заперечує церковну гієрархію, літургію, хрищення та інші католицькі обряди, 2. люди чистої моральності.

ПУРИТА́НСЬКИЙ /див. пуритани/ - належний до пуританів, властивий пуританам, 2. суворо-моральний.

ПУ́РКА /лат. purus - чистий/прилад визначати якість /очище - ність/ збіжжя.

ПУ́РОС /есп./- монархічна пар -

тія в Еспанії.

ПУ́РПУР /лат. purpura /-1. фі - ялково-червона барва з пурпу - рового слимака, 2. кармазин, тканина, забарвлена в фіялко - во-червоний колір /на одяг царів та кардиналів/.

ПУ́РПУРА /див. пурпур/- урочиста червона одежина вищих церковних служителів, також царів

ПУ́РПУРИ́НА /див. пурпур/- добуваний із кореня марени та оброблений двооксидовим манганом червоний барвник.

ПУ́РПУРОВИ́Й /див. пурпур/- фіялково-червоний, багрянний.

ПУ́РША /санс./-уособлення людської душі у вигляді маленької людини, що перебуває в людському серці; також синонім Брагми ототожнюваного з душею світу й самим світом /індуська релігія на філософія/.

ПУ́СТА, див. пушта.

ПУ́СТУЛА /лат. pustula - пухир/ - виповнений гноем пухир, гнояк /м е д./.

ПУ́СТУЛЬО́ЗНИЙ /лат. pustulosus/ - гнійно-прищуватий.

ПУ́ТЧ /нім. Putsch /- змовницька спроба державного перевороту.

ПУ́ТЧИ́ЗМ /див. путч/- тактика державного перевороту з допо -могою повстання змовників.

ПУ́Ф /фр. pouf /- 1. вигадка, неправдиве, фальшиве повідомлення, 2. омана, ошуканство, залякування силою, якої насправді

нема, 3. табуретка з м'яким сидалом.

ПУЦОЛЯНА /іт. pozzolana від назви порту Pozzuoli /- вулканічна маса /попіл/, уживана в суміші з вапном як цемент у будівництві.

ПШЕБОЛ /англ. push-ball /-спортова гра важким великим м'ячем /1,8 м в поперечнику/, що його штовхають ногами.

ПШТА /мад. puszta /- рівнинні степи в Угорщині.

ПШТУ /афр./- афганська мова, що має ознаки іранської й індуської /існує література/.

ПФАЛЬЦ /нім. Pfalz з лат. palatium - палац/- середньовічний королівський палац у франксь-

ких та німецьких королів.

ПФАЛЬЦГРАФ /нім. Pfalzgraf /- королівський суддя у франків раннього середньовіччя, пізніше - князь.

ПФАЛЬЦГРАФСТВО /див. пфальцграф/- титул або володіння пфальцграфа.

ПФЕНІГ /нім. Pfennig /- дрібна німецька монета /1/100 марки/, сотик.

ПШАВИ - грузинське плем'я.

ПШУТ /фр./- дурень, бевзь.

ПЮПІТР /фр. pupitre /- столяк з похилою дощочкою класти ноти.

ПЮРЕ /фр. purée /- варена потовчена картопля /страва/.

Р

Р /фр. R від Reaumur /-на термометрах означає Реомюр, тобто, що шкала термометра поділена на 80 ступнів.

РА /єг./- бог Сонця в стародавніх єгиптян, зображуваний у вигляді людини з головою шуліки.

РАБАБ /ар./- подібний до скрипки музичний інструмент в арабів.

РАБАТ /нім. Rabatt із фр. rabattre - зробити поступку, уважити/- знижка на сплачуванні за товар сумі при гуртовій купівлі.

РАБИН /гебр. rabbi - мій нав-

читель/, - законовчитель, голова релігійної громади в гебреїв, священослужитель.

РАБДОН /гр. rhabdon /- суддя в мистецьких змаганнях у стародавній Греції.

РАБДОМАНТІЯ /гр. rhabdomanteia з rhabdos, manteia - ворожіння/- ворожіння на гілочках, паличках тощо.

РАВВИ, див. рабин.

РАВЕЛІН /фр. ravelin з іт. Revelino /- допоміжна півколова фортифікаційна споруда за рівчаком головного валу в старовинних фортецях для оборони.

РАВЕНТУХ /нім. Raventuch з гол. ravendock/- груба лянна тканина /парусина/ на вітрила.

РАВНД, див. р у н д а

РАВТ /англ. rout /- урочисте прийняття /вечір/ в аристократичних або вищих політичних колах.

РАВХТОПАЗ /нім. Rauch - дим, гр. topazion, topazos /- димчастий топаз, мінерал з породи кварцу /Сибір, Урал/.

РАГУ /фр. ragout /- страва із шматків м'яса й сосу.

РАДАМАНТ /вл. /- син Зевса й Європи, що за справедливість і мудрість був наставлений на судю в підземному царстві, 2^х суворий, але справедливий суддя.

РАДАР /англ. radar із radiodetecting & ranging радіовияв і визначення відстані/- споруда, що з допомогою радіохвиль визначає розташування невидних об'єктів, напр.: кораблів, підводних човнів тощо /складається з випромінювача коротких хвиль, спеціальної антени, приймача, що схоплює відбиті від об'єкта сигнали, індикаторної злагоди та допоміжного устаткування.

РАДЖА /санс. /- титул дрібних феодалних князів та вищих тубільних володарів в Індії.

РАДИКАЛ /лат. radicalis - кореневий/- 1. член партії радикалів, 2. прихильник рішучих заходів, 3. знак добування математичного кореня, $\sqrt{\quad}$; 4. стійка група атомів у молекулі, що без зміни переходить з

однієї хемічної сполуки в іншу.

РАДИКАЛІЗМ /див. радикал/- політичний напрям, що обстоює докорінні зміни, рішучі заходи.

РАДИКАЛЬНИЙ /лат. radicalis - кореневий/- 1. крайній, докорінний, 2. ґрунтовний, рішучий, належний до радикалів, радикалізму.

РАДИСТ /лат. /- зв'язковий при радіовисильні або радіоприймальні.

РАДІЙ /лат. radius - промінь/- хемічний елемент /ка/, радіоактивний метал /відкрили 1898 році в урановій руді французькі вчені, чоловік і жінка Кюрі атом. вага 226,05.

РАДІО... /лат. radio - випромінюю/- у складених словах укажує на зв'язок даного поняття з радієм, напр., радіотерапія.

РАДІО /лат. radio - випромінюю/- 1. скорочена назва бездротової радіотелефонії, радіотелеграфу, радіотелеграми, 2. спосіб пересилати з допомогою електромагнетних хвиль /радіохвиль/ звуки, що його винайшов італійський фізик Марконі /1896 р./.

РАДІОАКТИВНИЙ - той, що має властивість випромінюватися, тобто виділяти потік атомових ядер гелію /альфа-промені/, потік електронів /бета-промені/ або електромагнетні хвилі /гамма-промені/.

РАДІОАКТИВНІСТЬ /лат. /- власти-

вість деяких хемічних радіоактивних елементів самовільно, без ніяких зовнішніх впливів, виділяти енергію у вигляді особливих /невидних для ока/ променів у супроводі розпаду атомів радіоактивних речовин і творення з них атомів інших елементів.

РАДІОГОНІОМЕТР /див. радіогоніометрія/- споруда для пересилання сигналів у певному напрямі або для пеленгування, тобто визначення напрямку /кута/, в якому міститься інша радіоактивна /використовується на кораблях та літаках, щоб визначити їх географічне положення/.

РАДІОГОНІОМЕТРІЯ /лат. radius - промінь, гр. gonía - кут, metreo - міряю/- визначення напрямків та вимірювання кутів з допомогою електромагнетних хвиль.

РАДІОГРАМА /див. радіо...+грама/-І. передане через радіо повідомлення, 2. див. рентгенограма.

РАДІОГРАФІЯ, див. рентгенографія.

РАДІОЕЛЕМЕНТ, див. радіоактивні елементи.

РАДІОЕНЕРГІЯ /див. радіо...+енергія/- енергія електромагнетних хвиль.

РАДІОЗОНД /див. радіо...+зонд/- метеорологічний прилад досліджувати стан горішніх шарів атмосфери /підіймається на аеростаті й передає відповідні сигнали через радіо./.

РАДІОКАРБОСКОПІЯ /див. радіокарбо...+ гр. skopeo - дивлюсь/, - спосіб виявляти наявність у паливі мінеральних домішок, з допомогою рентгеноскопії.

РАДІОКОМПАРАТОР /лат. radio - випромінюю, comparator - порівнювач/- прилад виміряти інтенсивність енергії електромагнетних хвиль /рад.-тех./.

РАДІОКОМПАС /див. радіо...+компас/- апарат визначати напрям електромагнетних хвиль /радіопеленг/-.

РАДІОЛА - апарат, що складається з радіоприймача, репродуктора й електричного патефона.

РАДІОЛІТ /лат. radio - випромінюю, гр. lithos - камінь/-види викопних променистих м'якунів із скойкою.

РАДІОЛОГ /лат.-гр./-І. фахівець у радіології, 2. лікар, що лікує радіоактивними засобами.

РАДІОЛОГІЯ /лат. radio - випромінюю, гр. logos - слово, наука/- наука про радіопроміньвання.

РАДІОЛЮРІЯ /лат. radiolus - промінчик/- морські одноклітинні істоти /зоол./.

РАДІОЛЬОКАТОР /див. радіольокація/- апаратура визначати з допомогою радіохвиль місце перебування літаків, кораблів, тощо /складається з потужного надавача коротких хвиль, приймача, що зловлює відшукувані сигнали, індикаторної споруди й допоміжного устаткування/.

- РАДІОЛЮКАЦІЯ** /лат. *radic* - випромінюю, *locus* - місце/- метода визначати з допомогою радіохвиль невидні в просторі об'єкти /віддаль і напрям/: кораблі, підводні човни, місця масового скупчення риби в морі.
- РАДІОЛЮ́Т** /лат. *radio* - випромінюю, гол. *lood* - оливо/-прилад визначати з допомогою електромагнетних хвиль, на якій висоті над невидною місцевістю перелітає літак.
- РАДІОМА́ЙК** - радіостанція, що подає радіосигнали кораблям та літакам, допомагаючи їм визначати своє місце в просторі.
- РАДІОМЕТР** /лат. *radius* - промінь, гр. *metreō* - міряю/- 1. прилад, що показує силу променів світла, тепла, 2. прилад, що показує перетворення променистої енергії в теплову або кінетичну.
- РАДІОМЕТРІ́Я** /див. радіометр/ - 1. способи вимірювати променісту енергію /частина фізики/ 2. метода вишукування корисних копалин з допомогою радіохвиль.
- РАДІОНАВІ́ГАТОР** /лат. *radio* + *navigator* - мореплавець/- радіонавігаційний прилад, що визначає точно місце перебування корабля в морі.
- РАДІОПЕЛЕНГ** /див. радіо...+пеленг/- визначення з допомогою радіо курсу корабля або літака.
- РАДІОПЕЛЕНГА́ТОР** /див. радіопеленг/- див. радіогоніометр.
- РАДІОПРОЖЕ́КТОР** /див. радіо... + прожектор/- радіостанція з світловим прожектором, де випромінювані електромагнетні хвилі відбиваються від поверхні рефлектора подібно до відбиття світлових променів від увгнутого дзеркала.
- РАДІОРЕФЛЕ́КТОР**, див. радіопржектор.
- РАДІОСКО́П** /лат. *radio* - випромінюю, гр. *skopeō* - дивлюсь/- апарат для просвітлювання тіл з допомогою рентгенівських променів та огляду їх на особливим екрані.
- РАДІОСКОПІ́Я** /див. радіоскоп / див. рентгеноскопія.
- РАДІОСТА́НЦІЯ** /лат./- устава, що витворює /передатна/ або приймає /приймальна/ електромагнетні хвилі.
- РАДІОТЕЛЕВІ́ЗІЯ** /лат. *radio* випромінюю, гр. *tēle* - далеко, лат. *visio* - бачення/- див. телевізія.
- РАДІОТЕЛЕГРА́МА** /див. радіо...+ телеграма/- див. радіограма.
- РАДІОТЕЛЕГРА́Ф** /див. радіотелеграфія/- бездротовий телеграф, що передає шифроване письмо з допомогою електромагнетних хвиль.
- РАДІОТЕЛЕГРАФІ́Я** /лат. *radio* випромінюю, гр. *tēle* - далеко, *graphō* - пишу/- пересилання шифрованого письма з допомогою електромагнетних хвиль.
- РАДІОТЕЛЕМЕХА́НІКА** /лат. *radio* - випромінюю, гр. *tēle* - далеко, *mēchanē* - знаряддя/- керуван-

- ня механізмами на віддалі з до-
помогою електромагнетних хвиль.
- РАДІОТЕЛЕСКОПІЯ** /лат. radio -
випромінюю, гр. tēle -далеко,
skopeō - дивлюсь/- апаратура,
що дає можливість бачити пред-
мети на далекій віддалі.
- РАДІОТЕЛЕФОН** /див. радіотелефо-
нія/- бездротова система пере-
давати звуки на далеку віддаль,
також приймати їх з допомогою
апарата, що перетворює електрич-
ний струм, збуджений електро-
магнетними хвилями, на звуки,
що їх виголошує надавча станція
- РАДІОТЕЛЕФОНІЯ** /лат. radio -ви-
промінюю, гр. tēle - далеко, phō-
nē - звук/- пересилання звуків
на віддаль та приймання їх з до-
помогою відповідної апаратури,
що перетворює електромагнетні
хвилі на відповідні звуки.
- РАДІОТЕРАПІЯ** /див. радіо...+те-
рапія/- лікування з допомогою
радіоактивних речовин /рентге-
ном/.
- РАДІОТЕХНІКА** /див. радіо...+тех-
ніка/- 1.техніка використання
електромагнетних хвиль для пе-
ресилання та приймання звуків
на великі віддалі, 2. техніка
виробництва радіоапаратури.
- РАДІОТОРІЙ** /див. радіо...+ тор-
рій/- радіоактивний елемент, що
добувається радіоактивним роз-
кладом торію.
- РАДІОФІКАЦІЯ** /лат. radio - ви-
промінюю, facere - робити/- об-
ладнання мережі радіовисилань і
радіоприймання в країні.
- РАДІОФОНІЯ** /див. радіотелефонія
- РАДІУС** /лат. radius - промінь/
- промінь, вектор, віддаль від
центра кола чи кулі до будь-я-
кої точки на колі чи на повер-
хні кулі.
- РАДІУС-ВЕКТОР** /див. радіус+ве-
ктор/- 1. відтинки простої лі-
нії, що сполучає фокус еліпси
/гіперболи, параболі/з даною
точкою на цій кривій /м а т./,
2. віддаль між даною точкою в
системі координат та бігуном.
- РАДІАЛЬНИЙ** /див. радіус/- про-
меневий, променистий, спрямо-
ваний у напрямі радіуса; р-на
м і р а к у т а - відношення
довжини лука центрального ку -
та до довжини радіуса.
- РАДІАТОР** /лат. radiare - про-
менювати/- 1. випромінювач е-
нергії, 2. система тонких ру-
рок у моторі, якими циркулює
вода для охолодження моторово-
го циліндра, 3. центр випромін-
ювання, 4. система металевих
або керамічних ророк, що ними
циркулює гаряча вода або пара
для огрівання помешкання.
- РАДІАЦІЯ** /див. радіатор/-випро-
мінювання; випромінювання еле-
ктромагнетної енергії /ф і з./
- РАЖ** /фр. rage /- лють, шал, ша-
ленство.
- РАЙНВАЙН** /нім. Rheinweine / -
гагунок вина /здебільшого бі -
лого/.
- РАЙГРАС** /англ. rye grass-жит-
ня трава/- один із видів кор-
мових трав з родини колосків -
ців.
- РАЙНЕКЕ-ЛИС** /нім./- діюва осо

ба /лис/ у німецькому тваринно-му епосі середньовіччя, що став основою для твору Гете "keine ke fuchs" /л і т./.

РАЙОН /фр. rayon /- I. одиниця адміністративного поділу в Україні /УСРР/, 2. місцевість, об-шир певного призначення.

РАЙСМУС /нім. Reissmass /-сто-лярський струмент проводить на виробих риси, рівнобіжні з кан-том виробу. РАЙСФЕДЕР

РАЙСФЕДЕР /нім. Reissfeder /-I рисник, креслярське перо, 2. ме-талевий затискач для олівця.

РАЙТАРИ /нім. Reiter -вершник, див. р е й т а р и.

РАЙТУЗИ, див. р е й т у з и.

РАЙХСБАНК /нім. Reichsbank / -державний банк у Німеччині.

РАЙХСВЕР /нім. Reichswehr / - назва німецької армії після ми-рової Версальської угоди до 19-35 року.

РАЙХСКАНЦЛЕР /нім. Reichskanz-ler /- державний канцлер, голо-ва уряду в Німеччині до 1945 р

РАЙХСТАГ /нім. Reichstag /-пар-ламент у Німеччині.

РАЙЯ /ар./- турецький підда - нець немусульманського вірови-знання.

РАКАГУ /ар./- арабська страва з картопляного крохмалю, какао, жолудів тощо /для хворих/.

РАКЕТА /нім. Rakete /-набій, що рухається тиском вибухових га-зів /для фюєрверків та військо-

вої сигналізації /див. також - р а к е т н и й/.

РАКЕТКА /фр. raquette з ар. ra hat - долоня/- спеціальна, у формі лопатки сітка з держа-ком відбивати м'яч у грі в те-ніс.

РАКЕТНИЙ /див. ракета/- належ-ний до ракети; р-ий р у ш і й - рушій, що йому надають руху, вибухаючи з нього, газу; р-ий гарматень - гарматень, що йому надають руху, вибухаючи з ньо-го, газу. /інакше: реактивний мотор, рушій, гарматень/.

РАКСИ /гол./- металеві кільця на корабельних мотузах, що з їх допомогою передні вітрила удер-жуються при штангах.

РАКУРС /фр. raccourcir- укорочувати/- зображення об'єкта в перспективі, з помітним скоро-ченням його частин, віддалених від переднього плану /м а л./.

РАМА /санс./- сьоме втілення бога Вішну /в індуській релі - гії/.

РАМАДАН, РАМАЗАН /ар.-тюрк./ I. дев'ятий місяць мусульманського календаря /березень/, 2. вели-кий піст у мусульманів у цьому місяці.

РАМАЯНА /санс./- старо-індусь-ка поема про життя національно-го героя Рами /4 стол. по Хр./

РАМБУРС /фр. rambourser /-I. ви-плачування боргу, витрат, 2. по-криття боргу через третю особу, 3. сплата векселя.

РАМБУЛЬЄ /фр. vl./-порода тон-

корунних овець /один із видів м е р и н о с і в, шпанки/.

РАМІ /мал./- рослина з родини кропивних /китайські коноплі/, що з її волокон виробляють грубі тканини, кодоли, також тонкі нитки, мережива тощо /Кавказ, Китай, Японія, Індія/.

РАМНИ, РАМНІЙЦІ - одно з латинських племен, що разом із сабінами та етрусками заснувало Римську державу.

РАМОЛІ /фр. ramolli /- старе - чо-ровслаблена, недоумкувата людина.

РАМПА /фр. rampe /- 1. ряд лямпок на самому краї сцени на підлозі, що освітлюють сцену спереду знизу, 2. поруччя понад сходами, 3. залізобетонний узвіз, що ним підземні поїзди сходять з поверхні під землю.

РАНГ, РАНГА /нім. Rang /- урядовий титул, категорія, ступінь.

РАНГОВИЙ /див. ранга/- належний до ранги.

РАНГОВТ /гол. randhout - кругле дерево/- сукупність дерев'яних або сталених щогол на кораблі.

РАНДЕВУ /фр. rendez-vous - приходьте/- домовлене побачення, зустріч.

РАНЕТА, див. р е н е т а.

РАНЕЦЬ /нім. Ranzel /- військовий або учнівський наплечник.

РАНЖИР /нім. Rangierung з фр. ranger/- лава воєнків, вишукваних за зростом.

РАНЖУВАТИ /фр. ranger /- ставити воєнків в ряди за зростом.

РАНТ /нім. Rand /- облямівка /на сукнях, на підшвах у взутті у вигляді зубців навколо передка/.

РАНТУХ /нім. Randtuch /- 1. га-тунок тонкої тканини, 2. біла тонка жіноча хустка.

РАНТЬЄ /фр. rentier /- особа, що живе з ренти /з відсотків на акції, облігації, вкладені в банк гроші/.

РАНЧЕРО /есп. rancho /- власник ранча.

РАНЧО /есп. rancho /- 1. скотарський хутір у Півд. Америці, 2. дім і садиба цього хутора.

РАПІРА /нім. Rapieriz фр. rapière /- 1. тонка й гнучка з кулькою на вістрі шпага /учи-тися фехтувати/, 2. дволезвий довгий меч.

РАПОРТ /фр. rapport /- справоздання, 1. усне або письмове військове повідомлення або звіт командувачеві, 2. повторювана на тканині або шпалерах частина малюнка /т е к с т и л ь./.

РАПОРТУВАТИ /див. р а п о р т /- коротко усно або письмово доповідати командувачеві про стан справ.

РАПС /нім. Raps /- олійна рослина з родини хрестоцвітних; з насіння добувають рапсову олію уживану в миловарстві тощо.

РАПСОД /гр. rhapsodos із rhaps

зшиваю, *Œde* - пісня/-I. мандрівний співець у стародавній Греції, що співав у супроводі гри на лірі, 2. співець народних епічних пісень.

РАПСОДНИЙ /див. р а п со ді я/ - складений з окремих пісень.

РАПСОДІЯ /гр. *rhapsōdia* /- I. поема, співана в супроводі гри на лірі, 2. музичний твір, побудований на народних мелодіях або імітований під народні пісні.

РАРЕФАКЦІЯ /лат. *rarefacere* /- I. розширення шпар у шкірі тіла, 2. розрідження повітря в наслідок нагрівання.

РАРИТЕТ /нім. *Rarität* з лат. *rarity* /- винятково рідкісний примірник /книжки/, зразок, рідкість.

РАСА /фр. *race* /- I. підподіл у рослинному й тваринному світі, що його запропонував у науці Бюффон /1740 р./, 2. біологічна група людей, об'єднаних спадковою спільністю будови та сукупністю фізичних і духових особливостей; за кольором шкіри людство поділяється на білу, чорну, жовту й червону раси; за фізичною будовою й духовими особливостями людство поділяється на європоїдів, негроїдів, монголоїдів; серед європоїдів головні раси такі: нордійська: високі, вузьконосі, біляві; динарська - високі, широкілиці; середземноморська - низькі, чорноволосі, довгоголові.

РАСИЗМ /фр./- теорія про існу-

вання вищих /панівних/ та нижчих /підлеглих/ людських рас /людоненависницька теорія, що панувала в Німеччині за гітлеризму/.

РАСОВИЙ /див. раса/- прикметний для певної раси; племінний /худоба, коні/.

РАСТАКВЕР /фр. *rastaquouère* / I. марнотратник, 2. особа, що живе розкішно, невідомо з яких джерел.

РАСТРА /лат. *rastrum* - граблі, - I. прилад лініювати папір для нот /проводить одночасно 5 ліній/, 2. полінійований грубими чорними лініями папір, що його підкладають під чистий папір, щоб рівно писати.

РАТА /дат./-I. пай, внесок, частка сплачуваного боргу, 2. термін сплачування рат.

РАТАНІЯ /есп. *ratania, rataña* /- корінь однієї з рослин, що з нього виробляють зубний порошок /в Америці/.

РАТАПЛІН - воляцька пісня в опері "Гугеноти" /звукове наслідування барабана/.

РАТАФІЯ /іт. з мал./- солодка овочева горілка з різними приправами.

РАТИНА /фр. *ratine* /- товста вовняна тканина з лахматою покрученою вовною, подібною до вовни на ягнті.

РАТИНУВАТИ /фр. *ratiner* /- заживати ворсу на вовняних тканинах, опрацьовуючи їх на осо-

бливих дошках, покритих плюшем

РАТИФІКАЦІЯ /лат. ratificatio-
від ratatus - вирішений, facere -
робити/- затвердження міждер-
жавної угоди органами держав -
ної влади.

РАТИФІКУВАТИ - затверджувати.

РАТУШ, РАТУША /нім. Rathaus /-
I. міська управа в німецьких
містах за середньовіччя, 2. бу-
динок, де міститься міське са-
моврядування.

РАФІНАДА /фр. la raffine / -
технічно чистий кусковий цукор

РАФІНАРНЯ /фр. raffiner - очи-
щати/- фабрика хемічного очи-
щення цукру, нафти, спирту, ме-
талів або що.

РАФІНАЦІЯ /фр. raffiner - очи-
щати/- очищення цукру, нафти,
спирту або що від домішок.

РАФІНЕР /фр. raffiner - очища-
ти/- прилад, що роздрібнює па-
перову масу.

РАФІНЕРІЯ, див. рафінарня.

РАФІНОВАНИЙ /див. рафінувати/-
I. очищений, 2^х вишуканий, ви-
багливий, витончений, доскона-
лий.

РАФІНУВАННЯ /див. рафінація/-
перетворення піщого цукру
на кусковий /рафінаду/.

РАФІЯ /мадаг./- прядиво з па-
льмового листя, уживане у ви-
робництві капелюхів тощо.

РАФОСИМФІЗА /гр. rhapsia - при-
шивання, symphysis - зрощення/
- зростання черепних швів.

РАХАТ-ЛУК'УМ /тур./-ласощі з
цукру, горіхових ядерець, миг-
далю, крохмалю та овочевих со-
ків /у східних народів/.

РАХІЯЛГІЯ /гр. rhachis - спин-
ний хребет, algos - біль/біль
у хребті /хвор./.

РАХІОМІЄЛІТ /гр. rhachis спин-
ний хребет, myelos - кістко-
вий мозок/- запалення спинно-
го хребта.

РАХІОТОМ /гр. rhachis - спин-
ний хребет, tomē - розтин/-хі-
рургічний інструмент розтина-
ти хребет.

РАХІТ /гр. rhachis - спинний
хребет/- дитяча хвороба кіс-
ток, англійська хвороба, кри-
вуха /наслідок розладу виміни
вапнових речовин в організмі;
ознаки хвороби: розм'якшення
та викривлення кісток, м'я-
вість м'яснів, розлад травлен-
ня, дихання, кровотворення/.

РАХІТИЗМ, див. рахіт.

РАХІТИК - хворий на рахіт.

РАХІТИЧНИЙ - I. властивий рахі-
тикові, 2^х слабий, кволий, не-
дорозвинений

РАЦІОН /нім. Ration з лат. ra-
tio - рахунок, кошторис/- до-
бова пайка, порція харчів на
визначений час.

РАЦІОНАЛІЗАТОР /див. раціоналі-
зація/- особа, що здійснює ра-
ціоналізацію /винахідник/.

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ /лат. rationa-
lis - розумний/- поліпшення,
удосконалення /виробничого про-

цесу, всякої діяльності, роботи/.

РАЦІОНАЛІЗМ /лат. rationalis - розумний/- 1. напрям у філософії /відмінно від іраціоналізму та емпіризму/, що вважає за джерело пізнання світу лише розум, логічне пов'язування дій - сності, визнаючи, що всі істини формального й фактичного порядку можна вивести з основних понять незалежно від досвіду/Декарт, Спіноза, Ляйбніц/, 2. напрям у теології, що вбачає в розумі орган і миру релігії, 3^x визнання за розумом керівної ролі в життєвій практиці.

РАЦІОНАЛІСТ - послідовник раціоналізму, що вважає за істину те, що можна довести розумом.

РАЦІОНАЛІСТИЧНИЙ /див. раціоналізм/- властивий раціоналізму, відповідний до раціоналізму.

РАЦІОНАЛЬНИЙ /лат. rationalis - розумний/- 1. розумний, доцільний, 2. той, що не вимагає математичної дії добування кореня з числа /м а т./.

РАЦІОНАЛЬНИСТЬ /див. раціональний/- доцільність, поліпшення, удосконалення /виробництва а бошо/.

РАЦІЯ /лат. ratio - міркування, рахунок/- 1. податок нату - рою, 2. правота, слухність, 3. промова /на похоронах/, 4^x нудне повчання.

РАШКЕТ - металева рама з натягнутим аркушем паперу, в якому

зроблено прорізи відповідно до рядків шрифту, щоб забезпечити береги друкованого паперу від забруднення фарбою /в ручних друкарських верстатах/.

РАШКУЛЬ /нім. Keilsskohle /- па - личка з деревного вугілля /оли - вець/ для малювання.

РАШПЕР /гол. rasper /- залізні ґратки, щоб підсмажувати м'ясо на вугільному багатті.

РАШПІЛЬ /нім. raspel /- терцу, покарбований зубцями сталевий брусок для обробитку ним дере - ва, виробів з м'якого металу , тощо.

РАШТРА /лат. rastrum- граблі/- див. растра.

РЕ¹ /лат. re /-1. назва другого ступня в діатонічній гамі "до", 2. друга струна на віолонче - лі, третя - на скрипці.

РЕ² /лат. re.../-приросток, що означає: назад, знову, проти, на прикл., р е п а т р і я ц і я .

РЕАБІЛІТАЦІЯ /фр. rehabiliter/-1. виправдання, відновлення дс - брого імені, відновлення в пре - вах /ю р./.

РЕАБІЛІТУВАТИ /див. реабіліта - ція/-1. відновити добру славу, добре ім'я несправедливо згань - бленої особи, 2. відновити в - правах.

РЕАГЕНТ /лат. reagens із re... - назад, agens - діючий/-спричин - ник хемічної реакції, хемічна речовина, що викликає певну хе -

мічну реакцію, див. реактив.

РЕАГУВАТИ /лат. re...- проти, agere - діяти/- I. протидіяти, відгукуватись на сприйняті подразнення, вражіння, 2. вступати в хемічну реакцію.

РЕАКТАНС, див. реактанція.

РЕАКТАНЦІЯ /фр. réactance / - індуктивний опір проти електричного струму /фіз./.

РЕАКТИВ /лат./- речовина, що викликає певну хемічну реакцію з іншою речовиною і цим стверджує наявність останньої.

РЕАКТИВНИЙ /лат. re... - назад, activus - діяльний/- I. той, що має властивість реактиву, 2. самоіндуктивний; рух - рух тіла, на яке діє реакція газу, пари абощо, що витікає з цього ж тіла в протилежному до його руху напрямі.

РЕАКТИВНІСТЬ - властивість творити реакцію.

РЕАКТОЛОГ /див. реактологія/ - фахівець, знавець реактології.

РЕАКТОЛОГІЯ /див. реакція + логія/- I. наука про психофізичні зміни в організмі, що виникають у відповідь на подразнення, 2. наука про хемічні реакції.

РЕАКТОР- самоіндукційна електрична цівка.

РЕАКЦЕПТАЦІЯ /див. ре...+ акцептація/- прийняття векселя для нового зобов'язання щодо його сплати.

РЕАКЦІЙНИЙ /лат./- ворожий щодо новин у політиці, побути то

що; ворожий революції, ворожий до прогресу.

РЕАКЦІОНЕР /фр. réactionnaire з лат. re... - проти, action - дія/- прихильник старого ладу, старих культурних чи технічних засобів, супротивник усього нового, прогресивного.

РЕАЛ, **РЕГАЛ** /нім. Real, Regal /- шахва з шухлядами для друкарських шрифтів.

РЕАКЦІЯ /лат. re... - проти, на зад, actio - дія/- I. протидія; відповідь організму на зовнішнє або внутрішнє подразнення, збудження /псих./, 2. хемічний процес взаємодії речовин, 3. заходи проти поступового руху; 4. занепад сил або настрою після піднесення.

РЕАЛІЗАЦІЯ /с.-лат. realis - речовий/- здійснення, виконання /задумів, плану, завдань/, 2. обертання майна або цінних паперів на гроші.

РЕАЛІЗМ /с.-лат. realis - речовий/- I. середньовічний філософський напрям /протил.: номіналізм/, що визнавав реальне існування загальних понять, незалежних від речей, 2. філософський напрям, що визнає існування об'єктивної реальності, незалежної від людської свідомости, 3. напрям у мистецтві, що має на меті правдиве зображення дійсности, показуючи найхарактерніші її прояви, 4. реалізм і з соціалістичний - основна метода советського мистецтва й літератури, що, на наказ російської комуністичної партії,

замість історично-конкретного зображення дійсності, фальшу - ють її, підтасовуючи до партійних завдань та ідейного заморочення народу в дусі російського соціалізму, шовінізму й імперіялізму, 5^x уміння враховувати й використовувати умови дійсності.

РЕАЛІЗУВАТИ /див. реалізація/- 1.здійснювати, 2.обертати майно або цінні папери на гроші.

РЕАЛІСТ /фр./-1.послідовник реалізму /в мистецтві, філософії абощо/, 2.практична людина, 3.учень реальної школи в дореволюційній Росії.

РЕАЛІСТИЧНИЙ - властивий реалізові.

РЕАЛЬГАР /фр. réalgar /-сірчастий арсен /отрута/, уживаний у піротехніці, у виробництві деяких фарб.

РЕАЛЬНИЙ /лат. realis -речовий/-1.дійсний, справжній, практичний; речовий, 2.можливий щодо здійснення, здійснений; р е а л ь н и й зарібок - киль -кість речей, потрібних у вжитку, що їх може купити людина за свою зарібтну платню /в умовах панування комунізму в СС СР часом падає до нуля, напр., в роках 1921-22, 1933/.

РЕАЛЬНІСТЬ /див. реальний/- 1.дійсність, факт, 2.майнові за-соби, 3.практичність.

РЕАМБУЛЯЦІЯ /лат. re... -зно-ву, ambulans - ходячий/- попра-вка й доповнення до географіч-

них мал., РЕАСЕКУРАЦІЯ /лат./- забезпе-чення угодою винагороди за мож-ливі втрати.

РЕБАБ, див. рабаб.

РЕБАПТИСТИ /див. ре...+ бапти-сти/- християнська секта, що ви-знає хрещення лише дорослих і тому перехрищує тих, хто хрище-ний у дитинстві.

РЕБЕКАТИ /вл./- заколотники , що руйнували митниці та заста-ви, щоб не платити дорожніх по-датків /в Англії/.

РЕБЕЛІЯ /лат./- бунт, заколот, повстання.

РЕБЕЛЯНТ /лат./- бунтар, зако-лотник, бунтівник.

РЕБІ /ар./- третій і четвертий місяці арабського календаря.

РЕБОРД /фр. rebord /- виступ на ободі колеса, щоб не зішло з рейки /залізничного вагона/ , також на крутнях, щоб не спов-зав пас абощо.

РЕБУС /лат. reus - річ/-загадка у формі малюнків, літер тощо.

РЕВАКЦИНАЦІЯ /див. ре...+ вак-цинація/- повторне щеплення вакцини /м е д./.

РЕВАЛЬОРИЗАЦІЯ /фр. revalorisa- tion/- підвищення ціни до по-переднього її рівня /після спа-ду її/.

РЕВАНШ /фр. revanche - відпла-та/- 1.відплата, помста; від-плата за поразку у війні, у грі в змаганнях, 2.повторне зма-гання в спорті з метою відбра-

ти першість у переможця.

РЕВЕЛЕРСИ /англ./- наслідуван-
ня джазу людськими голосами.

РЕВЕЛЯЦІЯ /лат. revelatio /ви-
криття, розголос.

РЕВЕРАНС /фр. révérence /-ша -
нобливий уклін з присіданням.

РЕВЕРБЕРАЦІЯ /лат. reverbera-
re - відбивати/- I. поступове
погасання звуків у закритому
приміщенні після того, як дже-
рело звучання перестало діяти,
2. відбивання світла або тепла.

РЕВЕРЕНДА /лат./- ряса в като-
лицьких духівників.

РЕВЕРС /фр. з лат. reversus -
повернений/-I. зворотний бік
монети, медалі, 2. посвідка, кви-
ток, 3. механізм, що дає змогу
мінати напрям руху певного де-
талю машини.

РЕВЕРСАЛІЇ /лат. reversio зво-
рот/- королівські грамоти-зо-
бов'язання не порушувати гро-
мадянських прав та привілеїв
даної країни.

РЕВЕРСИВНИЙ /лат. reversus
зворотний/- такий, що обертає
ться або рухається, змінюючи
напрямок свого руху чи обертан-
ня /м е х./.

РЕВЕРСІЯ /лат. reversio - во-
роття/- I. зворот власності а-
бо спадщини, 2. поява в нащад-
ків предківських ознак або
форм /б і о л./, 3. зміна на-
пряму руху чи обертання маши-
нового деталю /м е х./.

РЕВЕРСУВАННЯ /див. реверсія/

змінювання напрямку обертання
в рушії під час його роботи.

РЕВІВАЛЬ /англ. revival - від-
новлення/- раптове збудження
релігійного почуття.

РЕВІДЕНТ /лат./- див. ревізор.

РЕВІЗІЙНИЙ /див. ревізія/-при-
значений для перевірки; р - на
к о м і с і я - комісія, що пе-
ревіряє діяльність будь-яких
виборних органів.

РЕВІЗІОНІЗМ /лат. revisio -пе-
регляд/- I. доктрина, що на під-
ставі еволюційного принципу пе-
ревіряє марксизм /засновник -
німецький соціал-демократ Берн-
штайн, що в 90-х роках зробив
перегляд усіх основних тверд -
жень Карла Маркса й заперечив
можливість наукового обґрунто-
вання соціалізму, можливість
довести з погляду матеріалістич-
ного розуміння історії по-
требу соціалізму та його неми-
нучість; заперечив факт росту
озлиднення, пролетаризації та
загострення капіталістичних су-
перечностей, оголошуючи неспро-
можність самого поняття "кінце-
вої мети" та заперечуючи ідею
диктатури пролетаріату, теорію
класової боротьби, несумісну з
демократичним ладом, керуванням
згідно з волею більшості; 2^х пе-
регляд теорій, постанов тощо.

РЕВІЗІОНІСТ - послідовник реві-
зійонізму.

РЕВІЗІЯ /лат. revisio - пере-
гляд/- I. перевірка діяльності
або звітності установи, органі-
зації, виборної особи або що, 2.

перегляд теорії, тверджень, по станов.

РЕВІЗОР /див. ревізія/- особа, уповноважена перевіряти діяльність чи звітність установи.

РЕВІЗУВАТИ /лат./- перевіряти діяльність або звітність, переглядати щонебудь з метою зміни або уточнення тощо.

РЕВІНДІКАЦІЯ /див. ре...+ виндикація/- судова вимога повернути власність /втрачену, сконфісковану або по/.

РЕВІНЬ /гр. revenion з перськ ravend /- рослина, що з її коренів добувають проносні ліки.

РЕВІЯ /фр. revue - огляд/- театральна вистава-перегляд або огляд новин, часом із сатиричним їх освітленням.

РЕВУЛЬСІЯ /лат. revulsio /- посилені рух соків в організмі, 2. пітніння тіла, 3. виривання зуба.

РЕВМАТИЗМ /гр. rheumatismos - розтікання/- гостець, донець, хвороба суглобів або м'язів.

РЕВМАТИЧНИЙ /див. ревматизм/- спричинений ревматизмом, хворий на ревматизм.

РЕВОКАЦІЯ /лат. revocatio - відкликання/- скасування розпорядження, 2. скасування закону, 3. відклик посла з чужої країни.

РЕВОЛЮЦІЙНИЙ /див. революція/- спрямований на насильницький переворот.

РЕВОЛЮЦІОНЕР /фр. révolution-

naire з лат. revolutio - переворот/-учасник революційного руху, революції.

РЕВОЛЮЦІОНІЗМ /фр./- революційні настрої, погляди, прагнення.

РЕВОЛЮЦІЯ /фр. révolution з лат. revolutio - переворот/-1. насильницька зміна державного ладу, 2. докорінна зміна в науці, техніці в наслідок винаходу, 3. обіг небесного тіла довкола іншого, центрального тіла.

РЕВЇЛЬВЕР /англ. з лат. revolvere - котити назад/- один із видів пістолів /ручна вогнепальна зброя.

РЕВЇЛЬТА /фр. revolte /- бунт, заколот.

РЕВЮ /фр. revue - огляд/-1. огляд /напр.,- готовості війська/ 2. огляд новин /у пресі/, 3. назви багатьох журналів у деяких країнах /див. також ревія/.

РЕГАЛІЇ /лат. regalia - належний цареві/-1. право, привілей вищої влади, 2. монополне право влади на промисел /за середньовіччя/, 3. знаки царського чи взагалі монархічного чину: корона, скипетр тощо, 4. відзнаки

РЕГАЛЬ /нім. regal /- подібний до органа музичний інструмент з дуже подібним до людського голосу звучанням /I6-I7 стол./

РЕГАТА /іт. regata /- спортивні змагання на моторових або веслових човнах.

РЕГБІ /англ. rugby /- один із видів футболу, коли м'яч пере-

дають через перепону.

РЕГЕЛЬ /фр. règle /- поперечка в нижній частині крокви.

РЕГЕНЕРАТ /лат. regeneratus перероджений/- старий матеріал з відновленими властивостями, наприклад, вулканізована гума.

РЕГЕНЕРАТИВНИЙ /лат. regeneratio - відродження/- відновний; р - на п і ч - фабрична піч, що використовує тепло утворюваних при горінні газів; р - ий п р и й м а ч - ламповий радіоапарат, що в ньому катодна лампка править за генератора коливань.

ГЕНЕРАТОР /лат. regenerare відроджувати/- 1. відновник, відбудовник, 2. споруда для заощаджування тепла або використання спрацьованих газів чи нагріваного повітря.

РЕГЕНЕРАЦІЯ /лат. regeneratio - відродження/- 1. віднова, відродження /відростання втрачених частин тіла, органів, тканин чи клітин/, 2. використання спрацьованих у технічному процесі продуктів для дальшого обробітку, 3. відновлення речовини в хемічній реакції.

РЕГЕНТ /лат. regens - правлячий/- 1. тимчасовий правитель у державі /замість неповнолітнього монарха/, 2. диригент церковного хору.

РЕГЕНТСТВО /див. регент/- тимчасова влада однієї або кількох осіб при відсутності, малолітстві або хворобі монарха.

РЕГЕСТИ /лат. regesta /- хроно-

логічні каталоги старих документів з переказом їх змісту.

РЕГІМЕНТ /нім. regiment з лат./ - полк /в і й с ь./.

РЕГІОНАЛІЗМ /лат. regionalis - краєвий/- надавання переваги місцевим інтересам проти інтересів цілості.

РЕГІОНАЛЬНИЙ /лат. regionalis - краєвий/-місцевий; р - ий п а к т - міжнародня угода про взаємодопомогу між державами певного географічного обшпру.

РЕГІСТР /с.-лат. registrum /- 1. механізм, що добуває групу тонів музичного інструмента, 2. діапазон голосу й способи його добування, 3. групи звуків різного характеру, залежно від тембру, напруги, висоти тощо /див. також реєстр/.

РЕГІСТРАТОР, див. реєстратор.

РЕГІСТРАЦІЯ /с.-лат. registrum - записане/- див. реєстрація.

РЕГІСТРОВА ТОННА - обсяг корабля, виражений в обсягових тоннах /реєстрова тонна - 2,83 куб. метри./.

РЕГЛЕТТА /фр. réglette /- переліжка міжшпальтами шрифту, вживана в друкарстві /дошинка на 20 пунктів грубини й до 2 квадратів довжини/.

РЕГЛЯМЕНТ /фр. règlement з лат. regula - правило/- 1. правило, 2. статут, приписи, що регулюють діяльність, 3. порядок ведення засідання, зборів.

РЕГЛЯМЕНТАЦІЯ /фр. réglementation /лат. /- встановлення правил, приписів.

РЕГЛЯМЕНУВАТИ /фр. régler /лат. /- встановлювати певне правило, впорядковувати.

РЕГЛЯН /англ. raglan /- фасон, в якому рукава викраїні суцільно з плечима /пальто/.

РЕГРЕДІЄНТ /лат. /- див. регресант.

РЕГРЕС /лат. regressus - рух назад, рух проти поступу, зворот на гірше, 2. право особи, що виконала чуже зобов'язання /іншої особи/, ставити вимогу до цієї особи щодо відшкодування витрат /ю р./.

РЕГРЕСАНТ /лат. regressus - вертання /- векселедержець, що вертає вексель векселедавцеві з вимогою сплатити, коли відмовляється сплатити його третя особа.

РЕГРЕСАТ /лат. /- векселедавець, що йому повертають неприйнятний третьою особою вексель.

РЕГРЕСІВНИЙ /див. регрес /- занепадний, той, що не розвивається, занепадає, зворотний, що йде від кінця назад.

РЕГРЕСІЯ /лат. regressio - рух назад /- рух назад, відставання, занепад, погіршення.

РЕГРЕСУВАТИ /див. регрес /- занепадати, погіршуватись /проти прогресувати/.

РЕГУЛА /лат. regula - правило /- 1. правило, припис, 2. статут.

РЕГУЛИ /лат. regula - правило /місячка /м е д./, див. менструація.

РЕГУЛЮВАТИ /лат. regulare /- 1. впорядковувати, підпорядкувати певному правилу, приписам, 2. установлювати правильне співвідношення частин механізму.

РЕГУЛЯМІН, /див. регламент/.

РЕГУЛЯРНИЙ /лат. regularis /- правильний, повсякчасний, рівномірний; р е г у л я р н а армія - армія, що має правильну військову організацію й планомирну підготову.

РЕГУЛЯРНІСТЬ /див. регулярний /- постійність, повсякчасність, рівномірність, упорядкованість.

РЕГУЛЯТИВНИЙ /лат. /- керівний провідний, р е г у л я т и в н е поняття - поняття, до якого прямує думання при пізнанні /ф і л./.

РЕГУЛЯТОР /лат. regulare - впорядковувати /- 1. прилад для автоматичного встановлення рівномірної дії механізмів, збереження певних величин /швидкості, температури тощо/, 2. явище або сила, що зберігає порядок, рівномірність у певній галузі.

РЕГУЛЯЦІЯ /лат. /- впорядкування, встановлення рівномірності

РЕГУЛЬОВАНИЙ /див. регулярний /- планований, упорядкований, керований.

РЕДАГУВАТИ /лат. redigere - впорядковувати /- 1. виготовляти дс

друку рукописи, виправляти, літературно опрацьовувати, 2. керувати виданням пресового органу, книги або що.

РЕДАКТОР /фр. rédacteur з лат. redactus - упорядкований/-І. упорядник матеріалів до друку, 2. особа, що літературно опрацьовує тексти для друку.

РЕДАКЦІЙНИЙ /див. редакція/належний до редакції; р е д а к ц і й н и й апарат - працівники редакції.

РЕДАКЦІЯ /фр. rédaction з лат. redactus - упорядкований/-І. установа, де працюють редактори, 2. група працівників, що виготовляють рукописи до друку, 3. певне формулювання думки, опрацьований у певнім стилі текст, 5. літературне опрацьовання твору.

РЕДАН /фр. redan /-І. фортеційна споруда на воєнних позиціях, що має форму кутового виступу, 2. гострокутний виступ дна в човні, гідролітаку, що зменшує опір води під час руху.

РЕДЕМАРКАЦІЯ /фр. redémarchation /- відновлення прикордонних знаків на державних кордонах.

РЕДЕМТОРИСТ /лат. redemptor, спаситель/- чернець католицького ордену редемптористів, що суворо додержується приписів церковного життя /заснований орден 1732 р./.

РЕДЖЕБ /ар./- сьомий місяць мохаммеданського календаря, в

якому релігія забороняє вірянам брати участь у війні, двобоях тощо/.

РЕДИНГОТ /фр. redingote з англ. riding coat /- сурдут для їзди верхи, особливого крою під жак.

РЕДИСКОНТ, див. реєсмент.

РЕДУБЛЕМАН /фр. redoublement /- повторна атака в фехтуванні.

РЕДУКОВАННИЙ /див. редукція/- скорочений /напр., звук у мові

РЕДУКТОР /див. редукція/- зменшувач числа обертів машиново-го деталю, знижувач температури, вольтажу /т е х./, 2. відбирач речовин із хемічних сполук /х е м./.

РЕДУКУВАТИ /лат. reducere - відводити/- скорочувати, зменшувати, обмежувати.

РЕДУКЦІЙНИЙ /див. редукція /- належний до редукції; р-ні таблиці - порівняльні таблиці між монет тощо.

РЕДУКЦІЯ /лат. reducere - вертати/- І. скорочення, зменшення, 2. хемічний процес відбирання кисню з речовини, заміни кисню воднем або приєднання водню, 3. зведення складної, кваліфікованої праці до простої, 4. падіння курсу або цін /к о м./, 5. зворотний розвиток органів у напрямі до спрощення /б і о л./, 6. скорочення голосних звуків у деяких мовах /французькій, російській

РЕДУПЛІКАЦІЯ /лат. reapplicatio

- подвоєння/-подвоєння слова або складу в слові, напр., ледь -ледь, дзінь-дзінь.

РЕДУТА /фр. la redoute /-земляне військове укріплення з насипом і ривчаком.

РЕДУІТ /фр. réduit /-мала фортифікаційна споруда в середині великої фортеці.

РЕЕВАКУАЦІЯ /див. ре...+евакуація/-вороття евакуйованих із фронтової смуги підприємств, людей, майна на попередні місця їх перебування.

РЕЕКСПОРТ /див. ре...+експорт/-вивіз за кордон привезених з іншої країни товарів.

РЕЕМИГРАЦІЯ /див. ре...+еміграція/-вороття емігрантів на батьківщину.

РЕЕСКО́НТ /фр./-повторний дисконт векселів.

РЕ́ЄСТР /лат. registrum /-спісок, книга для запису людей, документів абощо.

РЕ́ЄСТРАТО́Р /лат./-І.писар, 2. автоматичний самописний прилад

РЕ́ЄСТРАТУ́РА /див. реєстрація/-відділ в установі, що провадить запис паперів, людей, напр., військовозобов'язаних тощо.

РЕ́ЄСТРАЦІ́Я /лат. registrum -записане/-запис, складання списків, запис фактів, предметів, осіб, явищ з метою обліку абощо.

РЕ́ЄСТРОВИ́Й /див. реєстр/-записаний, занесений у список, у реєстр; реєстрові ко-

заки - записані в реєстр дозволеної від польської влади кількості козаки /в Україні за польського панування/.

РЕ́ЄСТРУВАТИ/див. реєстрація/-записувати в реєстр, провадити облік.

РЕ́ЄЖИМ /фр. régime /-І. лад у державі, 2. точно розписаний спосіб життя, харчування, відпочинку, праці, 3. система заходів для досягнення певної мети.

РЕ́ЄЖИСЕ́Р /фр. régisseur /-творчий керівник авторської гри в театрі.

РЕ́ЄЖИСУВАТИ /див. режисер/-керувати поставою п'єси на сцені

РЕ́ЄЖИСУ́РА /див. режисер/-І. обсяг обов'язків режисера, 2. група працівників /режисерів/, що опрацьовують виставу, сценарій

РЕ́ЄЗЕДА́ /фр. réséda з лат./-садова трависта рослина з дрібними запашними зелено-жовтими квітами, уживаними у виробництві парфумів.

РЕ́ЄЗЕКЦІ́Я /лат. resectio -відтинання, відсікання/-хірургічне видалення частини органа.

РЕ́ЄЗЕРВА́ /фр. la réserve -запас із лат. reservare -зберігати/-І. запас /війська, матеріялів/, 2. джерело нових сил, 3. військова частина, що не бере участі в бої, але стоїть напоготові на випадок потреби підсилити дійову частину.

РЕ́ЄЗЕРВА́Т /лат. reservatus збе-

режений/- І. застережене право, 2.заповідник, приділена для наукових дослідів або практичного використання територія з певними тваринами або рослинами /також резервація/.

РЕЗЕРВАЦІЯ /лат. reservare - зберігати/- І. відкладення на запас, 2. залишення за собою права вернутися до даного питання знов, 3. лісові заповідники, 4. території в США, де живуть індіанці, а білим заходити туди заборонено.

РЕЗЕРВІСТ /лат./- запасний воляк /воляк запасу/.

РЕЗЕРВНИЙ, РЕЗЕРВОВИЙ /фр./-запасний, запасовий; р-ий к а п і т а л - відкладений з прибутків на покриття непередбачених утрат капіталу; р-ве військо - набране з резервів військо або відведене в запілля до потреби військо.

РЕЗЕРВУАР /фр. réservoir з лат. reservare - зберігати/- водойма; посудина, збірник на те чиво, на газ.

РЕЗИГНАЦІЯ /лат. resignatio /зречення, покора, примирення /з долею/, поступливість, збайдужілість, нехтування.

РЕЗИГНУВАТИ /див. резигнація/ зрікатись, коритись, поступатись, нехтувати.

РЕЗИДЕНТ /лат. residens - сидячий/- І. дипломатичний представник, посол, 2. управитель маєтків, 3. громадянин певної країни, що постійно живе за кордоном, 4. таємний керівник шпи-

гунської організації в чужій країні.

РЕЗИДЕНЦІЯ /див. резидент/- місце постійного перебування голови держави, представника влади, адміністратора, видатної особи.

РЕЗИСТАНС /фр. résistance з лат. resistere - чинити опір/ пасивний або активний опір супроти окупанта, напр., опір, що чинить український народ супроти російської окупації.

РЕЗИСТЕНЦІЯ /див. резистанс/ - здатність організму переборювати інфекції /м е д./.

РЕЗОЛЮТНИЙ, РЕЗОЛЮТИВНИЙ - рішучий, самовпевнений, відважний.

РЕЗОЛЮЦІЙНИЙ /див. резолюція/ належний до резолюції.

РЕЗОЛЮЦІЯ /лат. resolutio /-І ухвала, постанова, 2.усне розпорядження або напис на діловому папері з приводу викладеної в ньому справи.

РЕЗОН /фр. raison /- аргумент, слушність, довід, розумна підстава, сенс.

РЕЗОНАНС /фр. résonance з лат. resonans /- І. явище підсилення звукових або яких інших /механічних, електричних/ коливань /вібрацій/ під впливом зовнішніх сил /відбувається в тому випадку, коли частота даних коливань збігається з частотою середовища/, 2. підсилення звука в приміщенні в наслідок відбиття звукових хвиль від пс

верхні, 3^х відгук, відголос.

РЕЗОНАНТИ /лат. resonantiae /носові звуки в деяких мовах.

РЕЗОНАТОР /лат. resonare - давати відзвук/- 1. фізичне тіло, що відбиває звукові хвилі іншого джерела звуку, 2. пристрій у музичному інструменті, що підсилює звучання, 3. прилад для розкладу й аналізу звуків або шумів.

РЕЗОНЕР /фр. raisonneur /- 1. моралізатор, 2. персонаж у п'єсі - виразник нормативних поглядів, моралі, 3^х балакун.

РЕЗОНЕРСТВО /див. резонер/-звичка резонувати.

РЕЗОНУВАТИ /див. резонер/-1. моралізувати, багато розмовляти на повчальні теми, 2. давати резонанс, підсилювати звучання.

РЕЗОННИЙ /див. резон/- розумний, ґрунтовний, обґрунтований слухний.

РЕЗОННО /див. резон/- слухно, розумно, обґрунтовано.

РЕЗОРЦІЯ /лат. resorbere - поглинати, вбирати/- всмоктування, вбирання.

РЕЗОРЦИНА /фр. résorcine /- безколірні кристали метилового етеру /дезінфекційний засіб, уживаний також у виробництві фарб та як лік проти гарячки.

РЕЗУЛЬТАНТА /див. результат/- вислідна сила, сума двох або кількох сил, рівночинна.

РЕЗУЛЬТАТ /фр. résultat /- наслідок /дії/, вислід, висновок,

підсумки /будь-якої діяльності

РЕЗУЛЬТАТИВНИЙ /див. результат - вислідний, наслідковий.

РЕЗУРЕКЦІОНІСТИ /див. резурекція/- викопувачі трупів для їх продажу анатомам /в Англії/.

РЕЗУРЕКЦІЯ /н.-лат. resurrectio /- великодня утрєня /в католиків/.

РЕЗЮМУВАТИ /фр. résumer /- робити висновки з висловлених думок, підсумовувати.

РЕЗЮМЕ /фр. résumé /- підсумки, зміст статті, промови, кінцевий висновок доповіді, стисле зведення висловлених думок.

РЕІНКАРНАЦІЯ /див. ре...+інкарнація/- перевтілення, перехід істотного духового ядра людини по її смерті в тіло іншої людини для вирівнювання гріхів померлого та вирівнювання долі нової людини /в релігії буддистів та теософів/.

РЕІНФЕКЦІЯ /див. ре...- інфекція/- повторне зараження на ту саму хворобу.

РЕЙ /гол. raai - жердина/-поперечки на щоглах, що до них прив'язують вітрила.

РЕЙВАХ /нім./- галас, замішання, гармидер.

РЕЙД¹ /гол. reed /- узбережна частина моря при вході в порт, зручна для перестюю кораблів /достатня глибина, захист від вітру й великих хвиль/.

РЕЙД² /англ. raid /- забіг кінноти або моторизованого війсь-

ка в запілля ворога з тактичною чи стратегічною метою.

РЕЙДЕР /англ. raid /- військовий корабель, що має завдання винищувати на океані ворожі судна.

РЕЙДУВАТИ /див. рейд /- провадити воєнні операції у ворожому запіллі, проникати у вороже запілля.

РЕЙМЕНТАР /нім. Regiment полк, командування /- заступник командувача.

РЕЙС¹ /нім. Reise - подорож /- маршрут /корабля, літака/ в один кінець.

РЕЙС² /португ. /- монета в Португалії, в Бразилії.

РЕЙС³ /ар. /- титул /офіцерський і цивільний/ у турків.

РЕЙС-ЕФЕНДІ /див. рейс³ + ефенді /- державний канцлер або міністер закордонних справ у Туреччині.

РЕЙТАРИ /нім. Reiter - вершники /- наймані кіннотники за середньовіччя.

РЕЙТУЗИ, РАЙТУЗИ /нім. Reithosen /- 1. вузькі штани, що щільно обтягують ноги, 2. довгі плетені панталони.

РЕКАМБІО /іт. /- 1. начислені за несплату векселя відсотки, 2. утрата на курсовій /біржовій / різниці векселя.

РЕКАПІТУЛЮВАТИ /див. рекапітуляція /- 1. перевіряти окремі рахункові суми /в бухгалтерії /, 2. стисло повторювати найголов-

ніше з висловленого, 3. перевіряти торговельні книги, записи.

РЕКАПІТУЛЯЦІЯ /лат. recapitulatio /- 1. короткий авторський виклад думок свого твору, стилю повторення висловленого, 2. перевірка торговельних книг або рахунків, 3. повторення ознак /біологічних / предків мисливих геологічних епох у організаціях сучасних нащадків, але у складнішій будові /див. біогенетичний закон /.

РЕКВАЛЕСЦЕНЦІЯ /лат. /- видужування пораненого.

РЕКВАЛІТ, РЕКВАЛЕСЦЕНТ - воєк, що видужує після поранення.

РЕКВІЄМ /лат. requiem акузатив від requies - спокій /- 1. католицька Богослужба по померлому, 2. музика до цієї Богослужби, 3. жалобний марш.

РЕКВІЗИТ /лат. requisitum - вимагання /- 1. сценічні речі для театральних вистав /крім декорацій і костюмів /, 2. сукупність формальних елементів умови чи документа, що їх відсутність касує силу умови або документа.

РЕКВІЗИТОР /див. реквізиція /- 1. завідувач театального реквізиту, 2. той, хто провадить реквізицію, реквізує.

РЕКВІЗИТНИЙ, РЕКВІЗИТОВИЙ - належний до реквізиту.

РЕКВІЗИЦІЙНИЙ /див. реквізиція - належний до реквізиції; реквізиційна система - система постачання для армії з ресурсів населення харчів (гра-

бунок, що його особливо в широкому обсязі провадила російська червона армія серед українського населення в 1919-21 р.

РЕКВІЗИЦІЯ /лат. requisitio - вишукування/- примусове вивласнення /грабунок/ майна, речей на користь приватної особи або держави /в широкому обсязі провадила реквізицію серед українського населення російська комуністична влада в роках революції 1919-22/.

РЕКВІЗУВАТИ /див. реквізиція/ примусово вивласнювати, грабувати /майно, хатні речі, що особливо широко практикувала в Україні російська комуністична влада/.

РЕКВІРЕНТ /лат. requirens той, що подає вексель на опротестування.

РЕКЕТИР /англ. racketeer / гангстер, злодій, що діє у великих масштабах.

РЕКЛЯМА /лат. reclamare - гукати /-I. розголос; засоби, щоб звернути увагу публіки на щось 2. надмірне усне чи письмове вихваляння чогось або когось, з метою привабити увагу громадськості, здобути комусь популярність.

РЕКЛЯМАЦІЯ /лат. reclamatio - нарікання, ремство/- I. заява, скарга, вияв невдоволення, протесту, 2. вимога відшкодувати збитки в наслідок недостатньої ваги товару, поганої його якості абощо /к о м./.

РЕКЛЯМІСТ /лат./-I. той, що ре-

клямує /справу, річ, товар/, 2 подавець рекламації.

РЕКЛЯМНИЙ /див. реклама/- належний до реклами.

РЕКЛЯМУВАТИ /лат. reclamare - гукати/- I. поширювати рекламу, вихвалити, 2. оголосити вимогу щодо відшкодування за збитки в наслідок нижчої від умовленої якості товару.

РЕКОГНОСКУВАННЯ /лат. recognoscere - розглядати/-I. розвідання серед місцевості, серед населення в межах воєнних дій, 2. ствердження тотожності особи, предмета.

РЕКОГНОСКУВАТИ /див. рекогноскування/- I. розвідувати серед місцевості та населення в межах воєнних дій, 2. досліджувати місцевість з метою топографічного здійснення.

РЕКОЛЕКЦІЯ /лат. re...+ collectivus /- сповідь у католицькій також духовні справи перед сповіддю.

РЕКОМБІНАЦІЯ /див. ре...+комбінація/- обернений щодо йонізації процес, тобто відновлення йонів, коли йони обернених знаків утворюють, з'єднуючись, нейтральну молекулу; з'єднання електрона з йонізованим атомом, що дає в наслідку нейтральний атом.

РЕКОМЕНДАЦІЯ /с.-лат. recommendatio /- оцінка особи, усне або письмове свідчення про особу, поручництво; знайомлення з особою.

РЕКОМЕНДОВАНИЙ /див. рекомендація/- І. той, кого відрекондували, хто має рекомендацію; р-ий л и с т - лист, що його пошта видає адресатові під розписку.

РЕКОМЕНДУВАТИ /с.-лат. recom-mendare /-І. давати рекомендацію, 2. радити, пропонувати, 3. знайомити з кимсь.

РЕКОМПЕНСАТА /див. ре...+ компенсація/- відшкодування.

РЕКОМПОЗИЦІЯ /див. ре...+ композиція/- відновлення хемічно-розкладеної речовини.

РЕКОМПОНІСТ /див. ре...+ компоніст/- перероблювач чужих творів.

РЕКОНВАЛЕСЦЕНТ /див. реконвалесценція/- хворий, що видужує, та кож рекваліт.

РЕКОНВАЛЕСЦЕНЦІЯ /лат. re ... + convalescentia /- видужування, період видужування після хвороби.

РЕКОНКІСТА /див. ре...+ есп. conquista - завоювання/- війна еспанців та португальців проти маврів за панування на Піренейським півострові /скінчилася в 1492 р./.

РЕКОНСТРУКТИВНИЙ /див. реконструкція/- відбудовний, належний до реконструкції.

РЕКОНСТРУКЦІЯ /див. ре...+конструкція/- відбудова, ґрунтова перебудова за новим принципом, на новій основі; переустановлення.

РЕКОНСТРУЮВАТИ /див. ре...+кон-

струювати/- відновлювати, відбудовувати, перебудовувати.

РЕКОРД /англ. record /- найвищий осяг у спортивім або іншій змаганні, в праці.

РЕКОРДСМЕН /англ. recordsman /першун у змаганні, в праці, переможець.

РЕКРЕАЦІЇ /лат. recreatio - відновлення/- перерва в навчанні, між лекціями, відпочинок.

РЕКРЕАЦІЙНИЙ /див. рекреації/- рекреаційна зала - зала в школі для відпочинку та забав під час перерв між лекціями.

РЕКРЕДИТИВА /див. ре...+ кредит/- І. урядовий лист, що ним уряд відкликає свого дипломатичного представника з чужої країни, 2. лист, що скасовує акредитиву.

РЕКРИМІНАЦІЯ /лат./ взаємні обвинувачення.

РЕКРУТ /фр. recrue - доріст, молодь/- новобранець, узятий уперше до війська, призовник.

РЕКРУТУВАТИ /див. рекрут/- забирати до війська /новобранців

РЕКСИТ /лат. rex - цар/-вибухова речовина, динаміт із нітрогліцерини, салітри, деревного борошна тощо.

РЕКТА /лат. recta /- туніка із суцільного шматка тканини / в римлян /.

РЕКТА-ВЕКСЕЛЬ - вексель, що його не можна передавати третій особі.

РЕКТАПАПЕРИ /лат./- іменні цінні папери.

РЕКТАСЦЕНЗІЯ /лат./- лук небесного рівника.

РЕКТИФІКАТ /див. ректифікація/- очищена речовина /спирт або що/.

РЕКТИФІКАТОР /див. ректифікація/- дистиляційний апарат.

РЕКТИФІКАЦІЙНИЙ /див. ректифікація/- очищувальний, очисний.

РЕКТИФІКАЦІЯ /с.-лат. rectificatio - випростування/- I. очищення, дистиляція летких речовин кип'ятінням їх у спеціальних апаратах /очищення спирту, або що/, 2. обчислення довжини кривої лінії /м а т./.

РЕКТИФІКУВАТИ /с.-лат. rectificare - випростувати/- очищувати течиво з допомогою дистиляції.

РЕКТОР /лат. rector - управитель/- керівник університету або духовної навчальної установи /семінарії, академії/.

РЕКТОРСТВО /див. ректор/- звання, посада ректора.

РЕКУПЕРАЦІЯ /лат. recuperatio - одержання знову/- I. вилловлення й використання покидьків /посліду/ з виробництва, напр. використання газів, утворених при коксуванні вугілля, 2. поновне одержання вже використаних у виробничому процесі речовин /мастила, розчинників, або що/.

РЕКУРС /лат. re...+cursus із

currere - бігти/- оскарження постанови, вироку перед вищими органами влади.

РЕКУРСУВАТИ /див. рекурс/- подавати скаргу до вищого суду на вирок нижчої судової інстанції.

РЕЛЕ /фр. relais /- умикач контакту /в телеграфічному апараті/.

РЕЛЕГАЦІЯ /лат. re...+legalis - законний/- виключення /учня із школи/.

РЕЛІГІЙНИЙ - належний до релігії, побожний.

РЕЛІГІЙНІСТЬ - побожність, шанування й виконання релігійних приписів.

РЕЛІГІЯ /лат. religio /- віра в Бога, у надприродні сили; ступні релігії: натуралістична - а н і м і з м; політеїстична р-я - п о л і т е ї з м; дуалістична р-я - д у а л і з м; монотеїстична р-я - м о н о т е ї з м.

РЕЛІКВАРІЙ /див. реліквія/- скринька на реліквії /в католицькій церкві/.

РЕЛІКВІЙ /лат. reliquiae - рештки/- I. останки тіла святого /моці;/ предмети релігійного шанування; 2^х речі, що залишилися від шанованих та люблених людей.

РЕЛІКТ /лат. relictus - залишений/- організм, що зберігся з прадавніх епох /також річ або явище/.

РЕЛІКТОВИЙ /див. релікт/- залиш

ковий; р е л і к т о в і форми ... тварини й рослини, що збереглися з правдивих епох: р-ві о з е р а - озера, що залишилися від колишніх морів і зберегли в собі морські рослини та тварин.

РЕЛЯКСАЦІЯ /лат. relaxatio ослаблення напруги/-І.ослаблення, 2.зменшення тимчасового опору металу й наслідок тривалої дії на нього навантаги, 3. поступове зникання певного стану тіла в наслідок зовнішніх причин.

РЕЛЯТИВІЗМ /лат. relativus відносний/-І. визнання відносно сти всього в світі /напр., добро й зло - відносні поняття, що їх у різних обставинах різно розуміють/, 2. теорія про суб'єктивність пізнання та заперечення можливості об'єктивної істини й об'єктивного пізнання сутності речей /ф і л./; р е л я т и в і з м етичний - заперечення моральних норм /аморалізм/.

РЕЛЯТИВНИЙ /лат. relativus - відносний/- відносний, умовний р е л я т и в н а теорія теорія відносності /основоположник Айнштейн/, що поділяється на загальну й спеціальну; загальна теорія відносності доводить відносність Ньютонових законів тяжіння, розглядаючи їх як спеціальний випадок у релятивній теорії тяжіння; спеціальна т. відносності, зривувавши концепцію про простір і час, прийшла до висновку, що основні фізичні розмірності /маса, час і простір/мають відно-

сний характер, бо залежать від швидкості даної системи.

РЕЛЯТИВНІСТЬ /див. релятивний/- відносність, умовний характер пізнання світу.

РЕЛЯЦІЯ /лат. relatio - звідомлення/-І. звідомлення, напр. про перебіг бойових дій військової частини, 2. опис бойового подвигу особи при рекомендації до нагороди /в і й с ь./

РЕЛЬЄФ /фр. relief з іт. rilievo /-зображення опуклості на площині, 2. горорізьба, 3. форма поверхні місцевості.

РЕЛЬЄФНИЙ /див. рельєф/-І. опуклий, 2. чіткий, 3. виразний, яскравий.

РЕЛЬЄФНІСТЬ /див. рельєф/- І. опуклість, 2. чіткість, виразність.

РЕМАНЕНТ /лат. remanens з remanere /- сільськогосподарський інвентар, речі сільського господарства /знаряддя, худоба/.

РЕМАРКА /фр. remarque /-І. помітка, завага на берегах книги або, 2. допоміжний текст у п'єсі, що в ньому автор подає для акторів опис обставин дії, характер героїв, їх жестів, манер, тону тощо.

РЕМЕДІЙ, РЕМЕДІОМ /лат. remedium /-І.запобіжний засіб, лік, 2.дозволений законом відхід що до норми ваги й проби монет із коштовних металів.

РЕМЕСА /іт. rimessa - переказ/-І. пересялання векселя, 2. пе-

реданий третій особі вексель.

РЕМІГУВАТИ, див. реемігувати

РЕМІЗ, РЕМІЗА /фр. remise /- 1. возівня, повітка, 2. недобір на лежного числа взятків і програ в цьому випадку /у деяких видах картярської гри/.

РЕМІЛІТАРИЗАЦІЯ /див. ре...+мілітаризація/- озброєння країни, що була роззброєна.

РЕМІНГТОН /англ. вл./-1. марка друкарської машинки, 2. система англійських рушниць.

РЕМІНІСЦЕНЦІЯ /лат. reminiscencia /- 1. спомин, згадка, відгук, що викликає якесь зіставлення, паралелю, 2. літературний твір /вірш, повість абощо/, написаний за аналогією до чужого твору.

РЕМІСІЯ /лат. remissio -зменшення/- 1. відкладення справи до наступного розгляду, 2. тимчасове полегшення хвороби.

РЕМІТЕНТ /лат. remittens - відсилач/- особа, що перекупила вексель.

РЕМІТУВАТИ /лат. remittere відсилати/- пересилати вексель, замість готівки грошей.

РЕМОНТ /фр. remonter - направляти/- 1. направа будівель, машин, споруд, 2. заміна невідно-відних коней у війську новими.

РЕМОНТЕР /див. ремонт/- уповноважений /офіцер/ купувати коні для армії.

РЕМОНТУАР /фр. remontoir /-при-

лад або ключ накручуває годинник.

РЕМОНТУВАТИ /див. ремонт/-1. направляти, поладжувати /будівлю, машину/, 2. постачати коні для армії.

РЕНЕГАТ /лат. renegare -заперечувати/- перекинчик, відступник, зрадник, що перейшов до супротивника; запроданець.

РЕНЕГАТСТВО /див. ренегат/-відступництво, перекинчицтво.

РЕНЕСАНС /фр. renaissance відродження/-1. доба відродження - науки, мистецтва, літератури /започаткована в Італії в І4 ст при сприянні таких володарів, як Медічі у Фльоренції, Сфорца в Міляні/, що характеризується пробудженням зацікавлености в античній літературі, мистецтві /також - запереченням і поборюванням схоластики в філософії /Бруно/, пластичним зображенням людського тіла та перспективою в малярстві /Мікель-Анджель, Рафаель/, ясними, чітко зрівноваженими компонентами в архітектурі, зображенням особистих почуттів у поезії /Петрарка, Д. Боккаччо/, народними мовами в літературі й науці, новими уявленнями щодо світобудови /Коперник, Галілей, Кеплер/; 2. архітектурний стиль цієї доби, що відкинув готичні форми, сприйнявши багаті елементи греко-римської архітектури.

РЕНЕТА /фр. rainette /-гатунок яблук південних країв /з червоними та сірими цятками на шкірці/.

РЕНІЙ - хемічний елемент /Re / манганового ряду, атом вага 186,31.

РЕНКЛЬОД /фр. reine-Claude /га-тунок слив /округлі зелені або жовтаві плоди/.

РЕНОВАЦІЯ /лат. renovatio /відновлення.

РЕНОМЕ /фр. renommée /-професійне ім'я, репутація, публічна слава /актора/, знаність серед суспільства; розголос.

РЕОТАН /гр. rheotan /-стоп із міді, ніклю, цинку, мангану або заліза, що вживається на виготовлення реостатів.

РЕНТА /фр. rente з лат./-прибуток із власності, відсотки з вкладених до банку грошей.

РЕНТАБЕЛЬНИЙ /нім. rentabel /-поплатний, зисковий, прибутковий, вигідний, той, що виправдує витрати, доцільний з господарського погляду.

РЕНТАБЕЛЬНИСТЬ /див. рентабельний/- прибутковість, зисковність, корисність, вигідність.

РЕНТГЕНІВСЬКІ промені /нім. вл. Röntgen/- невидні електромагнетні промені /інакше: ікс-промені/, що відрізняються від світлових променів малою довжиною хвилі і мають властивість проникати крізь непрозорі тіла і цим самим дають можливість виявляти зміни в тілі та сторонні тіла в даному тілі /широко використовуються в медицині й техніці.

РЕНТГЕНІВСЬКА рурка - прилад

для добування рентгенівських променів.

РЕНТГЕНІВСЬКІ спектри - розкладені з допомогою рентгенівського спектрографа рентгенівські промені.

РЕНТГЕНІВСЬКА аналіза - дослідження атомової й молекулярної будови та хемічного складу тіл з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНІЗАЦІЯ - лікування з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНОГРАМА - фотографічний зняток, зроблений з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНОГРАФІЯ - I. методи дослідження тіл чи речовин з допомогою рентгенівських променів, 2. фотографування внутрішніх органів людини з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНОДІЯГНОСТИКА /див. діагностика/- діагностика з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНОЛОГІЯ - наука про рентгенівські промені та про використання їх у медицині.

РЕНТГЕНОСКОПІЯ /гр. skopeō - дивлюсь/- просвітлювання тіла /також технічних матеріалів/ з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНОСПЕКТРОСКОПІЯ - наука про спектри рентгенівських променів та про способи досліджувати речовини з допомогою цих спектрів.

- РЕНТГЕНОТЕРАПІЯ** - лікування з допомогою рентгенівських променів.
- РЕНТГЕНОТЕХНІКА** - техніка добування та використання рентгенівських променів.
- РЕНУНЦІАЦІЯ**, див. резигнація.
- РЕОМЕТР** /гр. rheos - потік, метреб - міряю/- прилад визначати швидкість течії води.
- РЕОМЮР** /фр. вл./- термометр, що його винайшов Реомюр /1734р./; скаля поділена на 80 ступнів.
- РЕОРГАНІЗАТОР** /див. ре...+ організатор/-перетворювач, перебудовувач, реформатор.
- РЕОРГАНІЗАЦІЯ** /див. ре...+організація/- перебудова, відносна, перетворення.
- РЕОРГАНІЗУВАТИ** - перебудовувати, переорганізовувати, реформувати.
- РЕОСКОП** /див. ре...+ гр. скореб - дивлюсь/- прилад виявляти електричний струм.
- РЕОСТАТ** /гр. rheos - потік, statos - стоячий/- прилад змінювати величину й напругу електричного струму з допомогою опору /реостати: пускові й регуляційні/.
- РЕОТРОПІЗМ** /гр. rheos - потік, tropos - напрям, поверт/-властивість деяких водних рослин зберігати певну поставу щодо напрямку течії води.
- РЕОФОР** /гр. rheos - потік, phoros - несний/- дріт, що ним іде електричний струм у гальва-
- нічному апараті /ел.-т е х./.
- РЕОХОРД** /гр. rheos - струмись, chordē - струна/- натягнутий металевий дріт з контактом, що по ньому пересувається /уживаний для точного виміру електричного опору тіл.
- РЕПАРАЦІЯ** /лат. reparatio відновлення, направа/- відшкодування воєнних утрат, що їх платить переможений переможцеві; форма воєнної контрибуції.
- РЕПАРАЦІЙНИЙ** /див. репарація/- належний до репарації.
- РЕПАТРИЮВАТИ** /лат. repatriare/- вернути на батьківщину.
- РЕПАТРИЯНТ** /лат. repatrians /-поворотець, повернений на батьківщину емігрант.
- РЕПАТРИЯЦІЯ** /лат. ре...+ на-зад, patria - батьківщина/-вороття емігрантів на батьківщину.
- РЕПЕР** /фр. repère /- пункт/рейка, стовп/ з визначеною висотою над рівнем моря /для топографічних здімань тощо.
- РЕПЕРТУАР** /фр. repertoire /-I. перелік виконуваних у театрі вистав, 2. ролі, що їх виконують актори, 3. музичні чи літературні твори, що їх виконує музикант, співак або читець.
- РЕПЕТЕНТ** /фр. répétér - повторювати/- учень-другорічник.
- РЕПЕТИР** /фр. répétér - повторювати/- прилад у кишеньковому годиннику, що може відбивати число годин і хвилин.

РЕПЕТИРУВАТИ /фр. répéter з латин. repetere - повторювати/-I. повторювати, вивчати ролю в п'єсі, співати, 2. навчати учня, повторюючи з ним шкільну програму.

РЕПЕТИТОР /лат. repetitor - повторювач/- особа, що допомагає в навчанні учневі, повторюючи з ним шкільну програму; хатній учитель.

РЕПЕТИЦІЯ /лат. repetitio - повторення/- I. вправи в сценічній грі, в співі, музиці, 2. повторення перейденого, перевірка знань учнів; генеральна репетиція - остання репетиція перед виставою.

РЕПЛІ /фр. repli - військові частини, що залишаються на своїх позиціях, щоб затримати ворога, якщо головні частини, що пішли вперед, будуть змушені відступити.

РЕПЛІКА /фр. réplique - I. відповідь, заввага, 2. останній слів актора, на які відповідає інший актор, 3. заввага промовцєві з місць від слухачів / на зборах/, 4. повторення музичної фрази в іншій тональності.

РЕПЛІАНТАЦІЯ зубів /лат. re + plantatio - насадження/- вставляння звихнутого або вибитого зуба на його ж місце.

РЕПОЗИЦІЯ /лат. repositio / - вправлення вивихнутої частини тіла на її місце.

РЕПОРТ /фр. report - I. перенесення суми на другу сторінку в бухгалтерській книзі, 2. від -

рочення біржової угоди в надії на підвищення курсу біржових паперів.

РЕПОРТАЖ /фр. reportage - I. допис до газети про події дня, 2. місцевий опис події, новини місцевого життя чи життя особи.

РЕПОРТЕР /фр. reporter - дописувач, щоденний кореспондент, що подає до газети новини з місцевого життя.

РЕПРЕЗЕНТАбельний /див. репрезентація/- показний, придатний для репрезентації.

РЕПРЕЗЕНТАНТ /фр. représentant з лат./- представник, заступник, посланець.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ /фр. représentation - представництво, заступництво.

РЕПРЕЗЕНТУВАТИ - виступати в ролі представника.

РЕПРЕСАЛІЯ /с.-лат. repressalia - протидія, придушення; за соби міжнародного примусу; відплата за неправді дії чужої країни супроти громадян чи органів іншої країни такими діями супроти громадян першої.

РЕПРЕСИВНИЙ /див. репресія/каральний, той, що має на меті придушити, припинити дії.

РЕПРЕСІЯ /лат. repressio - придушення/ - насильство, придушення, каральні заходи.

РЕПРЕСУВАТИ - придушувати, переслідувати, вживати заходів терору, гніту, гноблення.

РЕПРИЗА /фр. reprise - повто -

рення, віднова/-І.повторний удар /у фехтуванні/, 2.поновлення бігу на коні алжором після подолання перешкоди, 3.нотний знак повторення, 4.поновлення вистави п'єси.

РЕПРИМАНДА /фр. la réprimande/ - догана, докір, указівка, закид.

РЕПРОДУКОВАНИЙ /див. репродукція/- відтворений, відновлений

РЕПРОДУКТОР /лат. re... "назад" producere - виробляти/-відтворювач /звуків, музики, співу/, радіогучномовець.

РЕПРОДУКУВАТИ /див. репродуктор - відновляти, робити репродукцію.

РЕПРОДУКЦІЯ /див. ре...+про - дукція/-відтворення /малюнок, рукопису/.

РЕПРОДУЦЕНТ /див. ре...+продукцент/- відтворювач.

РЕПС /фр. reps /- див. рипс.

РЕПТИЛІЯ /лат. reptile множина - reptilia /-І.плазун /ящірка, гадюка, черепаха/, 2^х продажня, підла людина, що запобігає перед дужчими.

РЕПТИЛЬКА /див. рептилія/-підкуплена газета.

РЕПУТАЦІЯ /фр. reputation з лат. reputatio - роздум/-добра слава, громадська думка про добрі або погані прикмети особи.

РЕСЕНТИМЕНТ /фр. ressentiment /заник почуття прихильності, нахил до знецінення, ворожисть.

РЕСИВЕР /англ. receiver - одержувач/-І.рура, що з'єднує циліндер високого тиску машини з циліндром низького тиску, 2.приймач у телеграфному апараті Вітстона.

РЕСИФ /гол./- розписка, що її власник корабля видає за одержаний для перевозу вантаж.

РЕСКОНТРО /лат. rescontro /-допоміжна бухгалтерська книга для запису особистих рахунків боржника.

РЕСКРИПТ /лат. rescriptum - писана відповідь/- І.розпорядження вищої влади, 2. відповідь імператора в стародавньому Римі на поставлений йому запит, що мала силу закону.

РЕСКРИПЦІЯ, див. рескрипт.

РЕСОРА /фр. ressort /-пружина, що лежить між віссю й підвізям для послаблення сили поштовхів на нерівній дорозі.

РЕСОРДЖИМЕНТО /ит./- відродження, воскресіння.

РЕСОРТ /фр. ressort з лат./-обсяг, галузь діяльності уряду, людини.

РЕСПЕКТ /фр. respect з лат. respectus /-пошана, повага /до когось/.

РЕСПЕКТАБЕЛЬНИЙ /фр. respectable - гідний пошани/-шановний, солідний, гідний пошани.

РЕСПІРАТОР /лат. respirare - дихати/- прилад для охорони дихальних органів від нечистого, отруйного або холодного повітря;

- протигазник /надівають на го - даного товару / к о м. /
лові, ніс, рот.
- РЕСПІРАЦІЯ /лат. respiratio /- вдиання, віддих.
- РЕСПУБЛІКА /лат. res publica - народня справа/- держава з виборною найвищою владою.
- РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ -І. прихильник республіканського ладу, 2. член республіканської партії.
- РЕСПУБЛІКАНСЬКИЙ /див. республіка/- належний до республіки; р-ий к а л е н д а р - календар, що його прийняв у Франції конвент 1793 р. з місяцями: ван-дем'єр, бржмер, фрімер, нівоз, плквіоз, вантоз, жерміналь, фльоре-аль, преріаль, месидор, термі -дор, фруктидор; рік починався з 22 вересня - день проголо-шення республіки /скасований 1806 р/.
- РЕСТАВРАТОР /див. реставрація/-І.прибичник відновлення старо-го ладу в державі, 2.фахі -вєць підправляти, відновлюва-ти старовинні предмети мистец-тва.
- РЕСТАВРАЦІЯ /лат. restauratio - відновлення/- І. повернення поваленого ладу або влади в країні, 2. надання первісного вигляду старовинним предметам мистецтва, виробам, будівлям.
- РЕСТАВРУВАТИ /лат. restaurare /- відновлювати.
- РЕСТАНТИ /фр. restant -зали -шок/- І. несплачені до терміну складання балансу борги, 2. за-лежаний товар, рештки неспро-
- РЕСТИТУЦІЯ /лат. restitutio /- І. відновлення в праві, 2. відно-влення давнього ладу.
- РЕСТОРАН /фр. restaurant /- у-дальня, харчівня.
- РЕСТОРАЦІЯ, див. ресторан.
- РЕСТРИКЦІЯ /лат. restrictio - обмеження/- промислове об'єд-нання підприємств з метою об-межити продукцію або експорт.
- РЕСУРСИ /фр. ressource /-засо-би /матеріальні/, джерела при-бутків.
- РЕТАРДАЦІЯ /лат. retardatio за-тримка, сповільнення/-І. затрим-ка, забара, 2. загальний, сповіль-нений темп дії в літературному творі.
- РЕТІНА /лат. retina - сітка/- І. сітчаста оболонка ока, 2. смо-листа речовина з рослинної або мінеральної смоли.
- РЕТИНІТ /див. ретина/- запале-ня сітчастої оболонки ока.
- РЕТИРАДА /фр. retraite /-І. від-ступ, 2. укріплене місце для но-вої позиції на випадок відсту-пу в бої /в і й с ь./.
- РЕТИРУВАТИСЬ /фр. se retirer /- відступити, відійти, податись назад.
- РЕТІЯРИ, РЕТІЯРІЇ /лат. retia-rius /- бійці, що мали в руках сітку, щоб накидати її на воро-га /в старод. римлян/.
- РЕТОР, РИТОР /гр. rhētōr - про-мовець/-І. учитель красномовст-

- ва в стародавніх греків, 2^х промовець, що промовляє вишукано, але малозмістовно.
- РЕТО́РИКА, РИТО́РИКА /гр. *rhētorikē* /-І. наука красномовства, 2^х гарна, вишукана, але малозмістова промова, також писання.
- РЕТО́РИЧНИЙ, РИТО́РИЧНИЙ /гр./ пишомовний.
- РЕТО́РОМАНСЬКА м о в а - романська мова, проміжна між італійською й провансальською.
- РЕТО́РСІЯ /с.-лат. *retorsio* / формально законні заходи уряду певної країни супроти іншої країни або її громадян з метою утистки, напр., вимога комуністичного уряду ССРСР, щоб чужоземні представники, які постійно перебувають в ССРСР, складали іспит на звання шофера, щоб мати право їздити в ССРСР своїм автoм.
- РЕТО́РТА /лат. *retorta* - "обернута назад"/- посудина з зігнутою під простим кутом шийкою, уживана в лабораторіях для роботи з хемічними речовинами.
- РЕТО́РТНА п і ч /див. реторта/ піч з ретортами, щоб добувати світільний газ.
- РЕТРАГЕ́НТ /лат. *retrahō* - "тягнути назад"/- посередник у справі викупу закладених речей.
- РЕТРА́КЦІЯ /лат. *retro* -назад, фр. *action* -дія/- І. скорочення нерва /м е д./, 2. скасування визнаного за помилковий ви року.
- РЕТРА́ТА /ит. *ritratta* /зворотний, переказовий вексель.
- РЕТРО.../лат. *retro* - назад/ - у складених словах означає "назад".
- РЕТРОАКТИ́ВНІСТЬ /див. ретро...+ активність/- зворотна дія за кону.
- РЕТРОВЕРСІ́Я /див. ретро...+версія/- заочування, заломлення, переклад тексту з викладової мови на чулу.
- РЕТРОГРА́Д /лат. *retrogradus* - той, що йде назад/- назадник, людина відсталих поглядів, ворог прогресу, мракобіс, реакціонер.
- РЕТРОСПЕКТИ́ВНИЙ /лат. *retro* + *epicere* оглядатись назад/-обернений у минуле, присвячений розглядові минулого.
- РЕ́ТУШ /фр. *retouche* /- підмальювання /фотосвітлини, негатива чи позитива, картини, що її треба відтворити абощо/.
- РЕ́ТУШЕ́Р /фр. *retoucheur* /-фахівець підмальювати фотосвітлини тощо.
- РЕ́ТУШУВА́ТИ /фр. *retoucher* /обробляти, підправляти малюнки, фотографічні негативи тощо.
- РЕ́ФАКЦІ́Я /лат. *re...+factio* - роблення/- зниження ціни, тарифу.
- РЕ́ФЕКТА́Р /лат. *refector* /-їдальня в монастирі або в бурсі.
- РЕ́ФЕРА́Т /лат. *referre* - повідомляти/- публічна доповідь, виклад сутності літературного або наукового твору.
- РЕ́ФЕРЕНДУ́М /лат. *referendum* -

те, що має бути оголошене/-вирішення справи всенароднім голо- лосуванням.	- мимовільність, перебіг реф- лексів.
РЕФЕРЕНТ /лат. referens /-I. до- повідач, справоздавець, 2. ін- форматор у певних питаннях.	РЕФЛЕКТОР /лат. reflectere - відбивати/-I. металевий або ін- ший /скляний тощо/ відбивач світла, світломет, прожектор, 2. телескоп, що дає зображення з допомогою увігнутого дзеркала, а не об'єктива, як у звичай- них телескопах.
РЕФЕРЕНЦІЯ /лат. referre -спо- відати/-I. відгук, рекомендація, 2. порука за платіжну спромож- ність фірми, особи /к о м./.	РЕФЛЕКТОМЕТР /лат. reflectere - відбивати, гр. metreo - мі- ряю/- прилад виміряти коефіці- єнти відбиття світла /ф і з./.
РЕФЕРІ /англ. referee /- суддя /арбітр/ у спортових змаганнях	РЕФЛЕКТОРНИЙ /див. рефлексив- ний/, рефлексорний параліч - нездатність ушкодже- них нервів реагувати на подра- знення.
РЕФЕРУВАТИ /лат./-I. викладати зміст перечитаного матеріалу, 2 інформувати про стан справи.	РЕФЛЕКТУВАТИ /див. рефлектант/ -I. відбивати /світло/, 2. прете- дувати, мати намір, надіятись.
РЕФЛЕКС /лат. reflexus - від- биття/- мимовільна відповідь, ре- акція, відрух організму на по- дрознення /розрізняють рефлекс- и природні, або безумовні й набуті, або умовні /ф і з і о л./.	РЕФОРМА /фр. reforme з лат. reformare - перетворювати/час- ткова зміна ладу, віроспові- дання, законодавства.
РЕФЛЕКСІЯ /лат. reflexio - від- биття/- I. теоретичне мірку- вання, 2. самоаналіза, звернення свідомості на розгляд себе са- мого, власних думок, пережи- вань, 3. відбиття світлових про- менів від рефлексора	РЕФОРМАТОР /лат. reformator /- творець чи провідник реформи.
РЕФЛЕКСОЛОГІЯ /лат. reflexio - відбиття/- наука про рефлексі, про реакцію організмів на по- дрознення.	РЕФОРМАТОРСЬКА, РЕФОРМАТСЬКА церква /див. реформація/-про- тестантська церква в Швейцарії, що виникла в XVI стол. під час релігійних рухів проти католи- цизму.
РЕФЛЕКТАНТ - претендент, той, що має наміри щось одержати, купити.	РЕФОРМАЦІЯ /лат. reformatio /- I. загальна назва церковно-ре- лігійних рухів 16 стол. в Зах. Європі проти римо-католицької церкви, проти її ієрархії /го- ловні провідники - реформатори
РЕФЛЕКТИВНИЙ /див. рефлекс/ми- мовільний, зв'язаний з рефлекс- сами.	
РЕФЛЕКТИВНІСТЬ /див. рефлекс/	

- Кальвін, Цвінглі, Лютер, Ян Гус/, 2. заснування протестантських віросповідань.

РЕФОРМ-БІЛ /англ. reform-bill/ - закон, що вводить реформу / в Англії/.

РЕФОРМІЗМ /див. реформа/-політична течія в робітничому русі, що має завдання здійснювати соціальні зміни шляхом реформ, заперечуючи потребу революції та диктатури пролетаріату.

РЕФОРМІСТ - послідовник реформізму.

РЕФОРМУВАТИ - змінювати, здійснювати реформи.

РЕФРАКТОМЕТР /лат. refractus - заломлений, гр. metreō - міряю - прилад виміряти коефіцієнт /показник/ заломлення світла в речовинах /ф і з./.

РЕФРАКТОР /лат. refractus - заломлений/- особливий телескоп із складною лінзою /а с т р./.

РЕФРАКЦІЯ /лат. refractus - заломлений/- заломлення світло - вих променів /ф і з./.

РЕФРЕН /фр. refrain /- приспівок, віршова строфа або кілька строф, що повторюються у вірші, у пісні чи іншому мистецькому творі.

РЕФРИЖЕРАТОР /фр. réfrigéra - teur з лат. refrigerare - охолоджувати/- охолодник, 2. частина охолодної машини, де випаровується течиво для зниження температури, 3. вагон або пароплав-охолодник.

РЕФУЛЕР /фр. refouler - вива -

лювати/- механічна помпа, що витягає з морського дна пісок та ринь.

РЕЦЕНЗЕНТ /див. рецензія/- автор рецензії, оцінювач твору.

РЕЦЕНЗІЯ /лат. recensio - оцінка/- оцінка мистецького чи наукового твору, театральної вистави абощо.

РЕЦЕНЗУВАТИ /див. рецензія/писати рецензію, критичну оцінку твору абощо.

РЕЦЕПІС /лат. receptisse з recipere - одержувати/- розписка про одержання товару.

РЕЦЕПТ /лат. receptum - одержане/- 1. записаний склад ліків, що їх має виготовити аптека, 2. записаний склад якоїсь суміші, страви та спосіб їх виготовляти.

РЕЦЕПТАР /лат./-1. виконавець рецептів, аптекар, 2. книга рецептів.

РЕЦЕПТИВНИЙ /див. рецепція/-сприймальний.

РЕЦЕПТИВНІСТЬ /див. рецепція/-сприймальність.

РЕЦЕПТУРА /див. рецепт/- наука про виготовлення ліків на підставі рецептів.

РЕЦЕПЦІЯ /лат. receptio - прийняття/- переймання чужого права або культурних здобутків, на прикл., перейняття основних принципів римського права серед європейських народів за середньовіччя.

РЕЦЕСИВНИЙ /лат. recessif /при-

гнічений, затамований, припинений, той, що відступає, не активізується /напр., спад економічно го розвитку/.

РЕЦЕСІЯ /див. рецесивний/- відступ; р-і я м о р я - відступ води в морі, підняття берега, р-і я е к о н о м і ч н а - припинення, сповільнення економічного розвитку, занепад.

РЕЦИДИВ /лат. recidivus той, що вертається, повторюється /- повторення /злочину, хвороби тощо/

РЕЦИДИВІЗМ /див. рецидив/- повторність явища /злочину, хвороби, помилок/.

РЕЦИДИВІСТ /див. рецидив/- кілька раз караний злочинець, особа, що повторює злочини, помилки.

РЕЦИПІЄНТ /лат. recipiens - той, що приймає/- І посудина для приймання газу, течива /х е м./, 2. хворий, якому передливають кров.

РЕЦИТАЦІЯ /лат. recitare - читати вголос, розповідати/- прилюдне читання твору, деклямація.

РЕЦИТУВАТИ /лат. recitare - читати вголос/- читати з пам'яті, деклямувати.

РЕЧИТАТИВ /іт. recitativo з лат. recitare - читати вголос/- співомова, деклямація-спів, уривчасті музичні фрази в опері, що інтонацією зближуються до розмови.

РЕЯ /нім. з гол. *raa*/- див. реї

РИВАЛІЗУВАТИ /нім. rivalisieren із фр. rivale - суперник,

конкурент/ - змагатись.

РИГОМЕТР /гр. rhigos - холодний, metreб - міряю/- прилад виміряти найнижчі температури.

РИГОР/див. ригоризм/- суворість, неухильність.

РИГОРИЗМ /лат. rigor суворість/- надмірна суворість, невідступне етичне нормування людської поведінки, суворе виконання приписів абощо.

РИГОРИСТ /див. ригоризм/- безоглядний, пильний виконавець етичних приписів.

РИГОРОЗ /лат./- суворий іспит на звання доктора науки.

РИГСАГ /дан. rigsdag /- данський парламент.

РИДВАН/нім. з гр./- двоколісний віз, великий повіз.

РИДЕР /гол./- голландська монета / 2 й 3/4 гульдена/.

РИДЕРСИ /англ. riders/- товсті бруси для зміцнення внутрішніх стін корабля.

РИДИКОЛЬ /фр. réticule з лат. reticulum - сіточка/- дамський ручний гаманець, торбинка.

РИЗИК /фр. risque /- І. звага, охайне рішення, нараження себе на небезпеку, 2. спроба на успіх у сумнівних умовах.

РИЗИКОВАНИЙ /див. ризик/- небезпечний, сумнівний щодо успіху.

РИЗИКУВАТИ /див. ризик/- наважуватися, братися до сумнівної

щодо успіху справи, очайдушно діяти.

РИЗОЇДИ /гр. rhiza - корінь, eidos - вид/- волоскуваті утвори в спорових рослин /подібні до корінців/.

РИЗОМОРФИ /гр. rhiza - корінь, morphē - форма/-грибниці, що обплутують попід корою дерево, цим його ушкоджуючи.

РИЗОПОДИ /гр. rhiza - корінь, pous/podos/ - нога/- найпростіші тваринні організми, що рухаються з допомогою п с е в д о п о д і й.

РИЗОФОРА /гр. rhiza - корінь, phoros - несний/- дерево, з чи сленними корінцями в повітрі.

РИКЕТСІЇ /вл./- мікроорганізми /нерухомі, мають форму паличок або парних коків/, збудники усяких хвороб /висипного тифу/.

РИКЕТСІОЗИ /див. рикетсії/-хвороби, що їх спричиняють рикетсії.

РИКОШЕТ /фр. ricochet /-відскакування кулі, шрапнелі абощо від поверхні, в яку поцілено.

РИКСДАГ /швед. riksdag /-шведський парламент.

РИКША /яп./- японський або китайський візник, що власноручно перевозить пасажирів на двоколісному легкому возику.

РИМА /ст.-нім. rīm з лат. rhythmus - співрозмірність/- однозвучність кінцевих складів у віршових рядках.

РИМЕСА, див. ремеса.

РИМУВАТИ /див. рима/- писати або виголошувати римовані слова, римовані вірші, добирати рими.

РИМУВАТИСЬ /див. рима/- бути співзвучним, напр., слово "бла - кити" римується з словом "забити".

РИНАЛГІЯ /гр. rhis/rhinos / - ніс, algos - біль/- біль у носовій порожнині /хвор./.

РИНГ /англ. ring /- поміст, де відбувається бокс, боротьба.

РИНК /англ. skating rink /штуц на льодова ковзанка, де катаються на ковзанах, 2. асфальтовий майдан, де катаються на рольках

РИНОБЛЕНОРЕЯ /гр. rhis/rhinos/ - ніс, blennos - слиз, rheō - течу/- нежить.

РИНОКАРЦИНОМА /гр. rhis/rhinos - ніс, karkinos - пістряк/ пістряк носа.

РИНОЛОГІЯ /гр. rhis/rhinos / - ніс, logos - наука/-наука про хвороби носа.

РИНОПЛАСТИКА /гр. rhis - ніс, plastikē /- операція носа з метою пересадження на нього жи вої тканини з іншої частини тіла.

РИНОРАГІЯ /гр. rhis/rhinos / - ніс, rheō - течу/- кровотеча з носа.

РИНОСКЛЕРОМА /гр. rhis - ніс, sklēros - сухий, твердий/- інфекційна хвороба горішніх шляхів дихання.

РИНОСКОП /гр. rhis - ніс, ско-

реб - дивлюсь/- дзеркало оглядати носову порожнину.

РИНОСКОПІЯ /гр. rhis - ніс, s.c. реб - дивлюсь/- огляд носової порожнини з допомогою риноскопа.

РИПОСТ /фр. riposte /- відплатний удар або укол у фехтуванні.

РИПС /нім. rips /- густа рубчасто-пругаста вовняна або шовкова тканина.

РИСЛІНГ /нім. rießling /- гапунок вина і винограду.

РИТЕНУТО /ит. ritenuto /- стримано, сповільнюючи темп /в музиці/-

РИТМ /гр. rhythmos /-1. рівно-мірний рух, 2. чергування наголошених і ненаголошених звуків у віршах, 3. рівномірне чергування звукових елементів у музиці.

РИТМІКА /гр. rhythmos - рівномірний/- наука про ритм.

РИТМІЧНИЙ /див. ритміка/-рівно-мірний, розмірний.

РИТМІЧНІСТЬ /див. ритміка/-рівномірність, розмірність, додержання ритму.

РИТМОМЕТР /див. ритм + метр/-прилад, що відбиває такти при виконанні музичного твору або ритмічних рухів.

РИТОРИКА /нім./-правила красномовства, ораторського мистецтва.

РИТОР, див. ретор.

РИТОРИКА, див. реторика.

РИТОРИЧНИЙ, див. реторичний.

РИТОРНЕЛЬ, див. ритурнель.

РИТУАЛ /лат. ritualis - обрядовий/- 1. сукупність обрядів, що супроводять релігійний акт, також зовнішньо його оформляють, 2. церемонія, церемоніал.

РИТУАЛІЗМ /див. ритуал/- сис-тема обрядів релігійного культу.

РИТУАЛЬНИЙ /лат. ritualis обрядовий/- обрядово-релігійний.

РИТУРНЕЛЬ /фр. ritournelle з ит. ritornello - вертання/- коротка музична фраза в акомпаньяменті, повторювана як приспівок, пригравка /повторюється на початку і в кінці між куплетами музичної п'єси./

РИХТУВАТИ /нім. richten - на-правляти, вирівнювати/-1. на-правляти, полагджувати, 2. го-тувати /воза/, 3. вирівнювати, випростувати.

РИФ¹ /нім. Riff /- підводні камені, скелі; корольові рифи - острови або мілини, утворені кораллями в тропічних мо-рях.

РИФ² /гол. rif /- частина вітрила, на яку його зменшують, підбираючи нижню його частину при великому вітрі.

РИЦАР /нім. Ritter /- лицар; I. особа військово-шляхетського стану за середньовіччя, 2^x савовіддана, великодушна, шляхетна і взагалі чеснотна людина.

РИШІ /санс./- перші істоти, що

Їх створив Брагма і що стали й сами творцями світу.

РИШТАК /нім. Kinnstein /- по-земо прокладені рури для стікання води.

РІ /яп./- міра довжини в Япо-нії /4 км/.

РІВ'ЄРА /фр. rivière /- узбе-режя біля Ніцци /лагідний клімат та гарні краєвиди/.

РІГВЕДА /санс./- книга санс-критських пісень індуської мудрости /одна з чотирьох Вед/.

РІФІИ - мусулманські племена в Марокко.

РІЯЗАТ /ар./- піст, каяття, га-мування пристрастей /у мусул-манів/.

РІЯЛ /персь./- грошова одиниця в Персії.

РОБА /фр. robe /-старовинна жі-ноча сукня з шлейфом, 2. мантія у французьких професорів, ад-вокатів під час виконання обо-в'язків.

РОБЕР /англ. robber - грабіж-ник/- два або три підряд ви-граші в картярській грі /віст, вінт/.

РОБІНЗОНАДА /нім. Robinsona- den /- пригодницькі романи на взірець "Робінзона Крузо" / в європейських літературах/.

РОБІНІЯ /вл./- вид дерева або чагарнику з родини метеликових /біла акація/.

РОБОТ /чесь. robot /- електри-чний механізм, що має вигляд

людини й виконує складні опе-рації, подібні до свідомих дії людини.

РОБУРИТ /лат. robur - сила/ви-бухова речовина/основний склад-ник чі - салітра/..

РОВАЕР /англ. rower /- самокат-ка, вельосипед.

РОД /англ. rod - жердина/- мі-ра довжини в Англії /II, 7 м/.

РОДЗИНКИ /нім./ - сушені вино-градні ягоди, кишмиш.

РОДІЙ /гр. rhodon - рожа/- хе-мічний елемент /kh /, атомо-ва вага 102,91, сріблясто-бі-лий метал платинової групи.

РОДОДЕНДРОН /гр. rhodon - рожа , dendron - дерево/- альпійсь-ка рожа, вічнозелена чагарни-кова рослина з родини вересо-вих, з розкішними квітами /ви-соких гірських місцевостей/.

РОДОНІТ /гр. rhodon - троянда/- зернистий мінерал рожевого кольору із групи піроксенів.

РОЗЕНКРОЙЦЕР /нім. Rosenkreuz-zer /- член містично-філософ-ської /теософічної/ організа-ції розенкройцерів /17-18 ст./ в Німеччині та Голляндії, що мала за емблему хрест і квітку з рожі і змагалась за перебу-дову світу на релігійно-хрис-тиянських засадах.

РОЗЕТА /фр. rosette /-I. орна-ментна прикраса у формі рожі, 2 злагода для вмикання електрич-ного штепселя.

РОЗЕОЛІ /лат. roseola /- роже-во-сині плями на шкірі при де-

яких хворобах /висипний тиф то що/.

РОЗМАРИН /лат. rosmarinus морська рожа/- І. вічнозелена середземноморська чагарникова рослина з запашними квітами, 3. га-тунок яблук.

РОКАДА /фр. з персь. рокh бо - йовий слон/- одночасна зміна місць короля й вежі у шаховій грі, коли вежу ставлять поруч із королем, а короля ховають за вежу, ставлячи поруч із нею

РОКАМБЛЬ /фр. rocambole /- І. гатунко еспанської цибулі, 2. частина гришу в картярській грі, яку відкладають із кожною виграною партією для нової ставки на нових умовах.

РОКІРУВАТИ, див. рокувати.

РОКОКО /фр. rococo з rocaille/-архітектурний стиль, започаткований у Франції І8 стол. за короля Людовика І4; прикметними ознаками цього стилю були легкі граційні орнаменти.

РОКСБУРЗЬКИЙ к л ю б - това - рство бібліофілів у Лондоні, що видає коштом своїх членів рідкісні книги.

РОКСОЛЯНИ - назва народу, що перебував між Доном і Дніпром за часів стародавніх Греції та Риму.

РОКУВАТИ - робити р о к а д у.

РОЛИК /нім. Rolle /- І. коточок цівка, 2. обертовий деталь, що має форму цівки, коточка, 3. ізолятор для електричних дротів з порцеляни.

РОЛЯ /нім. Rolle /- І. всі слова й дії певної дійової особи в п'єсі, що їх виголошує актор, 2. вага або обсяг участі певної особи в справі.

РОЛЬКИ /див. ролик/-подібні до ковзанів, але на коліщатах прилади, що їх надівають на ноги, щоб кататись.

РОМ /англ. rum /- алкогольний напій із цукру або меласи.

РОМАН /фр. roman - літературний твір романською мовою/- І. оповідний прозовий або віршований твір з розгорнутою ситемою персонажів, описом еволюції характерів та складною композицією, описом багатьох подій та епізодів, що відбуваються протягом чималого часу, 2. любовні взаємини, кохання.

РОМАНІЗАЦІЯ /фр. romanisation з лат. romanus - римський/- І. засвоєння римської культури серед населення, що підпало під владу стародавніх римлян, 3. поширення романських мов серед нероманських народів.

РОМАНІСТ /фр. romaniste /- І. знавець романських мов та літератур, 2. знавець римського права, 3. письменник-автор романів

РОМАНІСТИКА - наука про мови, літератури та історію романських народів.

РОМАНІЧНИЙ - І. прикметний для роману, 2. любовний.

РОМАНІОМАНІЯ /див. роман - ма- нія/- пристрась до читання романів.

РОМАНС /фр. romance з лат. roma - nus - римський/-І. невелика вокальна п'єса ліричного змісту, 2. така ж п'єса для скрипки, віолончелі, фортепіана, 3. любовно-лірична пісня, 4. ліричний вірш з наподібненням до народньої пісні.

РОМАНСЬКИЙ /фр. roman з лат. romanus - римський /-пов'язаний з римською культурою; р о м а н с ь к и й стиль - архітектурний стиль середньовіччя /ІО-ІЗ стол./, що виявлявся здебільшого в будові церков, замків, фортець, з особливи арками, склепіннями, простими, але масивними конструкціями; р о м а н с ь к і мови - мови, утворені з народньої латини /французька, італійська, еспанська, португальська, провансальська, вальонська, румунська/.

РОМАНТИЗМ /фр. romantisme /-І. літературний напрям з перевагою в творах особистої вразливості, індивідуалізму, уяви над розумом, використанням народніх джерел поезії, екзотики, ідеалізації минулого; напрям оформився в Німеччині /І9 стол./, потім у Франції й інших країнах; кредо романтизму: особа абсолютно вільна, психіка її розвивається незалежно від зовнішніх обставин; особа - це найбільший і найповніший вияв вічного, непорушного; романтизм знайшов свій відголос у мистецтві, філософії, науці; р о м а н т и з м активний - див. романтика вітаїзму; 2^х мрійливість, споглядальність, захопливість, казковість.

РОМАНТИК -І. послідовник романтизму, 2. мрійник.

РОМАНТИКА /див. романтизм/-казковість; мрійливість; Р о м а н т и к а вітаїзм у - літературний напрям, що його намагався оформити Хвильовий /див. памфлет "Камо грядеши", 1925 р./, розуміючи під цим сукупність "нового світовідчужання, споглядання, нових вібрацій, патосу, трагізму, емоційної насиченості, вільної творчості", що характеризує добу українського "відродження" 30-х років, і протиставлячи цей мистецький напрям ліквідаторським настроям щодо мистецтва /футуризму, пролеткульту, пролетарського реалізму тощо/ та офіційному, анонсованому від Політбюро соціалістичному реалізму; практичне здійснення цього стилю в творах Хвильового та письменників-членів організації "Впереді".

РОМАНТИЧНИЙ - І. належний до романтизму, 2^х мрійливий, казковий.

РОМБ /гр. rhombos /-рівнобічний косокутний чотирикутник - рівнобіжник /г е о м./.

РОМБООЕДР /гр. rhombos - ромб, hedra - основа, бік/-ромбостінник, паралелепіпед, що його стінки мають форму ромбів.

РОМБООЇД /гр. rhomboides - ромбуватий/- паралелограм.

РОМСТЕКС /англ./- волова печеня з хребта.

РОМУЛ /вл./- легендарний цар,

що з своїм братом Ремом заснував Рим.

РОНД /фр. rond /-фігура в танці, коло, що його утворюють учасники.

РОНДЕЛЬ /фр. rondelle /-І. вірш на 13 рядків з двома римами, в якому перший рядок повторюється тричі, другий двічі, 2. кругла вежа у фортеці, з якої обстрілюють ворога.

РОНДО /фр. rondeau від rond - круглий/-І. вірш на 13 рядків з двома римами і з повторенням початкових слів першого рядка після 8-го й 13-го рядків, або на 24 рядки з двома римами і з повторенням 4-х рядків першої строфи в кінці кожної строфи; після другого рядка повторюються початкові слова першого; 2. весела жвава музична п'єса, що в ній раз-по-раз повторюється основна тема при наявності кількох другорядних тем; письмо заокругленими літерами спеціальним пером, що також зветься рондо.

РОСІНАНТ/есп. Rosinante /-ім'я Дон Кіхотового коня, 2^х конячина, шакапина.

РОСТБІФ /англ. roast beef /-злегка присмажена яловичина з хребтової частини забитої тварини.

РОСТРА /лат. rostra - корабельні носи/-І. архітектурна прикраса у вигляді носової частини старовинних кораблів, 2. трибуна в стародавньому Римі, побудована на носіх відбитих у во-

рога кораблів або прикрашена ними.

РОСТРИ /гол. rooster /-поміст на чардаку корабля, де містяться рятівні човни та всякі резервові матеріали й частини.

РОТАНГ /мал./-один із видів ліануватих тропічних пальм.

РОТАНІЗМ /гр. rho - "ер"/-І. гаркавість, неправильна вимова звука Р, 2. перехід *r* в *z* у латинській мові:

РОТАТОР /лат. rotator - обер-тальник/-апарат для друкування копій з малюнків та документів з допомогою трафарета, вмонтованого на друкарській машинці або на восковому папері і накладеного на покритий фарбою вал.

РОТАЦІЙНИЙ /лат. rotatio - кружляння/-обертювий; р-ий спектр - спектр, що утворюється внаслідок впромінювання складних молекул пари або газів в обертювому русі молекул /фіз./ р о т а ц і й н а машина-друкарська машина, що друкує одночасно з обох боків намотаного на котку сувою паперу /4-8 км. завдовжки/; папір проходить поміж обертювими циліндрами.

РОТОЛЯКТОР /лат. rotatio - обертання, лас - молоко/-платформа, оточена другою, обертювою, платформою, на якій стоять корови, щоб їх доїти.

РОТАЦІЯ /лат. rotatio /-І. р о т а ц і й н а машина, 2. обіг планет навколо Сонці, 3. круж-

ляння навколо одного центра чи осі.

РОТМІСТР /поль. rotmistrz з нім./-командир ескадрону /офіцерська ранга в дореволюційній російській армії, кінноті/.

РОТОНДА /іт. rotonda з лат./-1.округла будівля із склепінням у формі кола /арх./ 2.жіночий верхній одяг без рукавів, 3.округла альтанка на колонках без стін.

РОТОР /лат. rotare -обертати/1. обертова частина машини, 2.обертова частина електромотора, 3. обертовий вал на кораблі, 4. обертова частина турбіни з насадженими на ній дисками.

РОТОЦИЗМ, див. ротанізм.

РОТОПРИНТ /лат. rotare -обертати, англ. print -друкувати/спрощена невелика офсетна машина /офсет/ для друку невеликих накладів брошур, документів, буклетів тощо.

РОЧДЕЛЬЦІ, РОЧДЕЛЬСЬКІ п і о - н е р и /англ. вд./-основоположники першого споживчого кооперативного товариства/1844р в місті Рочделі в Англії/.

РОШ-ГАШАНА /гебр./-релігійний новий рік у гебреїв.

РОЯЛІЗМ /див. рояліст/-суспільно-політичний рух у Франції після революції, що намагався повернути монархію.

РОЯЛІСТ /фр. royaliste від roi - король/- монархіст, борець за відновлення королівської влади у Франції.

РОЯЛЬ /фр. royal - королівський/-фортепіяно, клявішний музичний інструмент з позою розташованими струнами.

РУБІДІЙ /лат. rubidus - темно-червоний/- хемічний елемент - /Kb /, атом. вага 85,44; лужний метал сріблясто-білого кольору

РУБАТО /іт. rubato /-вільний ухил від основного темпу музичної п'єси заради виразності.

РУБЕРОЇД /лат. ruber - червоний, гр. eidos - вид/-едастичний і вогнетривкий картон із каучуку та бавовникової олії, уживаний на дахи та на ізоляцію в підземних частинах будівель проти вогкості.

РУБІКОН /лат. Rubico /-старо-родавня назва ріки Урhone в Італії, що була кордоном між Римом і римською провінцією Галлією /в 49 р. до Хр. Юлій Цезар перейшов із своїми легіонами цей кордон, вертаючися після перемоги над галлами, всупереч заборони від сенату, вигукнувши "alea jacta est" - "жереб кинуто", - це стало початком боротьби Цезаря проти сенату і скінчилося перемогою Цезаря та оголошенням його імператором /х/перейти Рубікон - зробити безповоротний рішенець.

РУБІН /нім. Rubin з лат. ruber - червоний/- мінерал, коштовний камінь червоного кольору /виготовляється також синтетично/.

РУБІНОВИЙ колір - темнорожевий /колір рубіну/.

РУБРИКА /лат. rubrica - червоний

заголовок від *ruber* - червоний / -І. заголовок розділу твору, що його писали в давнину червоною фарбою, 2. розділ, підрозділ, графа, абзац.

РУБРИКАТОР / див. рубрика / - маляр, що вимальовує заголовки до розділів у книжках.

РУБРИКАЦІЯ / див. рубрика / - розподіл на рубрики, на підзаголовки.

РУГАТО / іт. / - вільно / м у з. /.

РУДЕРА / лат. *rudus* - сміття / - руїна, зруйнована будівля.

РУДЕРНІС / англ. *rudder-piece* / - сторчова частина стернової рами, до якої прикріплюють площину стерна.

РУДЕРПОСТ / англ. *rudder-post* / - сторчовий брус, на якому прикріплюють стерно / на кораблі /.

РУДИМЕНТ / лат. *rudimentum* / - І. залишок зниклого явища; див. рудиментарний орган.

РУДИМЕНТАРНИЙ / лат. *rudimentum* / - початковий, недорозвинений, той, що відмирає / б і о л. р-ий о р г а н - орган тіла, що не виконує ніякої функції і являє собою залишок колишнього розвиненого органа, що зводить - нів / б і о л. /.

РУДІАРІЇ / лат. *rudarius* / - заслужені глядіатори, що брали участь у боях на арені лише за велику платню.

РУЛЕТ / фр. *roulette* із *rouler* - згортати, звивати / - січене м'ясо або шинка, згорнуте поді-

бно до ковбаси, 2. особливе печиво з солодкою начинкою.

РУЛЕТКА / фр. *roulette* від *rouler* - згортати, звивати / - І. поділквана мірничка стрічка, навинена на обертовім коліщаті, 2. газардова гра з допомогою рухомого кружка з поділками та кількох кульок / учасники мусять угадувати, де зупиниться стрілка або кулька /.

РУЛІТА / фр. *roulette* / - крива лінія, що її описує точка іншої кривої, яка котиться по іншій нерухомій кривій, не ковзаючи по ній / м а т. /.

РУЛЯДА / фр. *roulade* / - страва з дрібних кришеників м'яса, 2. віртуозний пасаж у співі, коли голос швидко переходить з одного тону в інший.

РУЛЬОН / фр. *rouleau* / - сувій паперу, шпалер, церати або що.

РУМБ / англ. *rhumb* / - одна з 32 -ох поділок компаса або кола видного горизонту / одиниця кутової морської міри - одна тридцята друга частина кола /.

РУМБА / есп. *rumba* / - сучасний танок чотиритактового розміру, також музика до нього.

РУМПЕЛЬ / нім. *Rumpel* з гол. *roerpen* / - важіль для повертання стерна.

РУНДА / нім. *Runde* з англ. *round* / - проміжок часу / 2-3 хвилини /, коли триває боксерський удар

РУНІ¹, рунічне письмо / ст.-скан

дінавсь./- run - таїна/-І.най- давніше письмо знаками /пере - важно в скандинавців/, що збе - реглись на каменях та метале - вих предметах, 2. стародавні на - писи готською мовою.	- хемічний елемент /ku /, важ - котопкий шляхетний метал, атом. вага IOI, 7.
РУНИ ² /фін. runo - вірш, пісня/- фінські епічні пісні.	РУТИЛЬ /лат. rutilus - блиску - чий/- двооксид титану, криста - лічний мінерал жовтого або чер - вонястого кольору.
РУПІЯ /санс./- грошева одиниця в Індії, Персії.	РУТИНА /фр. routine /- сліпе наслідування або додержування старих зразків, відсталий спо - сіб думання, утерта звичка.
РУПОР /гол. roepor /-І.метале - ва сурма конічної форми для по - силення голосу, 2½ провідник по - ширення чужих думок, знаряддя чужих інтересів.	РУТИНЕР /див. рутина/- людина, що додержується шаблонів, рути ни.
РУСТИКА /лат. rusticus - необте - саний/- обмуrowання стін будин - ка зовні необтесаним камінням, також шерехате тинькування, по - добне до необтесаного каменя.	РУТИННИЙ /див. рутина/- засно - ваний на рутині, шабльононий, за - старілий, утертий.
РУСТИКАЛЬНИЙ /нім. rustikal з лат./- сільський, селянський.	РУШТИ /нім. koststab /- заліз - ні переліжки в печах, крізь я - кі просипається попіл, перего - ріле вугілля абощо.
РУТЕНІЙ /с.-лат. Ruthenia Русь/	РУКСАК /нім. Rucksack /- на - плечник.

С

САБА /кирг./- бурдюк, шкіряний міх на кумис у киргизів.	зніше перейшла до ісламу, 2.різ - ні сектанти, що, замість неділі, святкують суботу /адвентисти, баптисти тощо/.
САБАЛ - один із видів пальм у Півд. Америці./тропічна смуга/ САБАН /тюрк./- примітивний дво - колісний плуг із сторч постав - леною полицкою.	САБЕЇЗМ /вл./- релігія старо - давніх арабів, названа від пле - мени сабеїв, звідки поширилась /в основі її був культ шануван - ня небесних світил/.
САБАНТҀЙ /тюрк. "сабан"- плуг, "туй" - свято/- національне свято в татар і башкирів по за - кінченні польових робіт.	САБО /фр. sabot /- черевики на дерев'яних підомвах або видов - бані з дерева.
САБАТІЯНИ, САБАТІЯНЦІ /гебр. 'су - ботівці'/-І. гебрійська секта "Месії", заснована І626 р., пі -	САБОТАЖ /фр. sabotage від sa - boter - стукати дерев'яними

черевиками/-І. нищення фабричного устаткування під час страйку, 2. гальмування праці без оголошення страйку, видимість її виконання, 3. політичні дії, скеровані проти влади, з видимістю виконання її розпоряджень.

САБОТУВАТИ /фр. saboter - стукати дерев'яними черевиками/ - гальмувати роботу, не виконувати розпоряджень, позірно удаючи їх виконання.

САБОТЬЄР /фр. sabotière /-французький танок з ритмічним пристукуванням дерев'яними черевиками /сабо/.

САБУР /ар./- лік із рослини адое, уживаний у медицині /проносне./.

САВАН /гр. sarobr із ар. ssabr/ - довгий білий одяг, в якому хоронять померлих /сорочка/.

САВАНА /есп. sábana або фр. savane - степ/- великі степові рівнини в тропічній смузі/в Африці, Півд. Америці/, покриті високою травою.

САВАОФ /гебр. tšebāōtz - "сила", "міць", "воїнство"/- біблійна назва Бога.

САГІБ /ар. sahib - пан/- пан, форма звертання в Індії до європейців.

САГІБ-ЕЛЬ-ХОРТА /ар./- начальник поліції в каліфа.

САГА /сканд./- І. стародавній скандинавський прозовий народний епос /оповідання впереміш з віршовими вставками, героїчні повісті/, 2. в широкому ро-

зумінні: оповідь, переказ.

САГІТАЛЬНИЙ /лат. sagitta стріла/- стрілоподібний /що анатомічно ділить тіло вздовж на дві рівні половини/.

САГІТИ /лат. sagitta - стріла/ -І. рід щетинокоротких червей, 2. дрібні морські жижки, що мають прозоре тіло й рухаються в воді рвучкими стрибками.

САГО /мал./-І. крупи з осердя сагової пальми, 2. крупи з картопляного крохмалю /штучні/.

САГОВА пальма - вічно-зелена пальма гарячих країн.

САДИЗМ /від імені фр. письменника де Сад, 1740-1814 р./- І. статеве збочення, при якому особа дістає втіху, завдаючи під час статевих взаємин партнерові фізичного або морального болю, 2. насолода з чужого страждання, ненормальна пристрась до жорстокості.

САДИСТ, - хвора на садизм людина.

САДІ /ар./- турецький мандрівний чернець.

САДРАЗАМ /тур./-І. великий вежир, 2. прем'єр-міністр у Персії.

САДУЖЕТ /гебр./- стародавня гебрейська секта /3 стол. до Хр що заперечувала безсмертя душі та воскресіння померлих.

САЄТ, САСТА /фр./- шовкове вовняне сукно, о т л а с.

САЗАНДАР /груз./- музика й співак у кавказців.

САЙГА, САЙГАК /тюрк./ жуйна парнокопита тварина з родини антилоп /в степах Поволожжя, Казахстану/.

САЙЗЕЛ /англ. вл./ - волокно з листя агави, уживане у виробництві грубих тканин та кодол.

САЙДА - риба з родини тріскових /Мурманське, Атлантика/.

САЙНЕТИ /есп./ - короткі комічні інтермедії в еспанському театрі.

САК /фр. sac /- I. рибальське знаряддя, що складається з напнутої на дозову раму сітки, 2. широке легке жіноче пальто, 3. дорожній мішок /сакви/.

САКВИ /лат./ - дорожній мішок.

САКВОЯЖ /фр. sac - мішок, voyage - подорож /- I. дорожня шкіряна торба, 2. шкіряна валіза.

САКЕЛЯРІЙ /гебр./ - фінансовий урядовець при церквах царгородського патріархату.

САКІ /яп./ - алькогольний напій з рису.

САКІЯ /тюрк./ - хата в гірських народів Кавказу.

САКОС /гр./ - єпископське богослужбове верхнє убрання.

САКРАЛЬНИЙ /лат. sacer/sacri / - I. релігійно-обрядовий, 2. крижево-кістковий /а н а т./.

САКРАМЕНТ /лат. sacram - святощі /- таїна, святощі, церковний обряд.

САКРАМЕНТАЛІТ /лат. sacramen -

talis /- види церковного освячення /кроплення, мирування/.

САКРАМЕНТАЛЬНИЙ /лат. sacramentalis /- священний, обрядовий.

САКРАМЕНТАРІТ /лат. sacramentalis /- протестанти, що відійшли від лютеранів на ґрунті розбіжностей щодо таїнства причастя.

САКРИСТІЯ /лат. Sacristia із sacrum - святощі /- частина католицької церкви, де зберігаються релігійно-культурні речі.

САКСАУЛ /тюрк./ - невелике деревце середньо-азійських пустель.

САКСАФРАГА /лат. Saxifraga / - ломикамінь /рослина/.

САК'Я-МУНІ - див. Будда.

САКСОФОН /вл.-гр. звук /- близький до клярнета бляшаний музичний інструмент.

САЛЕМ-АЛЕЙКУМ, див. селям алейкум.

САЛІВАЦІЯ /лат. Saliva - слина /- хвороблива слинотеча.

САЛІТ /лат./ - жерці бога Марса в стародавніх римлян.

САЛІЙСЬКІ з а к о н и - зібрані за франконського короля Хлодвіга старі народні звичаєві права /5 стол. по Хр./, що не визнавали за жінками права на майнову спадщину та на посідання королівського престолу.

САЛІНГ /гол. saling /- рама з

подовжніх і поперечних брусків для міцнішого прикріплення горішніх снастей до складаних щогол на кораблі.

САЛІПІРИНА /лат./- заспокійлива та протигарячкова речовина із саліцилової кислоти та антипірину.

САЛІТРА /лат. sal - сіль, гр. nitron - дуг/- нітратнокислі солі калію, натрію, барію, амонію тощо; найуживаніші: чилійська с./натрія/, калійна с., амоніюкова с.

САЛІЦІЛ /лат. salix - верба/саліцилова кислота - $C_6H_4(OH)COOH$, органічна сполука, що її виготовляють із фенолю та вуглекислоти /в природі є у вербі/; уживається у виробництві ліків /аспірину/ та фарб.

САЛІЦИНА /лат. salix (salicis /- верба/- кристалічна речовина, добувана з білих верб або штучно з фенолю й уживана в медицині /дезинфекційний засіб, також протигарячковий/.

САЛЮТ /лат. salus - здоров'я, фр. salut - привіт/- урочисте вітання підняттям прапора, пострілами з гармат, пусканням ракет тощо.

САЛЮТУВАТИ /див. салют/- вітати, віддавати салют.

САЛЯ, САЛЯГ /ар./- молитва, що її турки /мохаммедани/ проказують п'ять разів на добу.

САЛЯМАНДРА /гр. salamandra /- I. один із видів амфібій, подібних до ящірки, що живуть у вологих лісах Європи /отруйні/, 2.

дух, що живе в огні й уособлює собою вогонь /у середньовічній магії/.

САЛЯМІ /іт./- вуджена ковбаса з свинини /первісно - ковбаса з осличого м'яса в італійців/.

САЛЬВА /лат. salve - вітай/одночасний постріл з багатьох рушниць, гармат; випал.

САЛЬВАРСАН /лат. salvare - рятувати, гр. arsen - чоловічий, дужий/- препарат з арсену, що ним лікують сифіліс та деякі інші хвороби /тиф, малярію/.

САЛЬДО /іт. saldo - розрахунок/- різниця між прибутками й видатками, рента /дебетова чи кредитова/, перенесена на праву сторінку бухгалтерської книги.

САЛЬМ'ЯК /лат. sal - сіль, гр. ammoniakon /- безбарвна сіль NH_4Cl , що утворюється в наслідок діяння соляною кислотою на амоніак.

САЛЬДУВАТИ /див. сальдо/- зводити підсумки /сальдо/, різницю між дебетом і кредитом.

САЛЬЗИ /лат. salsus - солоний/- невеликі вулкани, що періодично вибухають гарячою глинястою гряззю, вуглець-У-оксидом сірководнем, вуглеводнем тощо.

САЛЬМІ /фр./- печеня з дичини.

САЛЬБОЛЬ /див. саліцил/- фенолевий етер, дестилат саліцилової кислоти, уживаний проти гарячки та як заспокійливий лік при ревматизмі тощо.

САЛЬОН /фр. salon /- I. віталь-

ня, кімната для гостей, 2. помещання для періодичних виставок мистецьких творів, 3. назва літературно-мистецького гуртка, обмеженого невеликим числом учасників.

САЛЬПІКОН /фр. salpicon /-страва з шинки, огірків, грибів.

САЛЬПІНГІТ /гр. salpinx -рура/- запалення яйцепрохідних рур.

САЛЬСАПАРЕЛЯ /фр. salsepareille з есп. zarzaparilla /- рослина з родини конвалій, уживана в медицині для очищення шлунку, також очищення крові.

САЛЬТАРЕЛЬО /ит. saltarello /- італійський народний танок.

САЛЬТЕРІО /ит. salterio /- подібний до цимбалів італійський музичний інструмент.

САЛЬТО /ит. salto - стрибок /-стрибок.

САЛЬТОМОРТАЛЕ /ит. salto mortale /-І. смертельний стрибок, очайдушний стрибок, очайдушний вчинок, 2^х нагла зміна переконань.

САМАН /тюрк./- висушені на сонці плити з глини, соломи, торфу, уживані як будівельний матеріял у безлісих місцевостях.

САМАРІЙ - хемічний елемент / Δm / з родини рідких земель, атомова вага 150, 43.

САМБО - нащадки від шлюбів індійців з муринами.

САМУМ /ар. samum /- гарячий сухий гураган піскових пустель, що несе хмари піскового пороху.

САМУРАЇ /яп./-І. дрібна військова шляхта в Японії /до революції 1868 р./, 2. назва військового панства, що звагується на війні на явну загибель заради досягнення бойової мети.

САМШИТ /груз./- кавказька пальма, дерево з родини букшпанових, що його тверду деревнину вживають у виробництві музичних інструментів.

САНАЇ /перс./- подібний до цитри музичний інструмент.

САНАТОГЕН /лат. sanatus -зцілений, гр. genos - рід/-штучний харчовий препарат, що містить у собі 85% казеїну /проти недокрив'я/.

САНАТОЛЬ /лат. sanatio - лікування/- дезинфекційна речовина

САНАТОРІЯ /лат. sanare - лікувати/- кліматична лічниця /лікування діткою, режимом, природними факторами, фізичними методами/.

САНАЦІЯ /лат. sanatio - лікування, uzдоровлення/- uzдоровлення; система заходів uzдоровлення фінансового стану підприємства /переоцінка активів: нерухомого майна, машин, запасів товару/.

САНБЕНІТО /есп. sambenito від San Benito - св. Бенедикт/-одиняк з намальованим на ньому дияволом /за часів інквізиції надягали на засудженого за порушення догми абоцо/.

САНГВІНА /фр. sanguine з лат. sanguis - кров/особливий тем-

ночервоний олівець, також нама-
льований цим олівцем малюнок.

САНГВІНІК /лат. sanguis - кров/
- людина западної, жвавої, жит-
терадісної вдачі.

САНГВІНІЧНИЙ /див. сангвінік/
- гарячковий, вразливий, запаль-
ний, жвавий, веселий, незрівнова-
жений.

САНДАЛ /сандалове дерево/-де -
рево, що має важку, тверду, запаш-
ну деревнину, в якій є етерні
олії, уживане у виробництві ме-
блів, 2. фарби з цього дерева.

САНДАЛІ /гр. sandalion /-пос-
толи, підшви з ремінцями, щоб
пристібати до ступнів ніг/літ-
не взуття та взагалі взуття в
теплих країнах/.

САНДАРАК /гр. sandarakē - чер-
воний арсен/- запашна смола з
африканського шпилькового де-
рева, уживана у виробництві ла-
ку, парфумів тощо.

САНДВІЧ, див. сендвіч.

САНДЖАК /тур./-І. корова з
кінським хвостом, 2. адміністра-
тивна одиниця в Туреччині/див.
віляет/.

САНДРІЛЬОНА /вл. Cendrillon із
cendre - попіл/- нечепура, заму-
рза, від імени героїні казки
фр. письменника Перро /І7 ст./
- уособлення бідної чеснотли-
вої й гарної дівчини.

САНІТАР /лат. sanitas - здоро-
в'я/- доглядач коло хворих.

САНІТАРІЯ /лат. sanitas - здо-
ров'я/- заходи щодо знезаражен-

ня та додержування чистоте в
приміщенні, місцевості, на під-
приємстві тощо.

САНІТАРНИЙ - оздоровний, при-
значений для uzдоровлення на -
селення, місцевости абощо.

САНКТУАРІЙ /лат. sanctus -свя-
тий/- святе місце.

САНКЦІОНУВАТИ /див. санкція /-
схвалювати, дозволяти, стверджу-
вати, визнавати за законне.

САНКЦІЯ /лат. sanctio - непо-
рушна ухвала/-І. затвердження,
надання законности, 2. заходи,
щодо запоруки виконання обов'яз-
ків, 3. передбачені законом за-
ходи примусу, 4. система карних
заходів /економічних, фінансо-
вих, військових/супроти країн-
порушників міжнародної угоди.

САНКОЛЬОТ /фр. sans - без, cu-
lotte - короткі штани/- без -
штанько /зневажлива назва для
революціонерів за часів фран-
цузької революції І789 р./.

САНОФОРМ /лат. sanus - здоро-
вий/- метилевий етер, уживаний,
замість йодоформу /антисептик/

САНСАРА /інд. sansāra /- манд -
рівка душі, що по смерті людини
йде до нирвани, а звідти знов
переселюється в нове тіло / в
індуській релігійній науці/.

САНСКРИТ /інд./- індуська лі-
тературна мова до нашої ери/мо-
ва літератури й релігійної на-
уки/.

САНСКРИТОЛОГ /інд.-гр./- фахі-
вець у санскритській мові й лі-
тературі.

САНСУСИ /фр. Sans Souci - "без журби"/- I. відпочинковий па-лац Фрідріха II біля Потсдаму, 2. замиська вілла.

САНТАЛ, САНТАЛІН /гр. santalon із санс./- рослинна барва/червона або жовта/ з деревнини санталового дерева /див. сан-дал/.

САНТИ... /фр. cent - сто/-при-росток на означення міри, в сто разів меншої за основну, напр. сантиметр означає у сто разів менший за метр.

САНТИГРАМ /фр. centigramme / - сота частина грама.

САНТИМ /фр. centime /- дрібна монета, 1/20 франка /Франція, Бельгія, Швейцарія/.

САНТИМЕНТ /фр. sentiment- по-чуття/- перебільшена чуливість.

САНТИМЕНТАЛІЗМ /фр. sentimen- talisme- чуливість/-I. напрям у літературі 18-19 стол., що прийшов на зміну клясицизму/о-знаки: пестливі форми в стилі, солодкава мова, перебільшена чуливість описуваних персона-жів /в українській літературі-Квітка-Основ'яненко/, 2. надмір на чуливість, тонкосльозість.

САНТИМЕНТАЛЬНИЙ /фр. sentimen- tal /-I. надмірно чуливий, нуд-отно ніжний, 2. належний до сантименталізму.

САНТИМЕНТАЛЬНІСТЬ /фр./-надмір-на чуливість, удавана, нешира вразливість, підсолджена ніж-ність.

САНТИМЕТР /фр. centimetre /-I.

одна сота частина метра, 2. лі-нійний метр, поділений на сан-тиметри./практична мірка в те-слярів, кравців тощо/.

САНТОНІНА /лат. santonica her- ba - сантонська трава/- за-сіб проти глистів, що його до-бувають із цитварного полину.

САНУВАТИ /лат. sanare - ліку-вати/- уздоровлювати, проводи-ти с а н а ц і ю.

САНЧО ПАНСА /есп. Sancho Pan- za /- слуга Дон Кіхота, джу-ра, зброносець, уособлення практичності, але й болягузтва та обмежености.

САПАЖУ /фр. sapajou /- чіпко-хвості мавпи Півд. Америки.

САПЕР /фр. sapeur /- вояк ін-женерно-технічної військової частини.

САПОНІНА /лат. sapo (saponis) - мило/- білий цукристий порошок, що його добувають із коріння деяких рослин і вживають для прання тощо.

САПОНІТ /лат. sapo (saponis) - мило/- мінерал, суміш води, кре-м'янки й глинки, уживаний у виробництві порцеляни.

САПОНІФІКАЦІЯ /лат. sapo - ми-ло, lacerare - робити/- розклад ситевих речовин діянням на них дугами /творення мильної маси/

САПРО... /гр. sapos - гнилий/- у складених словах указує на зв'язок із гниттям, розкладом, напр., сапропеліт.

САПРОБИ /гр. sapos - гнилий,

bios - життя/- мікроби, що живуть в органічних нечистотах/у каналізаційних рурах тощо/.

САПРОГЕННИЙ /гр. sapros:гнилий, genos - походження/- бактерії, що спричиняють процеси гниття.

САПРОПЕЛІ /гр. sapros - гнилий pēlos - глина/-1.зогнилі відклади рослинних і тваринних решток на дні стоячих вод /б і о л./, 2. пальні матеріали, дестилати цих решток /течне паливо, дьоготь, вар/.

САПРОПЕЛІТ, див. сапропелі.

САПРОФІТ /гр. sapros - гнилий, phyton - рослина/- рослина, що живиться органічними речовинами мертвих організмів /гриби, бактерії/.

САПФІР /гр. sappheiros з гебр. sappir /- коштовний камінь, одна з відмін корунду.

САП'ЯН/персь. saxījan із saxt - міцний/- вичинена м'яка козляча або овеча шкіра /фарбована/ на взуття.

САРАБАНДА /есп. zarabanda /танок повільного темпу /еспанського походження/.

САРАЦИНИ /ар. šarqīn - східні/- 1. кочове арабське плем'я за стародавніх часів/, 2. назва арабів на початку християнської ери, пізніше назва всіх мусулманів Африки.

САРЕАЗ /персь./- перський вояк - піхотинець.

САРВЕНЬ /гол./- парусинова обвитка на тросах, що забезпечує їх від стирання.

САРГАС /лат. sargassum /- плаваюча морська водорість /Атлантичний океан/.

САРДАР /персь./- головний військовий командувач в колишній Туреччині, Персії.

САРДЕЛЯ /нім. sardelle /- дрібна риба з родини оселедців/Середземне море, Атлантика/.

САРДИНКА /від острова Сардинія - морська риба з родини оселедців /здебільшого вживається в консервах/.

САРДОНІКС /гр. sardonix /- мінерал /самоцвіт/, кольоровий а г а т.

САРДОНІЧНИЙ /лат. risus sardoniacus /- злісно-глумливий, відливий; с а р д о н і ч н и й сміх - гіркий, в'їдливий сміх, коли в душі зовсім не смішно /походить від назви гіркої трави Sardonis що її смак кривить обличчя, а отруєння спричиняє смерть з судомами сміху на губах/.

САРЖА /ит. sargia /- бавовня - на тканина, уживана на підкладку в одязі.

САРКАЗМ /гр. sarkasmos /- нещадний глум, злісне глузування в'їдлива насмішка.

САРКАСТИЧНИЙ /гр. sarkastikos /- злісно-глумливий, в'їдливий.

САРКОДА /гр. sarx(sarkos) - м'ясо /- протоплазма одноклітинних істот.

САРКОДОВІ /див. саркода/- одноклітинні найпростіші істоти.

САРКОЛЕМА /гр. sarx(sarkos) -

- м'ясо, lemma - шкіра/- тонка оболонка навколо волокон смугастих м'яснів /б і о л./.
- САРКОМА /гр. sarkōma /- злоякісний новотвір /пухлина/ на сполучній тканині /м е д./.
- САРКОПЛАЗМА /гр. sarx(sarkos) - м'ясо, plasma - утвір/- протоплазма м'яسهвих клітин.
- САРКОСПОРИДИЇ /гр. sarx(sarkos) - м'ясо, sporidion - насінинка/- паразитичні найпростіші істоти, що живуть у м'ясах тварин, у свиней, овець.
- САРКОСТОЗА /гр. sarx(sarkos) - м'ясо/- закростеніння м'язів.
- САРКОФАГ /гр. sarkophagos - той, що жере м'ясо/- І. кам'яна домоваина за стародавніх часів, 2. гробівець у формі домовини.
- САРМАТИ /гр./- іранського походження кочовий народ, що жив на північ від Чорного моря до III стол. по Хр.
- САРМАТІЯ /див. сармати/- назва всього простору між Волгою й Вислою за часів Римської імперії.
- САРОС /гр. з асиро-вавилонського shāru /- проміжок часу між звищами повного затемнення сонця /ІВ років і III з третиною дня/.
- САРСУЕЛЯ /есп. zarzuela /- опера з розмовним діалогом.
- САРТИ - російська образлива назва узбеків.
- САСАФРАС /есп./- дерево з родини лаврових, вживане в медицині та парфумерії /домішка до мила, напоїв, тютюну/.
- САССАНІДИ /персь./- перська династія /226-642 р. по Хр./.
- САТАНІЗМ - літературна течія І9 стол., що опрацювала се-редньовічні теми про диявола, віру в нього тощо.
- САТЕЛІТ /лат. satelles - супутник, слуга/- супутник, залежний прибічник; І. найманий воєк, що супроводить свого господаря /за давніх часів/, 2. супутник планети, 3. мала залежна від великої держава /напр., Польща, Угорщина, Болгарія тощо - сателіти ССРС/, 4. вика-навець чужої волі, по-рабськомуму залежна людина.
- САТЕМ-МОВИ /іран. satem - сто/- група індо-європейських мов, у яких палатальні К, Д перейшли в спіранти С, З /слов'янські литовська, лотиська, пруська та інші/.
- САТІН /фр. satin /- легка шовкова, вовняна або бавовняна, гладенька та блискуча тканина.
- САТИНЕТА /див. сатин/- напівшовкова тканина.
- САТИНОВИЙ /див. сатин/- властивий сатинові; с-ий папір - блискучий шовкоподібний папір.
- САТИНУВАТИ /фр. satiner /- обробляти папір на вальцях, щоб надати йому блиску.
- САТИР /гр. satyros /- І. один із нижчої ранги богів /лісовий бог/У стародавній грецькій мі-

тології, що визначався статевою хтивістю /зображувався у вигляді чоловіка з ріжками й хвос - том/, 2^х хтивий, заласний чоло - вік.

САТИРА /лат. satira /- літера - турно-мистецький твір, що гостро висміє людські хиби, нега - тивні явища людської дійсності.

САТИРИК /див. сатира/- письмен - ник, що пише сатири.

САТИРИЧНИЙ /див. сатира/- влас - тивий сатири, гостро-глумливий.

САТИРІАЗА /гр. satyriasis /хо - робливо надмірна статева хтіть.

САТИРІАЗИС, див. сатириаз.

САТИСФАКЦІЯ /лат. satisfactio /- вдоволення, відшкодовання об - раженому, відплата /за кривду, образу/ у формі вибачення, дво - бою, сплати.

САТРАП /гр. satrapes із персь. sitrap /- І. самовладний уря - довець, необмежений володар про - вінції /в стародавній Персії/, 2^хначальник-самодур, деспот.

САТРАПІЯ /див. сатрап/-І. край, що ним володіє сатрап, 2^х дес - потія.

САТУРА /лат. satura - мішанина - театральний жанр у стародав - ній римлян - поєднання діяло - гу, міміки, музики, танцю, спі - ву /актори - гістріони/.

САТУРАТОР /лат. saturatos -на - сичувач/-І. апарат, що подає су - мішку пального матеріалу до га - зових пальників, 2. апарат, що з його допомогою насичують ву -

глець-ІУоксидом прохолодні на - пої.

САТУРАЦІЯ /лат. saturatio -на - сичення/- хемічне насичення , напр., прохолодних напоїв вуг - лець-ІУ оксидом.

САТУРН /лат. Saturnus /-І. бог родючости /в стародавньо-рим - ській мітології/, 2. шоста пля - нета сонцевої системи /астр./, 3. назва олива в альхіміків.

САТУРНАЛІЇ /лат. saturnalia /- ст.-римські свята на пошану бо - га Сатурна по закінченні жнив /супроводилися розпустою;/ 2^х розгнуздане бенкетування, дика розпуста.

САТУРНІЗМ /див. сатерн/- хро - нічне отруєння оливом.

САФІР, див. сапфір.

САФІЧНИЙ /вл./- властивий пое - зії грецької поетеси Сафо /600 р. до Хр./.

САФЛЬОР /нім. Saflor /-І. тра - виста рослина, що з її квітів добувають пурпуровий барвник, а з насіння - технічну й харчову олію, 2. фарба з квітів цієї рослини.

САХАРІНА /гр. sakchar - цукор/ - білий кристалевий порошок із толколю /в 550 разів солодший від цукру/.

САХАРСИ /гол./- кільця, що мо - жуть пересуватися по щоглі /до них прив'язують вітрила/.

САШЕТКА /фр. sachet /-І. торби - ночка або скринька на носові хусточки, 2. напарфумована по -

душечка, що її кладуть між біл-
ля для пахоців.

СВАГЕЛІ - африканський народ -
помісь муринів з арабами, пер-
сами, індусами.

СВАДЕШІ /інд./-національно-еко-
номічний рух в Індії, що бой-
котом імпорту намагається по-
силити вітчизняну промисловість

СВАРАДЖ /інд. svarāja - самовря-
дування/- самоврядування, про-
голошення в індійському націо-
нальному конгресі 1906 р. ви-
моги національної автономії в
межах Великобританії / політич-
ний рух/.

СВАРДЖИСТИ /інд./- партія ін-
дуських націоналістів, що ви-
магала самоврядування для Ін-
дії в межах Британської імпе-
рії /розпалась 1930 р./.

СВАСТИКА /санс./ - I. рівнора-
мений хрест із загнутими під
простим кутом кінцями /символ
вогню й щастя в поганській ре-
лігії/, 2. емблема німецького
націонал-соціалізму /гітлериз-
му/.

СВЕТЕР /англ. sweater /- вов-
няна плетена блуза, плетена фу-
файка /с п о р т./.

СВІТЕР, див. светер.

СВІНГ /англ. swing - хитатись/
- бічний удар у боксі, 2. суча-
сний танок.

СЕАНС /фр. seance /- час демон-
стрування фільму, виконання я-
коїсь дії /позування, перегля-
ду атракціону абощо/.

СЕБАПТИСТИ, див. сабатіяни.

СЕБОРЕЯ /лат. sebum - сало, гр.
rheō - течу/- хвороба шкіри,,
що буває: масна себорея -над-
мірне виділення масного поту,
і суха себорея - злущування
дрібною білою луски із шкіри.

СЕВР, севрські вироби /фр. sev-
res від міста Sevre /- висо-
коякісні порцелянові вироби.

СЕГІДІЛЯ /есп. seguidilla / -
еспанський танок швидкого три-
тактового темпу.

СЕГМЕНТ /лат. segmentum - від-
тинок/- I. частина круга, ві-
дітнута тятивою /г е о м./, 2.

частина кулі, відітнута січною
площиною /с ф е р и ч н и й
сегмент/, 3. частина тіла дея-
ких комах /а н а т./.

СЕГМЕНТАЦІЯ /див. сегмент/- I.
поділ зародка на сегменти /ем-
бріологія/, 2. поділ тіла комах
на сегменти.

СЕГНЕРОВЕ колесо /вл./- прилад,
що його винайшов німецький фі-
зик Сегнер на доказ того, що
тиск води діє однаково у всіх
напрямах /рурка на осі з заг-
нутими у протилежних напрям-
ках кінцями; коли пускати воду
через рурку, то вона своїм ти-
ском надає рурці обертового ру-
ху/.

СЕГРЕГАЦІЙНИЙ /див. сегрегація
- відокремлювальний; с-на ж и-
л а - смуга гірської породи, що
складається з мінералів відмін-
ної від довоколишньої мінераль-
ної маси кристалізації.

СЕГРЕГАЦІЯ /лат. segregare - ві докремення/- відокремення, на прикл., у деяких штатах ЗДА му-рини відокремені від білих чо-до шкіл, театрів тощо.

СЕДАН /фр. Sedan /- фортеця у Франції, що її здобула 1870 ро-ку німецька армія, взявши в по-лон Наполеона III та змусивши Францію до капітуляції /назва стала символом цілковитої по-разки/.

СЕДИЛЬ /фр. sedille /- значок у вигляді коми під літерою ç у французькій мові, коли треба її вимовляти як с, а не ц.

СЕДИМЕНТ /лат. sedimentum - о-сад/- осад, намул.

СЕДИМЕНТАЦІЯ /див. седимент/ - процес намулювання, відкладан-ня намулу або осідання змуле-них у течиві чи газі часток.

СЕЗАМ /лат. sesamum гр. σέσαμον з ар./- І. рослина з родини се-замових, що з її насіння добу-вають істівну олію /Індія, Аф-рика/, 2X"с е з а м відкрійся" - магичний вислів із казок"Ти-сяча і одна ніч".

СЕЗАНІЗМ /вл./- напрям у маляр-стві, що найбільшу увагу приді-ляє формальним проблемам /від французького маляра Сезана/.

СЕЗОН /фр. saison /- пора року, період праці в зв'язку з порою року /будівельний, театральний купальний тощо./.

СЕЇД /ар./- титул для нащадків Мохаммеда та для володарів де-яких мусулманських країн.

СЕЙМ /польсь. sejm /-І. назва парламентів у Польщі, Фінлян-дії, Литві, 2. назва деяких у-станов /станових/ у колишній римсько-гарманській імперії.

СЕЙСМІЧНИЙ /гр. seismos - зе-млетрус/- той, що належить до явищ землетрусу, супроводить їх; с-ні п р и л а д и - при-лади для реєстрації та дослі-дження коливань земної кори; с-на с т а н ц і я - наукова у-станова, що досліджує землетру-си; с-ні р а й о н и - обши-ри на землі, де часто бувають землетруси.

СЕЙСМО... /гр. seismos - зем-летрус/- у складених словах у-казує на зв'язок даного понят-тя з явищами землетрусу, напр. с е й с м о г р а м а.

СЕЙСМОГРАМА /гр. seismos - зе-млетрус, gramma - запис/- зиг-загувата лінія автоматичного запису коливань земної кори.

СЕЙСМОГРАФ /гр. seismos - зем-летрус, graphō - пишу/- прилад записувати коливання земної ко-ри, силу й напрям цих коли-вань.

СЕЙСМОГРАФІЯ /див. сейсмограф/ - запис коливань ґрунту під час землетрусів з допомогою сейсмографа.

СЕЙСМОЛОГІЯ /гр. seismos - зе-млетрус, logos - слово, наука/ - наука про землетруси /відділ геофізики/ та всякі коливання земної кори, також про методи досліджень будови Землі та на-явности корисних копалин уній.

СЕЙСМОМЕТРІЯ /гр. seismos - землетрус, metreō - міряю/- наука про виміри явищ землетрусу.

СЕЙФ /англ. safe - безпечний/- І. неспальна металева шаха чи скриня для зберігання грошей і коштовних паперів у банках/часом винаймається клієнтам/, 2. кімната в банку з такими шахами.

СЕКАНС /лат. secans - січний/- функція кута, напр., секанс гострого кута простокутного трикутника дорівнює відношенню протипрямки /гіпотенузи/ до прямики /катета/, що прилягає до цього кута /м а т./.

СЕКАТОР /лат. secare - сікти/- садові ножиці обтинати зайве гілля на деревах.

СЕКАРАРА /іт./- неаполітанський танок.

СЕКВОЯ /індіян./- велетенське дерево з родини кипарисів /досягає 150 м заввишки й 20 м у поперечнику, деякі дерева сягають 4000 років віку; росте в Каліфорнії/, це: мамутове дерево.

СЕКВЕНЦІЯ /лат. sequentia - порядок/- І. середньовічний католицький церковний спів, 2. повторювання мотивів на різних ступнях висхідної або спадної гами /м у з./.

СЕКВЕСТР /лат. sequestrum /- І. арешт майна на користь держави /ю р./, 2. змертва частина органу, здебільшого кістки.

СЕКВЕСТРАЦІЯ /лат. sequestra-

tio /- І. накладання секвестру /арешту/ на майно /ю р./, 2. утворення секвестру, змертвіння органу /м е д./.

СЕККО /іт. secco /- настінний живопис по сухому тинкуванню.

СЕКРЕТ¹ /фр. secret з лат. secretum /- І. таємниця, 2. перадова стійка /пост/ з 2 або 3 вояків, що із своєї криївки спостерігають за ворогом, щоб попередити свою частину про небезпеку, 3. таємний механізм.

СЕКРЕТ² /лат. secretus - виділений/- речовина, що її виділяють в організм якібудь залози, напр., шлунковий сік, слина тощо.

СЕКРЕТАР /фр. secrétaire /- І. писар, 2. назва одного виду птахів в Африці, 3. міністер /у деяких країнах/.

СЕКРЕТАРІАТ /нім./- І. підлеглий секретареві відділ установи, 2. генеральний секретаріат - державний уряд за часів Центральної Ради в Україні /1917-1918 р./.

СЕКРЕТИНА /лат. secretio - виділення/- речовина, що виробляється в тонких кишках і підсилює виділення ферменту з підшлункової залози.

СЕКРЕТНИЙ /див. секрет/- таємний.

СЕКРЕТОРНІ нерви /див. секреторія/- нерви, що керують виділенням секрету в організм із відповідних залоз.

СЕКРЕЦІЯ /лат. secretio - виділення/- виділення секрету в організм із залоз /ф і з і о л./

СЕКСаГОНАЛЬНИЙ /лат. sex шість гр. ἑξήκοντα - кут/- шестикутній.

СЕКСТА /лат. sexta - шоста/-І. інтервал на 6 тонів між двома нотами, 2. шостий ступінь діатонічної гама /м у з./.

СЕКСТАКОРД /див. секста +акорд/- акорд, що складається з прями, терції та сексти /м у з./.

СЕКСТАНТ /лат. sextans - шоста частина/- астрономічний кут - мірний прилад визначати місце перебування корабля або літака.

СЕКСТЕТ /нім. Sextett /-І. ком позиція чи інструмент на 6 голосів, 2. музична або вокальна група з шістьох учасників.

СЕКСТИЛЬЙОН /лат./- число, що позначається одиницею з 36 нулями.

СЕКСТИНА /лат. sex - шість/вир шова стопа на шість рядків з римуванням першого рядка з третім, другого з четвертим, п'ятого з шостим.

СЕСУАЛІЗМ /лат. sexualis /-І. статеve життя, 2. насиченість літературного твору сексуальними явищами чи проблемами.

СЕСУАЛЬНИЙ /лат. sexualis /- статевий, пов'язаний із статеvim життям.

СЕСУАЛЬНІСТЬ /лат./- статеви прикмети одиниці.

СЕСТ /есп. vino seco - "сухе вино"/- міцне вино з напіввису -

шеного винограду; тепер назва поширилась на всі пінисті вина.

СЕСТА /лат. secta - школа/-І. невелика релігійна галузь, що відколотася від основної церкви, 2. замкнута група, що ізолює себе від громадськості або від основного напрямку в політичному чи громадському русі.

СЕСТАНТ /див. секта/-І. член секти, 2. прихильник сектантства, 3. док три е р.

СЕСТАНТСТВО /див. секта/-І. наявність секти, належність до секти, сектантський рух /в Советському Союзі жорстоко переслідується органами державної влади/ 2. нетерпимість, док - тринерська обмеженість, вузькоглядність, партійність, відірваність від громадськості, спрощені методи розв'язування складних питань на підставі шаблонних схем, претенсії на безпомилність /все це найбільше виявила в практиці партія російського комунізму, ставши зразком крайнього сектантства/

СЕСТОР /лат. sector - січний/-І. частина круга, обмежена тятикою кола та двома променями /г е о м./, 2. галузь, відділ /г о с п./.

СЕСУЛЯРИЗАЦІЯ /лат. secularis - цивільний/-І. перехід церковних володінь у цивільну власність, 2. звільнення з-під церковної зверхності або впливу /шкільництва абощо/.

СЕСУЛЯРІЙ /лат. secularis -ци-

вільний/- свята з нагоди початку нового століття в стародавніх римлян.

СЕКUNДА /лат. secunda /-I.мира часу, що становить одну вісімдесят шість тисяч чотирисоту частину /I:86400/пересічної сонячної доби, 2. одиниця виміру кутів /I/3600 градуса/, 3. другий ступінь діятичної гами, 4 друга скрипка в оркестрі, другий голос у хорі.

СЕКUNДАНТ /лат. secundus -другий/- посередник і свідок двобою, 2. особа, що обслуговує боксера перед змаганням і після змагання.

СЕКUNДАРННИЙ /нім. sekundar з лат. secundus - вторинний/-вторинний.

СЕКUNДОМЕТР, СЕКUNДОМЕТРИСТ /секунда + метр/- особа, що з допомогою секундоміра вимірює в спортових змаганнях тривалість перебігу змагань /тривалість бігу на певній дистанції абощо/

СЕКUNДОМІР /секунда + міра/прилад /годинник/, що показує часові проміжки до 0, I секунди.

СЕКЦІЙНИЙ /див. секція/-I.поділений на секції, 2. складений з секцій.

СЕКЦІЯ /лат. sectio - розтин/-I. розтин трупа /м е д./, 2. відділ організації, 3. одна з кількох однакових частин у системі рур, електричних обвиток, ма-шини, технічної устави, 4. район у Парижі за часів революції.

СЕЛАХІЇ /гр. selacheia /- морські хрящові риби /акула, скат/.

СЕЛЕКТИВНІСТЬ /лат. selectio - добір/вибірність, вибірковість.

СЕЛЕКТОР /лат. selectio - добір/- злагода в телефоннім апараті, що реагує тільки на певні імпульси електричного струму.

СЕЛЕКЦІЙНИЙ - добірний, виведений шляхом добору; с-на станція - дослідна станція, що провадить добір рослин чи тварин.

СЕЛЕКЦІОНЕР - особа, що вивчає проблеми добору рослин чи тварин та провадить селекційну роботу, практику /див. селекція/

СЕЛЕКЦІЯ /лат. selectio - добір/-I.штучний добір рослин чи тварин з метою поліпшення гатунків, 2. практичні способи виводити кращі гатунки рослин чи тварин шляхом добору та їх схрещування.

СЕЛЕН /гр. selēnē - місяць/хемічний елемент /Se /, атом. вага 79,2, металоїд, має властивість збільшувати свою електропровідність залежно від збільшення яскравости освітлення, що її /властивість/ використовують у фотоелементах, в астрономічних приладах тощо.

СЕЛЕНА /гр. Selēnē /- богиня Місяця в стародавніх греків.

СЕЛЕНІТ /гр. selēnē - місяць/-I.рожево-жовтий гатунок волокнистого гіпсу, 2. фантастичний мешканець Місяця /в літературних творах/.

СЕЛЕНОГРАФІЯ /гр. selēnē - місяць, graphō - пишу/- опис поверхні Місяця /а с т р./.

СЕЛЕНОСТАТ /гр. selēnē -місяць
statos- стоячий/- астрономіч-
ний прилад спостерігати місяць.

СЕЛЕРА /фр. seleri /- городня
рослина з родини парасолевих,
що у коріннь уживається як при
права до страв.

СЕЛІТРА, див. салітра.

СЕЛЯДОН /фр. вл. Séladon /вір-
ний і чутливий коханець / за
ім'ям героя роману "Астрея"
фрнаузького письменника д'Юр-
фе /ІІ стол./, що в побудованих
за цим романом виставах появ-
ляється в сіро-зеленому одязі.

СЕЛЯМ-АЛЕЙКУМ /ар. "мир вам"/ -
вітання в мохаммеданів.

СЕЛЯМЛИК /тур./- прилюдна ав-
дієнція в султана, урочистий
похід султана до мечету.

СЕЛЬВА, СЕЛЬВАСИ /есп. Selva /-
тропічні вічно-зелені ліси в
Амазонській низині Півд. Аме-
рики.

СЕЛЬДЕРЕЙ, див. селера.

СЕЛЬДЖУКІ /вл./- турецьке пле-
м'я з Бухари.

СЕМАНТИКА /гр. sēmantikos по-
значальний/- І. змістове зна-
чіння слова або частини слова,
2. див. семасіологія.

СЕМАНТИЧНИЙ /гр. sēmantikos -
позначальний/- значінневий, той
що належить до значіння слова,
а не його звукової форми; с-на
ф і л о с о ф і я - філософсь-
кий напрям, що вдається до ана-
лізи слів та їх сполук, зводячи
філософію до логічної синтакси

СЕМАСІОЛОГІЯ /гр. sēmasia -по-
значення, logos - слово, наука/
- наука про значіння слів, про
зміни цих значінь /галузь мово-
знавства/.

СЕМАФОР /гр. sēma - знак, pho-
ros - несний/- споруда для си-
гналів /на залізницях, на бере-
зі моря тощо/.

СЕМЕСТР /лат. semestris - пів-
річчя/- половина навчального/в
університетах тощо/ року.

СЕМІНАР /лат. seminarium - роз-
садник/-І. практичне навчання
студентів або наукового гуртка
2. гурток, що вивчає якийсь
предмет, питання.

СЕМІНАРІСТ /див. семінарія/ -
учень семінарії.

СЕМІНАРІЯ /лат. seminarium роз-
садник/- навчальна установа, що
готує на священиків /духовна/
або на вчителів /учительська/.

СЕМІОЛОГІЯ /гр. sēmeion -прик-
мета, logos - слово, наука/-на-
ука про ознаки /симптоми/ хво-
роб /симптоматика/.

СЕМІОТИКА /гр. sēmeiōtikē /див
семіологія.

СЕМІРАМІДА /вл./-І. легендарна
асирійська цариця /800 р. до Хр
що її шанували як богиню війни
та любовних насолод /семірамі-
дині сади - легендарні висячі
сади, що ніби існували у Вави-
лоні за цариці Семіраміди/

СЕМІТИ - група народів, що по-
ходять від Нового сина Сіма :
гебреї, араби, сирійці /Сім або
Сем/.

СЕМІТСЬКИЙ, СЕМІТІЧНИЙ /див. семіт/- семітські мови - мови семітів : абесінська, арабська, аккадські, вавилонська, асирійська, хананейські /старогебр - рейська, фінікійська, арамейські /сирійська/, стародавня етіопська /г е е з/, амхарська /сучасна етіопська/ та інші, що мають письмо з правого боку на лівій.

СЕМІТОЛОГІЯ /гебр.-гр./-наука про семітські народи, мови, культури.

СЕН - японська дрібна монета.

СЕНАТ /лат. senatus від senex - старий/-І. рада старшин у стародавньому Римі, 2. законодавча рада в деяких державах/в ЗДА, Франції, довозній Чехії/ 3. державна установа нагляду в справах судівництва та виконання законів /у дореволюційній Росії/.

СЕНАТОР - член сенату.

СЕНБЕРНАР /від назви монастиря Saint Bernard "святого Бернарда" в Альпах/- порода собак, що їх ченці цього монастиря привчають рятувати заблуканих у горах подорожніх.

СЕНДВІЧ /англ. sandwich /- перекуска з хліба з маслом, ковбасою, сиром, шинкою чи рибкою; канапка, 2. жива реклама - людина, що несе на грудях чи на спині рекламні плякати.

СЕНЕС /нім. Senneblätter /- листя африканського дерева, уживане як чай для послаблення шлунку /олександрійський лист/

СЕНЕШАЛЬ /фр. sénéchal /-І. королівський маршалок у давній Франції, 2. назва судових урядовців у Франції до 1789 р.

СЕНС /лат. sensus - відчуття/-внутрішній зміст, думка, рація

СЕНСАЦІЙНИЙ /див. сенсація/незвичайний, що викликає сильне вражіння, жваві розмови, чутки; розрахований на збудження сенсації.

СЕНСАЦІЯ /лат. sensatio - відчуття/- надзвичайна новина, подія, чутка, що викликає збудження, широку зацікавленість серед громадськості.

СЕНСИБІЛІЗАТОР /лат. sensibilis - чутливий/- речовина, що підсилює чутливість фотоплатівок до кольорових променів.

СЕНСИБІЛІЗАЦІЯ /лат. sensibilis - чутливий/-І. підвищення чутливості клітин до подразнення /ф і з і о л./, 2. посилення чутливості фотоплатівок до кольорових променів.

СЕНСИТИВНИЙ /с.-лат. sensitivus /- чутливий.

СЕНСИТОМЕТРІЯ /с.-лат. sensitivus гр. metreō - міряю/- вимірювання чутливості фотографічної емульсії, що нею покривають фотоплатівки.

СЕНСИМОНІЗМ /фр. вл./- соціологічна система з принципом - "кожному відповідно до здібности, кожній здібности відповідно до її праці" /за наукою соціолога Сен-Симона /1760-1825/

СЕНСИМОНІСТ, - послідовник сен-

сімонізму, соціологічної науки
Сен-Сімона.

СЕНСОРНИЙ /лат. sensus - від -
чуття/- почуттєвий, змісловий.

СЕНСУАЛІЗМ /лат. sensualis по-
чуттєвий/-І. напрям у філософії
що вважає відчуття за єдине
джерело пізнання /Локк, Юм/, 2.
учення, що визнає почуттєву вті-
ху за найвище щастя.

СЕНСУАЛІСТ /див. сенсуалізм/ -
послідовник сенсуалізму.

СЕНТ-ДЖЕМ /англ. вл./- королів-
ський палац у Лондоні, колишня
резиденція королів; сент-джем-
ський кабінет - те, що й "анг-
лійський уряд", "кабінет міні-
стрів /в Англії/.

СЕНТЕНЦІЙНИЙ /див. сентенція/-
повчальний, моралізаторський.

СЕНТЕНЦІЯ /лат. sententia - по-
гляд, думка/- моралізаторський
вислів, висновок, погляд, думка,
істина; стислий вираз погляду.

СЕНТИМЕНТ, див. сантименталізм

СЕНТИМЕНТАЛІЗМ, див. сантими-
енталізм.

СЕНТИМЕНТАЛЬНИЙ, див. сантими-
ентальний.

СЕНУССІ - мохаммеданський во-
рожий християнству орден, що йо-
го заснував 1833 року Мохаммед
Ібн Алі в Африці з державним
урядуванням на чолі з шейхом
/за першої світової війни діяв
разом з Німеччиною, за другої -
з Англією; року 1949 емір Сауд
Мохаммед Ідріс ель Сенуссі ого-
лосив незалежною Кіренаїку/.

СЕНЬЙОР /есп. señor з лат. se-
nior - старший/-І. пан, доб-
родій, найстарший віком член
родини /в Іспанії/, 2. великий
землевласник за феодалізмом в
Європі, що мав судову, адміні-
стративну й політичну владу в
межах підлеглого йому населен-
ня.

СЕНЬЙОРА /есп./- пані, добродій-
ка /в Іспанії/.

СЕНЬЙОРАТ /лат. senior - стар-
ший/- спадкове право, згідно з
яким спадщину померлого одер-
жує старший в роді, а не син,
2. правове становище сеньйора.

СЕНЬЙОРЕН-КОНВЕНТ /лат. senior
- старший, conventus - збо-
ри/- І. збори груп делегатів
від областей на з'їзді, що роз-
в'язують різні організаційні
питання, напр., складають спис-
ки кандидатів або що/, 2. рада
старших у парламенті /складає-
ться з лідерів політичних пар-
тій парламенту/.

СЕНЬЙОРІТА /есп./- панна.

СЕПАРАТИЗМ /лат. separatus -
відокремлений /- змагання по -
неволеного народу до державно-
національного відокремлення
від поневолювача.

СЕПАРАТИСТ /див. сепаратизм/ -
прихильник або учасник руху за
відокремлення /поневоленого на-
роду від поневолювача/.

СЕПАРАТНИЙ /лат. separatus ві-
докремлений/- окремий, відокре-
млений; с-ий м и р - мир, що
його вкладає один із учасників
коаліції, незалежно від своїх

спільників у даній війні.

СЕПАРАТОР /лат. separator відокремлювач/- апарат для механічного відокремлювання твердих або течних часток із суцільної маси, напр., вершків з молока.

СЕПАРАЦІЯ /лат. separare - відокремлювати/- відокремлення, розлука.

СЕПАРУВАТИ /лат. separare - відокремлювати/- відокремлювати складовини від цілого, очищати від домішок.

СЕПІЯ /гр. sēpia /-I. темно-бура фарба з мішура чорнильця - сепія, 2. малюнок цієї фарбою, 3. чорнилець, м'якун з родини головоногих /півд.-європейські моря/.

СЕПТАКОРД /див. септима та корд/ музичний акорд, що складається з прими, терції, квінти й септими.

СЕПТЕТ /нім. Septett з лат. septem - сім/- I. композиція на сім голосів або інструментів, 2. співоча або музична група з сімох учасників.

СЕПТИКА /гр. sēpsis - гниття/- гниття /м е д./.

СЕПТИКОПІЄМІЯ /гр. sēpsis гниття, haima - кров/- гнійники в організмі в наслідок затруєння крові.

СЕПТЕМВІРАТ /лат. septemviri - сім мужів/- державна влада з сімох осіб /у старод. Римі/.

СЕПТИМА /лат. septima - сьома/- I. інтервал на сім тонів, та-

кож сьомий тон гами /м у з./, 2 сьомий ступінь діятонічної гами /м у з./.

СЕПТИПЕМІЯ /гр. sēptikos - гнійний, див. піємія/- зараження крові.

СЕПСИС /гр. sēpsis - гниття/- зараження крові бактеріями або їх отрутою /м е д./.

СЕПТИЦЕМІЯ, див. сепсис.

СЕР, СІР /англ. sir /-I. ужите з прізвиськом особи, до якої звертаються, це слово означає аристократичне походження даної особи, 2. ужите без імени означає "пане".

СЕПТИЧНИЙ /гр. sēptikos - гнійний/- викликаний гноєтвірними бактеріями, гнійний.

СЕРАДЕЛЯ /есп. seradela /-кормова рослина з родини метеликових /посушотривка/.

СЕРАЛЬ /тюрк./-I. палац або гарем у деяких східних країнах, 2. султанський палац у Константинополі.

СЕРАПІС /єг./- бог підземелля в стародавніх єгиптян.

СЕРАСКІР /тур./- воєнний міністер у Туреччині до революції, 2. головний командував війська в давній Туреччині.

СЕРАФІМ /гебр. "горючий"/- найвищий ангельський чин.

СЕРВАЛЬ /фр. serval /- звір - хижак з родини кошечих /Африка/.

СЕРВАНТКА /фр. servante /- за-склена з усіх боків шахва на

посуд та всякі дрібні прикраси.
 СЕРВЕР /англ. server /-грач, що починає гру /перший б'є м'яч у тенісі абощо/.

СЕРВЕТКА /фр. serviette /- полотняна хустина витирати руки за їдою.

СЕРВИ /лат. servus - раб/- кріпаки за часів фєвдалізму в Європі.

СЕРВІЛІЗМ /лат. servilis - рабський/- рабська поведінка, самоприниження перед сильнішими, прислужництво, підлецування.

СЕРВІЛІСТ /див. сервілізм/-людина рабської вдачі.

СЕРВІС /фр. le service /- повний комплект однорідного посуду на кілька осіб.

СЕРВІТУТ /лат. servitus- повинність/-в античній і фєвдальній суспільстві - право користання з чужої власності в певних межах /напр., право переїзду через чужі землі/або право на обмежене користання з власності /напр., заборона мати вікно в своїй хаті проти чужого подвір'я/; міжнародній с е р в і т у т - обмеження суверенітету певної країни над певною територією на користь іншої країни

СЕРВУВАТИ¹ /фр. servir /-накривати стіл, готувати стіл до їди.

СЕРВУВАТИ² /англ. serve /- починати гру /теніс абощо/.

СЕРДАР, див. сардар.

САРДОЛІК, див. сардонікс.

СЕРЕНАДА /фр. sérénade з it.se renata /- вечірня пісня, 1. пісня сентиментального характеру, що нею середньовічні трубадури виражали вечірній привіт, 2. любовна пісня, виконувана в супроводі гри на струнному інструменті /в Італії, Еспанії/, 3. вільної форми музичний твір, що має характер такої середньовічної пісні.

СЕРЖАНТ /фр. sergent /- старший десятник /в і й с ь./, звання нижчих старшин у деяких арміях

СЕРІЙНИЙ /див. серія/- згрупований, продукований групами, за стандартом, партіями.

СЕРІЯ /лат. series - ряд/-група, низка однорідних предметів чисел, дій, випусків брошур, облігацій, квитків тощо.

СЕРІОЗНИЙ /фр. sérieux /-поважний, важливий.

СЕРІОЗНІСТЬ /див. серйозний/- поважність, важливість.

СЕРІОЗНО /див. серйозний/- поважно, справді, насправді.

СЕРОДІАГНОЗА /лат. serum - сироватка, гр. diagnosis - визначення, пізнання/- визначення хвороби на підставі реактивних властивостей кров'яної сироватки.

СЕРОЗНИЙ /лат. serum - сироватка/-сироватний, сироватковий.

СЕРОЛОГІЯ /лат. serum - сироватка, гр. logos - наука/- дослідження властивостей сироватки крові та спинно-мозкової рідини.

СЕРОПРОТІФІЛІКА /лат. serum - сироватка, гр. prophylaktikos - запобіжний/- запобігання проти заразливих хвороб упорскуванням сироватки.

СЕРОТЕРАПІЯ /лат. serum - сироватка, гр. therapela - пікування/- лікування заразливих хвороб упорскуванням сироватки з імунізованих організмів.

СЕРПЕНТИН /лат. serpentinus - зміїний/-І. звої різнокольорових паперових стрічок, що ними облупають учасників балу, маскаради абоощ під час танцю, 2. зміївовик або хризоліт, зде більшого зеленого кольору мінерал /магнезійно-сілікатний камінь/, 3. танок, що в ньому лінія учасників звивається подібно до рухів змії, 4. звиви ста дорога в горах.

СЕРПЕНТИНА, див. серпентин.

СЕРСО /фр. cerceau - обруч/-І. гра двох або чотирьох учасників, що паличками перекидають обруч, 2. самий обруч для цієї гри.

СЕРТИФІКАТ /фр. certificat з лат. sertum - правильно, face-re - робити/-І. позичкове фінансове зобов'язання державних органів, 2. назва білетів особливої державної позики, 3. письмове свідцтво.

СЕРУМ /лат. serum /- сироватка крові.

СЕСІЯ /лат. sessio - сидіння/- період засідань /парляменту, суду абоощ/ або іспитів в університетах.

СЕСТЕРЦІЙ /лат. sestertius /- дрібна монета в стародавньому Римі.

СЕСТІНА /іт. sestina /- ліричний вірш у романських літературах, що складається з шістьох римованих по черешно рядків /- у провансальських поетів І2-го століття, у Данте, Петрарки/.

СЕТ /англ. set /- половина гри в теніс.

СЕТЕР /англ. setter /- порода мисливських собак.

СЕТЛМЕНТИ /англ. settlement - селище/- чужоземні квартали в містах Китаю /в Шанхаї тоощ/ з власним самоврядуванням, незалежним від китайської адміністрації.

СЕЦЕСІОНІЗМ /див. сецесія/- І. архітектурний стиль з динамічною стилізованою орнаментикою, 2. напрям у малярстві та літературі з тенденцією до символіки й настроєвості.

СЕЦЕСІОНІСТ /див. сецесія/- відокремленець, прихильник сецесіонізму.

СЕЦЕСІЯ /лат. secessio /- відокремлення, відступництво /в історії ЗДА - оголошення в І86І р. гасла боротьби за відокремлення південних штатів від ЗДА, що привело до війни, 2. відокремлення мистецької групи від основного напрямку.

СЕЮКАЙ /яп./- національна політична партія в Японії.

СИБАРИТ /від гр. колонії Сибарит

рис, що її мешканці жили в розкошах і безділлі/- людина, що живе в розкошах і безділлі.

СИБАРИТСТВО /див. сйбарит/- ні чогонероблення, життя в розкошах.

СИБІЛЛА, див. Сівілла.

СИБІЛІАНТИ /лат. sibilans - свистячий/- передньоязикові фрикативні приголосні звуки /с, з, ж, ш/.

СІВІЛЛА /гр. Sibylla - вішунка/- вішунка, ворожка, жінка, що віщувала майбутнє /у стародавніх греків і римлян/.

СИГАРА /фр. cigare з есп. cigarro /- скручене в паличку тютюнове листя, щоб палити.

СИГАРЕТА, СИГАРЕТКА /див. сигара/- мала сигара, папіроса.

СИГМА - літера Σ грецької абетки, що читається як українське С /у математиці сигма означає суму/.

СИГНАЛ /нім. Signal з лат. signum - знак/- умовний зоровий або звуковий знак порозуміння на віддалі.

СИГНАЛІЗАЦІЯ /див. сигнал /- I система умовних знаків порозуміння, 2. пересилання умовних знаків на віддаль для порозуміння.

СИГНАЛІЗУВАТИ - порозуміватися умовними знаками на віддалі, 2. попереджати про небезпеку або що.

СИГНАТУРА /лат. signatura із signare - вказувати/- I. знак

на предметі, підпис, цифра на першій і третій сторінці внизу кожного друкованого аркуша книги для орієнтації при брошуруванні, 2. копія рецепта при ліках.

СИГНЕТ /лат./- перстень з каменем і гербом та ініціалами, що служить за печатку.

СИГУРАНЦА /рум. siguranta /політична поліція в Румунії /за королівського уряду/.

СИДЕРАЛЬНИЙ /лат. sidus - зірка/- зоряний, вимірюваний за рухом зірок, напр., сидеральний місяць - період часу, коли місяць робить обіг на небі між певними зірками /27 діб, 7 годин, 43 хвилини, 12 секунд/.

СИДЕРАЦІЯ /лат./- зелене угноєння, тобто приоровання сіяної рослини, що перегніває й цим збагачує ґрунт на азот та органічні речовини.

СИДЕРИТ /гр. sidēritēs від sidēros - залізо/- залізна руда, FeCO₃, скалинцевий залізняк.

СИДЕРИЧНИЙ /лат. sidus (sideris) - зірка/- зоряний, с и д е р и ч н и й місяць - час, за який місяць пройде повний обіг на небі, дійшовши до точки, з якої почалося спостереження /27 діб 7 годин, 43 хвилини, 12 секунд/

СИДЕРОГРАФІЯ /гр. sidēros - залізо, graphō - пишу/- наука про ритування на залізі.

СИДЕРОЛІТ /гр. sidēros - залізо, lithos - камінь/- метеорит що складається з заліза й сір-

чистих або інших яких домішок.
СИДЕРОМАНТІЯ /гр. sidēros - залізо, manteia - ворожіння/- ворожіння на розпеченому залізі.

СИДЕРОСКОП /гр. sidēros - залізо, skopos - дивлюсь/- прилад відшукувати залізні скалки в оці.

СИДЕРОСТАТ /лат. sidus (sideris) - зірка, гр. statos - стоячий/- прилад з рухомим дзеркалом, що рухається узгіднено з рухом небозводу, наслідком чого проміння об'єкта спостережень/зірки/, відбитий дзеркалом, не змінює свого напрямку.

СИДР /фр. sidre /- вино з перемусованого яблучного чи з іншої садовини соку.

СИЗИГІЇ /гр. Syzygia/- астрономічна назва для молодика й повні Місяця, коли Місяць був на одній лінії з Сонцем і Землею.

СИКАТИВА /лат. siccativus висушувальний/- речовина, що прискорює висихання фарб, лаку абощо.

СИКОЗА /гр./- волосець, запалення волоскових мішечків.

СИКОМОР /гр. sykamoros - фігове дерево/- І. біблійне дерево, що з нього в Єгипті виробляли труни для мумій, 2. явір.

СИКОФАНТ /гр. sykophantēs /- обмовник /інтриган/, професійний виказувач, донощик, наклепник, нашіптувач /у стародав -

ніх Атенах - митний наглядач за вивозом фіг./.

СІКСПЕНС /англ. sixpence/монета, пів шилінга.

СИЛАБІЧНИЙ /гр. syllabikos - складовий/- складовий; с и л а б і ч н и й вірш - вірш, вимірюваний за кількістю складів.

СИЛАБО-ТОНІЧНЕ віршування /гр. syllabē - склад, tonos тон/- система віршування, в якій структуру вірша визначає число складів у рядку та розташування наголосів /а не число наголосів/.

СИЛЕН /гр. вл./- син Пана і Німфи, невідступний супутник Бакха в грецькій мітології, 2. мавпа з родини собакуватих, 3. рослина з родини гвоздиків.

СИЛІКАТ /лат. silex - кремій - мінерал, що являє собою природну сіль різних кислот кремню, 2. різні вироби з силікату /скло, цегла, порцеляна, цемент тощо/.

СИЛІЦІЙ /лат. silex - кремій, - хемічний елемент /Si/, а - том. вага 28,06, металоїд, головний складник земної кори, піску, каменю.

СИЛОГІЗМ /гр. syllogismos /- дедуктивний висновок із двох даних засновків /одна із форм висновків у формальній логіці, напр.: усі люди вмирують; 2 я - людина, - я теж умираючий. /.

СИЛОГІСТИКА /гр. syllogistikos - той, що робить висновки/- І.

наука про силогізми /частина формальної логіки/, 2^х безпредметові, абстрактні міркування.

СИЛЮЕТА /фр. silhouette за ім'ям французького міністра, з якого була змальована карикатура у вигляді тіневого профілю/-І. тіневий обрис предмета, 2. темне на ясному тлі або ясне на темному тлі зображення людини, предмета.

СИЛЮР /вл./- друга формація палеозою /г е о л./, назва пішла від стародавніх тубільців Велзу силюрів, де багато знайдено копалин цієї формації.

СИЛЬВЕТА /див. силюета/.

СИЛЬВЕТКА /див. силюета/- коротка характеристика певної особи.

СИЛЬВІН /фр. sylvine /- хлористий калій /гіркий мінерал/-уживаний у хемічній промислі, в сільському господарстві як добриво.

СИЛЬОС/есп. silo множ. silos /- квашений зелений корм, що його виготовляють в особливих ямах або в мурованих вежах/для рогатої худоби/.

СИЛЬОСУВАННЯ /див. сильос/-виготовлення сильосу.

СИЛЬФИ /фр. sylphe з кельт./-духи повітря, мітичні повітряні істоти, що уособлювали собою повітря /в уявленні альхеміків за середньовіччя/.

СИЛЬФІДИ /фр. sulphide /-духи-жінки, що уособлюють стихію повітря, 2. вид жуків, що жив-

ляться трупами /з о о л./.

СИМБІОЗА /гр. symbiōsis співжиття/- спільне життя двох різних організмів /б і о л./.

СИМБІОНТ /гр. symbiōn /-один з учасників симбіози.

СИМВОЛ /гр. symbolon /-І. умовний знак для членів таємного угруповання в стародавніх греків, 2. умовний /речовий, графічний, звуковий/ знак, що означає певне поняття, ідею, 3. скорочена назва хемічного елемента, напр., N - нітрат, азот, Si - силіцій.

СИМВОЛІЗАЦІЯ - позначення або вираз думки умовними знаками, умовне позначення, умовний вираз.

СИМВОЛІЗМ /фр. symbolisme з гр symbolon/І. напрям у мистецтві що виник як реакція проти натуралізму в кінці 19 ст. у Франції; символізм розглядає речі як знаки або символи прихованого в них глибокого сенсу, що його мистець розуміє й зображує, 2. вираз ідей, почуттів, понять умовними знаками /символами/, 3. сукупність символів

СИМВОЛІЗУВАТИ /див. символізм/- І. зображувати символами, 2. являти собою символ.

СИМБОЛІКА - І. вираз ідей, понять або почуттів умовними знаками /символами/, 2. сукупність символів.

СИМВОЛІСТ - прихильник або послідовник символізму.

СИМВОЛІЧНИЙ /див. символізм/ - прихований, той, що видними знаками передає абстрактні поняття; с и м в о л і ч н а л о г і к а - сучасна формальна логіка, що, замість логічних понять та їх взаємозалежності, уживає умовних /символічних/ знаків.

СИМЕНТАЛЬСЬКА порода - швейцарська порода рогатої худоби, що визначається молочністю /корови/ та м'ясними якостями.

СИМЕТРИЧНИЙ - рівномірний, подібний в обох своїх половинах; с и м е т р и ч н і ф у н к ц і ї - незмінні функції кількох змінних величин.

СИМЕТРІЯ /гр. *symmetria* /- I. рівномірний уклад, гармонія, за кономірне розташування точок або деталей предмета в просторі, коли кожен деталь ніби стає віддзеркаленням іншого, 2. гармонійність у будові рослини або тіла тварини /б і о л./; площа с и м е т р і ї - площа, що ділить кристал на такі дві половини, з яких одна являє собою дзеркальний відбиток другої.

СИМОНІЯ /вл./- торгівля святощами, церковними посадами або що.

СИМПАТИЗУВАТИ /див. симпатія/ - почувати прихильність, співчувати до когось.

СИМПАТИЧНИЙ /гр. *sympathēs* /- приємний, такий, що приваблює; с и м п а т и ч н а н е р в о в а с и с т е м а - галузь нервової системи, що регулює процеси дихання, травлення, кровообігу.

СИМПАТІЯ /гр. *sympatheia* - співбіль/- почуття прихильності.

СИМПІЕЗОМЕТР /гр. *syn* - разом, *piezō* - тисну/- барометр, в якому, замість живого срібла, є олія, а замість порожнечі, повітря.

СИМПЛЕГМАТА /гр. *syn* - разом, укупі/- I. група статуй або рельєфів, що становлять одно ціле, 2. поєднання будь-яких двох зображень в одно, наприклад, двох голів на монетах.

СИМПЮЗІОМ /лат. з гр. *symposion* - випивацька компанія, із *syn* - з, разом, *posis* - той, що п'є/- у стародавніх греків бенкет з музикою, співами, діялогами з промовами; I. один із діялогів Платона про ідеальну любов, 2. дискусійна конференція, 3. різні думки й погляди на певну тему або про певну особу, зібрані й опубліковані в пресі.

СИМПТОМ /гр. *symptōma* - збіг/- ознака, прикмета, прояв явища, напр., хвороби.

СИМПТОМАТИЧНИЙ /див. симптом/ - виявлюваний зовнішніми прикметами, показовий чимсь зовнішнім; симптоматичний лік - лік, що ліквідує зовнішні прояви недуги, але не ліквідує її причини.

СИМПТОМАТИКА /див. симптом/ - наука про прикмети хвороб.

СИМПТОМАТОГРАФІЯ /гр. *symptōma* - збіг, *graphō* - пишу/- опис ознак /прикмет/ хвороб.
СИМПТОМАТОЛОГІЯ, див. симптоматика.

СИМБЛОКА /гр. *symplokē* - сплетіння/- стилістична фігура, коли два уривки тексту мають однакові початки й однакові кінці, напр.: "чи я в лузі не ка-лина була, чи я в лузі не червона була!"

СИМУЛОВАТИ /лат. *simulare* / - прикидатись, удавати /хворість наявність чогось, що його нас - правді немає/.

СИМУЛЯНТ /лат. *simulans* /-той, що притворюється, удає, прикидається /хворим або що/, облудник.

СИМУЛЯЦІЯ /лат. *simulatio* / - удавання, удаваність, нещирість /у поведінці або що/.

СИМУЛЬТАН /фр. *simultané* -одночасний/- партія гри в шахи, коли один шахіст /гросмайстер або що/грає одночасно з декількома особами на кількох шахівницях.

СИМУЛЬТАННІСТЬ /фр. *simultané* - одночасний з лат. *simul* -разом/- одночасне декорування на сцені всіх місць, де мають відбутися події даної п'єси /в середньовічному театрі/.

СИМФІЗА /гр. *symphysis* - зрощення/- з'єднання кісток з допомогою хряща /напр., лоно/.

СИМФІЗОТІМІЯ /гр. *symphysis* - зрощення, томб - розтин/- хірургічний розтин лона для полегшення пологів.

СИМФІЛІЯ /гр. *symphilia* - взаємна любов/- вид симбіози, коли користь із співжиття має переважно один із симбіонтів.

СИМФОНІЗМ /див. симфонічний/- симфонічний стиль, симфонічне мистецтво.

СИМФОНІЧНИЙ /гр. *symphōnos* -- співзвучний/- належний до симфонії, прикметний для симфонії, співзвучний; с и м ф о н і ч н а оркестра - оркестра, що в ній беруть участь виконавці на смичкових, щипкових, духових і ударних інструментах.

СИМФОНІЯ /гр. *symphōnia* /- музичний оркестровий твір у формі сонати, 2. гармонія звуків.

СИМФОНЬОТА - мала симфонія.

СИНАГОГА /гр. *synagōgē* - зборище, збори/-гембрійський молитовний дім.

СИНАКСАР /гр. *synaxarion* збірник/- 1. коротка історія христіянського свята, 2. збірник із життя святих.

СИНАНТРОП /с.лат. *Sina* - Китай гр. *anthrōpos* - людина/- один із видів предковічної людини, що його череп знайдено біля Пекіну в печері.

СИНАРТРОЗА /гр. *syn* - разом, *arthron* - суглоб/- нерухоме з'єднання деяких кісток організму.

СИНГАРМОНІЗМ /гр. *syn* - разом, *harmonia* - співзвуччя/- тотожність між голосними звуками кореня й афіксів у деяких мовах напр., у тюркських, де голосні в афіксах завжди ті самі, що й у корені / о д а - кімната, о д а л а р - кімнати, в турецькій мові/.

СИНГЕНЕТИЧНИЙ /гр. *syn* - разом *genetikos* - з походження/- утворений одночасно з середовищем, напр., мінерал./г е о л./.

СИНГЛ /англ. *single game* /змагання двох партнерів у кількох матчах з тенісу /с п о р т./.

СИНДАКТИЛІЯ /гр. *syn* - вкупі, *daktylos* - палець/- нормальне зрощення пальців у деяких тварин і патологічне в людини.

СИНДЕСМОГРАФІЯ /гр. *syndesmos* - зв'язка, *grapho* - пишу/- опис злучнотканини людського тіла.

СИНДЕСМОЗА /гр. *syndesmos* зв'язка/- непорушне з'єднання кісток з допомогою злучнотканини.

СИНДЕСМОЛОГІЯ /гр. *syndesmos* - зв'язка, *logos* - слово, наука/- наука про анатомічні зв'язки між кістками /суглоби, сухожилки тощо/.

СИНДЕТИКОН /гр. *syndetikon* зв'язувальний/- розпушений в оцтовій кислоті риб'ячий клей.

СИНДИК /гр. *syndikos* /-І. оборонець у суді в майнових справах /у стародавній Греції/, 2. уповноважений у справах від установи, підприємства, корпорації /в деяких країнах Європи/.

СИНДИКАЛІЗМ /див. синдикат/-соціологічна течія, що бореться за здійснення соціалізму з допомогою соціально-економічної акції робітничої класи /виник у кінці І9 стол./; головний теоретик синдикалізму Ж. Сорель, що виступав проти участі робітників у парламентській і взага-

лі політичній боротьбі, заперечував диктатуру пролетаріату й робітничі партії, за єдину клясово-вигриману організацію визнавав професійні спілки.

СИНДИКАЛІСТ - учасник синдикалістського руху або теоретик синдикалізму.

СИНДИКАЛЬНИЙ /див. синдикалізм - належний до синдикату, синдикалізму; с и н д и к а л ь - н і камери - арбітражні установи, що розв'язують суперечки між підприємцями й робітниками СИНДИКАТ /гр. *syndikos* -спільночинний/- 1. форма монополістичного об'єднання підприємств, 2. професійна організація робітництва у Франції.

СИНЕДРІОН /гр. *synedrion* - рада, збори/- найвища гебрейська церковна влада за римських часів /до 70 р. по Хр./.

СИНЕКДОХА /гр. *synekdoche* / - уживання назви частини, замість цілого, і навпаки, напр., "раби з кокардою на лобі" /стилістичний засіб/.

СИНЕКУРА /лат. *sine cura* -"без журби"/- 1. протекційна або фіктивна, добре оплачувана посада що не вимагає праці, 2. фіктивна посада.

СИНЕЛЬ /фр. *chenille* - шовко - пряд, гусінь/- шовкові або оксамитові прикраси /поворозки/ до жіночих суконь.

СИНЕМАТОГРАФ /фр. *cinematographe* /- застаріла назва кінематографа.

- СИНЕРГЕТИ** /гр. synergētēs співробітник/- м'язи сукупної дії.
- СИНЕРГІЗМ** /гр. synergēia /- I. сукупна дія кількох органів або фізіологічних речовин, 2. догматична наука про самовдосконалення свого духового "Я".
- СИНКАРПІЙ** /гр. syn - вкупі, καρρος - плід, овоч/- зростання двох овоців в один /б о т./.
- СИНКЛІНАЛЯ** /гр. synklinial - схил протилежних гір/- увігнути вниз згортка земної кори.
- СИНКЛІТ** /гр. synklētos /-I. збори найвищих радників у стародавній Греції, 2^х зборище.
- СИНКОПА** /гр. synkorē - скорочення/- I. чергування довгих і коротких нот у ритмічних тактах, 2. глибока непритомність у наслідок ослаблення діяльності серця /м е д./.
- СИНКРАЗІЯ** /гр./- змішування.
- СИНКРЕТИЗМ** /гр. synkrētismos поєднання/- I. поєднання кількох видів мистецтва в одному акті /танець, спів, міміка/, 2. відміна еклектизму в теології й філософії, ототожнення різних норідних принципів з ігноруванням відмінностей і протилежних моментів у них /ф і л./.
- СИНОВІТ** /див. синовія/- западення синовіальної оболонки.
- СИНОВІЯ** /с.-лат. synovia /рідина, що є в суглобових порожнинах і зменшує тертя в суглобах.
- СІНОД** /гр. synodos - збори/-I.
- збори духівництва під проводом єпископа, 2. найвища установа в російській церкві, що її встановив цар Петро I, замість влади патріярха, 3. збори духовних і цивільних осіб для розв'язування церковних справ /у про-тестантській церкві/.
- СІНОДАЛЬНИЙ** /див. синод/- підлеглий синодові; с-на церква - церква, що в ній найвища влада належить синодові.
- СІНОДИК** /див. синод/- I. список єретиків і заступників церкви, 2. список, реєстр.
- СІНОДИЧНИЙ** /гр. synodos - об'єднання/- належний до позірнього з'єднання двох небесних світил або позиції світила відносно Сонця, напр., с и н о д и ч - н и й місяць - період часу між двома однойменними фазами Місяця /між молодиком і молодиком, між повням і повням/, що становить 29 діб, 12 годин, 44 хвилини, 3 секунди.
- СІНОЙКІЯ** /гр. synokīa - співжиття/- один із видів симбіозу організмів, коли один із них стає житлом для другого, не зазнаючи від цього шкоди /б і ол/.
- СІНОЛОГ** /лат. Sina - Китай, гр. logos - наука/- фахівець у китайській мові, літературі, історії, мистецтві.
- СІНОЛОГІЯ** /див. синолог/- наука про китайську мову, літературу, історію, мистецтво.
- СІНОНІМИ** /гр. synōnymos - однойменний/- слова, що мають однакове значіння при різних зву-

ковім складі /хоробрий - від - важний; путь - дорога - шлях/.

СИНОНІМІКА /див. синонімія/-I. галузь лексикології, що вивчає синоніми, 2. синонімічні слова будь-якої мови.

СИНОНІМІЧНИЙ /див. синонім/-належний до синонімів, до синоніміки; однозначний.

СИНОНІМІЯ /гр. συνωνυμία - однойменність/- стилістичний засіб, що полягає в уживанні синонімів.

СИНОПСИС /гр. synopsis - огляд/- загальний огляд; збірник статей різних авторів на одну тему.

СИНОПТИКИ /гр. συνοπτικοί /-I. перші три євангелісти /Марко, Лука, Матвій/, 2. фахівці складати синоптичні /метеорологічні/ мапи, 3. метеорологічні мапи.

СИНОПТИЧНИЙ /гр. συνοπτικός - оглядовий/- зведений, оглядовий, такий, що подає огляд усіх частин складного цілого; синоптичні мапи - географічні мапи з позначеними на них наслідками спостережень за різними явищами погоди одночасно в різних місцях /дають можливість визначати погоду на 2-3 дні вперед.

СИНОСТЕОГРАФІЯ /гр. συν - вкупі, osteon - кістка, graphō - пишу/ - опис межикісткових зв'язок.

СИНОСТЕОЛОГІЯ /гр. συν - укупі, osteon - кістка, λόγος - наука/ - наука про межикісткові зв'язки

/розділ з а н а т о м і ї/ СИНОСТОЗА /гр. συν - вкупі, osteon - кістка/- штивне з'єднання кісток з допомогою проміжною злучотканини, що скостеніла /а на т./.

СИНТАГМА /гр. syntagma /- синтаксична інтонаційно-змістова одиниця /одно або кілька слів/ напр., у наступнім реченні є 4 синтагми: "В довгій рясі/ по келі/ старий чернець/ ходить" /Шевченко/.

СИНТАКСА /гр. syntaxis - складання/- складня, частина граматики, що вивчає сполучення в реченні слів та види речень.

СИНТАКСІЧНИЙ /гр. syntaktikos /- належний до синтакси.

СИНТЕЗА /гр. synthesis - складання/- поєднання в одне ціле, творення складних речовин із простіших, 3. творче поєднання протилежностей в одне ціле, в якому ці протилежності зникають /у Гегелівій філософії/.

СИНТЕЗУВАТИ /див. синтеза/-творити синтезу.

СИНТЕТИКА /див. синтетичний/- наука про методи синтетичного думання.

СИНТЕТИЧНИЙ /гр. synthetikos /- утворений із складників; зведений, узагальнений, об'єднаний; синтетична гума - штучна гума; с-на мова - мова, що в ній слова складаються з кількох значінневих частин /морфем/ і, виражаючи собою певні поняття, одночасно окремими

формами показують граматичну залежність між словами в реченні, напр., форма орудного відмінку, р у к о ю́ буде синтетична; с-на геометрія - геометрія, що вивчає фігури геометричними методами /без алгебри й координат/.

СИНТО, СИНТОЇЗМ, див. шинтоїзм.

СИНУС /лат. *sinus* - кривина/ - функція кута /м а т./; синус гострого кута прямокутного трикутника дорівнює відношенню прямики /катета/, що лежить проти цього кута, до протипрямики /гіпотенузи/.

СИНУСОЇДА /лат. *sinus* - кривина, гр. *eidos* - вид/- безконечна хвиляста крива лінія, що показує графічно зміни синуса залежно від змін даного кута.

СИНФЕЙН - ірландська націоналістична партія, що домагалася самостійності Ірландії.

СИНФЕЙНЕР /див. синфейн/-член ірландської партії синфейн.

СИНХОНДРОЗА / гр. *syn* - разом, *chondros* - хрящ/- непорушна злука кісток хрящевою тканиною /а н а т./.

СИНХРОНІЗАЦІЯ /гр. *syn*-разом, *chronos* - час/- збіг у часі, зіставлення в часі /подій, явищ/.

СИНХРОНІЗМ /гр. див. синхронізація/- 1. одночасовість, збіг у часі /подій, явищ/, 2. зіставлення одночасових явищ, подій, 3. збіг у часі дії різних механізмів, збіг фаз і числа о-

бертів двох динамомашин змінного струму /т е х./.

СИНХРОНІЧНИЙ - одночасовий; с-на таблиця - таблиця одночасових подій /історичних абощо/

СИНХРОННИЙ /гр. *syn* - разом, *chronos* - час/- одночасовий-явища, події, процеси;/ син-х р о н н и й рушій - рушій, що в ньому рівномірність обертання досягається відповідні-стю числа обертів витворця, що живиться змінним струмом, до числа періодів цього струму і числа полюсів /бігунів/ рушія, при чому електромагнети збуджуються простим струмом; с и н х р о н н а швидкість - швидкість обертання, що збігаєть-ся з іншою обертовою швидкі-стю.

СИНХРОНІЯ, див. синхронізм.

СИНХРОНОСКОП /гр. *syn* - разом, *chronos* - час, *skopeō* - див-люсь/- прилад для синхроніза-ції частот напруг та збігу їх у фазі синхронних машин.

СИНХРОТРОН /гр. *syn* - разом, *chronos* - час + *electron*/-прилад прискорювати насліджені частки, щоб перетворювати атомові ядра.

СИНТИЦІЙ /гр. *syn* - разом, *kytos* - клітина/- утворена че-рез злиття багатьох окремих ро-слинних або тваринних клітин багатоядерна маса /б і о л./.

СИНЬЙОР /іт. *signor* /- пан, до-бродій /у звертанні/.

СИНЬЙОРА /іт. *signora* /- пані,

добродійка / у звертанні /.

СЕНЬЙОРИНА /іт. signorina/-панна, панночка.

СЕНЬЙОРІЯ /іт. signoria /- орган міського самоврядування в середньовічних містах Італії.

СИПАЇ /перс. serahi - воєк/- колоніальне військо з тубільців в ост-індійських володіннях Англії.

СИРВЕНТИ /пров./- вірші провансальських трубадурів.

СИРЕНА /лат. siren з гр. veigēn /-І. морська русалка з риб'ячим хвостом і дівочим тілом, що своїм чарівним співом заманивала мореплавців у небезпечні місця, де вони й загинули/в Гомеровій Одиссеї/, 2. облеслива, але бездушна жінка, 3. прилад, що видає різної висоти тони, за якими вимірюють частотність коливань звукового тіла, 4. алярмовий пневматичний або паровий прилад на кораблях, авта, фабриках, 5. водні ссавці /дюгоня тощо/, 6. земноводі зяброві хвостаті тварини.

СИРОККО /іт. sirocco з ар./га- рачий південний вітер в Італії та інших середземноморських обширах.

СИРОП /фр. sirop /- приправлений цукром сік із садовини.

СИСИТІЇ /гр./- громадські обиди в стародавній Спарті.

СИСТЕМА /гр. systēma - складене з частин ціле/- І. упорядкована за певним принципом сукупність частин, фактів, явищ,

2. сукупність принципів, що становлять підставу вчення, 3. порядок, плянорність, зв'язне ціле, 4. форма, лад організації, держави, 5. сукупність способів господарювання /система господарства/, 6. сукупність геологічних утворів, що відповідають певному періодові історії Землі, з певною флорою, фауною.

СИСТЕМАТИЗУВАТИ - розкласти в певному порядку, зводити в систему, установлювати певну послідовність.

СИСТЕМАТИКА /гр./- відділ ботаніки й зоології, що розподіляє рослини й тварини на групи /види, роди, родини тощо/ 2. звення до системи, групування предметів або явищ, з погляду їх подібності чи відмінності.

СИСТЕМАТИЧНИЙ /гр. systēmatikos /-І. упорядкований за певним принципом, 2. суворе послідовний, докладний, раз-у-раз повторюваний; система - тичні категорії - групи подібних /споріднених/ організмів /тваринних або рослинних/ систематичні категорії у висхідному порядку такі: вид, рід, родина /сім'я/, ряд, класа, тип

СИСТОЛА /гр. systolē - стискання/- ритмічні стискання /скорочення/ серця /фізіоло./.

СИСТРА /лат./- музичний торохлячий інструмент у стародавніх єгиптян.

СИТУАЦІЯ /фр. situation з лат./- стан, збір обставин, сукуп -

ність обставин, 2. сукупність особливостей місцевості /картогр./.

СИФІЛІДОЛОГІЯ /див. сифіліс/ - відділ медицини, що вивчає й досліджує сифілітичні хвороби.

СИФІЛІС /с.-лат. вл. Syphilus / - пранці, заразива венерична хвороба, що її спричиняють спірохети /назва пішла від імені персонажа з латинської поеми італійця Франкастори /1483 - 1553 /, написаної на тему цієї хвороби/.

СИФІЛІТИЧНИЙ /див. сифіліс/ заражений, хворий на сифіліс.

СИФІЛЮЇД /гр. Suis - свиня, philtos - друг, eidos - вид/ подібна до сифілісу хвороба.

СИФІЛІОМА /див. сифіліс/ - сифілітична хвороба пізнього періоду /пухлина/.

СИФОН /гр. siphon - рурка/ прилад переливати течива за принципом сполучених посудин або з допомогою тиску повітря.

СИФОНОФОРИ /гр. siphon - рурка phoros - несний/ - морські кишковопорожнинні тварини класи гідроїдних, що утворюють колонії із різних спеціалізованих особин /з о о л./.

СИ /лат. si / - назва сьомого в діатонічній гамі тону, що починається з ноти „до“ /м у з./.

СІБІЛЛА, див. Сівілла.

СІВАПІТЕК /санс. Siva гр. pithēkos - мавпа/ - викопна мавпа, знайдена в Індії.

СІВІЛЛА /гр. Sibylla - віщун

ка/- жінка-віщунка, що прорікала майбутнє, ворожка /в стародавніх греків та римлян/.

СІЄНІТ /вл./ - вулканічна порода, що складається з скалинцю та інших мінералів.

СІЄРРА /есп. Sierra - "пилка"/ - перше слово в багатьох еспанських назвах гір, напр., Сієрра-Невада, Сієрра-Морена тощо.

СІЄСТА /есп. siesta / - пообідній відпочинок /у гарячих країнах/, безділля.

СІЗІФ /гр. вл./ - мітичний цар, що за користолюбство був засуджений від богів котити на гору важкий камінь, який щоразу, досягши верха, скочувався вниз звідси с і з і ф о в а праця-виснажлива, але марна праця.

СІКГИ /інд. sikhs - молодший/ - східньо-індуська секта, що намагалася поєднати індуїстів з мохаммеданами /заснована 1500-го року/.

СІЛЮР, див. силурійська формація, с и л ю р.

СІКСТІНСЬКА капеля /вл./ - одна з каплиць папської резиденції, що її збудував папа Сікст IV /у Риму/, а розмальовували найвидатніші маляри.

СІМПЛЕГАДСЬКІ скелі - скелі, що в зударі одна об одну розбивали кораблі, які між ними пропливали; Орфей зачарував їх своєю грою на арфі, і вони стали нерухомі /грецька мітологія/.

СІНДБАД - казковий мореплавець,

герой із казок "Тисяча й одна ніч".

СІОНІЗМ - гебрійський національний рух, що змагався за відновлення гебрійської держави в Палестині.

СІОНІСТ - учасник сіоністського руху, член сіоністської організації.

СІТІ /англ. City /- комерційна частина Лондону, 2. центр усього англійського міста.

СІРЮС /лат./- одна із зірок у сузір'ї Великого Пса.

СІЦІЛІЙСЬКА вечірня - повстання сіцилійців проти французів 1822-го року, в якому забито коло 8000 французів /почалося повстання під дзвони до вечірні на перший день Великодня/.

СІЮКСИ - дуже войовниче колись плем'я індіан у Півн. Америці.

СКАБІЮЗА /лат. scabiosa /- траvista рослина з родини черсаків /садово-декоративна/.

СКАБРЕЗНИЙ /фр. scabreuse /- непристойний.

СКАВТ, СКАВТИНГ /англ. scout - розвідувач/- військово-політичного характеру виховна організація дітей і підлітків у деяких країнах; пласт.

СКАЛЯ /лат. scala - драбина/ - мірло, лінійка з поділками /в приладах/, 2. ряд чисел або величин, розташованих у висхідному порядку.

СКАЛЯР /лат. scalaris - драбинчастий, східчастий/- позна-

чена числом і мірою величина, без означення напрямку /проти- леж. в е к т о р/.

СКАЛЬД /сканд. scald /- ісландський або норвезький співець або поет героїчного епосу вікінгів та конунгів /пізніше - поет лицарсько-двірцевого етикету/.

СКАЛЬП /англ. scalp з лат. scalpere - скребти/- здерта з голови переможеного супротивника шкура з волоссям /трофей у північно-американських індіанців/.

СКАЛЬПЕЛЬ /лат. scalpellum - ніжик/- хірургічний ніж.

СКАЛЬПУВАТИ /див. скальп/- здирати с к а л ь п.

СКАНДАЛ /фр. scandale /- 1. бешкет, 2. ганебний вчинок, що ображає оточення й компромітує особу; образлива для почуття гідности поведінка.

СКАНДАЛІСТ - бешкетник, учасник скандалу.

СКАНДІЙ /вд./- хемічний елемент /Sc /із групи рідких металів, атом. вага 45,1.

СКАНДУВАТИ /лат. scandere - підійматись/- читати вірші, з підкресленням голосом чи ритмом довгих і коротких складів; рубати.

СКАНЗІЯ /див. скандувати/ читання віршів з підкресленням голосом або ритмом наголошених і ненаголошених складів.

СКАПЕН /іт./-комічна роля слу-

ги-крутія в італійській коме-
дії.

СКАПОЛІТ /гр. skaros - палиця,
lithos - камінь/- мінерал, що
складається з крем'янки, натру
й вапна.

СКАРАБЕЇ /лат. scarabaeus /жу-
ки-гнойовики /в стародавній Є-
гипті були культовими, звідси
кам'яні або глиняні їх фігурки
правили за амулети, медалі, пе-
чатки тощо в єгиптян/.

СКАРАМУЧЧО /іт. scaramusca /-
комічний персонаж в італійсь-
ких комедіях.

СКАРИФІКАТОР /лат. scarificare
- дряпати, підрізати/-І. хірур-
гічний прилад, одразу робити на
тілі кілька подряпин для пус-
кання крові або видалювання з
пухлини гною, 2. три або чоти-
риколісна борона з тонкими но-
жами, щоб глибоко прорізати на
ниві ґрунт і цим уможливити
доступ повітря до коренів рос-
лин.

СКАРИФІКАЦІЯ /див. скаріфіка-
тор/- І. механічне /руками або
машиною/ порушення твердої обо-
лонки насіння, щоб уможливити
ввидше проростання, 2. пускан-
ня крові скаріфікатором.

СКАРЛЯТИНА /іт. scarlattina
від scarlatto - криваво-черво-
ний/- заразлива хвороба /пере-
важно дитяча/, що вражає горло
та супроводиться гарячкою й ви-
сипкою на всьому тілі /м е д./

СКАТ /сканд. skata /- назва
хрящевої морської риби, що має
широкий плаский тулуб з довгим

вузьким хвостом /є види цієї
риби з електричними органами/.

СКАТОЇЛ /гр. skōr (skatos) /про-
дукт гниття решток білка в
шлункових відпадках.

СКАФАНДЕР /фр. scaphandre із гр
skaphē - човен, anēr - чоло-
вік/- І. водонепроникна одже-
на або панцир, в якому норці
спускаються в воду, 2. особли-
вий одяг у стратонавтів, що бу-
ває сполучений з апаратом, зви-
ки надходить кисень для дихан-
ня в розрідженій атмосфері.

СКАФІЗМ /гр. skaphē - човен/-
спосіб покари злочинців у ста-
родавніх греків і персів /злоч-
чинця клали в корито й накри-
вали другим коритом, лишаючи
назовні голову й руки/

СКВАЙР /англ. squire /-І. ок -
лик, що його додають до прізви-
ща землевласника в Англії, 2.
титул судді й місцевих адміні-
страторів у Півн. Америці.

СКВАТЕР, СКВОТЕР /англ. squat-
ter /-І. колоніст у ЗДА, Кана-
ді, Австралії, що зайняв віль-
ний обир землі; взагалі дріб-
ний орендар, 2. скотар в Авст-
ралії, що орендує для худоби не
оброблені землі.

СКВЕР /англ. square /- міськ -
кий бульвар, невеликий міський
сад з декоративними деревами,
квітниками тощо.

СКВІЛА /лат. squilla, гр. skil-
la /- І. морська цибуля, рос-
лина з родини лілейних, 2. осо-
бливий вид раків.

СКЕБ /англ. scab /- лайлива

назва штрайкбрехерів /в Англії ЗДА/.

СКЕЛЕТ /гр. skeleton - висхлий -І. кістки й хрящі тіла хребцевих тварин, 2^х кістяк /судна, твору/.

СКЕЛЕТОН /англ. skeleton /-особливі на залізних полозках санчата /гринджоли/, спускатися з крижаних гір.

СКЕНЕ /гр. skēnē /- акторська роздягальня в стародавніх грецьких театрах.

СКЕПСИС /гр. skēpsis /-сумнів, недовір'я.

СКЕПТИК /гр. skēptikos - той, що критикує/- недовірлива особа, що у всьому сумнівається, прихильник скептицизму.

СКЕПТИЦИЗМ /гр. skēpsis -розгляд/- І. погляд у гносеології, що не вірить у можливість пізнання та заперечує об'єктивну істину /Юм/, 2. сумнів у всьому, доведений до системи; не довір'я.

СКЕПТИЧНИЙ - перейнятий скептицизмом, недовірливий.

СКЕРЦО /іт. scherzo - жарт/ - жарт, музичний жвавий, веселий твір.

СКЕТИНГ-РИНК /англ. skating - rink /- ковзанка на асфальтовім або дерев'янім майдані, що катаються на рольках.

СКЕТЧ /англ. sketch /-І.нарис, 2. драматична дія, побудована на зовнішніх ефектах.

СКІТИ /гр. skythen /- назва

племен, що жили в степах між Каспійським морем і Дунаєм і були витиснені готами та гунами.

СКІТІЯ /лат. scythia з гр. /- простори, де жили скити.

СКИН-ЕФЕКТ /англ. skin - шкіра, effekt /- властивість електричного змінного струму високої частоти перебігати не через увесь перекрій дроту, а лише по його поверхневому шарі.

СКІНІЯ /гр./- біблійна назва Мойсеєвого пересувного храму.

СКИПЕТР /гр. skēptron /-бердо, булава, емблема царської влади.

СКЦІ, див. ш к і ц.

СКЛІРА /гр. sklēra - тверда/ - білкова оболонка очної баньки.

СКЛІРЕНХІМА /гр. sklēros - сухий, твердий, цупкий, enchyma - влите, розлите/- механічна тканина в рослин, що скриплює їх частини.

СКЛІРИТ /гр. sklēros - сухий, твердий/- запалення білкової оболонки ока.

СКЛІРО... /гр. sklēros -сухий цупкий/- у складених словах указує на ствердіння, напр., склероза.

СКЛІРОДЕРМА /гр. sklēros -цупкий, derma - шкіра/- хронічне ствердіння шкіри /х в о р./.

СКЛІРОЗА /гр. sklēros -сухий, цупкий/- І. утрата еластичності в стінках органів у наслідок зникання функціональних

елементів і заміни їх злучно - тканиною /м е д./, 2. здеревіння стінок рослинних клітин.

СКЛЕРОМА /гр. sklēros - цупкий, сухий/- див. склеродерма.

СКЛЕРОМЕТР /гр. sklēros - сухий, metreō - міряю/-I. прилад виміряти твердість мінералів, кристалів, 2. прилад виміряти густину рентгенівських променів.

СКЛЕРОСКОП /гр. sklēros - сухий, цупкий, skoreō - дивлюсь/- прилад виміряти твердість металів.

СКЛЕРОФТАЛМІЯ /гр. sklēros - сухий, ophthalmos - око/- зроєння білкової оболонки з рогів кою ока.

СКЛЮГРАФ - прилад для розмноження рукописів.

СКОЛІЇ /гр. skolios - кривий/- веселі дотепні пісні /імпровізації/.

СКОЛІОЗА /гр. scoliosis /- викривлення хребта набік /хвор./.

СКОЛОПЕНДРА /гр. skolopendra /- стонога; отруйна тварина з родини багатоніжок /з о о л./.

СКОМПЛІКОВАНИЙ /лат. complicatio /- ускладнений, заплутаний.

СКОНДЕНСОВАНИЙ /лат. condensare - згущувати/- згущений.

СКОНТО /іт. sconto - відраховання/- знижка з належної суми при сплаті готівкою або дотерміново, /б у х г./.

СКОНТРАЦІЯ /іт. scontrare - зу-

стрічати/- взаємопокриття зустрічних платежів між установами.

...СКОПІЯ /гр. skoreō - дивлюсь, розглядаю/- у закінчених складених слів указує на зв'язок даного поняття з розглядом, спостереженням, напр., телескоп.

СКОРБУТ /нім. Skorbut /- цинга, хвороба в наслідок бідного на вітаміни харчування, поганих гігієнічних умов життя. Ознаки хвороби: кровотеча з ясен, загальна кволість, крововилив у м'ясні й шкіру.

СКОРПІОН /гр. skorpios /- I. отруйна тварина з класу павукподібних, 2. переслідування, тяжка кара /від біблійного божа з гаками, що звався скорпіоном/, 3. сузір'я в південній півкулі неба /а с т р./, 4. воєнний знак зодіаку, 5. вид катапульти в стародавній озброєній армії.

СКОРОДИТ /гр. skorodit - часник/- мінерал /арсенова руда/, що складається з арсену, оксиду заліза та води.

СКОРЦОНЕРА /іт. scorzonera із scorzone - товстошкірий/- багатолітня трависта рослина з їстівним корінням /листя годують шовкопрядів/.

СКОТЛЕНД-ЯРД /англ. Scotland Yard /- центральна управа англійської лондонської поліції, політичної поліції й розшуку.

СКОТОМА /гр. skotos - темрява/- темна пляма в кругогляді ока

/часткове обмеження зору /.

СКРАП /англ. scrap /- всякі ме талеві відпадки, брухт, ламань.

СКРЕБ, СКРУБ /англ. scrub /- великі зарості колючих непрохідних чагарників /акції тощо / в Австралії.

СКРЕПЕР /англ. scraper - шкрябок / - машина для різних земляних робіт /також у шахтах/.

СКРИПТ /лат. scriptum - написане /- рукопис.

СКРОФУЛЬОЗА /лат. scrofula / - золотуха, дитяча хвороба, що ви являється в припуханні лімфатичних залоз, запаленні повік, гноетечі з вух /м е д./.

СКРОФУЛЬОЗНИЙ /див. скрофульоза /- золотушний, хворий на скрофульозу.

СКРУБЕР /англ. scrubber із scrub - терти, шкребти /- га - зопромивач, залізний апарат із форсунок для розпорскування води, що очищує світільний газ від смоли та амоніаку.

СКРУПУЛ /лат. scrupulum /- колишня одиниця аптечної ваги - I, 24 грама.

СКРУПУЛЯТНИЙ, див. скрупульозний.

СКРУПУЛЬОЗНИЙ /лат. scrupulosus /- I. старанно-точний, педантичний, 2. дріб'язковий.

СКУДО /іт. scudo /- італійська срібна монета - 5 лір.

СКУЛЬПТОР /лат. sculptor від sculpere - висікати з каменю /-

різьбар, мистець, що творить зображення людей абощо, вирізьблюючи з каменю, дерева, металу або ліплячи з пластичних матеріалів.

СКУЛЬПТУРА /лат. sculptura / - I. різьбарство, мистецтво вирізьблювати зображення з каменю, металу, дерева або виліплювати з пластичної маси, 2. вирізьблений або виліплений мистецький твір.

СКУЛЬПТУРНИЙ /див. скульптура /- I. належний до скульптури, 2. різьбарський.

СКУМБРІЯ /н.-гр. skumbri /морська риба, уживана в соленому й куреному вигляді.

СКУНС, СКУНС /англ. мн. skunks /- I. північно-американська хутряна тварина з родини куниць /хорів/, 2. хутро цієї тварини.

СКУПШИНА /серб./- парламент у королівській Югославії.

СКУТЕР /англ. scooter /- спортивний човен з плоским дном і з почіпним мотором.

СЛАЙД, СЛЕЙД /англ. slide - ковзати /- I. рухоме сідало для весляра в спортивних човнах, 2. навчання ремесла в шведських школах.

СЛЕНГ, СЛЯНГ /англ. slang - жаргон /- властива певним професіям говірка в Англії /жаргон/.

СЛЯБІНГ /англ. slabbing /- потужний обтискний верстат виробляти плескати сталі півфабрикати /сляби/, відмінний від

блүмінга, що випускає сталь квадратного перекрою.

СМАРАГД, див. ізмарагд

СМЕШ /англ. smash - удар/-удар по тенісовому м'ячі згори вниз.

СМОКІНГ /англ. smoking-jacket - "піджак, в якому курять"/-чоловічий піджак /сурдут/ з відкритими грудьми й довгими шовковими вкортами.

СНАЙПЕР /англ. sniper /- відмінний стрілець, що стріляє без похибки та опанував майстерність маскування й спостережливості.

СНОБ /англ. snob /- І. людина, що сліпо або з чванливості йде за модою, за так званим вищим світом, 2. зарозуміла людина, чванько.

СНОБІЗМ /англ./- властиві снобам манери й поведінка.

СОВЕРЕН /англ. sovereign /- англійська золота монета / фунт стерлінгів.

СОДА /іт. soda /- натрій-карбонат Na_2CO_3 , білий кристаливий порошок.

СОДАЛІТ /с.-лат. soda, гр. lithos - камінь/- кольоровий або безбарвний крихкий мінерал.

СОДАЛІЦІЯ /лат./- культова спілка, братство.

СОДОМ /вл./- розпуста, статеві зносини з тваринами, практиковані серед біблійних мешканців Содому та Гоморри, за що ці міста були знищені разом з людьми вогнем із неба.

СОДОМІЯ /вл./- статеві зносини з тваринами; див. содом.

СОДОМСЬКИЙ г р і х, див. содом, содомія.

СОЙМ, див. с е й м.

СОЛЕНОЇД /гр. solen - рурка, eidos - вид/- спірально скручений дріт для перепускання електричного струму, щоб створити магнетне поле.

СОЛЕЦІЗМ /гр. soloikismos /- синтаксична помилка /від грецької колонії Сол, що її населення розмовляло неправильно грецькою мовою/.

СОЛЕЯ /гр./- підвищений поміст перед царською брамою в церкві.

СОЛІДАРИЗМ /лат./- соціально-економічний напрям, що намагається примирити індивідуалістичну систему з усупільненою.

СОЛІДАРИЗУВАТИСЯ /див. солідаризм/- мати однакові погляди /здебільшого в житті політичних партій/.

СОЛІДАРНІЙ /фр. solidaire з лат. solidus - тривкий/- зв'язаний однією поглядів, учинків, відповідальністю; дружний, згідливий.

СОЛІДАРНІСТЬ /фр. solidarité з лат. solidus - тривкий/- однозгідність, однодушність, спільність інтересів.

СОЛІДНИЙ /фр. solide з лат. solidus - міцний, тривкий/-І.міцний, тривкий, ґрунтовний, надійний, 2^х поважний, порядний.

СОЛІТЬОКВІЙОМ /лат. solus -один colloquium - співрозмова/- розмова з самим собою, монолог.

СОЛІПСІЗМ /лат. solus -один, ipse - сам/- філософський напрям, що визнає за реальність лише особисте "я", заперечуючи існування зовнішнього світу, що немов би являє собою лише уявлення цього "я".

СОЛІПСИСТ - послідовник соліпсизму.

СОЛІСТ /лат. solus - один, zvidsi it. solista /- музика або співець, що виконує с о л ь о.

СОЛІТІР /фр./- паразитичний черв, що живе в тілі людини або тварини /з о о л./.

СОЛТИС /поль./- голова громади, помічник віята, староста.

СОЛЮТРЕЙСЬКА д о б а /вл./найдавніша культура кам'яного віку /палеоліту/, що характеризується виробами з каменю на конечників у формі лаврового листу для списів, виробами з кісток, з рогів тощо /від міста Солютре у Франції/.

СОЛЯНО /есп. solano від sol - сонце/- гарячий вітер з Африки на Іспанію.

СОЛЯРИЗАЦІЯ /лат. solaris - соняшний/- опромінювання, освітлювання соняшним промінням.

СОЛЯРИМЕТР /лат. solaris - соняшний, гр. metreō - міряю/прилад виміряти променювання небосхилу.

СОЛЯРІЙ /лат. solarium від sol

сонце/- соняшний годинник, 2. тераса або плаский дах з південного боку будинка в стародавніх римлян, 3. приміщення, де приймають соняшні ванни.

СОЛЬ /лат. sol /- п'ятий ступінь діатонічної гами "до".

СОЛЬВАТАЦІЯ /лат. solvere розпускати, звільняти/- взаємозв'язаність між молекулами речовини та молекулами її розчинника /х е м./.

СОЛЬВЕНТ /лат. solvens(solventis)- розчинник/- 1. розчинник /х е м./, 2. дезінфекційний засіб - дестилат кам'яновугільного дьогтю /м е д./.

СОЛЬВЕНТ-НАФТА /англ. solvent із лат. solvens(solventis)розчинник, гр. naphtha /- дестилат із сирового бензолу та легкої олії, добуваної із кам'яновугільної смоли /уживається як розчинник каучуку, шпигинарю, також у виробництві лаку, вибухових речовин тощо/.

СОЛЬДО /іт. soldo /- італійська мідна монета - I/20 ліри.

СОЛЬМІЗАЦІЯ /від нот соль, мі/- система позначення ступнів гама складами до-ре-мі-фа-соль-ля-сі-до /за першими складами латинського гимну, II стол/

СОЛЬО /іт. solo - сам,один/односів, головна мелодія в творі, виконувана одним голосом, 2 музичний твір на один голос.

СОЛЬО-ВЕКСЕЛІ /іт. solo -один+вексель/- підписаний однією особобою вексель.

СОЛЬСТИЦІЯ /лат. sol - сонце/- пункт найбільшого віддалення Сонця від рівника /21 червня - літня, і 21 грудня - зимова/.

СОЛЬФАТАРА /іт. solfatara від solfo - сірка/- бічний отвір вулкану, з якого виходить сірчаний газ або сірководень.

СОЛЬФЕДЖО /іт. solfeggio /-вокальні вправи для розвитку слуху та вміння читати ноти.

СОМА /гр. soma - тіло/- тіло.

СОМАТЕНИ /есп. somaten /-І. катальонські повстанці, що боролися проти Франції /1808-1813/, 2. бойова націоналістична організація в Іспанії.

СОМАТИЧНИЙ /гр. soma - тіло/ - тілесний; с о м а т и ч н і ознаки - тілесні ознаки /що не належать до нервів, психіки/.

СОМАТОЛОГІЯ /гр. soma - тіло, logos - слово, наука/- наука про будову та властивості тіла.

СОМБРЕРО /есп. sombrero від sombra - тінь/- ширококрисий капелюх в еспанців.

СОМНАМБУЛ - хворий на сомнамбулізм.

СОМНАМБУЛІЗМ /лат. somnus - сон, ambulare - прогулюватись/- люанатизм, сновиддя, несвідомі дії у сні, напр., ходіння.

СОМНОЛЕНЦІЯ /лат. somnus сон, lento - повільно/- довготривалий сон.

СОМНУС /лат. somnus - сон/-бог сну в стародавніх римлян.

СОНАНТ /лат. sonare - звучати/

-звук, що становить у слові склад або входить до складу разом з іншими звуками /проти-леж. консонант/.

СОНАТА /іт. sonata з лат. sonare - звучати/- циклічний музичний твір для одного або двох інструментів на 3-4 години, що відрізняються одна від одної темпом і характером, але об'єднані одним мистецьким задумом.

СОНАТИНА /іт. sonatina /- мала соната.

СОНЕТ /фр. sonnet з іт. sonetto /- поезія /вірш/ на 14 рядків з особливим чергуванням рим: перші дві строфи мають по дві рими й складаються кожна з чотирьох рядків, наступні дві строфи мають по три рядки з довільним розташуванням рим.

СОНЕТКА /фр. sonette /- хатній дзвоник із шнурком, щоб дзвонити знадвору.

СОНОМЕТР /лат. sonus - звук, гр. metreō - міряю/- прилад досліджувати закони коливання струн.

СОНОРНІ приголосні - /лат. sonorus - звуковий/-приголосні звуки мови, в яких голос переважає шум, напр., р, л, м, н.

СОПОР /лат. voror - сон, заціпеніння/- глибокий хворобливий сон.

СОПРАНО /іт. soprano /- високий жіночий або дитячий голос.

СОРБЕТ /тур. з ар./- солодкий

прохолодний напій з овочів, шоколяду, кави, цитринового соку тощо /також шербет/.

СОРБОННА /фр. Sorbonne /- природничий, історично-філологічний та богословський факультети Паризького університету /колись - богословська школа, що її заснував Роберт Сорбон 1252 р.

СОРЕЦІЯ /лат. sorbere - вбирати, поглинати/- вбирання газів або розчинів твердими тілами і течивими із середовища /х е м/.

СОРГО /іт. sorgo з лат. vorge - hush /- негритянське просо, що його плекають в Африці як харчову рослину.

СОРЕДІІ /гр. sōros - купа/- органи розмноження в обрісників /мікроскопічні скупчення клітин, оточені грибноцею/.

СОРИТ /гр. sōritēs -із sōros - купа/- І. ланцюг силогізмів, з якого вилучено деякі посередні засновки складного умовисновку, 2. довід неможливості визначити, скільки зернин утворюють купу / у грецькій філософії/.

СОРОРАТ /лат. soror - сестра/- звичай одружуватися з сестрою померлої жінки /в патріархальних суспільствах/.

СОРТ /фр. sorte /- гатунок, якість.

СОРТАМЕНТ, СОРТИМЕНТ /фр. assortiment /- різні гатунки речей виробів, краму /а с о р т и м е н т/.

СОС /фр. sauce /- підлева до

м'ясної страви, приправа.

СОСТЕНУТО /іт. sostenuto стримано/- помірним темпом, стримано /м у з./.

СОТЕРН /фр. назва села Sauternes /- гатунок білого вина.

СОТІ /фр. sottie /- сатирично-політичного змісту комедія 15-16 стол. у Франції.

СОУС /фр. sauce /- див сос.

СОФА /тур. з ар./- низька широкана м'яка канапа із спинкою.

СОФІЗМ /гр. sophisma /- хибний довід; формально логічний, але в сутності фальшивий висновок, побудований на зовнішнім зіставленні або протиставленні окремих моментів явища, на змішуванні присутнього з несуттєвим або на фальшивому використанні різних значень того самого слова.

СОФІСТИ /гр. sophistēs/-І.грецькі філософи 5-4 стол. до Хр, що не визнавали об'єктивної дійсності, вважаючи за мірило всього дійсного суб'єктивне думання /Протагор, Горгій/, 2. платні вчителі філософії та красномовності в стародавній Греції.

СОФІСТИКА /див. софісти/- грецька філософія, що заперечувала буття /Горгій/ і знання /Протагор/, використовуючи думання й вислів у практичних інтересах; звідси - "мистецтво" з допомогою фальшивих доводів /софізмів/ заперечувати правду або подавати за правду ціл-

ком фальшиві думки; крутість - во.

СОФІТ /ит. soffitto - стеля/ - 1. ряд ламп на стіні, 2. поверхня архітектурного деталю, наприклад, на стелі, нижній частині арки, на гзімсі тощо.

СОФТА /тур./ - навчитель і виховник у вищій мохаммеданській школі в Константинополі.

СОЦІОЛОГ - фахівець у соціології.

СОЦІОЛОГІЯ /лат. soci(etas) - суспільство, гр. λογος - наука - наука про закони й форми суспільного життя, зокрема про трактування та оцінку і вплив життєвого процесу практично об'єднаних груп людей, з погляду соціального й політичного /основоположники: Сомт, Спенсер, Макс Вебер, Зомбарт та ін./.

СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЯ - назва, що її прийняла німецька робітничая партія, заснована 1869 р.; спочатку всі соц.-дем. партії прийняли були марксизм, але поступово теорія й практика показали фальшивість Марксової науки і тому лідери й теоретики соціал-демократії зривували її і або зовсім відкинули або відмовляються від її тверджень про революцію всесвітню та про диктатуру пролетаріату; російська соц.-дем. партія, що з'явилася в так званій большевизм або комунізм, додержується Марксової науки, доводячи її практику до явищ нелюдського визиску трудящих, винищування їх голодом та каторжними робо-

тами в концентраційних таборах

СОЦІАЛІЗАЦІЯ /фр. socialisation з лат. socialis - суспільний, товариський/- передання землі трудовому селянству, а промислу робітникам без скасування приватної власності.

СОЦІАЛІЗМ /фр. socialisme з лат. socialis - суспільний, товариський/- 1. суспільний лад, в якому немає приватної власності на засоби продукції та розподіл здобутків праці, 2. теорія про такий лад.

СОЦІАЛІСТ /лат./ - прихильник соціалізму, член соціалістичної партії.

СОЦІАЛІСТИ-РЕВОЛЮЦІОНЕРИ - партія, заснована 1902 р., що мала за мету боротьбу за соціалізм, не визнавала диктатури пролетаріату, виправдувала в боротьбі методу індивідуального терору.

СОЦІАЛ-ПАТРІОТИЗМ - визнання інтересів батьківщини серед соціалістів понад партійні інтереси.

СОЦІАЛ-ПАЦИФІЗМ - політична течія серед соціалістів, що визнає за можливе мирне полагодження міжнародних справ, заперечує потребу війни.

СОЦІАЛ-ШОВІНІЗМ - шовінізм серед соціалістів, напр., шовінізм серед російських комуністів, що на словах визнають поневоленням народам право на самовизначення аж до відокремлення, а на ділі нищать національні культури поневолених народів, себе ж величають "старшим бра-

том", "великим народом" тощо.

СОЦІАЛЬНИЙ /лат. socialis - суспільний, товариський/- громадський, суспільний.

СОЯ /яп./- харчова рослина з родини метеликових; подібні до квасолі її зернятка уживаються у виробництві харчових продуктів.

СПАГІ /фр. spahi з персь. se-pahi - вояк/-1. турецька кіннота, 2. французька кіннота з тубільного населення в Альжирі та західній Африці /за часів колоніального стану цих країн/

СПАЗМАТИЧНИЙ /див. спазми/-судомний, корчіний.

СПАЗМИ /гр. spasma /- болючі корчі, судоми м'яснів, шлунку, кровоїних судин.

СПАЗМОФІЛІЯ /гр. spasma - корчі phileb - люблю/- збільшена в дітей нервова вразливість.

СПАНІОЛІ - нащадки вигнаних з Іспанії гебреїв, що живуть на Балканах та в Леванті.

СПАНЬОЛЯ - еспанський танок.

СПАРАГА /гр. asparaγos /- трависта рослина з родини лілейних, що її паростки від коріння вживаються як приправа до страв.

СПАРТАНЕЦЬ /гр./- 1. громадянин колишньої грецької держави - Спарти, 2. людина суворого загартованого життя.

СПАРТАНСЬКИЙ /гр. вл./-належний до спартанців, суворий, загартований у житті, звичаях.

СПАРТИЯТИ - повноправні громадяни в стародавній Спарті.

СПЕКТАКЛЬ /фр. spectacle з лат. spectaculum - видовище/- театральна вистава.

СПЕКТР /лат. spectrum - видиво -1. семикольорова смуга в наслідок розкладу білого світлового променя крізь призму; соняшний спектр - спектр променів, що йдуть від сонця; складається з сімох кольорів; суцільний спектр - спектр із безперервним переходом кольорів, напр., спектр розжареного металу /кольори йдуть у такому порядку: червоний, жовтогарячий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіялковий/; смугастий спектр - спектр із розмежованих кольорових смуг; лінійний спектр - спектр із окремих ліній, напр., спектр розжареного газу; 2. сукупність електромагнетних хвиль будь-якого джерела /фіз./.

СПЕКТРАЛЬНИЙ - той, що в спектрі; с-на аналіза - визначення складу тіла через дослідження його спектру; с-ніліній - кольорові лінії в спектрі, що з них кожна відповідає певній довжині світлової хвилі; спектральні апарати - оптичні прилади досліджувати спектри /спектроскоп тощо/.

СПЕКТРОГЕЛІОГРАФ /див. спектр-геліограф/- прилад для фотографування Сонця.

СПЕКТРОГРАФ /лат. spectrum видиво, гр. γραφω - пишу/- оп-

точний прилад фотографувати спектри.

СПЕКТРОМЕТР /лат. spectrum видиво, гр. metreō - міряю/-прилад, що визначає окремі лінії спектру.

СПЕКТРОСКОП /лат. spectrum видиво, гр. skopeō - дивлюсь/прилад для утворення та дослідження спектру.

СПЕКТРОСКОПІЯ /див. спектроскоп/- наука про спектри світих тіл та хемічний склад їх.

СПЕКТРОФОТОГРАФІЯ - фотографування ліній спектру.

СПЕКТРОФОТОМЕТР - апарат, в якому спектроскоп поєднаний з фотометром для порівнювань яксрвості світла окремих кольорів спектру.

СПЕКТРОФОТОМЕТРІЯ - способи виміряти яксрвність світла окремих ліній спектру.

СПЕКУЛОВАТИ /див. спекуляція/- вдаватись до спекуляції.

СПЕКУЛЯНТ /див. спекуляція/людина, що використовує в торгівлі різницю цін на товари.

СПЕКУЛЯТИВНИЙ /див. спекуляція/-I. умоглядний, споглядальний, практично не обґрунтований, абстрактний; с-на ф і л о с о ф і я - філософія, що намагається дійти до пізнання засобами логічного міркування, відірваного від досвіду й практики, 2. розрахований на легку наживу.

СПЕКУЛЯЦІЯ /лат. speculatio -

вистежування, споглядання/-I. напрям у теорії пізнання, що намагається дійти до пізнання світу способом абстрактного, відірваного від досвіду й практики думання /синтези/, 2. сумнівна філософічна конструкція, 3. торгівля, що використовує хаос у цінах для легкої наживи на їх розбіжностях.

СПЕРМА /гр. sperma - насіння/-сім'я чоловічих статевих залоз /ф і з і о л./.

СПЕРМАТОБЛІСТИ /гр. sperma - насіння, blastē - паросток/зародкові клітини сперми.

СПЕРМАТОГЕНЕЗА /гр. sperma - насіння, genesis - народження процес творення чоловічих статевих клітин /сперматозоїд/.

СПЕРМАТОЗОЇД /гр. sperma - насіння, zoon - істота, eidos - вид/- зародок сімени в чоловічих статевих залозах.

СПЕРМАТОЛОГІЯ /гр. sperma - насіння, logos - слово, наука/наука про статеві зародки.

СПЕРМАТОРЕЯ /гр. sperma - насіння, rheō - течу/- мимовільне витікання статевого сімени.

СПЕРМАЦЕТ /гр. sperma - сім'я, насіння, kētos - риба/- воскоподібна сить із голови кашалота, уживана в медицині й косметичі.

СПЕРМІН /гр. sperma - насіння/лік для зміцнення нервової системи, що його добувають із чоловічої або тваринної сперми.

СПЕЦИФІКА /лат. specificum осо-

- бливість/-своєрідність, прита - манна лише даному явищу, пред - метові абощо властивість.
- СПЕЦИФІКАЦІЯ /фр. spécification з лат. species - вид, facere - робити/- I. обчислення частин цілого, 2. переріб сировини на продукцію, 3. докладний опис деталей машини з поясненням усіх технічних умов, яким має відповідати замовлений виріб.
- СПЕЦИФІКУМ, див. специфіка.
- СПЕЦИФІЧНИЙ /с.-лат. specii - sus /- своєрідний, властивий виключно даній речі, явищу; особливий.
- СПЕЦІЯ /лат. species - пряно - щі/- ліковий виріб, прянощі, приправа до страви, напою тощо.
- СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ /фр. spécialisation з лат. specialis - особливий/- I. поглиблення знаннів або умінь в одній обраній галузі, 2. поділ праці на окремі операції, 3. зосередження діяльності в одній галузі.
- СПЕЦІАЛІЗУВАТИСЬ - набувати уміння або знаннів в одній галузі науки чи практики.
- СПЕЦІАЛІСТ /фр. spécialiste з лат. /- знавець певної галузі науки, однієї справи чи праці.
- СПЕЦІАЛЬНИЙ /лат. specialis - особливий/- належний до одного певного явища, предмета; особливий.
- СПЕЦІАЛЬНІСТЬ - вид діяльності в якій дана особа набула ґрунтовних знаннів чи вміння, 2. певна галузь праці, знаннів; фах.
- СПІДОМЕТР /англ. speedometer - вимірювач швидкості/- прилад, що показує швидкість руху автомобіля та перейдену ним путь
- СПІКЕР /англ. speaker - промовець/- I. голова палати громад в Англії, 2. голова палати репрезентантів у США, 3. той, що оголошує висновки суддів у боксі.
- СПІНІЛЬ /іт./- другорядний самовіт, мінерал.
- СПІНІНГ /англ./- спосіб ловити рибу на блешню, що крутиться в воді подібно до малої рибини.
- СПІНОЗИЗМ - наука голландського філософа Спинози /1632-1677 що визнавав Бога за первопричину світу / natura naturans / та за зміст усіх речей / natura naturata /, які походять з математичною точністю із сутності Бога.
- СПІНТАРИСКОП /гр. spinthēr - іскра, вогонь - дивлюсь/- прилад спостерігати спалахи від ударів альфа-частинок, що вилітають із радію, об екран, покритий сірчистим цинком /допомагає обчислювати альфа-частки/.
- СПІРАЛЯ /лат. spiralis від spirare - закрут, звій/- I. крива лінія, що обігає довкола нерухомої точки, щораз віддалюєчись від неї /м а т./, 2. гвинтова лінія, 3. дріт або пружина, скручена у формі такої кривої.
- СПІРАЛЬНИЙ - гвинтоподібний, скручений у формі спіралі.
- СПІРАНТ /лат. spirans - види -

хальний/- приголосний звук, що утворюється в наслідок тертя повітря в щілині між мовними органами, під час вимови, напр. с, з, ш, ф, х /див. також фрикативні приголосні/.

СПІРИЛИ /лат. spirilla від spirga - звій/- мікроорганізми, що мають форму спіралі.

СПИРИБЇЗИ /див. спірили/-спричинювані спіриями хвороби/поворотний тиф тощо/.

СПИРИТИЗМ /лат. spiritus дух/- віра в можливість безпосереднього єднання живих людей з душами померлих.

СПИРИТУАЛІЗМ /лат. spiritualis - духовий/- 1. напрям в онтології, що визнає матеріальний світ лише за форму вияву світу духового /ідеалізм/, 2. напрям у філософії, що визнає матеріальний світ лише за наше уявлення /Берклі/, зводячи дійсність до божественного духового початку.

СПИРИТУАЛІСТ /див. спиритуалізм/- прихильник спиритуалізму.

СПИРИТУАЛЬНИЙ /лат./- духовий, належний до спиритуалізму.

СПИРИТУАЛІТЕТ /див. спиритуалізм/- містичне вчення про людську душу.

СПИРОМЕТР /лат. spirare - дихати, гр. metreō - міряю/- прилад виміряти обсяг видихнутого з легень повітря, а цим самим виміряти обсяг легень.

СПИРОХЕТА /лат. spira - звій,

гр. snaitē - грива/- мікроорганізм спіральної форми, збудник заразливих хвороб.

СПІЧ /англ. speech - промова/- публічна, здебільшого на бенкеті, урочиста промова; тост.

СПЛАНХНЕВРІЗМА /гр. splanchmon - нутрощі, aneurysma - розширення/- хворобливе розширення нутрощів.

СПЛАНХНОЛОГІЯ /гр. splanchnon - нутрощі, logos - слово, наука/- наука про будову серцевих органів тіла /відділ анатомії/.

СПЛЕНАЛГІЯ /гр. splēn - коса, algos - біль/- біль у косі.

СПЛЕНІТ /гр. splēn - коса, селезінка/- запалення коси.

СПЛЕНОЛОГІЯ /гр. splēn - коса, logos - наука/- наука про кошу та її захоруння.

СПЛІН /англ. spleen з гр./-гіпохондрія, нудьга, меланхолія, тоскний настрій /хвороба, що її колись пояснювали захорунням коси/.

СПОДУМЕН /англ. spodumene /мінерал білого або жовто-зеленого кольору, метасилікат літію /руда, що з неї добувають літій/.

СПОЛІЯ /лат. spoliatio /-І.здобич, трофеї /у стародавніх римлян/, 2. майно духовної особи, що не залишила заповіту спадкоємцям /за середньовіччя/.

СПОЛІЯР, СПОЛІЯРІЙ /лат. spoliarium /- місце в амфітеатрі,

куди зносили убитих глядіято - рив /у стародавньому Римі/.

СПОЛІЯЦІЯ /лат. spoliatio /конфіскація майна без винагороди.

СПОНГІНА /гр. spongos - губка/ - тверда рогова органічна речовина, що творить скелет рогових губок.

СПОНГІТ /див. спонгіна/- скам'яніла морська губка.

СПОНДЕЇЧНИЙ в і р ш /див. спондей/- складений із спондейв вірш.

СПОНДЕЙ /гр. spondeios /-І. віршова стопа з двох довгих складів /в античному віршуванні/, 2 збіг двох наголошених складів у тонічному вірші.

СПОНДИЛІТ /гр. spondylos - хребець/- запалення хребців /здебільшого туберкульозного походження/.

СПОНТАННИЙ /лат. spontaneus самовільний/- самовільний, такий що виникає без спонуки, без зовнішніх впливів /ф і з і о л./

СПОНТАННІСТЬ /див. спонтанний/- спонтанне явище.

СПОРА /гр. spora - насіння/одноклітинний утвір при позастатевому розмноженні безквіткових рослин /водоростей, папороті, грибів, мохів тощо/, а також найнижчих одноклітинних організмів /б і о л./.

СПОРАДИЧНИЙ /гр. sporadikos /- випадковий, одиничний, рідкісний.

СПОРАНГІЙ /гр. spora насіння ,

angelon - посудина/-утвір, в якому розвиваються спори /бот./

СПОРОВИЙ /див. спора/- спорова і рослини - рослини, що розмножуються безквітково, спорами /папороті, водорості, гриби, мохи, обрісники/.

СПОРОФІЛ /гр. spora - насіння, phylon - лист/- листок, на якому утворюються спори.

СПОРОФІТ /гр. spora - насіння, phyton - рослина/- позастатеве покоління в рослин, у яких чергуються позастатеві й статеві покоління.

СПОРТ /англ. sport /- фізичні вправи та ігри з метою розвитку та зміцнення організму, а також набуття спритності.

СПОРТИВНИЙ /див. спорт/- належний до спорту./одяг, клуб/.

СПОРТСМЕН /англ. sportsman /- людина, що систематично вдається до спорту.

СПОРУЛЯЦІЯ /див. спора/- спортоворення.

СПРІНКЛЕР /англ. sprinkler /- протипожежний водотяг, що автоматично починає діяти, коли в приміщенні температура доходить певного ступня.

СПРІНТЕР /англ. sprinter /-бігун, переможець у швидкості бігу на коротких дистанціях.

СПУРТ /англ. spurt /- ривок, рвучкий порух уперед під час змагань у бігу, плаванні тощо.

СТАБІЛІЗАТОР /лат. stabilis - стійкий/- І. нерухома частина

хвостового "опірення" літака чи дирижабля, що надає апаратові подовжньої стійкості в повітрі, 2. злагода, що зменшує хитання корабля на воді, 3. індуктивна цівка в генераторі для зменшення коливань електричного струму.

СТАБІЛІЗАЦІЯ /лат. stabilis - стійкий/- устійнення, усталення, укріплення; с-ія економічна - поборення економічної кризи.

СТАБІЛІЗУВАТИ /див. стабілізація/- зміцнити, устійнити, усталити, тримати в стійкому стані.

СТАБІЛЬНИЙ /лат. stabilis стійкий/- стійкий, сталий, незмінний.

СТАБІЛЬНІСТЬ /лат. stabilis - стійкий/- стійкість, сталість, незмінність /стану, цін абощо/

СТАВРОЛІТ /гр./- темносірого кольору мінерал, що зустрічається серед лупаків, лосняків, тощо.

СТАГНАЦІЯ /лат. stagnum - стояча вода/- нерухомість, непорушність, застій/у промисловості, торгівлі під час економічної кризи/.

СТАДІОН /гр. stadion - певна відстань/- спортове грище, майдан.

СТАДІЯ /гр. stadion - певна відстань/- 1. міра довжини в стародавній Греції /150-190 м/, 2. площа для спортивних змагань у стародавній Греції, 3. період, ступінь або фаза розвитку

будь-якого явища /напр., хвороби/.

СТАЄР /англ. stayer /- бігун на великі дистанції /від 3000 метрів і далі/.

СТАЖ /фр. stage /- 1. кількість років перебування на роботі або в членах організації, 2. іспитовий період перебування на практиці перед зачисленням на постійну працю.

СТАЖЕР /фр. stagiaire /- особа, що відбуває іспитовий період на роботі.

СТАЖУВАТИ /див. стаж/- відбувати стаж, відбувати іспитовий період на роботі.

СТАЗА /гр. stasis - стояння/- застій крові в жилах у наслідок паралічу відповідних нервів, при попеченнях тощо.

СТАКАТО /ит. staccato /- відрубно, уривчасто /грати мелодію; позначається крапками над нотами/.

СТАКСЕЛЬ /гол. stagzeil /- трикутне вітрило, що підіймається перед щоглою.

СТАЛАГМІТ /гр. stalagma - крапля/- вапнові утвори в печерах, що підіймаються з дна печери вгору у формі конуса /утворюються в наслідок скраплювання води з розчиненим у ній вапном із стелі на дно./.

СТАЛАКТІТ /гр. stalaktos - той, що капає/- вапнові утвори, що звисають із стелі в печерах у формі конуса /утворюються в наслідок просочування та випа-

вування насиченої вапном води/
СТАНДАРТ /англ. standard /- I. усталена форма, норма, взірць, мірило, основа, 2. типовий виріб, що відповідає поставленим умовам форми, ваги, фізичних і хемічних властивостей та якості.

СТАНДАРТИЗАЦІЯ /див. стандарт /- усталення взірців /виробів/, зведення багатьох видів виробів до кількох типових взірців з метою раціоналізації виробництва, 2. зведення процесу праці до кількох типових норм.

СТАНДАРТНИЙ /див. стандарт /типовий, однотипний, зведений до одного взірця, стандарту; 2. звичайний, шаблонний.

СТАНЦІОН /іт. з лат. stannum - цина /- цинова платівка, тонкі аркуші цини або сумішки цини з оливою, уживані як обгортковий матеріал та у виробництві електричних конденсаторів.

СТАНІТ /лат. stannum - цина /- сіль цинової кислоти, уживана в хемічній аналізі як сильний відновник.

СТАНСИ /фр. stances з іт. stanza - "кімната" /- форма поезії з вісьмох рядків, що з них I-й римується з 3 і 5-м, 2-й з 4 і 6-м, 7-й з 8-м, при чому кожна строфа має закінчену думку /назва пішла від розмальованих у Ватикані Рафаелевими фресками кімнат, що звуться стансами /.

СТАНЦІЯ /лат. statio - місце перебування /- I. зупинка на транспортів шляху, 2. приміщення

для пасажирів на залізниці, 3. приміщення, де містяться уста нова зв'язку /телефон, радіо/, 4. науково-дослідна установа, - напр., дослідна сільськогосподарська станція.

СТАПЕЛЬ /англ. staple /- похилий фундамент або поміст на корабельнях, де викінчують будову кораблів перед спуском на воду

СТАРТ /англ. start /- I. вихідне місце для спортових змагань, 2. сигнал починати перегони, виїждження в спортових змаганнях.

СТАРТЕР /англ. starter /- I. той хто подає сигнал для перегонів, 2. загальна назва пристроїв, що ними пускають у рух рушії.

СТАРТУВАТИ /англ. start /- починати /в спорті /.

СТАТАРНІЙ /лат. statarius - нерухомий /- с т а т а р н е ч и тання - читання тексту з докладною його аналізою при вивчанні мови в школі /відмінно від курсорного /.

СТАТІВ, див. штатив.

СТАТИКА /гр. statos - стоячий / I. наука про рівновагу сил, про заміну однієї сили рівночинною іншою /частина механіки / 2. стан спокою, рівноваги /проти. динаміка /.

СТАТИСТ /гр. statos - стоячий /- I. виконавець німих ролей на сцені, 2. підставна особа, що її думки ніхто не бере до уваги.

СТАТИСТИК /див. статистика /- I. фахівець у статистиці, 2. особа,

що виконує статистичну роботу.

СТАТИСТИКА /англ. statistics з лат. status - стан/-І. числовий опис явищ, 2. наука про систематичне спостереження за явищами та про їх числовий опис, 3. числові дані про масові явища, кількісний облік.

СТАТИСТИЧНИЙ - належний до статистики.

СТАТИЧНИЙ /див. статика/- зрівноважений, нерухомий, належний до статистики.

СТАТМОГРАФ /гр. stathmos - терези, вага, graphō - пишу/-апарат записувати швидкість руху поїздів, тривалість зупинок тощо.

СТАТМОЛОГІЯ /гр. stathmos - терези, вага, logos - наука/-спеціальна бухгалтерська наука про баланси.

СТАТОР /лат. stator - нерухомо стоячий/- нерухома частина електромашини, в якій обертається р о т о р.

СТАТОСКОП /гр. statos - стоячий, skopos - дивлюсь/- чутливий барометр-анероїд, що показує найменші зміни атмосферного тиску.

СТАТС-СЕКРЕТАР /нім. Staats-Sekretär - державний секретар/- І. титул найвищих чиновників російського царату, 2. міністер у Німеччині до 1919 р., 3. титул для міністрів в Англії й ЗДА.

СТАТУЕТКА /фр. statuette з лат. statua /- маленька статуя.

СТАТУРА /лат./- постава, будова тіла, постать.

СТАТУС КВО /лат. status quo /- існуючий стан /за певного часу/.

СТАТУТ /с.-лат. statutum /приписи про внутрішній лад організації, збірка постанов.

СТАТУА /лат. statua /- вирізьблена або виліплена фігура людини.

СТАФАЖ /фр. staffage /- фігурні зображення в малюнках краєвидів; взагалі другорядні елементи в малярській композиції.

СТАФІЛІНІДИ /гр. staphylē - виноградне гроно/- короткокрилі жуки, жуки-хижаки.

СТАФІЛОКОКИ /гр. staphylē - виноградне гроно, kokkos - зернятко/- збудники гниття, що мають вигляд виноградного грона

СТАФІЛОМА /гр. staphylōma /- органічне вирячення очей /ба ньок/.

СТАЦІОНАРНИЙ /лат. stationarius - нерухомий/- постійний, нерухомий, незмінний; с-не лікування з постільним режимом.

СТАЦІОНЕР /фр. stationnaire /- чужоземний військовий корабель, що перебуває в гавані певної країни, щоб у разі потреби взяти під захист своїх громадян, що перебувають у цій країні; поліційний корабель в колоніальній чи півколоніальній країні.

СТАЦІЯ, див. станція.

- СТЕАПСІНА /лат. *steapsinum* /- фермент підшлункової залози, що розкладає ситеві речовини.
- СТЕАРІНА /гр. *stear* - сало, сить - основний складник твариначої ситі та рослинних олій, що являє собою складний етер глицерини та стеаринової кислоти.
- СТЕГОСАВР /гр. *steges* - покривля, *sauros* - ящірка/- виковна тварина із групи динозаврів/до 10 м. завдовжки/.
- СТЕГОЦІФАЛИ /гр. *stegē* - покривля, *kēphalē* - голова/- найдавніша вимерла група амфібій/земноводих/, що мали покритий кістковим панцирем череп.
- СТЕЙТ /англ. *state* /- адміністративна одиниця в США, край.
- СТЕК /англ. *stick* /- спеціальна паличка при верховій їзді.
- СТЕКА /іт. *stessa* /- дерев'яна паличка, що нею працює скульптор.
- СТЕЛІТ /лат. *stella* - зірка/- твердий сполук кобальту з хромом, вольфрамом і молібденом, що зберігає твердість при 750°C; вживається у виробництві різальних інструментів та деяких машинових деталей.
- СТЕЛЯЖ /нім. *Stellage* з фр./поліці на книжки, на виставку, на амуніцію, справилля на виробництві тощо.
- СТЕН /гр. *sthenos* - сила/- одиниця виміру сили /дорівнює силі, що надає масі однієї тонни ваги пришвиднення 1м/сек./, метр-тонна-секунда.
- СТЕНД /англ. *stand* /-I. щит, стояк для діаграм, експонатів на виставці або що, 2. місце випробовування машин на виробництві, 3. місце для мисливських вправ або змагань у стрільні.
- СТЕНОГРАМА /гр. *stenos* - вузький, *gramma* - запис/- запис промови або що особливими знаками.
- СТЕНІЯ /гр. *sthenos* - сила/- підвищена діяльність організму.
- СТЕНО... /гр. *stenos* - вузький, тісний/- на початку складених слів означає "коротко", "стисло напр., стенокефалія.
- СТЕНОГРАФ /гр. див. стенографія/- особа, що записує стенографічними знаками промови.
- СТЕНОГРАФІСТ/ка/- див. стенограф.
- СТЕНОГРАФІЧНИЙ /див. стенографія/- записаний знаками стенографії.
- СТЕНОГРАФІЯ /гр. *stenos* - тісний, *graphō* - пишу/- система умовних знаків для швидкого й точного запису промов тощо.
- СТЕНОЗА /гр. *stenos* - тісний/- звуження порожнинних органів, напр., артерій, кишок /м е д./
- СТЕНОКАРДІЯ /гр. *stenos* - тісний, *kardia* - серце/- напади гострого болю в грудях, напр., при ангіні /м е д./.
- СТЕНОТЕРМІЧНИЙ /гр. *stenostic* -ний, *thermē* - жар/- здатний ви тримувати лише невеликі зміни

тепла в середовищі /деякі тварини/.

СТЕНОТИПІСТ /див. стенотипія/- фахівець записувати промови на так званій стенотипічній машині.

СТЕНОТИПІЯ /гр. stenos - вузький, typos - відбиток/- письмо на особливий машинці, що друкує цілі склади або слова, машиною с т е н о г р а ф і я.

СТЕНТОР /від імени одного з Гомерових героїв/-І. людина з особливо сильним голосом, 2. вид різновійкових інфузорій.

СТЕНОФАГИ / гр. stenos - вузький, phagos - жерущий/- тварини, що живляться тільки певним видом корму.

СТЕНЬГА /гол. steng - жердина/- горішня половина щогли/мор./

СТЕР /фр. stère із гр.stereos - кубічний, просторовий/- міра обсягу - І кубометр.

СТЕРАДІАН /гр. stereos- просторовий, лат. radius - промінь/- одиниця виміру фізичного кута /дорівнює фізичному куту, що викрає із кулі площину з центром на вершці кута, яка дорівнює площі квадрата, побудованого на промені кулі/.

СТРЕО... /гр. stereos - просторовий, твердий/- у складених словах означає твердість або форму трьох вимірів, напр., стереометрія.

СТЕРЕОБАТ /гр. stereos - просторовий, bathys - глибокий/-під-

мурок під будівлею /б у д./.

СТЕРЕОГРАФІЯ /гр.stereos просторовий, graphō - пишу/- перспективне зображення поверхні кулі або іншого геометричного тіла на площині.

СТЕРЕОКОМПАРАТОР /гр. stereos - просторовий, лат.comparator - порівняльний/- прилад виміряти стереоскопічні знятки того самого предмета з метою визначення просторових розмірів фотографованих предметів.

СТЕРЕОМЕТРІЯ /гр. stereos - просторовий, metreō - міряю/- геометрія тривимірних фігур, наука про тривимірні тіла та взаєморозташування ліній, площин і тіл у просторі.

СТЕРЕОГРАМА /гр. stereos- просторовий, horama- видовище/- панорама із стереоскопом.

СТЕРЕОСКОП /гр. stereos - просторовий, skopeō - дивлюсь/- оптичний прилад, що дає змогу бачити два зображення того самого предмета, що лежать в одній площині як одне рельєфне зображення; досягається такого зображення тим, що один малюнок зображує предмет так, як його бачить ліве око, другий - як праве / на підставі цього винайдено тривимірний кінофільм/.

СТЕРЕОСКОПІЧНИЙ - такий, що дає можливість бачити тривимірні зображення; с-ий кінофільм - спеціальний екран, на якому

можна бачити рельєфні /триви - мірні/ зображення; с-ий ф о т о а п а р а т - фотоапарат з двома об'єктивами, розташова - ними один від одного на відда - лі, що дорівнює віддалі між о - чима.

СТЕРЕОТИП /гр. stereos - твер - дий, τυπος - відбиток/- відби - ток або кліше друкарського те - ксту, /для повторного видання або розмноження тексту на ро - таційній машині/.

СТЕРЕОТИПІЯ /див. стереотип/ - процес виливання матриць та стереотипів, 2. майстерня, де виготовляють стереотипи.

СТЕРЕОТИПНИЙ /гр./- 1. друко - ваний із стереотипу, незмін - ний; с-не видання - повторне видання на стереотипі /незмін - не/, 2^х збитий, утертий, бага - то раз повторюваний /вислів, за питання абощо/.

СТЕРЕОТОМІЯ /гр. stereos - про - сторовий, τὸμῆ - розтин/- пе - рекрій поверхень або тіл /г е о м./.

СТЕРЕОФОТОГРАММЕТРІЯ /див. сте - рео...+ фотограмметрія/- фото - графування земних обширів сте - реоскопічним способом, що дає можливість визначати не лише контури предметів на місцевос - ті, а й їх висоти.

СТЕРЕОФОТОГРАФІЯ /див. стерео - фотографія/- фотографічне зо - браження предмета водночас на двох знятках, що з них один відповідає баченню предмета лі - вим оком, а другий - правим.

СТЕРЕОХЕМІЯ /див. стерео... + хемія/-наука /відділ хемії/, що досліджує просторове роз - ташування атомів у молекулі.

СТЕРЕОХРОМІЯ /гр. stereos про - сторовий, χρομᾶ - колір/- ма - лювання на стінах фарбами, змі - шаними з розчинним склом тощо.

СТЕРИЛІЗАЦІЯ /лат. sterilis - неплідний/-1.нищення мікробів фізичними або хемічними засоба - ми, 2. знепліднення людей або тварин хірургічним видаленням статевих залоз, перетинанням насінневого каналця або діян - ням рентгенівського проміння.

СТЕРИЛІЗУВАТИ /лат./-1.знищу - вати мікроби, 2.знепліднювати.

СТЕРИЛЬНИЙ /лат. sterilis не - плідний/-1.зnezаражений, 2.зне - пліднений, позбавлений здатно - сти щодо статевого запліднення

СТЕРИЛЬНІСТЬ /див. стериль - ний/ - неплідність, зnezараже - ність.

СТЕРЛІНГ /англ. sterling /-1. англійська срібна монета за се редньовіччя, 2. фунт с т е р л і н г і в - валютна одиниця в Англії /20 шилінгів або 240 пенсів/.

СТЕРИНИ /гр. stereos - твердий - складова частина неомилюва - ного складника ситевих речовин /з групи л і п о ў д і в/, що неодмінно входить до складу бі льшости тканих та течних речо - вин організму.

СТЕТОГРАФ /гр. sthētos - гру - ди, γραφῶ - пишу/- апарат за - писувати порухи огруддя при

вдихуванні й видиханні/м е д./
СТЕТОСКОП /гр. stēthos - груди,
 skopēō - дивлюсь/- спеціальна
 рурка вислухувати дихання хво-
 рих /м е д./.

СТЕХІОМЕТРІЯ /гр. stoicheion -
 основа, metros - міряю/- наука
 про обсягові та вагові відно-
 шення речовин у хемічних сполу-
 ках /відділ хемії/.

СТИБІЙ /гр./ - хемічний елемент
 /sb/, атом. вага 121,76, бі -
 лого кольору крихкий метал.

СТИГМА /гр. stigma - рубець/ -
 1. тавро на тілі невільника за
 стародавніх часів, 2. поява на
 тілі ран в супроводі екстази в
 деяких людей перед страждання-
 ми Христа, 3. червоні плями та
 рани на тілі в гістеричних лю-
 дей./м е д./.

СТИГМАТИЗАЦІЯ /див. стигма/-по-
 ява ран на тілі, подібних до
 ран на тілі Христа.

СТИГМАТИК /див. стигма/- люди-
 на, що в неї під впливом спів-
 болю до страждань та ран Хрис-
 тових появляються рани на ті-
 лі, подібні до ран Христових
 /за переказами, таким був Фран-
 циск із Ассізі/.

СТИГМАТОГРАФІЯ /гр. stigma(stē-
 matos) - укол, рубець, graphō
 - пишу/- уміння писати крапка-
 ми /а не суцільними літерами/.

СТИЛІВІЙ /див. стиль/- належ-
 ний до с т и л ю.

СТИЛЕТ /іт. stiletto /- трис-
 тінний /триребовий/ кинджал.
СТИЛІЗАТОР - поет або маляр, що

в своїй творчості використовує
 засоби стилізації.

СТИЛІЗАЦІЯ /див. стиль/-1. спо-
 сіб вислову думок, 2. надан-
 ня мистецькому творів стилю, 3
 наслідування в творі стилю я-
 когось іншого мистця, напрям -
 ку або мистецької школи.

СТИЛІСТ /див. стиль/- письмен-
 ник або промовець, що володіє
 засобами літературного стилю.

СТИЛІСТИКА /див. стиль/-1. на-
 ука про способи мистецького ви-
 слову, про стиль, 2. відділ по-
 етики, що розглядає ознаки по-
 етичного вислову /мови/.

СТИЛОБАТ /гр. stylobatēs із
 stylos - колона, bainō - сту-
 паю/- основа колони /а р х./.

СТИЛЬ /фр. style - із гр. sty-
 los - паличка для писання в
 стародавніх греків/- 1. мисте-
 цькі особливості в творчості
 письменника або іншого мистця,
 2. спосіб мистецького вислову,
 3. ознаки й характеристичні ри-
 си письменства чи іншого мисте-
 цтва певної доби чи групи мист-
 ців, 4. спосіб, метода праці;
 старий с т и л ь - див. юлі -
 янський календар; новий стиль -
 див. григоріянський календар.

СТИЛЬБ /гр. stilbos - той, що
 блищить/- одиниця поверхневої
 яскравості, що дорівнює світло-
 вій яскравості площі, якої кож-
 ний кв. сантиметр у простопад-
 нім до неї напрямку видає си-
 лу світла на 1 свічку.

СТИЛЬНИЙ - витриманий у певно-
 му стилі.

СТИМУЛ /лат. stimulus - спонука/- побудник до дії, причина дії, спонука.

СТИМУЛОВАТИ /див. стимул/- спонукати, давати поштовх, заохочувати, бути побудником.

СТИПЕНДІЯ /лат. stipendium - платня/- грошова допомога учневі, дослідникові.

СТИПЕНДІЯТ /лат. stipendiatus /- той, хто дістає стипендію.

СТИШ /англ. steeple /- кінь у змаганнях на дистанції з перепонами.

СТИШ-ЧЕЗ /англ. steeple-chase /- спортові змагання /зокрема на конях/ з перемаганням штучних перешкод.

СТИРАКС /лат. styrax, storax /- назва тропічного дерева, а також добуваної з нього запашної речовини, уживаної в парфумерії та медицині.

СТИХАР /гр. stichos - ряд/одяг у священників.

СТИХІЙНИЙ /гр./- той, що походить від сил природи, 2. неорборний, нищівний, 3. неорганізований, самовільний, невідомий, підсвідомий.

СТИХІРИ /див. стихія/- святкові церковні пісні.

СТИХІЯ /гр. stoicheion - первень/- 1. один з основних елементів природи /вода, вогонь, повітря, земля/ у стародавніх грецьких філософів, 2. сліпа, неорборна сила природи, напр., гураган, 3^х улюблене діло, нахил до нього, звичне оточення.

СТИКС /гр. Styx /- ріка потоїбичного світу, де перебувають душі померлих /у стародавній грецькій мітології/.

СТІС /нім. Stoss - купа, пака/ купа /паперу, книжок, дощок/.

СТОЇК /гр. stōikos /- 1. прихильник стоїцизму, представник філософії стоїцизму, 2^х сувора, непохитна, мужня в злигоднях і несприятливих обставинах людина.

СТОЇЦИЗМ /гр. stoa - поміст в Атенах, з якого виголошував свої філософські думки Зенон/ - 1. напрям в античній філософії /Зенон, Хрїзін - у Греції; Сенека, Епіктет, Марко Аврелій - у Римі/, що не визнавав божеського походження мітів, хоч визнавав релігію взагалі, а та кож універсальний зв'язок речей, розглядаючи його як наслідок божественної дії; завдання мудреця, згідно з поглядом стоїків, пізнати розумний зв'язок речей і жити відповідно до природи, визволяючись від пристрастей; на службу практиці стоїцизм ставить чисте думання, за основну норму поведінки вважає спокій душі; 2^х стійкість, непохитність, твердість у життєвих випробованнях байдужість до страждань тіла.

СТОЇЧНИЙ - властивий стоїцизму, стоїкам, твердий, непохитний, мужній, витриманий щодо страждань та випробовань.

СТОКЕР /англ. stoker із stocke - закладувати паливню/- 1. механічний пристрій закладувати

тверде паливо в паливню паротяга, 2. взагалі різні механічні пристрої для ладування /дерева, сировини, деталей/.

СТОЛЯ /лат. stola /-І. довгий жіночий плащ у стародавніх римлян, 2. біла ряса в католицьких священників.

СТОМАЛГІЯ, СТОМАТАЛГІЯ /гр. stoma(stomatos) - рот, algos - біль/- шлунковий біль.

СТОМАТИТ /гр. stoma - рот/-запалення слизової оболонки рота /м е д./.

СТОМАТОЛОГІЯ /гр. stoma - рот, logos - слово, наука/- наука про хвороби зубів, рота, щелепів.

СТОМАТОПЛАСТИКА /гр. stoma(stomatos) - рот, plastikē - виліплене/- хірургічне надання пошкодженому ротіві чи носові належної форми.

СТОМАТОСКОП /гр. stoma - рот, skopeō - дивлюсь/- прилад /дзеркало/ для огляду ротової порожнини.

СТОМАТОСКОПІЧНА методика - метода експериментального вивчення артикуляції мовних органів через відтискування місць доторку язика до піднебіння.

СТОП /англ. stop /- стій!

СТОПА /гол./- міра паперу /480 аркушів/.

СТОПЕР /англ. stopper /-І. годинник, що показує десяти частини секунди, 2. пристрій зупиняти механізм /перфорта т о р/.

СТОПІНГ /англ. stopping /- вийма в гірській породі, що її виготовляють, щоб завалити брили руди.

СТОРНО /іт. storno /- поправка в бухгалтерській книзі, запис правильного рахунку, замість хибного.

СТОРНУВАТИ /див. сторно/- записувати в бухгалтерській книзі правильний рахунок, замість хибного.

СТОРТИНГ /норв. storting від stor - великий, ting - рада/- норвезький парламент, що складається з лянтингу /верхньої палати/ й одельстингу /нижньої палати/.

СТОС, див. стіс.

СТОТІНКА /болг./- дрібна монета в Болгарії, 1/100 лева.

СТРАБІЗМ /гр. strabismos /-косоокість, зизоокість /м е д./.

СТРАБОТІМІЯ /гр. strabismos, tomē - розтин/- хірургічна направа косоокості.

СТРАДІВАРІЇ /вл./- славетні скрипки італійського майстра Страдіваріуса /1644-1737 р./.

СТРАЙК /англ. strike /- організоване припинення роботи на підприємстві як засіб економічного або політичного впливу робітничих організацій на підприємців або на державну владу

СТРАНГУЛЯЦІЯ /лат. strangulatio - задуження/- задуження, звуження кишки.

СТРАТАГЕМА, див. стратегема.

СТРАТЕГ /гр. stratēgos/-I. головний командувач військ у стародавній Греції, 2. командувач армій, що керує всіма військовими діями.

СТРАТЕГЕМА /гр. stratēgēma / - військові хитрощі, щоб обманити супротивника.

СТРАТЕГІЧНИЙ /гр. stratēgikos / - належний до стратегії.

СТРАТЕГІЯ /гр. stratēgia від stratos - військо, agō - веду / - військова наука про керування арміями та планування воєнних операцій з угляданням перемоги в кінцевій меті.

СТРАТИГРАФІЯ /лат. stratum на шаровання, graphō - пишу / - наука про визначення віку та форм шарів землі /відділ геології/.

СТРАТИФІКАЦІЯ /лат. stratum - на шаровання, facere - робити / - I. залягання осадових шарів земної кори /геологія/, 2. шарувата будова атмосфери внаслідок різних температур, вологості, густоти окремих шарів її, 3. шарувата будова морської води внаслідок різних фізичних властивостей окремих її шарів.

СТРАТИОКРАТІЯ, СТРАТОКРАТІЯ /гр. stratos - військо, kratos - влада / - панування військової влади в країні.

СТРАТОГРАФІЯ /гр. stratos - військо, graphō - пишу / - опис воєн.

СТРАТОНАВТ /стратосфера + аеронавт / - літун, що залітає в обшари стратосфери.

СТРАТОПЛЯН /стратосфера + аеро

плян / - літак для літання в обшарах стратосфери, де внаслідок розрідженого повітря можлива значно більша швидкість.

СТРАТОСТАТ - аеростат з герметично закритою й устаткованою спеціально для літання в стратосфері гондолю.

СТРАТОСФЕРА /лат. stratum на шаровання, гр. sphaira - куля / - простір над тропосферою /на II км і вище над рівнем моря/.

СТРАФЛОКОК /гр. / - гнійний заразень.

СТРЕНЕР /англ. strainer / - уживаний при видобуванні нафти з глибин помпами фільтр для очищення її від твердих домішок.

СТРЕПТОКОКИ /гр. streptos - ланцюжок, kokkos - зернина / - круглі бактерії, що утворюють ланцюжок /збудники гнійних запалень/.

СТРЕПТОЦИД /гр. streptos ланцюжок, лат. caedere - вбивати / - ліковий препарат проти стрептококів.

СТРИКТУРА /лат. strictura стискання / - звуження будь-якого каналу в організмі.

СТРИНГЕР /англ. stringer / - основний трям на дні, на борту або чардаку корабля.

СТРИХНІНА /гр. strychnos блювотний горіх / - отруйний алькельоїд, що його добувають із блювотного горіха /уживання спричиняє корчі/.

СТРОБОСКОП /гр. strobos - ви -

хор, вкореб - дивлюсь/- прилад, що з допомогою хуткого руку рїзних зображень одного предмета створєє ілюзію руку цього предмета.

СТРО́НЦІЙ /гр. вл./- хемічний елемент /Sr /, атом. вага 87, 63, легкий сріблясто-білий метал, що трапляється здебільшого в сполуках /уживається в піротехніці та в медицині/.

СТРО́НЦІЯНИ́Т /див. стронцій + цїяніт/- оксид стронцію, мінерал.

СТРО́ФА /гр. strophē - кружляння, поверт/- І. кілька рядків у вірші, об'єднаних римами та розміром, напр.:

"Я вернувся до тебе, отчизно моя,
Усміхаюся рідним долинам.
О, як солодко пахне ласкава земля

Чебрецем і полином!" /М. Орест/.
2. спів хору на сцені під час пересування його з правого боку сцени на лівий /у стародавнім грецьким театрі/.

СТРО́ФАНТ /гр. strophē - кружляння, оберт, anthos - квітка/- тропічна чагарникова рослина з родини барвінкових, з якої добувають /з насіння/ серцевий лік строфантину.

СТРО́ФАНТИ́НА /див. строфант/- серцевий лік із насіння строфанту.

СТРО́ФІКА /див. строфа/- наука про будову віршових строф /від діл поезики/.

СТРУ́БЦИ́НА /нім. Schraubzwin-

gel/- гвинтовий затискач, що складається з гвинта, який обертається в отворі на одному кінці клямири.

СТРУКТУ́РА /лат. structura /будова.

СТРУКТУ́РНИЙ /див. структура/- належний до структури; с-на формула - формула, що показує хемічний склад сполуки та порядок з'єднання атомів у молекулі /х е м./.

СТУ́ДІЯ /іт. studio - вивчання/- І. майстерня мистця, 2. школа мистецької практики /малярської, акторської тощо/, 3. малярський етюд, 4. наукова праця, написана на підставі дослідів.

СТУ́ПОР /лат. stupor - заціпеніння/- гостра психомоторна пригніченість хворого, що супроводиться цілковитою мовчазністю та нерухомістю.

СТЮ́АРД /англ. steward /- І. завідувач їдальні на кораблі, 2. служник на кораблі.

СУ /фр. sou /- французька дрібна монета /5 сантимів, 1/20 частина франка/.

СУАРЕ́ /фр. soirée /- вечірка, вечірній бенкет.

СУБ... /лат. sub - під/- у складених словах означає підлеглість, підпорядкованість або нижчий ступінь, перебування нижче від чогось, напр., субтропічний/.

СУБА́Б /перс./- титул віцеколя в Індії.

СУБАДАР /персь./-правитель провинції в Індії.

СУБАЛЬТЕРН /лат. sub - під, alter - інший/- підлеглий /урядовець/.

СУБАНТАРКТИЧНИЙ /лат. sub під, гр. anti - проти, arktikos північний/- південно-підбігуновий.

СУБАРКТИЧНИЙ /лат. sub - під, гр. arktikos - північний/- північно-підбігуновий.

СУБВЕНЦІЯ /лат. subvenire приходить на допомогу/- державна грошова допомога підприємству, установі.

СУБДОМІНАНТА /лат. sub - під, dominans(dominantis) - панівний/- 1. четвертий ступінь гами, нижня домінанта, 2. трізвук, побудований на 4-му ступні гами /м у з./.

СУБ'ЄКТ /лат. subjectum /-субстрат стану, дії /о н т./, 2. пізнавальна, сприймальна "Я" що думає /ф і л./, у протиставленні до середовища /як об'єкта пізнання/, 3. предмет розмови, міркувань, 4. підмет /г р а м/ 5. носій психічної дії /п с и х о л./, 6. людська одиниця, 7* непевна особа, негативна особа.

СУБ'ЄКТИВІЗМ /див. суб'єкт/-1. напрям у філософії, що заперечує об'єктивну реальність, визнаючи, що за межами людських відчужень реальності не існує, що світ - це зміст нашої свідомості, нашого "я", яке творить цей світ /реальність/ своєю діяльністю; суб'єктивізм заперечує також загальну вартість пі-

знання й етики; 2. напрям у соціології, що приписує головну роль в розвитку суспільства суб'єктивним чинникам /волі, прагненням окремих особисто - стей тощо/, а не об'єктивним закономірностям; 3. особисте, індивідуальне ставлення /до чогось/, зумовлене особистими поглядами, смаками, почуттями, бажаннями, інтересами.

СУБ'ЄКТИВНИЙ /лат./- особистий, властивий окремій особі.

СУБ'ЄКТИВНІСТЬ /див. суб'єктивізм/-1. означений особистими властивостями окремої особи /суб'єкта/ погляд, 2. ставлення до середовища на підставі особистих поглядів.

СУБІНСПЕКТОР /див. суб...+ інспектор/- помічник інспектора.

СУБКОРТИКАЛЬНИЙ /лат. sub під, cortex- кора/- підкорковий /той, що під корою голов'яного мозку/.

СУБЛІМАТ /лат. sublimatus піднесений догори/- 1. хлорак живого срібла /HgCl₂ /, отрута, /дезінфекційний засіб/, 2. добуток процесу с у б л і м а ц і ї /х е м./.

СУБЛІМАЦІЯ /лат. sublimare - підносити/- перехід твердих речовин при нагрівання безпосередньо в пару /без перетворення в течиво/ і навпаки /ф і з/

СУБЛЬОКАТОР /лат. sub - під, locus - місце/- комірник, мешканець, що наймає мешкання не у власника дому, а в квартиру та.

СУБМАРИНА /лат. sub - під, marina- морська/- підводне судно.

СУБОРДИНАЦІЯ /лат. sub - під, ordinatio- впорядкування/- I. підвладність, підпорядкованість, дисциплінованість, 2. субпідрядність /л і н г в./.

СУБОРЕНДА /див суб.../- винайм у того, хто сам наймає у власника.

СУБРЕТКА /фр. soubrette /- пу- стотлива й спритна служниця, що знає всі таємниці своєї госпо- дині /у старовинних французьких комедіях/.

СУБСИДІЯ /лат. subsidium -до- помога/- грошова допомога.

СУБСИДУВАТИ /див. субсидія/ви- давати субсидію, допомогу.

СУБСКРИПЦІЯ /лат. sub - під, scriptum - написане/- перед- плата, письмове зобов'язання на придбання чогось /часопису абощо/.

СУБСТАНТИВ /лат. substanti - vum /- іменник /г р а м./.

СУБСТАНТИВНИЙ /лат. substanti - vus - самостійний/- іменнико- вий, належний до с у б с т а н - т и в у, ужитий у значінні і- менника /г р а м./.

СУБСТАНЦІЙНИЙ /див. субстан- ція/- належний до субстанції, речовинний.

СУБСТАНЦІЯ /лат. substantia - сутність/- праснова, сутність речей і явищ, те, що при всіх змінах речей лишається незмін- ним /ф і л./; матеріалізм вва-

жає за субстанцію вічнominливу матерію, цим самим заперечує означення субстанції як незмін- ного; ідеалізм вважає за суб - станцію незмінну вічну, абсо- лютну ідею, світовий дух /Ге- гель/ або комплекс відчуттів /Берклі/; 2^x речовина, тіло, ма- терія.

СУБСТАНЦІЯЛЬНИЙ, див. субстан- ційний.

СУБСТИТУТ /лат. substitutus - підставлений/- I. особа, що за- ступає іншу особу, заступник, 2 замітник, речовина, що нею мож- на замінити іншу речовину у ви- робництві, в ліках тощо.

СУБСТИТУЦІЯ /лат. substitutio - підстава, підстанова/-I. під- ставлення в заповіті другого спадкоємця на випадок, коли пе- рший спадкоємець з якихось при- чин не одержить спадщини, 2. за- ступництво в уряді, 3. заміна одного звука іншим /л і н г в/ 4. заступлення одних атомів ін- шими.

СУБСТРАТ /лат. substratum -ос- нова/- I. незмінна основа, сут- ність речі, загальна основа всіх явищ або групи їх /філ./, 2. живильне середовище /для мі- кроорганізмів абощо/.

СУБСУМЦІЯ /лат. sub - під, sum- ma /- підпорядкування, /нижчо- го поняття вищому/.

СУБТИЛЬНИЙ /лат. subtilis /- тонкий, делікатний, ніжний, крих- кий.

СУБТРОПІКИ /див. суб...- тропі- ки/- підтропіки, підрівникові

- обшири, що характеризуються помірно-теплим кліматом/геогр./.
- СУБТРОПІЧНИЙ /див. субтропіки/ - підтропічний.
- СУВЕНІР /фр. souvenir /дарунок на спогад, пов'язана із спогадами річ.
- СУВЕРЕН /фр. souverain /- володар, носій необмеженої влади.
- СУВЕРЕНІТЕТ /нім. Souveränität із фр. souveraineté /- 1. найширші права, 2. незалежність держави від інших країн у внутрішніх і зовнішніх справах.
- СУВЕРЕННИЙ /фр. souverain -найвищий, незалежний, державний.
- СУВЕРЕННІСТЬ, див. суверенітет.
- СУГЕРУВАННЯ /див. сугестія/навіяння, вмовляння.
- СУГЕРУВАТИ /див. сугестія/-намовляти, піддавати думку, навіювати.
- СУГЕСТІВНИЙ /див. сугестія/вражальний, значливий, такий, що викликає уявлення, пов'язані з навіянням.
- СУГЕСТІЯ /лат. suggestio/-вмовляння, навіяння.
- СУДАРІЙ /лат. sudarium /- рушник, що його піднесла Вероніка Христові, коли Він ішов на Голготу, ним Христос витер піт з лиця, і його образ лишився на тім рушнику.
- СУДАТОРІЙ /лат. sudatorium /- лазня в стародавніх римлян.
- СУДРА /санс./- нижча каста в
- Індії /хлібороби, ремісники/, також: ш у д р а.
- СУКУБА /лат. succuba /- демон в образі жінки, що спокушала чоловіків /у середньовічній демонології/.
- СУКУЛЕНТИ /лат. succulentus соковитий/- рослини, що мають соковите листя або стебла /ага-ви, алое, кактуси тощо/.
- СУКЦЕСІЙНИЙ /див. сукцесія/ -спадковий.
- СУКЦЕСІЯ /лат. successio /-право на спадщину, спадщина.
- СУЛТАН /ар. sultan /- титул володаря в мохаммеданських народів, 2. оздоба з пір'я або з кінського хвоста на голов'яному убранні у воєнків деяких армій.
- СУЛЬФАТ /лат. sulfur -сірка/-сірчанокисла сіль.
- СУЛЬФІДИ /лат. sulfur -сірка, гр. eidos - вид/- сполуки хемічних елементів із сіркою.
- СУЛЬФІТ /лат. sulfur -сірка/-сіль сірчистої /сульфітної/кислоти.
- СУМАРНИЙ /лат./- узагальнений, підрахований, зведений до суми підсумований.
- СУМАХ /ар./- деревні рослини з родини анакардієвих, уживані у виробництві японського лаку, фарб, воску тощо.
- СУНА /ар. "шлях"/- збірка переказів про життя й діяльність Мохаммеда та коментарів і до -

датків до корану /книга релігійного культу ісламу/.

СУНІТИ /див. суна/- напрям у мохаммеднстві, що визнає за ос нову віровизнання коран і суну /ші'їти не визнають суні/.

СУН-ЯТСЕНІЗМ - китайський соціалізм, заснований на трьох принципах: націоналізм, демократія й соціалізм, що його засновником був провідник визвольного руху Сун-Ят-Сен /1866-1925/

СУОМІ /фін./- фінська назва Фінляндії.

СУПЕР... /лат. super - над, згорі/- у складених словах означає начальність, зверхність, наприклад., суперінтендант.

СУПЕРАРБІТР /див. супер...-арбітр/- голова мирового суду, що його обирають судді обох сторін з правом остаточного вирішення справи.

СУПЕРІНТЕНДЕНТ /лат. superintendens - найвищий наглядч/- І. наглядч, 2. голова церковної округи в протестантів.

СУПЕРІОР /лат. superior вищий/- настоятель монастиря.

СУПЕРКАРГО /англ. supercargo /- завідувач експортного вантажу на кораблі /другий помічник капітана/.

СУПЕРЛЯТИВ /лат./- найвищий, найвищий ступінь прикметника.

СУПЕРНАТУРАЛІЗМ /див. супер...- натуралізм/- І. наука св. Августина про незбагненне для людського розуму об'явлення Бо

же, 2. теологічна течія серед євангелістів І9 стол.

СУПЕРФОСФАТ /див. супер...-фосфат/штучне добриво для ґрунтів, що його добувають, обробляючи сірчаною кислотою кістки, гіпс, фосфати, вапно /апатити/ тощо.

СУПІН /лат./- зникла дієслівна форма, що злилася з неозначеною формою.

СУПІНАЦІЯ /лат. supinatio лежання на спині/- І. поверт руки долонею вперед і вгору, також поверт ступні з підняттям догори внутрішнього боку й опусканням зовнішнього, 2. позиція в фехтуванні, коли рука із шпагою обернута нігтями догори.

СУПІР /фр. soupir /- павза з тривалістю на чверть ноти.

СУПЛЕТІВНИЙ /фр. suppletif - додатковий/- су п л е т и в н і форми - форми одного слова, виведені від різних коренів, напр., я - мене /лінгв./.

СУПШІКА /лат./- письмове прохання.

СУПОЗИТОРІЙ /лат. supposito - rius - підставний/ліковий препарат у формі маленьких свічок або кульок.

СУПОРТ /фр. support /- підпора, рухома частина токарки, що тримає різець, ніж, свердло абощо.

СУПРАНАТУРАЛІЗМ, див. супернатуралізм.

СУПРЕМАТ /лат. supremus - найвищий/- влада папи римського в католицькій церкві.

СУПРЕМАТИЗМ /лат. supremus - найвищий/- напрям у малярстві, що в своєму мистецтві надає ваги лише абстрактним побудовам кольорових поверхень.

СУПРЕМАЦІЯ /лат. supremus найвищий/- перевага, провід, панування.

СУРДИНКА /фр. sourdine з іт. bordina /- прилад приглушувати звучання музичних інструментів, звідси: "під сурдинку" - півголосом, стихшено.

СУРДУТ /фр. surtout /- довгий чоловічий одяг з розрізом унизу позаду; піджак.

СУР-ЕМІР /тур./- провідник каравану мохаммеданських прочан до Мекки.

СУРМА /персь./- хемічний елемент /*Se* /, див. стибій.

СУРОГАТ /лат. surrogatus - замітник/- 1. несправжній, підроблений продукт, 2. неповноцінний замітник /цикорія, замість чаю, кава з жолудів/.

СУСПЕНДОВАНИЙ /лат. suspendus - припинений/- виключений /з організації абощо/, відсторонений від виконання обов'язків

СУСПЕНДУВАТИ /див. суспендований/- відсторонити від виконання обов'язків, виключити з організації.

СУСПЕНЗИВНИЙ /лат. suspensus - завислий, припинений/- галь-

мівний; суспензи в не вето - право голови держави не схвалити прийнятий закон - нодатним органом законопроект з тим, що при повторнім схваленні його в законодатнім органі він стає законом всупереч волі голови держави; 2. змулений /див. суспензія/.

СУСПЕНЗІЯ /лат. suspensio /- позбавлення урядовця права виконувати службові обов'язки, 2 сумішка речовин, що з них одна перебуває у вигляді дрібних часток, змулених у течиві напр., розчинені частки глини у воді.

СУСПЕНЗОРИЙ /лат. suspensus /- опаска, що підтримує груди в жінок /м е д./.

СУТАНА /фр. soutane з іт. sottana - ряса/- ряса в католицького духовництва, що її носять поза Богослужбою /у священників чорна, в єпископів фіялкова, у кардиналів пурпурова, в папи римського біла/.

СУТЕНЕР /фр. souteneur /- коханець і утриманець у жінки легкої поведінки.

СУТЕРЕНИ /фр. souterrain /мешкання під партером, підземелля, пивниця.

СУТІ /санс./- вдова, що її на її бажання спалювали живою разом з її померлим чоловіком.

СУТРИ /санс. sutra - нитка/ - священні та юридичні книги в стародавній Індії /закони Будди/.

СУФІЗМ /ар./- містично-аскетична течія в ісламі, що вірить у злиття людини з божеством /у 8 столітті/.

СУФІКС /лат. suffixus - підставлений/- наросток у слові між коренем і закінченням /флексією/, напр., тяг-ну-ти.

СУФЛЕ /фр. soufflé /-I. тис - течко з яєць і цукру, 2. страва з овочів з рибою або м'ясом, підсмаженим з яєчними білками.

СУФЛЕР /фр. souffleur /- про казувач, підказувач ролі акторові під час гри, 2^х підказувач.

СУФЛЮВАТИ /фр. souffler - дмухати, підказувати/- I. підказувати акторові ролю, 2^х нашіпувати.

СУФРАГАН /с.-лат. suffraganeus /- I. помічник єпископа в католиків, 2. помічник парахвильного священика в протестантів.

СУФРАЖИЗМ /англ. suffragism із suffrage - право голосу, з лат. suffragium /- започаткований в Англії в ХХ стол. жіночий рух за рівноправність жінок з чоловіками у виборчих правах.

СУФРАЖИСТКА /див. суфражизм/ - жінка-учасниця суфражистського руху.

СУФІГНУМ /гр. sphagnos - один з видів мохів/торфовий мох, складова частина торфу, також порішок із торфу.

СУФАЛЕРИТ /гр. sphaleros - один

із видів моху/- цинкова руда, сполука цинку з сіркою/*ZnS*/.

СФЕРА /гр. sphaira - куля/-I. куля, поверхня кулі, 2. обсяг діяння, середовище; сфера впливу - напіввзаємна держава, що перебуває під економічним і політичним впливом дужчої держави /одна із форм гніту й визиску малих народів; сучасним прикладом такого визиску може бути такий "вплив" Росії на поневолені народи/.

СФЕРИЧНИЙ /гр. sphairikos /-I. кулястий, утворений на поверхні кулі; сферичні скельця - прозорі скельця, що мають кулясту форму поверхні; сферична геометрія - частина тригонометрії, що вивчає сферичні, тобто розташовані на поверхні кулі трикутники, утворені в наслідок перетину кіл трьох "великих кругів"; сферична астрономія - частина астрономії, що вивчає видне розташування та рух небесних тіл.

СФЕРОЇД /гр. sphaira - куля, eidos - вид/- утворене в наслідок обертання еліпси навколо її малої осі геометричне тіло; сплюснена куля.

СФЕРОЇДНИЙ /див. сфероїд/- кулястий, кулюватий, такий, що має форму сфероїда.

СФЕРОЛІТ /гр. sphaira - куля, lithos - камінь/- округлої форми камінь вулканічного походження.

СФЕРОМЕТР /гр. sphaira - куля,

metreō - міряю/- прилад виміряти глибину тонких плиток або радіуси кривини кулястої поверхні.

СФЕРОСИДЕРИТ /гр. sphaira - куля, sidēros - залізо/- залізна руда, що складається з глинястих та мергелевих утворів.

СФІГМОГРАФ /гр. sphugmos - биття живчика, graphō - пишу/-прилад записувати биття живчика.

СФІГМОГРАФІЯ /див. сфігмограф/- запис биття живчика /тиску крові/ з допомогою сфігмографа.

СФІГМОМАНОМЕТР /гр. sphugmos - биття живчика + манометр/- прилад виміряти кровотиск у жилах.

СФІНКС /гр. sphinx / -І. велетенська кам'яна фігура лежачого лева з головою царя або з головою й грудьми жінки /символ мудрости в стародавніх єгиптян/, 2 казкова потвора з лицем і грудьми дівчини та з пташиними крилами, що роздирала кожного, хто не міг відгадати її загадки/міт у стародавніх греків/, 3^х метелик із родини бражників.

СФІНКТЕР /гр. sphinktēr - стискувач/- кільцюватий м'ясець, що звужує певний отвір в організмі /напр., зиниці/.

СФОРЦАНДО /іт. sforzando /-зразу, раптом, наголошуючи /муз./.

СФРАГІСТИКА /гр. sphragis печатка/- наука про печатки, медалі.

СХЕМА /гр. schēma - вид, образ/- І. обрис, форма, нарис, 2. зо-

браження предмета, опис дії або виклад змісту твору в загальних рисах, 2. стислий виклад змісту задуманого твору, 3. загальні риси, зарис пляну, 4. абстрактне спрощене зображення /будь-чого/.

СХЕМАТИЗМ /див. схема/-І. спрощеність, 2. схильність до думання й викладу думок схемами.

СХЕМАТИЗУВАТИ /див. схема/-зображувати у вигляді схеми, описувати в загальних рисах, спрощено.

СХЕМАТИЧНИЙ /див. схема/- І. зображений чи описаний у загальних рисах, 2. той, що має форму або характер схеми.

СХІЗМА /гр. schisma - відлам/- поділ церкви, церковний розкол.

СХІЗМАТИК /див. схизма/-ухильник від церковної єдності, розкольник /назва, що її дали католики православним/.

СХІМА /гр. schēma /- найсуворіший ступінь чернечого життя, аскетизм.

СХІМНИК /див. схима/- чернець, що прийняв схиму, аскет.

СХІЗОТИМ /гр. schizō - розколюю, thymos - дух /- людина з нахилом до схізотимії; див. циклотимія.

СХІЗОФРЕНІЯ, див. шизофренія.

СХОЛАСТ, СХОЛАСТИК /лат. scholasticus із гр. scholē - школа/-І. середньовічний філософ-богослов, 2. послідовник схола-

стичної філософії, з^х заскорузла людина, буквоїд, що сприймає лише зовнішню сутність науки.

СХОЛАСТИКА /див. схоласт/- I. середньовічна наука теології та філософії, що перейняла Аристотелеву метафізику й мала тенденцію поєднати віру з наукою за принципом "наука - служниця теології" /гасло схоластики/, 2. безплідне розумування, засноване на формальній вивченні предмету знання.

СХОЛАСТИЧНИЙ /див. схоластика/- властивий схоластиці, формалістичний, черствий, безмістовний, відірваний від життя.

СХОЛІЇ /гр. scholia /- пояснення до тексту, примітки, коментарі /в стародавньому письменстві/.

СХОЛІЯСТ /див. схолії/- укладач схолії.

СЦЕНА /лат. scena з гр. स्कῆνῆ - шатро/- I. театральний поєдинок, де відбуваються вистави, 2. окремий момент акту в п'єсі, з^х видовисько, подія.

СЦЕНАРІЙ /ит. scenario /- I. драматизований текст для вистави, 2. текст до кінофільму, 3. список дійових осіб п'єси з зазначенням моментів виходу їх на сцену.

СЦЕНАРИСТ /див. сценарій/- автор сценарію для кінофільму.

СЦЕНАРІОС /див. сценарій/- театральний технічний помічник у

режисера, що під час вистави пильнує за перебігом гри та своєчасним виходом акторів на сцену.

СЦЕНІЧНИЙ /лат./- придатний для сцени, властивий сцені, здатний робити вплив із сцени /п'єса/.

СЦЕНОГРАФІЯ /лат. scena, гр. εἶσαφῶ - пишу/- театральне-декоративне мистецтво.

СЦИНЦІЛЯЦІЯ /лат. scintilla - тис - іскріння/- I. миготіння зірок, 2. поява іскор на екрані під впливом альфа-променів.

СЦИФОНІ /гр. skyphos - чаша, кубок, eidos - вид/- кийкопорожнинні тварини, що мають форму листка або дзвона /з о о л/

СЦІЛЛА /гр./- морська потвора з шістьма головами, дванадцятьма ногами й гострими кігтями, що ковтала мореплавців /м і т/, звідси: Сцилла і Харібда - дві потвори по обох боках Мессинської протоки, що ковтали мореплавців; між Сциллою й Харібдою - серед обабічної небезпеки, між вогнем і полум'ям.

СЮЖЕТ /фр. sujet /- предмет, тема мистецького твору; розташовані згідно з композиційним задумом автора події твору /існуть і інші визначення сюжету/.

СЮЗЕРЕН /фр. suzerain /- феодал, що має залежних від нього васалів.

СЮЗЕРЕНІТЕТ /нім. Suzeränität із фр. suzerainité /- найвище право сюзерена над васалем.

СЮЗЕРЕННИЙ /див. сюзерен/- належний сюзеренові, зверхній.

СЮІТА /фр. suite /- інструментальний вільний щодо форми на кілька самостійних частин твору / м у з. /.

СЮРПРИЗ /фр. surprise /- несподіванка, несподіваний дарунок, несподівана приємність.

СЮРРЕАЛІЗМ /фр. surréalisme - надреальність/- надреалізм, сучасний напрям у літературі та малярстві /з 1925 р./, що йому за основний спосіб зображення править комбінування предметних елементів у парадоксальних поставах, відкриття підсвідомого та розщеплення свідомості; сюрреалізм використовує алогічні сновиддя, галюцинації, маячіння.

СЯБРИ /лит./- члени роду, що обробляли вільні нічиї землі в Україні І6-І8 стол.

ПОЯСНЕННЯ СКОРОЧЕНЬ

абес.- абесінська мова
 авс.-л.- австралійські мови
 австрал.- австралійські мови
 ам.- американське слово
 а н а т.- анатомія
 а н а т о м.- анатомія
 англ.- англійська мова
 ар.- арабська мова
 араб.- арамейська мова
 а р х.- архітектура
 а р х е о л.- археологія
 а р х і т.- архітектура
 а с т р.- астрономія
 а с т р о л.- астрологія
 а с т р о н.- астрономія
 афг.- афганська мова
 афр.- африканські мови
 бельг.- бельгійська мова
 б і б л.- біблія
 б і о л.- біологія
 болг.- болгарська мова
 б о т.- ботаніка
 б у д.- будівельний термін
 в і й с ь к.- військовий термін.

вірм.- вірменська мова
 вл.- власне ім'я
 гебр.- гебрейська мова
 геогр.- географія
 г е о д.- геодезія
 г е о л.- геологія
 г е о м.- геометрія
 герм.- германська мова
 г і р н.- гірництво
 гол.- голландська мова
 голлян.- голландська мова
 гр.- грецька мова
 г р а м.- граматика
 г р а м а т.- граматика
 груз.- грузинська мова
 гот.- готська мова
 дан.- данська мова
 див.- дивись

д р у к.- друкарський термін
 е к о н.- економіка
 е л е к т р о т.- електротехніка
 е л.-т е х.- електротехніка
 е м б р.- ембріологія
 есп.- еспанська мова
 ест.- естонська мова
 ег.- єгипетська мова
 єгип.- єгипетська мова
 зап.- заперечення
 зах.- західний
 з о о л.- зоологія
 інд.- індуська мова
 індіан.- індійська мова
 індусь.- індуська мова
 і р о н.- іронія, іронічно
 ісл.- ісландська мова
 іт.- італійська мова
 казах.- казахська мова
 караЇб.- караЇбські мови
 кв.- квадратний
 кельт.- кельтська мова
 кирг.- киргизька мова
 кит.- китайська мова
 км.- кілометр
 к о м.- комерція
 копт.- коптська мова
 к р и м.- криміналістика
 к р и с т.- кристалографія
 куб.- кубічний
 лат.- латинська мова
 латин.- латина
 л е г.- легенда
 лит.- литовська мова
 л і н г.- лінгвістика
 л і н г в.- лінгвістика
 л і т.- література, літерату-
 знавство

л о г.- логіка
 м - метр
 мад.- мадярська мова
 мал.- малайська мова

м а л. - малярство	с.-лат. - середньовічна латина
м а т. - математика	слов. - слов'янська мова
м е д. - медицина	см - сантиметр
м е т. - метеорологія	
м е т е о р. - метеорологія	см-г-сек. -сантиметр-грам-се-
мех. - мексиканська мова	кунда
м е х. - механіка	с п о р т. - спортовий термін
м и с т. - мистецтво, мистец -	ст., стол. - століття
твознавство	стар.-герм. - старогерманська
м і н. - мінерал, мінералогія	мова
м і т. - мітологія	ст.-слов. - старослов'янська
мм - міліметр	мова
монг. - монгольська мова	тат. - татарська мова
м о р. - морський термін	т е к с т. - текстильний тер-
м у з. - музика, музикознавство	мін
мур. - муринаська мова	т е о л. - теологія
напр. - наприклад	т е х. - техніка
н.-гр. - ново-грецька мова	тіб. - тибетська мова
нім. - німецька мова	тур. - турецька мова
н.-лат. - ново-латинська мова	тюрк. - тюркські мови
норв. - норвезька мова	уг., угор. - угорська мова
п а т. - патологія	ф і з. - фізика
персь. - перська мова	ф і з і о л. - фізіологія
перуан. - перуанська мова	ф і л. - філософія
п о е т. - поезика	ф і л о л. - філологія
полігр. - поліграфія	фін. - фінська мова
поль. - польська мова	флям. - флямандська мова
порт. - португальська мова	ф о т. - фотографія
пров. - провансальська мова	ф о т о г р. - фотографія
проти. - протилежне	ф о т о т е х. - фототехніка
п с и х. - психологія	фр. - французька мова
рад. - радіо	х в о р. - хвороба
р а д.-т. - радіотехніка	х е м. - хемія
рум. - румунська мова	х і р. - хірургія
санс. - санскритська мова	Ц. - Цельсій
св. - святий	чесь. - чеська мова
с.-гр. - середньовічна /візан-	чеськ. - чеська мова
тійська/мова	швед. - шведська мова
серб. - сербська мова	шот. - шотландська мова
сир. - сирійська мова	ю р. - юридичний термін
сканд. - скандинавські мови	яп. - японська мова

